MEDICINA RATIONALIS AD RECENTIORUM MENTEM OBSERVATIONIBUS...

Paolo Valcarenghi

Digitized by Google

MEDICINA
RATIONALIS.

MEDICINA
RATIONALIS
AD RECENTIORUM MENTEM OBSERVATIONIBUS ADAUCTA

Conſtitutionem Epidemicam partis anni 1733., atque integrorum annorum 1734 1735. 1736. in Cremonenſi Civitate complectens

AUCTORE

PAULO VALCARENGO
MEDICO CREMONENSI

Cui acceſſit

AUREA METHODUS VETERIBUS INCOGNITA

Ad profligandas expeditiſſime Febres Tertianas tum intermittentes, tum per ſubingreſſum continuas

Breviſſime lucubrata

A FLORENTIO AUGUSTINO GALLARATO
Ex Colleg. Nobil. Phyſ. Papiae, ibique in Reg. Caeſar. Univerſitate Practicae Primario.

CREMONAE MDCCXXXVII.

Apud Petrum Ricchini. *Superiorum permiſſu.*

EXCELLENTISSIMO VIRO
DOMINO COMITI
DON CAROLO
PERTUSATO

EX INTIMIS CONSILIARIIS SUAE REG. CAES. CATH. MAJEST. MEDIOLANENSIS STATUS MAGNO CANCELLARIO, REGENTI, ATQUE EXCELLENTISS. EJUSDEM SENATUS PRAESIDI, CASTRI FERRI REGIO FEUDETARIO &c.

PAULUS VALCARENGUS
P. F.

TUAE ne, Excellentiſſime Vir, excelſae dignitatis, atque inſignium honorum, quibus nuper Auguſtiſſimus Caeſar Te ſpeciatim decoravit, an omnigenae doctrinae tuae, caeterarumque virtutum, quibus apprime enites, cauſa

contigiſſe dicam, ut quum primum de tuo Mediolanum reditu fama undique perſonavit, excuſſis vix vix belli terroribus, atque praegreſſarum calamitatum fere immemores facti, Primates omnes, & Populus inſolito gaudio ſummopere exultaverint? Siquidem maxima utrinque ad id prodibant incitamenta, quae quiſque pro ratione ſua vario modo attendens, nec ſatis admirari, nec ſatis plaudere unquam poterat. Porro ſublime in Te decus laeto omnes animo venerabantur, dum te in excelſo hoc Solio conſtitutum ſpectabant. Hoc tamen quid ſublimius longe omnibus videbatur, quum Te ſelectioris doctrinae lumine undecunque coruſcantem perſpicerent; ac ſi dignitates tuae, caeteroquin ampliſſimae, majus a Te ipſo nanciſcerentur decus, majoremque proinde ab omnibus venerationem mutuarentur. Quambrem eo ſpeciali quorumcunque applauſu, tantaque laetitia exceptus es, quantum in animis Hominum recte ſentientum tot eximiae dignitates, maxime virtuti tuae merito tributae, potuerunt excitare. Iccirco non merito tantum, ſed peculiare ipſius Principis oblectamento, totiuſque Reipublicae maximo bono, Te ad ſummum hoc honorum culmen evectum dixerim. Quippe quod

Cael. Rhodig. lect. antiq. lib. 11 cap. 19. vetus inter Graecos adagium eſt, & a Platone non praetermiſſum, Sapientum congreſſu Principes ſapere. *Quod ſi ex ejuſdem*

Phi-

Digitized by Google

Philoſophi oraculo verum ſit, beatas fore Reſpublicas, ſi eas vel ſtudioſi Sapientiae regerent, vel earum Rectores ſtudere Sapientiae contigiſſet: *Quis non videt, qualtanam, quantaque commoda cuique derivari a Te poſſint, dum in altiſſimo hoc gradu dignitatis, & auctoritatis collocatus, omnium augendae felicitati, ſervandis bonis, promovendae virtuti, perquam ſapiens praeſides? Qui bene ſapit, bene imperat, bene judicat. Novit enim & ipſe romanus Orator, quod* ad Rempublicam plurima veniunt commoda, ſi moderatrix omnium rerum praeſto eſt ſapientia. *Enim vero, ſi de juſtitia praeſertim ſermo ſit, quae Reipublicae incolumitati, & Populorum tutamini diſtincte proſpicit. haec profecto, quae, pro munere tuo, ſpecialiter Tibi commiſſa videtur, non in alio equidem melius, non aequius, quam in Te regnare poterat. Alias omittam animi tui praeclariſſimas dotes; prudentiam nempe, pietatem, humanitatem, liberalitatem, integritatem, & fortitudinem, quas fere per traducem ad Te derivatas augere, atque decorare magis, magiſque in dies ſatagis, tuo non magis evehendo decori, quam Reipublicae ditandis bonis omnifariam conſulens. Etenim, cum Tibi naſci contigerit ex nobiliſſima, generoſa, & equeſtri Pertuſatorum Familia, in qua ſemper verus honor, & ſplendor*

Boet. de Conſol. Phil. lib. 1

Cicer. 1. de Invent.

 vir-

virtutis effulſit: excelſa ſemper petis, ampla, illuſtria, plena dignitatis, & gloriae, quo Te ſemper a prima tua pueritia maxime vocaverunt Majorum tuorum nitidiſſima exempla, quorum nomina nulla dies extinguet, nulla obſcurabit oblivio. De hiſce enim quamplurima extant Alexandriae monumenta, quae innumeros pene clariſſimos Viros, omni virtutis genere, atque praecipue munifica magnificaque pietate illuſtres, collegiali juris prudentiae Judicum laurea, patriciiſque Decurionum honoribus, atque integerrima ampliſſimorum Magiſtratuum adminiſtratione decoratos, Toga demum, & Sago per quinque ſaecula inſignitos recenſent, atque magnificentiſſimis laudibus commendant. Verum cur a longe excelſum antiquiſſimae, nobiliſſimaeque Familiae tuae decus expetam? Huc adſit Nicolaus Pertuſatus ex Praefectis Cubiculo potentiſſimi Caroli II. Hiſpaniarum Regis. Huc adſit Chriſtophorus Pertuſatus inter Proceres a Cubiculo, & in ſecretis expeditionibus in Aula Leopoldi I. Caeſaris politica dexteritate conſpicuus. Huc adſit ampliſſimus Pater tuus Lucas, qui ab anno 1682. uſque ad annum 1717.. excellentiſſimi Mediolanenſis Provinciae Senatus Princeps praeſedit, cujus praecipuis, atque innumeris enarrandis dotibus diſertiſſimus nullus unquam ſufficies Orator. Nobis autem e memoria unquam excidet vigilantiſſimus

Bartolom Cort. Notitie Iſtoriche.

quondam

quondam Cremonenſis Eccleſiae Antiſtes Carolus Octavianus Guaſcus avunculus tuus; cujus eximiae pietatis, atque munificentiae, pro communi Civium noſtrorum ſalute, aeternum exhibent teſtimonium magnificentiſſimae AEdes, ipſius juſſu, & aere conſtructae, congruiſque redditibus decoratae, ut idoneus ſacris obeundis exercitiis locus cuique ſemper ibidem pateat. Nec minor eſt vigilantia, atque ſolicitudo religioſiſſimi Praeſulis Franciſci Pertuſati Fratris tui, cui, ceu ſoliſſimo ſingularis ſapientiae, & pietatis fulcro, Papienſis Eccleſia feliciſſime innititur. Quod de ſapientia, religione, pietate, aliiſque dotibus, quibus quamplurimi ex nobiliſſima Familia tua emicarunt, hic obiter attigimus, idem & de ſtrenuiſſimis tot aliis Viris dicendum venit, quorum illuſtria bellica geſta, atque conſpicua munera, non interituris glorioſis lauris, & palmis ſtemma tuum pluries cumularunt. Vivit adhuc generoſus Comes Chriſtophorus Frater tuus, qui, Majorum ſuorum martialia geſta, non ſequi tantum, ſed illuſtrare magis, & ſemper quaerens, ſub Auſtriaca Aquila inter Primates ſtrenuiſſime pugnat. Aſt quid plura? Tantum enim abeſt, ut a Majoribus, & Conſanguineis tuis, multiplici virtutum nitore affluentibus ad Te ornandum quidquam haurias, ut etiam in Te clare fulgeat, quod ad illos redundet, ipſorumque ſplendorem

nitt-

nitidiorem reddat. Fruſtra ideo aliunde petenda tibi laus eſt, ſi omne ex Te ſolo fundamentum mutuatur.

Ovid. Metamor. lib. 13.

Nam genus, & Proavos, & quae non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra voco

Tu enim ſolus immenſum Tibi ipſi decus praeſtas, magiſque in dies praeſtiturus es, cujus glorioſa veſtigia ſequitur praeclariſſimus Filius tuus, Magiſtratus Quaeſtor ſapientiſsimus, ad majora ſemper abiturus. Tibi itaque maxime Socraticum illud effatum arridet, unicum eſſe bonum ſcientiam. *Quare & cum Cicerone ſemper teſtaris, quod ſa*pientia nihil eſt optabilius, nihil praeſtantius, nihil Homine dignius. *Hinc non equidem ſum veritus, quin Tibi, in ſupremis negotiis ſummopere occupato, quae Auguſtiſsimus Caeſar tuae fidei, ſapientiae, diligentiaeque mandavit, atque indeſinenter committit, lucubrationes heae meae, tamquam maximi obſequii erga Te mei teſtimonium, futurae eſſent non omnino contemnendae. Nam, etſi magna Tibi eſt graviſsimorum negotiorum impoſita moles, quam Tu ſumma tua cum laude, omniumque admiratione ſuſtines: tamen in ipſa hac indeſinenti occupatione ita Te litterarum tractatio delectat, omnigenaeque doctrinae ſplendor evehit, atque allicit, ut in ſcientiarum ſelectiſsima ſtudia, quaſi in hortum amoeniſsimum,*

Cael. Rhodig. Lect. antiq. lib. 16. cap. 11.

Cicer. Offic.

Te

Te ſemper divertas, aliosque ſimul ad ſtudium continuo excites, atque ſtudioſos humaniter ſemper excipias. Tamen non eſt credibile, quantum ad illam ipſam animi erga Te mei voluntatem addiderit praeſtantiſsimi Praeſulis noſtri Alexandri Littae praedicatio: cujus multi, & egregii de tua laude ſermones me, jam antea commotum, impulerunt, ut opuſculum hoc cum tui ampliſsimi nominis inſcriptione divulgarem. Hinc & ipſi maxime, ob id, praeter caetera innumera in me collata beneficia, me ſemper obſtrictum fore profitear. Meos itaque labores ne ſpernas, obſecro, Excellentiſsime Vir, meque excelſo patrocinio tuo ad majora ſemper excitare, non omittas. Etenim donec vixero, quoquo modo potero, aliorum ſaluti ſedulo incumbam, non ſolum ut AEgrotos mihi commiſſos ad priſtinam valetudinem redigam: verum etiam ut ex iteratis obſervationibus novas ſemper, medendo, hauriam cognitiones, quarum ope rationalem Medicinam in dies magis, magiſque augere valeam. Attamen id, & alia etiam plurima, eo libentius, eo accuratius perficere in poſterum quaeram: quo magis novero, me ſub fauſtiſsimis auſpiciis tuis haud incaſſum litaturum. Interim, cum neutiquam ignores, eſſe animi praecelſi, ac prorſum regii, munuſcula, vel ab infimae fortunae Hominibus collata, communicatave, non Cael. Rhodig. lec. antiq. lib. 7. cap. 36.

aſper-

aſpernari; *Opuſculum, hoc qualecunque illud ſit, meae in Te reverentiae, & obſequii argumentum habere, atque humaniſſime excipere, non renues: ſi ſaltem animum, non rem ipſam ſpectaveris. Vale Excellentiſſime ſapientiae Heros, teque pro Reipublicae felicitate, atque ſcientiarum tutela, & augmento diutiſſime ſoſpitet Deus.*

Dabam Cremonae VI. Non. Maji
Anno MDCCXXXVII.

Digitized by Google

DE mandato Reverendiſſimi Patris Hermenegildi Todeſchini Sacrae Theologiae Magiſtri, & Inquiſitoris Generalis in Civitate, & Dioeceſi Cremonae, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis; Ego infraſcriptus legi Librum, cui titulus eſt – *Medicina Rationalis ad Recentiorum mentem obſervationibus adaucta &c. Auctore Paulo Valcarengo Medico Cremonenſi*; Cumque in eo nihil deprehenderim, quod Catholicae Fidei, morumque diſciplinae opponatur, poſſe Typis donari cenſeo, ſi ita iis ad quos ſpectat videbitur. In quorum &c.

Dat. in Conventu noſtro S. Patris Franciſci Cremonae die 29. Auguſti 1736.

Fr. Joſeph Antonius Fontana Sac. Theol. Magiſter,
Ex Generalis Ord. Minorum Conventualium,
ac Sanctae Cremonae Inquiſit. Conſultor.

DE mandato Reverendiſſimi Patris Hermenegildi Todeſchini Inquiſitoris Generalis Civitatis, & Dioeceſis Cremonae &c. Attente legi Librum inſcriptum – *Medicina Rationalis ad Recentiorum mentem obſervationibus adaucta &c.* Auctore Excellentiſſimo D. Paulo Valcarengo Phil. & Medic. Doct. celeberrimo; & cum in illo Fidei orthodoxae, boniſque moribus nihil contrarium invenerim, quinimmo ad tuendam valetudinem utiliſſimum exiſtimaverim, ne tanto opere Viri adeo eximii Univerſa Litteraria Reſpublica privetur, Typis mandari cenſeo.

Dat. Cremonae VI. Nonas Octobris Anno 1736.

Alexander Baſſii Philoſ. & Medic. Doctor,
nec non Inclyti Cataphractorum Regiminis
Veterani Caeſ. Cath. Majeſt. Medicus
Ordinarius, & Libror. Reviſor
Sancti Officii Cremonae.

Die

Die 10. Octobris 1736.

Attentis ſupraſcriptis Atteſtationibus

IMPRIMATUR

Fr. Hermenegildus Toſeſchini Inquiſitor Generalis Cremonae.

Vidit Joannes Antonius Caſtillionaeus Vicarius Praetorius Viceſgerens.

INDEX

INDEX
SECTIONUM, ET CAPITUM
DISSERTATIO PRAEVIA

De hodierno Medicinae ſtatu, ejuſdemque neceſſario augmento ab obſervationibus maxime petendo, ubi & totius Operis idea, & ſcribendi occaſio proponitur.

SECTIO I.

Conſtitutio Epidemica partis anni 1733.

CAP. 1. *Febris tertiana exquiſita*. pag. 1.

CAP. 2. *Febris tertiana ſpuria*. pag. 9.

CAP. 3. *Febris tertiana perniciosa, ubi & de quartana*. pag. 18.

CAP. 4. *Febris tertianae generalis cauſa, & aliorum morborum, juxta anni temporum viciſſitudines*. pag. 46.

CAP. 5. *Lymphatici varii morbi*. pag. 53.

SECTIO II.

Conſtitutio Hyemalis anni 1734.

CAP. 1. *Lymphaticorum morborum, & Pectoris maxime cauſa perpenditur, ſimulque Pleuritidum generales differentiae proponuntur*. pag. 61.

CAP. 2. *Pleuritis lymphatica ſimplex, ubi & de Pleuritico cortice, & ratione emittendi ſanguinem in hiſce morbis*. pag. 70.

CAP. 3. *Pleuritis lymphatico-biliosa, ubi de variis Pulmonum cum Pleura, aliiſve Pectoris partibus adhaeſionibus; de Pleuritico cortice iterum; de Pſeudo-polypis, de Pleuritidum diverſa ſede, atque exitu vario, de earundem ſymptomatibus, & curatione*. pag. 86.

CAP. 4. *Pleuritis lymphatico-ſanguinea, ubi de variis puris excretionibus in quibuſcunque Pectoris*

toris ſuppurationibus ; & praeſertim in Empyemate ; item de diverſis abſceſſibus in hiſce morbis occurrentibus ; de uſu Veſicantium, atque Balſami de Copaiba &c. pag. 107.

CAP. 5. *Pleuritis ſanguinea ſimplex, ubi de Eryſipelatode, & Phlegmonode Pleuritide agitur &c.* pag. 141.

SECTIO III.

Conſtitutio partis anni 1734. a Vere incipiens, atque uſque ad AEſtatem ſequentis anni 1735 protracta, ubi diſtincte de febre petechiali tunc communiter graſſante.

CAP. 1. *Hujus Febris petechialis hiſtoria ; de peculiaribus ejuſdem ſymptomatibus, de critica alvi excretione, obiter de ſudore, de urina, ejuſque inſpectione, de Haemorrhagia, de veriſimili Petechiarū origine, de earundem differentia a maculis Scorbuticarum, de Oedematoſis extremitatum tumoribus haſce felras comitantibus &c.* pag. 159.

CAP. 2. *Hujus Febris cauſa, & curatio, praeſertim de ſanguinis emiſſione, & purgationis ratione, atque uſu Veſicantium in hujuſcemodi Febribus &c.* pag. 294.

CAP. 3 *Peculiares hujus Febris obſervationes*, pag. 238.

SECTIO IV.

Conſtitutio partis anni 1735. ab Aſtate incipiens, integrum quoque annum 1736. reſpiciens. Agitur iterum de Febrium tertianarum cauſa, tum & de modo, quo China China eaſdem febres evincit. pag. 255.

DIS.

DISSERTATIO PRAEVIA
DE HODIERNO MEDICINAE STATU
Ejuſdemque neceſſario ulteriore augmento ab obſervationibus maxime petendo, ubi & totius operis idea & ſcribendi occaſio proponitur.

Quotieſcunque mecum ipſe ſeria magis accurataque attentione in praeſtantiſſimae Artis noſtrae infauſtam ſortem animum intendo; ipſam quo magis nobilem atque ab omnibus jure merito aeſtimandam, tanquam utilem quammaxime totique Orbi neceſſariam, eo magis frequentiuſque variis temporum atque animorum de ipſa temere ſentientium viciſſitudinibus obnoxiam ſemper miſere fuiſſe, noſtroque pariter hoc aevo non minus jactatam eſſe vehementer doleo. Non defuerunt enim tranſactis ſaeculis non modicae exiſtimationis nonnulli Viri, (1) qui re minus aequo penſitata, atque maleſano forſan livore obcaecati audacter publiceque docuerint, Medicam Artem tanquam inutilem non ſolum, verum & tanquam noxiam condemnandam prorſus fuiſſe, atque ab Orbe ipſo penitus eliminandam: quod quidem, licet ipſius ſplendorem haudquaquam obumbrare potuerit, debitae tamen ejuſdem venerationi minus conſonum fuiſſe, nemo inficiabitur. Hinc mirum nemini unquam videbitur, qui cordatiores hujuſce Artis Profeſſores iiſdem perſaepe iniquae ſortis legibus peſſime obnoxios fuiſſe pluries attenderit, dum par utplurimum Sapientum ac Inſipientium ratio apud pleroſque non raro habita fuit. Id autem ex eo tanquam primario fonte ſemper emanavit, quod cujuſlibet Medentis praeſtantia non ab ipſius doctrina atque peculiari in Arte peritia, ſed a ſolis Morborum eventibus peſſime judicari ſolita fuerit. Sola enim inviolabilis Supremi Numinis lex nulla prorſus indiſcriminatim parcens, quae cuique mortalium ſive praematurè ſive tardius terminum ſtatuit: Illa inquam ſola lex non rite perpenſa ſapientiſſimis expertiſſimiſque non raro Medicis debitam exiſtimationem auctoritatemque injuſte derogavit: cum quis lethali contumacioreque aegritudine detentus non ob Medentis imperitiam, ſed ob peculiarem Morbi vim potentiora quaeque praeſidia medica penitus eludentem è vivis

(1) *Plin. Hiſt. nat. lib. 29 cap. 1 & alibi. Franc. Petrar. lib. 5. Epiſt. rer. Senil. 4. & alibi. Thom. Bovi flagell.*

miſere diſceſſit, idque non nativae aegritudinis indoli, occurentiumve ſymptomatum violentiae, ſed agentis Medici incuriae aut imperitiae irrationabiliter adſcriptum fuit. De hoc autem jure merito Divinus ipſe Senex Hippocrates ſic doluit (2) *Quaecunque neceſſitatem habent, ut fiant in Morbis, ac vulneribus mala ſupra mala, ea ubi fiunt, in Medicum culpam rejiciunt, & neceſſitatem talia fieri cogentem non agnoſcunt.* Ob eandem rationem quamplures contra videre Medicos contigit (quorum fides Hominum potius maleſana opinione, caecove nelcio quo praejudicio, quam ipſorum doctrina aut vera experientia firmabatur) felicibus ſub auſpiciis tam amicae ſortis ſemper militantes, ut, ſi quidpiam ipſis minus fauſtum in exercenda praxi occurreret, nil prorſus ipſorum honorem convelleret: cum fatis & ultra ipſis eſſet, ſtatutum AEgrotantibus nullo modo protrahendum terminum illico indicare, ut imperitiae ſuae, atque inani medendi methodo decus atque venerationem conciliarent, indeque conſuetas effugerent obtrectationes, inter primates ſemper nihilominus habiti. Id etiam noſtris temporibus ubique locorum pariter evenire nemo non noſcit: dum Medentium quorumlibet fama a vulgi uplurimum opinione non a Sapientum judicio derivatur: quod quidem ideo facilius occurrit, quia ſolis ſagacioribus Medicis atque in omnibus ad Artem Medicam ſpectantibus apprime verſatis, qui certe perpauci ſunt, (3) non autem inexpertis quibuſlibet, quorum maximus eſt numerus, de Medentium praeſtantia juſto ſententiarum eſt, atque tuto judicare unice, & quidem merito competit.

Niſi ſupremum ineluctabile decretum illud perſaepe obſtaret, ſanioribusque Medentibus conceſſum eſſet ſaevientis Mortis promiſcuos furores compeſcere, lethaleſque ictus pro libito ac praecipue pro majore ipſorum peritia ſemper retundere: omni certe jure a Morborum quibuſlibet eventibus, fortuitiſque omnibus eorundem tranſmutationibus de Medicorum excellentia quilibet è Populo judicare primo vix intuitu poſſet. Profecto tunc quilibet rudiore licet ratiocinio praeditus genuinos Medentium quorumvis characteres attingeret, certoque certius perſpiceret, quiſnam inter ipſos ſolidiore doctrina ſretus abditiores Morborum cauſas intime magis pervadens AEgrotantes ab Orci faucibus facilius eriperet: quis citius tutiuſve ipſis opitularetur: quiſve turpi tantum lucrandi cupiditate, non autem ſufficientis doctrinae lumine ductus in nobiliſſimae Artis noſtrae cancellos ſeſe audacter irrudens Hominum vitae manifeſte inſidiaretur, dum ipſorum ſaluti congruam ſe ferre poſſe operi, temere praeſumeret, eorundem periculis caeteroquin diſcens. Tunc ideo congrua Sapientibus laus emergeret, ipſorumque decus non tam debili ſtaret pede, inſipientibus quibuslibet a ſelectiore Medentium coetu prorſus ablegatis, communique non debita ipſis exiſtimatione omnino defraudatis.

Verum cum hoc contra eveniat, lethaleſque mortis impetus nemo effugere

(2) *Hippocrat. lib. 2. de Morbis.* (3) *Idem lib. de lege.*

gere ſemper queat, quamvis expertis utens Medicis ad potentiora confugiat Artis adminicula laudabiliore methodo uſurpata; hinc corruit nominare, hinc conculcatur peſſime Sagaciorum Medicorum ſapientia, atque manes imperitorum nugae uſque ad Sydera univerſali plauſu aliquando attolluntur: maxime cum fauſto ipſis omine res quomodolibet cedit, ob nativam potius Morbi indolem, quam ob agentis Medici ſolertem induſtriam. Attamen id eo frequentius, eo facilius, eo turpius in Arte noſtra contingere, compertum ſatis habetur; quia peſſimo neſcio quo fato praeſto ſemper ſunt malignantes mutuae Medentium eorundem aemulationes ab invido tantummodo furente animo pullulantes, quorum mordacibus atque ſcindentibus intime dicteriis praeconceptae a Vulgo de agente caeteroquin ſapienter Medico falſae opiniones foventur atque magis magiſque firmantur, aut ſaltem lepidis jocis amaro ſale doloſe conditis, praemiſſis perſonatis laudibus, ne dicam acerbioribus ſcommatibus, arrepta dextere occaſione ſuſcitantur; propter quod omni jure a Vander Linden ſtatutum eſt, (4) *Quod non magis invidet Mendicus Mendico, quam Medicus Medico: eſt Mentitus mordum Animal, ſi quod aliud.*

Hinc nil mirum cuipiam ſortitiis erit, ſi paucos admodum invenerit, qui indefeſſis ſtudiis, atque non interruptis diligentioribus obſervationibus omnem Medici attentionem requirentibus Artem noſtram ulterius extendere atque ditare ſatagant. Deſunt enim ipſis congrua ad ulteriores labores incitamenta, dum non aequa lance a fortuito tantum AEgritudinum exitu fauſto, vel infauſto, aut ab alia quavis incongrua cauſa rerum Medicorum, cum Pſeudo-Medicorum ſtatus promiſcue perpenduntur, indeque expertis, debitiſque honoribus illi fraudantur, ad quos, faventibus magis patrociniis, quam neceſſariis dotibus iſti perveniunt.

Caeterum haec omnia Medicus prudens animoſe contemnat, atque ſalſa haec caducae fortis munera generoſe ſpernens vulgares hujuſcemodi opiniones flocci faciat, ut Sapientibus dumtaxat Viris ſatisfacere ſtudiis ſuis quaerat, quid de ipſo ſentiant iſti, aut ſentire unquam poſſint ſcrupuloſe attendendo. Quamobrem pro certo ſemper habeat, quod, licet inſipientibus, aut invidis ſic non arrideat, conſcientiae ſuae debito nunquam deficiet, ut idoneus magis proprio muneri evadat ad Artis ſimul, ſuique ipſius decus firmandum, atque in dies ultro magis magiſque promovendum. Non aliunde enim violatam jam nobiliſſimae Arti huic noſtrae exiſtimationem debitamque famam reſtituendam melius eſſe, ullus credat, quam vera Medentium doctrina, cujus ope priſtinus illico antiquiſſimus ſplendor tum ipſi cum Profeſſoribus conciliabitur, quem jure meritoque ob eorundem ignorantiam obumbratum penitus fuiſſe divinus olim Senex ſic acriter doluit (5) *Omnium profecto Artium Medicina nobiliſſima. Verum propter eorum, qui eam exercent ignorantiam, eorumque, qui temere de his judicant*

(4) *Vander Linden Sel. Med. exerc. 12.* (5) *Hippocr. lib. de Lege.*

judicant, omnibus Artibus jam longe inferior habetur. De quo autem potiſſimam hinc ſubdit rationem, quam, utpote rei noſtrae perquam faventem, ab eodem Praeceptore hic fideliter tranſcribere neceſſarium arbitror. *Cujus quidem erroris iſta mihi praecipua eſſe cauſa videtur, quod ſoli Arti Medicae nulla in Urbibus, praeterquam ignominiae praeſcripta poena eſt, quae tamen, qui ex ea conſtant minime attingit. Qui quidem perſonarum, quae in tragaedis producuntur maxime ſimiles eſſe videntur. Quemadmodum enim illi quidem formam, habitum, & perſonam Hiſtrionis referunt, neque tamen Hiſtriones ſunt. Licet Medici nomine quidem multi, re ipſa perpauci.*

Omnibus itaque viribus aeque ſolertiore omne induſtria contendere quilibet deberet Medicus, ut neceſſariis potius ſcientiis ad ſummum Medicinae culmen pervenire poſſet, ut inde & ſibi glorioſum maxime nomen conciliaret, ſimulque ipſi Arti denegatam pene ex toto venerationem adderet, atque majorem ultro promoveret: quae quidem maximo certè jure ipſi debetur, utpote a Deo ipſo promanatae, propter quod non immerito Apollinem ejuſdem inventorem ſtatuit Ovidius, eum ſic loquentem proponens.

(6) Inventum Medicina meum eſt, opiferque per Orbem
Dicor, & herbarum eſt ſubjecta potentia nobis.

Nullis idcirco laboribus, ſtudio, aeque ſolicitudini parcendum unquam eſſet, ut expetito perfecte fine potiri quilibet poſſet. Quo namque in ſublimi magis, atque in aptico loco ſedem ſuam Medicina poſuit, unde magis ſuſpicienda merito eſt, eo indefeſſam magis Studentium ſolertiam atque operam omnem expoſcit, ut intima ejuſdem ſacra penetralia aliquando ſubeant, ad quae pleriſque acceſſus denegatur. Ab omnibus enim acceptum omni jure eſt (7) *Vix unum eſſe ex Artis ſapientibus, qui moriendo Artis tyrocinia penitus exuiſſe nedum glorietur. Quantum enim dives & altus eſt Naturae fundus, inexplebile tantum Medentis officium, cui quo propius aut intimius Naturam intueri datur, eo inexhauſtam magis aut minima ſui parte revelatam ſentiet.*

Si laudabilis haec addiſcendi cupiditas Medicorum omnium animis firmiter infixa eſſet, atque nemo ſacratum hoc Apollinis templum pro communi AEgrotantium ſalute coelitus fabrefactum ſubire audacter praeſumeret, niſi congruis antea inſtructus cognitionibus neceſſariiſque dotibus ſufficienter munitus: corruerent illico furentis invidiae maleſani livores, atque in glorioſae aemulationis viciſſitudines ſubito traſmutarentur, propter quas non interrupto ſtudio quilibet Medentis alterius famam aeſtimate atque anteire contenderet, omneſque ſimul non litigioſis, ſed glorioſis contentionibus pro proprio atque Artis decore ſtrenue viriliterque pugnarent.

Semotis hiſce teterrimis Medicinae hoſtibus, lucro nempe atque ab eo pullu-

(6) *Ovid. Metamorph.* (7) *Hequet in prolog. de Med. purg.*

pullulante neceſſario invidia, protinus exſurgeret veluti ex tenebris ſplendidior, atque in dies auctior Medicina; nemo in alus blaſphemaret ea, quibus ſe carere ignominioſe cognoſceret: quin immo ea quilibet hero animo ſuſpiciens Poſseſsorem illius virtutis diligeret, quam ipſe non habet, ſublimique honoris ſtimolo excitatus illum ſibi doctrinae ſplendorem adſciſcere curaret, propterquem aliquos ſuper caeteros longius eminere laetaretur admiraretur, atque nemo tandem niſi ſufficienti ſtudio inſtructus, atque congrua experientia maturus ſatis in Arte redditus, praxim indiſcriminatim exercere cito nimis auderet, quod maxime intereſt.

Hiſce autem praeſertim, qui immature abſque ulla haeſitatione difficiles quaslibet curationes ſibi aſſumunt perficiendas, abditioreſque morborum cauſas intime perſcrutari tentant: ſatis ſit ob oculos ponere id quod de ſe ipſo ingenue fatetur Hippocrates hiſce verbis: (8) *Neque enim ego quantumvis ſenex ad Artis Medicae ſummum perveni*. Quamobrem vitam brevem, atque Artem longam eſse divinus idem Senex merito ſtatuit, ut inde maximam Artis difficultatem cuique indicaret, prout aperte ſic demonſtrat Valleſius: (9) *Docet itaque Artem medicam difficilem eſſe & ad inveniendum & ad addiſcendum, uſque adeo ut ad neutrum horum vita videatur eſſe ſatis.*

Jure autem ob utramque rationem Medicae diſciplinae difficultatem oſtendit. Etenim ſi de ipſius inventione ſermo ſit, ſatis ſuperque quilibet ab antiquis tum Medicorum, tum Hiſtoricorum monumentis intelliget, quomodo Medicina primam a caſibus fortuitis originem nacta, ſucceſſive eventuum aliorum diligenti obſervatione nec non fideli accurataque adnotatione quorumlibet ad eam ſpectantium, grandior evaſerit. In hoc autem laborioſum opus innumeri inter antiquos Medicos hinc inde diuturno admodum tempore inſudarunt.

Verum ſi antiquiorum illorum Medentium documenta, ſi fieri poſſet, quiſpiam in unum redigeret opus, perfectam ſe inde Medicinae Artem proponere atque firmare, neutiquam gloriari unquam poſset. Ipſe enim perfectior Medicinae primus inſtitutor Hippocrates, licet priorum Veterum Medentium doctrinis innumera poſtmodum a ſe diligenter obſervata veridiciſque innixa experimentis addiderit: incompletum tamen opus, imperfectamque ideo Artem poſteritati tradidit. Attamen hoc tanti Viri debitam exiſtimationem imminuere nequaquam poteſt, ſed maximam tantummodo ad ipſius Artis integrum complementum difficultatem oſtendere; cum & ipſe aperte docuerit, quod, (10) *Medicina ab antiquo exiſtit, & principium & via inventa, & multa, & probe habentia comperta ſunt per multum adeo tempus, & reliqua deinceps invenientur, ſi quis idoneus, & jam inventorum gnarus ex his ad perquirendum procedat.* Nam, ut Galenus merito innuit, (11) *Nemo noſtrum ſatis eſſe poteſt ad Artem ſimul & conſtituendam & abſolvendam: ſed ſatis ſuperque*

A 3

(8) *Hippocr. Epiſt. ad Democr.* (9) *Valleſ. Com. Aphor. 1. Sec. 1.*
(10) *Hippocr. de veter. Med.* (11) *Galen. Com. Aphor. 1. Sec. 1.*

ſuperque videri debet, ſi quae multorum annorum ſpatio Priores invenerint Poſteri accipientes, atque his addentes aliquid, illam aliquando compleant atque perficiant.

Verum enim vero non hoc tantum de Hippocrate aliiſque omnibus veteribus Medicis, verum & de recentioribus quibuslibet uſque in hunc diem dicendum eſt, & ultra etiam de poſteris merito verum comperietur. Ea namque omnia quae diuturnis Veterum ſtudiis ſedulaque longa obſervatione detecta ſunt, ac ſucceſſive Recentiorum omnium ſanioribus ratiociniis, ſolertioreque indagine novis iteratiſque experimentis magna ex parte illuſtrata, licet Artem medicam quammaxime adauxerint, eam tamen omnimode perficere haudquaquam potuerunt.

Nemo ſanae mentis inficiabitur, credo, tum praeſente, tum elapſo ſaeculo maximis plurimiſque cognitionibus partim a Chymia, ab Anatome partim, partim a Mechanica, & ſaniore Phyſica, necnon ab experientia etiam ipſa mutuatis Medicinam locupletatam quammaxime fuiſſe. Haec autem omnia magis eruditum quidem, atque aliquantiſper magis expertum Medicum reddunt, ſed non omnimode ſcientem, quin immo paulo magis curationibus idoneum. Quot quantaque ſunt adhuc circa Morborum genuinas eſſentias, & veras cauſas, ſubitas mutationes, complicationeſque varias &c. quae prorſus neſcimus, nec ulli forſitan in poſterum ſcire datum erit? quae ſi unquam diligentiorum Medicorum ſolertia in propatulo poneret, maximum inde toti Medicinae augmentum, praeſtantiſſimumque decus emergeret, cum citius inde tutiuſque expetitam AEgrotantes ſalutem obtinere poſſent. Si ea omnia quiſpiam in unum redigeret, atque aequa judicii lance perpenderet, propter quae noſtro hoc aevo nitidior Medicina ditiorque undecumque facta majore quam aurea in pretio habetur, profecto Moralis Senecae verbis jure merito exclamaret (12) *Multum adhuc reſtat operis multumque reſtabit: nec ulli nato poſt mille ſaecula praecludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi.*

Etenim ut de ſingulis paululum diſſeramus: Nemo certe inficias iverit, laborioſis Chymicorum tentamentis atque novis indefeſſis inveſtigationibus Medicinam maxime debere, cum inde novas & innumeras pene remediorum praeparationes Therapia depromſerit, quibus aliunde potiri melius haudquaquam potuiſſet. Verum remedia haec non raro aut minus operantur quam ipſorum Inventores pleno ore fidentius promittunt, aut violentius quam par eſt pro morbi indigentia atque AEgrotantium tolerantia vim ſuam exerunt; quare utrinque aut inutilia aut noxia ſaepiſſime comperiuntur. Non hinc tamen auſim quamplurimas praecipuaſque praeparationes ex toto reſpuere, atque, tanquam noxias è regno medico eliminandas penitus eſſe, abſolute ſtatuere. Quamplurima enim medica praeſidia a Chymia petita ſummopere commendo, ipſorumque Inventores, tanquam de Republica Medica optime meritos, laudare nunquam deſinam; maxime

(12) *Senec. Epiſt. ad Lucil. 64.*

maxime cum hujuſcemode remediis in quotidiano praxeos exercitio uti paſſim ſoleam, ipſorumque vires utilitatemque admiratus non raro fuerim. Attamen non eoſdem ſemper proſperos eventus, licet in iiſdem penitus morborum atque AEgrotantium circumſtantiis obtinere mihi fauſta ſorte contigit: inde praecipuum chymicorum remediorum opprobrium elicitur. Non enim tam facile tam commode ſat experti Chymiae Artifices ubique locorum praeſto ſunt, qui & ſimplicium Medicamentorum, quibus utuntur, individuales eſſentias, proprietates & texturam, ſimulque agentis ignis vires ſatis callentes, opus ſummi ad calcem laudabiliter perducere ſatis ſciant. Cum varii caloris gradus plus minuſve aucti, plus minuſve imminuti, rectaque magis minuſve ratione retardati atque commenſurati primarii agentis, ſeu ignis, momentum vario modo augere, ſollicitare, atque imminuere valeant varia ratione hinc pariter perficiendorum medicamentorum materies, ipſorumque componentes partes varie pariter alterantur, dividuntur, aſſociantur ve, unde alienum penitus ab Artificis mente productum non raro emergit, aut nocuum aut ſaltem inutile. Merito itaque hinc ſtatuere quilibet poteſt, quod, cum paucis admodum perfectis Chymiae veris Magiſtris Reſpublica medica gaudeat, pauca etiam è chymico penu remedia in AEgrotantium utilitatem opere ubicunque depromi poſſint, quae quidem & repetitis toties obſervationibus perpendenda certe ſunt, antequam iis promiſſa ab Inventoribus ſuis fides inconſulto nimis adhibeatur.

Quod ſi de Theoreticis etiam ſermo ſit. Quae nam quantaeque ſunt ſublimes cognitiones, quas a Chymicorum Elaboratoriis feliciter utiliterque emanaſſe, uno ore depraedicant nimium creduli Chymiae fautores? Sine quibus, nec melius, nec commodius, nec rationabilius veridicam Medicamentorum in Humano corpore agendi vim, praecipuaſque humorum noſtrorum praeparationes, atque ſecretiones, excretioneſque magis analogas in morbis indicationes, atque certa judicia quin immo quaeque naturalis OEconomiae arcana, ullum aliunde expetere, atque tutius unquam aſſequi poſſe, abſolute contendunt. Innumera ideo ſalium diverſa genera, varias combinationes, ac diſſolutiones Liquorum commixtiones, tumultus, fermentationes, philtrationeſque varias ſublimationes, praecipitationes, omnimodaſque corporum commutationes, atque eorundem conjunctiones, forteſque inde ortas luctas, & ſubſequentes ſeparationes atque infinita pene tot alia Artis ſuae miracula in medium proferunt, quorum ope nil prorſus ipſis impoſſibile videtur ſive abſtruſiores Corporis noſtri functiones ſibi aſſumant dirimendas ſive morborum quorumvis genuina principia enucleare tentent ſive denique abditiora quaecumque Naturae penetralia ſubire quaerant.

Aſt quam diverſa ſint primigenea Corporum quorumvis ſive animatorum ſive inanimatorum principia ab iis, quae vi ignis extorquere, atque

 aſſequi

aſſequi ſe poſſe a quibuſcunque Corporibus fidenter nimis ſibi ipſis illi perſuadent quilibet intelliget, qui potentiſſimam ignis vim ad ſcindenda quaeque, diſſolvenda, immutanda, atque conſumenda, variaque ex variis de novo facile producenda adamuſſim perpenderit. (13) *Suppoſititia enim ſunt chymiae principia*, (ut appoſite ſatis oſtendit clariſſimus Hequet) *utpote quae prodit una ignis tortura, eadem a tortura imaginationi obtinet Chymiſta recollectis, eo ſucceſſu, ut quae in officinis operabitur, ea in humano Corpore treaverit.* Etenim ubinam adeſt in humano corpore aequipollens furibunda vis illa nullis fere legibus obtemperans, quae adinſtar ignis in cuniculis aeſtuantis, tot varios atque tam diſcrepantes ſales volatiles, ſpiritus penetrantes, ſcindentes, nulliſque compedibus ſatis unquam firmandos, Sulphurea corpuſcula, aliaque tot mirabilia hujuſcemodi ab aſſumptis alimentis elicere, atque violenter emungere queat, nullamque ſolidis continentibus Corporis partibus noxam, neque incongruas humorum immutationes, atque diſſolutiones valeat producere? Fruſtra ideo & Sulphura, & Sales, & Nitrum, & Alchali, & acidum, & fermentationes, praecipitationes, ſublimationes, aliaſve actiones hujuſcemodi manualibus ſuis operationibus analogas caeco praejudicio ducti in Corpore noſtro aſſignant Chymici: unde primaria Morborum germina ſemper deſumentes, abditioreſque eorundem cauſas, ad abſorbentes pulveres, ad oppoſitos ſales, ad praecipitantes potiones, atque ad alia hujuſce generis adminicula confugiendum in curationibus merito ſemper eſſe, certo certius affirmant.

Non hinc tamen quempiam ſuſpicari vellem, me abſolute judicare chymica documenta, necnon inventa qualibet nil prorſus medicae Arti prodeſſe: ſive ea intelligantur medicamenta non pauca, quae, dummodo ſint rite praeparata, quammaxime AEgrotantibus prodeſſe non raro ego ipſe expertus ſim; ſive ſpectentur peculiares cognitiones, quas ad quamplurima in humano Corpore facilius enodanda phoenomena, morborumque quamplurium cauſas quomodolibet indicandas, non inproſpere ſemper ab Alembicis ſuis quoquo pacto extraxerunt nimium creduli chymiae AEſtimatores. (14) *Fucum fecit & dolum invectus in Medicinam Chymiae analogiſmus.* docet praelaudatus Hequet. Hujuſce praeſtantiſſimi Auctoris judicio fretus, non modicam Chymiae utilitatem tum ad Praxim tum ad Theoricam medicam ſemper cognoſcam. Attamen fixum ratumque mihi pariter erit tam experto Medicinae augmento eam nil penitus aut parum ſaltem contuliſſe: cum praecipuae ab ipſa petitae cognitiones aut parum explicent, aut nimium imponant, atque inibi cognoſcendis morbis ſanioribuſque eruendis poſtea indicationibus tutiorem agenti Medico ſemitam oſtentandis, (quod maximum quidem eſt in Medicina facienda) nil prorſus conducant; quare ad haec al unde merito mutuandum eſt auxilium.

Sed jam alcius, potiore quidem jure, in medium hic Caput extollit

Anatomia

(13) *Hequet de purg. Med. in prolog.* (14) *Hequet ibidem ut ſupra.*

Digitized by Google

Anatomia innumeris ſolidiſque doctrinis undecunque perfulgens, ut obſcuriores Medicinae tenebras, nitidiſſima, qua pollet luce, ex toto dirimat. Profert haec veridicam internarum externarumque omnium partium noſtri Corporis deſcriptionem, ſive mavis accuratiſſimam Microcoſmi ichnographicam cartam. In hac ſingillatim diſtincteque noſcis praecipuorum Viſcerum peculiares effigies, poſitiones, ſtructuras varias, mirabileſque mutuas eorundem cum aliis ingenioſas connexiones. Habes hic tubulorum omnium originem, eorundemque uſque ad minima exiliſſima vaſcula productiones huc illuc tendentes, propter quas itus redituſque ſanguinis mirabiliter perficitur, atque perbelle explicatur. Mechanicam hic attendis Nervorum omnium efformationem, atque ab his ortas Membranarum quarumlibet admirandas ſtructuras. Muſculorum varias configurationes, atque conſtructiones, pro diverſis exercendis partium motibus, ſive naturalibus tantum, ut aiunt, a ſolo arterioſi ſanguinis ordinario motu praecipue derivandis, ſive voluntariis juxta nutum voluntatis peculiari humorum dato tempore moderato influxu peragendis. Miraris hic fiſtuloſa Oſſium corpora ſolidiſſima majora minorave, atque multifariam ex tenuiſſimis lamellis conſtructa ad varios uſus, & praeſertim ad univerſam Corporis Machinam firmiter ſuffulciendam; atque mille tot alia pulcherrima admirabilia ſpectas, quae Omnipotentis Artificis ſapientiam Atheorum pervicaciam atque ſtultitiam omni jure inculpantem, in propatulo ponunt. Adiunt primaria omnia Corporis machinamenta, quibus & objectorum ſpecies in Meningibus, externis opitulantibus ſenſibus imprimuntur, omneſque ratiocinantis Animae functiones peragi ſolent: quibus Aer intra Pectus protruditur, atque ab ipſo variis modis expellitur, tum ad vocem pro libito modulandam, tum ad dilatandas conſtringendaſve, congrua alternatione, veſiculares Pulmonum minimas omnes capſulas, atque ad perennandum Sanguinis circulatorium motum; quibus Ciborum receptio, trituratio, tranſmutatio, atque in ſanguineos tramites trajectio habetur: quibus noxiorum quorumlibet atque inutilium ſive ſolidorum, ſive fluidorum diſcrepantes partes extra Corpus propelluntur: quibus Hominis procreatio arcano profecto mechaniſmo perficitur: quibus tandem Homo movetur, ſentit, atque in omnibus perfecte vivens deprehenditur.

Quid inde? Pulcherrima haec omnia inſtructum quidem magis Medicum reddunt, atque optime eruditum, ſed paulo magis AEgrotantibus proficuum, niſi potiſſima etiam a ſolidiore praxi adminicula deſumantur. Praeterquamquod quotnam fortaſſe erunt nobis tanquam vera ab Anatomicis propoſita, quae quantum a veritate longe abſint, nemo unquam ſatis novit? quod appoſite admodum indicat hiſce verbis Celſus (15) *Ita demum motus praecordia, & viſus omne in conſpectum latrocinantis Medici dari quod neceſſe*

(15) *Celſus in praef.*

neceſſe ſit tale eſſe, quale mortuū ſit, non quale vivū fuit. Verum, dato etiam, quod ea omnia anatomico cultro in diſſectis accuratiſſima indagine Cadaveribus detecta, talia vere ſint, qualia in viventibus integris corporibus antea extiterunt, omniaque praecipua membra eo vere fungantur officio, quod ab expertiſſimis Anatomicis ipſis aſſignatur (quod profecto de omnibus abſolute abſque ulla haeſitatione concedere nemo poterit), Quis unquam diſtincte indicare ex hiſce poterit, quamnam alterationem Organa illa in peculiaribus quibuslibet morbis patiantur? Quomodo nam quibusve certioribus ſignis morboſas eorundem affectiones varias ſola anatomia attingere poterit? Quanam ratione quibusve efficacioribus iuriſque praeſidiis laborantes partes ad priſtinum naturalemque ſtatum ſint illico reducendae? Quomodo denique tot alia maximi momenti documenta ex ſolis anatomicis doctrinis eruentur, quibus licet nos magnopere debere, liquido conſtet, non ex hiſce tamen ſatis inſtruitur Clinicus Medicus de iis omnibus, quae pro AEgrotantium ſalute neceſſario requiruntur, atque totius Medicae Artis augmento maxime conducere poſſunt? Pro majore autem aſſerti mei explicatione, & confirmatione placet hic perſpicaciſſimum de Moor loquentem ſic proponere. (16) *Quemadmodum Oceanus vincula rerum laxavit ſeris annis, ingenſque tellus patuit, ita in Microcoſmo detectae ſunt regiones, Montes, Fluvii, ac perennes fontes, Cerebri inquam, Cordis, Hepatis & Renum ſtructura valde artificioſa, glandulae variae, vaſa lactea, & lymphatica, ductus pancreatici, & ſalivales, denique vitae fons, functionumque ſcaturigo, circulatio ſanguinis. Sunt etiamnum Thyphyes qui carbaſa audent pandere vaſto ponto, & profunda naturae arcana detegere. Laudanda eſt horum diligentia, exercitandum ſtudium. Verum non immerito quis requirat in praxi medica majorem profectum. Multa ſcilicet deteguntur cognitu jucunda, ſubtilitate ſpecioſa, & phyſicis inveſtigationibus alendis apta, ad curationem autem morborum non aeque utilia.*

Nec diſſimili certe ratiocinio utendum nobis eſt ſi de Philoſophia omnibuſque praecipuis ipſi famulantibus ſcientiis, quae & in uſum Medicinae revocari non immerito, non inſtructuoſe ſolent, hic ultro diſſerere velimus. Porro eaedem rationes, atque primaria fere argumenta omnia, quibus indicare breviter curavimus, Chymiam atque Anatomiam, rationalem quidem Medicinam pulcherrimis atque ingenioſis cognitionibus magna ex parte ditaſſe ipſam autem ex toto, & praecipue in hiſce, quae ad praxim ſpectant, haudquaquam perfeciſſe: eaedem inquam rationes de Philoſophia aliiſque ipſi adjunctis doctrinis veritati conſonae comperiri facile poſſunt.

Philoſophiam Medicinae parentem eſſe, ſatis omnibus notum eſt; cum inde Medicum incipere quiſque noſcat, ubi deſinit Phyſicus. Attamen, licet maximum ratiocinii Medici fundamentum a Philoſophia derivari certo credam, non eam tamen Medicinae potiorem utilioremque partem, quae non rationibus, ſed remediis Morbos vincit, & ſanitatem affert, inde tanquam

(16) *Barthol. de Moor Cog. de inſtaur. Med. lib. 1.*

Digitized by Google

tanquam a primaria genuina parente emanaſſe, unquam concedam. Docet enim Celſus, (17) *Repertis deinde Medicinae remediis, Homines de rationibus eorum differere incepiſſe, nec poſt rationem Medicinam fuiſſe inventam, ſed poſt inventam Medicinam rationem eſſe quaeſitam.* Primo itaque ab obſervationibus atque experimentis Medicina emanavit, quae poſtea famulante Philoſophia ditior grandiorque facta, caput ſublimius extulit, atque magnifico rationum amictu glorioſe cooperta, ſuccinctam, quam primo induerat, perſonam empiricam ex toto dimiſit; unde ſaniorem quidem, non autem utiliorem Medicinam a Philoſophia velut Matre primitio pullulaſſe, multoque magis in poſterum ad perfectum inde maturitatis ſtatum perduci poſſe quilibet intelliget.

Et ut paululum de hiſce arrepta occaſione diſtincte breviterque ſermonem ineamus; concedamus primo Philoſophicas doctrinas illas omnes, quae noſtro hoc aevo in Medicinae ſubſidium fauſto admodum ſydere adductae ſunt, utiles quammaxime Medentibus eſſe; utpote eas, quae non a Peripateticas chimaericas cavilloſas nimis diſputationes atque ſomniatas mere facultates, energias, ſeu potentias veritatem ipſam obumbrantes potius quam illuſtrantes, deſumunt; ſed a ſenſibus ipſis iteratiſque accuratis obſervationibus atque experimentis ratiocinii ſui firmius fulcium mutuantur. Extant enim undique experimentalis Philoſophiae ſolidiſſima documenta, quae, doctiſſimo Roberto Boyleo veluti anteſignano meritiſſimo clariorem ſemitam demonſtrante, illuſtrarunt ulterius atque ampliora reddiderunt tot praeſtantiſſimi tum tranſacti, tum hujuſce noſtri ſaeculi Viri, quos tanquam totius Theoricae ſanioris Medicinae praeclariſſimos illuſtratores nunquam ſatis commendabit poſteritas. Vides hic illic ingenioſiſſima machinamenta; vides tubos variis modis conſtructos diverſiſque repletos liquoribus, atque ordine diſpoſitos vario, mediis quibus modo Aeris elaſticitas, & gravitas, modo rarefactio & condenſatio, aliaeque non minoris momenti ipſius proprietates pateſiunt, quae certe & reſpirationis, & perſpirationis negotium totum, omnemque Aeris in Corporibus noſtris ſive intrinſecus ſive extrinſecus agendi vim, tum ſalutis tum morborum peculiarem fontem, aperte nobis demonſtrant. Hinc liquorum quorumlibet eſſentiae, proprietateſque variae tum a denſitate tum a conſiſtentia unice derivandae, ipſorumque varii motus & momenta exſurgunt; dum aut ob nativam gravitatis propriae vim, aut ob extrinſecam quamvis propellentem diverſo modo praeſertim, per varios transferuntur tubos majores minoreſve obtinentes diametros, interioreſque varias ſuperficies plus minuſve laevigatas; qui variis modis, aut horizonti inclinati ſunt, aut ipſi ad perpendiculum inhaerent, variosque angulos cum aliis efficiunt, aut tamen varia ratione oblique magis minuſve ab anguſto in latum, aut viceverſa tenduntur.

Hinc primarias tutioreſque circulantis ſanguinis leges, ipſiuſque viciſſitudines,

(17) *Celſus in praef.*

titudines, aut a conſueta ſemita aberrationes quaſcunque quam proxime attingimus. Vides varias in hiſce tubis liquorum contentorum elevationes, depreſſionesve, dum aut igni admoventur magis, aut ab ipſo retrahuntur, liberove aeri expoſiti ſunt, a cujus ſpecifica gravitatis vi aucta magis vel imminuta liquores alii in aliis tubis pari ratione attolluntur, habitaque ratione ſpecificae eorundem liquorum gravitatis ad diverſam libellam ſuſtentati manent. Haecque ea ſunt, quae perennem aereae atmoſpherae corpora noſtra undecunque cingentis indeſinentem actionem variam ad contentorum humorum omnigenas producendas alterationes, juxta occurrentes temporum viciſſitudines perbelle demonſtrant, atque ſatis indicant obviam magis, & vero magis proximam Epidemicorum morborum ſcaturiginem anni temporum quorumlibet curſibus & tranſmutationibus rigoroſe, caeteris paribus, uplurimum reſpondentem.

Variae adſunt aliae quamplurium globulorum diverſae molis ac materiae ſpectandae ſeries, quae diverſos eorum motus, velocitates, impetuſque varios indicant, dum aut per plana variis modis inclinata vi nativae gravitatis ſuae, aliave qualibet extrinſecus adjuncta feruntur, alioſve in globulos iiſdem occurrentes irruunt, habita que ratione eorundem renixus, impetuſve directionis, aut immoti manent motum ſuum iiſdem communicando, aut quomodocunque reſilientes, novas adepti directiones ad alias partes motus ſuos adimplent. Quod ſi in ſolida alia nativa elaſticitate praedita impetum faciunt, ratione alia vario modo motus ſuos protrahere coacti ſunt.

Reſilientibus corporibus hiſce prope adſunt varii funes, pro diverſa ambientis Aeris conſtitutione, varia ratione tenſi, occurrentia quaevis corpora vario impetu retro pellentes, atque ad priſtinum citius tardiuſve locum redacti, habita ratione impetus validioris aut debilioris, quo inde ſemotaeca fuerant.

Ab hiſce omnibus ultro veridicas motus leges aſſequeris, ut melius noſcas, quanam ratione Sanguis per venoſos arterioſoſve tubulos diverſo modo tendentes celerius tardiuſve excurrere debeat; ſervata ſcilicet ratione tum inclinationis directioniſve canalium, tum primarii a Corde recepti impetus, tum vis renſus ſeu elaſticitatis, qua praeſertim arteriarum parietes dicati ſunt, cum & craſsitiei majoris minoriſve ſanguinei fluidi, plus minuſve recepto a Corde impetui reſiſtentis, atque continentium tubulorum ſtrictioris amplioriſve capacitatis, quam ſupra attigimus.

Recenſita ultro propoſitorum funium vis elaſtica Nervorum omnium atque Meningum maxime eaſdem undecunque cingentium mirabiles actiones patefacit dum illi ab externis objectis quomodolibet affecti eadem ratione reſiliunt, adjunctum inde oſcillatorium motum primario eorundem fonti communicando, ad varias ibidem figendas ideas, ſive etiam illi intrinſecus a naturali morboſave cauſa quavis ratione ad motum ſuſcitentur, & pro-

& proportionato correſpondente impetu reſiliant in quo primaria ſolidorum vis maxima a laudato toties Hequet tenet non immerito habita unice derivatur & pendet.

Vides Rhombos, Rhomboides, Ellypſes modo per latum decreſcentes dum per longum augentur, modo vice verſa diverſaque trahentes pondera per diametri directionem, cujus alteri extremo vis trahens, ſeu punctum fixum, alteri movendum corpus alligatur. Heſce adjacent Vectes varii corpora alia majore minoreve velocitate & momento aut elevantes aut trahentes, pro varia diſtantia in qua ſiſtitur vis agens, aut corpus movendum a centro motus, ſeu fulcro. Nil certe heſce melius ſubjicit Medico poterat ad explicandas enormes muſculorum noſtri corporis vires, variosque motus, qui aut indeſinenter fiunt ex perenni ſanguinis arterioſi affluxu per fiſtuloſas eorumdem fibrillas a ſola Circulationis lege pendentes aut identidem fiunt, retardantur, accelerantur, reguntur ve variis modis juxta voluntatis nutum, cujus imperio arterioſus idem Sanguis modo hosce, modo illos muſculos concitato magis minuſve motu permeat.

Admirandum ultro magis nobis exhibent ſpectaculum Opticae Camerae, Teleſcopia variis numero & configuratione lentibus conſtructa objecta a longe plus minuſve amplitantia atque oculo appropinquantia nunc inverſo nunc recto, quibus ſuccedunt & microſcopia varia, quorum ope minimorum quorumcunque Corporum ſpatia metimur, interſtitia, texturas, atque alia caeteroquin incomprehenſibilia adamuſſim attingimus. Diaphana hinc habemus corpora, fluidaque varia lucem trajicientia, atque variis modis refringentia, in quibus poſita recta virga, magico quaſi incantamento, fracta ideo videtur magis minuſve habita proportione denſitatis liquorum in quibus partim immergitur, & medii in quo primo tota jacebat cum è denſo in rarum, & è raro in denſum medium lux trajecta oppoſitam ſemper ſubeat refractionem. Nec minus jucundum porrigunt theatrum diverſae lentes, quae Solis radios pro ſita denſitate & configuratione vario modo colligunt, ut citius tardiuſve in unum coeant, ad quod facilius obtinendum aliae interponuntur lentes juxta exigentiam diverſa ratione collocatae, quae in determinata tantummodo a prioribus diſtantia optatum exhibent effectum, dum alio modo diſpoſitae votis omnimode fruſtratum Spectatorem relinquunt.

Vides etiam ſpecula diſſimiliter conſtituta & inclinata objecta variis modis & poſitionibus repraeſentantia, atque multiplicantia. Priſmata quoque habes triangularia, quae inſtar Iridis verſicolorata objecta quaelibet tibi oſtendunt, dum hinc inde admirabili profecto conſpectu,

(18 *Arva, tubi, ſilvae, meſſes, & prata colores*
Innumeros induta micant, croceaque virentis,
Et rubrum croceo miſcent, roſeoque decori

Cœruleum,

(18) *P. Anton. Chamt. in Parnaſ.*

Caeruleum, virenſque tuo cum murice fulget;
Purpura candeſcit nivibus, flaveſcit in auro,
Frondibus arboreis viret, accenſaeque rubeſcunt
Purpureo ſimul igne, ſimul rutilantibus auro
Ardeſcunt radiis frondes; seu Flora per omnes
Ingenioſa comas ramorum & gramina laeta
Veris opes, variosque ſuos quot claudit honores
Sparſerit:

Hiſce adjunguntur innumera tot alia, quae attente perpenſa omnes reflexionis & refractionis veridicas leges cuicunque oſtendunt.

Hiſce inſtructus concipis illico & admiraris merito infinitam Supremi Opificis ſapientiam in Oculo conſtruendo, cujus mirificum artificium, atque ingenioſam actionem aliunde nunquam aſſequi melius potuiſſes. Perpendis hinc atque intelligis ſimul, cur lucis radii ab objectis ad oculum varis modis pro varia eorundem ſuperficie remiſſi, è rariore ad denſius medium tendentes, ad aqueum nempe humorem, primam ſubeant contorſionem, quae oppoſito modo poſtea oritur, dum Cryſtallinum pervadunt, indeque Vitreum, donec tandem in datum punctum retropoſitae Retinae ſimul uniantur, in tot nempe apices lucidorum penicillorum, ibidemque ceu in papyro camerae opticae parieti appenſa, occurrentis extrinſecus objecti genuinam depingant imaginem.

Quodque de admirabili Oculi in naturali ſtatu conſtruit artificio hic obiter monuimus, ſatis ſuperque dirigit ad morboſas quaslibet objectorum repraeſentationes in Oculo factas, quotieſcunque ipſe a naturali ſtatu quomodolibet recedit. Quando nempe aut ob Corneae, Cryſtallinive humoris opacitatem radiis ex toto tranſitus praepeditur, ut in Cataracta viſum omnimode auferente: aut ob morboſis humorum denſitates varias non recte radii refringuntur, ut debito modo in unum occurrint; aut, incongrua data Retinae diſtantia a Cryſtallino, quando nempe brevior, quam par eſt, aut longior oculi axis ſit, quare tardius aut citius pari ratione, quam exigit Retinae poſitio, in apices penicillorum ſuorum lucis radii uniuntur ſcilicet vel poſt Retinam, vel ante ipſam, & non in ipſa, quod neceſſarium unice eſt pro objecti repraeſentati icone ibidem clare, distincteque efformanda; Ideo, ut Myopibus, aut Praesbytis ſuccurramus, congruam inde lentium ſtructuram ſeligimus, quibus idonea perſpicilla provido conſilio ipſis conſtruimus.

Sed me ſero fortaſse nimis ab admirandis hiſce Chymiae, Anatomiae, & Philoſophiae amoenitatibus plus aequo deductum fuiſſe, & ſublimiter abſtractum noſco. Jam jam è diverticulis in viam propero. Haec omnia ſupra recenſita jure, & quidem merito hic erant ſigillatim ſubjicienda, ut commodius oſtenderem, qualem quantamque utilitatem toti Medicinae attulerint veterum, & praecipue recentiorum Medicorum labores; propter

ter quos modo eos Chymiae indefinentibus experimentis, modo Anatomiae accuratiſſimis perquiſitionibus, modo Philoſophiae abſtruſis ſpeculationibus, obſervationibus, ſupputationibus, aliiſque hujuſcemodi ab hiſce pendentibus ſtudiis indefeſſe occupatos luiſſe, quammaxime Literaria tota Reſpublica admirata ſemper fuit.

Me hercle haec omnia ampliaſſe quamplurimum, ditaſſe, atque rationalem ultro Medicinam reddidiſſe quidem conſtat, ipſam tamen perfeciſſe, atque ad optatum tandem maturitatis terminum unquam eſſe perducturа, nemo ſatis intelliget, nemo ſatis probabit. Siquis enim philoſophicis hiſce arduioribus doctrinis inſtructus, ſanioribus Theoricae medicae documentis undecunque potius eſſet, nil autem, parumve ſaltem de practicis ſolidioribus cognitionibus ſibi comparandis ſolicitus fuiſſet, quamvis hinc ſapientibus loquendo, diſputando, diſſerendoque ſatisfacere potis eſſet, nullos tamen hinc unquam morbos, niſi fortuito curaret, quorum ſymptomata, generaleſque cauſae funditus ipſi perſpecte caeteroquin forent.

(19) *Per varios caſus Artem experientia fecit*
Exemplo monſtrante viam.

Sine hac Medicus, etſi optime eruditus, nunquam AEgrotantibus ſatis utilis evadet. (20) *Non enim humani ingenii partus eſt Medicina, ſed obſervationum filia, non arbitrariis inventis, non pompoſis nominibus & medelis decipientibus Homines novitatem affectantes curantur AEgroti, ſed quae aliis profuerunt, remediorum obſervatione & applicatione.*

Hac de cauſa non paucos paſſim clariſſimos Viros videre contingit, qui etſi Theoreticis ſcientiis ſuis ſublimis doctrinae ſale perbelle conditis quorumlibet admirationem ſibi merito conciliare valeant, ſi ex cathedra in primariis Academiis diſputent; antehabitae exiſtimationis decus ex toto fere deperdunt, dum ad AEgrotantes accerſiti de Morbi genuina idea, individualibus cauſis, atque congruentibus ipſi praeſidiis medicis diſſerere coacti ſunt. Quare omni jure in hujuſcemodi Medentium theoricorum opprobrium Silvium De Le Boë ſic locutum eſſe conſtat (21) *Malim uti Medico empirico, idest ſecundum experientiam Praxim exercente, quam theoretico ex ſuis ratiociniis & figmentis Medicinam faciente.* Hujuſcemodi ratiocinia & figmenta, quibus quandoque abſque congrua praxi ad pompam potius, quam ad utilitatem nonnulli gloriantur, ſicuti AEgrorum curationibus fruſtranea penitus evadunt, ita & ipſius Artis decori & augmento non parum obſtant. (22) *Revera tandem profecit medendi Ars, quamdiu ſapientiae addicta, operando feliciter, non erudite interpretando rationes quaeſivit; hinc, quod Aruſpicum dedecori vertitur, progredi deſiit Ars, ex quo coepit philoſophari.*

Ad AEgrotantes ideo frequenter & ſedulo eſt accedendum, ut ſolli-

dionibus

(19) *Manil. lib. 1.* (20) *Petr. Ang. Pap. in ſacr. Aud. recent. Crit.*
(21) *Silv. De Le Boe prax. lib. 2. cap. 23.* (22) *Hequet. de purg. Med. cap. 17.*

doribus Praxeos cognitionibus illis potiri poſſimus; a quibus non ſola Morborum ingenioſa explicatio, ſed tutior citiorque ſanatio, in qua unice Medicinae utilitas conſiſtit, derivari vere poteſt. Quamobrem ſano certe conſilio Baglivius expertiſſimus Juvenibus Medicis inculcat, ipſos (23) *Doctiorem librum non inventuros quam AEgrum ipſum, cujus Morbus illis diligenter obſervantibus multa ſcitu digna brevi ac fideliter aperiet, quae moleſta plurium annorum lectio praeſtare forſan non poterit.*

Attamen nemo hinc unquam credat, me tam caeco mentis criterio ductum eſſe, ut phiſiologicas ſagaciores ſpeculationes a Chymia, Anatome, & Philoſophia Matheſi famulante petitas è penu Medico ablegandas eſſe, ſtulte contendam, tanquam vanas, atque ad AEgrotantium ſalutem, ipſiuſque Artis decus & augmentum nil penitus conferentes. Tantum enim abeſt ut a ſublimioribus hiſce doctrinis unquam abhorream, ut eas ſemper pro ingeniolo meo indefeſſis ſtudiis aſciſcere mihi curaverim; utpote qui Empiricorum chimaericas nugas veteratoriis Aſſentatoribus relinquens, a doctiſſimo Celſo ipſo didici (24) *Rationalem quidem Medicinam eſſe debere inſtrui vero ab evidentibus cauſis, obſcuris omnibus non a cogitatione Artificis, ſed ab ipſa Arte rejectis.* Tanta quippe eſt Praxis ad veram Theoriam, & Theoriae ad ſolidiorem praxim relatio, ut una ex his deficiente, altera prorſus vana & inutilis evadat. Etenim (25) *Ars medendi* (aſſerente expertiſſimo Valleſio) *duobus quaſi Cruribus incedit, experientia & ratione, quae cum altero eorum deficit non poteſt per media opera percurrere, ſed multa omittens neceſſaria, tranſilit, ut quae uno crure innituntur Animalia.*

Praxis ſeu obſervatio, quae rationis prima jecit fundamenta, a Medicinae uſque incunabilis Theoriae materiam ſuppeditavit, in qua morborum occurrentium characteres varios intime magis pervadendo, & medicamentorum adhibitorum peculiares conditiones varias ſcrutando, haec mutuo comparare potuit: eorum diſcrepantes cauſas perquirere atque diſtincte aſſignare, & tandem ad nova ultro invenienda aditum ſibi parare, mediis quibus ſucceſſive Theoria Praxi ipſi famulari coepit, atque ultro magis inſerviet, quo uſque Poſteri ratiocinationum ſuarum fundamentum inde deſumant, unde primo ratio emanavit: a repertis nempe obſervationibus quotidiana praxi ad trutinam optime revocatis. Id ipſum aperte teſtatur doctiſſimus de Moor hiſce verbis. (26) *Experientia varia ſuppeditat ad argumentationes medicas neceſſaria, ratio diſponit illa colligit, haec dijudicat; utraque autem Artem noſtram perficit. Hac via multa praeclara inventa ſunt, & reliqua deinceps invenientur, ſiquis inventorum gnarus ex his ad perquirendum procedat. Quicunque vero his omnibus rejectis, & repudiatis aliam inventionis viam, aut methodum aggreditur, & aliquid ſe inveniſſe jactat, is cum fallitur, tum alios fallit.*

Hinc

(23) *Bagliv. lib. 1. cap. 7.* (24) *Celſus in praef.* (25) *Valleſ. controverſ. lib. 4. in praef.* (26) *Barthol. de Moor Cogit. Med. de inſtaur. Med. lib. 1.*

Hinc ſano profecto conſilio, communibus undecunque clariſſimorum Virorum annuentibus votis, id tanquam certum ab omnibus acceptum eſt: non ſolas obſervationes, etſi diligenter perpenſas, etſi graphice exaratas, atque ad Hippocratis mentem fideliter conſcriptas, rationali efficiendo Medico, Artique ipſi firmandae, ditandae, amplandaeque ſufficere: cum non paucae ex illis ſub veritatis obſcura ſimulatione quandoque mendacium intrinſecus habeant: quod ſolus clinicus Medicus nihil penitus diſcurrens, ſed tantum videns & adnotans, detegere unquam haudquaquam poterit.

Oportet ideo, ut, antequam Medicus habitis obſervationibus fidem praeſtet, eamque ab aliis immature nimis expetat, eas adamuſſim perpendat, & quidem ſolidiorum rationum congruis adhibitis momentis, quae tum ab Anatomia, tum a Chymia, tum a ſaniore Philoſophia, uno verbo a veridica magis Theoria mutuanda erunt. Tali adminiculo habitas obſervationes cum aliis rite conferet: AEgrorum differentias a varia temperamentorum veridica, aut ſaltem veroſimili ſymmetria tuto deſumet: externas quaslibet, internaſque propoſiti morbi cauſas acri judicio penſitabit. Remediorum praeſertim vires attinget melius, quorum operationes praeconcepta plerumque opinione potius, quam ſana mente perpendi ſolent: ac denique ſic planam magis ſibi parabit viam, ut ad alias obtinendas veridicas obſervationes tutiorem ſibi aditum faciat. Quamobrem jure merito praeſtantiſſimus Fridericus Hoffmannus ſic ſtatuit. (27) *Neque tamen ſufficit practicarum tantum obſervationum uberi inſtructum eſſe apparatu, ſed accedat etiam neceſſe eſt ſolida in anatomicis, Phyſico-Mechanicis, Chymicis ſcientia, ſive vera Theoria Medica, quae clavis hiſtoriarum de morbis, & cauſis diverſiſſimorum phaenomenorum eruendis inſervit &c.* Ad haec porro animum rite intendere, cuique primo neceſſe eſt, qui veridicas ſibi aſciſcere in morbis obſervationes tentet, eas nempe, quibus arrepta occaſione in occurrentibus quibuslibet ſymptomatibus, cum ad certius judicandum, cum ad tutius curandum uti commode poſſit.

Hoc unum tantum ſuper hac re ſedulo animadvertendum cuique propono, & praeſertim quibuslibet vix a Medicinae limine ſapientiam paulatim ſorbentibus: quod Theoricae ſpeculationes, utpote ante dictis amoenioribus ſcientiis mixtae, Studentium animos ita alliciunt, ut totum perſaepe Hominem auferant. Qua de re ingenioſis hiſce ratiocinationibus aſſueti, atque diſcurſuum multiplici ſpecioſa varietate attracti, non tam facile ab iis ſe diſcedere patiuntur, ut ad materialia Objecta exteriores potius ſenſus, quam interiores potentias afficientia animum convertant, ad ea nempe omnia, quae ad taedium uſque ab AEgrotantibus, ab Adſtantibus diligenter perquirenda ſunt, atque ſenſim accuratiſſima patientia perpendenda, ut rectum de occurrentibus morbis judi-

(27) *Frid. Hoffm. Tom. 3. in praef.*

judicium facilius emergat. De hiſce praeſertim appoſiteque admodum Juvenes ſic admonet clariſſimus Lanciſius. (28) *Sedulo tamen cavendum ne (ut ſaepe contigit) ſpecie ac praeſtantia harum diſciplinarum ultra metas Juvenes abripiantur. Non pauci enim dum earundem pulcritudinem evidentiamque ſectantur in abſtruſas & omnino obſcuras Metaphyſicae, Analyſis, Algebraeque inquiſitiones, & problemata ſeſe abdunt penitus & immergunt. Et ſane qui Geometriam diu tractaverint, ingenium utique acre vividumque efficiunt. Verum tamen imaginandi facultatem ita laedunt atque enervant, ut ineptam pene reddant tot tantiſque genere variis, natura diverſis, quin immo ſaepe contrariis noſcendis, tractandiſque naturalibus rebus, quas Medicus experiendo magis, quam meditando conſequitur.*

Hinc, dum pulcherrimas haſce ſublimes cognitiones intellectum quammaxime ditare, noſcimus, Medicum certe haudquaquam perficere, non ignoramus. Etenim quo magis quiſpiam omnigena hac ſcientia imbutus clariores Philoſophantes alios loquendo, ratiocinando, atque egregie diſputando antecellit, atque veluti praeſtantiſſimus Philoſophus omnium votis habetur: eo magis potioreque jure ab expertiſſimorum Medentium, agendo magis quam loquendo opem AEgrotantibus ferentium, coetu diſtare credendus eſt: niſi ante dictis multiplicibus cognitionibus completum ſelectiorum obſervationum acervum primo adjunxerit: quod utique nemo brevi vitae noſtrae ſpatio praeſtare unquam ſatis poteſt: cum utrinque tam diuturna, tam laborioſa emergat opera, ad cujus complementum nullus homo etſi maxime longaevus unquam ſufficiet.

Haec ſedulo animadvertiſſe Celſum, adnotare quilibet poteſt, ubi diſtincte docet, (29) *Sapientiae ſtudioſos maximos Medicos eſſe, ſi ratiocinatio hoc faceret; nunc illis verba ſupereſſe, deeſſe medendi ſcientiam.* Ab operibus enim, non a verbis, a medicamentis, non a ratiociniis, ab experto tandem Medico, non a diſertiſſimo Philoſopho ſalutem expetunt AEgrotantes, ipſamque tuto ſperare ipſis datum eſt. Quid autem cuipiam prodeſt excelſum ſe Philoſophantem accuratiſſimum praeſtare? Dum Medicam Artem ſpecialiter profitendo ipſi imperius prorſus reperitur, & quidem imperior tot aliis, qui nec Philoſophia quidem a limine ſalutata, omnibuſque penitus deſtituti ſublimioribus ſcientiis, frequentibus tantum AEgrotantium diligentibus viſitationibus, morborumque practicis ſimplicibus ſpeculationibus, congruo Remediorum ſibi parato promptuario, arrepta occaſione Morborum eſſentias non infructuoſe proponunt, atque ſolis erutis a memoria ſignis, differentias quaſcunque ſatis attingunt, nulloque habito reſpectu ad internas cauſas, quas ipſi ſcrutari penitus neſciunt, analogum remedium proponunt, ac morbos vincunt; unde majore iſti merito in praetio communiter habentur, quam priores Medici, etſi ſapientiam omnigenamque doctrinam undecunque criſpata fronte tumidaque faeie fruſtra eructantes.

Nullum

(28) *Lanciſius differt. de Med. Stud.* (29) *Celſus in praef.*

(30) *Nullum ex his, quae ſola ratione concluduntur, fructum percipere licet, verum ex his, quae operis demonſtrationem habent* (divinus Senex in praenotionibus admonet, & ſubdit) *Fallax enim & ad errorem proclivis eſt affeveratio, quae eſt cum garrulitate conjuncta. Quo circa his, quae ſunt in univerſum inſiſtere oportet, & circa ea vel maxime verſari, ſi quis facilem, & eum extra culpam habitum, quem certe Medicum vocamus, ſibi comparare velit. Maximam enim utilitatem tum AEgrotis, tum iis, qui illorum res adminiſtrant, comparabit. Neque vero pigeat ex Plebeis ſciſcitari ſiquid ad curandi opportunitatem conferre videatur. Sic enim cenſeo Artem univerſam commonſtratam fuiſſe, quod ſingula ex fine obſervata, & ad eadem aggregata fuerint.*

Haec tutior atque utilior via eſt, quam tanto duce Magiſtro ſequi debemus, ut priſtinum Medicinae reſtituatur decus, atque ultro magis magiſque augeri queat: quod maxime refert pro communi ſalute, Medicorumque propria exiſtimatione, quam certe parvi eos facere, ſupra oſtendimus, quos Polymathiae glorioſus & Medico inutilis pruritus extra Medicinae cancellos miſere ex toto abducit.

Veridicam Sciolorum hujuſcemodi Medentium picturam ad vivum optime delineatam pro aſſumpti mei probatione ab eruditiſſimo Hequet placet hic ultro in proſpectum ponere (31) *Videns non paucos naturalis hiſtoriae rebus infatuatos, vel Medicinam totos eructantes, nihil tamen minus quam Medicos; Medendi enim peritia vacui ſunt, utpote qui Artis amoenitates venando, utilitates omiſere. Errandi occaſio fuit de Medicina praeconceptio optimo, illam eruditionis titulo habuerunt, qua multa ſcire debet, cum ſapientia ſit, qua multum ſcire convenit. Concedendum interea Medicum non dedecere Polymathiam, at illum non facit, adjuvat tantum aptiorem Medicinae reddendo: igitur ut eruditio omittenda Medico non eſt, facienda pluris eſt ſapientia.*

Aurea profecto verba tantoque Viro digna? Veram expetant ſapientiam, qui AEgrotantibus ſalutem vere afferre contendunt. Eruditionem non omittant, eam tamen ſolummodo curando, quae ſatis utiliterque docet, non eam, quae nimis abſque fructu inſtruit. Ex Chymiae, Matheſis, & Philoſophiae uberrimo penu ea tantummodo haurire ſatagant, quae ab evidentibus cauſis, non autem ab obſcuris, ut Celſus judicat, emanare facile noſcant; reliquis omnibus otioſae ſubtiliorum Philoſophantium operae, non pro utilitate Hominum, ſed pro ingeniorum fertili pabulo juventae, prorſus relictis; ideoque ſatis ipſis ſit congruas inde duntaxat generales cognitiones illas eruere, quae abſque eo quod Medentium mentes per mille ambages infructuoſe abducant, commodius tutiuſque ad veridicas Morborum indagines eos dirigunt, rejectis facultatum chimaericis commentis, quibus alias tota ſolidioris Theoriae machina debilitet inhaerebat. Etenim ſi ab ante dictis ſcientiis peculiares quaſlibet, atque individuales praeſertim ratiocinationes illas eruere con-

(30) *Hippoc. in praenot.* (31) *Hequet de Med. purg. in prolog.*

tendant, quae in quocunque indiſcriminatim AEgrotante naturales & morboſas affectiones quaslibet ſpecialiter detegere valeant.

(32) *Una opera ebur atramento candefacere poſtulant.*

Tanta quippe eſt, & fuit, eritque ſemper inter quemcunque Hominem internarum omnium partium, tum ſingillatim, tum ſummatim ſumptarum diſcrepantia, quantam & quo ad externas partes diverſitatem oculis ipſis attingere, cuique datum eſt. Nullum enim unquam Hominem alteri prorſus ſimilem, ſive quo ad vocem, ſive quo ad inceſſum, ſive quo ad faciei delineamenta ullus invenire unquam poterit: quod & de interna quoque organizatione pariter verum comperitur.

Quis ergo mathematicis tutioribus famulantibus demonſtrationibus in poſſibili quovis AEgro ſpeciales OEconomiae animalis leges, propter quas optima fruitur valetudine, aut peculiares morboſas deviationes varias, unde ipſe variis modis aegrotat, audebit indicare? Si nil penitus ipſi tanquam certum conceditur, a quo ad ignota quaelibet poſſibilia eruenda more geometrico gradum facere queat. Quod ſi incertis prorſus nec ſatis unquam probatis mathematicis ſuppoſitis inhaerere Medicus melius amat, quam tutis aliis minus fallacibus cognitionibus non vi philoſophantis chimaeticae ingenii, ſed oculi tantum naturae obvios mores indefeſſa attentione luſtrantis, detectis, caveat, quaeſo ne ingenioſis hiſce facibus nimium allucinatus, rectam judicii ſemitam deſerat, unde peſſime progrediens, incongruam inde ex toto curationis methodum in AEgrotantium perniciem aſſumat. Etenim cum Lucretio ſciat, quod

(33) *ſi prava eſt regula prima,*
Normaque ſi fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqua ſi ex parti claudicat hilum,
Omnia mendoſe fieri, atque obſtipa neceſſum eſt.

Dicam ideo cum eruditiſſimo de Moor, quod (34) *aeſtimare nos ab abſtractis ſpeculationibus & mathematicis figuris, multum poſſe adjuvari in curatione Morborum, ego eo uſque non admitto, donec uſus id me clarius docuerit. Corporis quippe noſtri compages longe eſt ſubtilior, pororum major diverſitas, textura particularum longe magis ſtupenda, quam ut ad triangulum, parallelogrammum, ſphaeram, cubum &c. reduci queat.*

Nihilo tamen ſecius Matheſi quammaxime Medicina tota debet, a qua tutiorem ratiocinandi methodum, aliaque quamplurima mutuata eſt, quae ad renixus ſolidorum, ad ſaniores motus leges tum in fluidis, tum in ſolidis, atque ad alia innumera, quae ſupra breviter attigimus, ſpectant: quae quidem generalia ſuppeditant documenta, quae etſi in quocunque individuo talia vere eſſe, nemo dicere unquam auſit,

menem

(32) *Plaut. in Moſt.* (33) *Lucret. lib. 4.* (34) *Barthol. de Moor Cogit. de inſtaur. Med. lib. 1.*

mentem tamen per tutiorem dirigunt ſemitam, longe admodum a ſomniatis veterum ſpeculationibus.

Abſit tamen, & quidem longiſsime abſit, ut quo magis ſanioribus hiſce neceſsariis cognitionibus avide nimis mentem ditando, ſublimem ſibi exiſtimationem aſciſcere Medentes curant, eo minus ſe AEgrotantibus utiles reddere practicis neceſsariis documentis ſatagant; quod, peſſimo neſcio quo fato hiſce temporibus praeſertim contingere, dolendum maxime eſt, dum plerique Medici ingenioſiſsimis ut plurimum philoſophicis diſſertationibus tantum, aut Mechanico-Medicis eruditiſsime exaratis Medicum aerarium augere quotidie quaerunt; pauci autem ex accuratis obſervationibus ſolidiores eruendo doctrinas, peculiarium quorumlibet Morborum exactam deſcriptionem pro bono publico diligenter perficere tentant.

(35) *Apparent rari nantes in gurgite vaſto.*

Horum autem obſervationum feraces libri univerſam praxim, juxta recentiorum Medicorum nova inventa, atque ratiocinationes, in proſpectum ferentes, ideo magis utiles evaderent, meritoque pluris eſſent aeſtimandi, quia ab iis ictu oculi arrepta occaſione eas eruere cognitiones Tyrones poſſent, a quibus rectam magis obtinerent methodum, ad curationes ſatius dirigendas; inde dualibus nempe inde habitis ſignis morbum ipſum, adjunctaque ſymptomata, & familiares ipſius mutationes indicantibus, atque validioribus inde habitis remediis, quae omnia a veteribus tantum Practicis obtinere datum eſt. Hoc autem matureſcente aetate ex quotidiana praxi, ad trutinam rigoroſe perpenſis quampluriimis, quas jam teneo, peculiaribus obſervationibus, pro viribus meis me facturum aliquando, promitto.

Vera Medentis ſapientia AEgrotantibus utilis, poſt neceſsarias, non autem ſupervacaneas ſanioris Theoriae cognitiones, ab iteratis praeſertim clinicis obſervationibus mutuanda itaque eſt. Etenim (36) *caſus clinici* (aſſerente Friderico Hoffmanno eruditiſsimo) *& completae de Morbis hiſtoriae unicum & verum Pathologiae, & Therapiae rationalis fundamentum conſtituunt, ſine quarum ſufficiente apparatu nihil ſolidi Medicus in Theoria ſtatuere, neque in praxi praeſtare & efficere poteſt*. Sola praxis veram & juſtam exhibet trutinam, qua & Theoriam ipſam ponderare recte poſſumus, eandemque tibi abſque praejudiciis adaptare, ut ſolidiſsima emergat Medicina. Verum namque eſt, quod (37) *paulatim practicae Medicinae ſe contemperavit, addidit, & ſocias vires junxit Theorica, reverenter tamen circa illam tanquam parentem ſe gerens, rationem quippe facto, non factum rationi accomodans*.

Laudabiliter ſic vera potius Medicina maximam ſemper apud omnes commendationem pro ſuo atque Artis ſimul excelſo decore quilibet me-

 rito

(35) *Virgil. AEneid. lib. 1.* (36) *Frid. Hoff. part. 2. Tom. 4. in praef.*
(37) *Bern. Ramaz. Orat. 8.*

rito obtineret Medicus tum Ægrotantes cito, tutoque, & jucunde ſanando, tum & de Morborum eventibus certe pronunciando.

(38) *Quae ſint, quae fuerint, quae mox ventura trahantur:*

quod maxime intereſt. Namque teſte Valleſio, (39) *Nihil eſt quod tam reddat Medicum aliis Hominibus admirandum, quam pars prognoſtica, quippe quae ſola videtur eſſe ſupra humanam conditionem. Proinde divinus Hippocrates, cum reliquarum Medicinae partium laudes operibus oſtendat potius, quam verbis celebret, tamen prognoſticam multis nominibus commendavit. Et quod major fides habeatur Medico, qui quae Ægro evenere, aut eveniunt modo, aut eventura ſunt, praedicit, eoque plures ſe illi audeant concedere; & quod etiam cum Ægrotantes intereunt, credatur culpa vacare, ſi praedixit: quodque praenoſcendo futuras affectiones melius multo curationem molitur.*

Ad uberem autem hanc practicarum cognitionum ſupellectilem, hiſce omnibus mirabiliter faventem, aſſequendam tutius, non ſatis certe eſt morborum quorumlibet accuratas & ſingulares obſervationes contexere, ſed & varias temporum conſtitutiones diſtincte perſcrutari neceſſe eſt, quarum habita diſcrepantia variae etiam morborum ideae emergunt, cum ab iis proximam, aut ſaltem quamproximam ſortiantur originem. Ob hanc cauſam ſano certe judicio divinus ſtatuit Senex, quod (40) *qui Artem Medicam recta inveſtigatione conſequi volet, is primum quidem Anni tempora in conſiderationem adhibere debet, quid horum quodque poſſit;* quibus poſitis Regionum etiam, & ventorum, & aquarum ſingulares conditiones diſtincte perſcrutandas proponit. Haec omnia eum non tantum indicaſſe, ſed & accuratiſſime praeſtitiſſe, ex aureis operibus ſuis ſatis & ultro patet. Id autem eo magis neceſſarium eſſe conſtat, cum Morbi omnes ad triplicem vulgarem illam claſſem reducantur, ad Sporadicos nempe, Endemicos & Epidemicos; qua de re non Ægrotantium tantum quorumlibet ſingularis habenda eſt ratio, ſed & Regionum, & Anni temporum, unde ipſi ſpeciatim derivantur. Haec autem eſt ad veram Medicinae ſapientiam ſemita, quam & doctiſſimus Sydenhamus & Ramazzinus, & Lanciſius, & Hoffmannus, aliique quamplurimi hujuſce & tranſacti ſaeculi clariſſimi Viri laudabiliter percurrerunt.

Horum doctiſſima ſequens veſtigia tribus circiter ab hinc annis ad occurrentium quorumlibet Morborum, & praeſertim peculiarium fidelem diligentemque obſervationem, atque deſcriptionem perficiendam animum induxi, atque in poſterum, donec vixero, indeſinenter facere decrevi. Ad hoc autem hac praecipue ductus ratione fui, quod, poſteaquam completam occurrentium epidemicarum conſtitutionum hiſtoriam per longum tempus continuatam graphice exaravero, atque in unum redegerim, clariorum ſemper Auctorum clinica documenta perpendens, atque cum

(38) *Virgil. Georg.* 4. (39) *Valleſ. controv. lib.* 10. *in praef.*
(40) *Hippoc. de Aere Aq. & Locis.*

cum occurrentibus ſucceſſive Morbis exactiſſime conferens, multiplicem inibi ſelectiorum obſervationum meſſem facere amplam comparare tractu temporis poſſim, cui firmiter inhaerens completum univerſae Praxeos medicae opus de ſingulis agens morbis exarare queam, quod jam inceptum prae manibus habeo. Trigeſimum tertium vix nunc aetatis annum attingo, & decimum quintum ex quo Medicinae initiatus Praxim medicam colere coepi. Quamobrem niſi immatura Mors, quae perſaepe (41) *rapit Juvenes prima florente juventa* mihi filum abrumpat, non immerito auſim polliceri, me ineunte aetate non incompletos univerſae Medicinae canones quorumlibet Morborum curationibus optime & ſingillatim faventes ſuis ſuiſque ſic completurum eſſe, quod univerſo medico orbi nec inutile, nec ingratum ex toto futurum, ſpero, utpote expetito ab omnibus ſolidioris Medicinae augmento vere conducens.

Ut opus illud hoc ſolidiore inhaereat fundamento poſſet, non meum tantum, quod quidem minimum eſt, ſed clariorum omnium Virorum, quorum pluſquam ante aetas noſtra ferax maxime extitit, ſuper opuſculis meis & conſilium & judicium mutuandum erat, ne quiſpiam poſtea ea jam peracta, aut tanquam vana, aut tanquam falſis innitentia ſuppoſitis laceſſere, condemnare, atque abjicere jure poſſet, neque laborum meorum praemio (quod unice ex communi ſalute in patrio degens muſeolo enixe expeto) fruſtratum ex toto relinquere. Hac de cauſa quotannis, aut ſaltem poſt binos ternoſve tranſactos annos, pro ut quotidianae indeſinentes praxeos curae mihi permittent, obſervationes habitas, atque in unum pro tenuitate mea redactas publicae luci donabo, ac qualecunque de iiſdem judicium inclytum Medicorum ſelectiſſimo coetui ſubmittam, ut ab ipſis, ſuper exhibitis benevolum judicium habeam, quo ut melius opus jam inceptum dirigam, ſi opus ſit, tum ut novis, quas ipſi ſuppeditare mihi non graventur, cognitionibus, & obſervationibus magis augeam atque perficiam.

Interim trium proxime tranſactorum annorum medicas obſervationes hic qualeſcunque conſcriptas teneat Lector benevolus: quas quidem me abſque ullis hujuſce potius, quam illius Theoriae praejudiciis exaraſſe, juxta doctiſſimi Sydenhamii monitum, certo aſſerere poſſum. Scio equidem ſicuti in phyſicis, ita & in medicis ſpeculationibus aequam libertatem ſervandam eſſe, nulliſque ſententiis illum debere mancipari, qui veritatem in obſcuro maxime latentem inveſtigare tentat; quod eo magis in rebus medicis attendendum ſedulo eſt, quo magis ipſae opinabiles plerumque, & conjecturalis ſunt. Theorias tamen hinc inde explicationes pro ingeniolo meo quoquo pacto habitas aliquando ſubjiciam, pro ut occaſio poſtulabit: ne & agendo, & ſcribendo, empiricam me Medicinam profeſſum fuiſ-

(41) *Virgil. Eleg. in Maecen. obit.*

ſe, aliquis poſſit arbitratus cum rationalem caeteroquin, nullis tamen commentis, auctoritatibus, aut ratiocinationibus omnimode devinctam, ſed praeſertim obſervationibus inhaerentem ſemper amaverim.

Verum ſi haec omnia, quae in adnexis obſervationibus proponentur, alio modo ab aliis obſervata eſſe dicantur, utpote alio ſyſtemate praevio, diverſaque methodo curationes dirigente, non hinc falſitatis accuſari merito unquam potero, ſive quo ad methodum, qua feliciter utens, me tutius faciliuſque AEgrotantes a Morbis liberaſſe putavi, ſive quo ad Theoricas hypotheſes, quibus alter forſan aliter fulcitus, alio modo haec melius explicari poſſe, pro certo habebit. Etenim quod ad methodum a me ſervatam ſpectat, aliam non rondemno, dum meam propono, de qua Sapientiorum judicium anxie expecto. Scio enim in rebus medicis, utpote conjecturalibus, varios varia atque aeque laudabili ratione incedere poſſe. Si tamen fauſtus exitus curationibus meis pleruṁque arriſit, ſatis id mihi videtur eſſe ad rationem a me in Praxi ſervatam non incongruam demonſtrandam. Quod vero ad Theoricas explicationes attinet, de his nil penitus ſolicitus ero, & quod alii aliter ſentiant, nunquam reprobare contendam, cum nullis penitus ſententiis mancipatus omnimode ſim veritatis genuinus & nudus amator; propter quod modo ab hoc, modo ab illo ſyſtemate rationes mutuari ſatius duxi, pro ut melius juxta occurrentium morborum indolem, variam ſymptomatum ſeriem, atque maxime juxta obſervationum diligens examen, mihi viſum fuit. Loquar denique cum doctiſſimo Sydenhamio quod, (42) *ſi quis hic objiciat alios aeque in hac Arte verſatos non idem mecum de his rebus ſentire; meum non eſt, quid ſentiant alii, diſquirere, ſed meis obſervationibus adſtruere fidem, quod ut faciam, Lectoris patientiam deſidero tantum, non favorem. Res ipſa etenim brevi loquetur.*

Agam hic ſpecialiter de genuina peculiarium morborum pectoris origine, de varia ſymptomatum iiſdem competentium ſerie, de eorundem tranſmutationibus, & judicationibus, atque de rationali magis ipſis congruente curatione, & prognoſi. Idem praeſtabo, cum de tertianarium Febrium varia indole, & exitu, tum & diſtincte de petechialium febrium natura, progrediendi modo, atque phoenomenis varius ſermo habebitur. Hac eadem ocaſione ea omnia evertam vulgaria praejudicia, tum Theorica, tum practica, quae paſſim in earundem curationibus circumferri ſolent, tum ad peculiaria ipſorum ſymptomata explicanda, tum ad congruentia magis ipſis remedia ſeligenda; ſicque quampluriṁa alia commenta rejiciam, quae diſtincte proferre non erubeſcunt ii, (43) *qui ſine ullo judicio inventa majorum probant, atque ab aliis pecudum more ducuntur.* Aliorum etiam morborum hinc inde hiſtorias contexam, atque ſingulares obſervationes, quas mihi contigit identidem attendere. In hiſce vero morbis

(42) *Sydenh. in praef.* (43) *Lactant. inſtit.* 2.

bis ſervatam a me curationis methodum, quae idonea magis viſa tunc mihi fuit, exacte oſtendam, atque praeſertim remedia illa omnia, quibus tunc uti ſitius duxi.

Porro haec omnia trepidanti admodum animo lucubravi, ab incoepto opere manum fere non ſemel revocaturus optime conſcius, quod (44) *difficile eſt hoc ſaeculo faſtidioſiſſimo ſcripta ſua publici juris facere. Plures aliorum labores cenſoria virgula notare geſtiunt*. Attamen timoris & pudoris ingenui repagula perrupi, quia (45) *utile eſt Medicos, ea, quae ad Aegrotantium ſalutem obſervarunt, benigne aliis communicare*. Praeterquamquod parcendum mihi merito videbatur ultro, ſi haec omnia inconcinne magis, minoreque forſan, quam operae pretium poſtulabat, diligentia exarata ſint, inter aſſiduas praxeos curas, propter quas animus ſatis ſuperque defatigatus vix modicum inde tempus ſtudiis diligenter inſumendum ſurripere poteſt. Quamobrem ſi haec ſapientibus Viris toto animo pro libito & commode ſtudio deditis parum arrideant, cum Seneca gratioſe animadvertere non graventur, quod (46) *nulla res bene exerceri poteſt ab Homine occupato*.

Certe ſi aliud mihi munus inesset, quod majus mihi concederet otium, pro meis certe, & Lectorum votis aſſumptam mihi operam melius fortaſſe perfeciſſem, atque in poſterum melius etiam praeſtare poſſem. Hac eadem de cauſa ſi quiſque ſciat, me non Rhetoris perfectiſſimi, ſed Medici tantum munus quomodolibet profiteri ingenii mei tenuitati, & ſcribendi modo parcere non recuſabit; cum aequum tantum Lectoris benevoli judicium meo muneri conſonum, omnemque amorem anxie vehementerque exoptem, ne in incoepto vix opere animo deficiam, quin immo ut magis ultro promotus ſim ad reliqua jam promiſſa aſſumenda, atque ad calcem perducenda. Id autem eo magis mihi deberi ſemper credam, quo magis haec ad utilitatem tantum non ad pompam, non ad gloriam conſcripta ſint; Quare cum elegantiſſimo Poeta ſic effari non verebor.

(47) *Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis*
Cauſa, ſed officium, utiliraſque fuit.

Hiſce poſitis, ſi quis adhuc malignante tantummodo natura ductus, (quorum neminem unquam exiſtere credam) injurioſis dicteriis labores meos tanquam inutiles divellere tentaret, aut quomodolibet me injuſte offendere ſciat me ad haec nil penitus animum admoturum, dum oganientes hujuſcemodi Blaterones nunquam curabo, propter quos ab incoepto munere removeri haudquaquam potero. Etenim cum Platone ſemper dicere non erubeſcam (48) *Talia quidem noſtra eſſe, non qualia quis optaret, ut trito proverbio fertur, ſed qualia eſſe poſſunt: ſimul agnoſcentes alium reperiri poſſe, qui plura & meliora in hoc argumentum conferat, qui vero omnia, neminem*.

(44) *Barth. de Moor in praef. cogitationum &c.* (45) *Idem ibid.* (46) *Seneca de brevit. vitae cap. 6.* (47) *Ovid. 3. de Pont. Eleg.* (48) *Plat. in Hipp. Major.*

SECTIO PRIMA

Conſtitutio Epidemica partis anni 1733.

CAPUT PRIMUM

Febris Tertiana exquiſita.

I. NON aliter certe meliùs aſſumpto muneri ſatisfacere me poſſe pro certo habui, dum peculiarium morborum, qui tranſactis proxime tribus annis 1734., 1735., & 1736 noſtro ſub Coelo graſſati ſunt (*Epidemicorum* nempe praecipue, tum & aliorum quorumlibet, quos & *intercurrentes ſeu ſporadicos*, & *ſtationarios*, aut alio quovis nomine appellare ſolimus) exactam hiſtoriam conſcribere mecum ipſe ſtatueram, quam ſi ab aeſtivis uſque praegreſſis menſibus anni 1733. totius operis exordium ſumerem, habitorum nempe tunc morborum indolem, mutationes, tranſmigrationes, & exitus varios accurate conſcribendo. Tantam quippe illorum cum ſubſecutis morbis relationem, ſeu cognationem quamdam animadvertere potui, ut iſti ab illis quaſi per ſucceſſionem derivati viderentur, atque ab eorundem admirabili profecto tranſmutatione, aut pertinaci ſaltem, ut ajunt, recrudeſcentia pendere. Quamobrem nec illorum progreſſus & terminos, nec iſtorum genuinas origines & derivationes perpendi adamuſſim poſſe, mihi videbar; niſi de illis primo diſtincte diſſerens, ad ſubſecutorum inde morborum deſcriptionem omnibus numeris abſolvendam, faciliorem melius, tutioremque aditum pararem.

II. AEſtate praedicti anni 1733. ingentibus plus ſolito caloribus atque diutius perdurantibus Aer ferbuit. AEſtus enim paulo poſt Vergiliarum ortum primo inſurgens, ſucceſſive magis magiſque adauctus eſt, uſque dum, cum

(1) *Acer anhelantes incendit Sirius agros,*

ſequenti toto Auguſti menſe vehementius vires ſuas ultro exereret, uſque ad octavam circiter Septembris diem, non procul ſcilicet ab Autumnali AEquinoctio. Ideo autem hiſce menſibus eo ſaevius caloris dominium paſſi ſumus, quo rarius aut occurrentibus nubibus ab indeſinentibus radiorum Solis ictibus tellus defendi unquam potuit aut congruo imbrium beneficio madefieri aut provido Septentrionalium ſaltem ventorum afflatu gaudere.

III. Hinc paulo poſt aeſtivum Solſtitium Tertianae febres magna in

copia

(1) *Stat. 3. Syl*

copia caput extulerunt. Non eodem tamen eae ſemper paſſu incedebant, ſed varia ratione progrediendo, variiſque ſtipatae *ſymptomatibus* modo majus, modo minus negotium Medicis faceſſere viſae ſunt. Omnes tamen ad duplicem reduci claſſem merito poterant, ad exquiſitas nempe violentius inſurgentes, & nil penitus utplurimum aeſtimandas: atque ad ſpurias, ut ajunt, alias, quae eſſe ſub initio mites ſimularent acceſſiones, in progreſſu tamen aut graviſſima praeſeferebant *ſymptomata*, propter quae in diſcrimen vitae AEgrotantes manifeſte conjiciebantur, aut diu admodum protrahebantur chronicas alias accerſentes AEgritudines; propter quod utrinque perniciofae quammaxime evadebant.

IV. Febrium iſtarum omnium peculiares attingere mores, ipſarumque varios motus ab adnotatis toties ſignis in proſpectum ponere, non abs re erit, nec inutile forſan. Tertianae hae febres, quae primo prope, aut paulo poſt AEſtivum Solſtitium quamplures invaſere, plerumque benignae indolis erant, ſolos Exquiſitae ſimplicis intermittentis, ſive mavis, legitimae characteres tantum proferentes.

V. Iſtae autem Corpora optime conſtituta, atque caeteroquin bene valentia, nec incongruo victus regimini aſſueta utplurimum corripiebant. In hiſce praeſertim *Almeliletis* (quo nomine cum Arabicis, & antiquis aliis Medicis intelligo praevias immediatas ad febrim diſpoſitiones, quae proprie febrim non conſtituunt, ſeu cutis calorem plus ſolito adauctum, univerſalem laſſitudinem, mediam, atque alia hujuſcemodi, quae varia in variis occurrunt, pro varia AEgrotantium conſtitutione & febris ipſius natura) in hiſce, inquam, poſt *Almeliletis* univerſale ſequebatur forte frigus, aut rigor etiam modo longior, modo brevior, aut plus minuſve protractus, habito reſpectu ad vim cauſae febrem producentis.

VI. Rigor iſte in primis acceſſionibus ſemper initis, ſucceſſive augebatur in ſubſequentibus uſque ad tertiam, quartam, aut etiam quintam diem, quo tranſacto tempore, ad remiſſionem vergente morbo, & ipſe minor ſemper reddebatur, uſque dum non raro poſt quintam, plerumque poſt ſeptimam acceſſionem ſtatim omnimode ſolveretur febris juxta Hippocratis monitum (a) *Tertiana exquiſita ſeptem circuitibus, quod tamen longiſſimum eſt, judicatur*.

VII. Hujuſce febris acceſſiones congruo ſemper praevio ſudore univerſali ſolvebantur, & quidem taliter, ut modica excepta virium dejectione, AEgrotantes, ſoluta ex toto febre, ſequenti intermiſſionis die vix quidpiam antea ſe aegrotaſſe ſentirent. Pleromque febres hae nullis ſtipatae *ſymptomatibus* erant, gravi dempto dolore per longum Dorſi, quandoque etiam capitis ob fortem Aortae, aliarumque Arteriarum diſtenſionem, a rarefacto in ipſis ſanguine, maximoque cum impetu adaucto velocitati proportionato

(a) *Hippoc. Aphor. 59. Sec. 4.*

Digitized by Google

raro in ipſarum parietes irruente, factum quod ideo omnes plus minuſve experiebantur. Aliquibus tamen Vomitus, aut inanis penitus, aut cum flavae viridiſve materiei amaricantis expulſione, prope febris acceſſionem, tertia maxime, aut quarta morbi die occurrebat abſque ullo tamen animi defectu, aliiſve conſuetis *ſymptomatibus*, quae tertianis aliis contumacioribus, aut magis pernicioſis evenire ſolent, de quibus poſtea ſermo erit.

VIII. Vomitus bilioſi non raro breviorem hiſce Febribus terminum ſtatuerunt; tum & croceae aſſluentes dejectiones, quas poſt ſecundam & tertiam etiam acceſſionem eveniſſe, atque perfectae eriſis loco fuiſſe, toties obſervavimus. Sitis tamen cum amaritie Oris inſeparabile fere ſemper *ſymptoma* fuit. Quo ad acceſſionum diuturnitatem, hae vix ad octavam, aut ſaltem decimam horam protrahebantur: quod ſi hoc tempus tranſgrediebantur, non modica de febris extenſione, etiam poſt ſeptimam acceſſionem ſuſpicio hinc aderat, quod ſaepiſſime contigit.

IX. Quotieſcumque ad hujuſcemodi exquiſitas tertianas febres curandas acceſſitus fui, non agendo potius, quam aliter AEgrotantibus me prodeſſe poſſe, pro certo habui: maxime cum firmum mihi ratumque ſemper fuerit, hiſce praeſertim magis quam aliis febribus illam omni jure convenire Morbi definitionem a doctiſſimo Sydenhamio propoſitam, atque ab aliis unanimiter acceptam. eam nempe (3) *nihil eſſe aliud quam Naturae conamen, materiae morbificae exterminationem in AEgri ſalutem omni ope molientis*. Unde & febres tertianas hasce a magnis liberare morbis, commune fertur adagio. Hinc in earundem curatione haec maxime mihi cura fuit, (quoties tamen mihi libere agere non fuit denegatum) ne quidpiam ſagacioris naturae ſalutares motus, aut plus aequo ſolicitarem, aut diverterem, multoque minus maleſano conſilio cohiberem; ſed tantum ut auxiliatrices ipſi manus porrigerem, impedimenta quaeque, ſi unquam eſſent, tollens, ipſique tutiorem facilioremque victoriam dextere parando.

X. Hujuſcemodi eſt ſapientiorum omnium Medicorum in hiſce curandis febribus tanquam inviolabile, ſicuti & in aliis etiam Morbis, ſervandum maxime conſilium: quod clarius indicat eruditiſſimus Hequet, dum ſic monet: (4) *Talem ergo febrem nactus Medicus, de medicamentis ſolicitus minus, de diaeta cogitabit, caetera providendo, quae fluida diluant, leniant ſolida, vias reſerent, arceant obices, impedimenta tollant, in quibus conquieſcendo non fruſtra expectatam febris ſolutionem praeſtituto tempore factam, vel nulla etiam ſenſibili vacuatione data, ſiſtens & gaudens videbit*.

XI. Hiſce de cauſſis nunquam Sanguinis emiſſionem AEgrotantibus hiſce praeſcribere ſolitus fui, & niſi in iis, caeteroquin bene conſtitutis, in quibus praevia attenta univerſali *plethora*, merito ſuſpicandum erat, ne Sanguis aliunde quam-

(3) *Sydenh. de Morb. acut. in gener. Cap. I.* (4) *Hequet Com. Aphor. 59. Sect. 4. Hippoc.*

quammaxime extra febris inſultum canales adimplens, febrili ſuperaddita rarefactione, majus inde eadem ratione ſpatium expetens, tubulorum tunicas extra limites fortiter diſtenderet; unde & graviores Capitis Dorſique dolores, & univerſales partium omnium moleſtiſſimas tenſiones, & deliria etiam non raro occurrere, animadverti in iis praeſertim, in quibus aut vaſa Meningum aliarumque partium minores aequo diametros obtinerent, aut ex minus flexibilibus fibrillis conſtruerentur unde ſuperaddito rarefacti Sanguinis majori propulſui ſatis reſiſtere haudquaquam poſſent. Ideo autem eo magis veritati conſonam rationem hanc arbitratus ſemper fui, quo ſaepius attenderim, in maxima tertianae iſtius febris, & aliarum ſaepius, aeſtuatione, Narium haemorrhagias ſuccedere, maxime cum de *plethoricis* ageretur Corporibus. Memini me cruentam urinam toties obſervaſſe in Reverendo D. Zacharia Vacchello, qui quoties tertiana febre corripiebatur, prope remiſſionem ſanguinem ſemper cum urina expellebat, majore minoreve in copia habita ratione ad febrilem ſanguinis tumultum, juxta febris majorem aeſtum, Emulgentium tubulos ita amplíantis, ut non tantum ſeroſis urinae tenuvioribus moleculis, ſed & fibroſis Sanguinis particulis liber aditus fieret, ut cum urina ſecernerentur.

XII. Id autem ideo in ipſo occaſione febris diſtincte evenire putavi, quia aliquoties etiam ſanus, ſive ob violentas Corporis exercitationes, ſive ob aromaticorum, meracioriſve Vini uſum, aliamve non abſimilem intrinſecam extrinſecamve cauſam, ſanguinolentas & quidem ſanguine minime ſaturatas urinas ille excernebat, pleruṁque craſſas admodum & turbidas; unde peculiaris renalium ſecernentium porulorum amplitudo, & laxitas patebat, quae major reddebatur urgente febre, quo majus inde fiebat irruentis ſanguinis momentum, ipſius velocitati ob adauctam febrem pari ratione reſpondens.

XIII. Ob eundem febrilem tumultum in hiſce febribus tertianis factum, ſeu aeſtuantis ſanguinis fervorem, quandoque *petechiis* extimam Corporis ſuperficiem foedari arbitror, non ſecus ac in *petechialibus* aliis febribus ſic propter dictis evenire ſolet quod quamplurimi reſtantur Auctores, ac praeſertim praeclatiſſimus Homobonus Piſo concivis noſter, atque in Academia Paravina celeberrima Medicinae practicae Profeſſor eruditiſſimus in elegantiſſimis diſſertationibus ſuis *de regimine magnorum auxiliorum*; prout & infra adnotabimus, de Maculis illis agentes, quae in *epidemia* Malignantis Febris Cremonae tunc graſſantis obſervatae ſunt, qua occaſione magis veridica *petechiarum*, & quotumlibet exanthematum origo, progreſſus, atque earundem magis ſanum judicium proponetur.

XIV. Vice verſa non aliunde profecto ratiocinari melius poſſumus, dum percolatas, ut ajunt, ac fere aqueas urinas in initio tertianariae acceſſionis videmus; quando fibrae

omnes

omnes contrahuntur, atque coarctantur renales poruli: indeque ipſas rubicundas ferè, aut alio modo fortiter coloratas, remittente febre poſt praegreſſum ſanguinis fervorem intuemur: tunc nempe cum adaucta febri, amplioribuſque inde ſecretoriis omnibus tubulis, laxatiſque poſtea ſolidis, patula magis in Renibus ſit via, ut per ipſam, una cum ſeroſis minimis particulis, craſſiores etiam aliae percolari poſſint, propter quod magis minuſve intenſos colores, craſſitiemque variam urinae induunt.

XV. Hiſce itaque de cauſis urgente *plethora*, aut peculiaribus id poſcentibus *ſymptomatibus*, habitoque reſpectu ad familiares ſuppreſſas quaſlibet ſanguinis evacuationes, maxime ſi de imminente quavis haemorrhagia ſuſpicio adeſſet, in remiſſione ſecundae febris praeſertim ſanguinis emiſſionem imperavi, & quidem utiliter; cum ampliore hinc facto tramite circularet reſiduo ſanguis, pariique ratione ſolidorum relaxatis fibris, praecipui tollerentur obices, propter quos conſuetas ſudoris criticas expulſiones retardari paſſim animadverteram: quod fauſto plerumque exitu evenit.

XVI. Exinanitis ſic vaſis, ob congruam ſanguinis detractionem, laxatiſque per conſequens fibris, facilior mihi inde tutiorque fiebat aditus ad purgans remedium exhibendum, ſive per inferiora, ſive per ſuperiora, prout Aegrotantis, aut morbi peculiaris ratio per hanc potius, quam per illam viam biliosi humoris eductionem expeteret. Ad hujuſcemodi tamen remedium purgans tunc ſolum in hac febri confugere ſolitus fui, cum, aut ex ſe ſola morbi victoriam moliri natura ſatis non videretur, aut ex praehabito liberaliore victu, aliave de cauſa de copioſo latitantis bilis apparatu certus eſſem; quem cum ex flavente linguae colore, oris amaritie, ex praegreſſis non completis expulſionibus, atque maxime ex moleſto gravedinis ſenſu in regione ventriculi, aut prope ipſum ſatis conſpicuo, noſcere aperte poteram. Hiſce ſic ſtantibus leve purgans utiliter ſemper propinavi: nempe aut Sirupum roſatum ſolutivum, quem dicunt, aureum, aut Sirupum ex flor. Perſicorum, aut potionem levem clarificatam, cum infuſione Rhabarbari, & Tartari albi, atque Pulpae Tamarindorum, addita ſufficienti quantitate dicti Sirupi. Hujuſcemodi pharmaci ope, ſi qui erant in inteſtinali tubo craſſiorum faecum obices, eos tollebam, ſimulque tenacem bilem, proprio continentium ſolidorum ſuſcitato motu, excutiens, neceſſarias naturae conſuetas expulſiones promovere curabam.

XVII. Verum cum de Helluone ageretur, atque ab iteratis ad vomitum concitationibus cum amaritie oris, & ſtomachi paſſione in cholericis maxime corporibus, de latitante prope ventriculum biliosa maſſa monitus eram; ad Ypecacuanham illico confugiebam, eo maxime ductus conſilio, quod, quo natura vergeret, eo materiam ducerem, atque per breviorem viam; abſque quod eam per longos inteſtinorum anfractus inutiliter, nec non cum juſta

noxae

noxae ſuſpicione perducerem.

XVIII. Fauſtè ſic ſemper mihi vetus res ceſſit; dum vice verſa ex oppoſito ab emetico temperans, cum indicantia id ſatis poſcere non viderentur, per inferiora congrue purgare ſatius duxi. At tamen utramque purgationem toties omiſi, quoties ſagax natura ipſa ſuo munere optime fungebatur aut *Chlyſteribus* tantum ex lacte & ſaccaro utendum eſſe, ducebam, ad retardatas promovendas expulſiones in illis maxime corporibus, quibus, cum purgantia caeteroquin omni jure convenirent, ob juſtas cauſas minus tuta evadere poſſe, pro certo habebam. Caeterum nulla alia exhibebam remedia, copioſas tantum AEgrotantibus Aquae potiones concedens, quibus data opera ſuccum Limonum immiſceri jubebam, tum ad ſitis fervores melius compeſcendos, tum ad bilis aeſtuantis tumultus facilius ſedandos.

XIX. Sub tertianarum exquiſitarum ſimplicium cenſu, & duplices etiam recenſendas eſſe ſemper putavi. Hae enim licet acceſſiones de tertio in tertium ſibi ſemper reſpondentes quotidie haberent non magis tamen quam illae timendae erant; illas tamen ſolum intelligendo, quarum acceſſiones quotidie cum manifeſto rigore exſurgentes, vix octavam aut decimam ſaltem tranſgreſſae horam, cum copioſo ſudore ex toto ſolvebantur, nulliſque gravibus ſtipatae erant *ſymptomatibus* grave AEgrotantibus incommodum afferentibus.

XX. Febres hae eadem prorſus curatione ac ſupra enarratae ſimplices, iiſdemque ſervatis cautionibus, aeque facile remittebant; quod tamen ideo mirum mihi minime erat, cum ab eadem penitus cauſa, citius vel tardius agente, utraque pendere, non ignorarem. Hanc enim non aliunde melius quam ab ipſa bile petendam eſſe, tanquam indubitatum apud pleroſque habetur: quod aperte ſic indicat praeclariſſimus Hequet. (5) *Enim vero exquiſita febris tertiana eſt a fervente bile nata, qua exaltari maxime poteſt, aut evolvi ſanguis, quod accendi & flammare eſt; talem ergo febrem tertia quaelibet die exacerbari, novas eſt tam ſaepe exſuſcitari flammas, profertque novos ignes naturae ferendos, & vincendos Arti.* Bilis enim a nativa conſtitutione ſua deflectens, determinato tempore in biliariis receptaculis ad quandam idoneam quantitatem coacervata in fervorem effraenate ciebatur, qui aut quotidie, aut alternis tantum diebus fiebat, pro ut citius aut tardius, copioſior aut parcior ejuſdem ſecretio haberi poterat.

XXI. A biliofo hoc unico principio facile eſt quaecunque tertianarum quarumlibet *ſymptomata*, eorundemque motus varios derivare. Quippe cum bilis in hujuſcemodi caeſtus primo ſic excitata, circumpoſitas membraneas partes tum pungenti vi ſua, tum adjuncto impetu irritando, ipſas in *ſpaſmodicos* cogit motus, contractioneſque varias (unde genuina rigoris cauſa deſumetur) quod tamdiu perdurat, uſque dum

bilioſus

(5) *Hequet Com. Aphor. 43. Sec. 4. Hyppoc.*

ized by Google

bilioſus humor ſuperatis iis omnimode, quibus antea occludebatur, cancellis, amplius ſpatium in Inteſtinorum cavitatibus nactus, partim Ventriculi inferius orificium aliquando ſubit (quare aliquibus rigoris tempore bilioſus ſuſcitatur vomitus) partim ſucceſſive ulterius progrediens, reliqua pervadit inteſtina, per quae tandem liberum ſibi parat aditum, ut inde educatur quod aliquando vigente febri, plerumque in remiſſione occurrere, non ſemel obſervavi.

XXII Cum, primis ſuperatis cancellis, bilioſus febrilis humor extra viam circulationis in cavitatem inteſtinorum magna ex parte effuſus eſt, Partes omnes quae antea, ut diximus, contractae maxime fuerant, dempta priore, qua urgebantur, cauſa, iterum relaxantur, & frigus ceſſat, magno ſuccedente calore. Hic autem neceſſario evenire debet quia, laxatis undique nerveis fibrillis canalium quorumvis parietes contexentibus, ſucceſſive Vaſorum omnium capacitates, quae antea conſtrictae erant, eadem ratione augentur, contentuſque Sanguis, qui ob eandem cauſam in iiſdem fere ſtipatus jacebat, pari modo dilatatur; dum componentes omnes ipſius moleculae ob nativam elaſticitatem ſuam, priorem, quam antea deperdiderant, diſtenſionem iterum acquirunt. Hoc cum in minimis quibuslibet moleculis eveniat pari modo, ſingulae in ſingulas quaqua verſus impetum faciunt; unde ex adaucta nova hac lucta, novus in ipſis atque in tota maſſa inteſtinus ſuſcitatur motus, qui cum alio a Corde indeſinenter derivato conjunctus, effraenatam illam conſtituit ſanguinis commotionem cum adaucta velocitate, propterquam febrilis calor ſatis & recte explicari poteſt. Haec omnia non incongrua analogia veritati magis proxima quilibet noſcet, ſi peculiarem illum attenderit calorem, qui cum proportionata pulſus frequentia *hyſtericas* quaslibet *ſpaſmodicas* contractiones plus minuſve ſubſequi plerumque ſolet. Durat autem diutius, aut citius ſolvitur, donec ſolidorum fibrillae omnes *ſpaſmodicas*, quas antea ſubierant, contractiones, ſicuti & fluidorum particulae praehabitas compreſſiones proportionatis *oſcillationibus* compenſare rite potuerint. Eodem enim prorſus modo, quo pendulum, dum horizonti ad perpendiculum inſiſtit tanquam in nativo loco ſuo: ſi vi quavis fortius, aut debilius inde removeatur, poſteaque liberum evadat, eadem proportione hinc inde oſcillare incipit longiore brevioreve tempore, habita ratione impetus, quo primo a quiete receſſerat. Tandiu autem motum proſequitur, uſque dum paulatim imminuto inde impetu, minores ſemper & minores *oſcillationes* perficiat, donec tandem ad quietem perveniat. Pari pacto id etiam de ſolidorum fibrillis, fluidorumque moleculis contractis, atque coarctatis verum eſſe, non abſonum mihi videtur indicare; dum iſtae etiam *ſpaſmodice* contrahente ſuperata quomodocunque cauſa, ſui juris factae, ac quaſi a compedibus ſolutae, quaqua verſus congrua ſervata propor-

cione commoventur, atque oſcillare pergunt.

XXIII. Omni ideo jure febrim *convulſioni* ſupervenire, bonum eſſe animadvertit Hippocrates, quam vice verſa, dum ait (6) *Febrem convulſioni ſupervenire melius eſt, quam febris convulſionem*. Etenim febrilis cauſa, quaecunque tunc illa ſit, a compedibus contractas liberat partes, dum novo adjuncto impetu, priorem contrahentem ſuperat potentiam; quod & *antihyſterica* medicamenta eadem ratione praeſtare, laudatus toties docet Hequet. (7) *Hoc autem ipſum eſt* (inquit ille) *quod agunt Antihyſterica, atque antiſpaſmodica remedia, quae ſingularibus & propriis elateribus turgidula, ſanguinem pandunt, acuunt, adigunt in nervos, quorum arterias reſerando ſanguini aperiunt aditus, illiuſque circuitus libertatem reſtituunt, & aequabilitatem*. Quod ſi tantum, poſſunt *antihyſterica* haec medicamenta volatilia in exigua admodum doſi exhibita, atque vix vix in ventriculum intruſa, ad *oſcillatorios* ſuſcitandos partium motus antea a *ſpaſmodica* cauſa ſopitos: quantum nam ultro magis poterunt biloſae febrilis materiae moleculae minimae praeter modum actuoſae, per inteſtina quaqua verſus majore admodum in copia diſperſae, indeque etiam per *lactearum* venarum hiatus in ſanguinem tranſmiſſae, ad *oſcillatorios* hoſce ſuſcitandos, & perennandos motus, febrilemque aeſtum idcirco producendum per plures horas in tertianis hiſce febribus? Donec tandem partim per ſudores, partim per urinas, partim per Alvum biliosо fluente expulſo humore, tum in fluidis, tum in ſolidis *oſcillatorius* denovo adjunctus motus paulatim imminuatur, atque ad nativam aequilibritatem redigatur.

XXIV. Bilis haec morboſa hac indole (cujuſcunque naturae illa ſit, quam certe adamuſſim indagare fruſtra quilibet quaeret) praedita, ſi alternis diebus a ſanguine in conſuetis Hepatis *colatoriis* in congrua quantitate evacuatur, alternis diebus febrilem ſuſcitat luctam, tertianamque ſimplicem intermittentem producit: duplicem vero, dum ſingulis diebus denovo in ſufficienti copia coacervata, quotidie ſaevit & furit. Quare ſatis patet eandem utriuſque febris cauſam eſſe, atque iiſdem vincendam remediis, quibus plus minuſve, juxta ejuſdem copiam, aut tenacitatem majorem minoremve, reſiſtit: quod experientia ipſa compertum ſatis apud ſaniores Clinicos habetur.

SECTIO

(6) *Hippoc. Aphor. 26. Sec. 2.* (7) *Hequet in Com. ejuſdem Aph.*

SECTIO PRIMA

CAPUT SECUNDUM

Febris Tertiana Spuria.

XXV. NON omnes tamen tertianae febres iſtae eandem in omnibus tam benignam ſervabant indolem, ſed habita proportione Corporum, quae invadebant, nec non & occurrentis praeſertim Aeris conſtitutionis ſervata ratione, variis modis, majore nempe minoreve vi ſaevire viſae ſunt. Etenim quo magis ab AEſtivo Solſtitio recedentes Autumnali AEquinoctio propiores tunc erant, eo tertianae febres ſpuriae, ut aiunt, tum duplices, tum ſimplices, tum & aliae utriuſque generis, peſſimae tamen indolis, atque ob gravium *ſymptomatum* comitatum, utpote mali moris, merito metuendae exſurgere viſae ſunt, quarum peculiares mores, adhibitamque in ipſis curandi methodum, ſanioreſque ipſis congruenter ratiocinationes, hic diſtincte ſubjiciam.

XXVI. Tertianae hae Spuriae, ſive ſimplices, ſive duplices in eo a legitimis exquiſitis ſupra deſcriptis differre videbantur, quod ut plurimum cum levi rigore diutius protracto inſurgerent, atque a prima, uſque ad quartam acceſſionem magis magiſque augerentur. Iſtae diutius perdurabant quam aliae; cum pleraeque ex his duodecimam & ultra magis etiam horam tranſcenderent: ita tamen ut procedente longius febre, eo diuturniores ſemper acceſſiones fierent; Quare illae praecipue, quae duplices erant, conjunctim non raro acceſſionibus, ab intermittente in continuam migrabant, maxime cum conſuetam quotidie acceſſionis horam plus minuſve praeirent: unde febris quae antea die majoris, ut dicitur, *notae* occurrebat, mutatis vicibus ad ſubſequentem minoris *notae* diem circuitus ſuos transferre paſſim ſolebat. Cum autem id praecipue eveniebat, non tantum febris continuae naturam facilius adipiſcebatur, ſed magis quam aliae diuturna fiebat. Generatim loquendo tertianae hae ſpuriae, quaecunque illae eſſent, modico admodum cum ſudore ſolvebantur. Quodſi levis ſudor iſte diutius perdurabat, comite frequentia quadam pulſus maxima diu protracta, una cum *ſoporoſo* capitis gravamine, univerſali laſſitudine, cibi faſtidio, oris amaritie, ventriculi paſſione, aliiſve hujuſcemodi *ſymptomatibus* poſt harum febrium ſolutionem perdurantibus, certo certius de diuturnitate maxima morbi pronunciandum erat. Ideo febres hae omnes non ſeptenis circuitibus, ut aliae,

ſed multo longius, pro varia indole ſua, curſum adimplebant. Attamen in hiſce nil penitus metuendum plurimum erat: aſt non omnes aeque facile evitabantur. Plerumque remediis auſcultabant citius illae, quorum poſthabitae ſemper acceſſiones, quam citius quotidie inſurgentes fierent. Neque id quidpiam a ratione alienum videbatur, cum inde innoteſceret ſatis, minorem quotidie haberi ejuſdem biloſi humoris copiam, qui, ut in congrua quantitate ad producendam febrim idonea ſecerneretur, majore certe temporis ſpatio indigebat: quod cum quotidie majus & majus ſemper evaderet; inde fiebat, ut non raro illae, quae tertianae duplicis characterem habebant, in ſimplicem tranſmutarentur: eademque ratione, poſthabitis ultro acceſſionibus, & in Quartanam migrarent, in *Quintanam*, *Sextanam*, *Octanam &c.* atque etiam in aliam, quae poſt quindecim ſingulos dies acceſſiones haberet; quod ſaepe contigiſſe adnotavimus, quo magis ad Vergiliarum occaſum vergebamus.

XXVII. Ex iteratis autem hiſce, atque tot aliis obſervationibus firmum mihi ratumque ſemper fuit, febres hujuſcemodi omnes a biloſo eodem principio unice derivari, habito tantum diſcrimine congruae ipſius quantitatis, quae breviore, aut longiore tempore coacervari ita poterat, ut febrilem exſuſcitaret aeſtum. Quamobrem hinc ſatis patet, & Quartanae ſimul febris originem aeque ac Tertianae ab Hepate deſumendam eſſe, non autem a Liene, quod veteribus praecipue Medicis perſuaſum fuit. Neque contra militare videntur Lienis tumores, qui aut Quartanas Febres praecedunt, aut ipſis comitantur, aut iiſdem proſligatis eveniunt. Etenim quicunque ſatis noverit immediatam Hepatis cum Liene communicationem, mediis praeſertim Venae Portae ramis utraque viſcera pervadentibus, atque ab uno in aliud derivata, non ignorabit etiam, qua nam ratione, Hepate male ſe habente, analoga etiam morboſa affectio in Liene neceſſario ſuſcitari debeat; quod & in aliis imi Ventris viſceribus contingit, & vice verſa uti quotidiana experientia ſatis teſtatur, atque Cadaverum diſſectiones ultro confirmant.

XXVIII. Ad curationem quod ſpectat, parum abſimili remediorum apparatu curari commode tunc poterant ſpuriae tertianae iſtae febres, ac illae exquiſitae. Niſi tamen *ſymptomata* aliqua urgerent gravia, aut AEgrotorum ſanguinea temperies id neceſſario expetere videretur, raro admodum in hiſce ſanguinis emiſſionem imperabam. Ipſam enim tertianis hiſce ſpuriis mitioribus, minus quam exquiſitis convenire abſolute ſemper exiſtimavi. Huic namque ſatis obſtant peculiares, qui ipſas paſſim ſequuntur, Morbi; *Cachexia* nempe Lienis, Hepatis, aut Meſenterii obſtructiones: virium proſtrationes: atque non raro *Hydrops* ipſe, qui contumaciores haſce Febres perſaepe ſubſequi ſolet. Quod autem in juſta hujuſcemodi ſuſpicione a ſanguinis emiſſione in

hiſce

hiſce Febribus temperandum merito ſit, eo magis patet, quo frequentius & facilius morbos hoſce *tertianariis* illis ſuccedere novimus, quibus nimis large ſanguis emiſſus fuiſſet. Non hinc tamen quiſpiam putet, me omnimode, & ſemper ſanguinis emiſſionem omiſiſſe, cum in arena, ut vulgo dicitur, conſilium capiendo, pro morbi indigentia, aut AEgrotantis peculiari conſtitutione, & praeſertim gravioribus *ſymptomatibus* urgentibus, quae totam ad ſe curationem trahere non raro ſolent, varia ſemper ratione, tutiore tamen me gerere ſemper in hoc curaverim.

XXIX. Verum ſuppoſita peccante bile, ejuſdemque tumultu prope biliarios ductus, prope Ventriculum, atque in Inteſtinis etiam, ſolventibus potionibus, caute tamen (pro ut febris, atque AEgrotantis ipſius peculiaris ratio poſtularet) exhibitis, opus primo peragere curabam. Quamobrem ſi bilioſi humoris aeſtuationem ex allatis jam ſupra ſignis noveram, & maxime in ſuperioribus partibus ſtatim ad *Emeticum* confugiebam, atque ad *Ipecacuanham* maxime, idque ob recenſitas ſupra rationes. Neque inconſiderate ad *Emeticum* in quocunque caſu confugiebam, ſed tantum neceſſariis praevis cautionibus. Etenim, quoties urgeret *Plethora*, primo ſanguinem emitti jubebam, optime conſcius, quod, dum in vomendi conatibus omnia infimi Ventris organa, atque maxime Ventriculus & Inteſtina contrahuntur, pari ratione ipſorum vaſa comprimuntur, per quae ideo tunc fluens ſanguis majorem ſuo motui obicem invenit, qui cum minor, habita proportione, adſit in ſuperioribus canalibus nihil penitus inde compreſſis, in iis praeterrim quae Pulmonare pervadunt *Parenchyma* major ad ipſa, praeter ordinem, confluxus ſanguinis fit, atque ad Caput etiam; unde & major eorundem diſtenſio, a rubore ſubſequente faciei, Capitiſque ſuperaddito gravamine ſatis indicata emergit & quandoque ipſorum diſruptio, copioſa ſuccedente haemorrhagia, quae eo facilius occurrere poteſt, caeteris paribus, quo major adeſt ſanguinis copia, major Pectoris atque in ipſo contentorum vaſorum anguſtia, tum & major earundem partium laxitas ad quae omnia ſemper ſedulo ante *Emetici* praeſcriptionem attendere curavi, & curabo, de quo Diſcipulos meos diſtincte ſemper monitos volui.

XXX. Quod ſi maxima propinandi *Emetici* neceſſitas aderat, nec modica exſurgeret *contraindicatio* alia, non parvi facienda ſupra recenſita nempe in regione Ventriculi tenſio, ſeu ejuſdem fibrarum corrugatio, ſeu valida contractio fere *ſpaſmodica* maxime *Emetico* reſiſtens, nec dubiam de remedii hujuſce infauſto exitu ſuſpicionem exhibens, tunc laxantia idonea praeſcribebam, aut ſimul cum ipſo *Emetico* commiſcebam; Oleum nempe amigdalarum dulcium in ſufficiente doſi. Praeterquamquod in ipſo vomitu, ſi inanes exſurgerent conatus, aut nimis fortes repetitis calidi juſculi, aut copioſae aquae tepidae potionibus, ſatis ſu-

C 3 perque

peteque huic malo proſpiciebam. Medus enim hujuſcemodi calidis potionibus larga doſi hauſtis, tum laxando, tum vi ponderis agentibus, ſi qua erat tenax bilis Ventriculi *parietibus* inhaerens, aut prope *Duodenum* Inteſtinum, (quod fere ſemper in hiſce caſibus evenit) ſolvehatur optime, fluidaque reddebatur: unde aut per ſuperiora, Ventriculi adjunctum vi *Emetici* motum ſequens, prodibat: aut ſic Inteſtinorum tubos facilius ſubiens, per Alvum eliminari tutius citiuſque poterat. Quod ſi peccans humor ille vi irritante ſua tantum, non quantitate maxima Ventriculum adnexaſque ipſi partes laederet: praedictae copioſae potiones poſt aſſumptum *Emeticum* exhibitae id commodi praeſtabant: quod a Medicamenti vi Ventriculi tunicae aliunde ſatis irritatae minus afficerentur: quod maxime intereſt, atque in quacunque occaſione propinandi *Emeticum* praevidere ſemper, atque diligenter praecavere debet Medicus. Hiſce omnibus de cauſis tunc ſolum ad *Emeticum* confugere ſatius duxi, cum ſanior a vere adeſſent *indicantia* magis tuta; quae ſi vere non urgerent, *Emeticorum* loco, tutiorem minuſque incommodam ſeligens viam, ad mitiora purgantia remedia confugiebam, quae ſupra indicavimus.

XXXI. Qui purgantia remedia quaeque cane pejus & angue tum in his, tum in aliis praeſertim morbis evitanda eſſe indiſcriminatim depraedicant, & maxime initio morborum, non pauca hic mihi opponent: dum cum Hippocrate admonebunt, attendenda prius ſemper eſſe *coctionis* certa ſigna, quae tantum prope morbi exitum apparere adnotant. Hiſce nunc reſpondere omittam, de hoc fuſius acturus, cum de purgationis exhibendae ratione initio *Malignantium* Febrium quaeſtio infra ſuo loco habebitur. Interim ſciant, quod quoteſcunque in hiſce febribus ſive per ſuperiora, ſive per inferiora purgare neceſſitatum arbitrabar, atque ad alterutrum confugiebam remedium, non ex toto febrilem cauſam deſtruere intendebam, ſed obices tantum tollere, qui perſaepe *criticas* hiſce febribus familiares evacuationes retardant: tum & ſecreti jam, ſi adeſſet, aut ſecernendi poſtea humoris expulſionem promovere per loca *conferentia*, ad quae nempe in hiſce ſpecialiter febribus natura tendit. Sic enim expedita magis paratur ſemita futuris excretionibus ineunte morbo a natura ipſa promovendis minus reſiſtens.

XXXII. In iis tamen, in quibus ſolventibus uti, juſtis de cauſis, initio morbi convenire nil penitus poterat: neceſſe autem aliunde erat iteratis vicibus ad conſuetas biliosi humoris expulſiones torpeſcentem, quaſi dixerim, naturam aliquo modo promovere; ad *Clyſteres* emollientes tantum confugiebam. Verum ſi in hiſce caſibus *Clyſterum* ope nihil pituitve educitur: caeterum tamen biliosi tenacis admodum humoris in receptaculis propriis lenteſcentis vitium ſatis ex propriis ſignis conſtet: maxime cum humor ille in ſuperioribus Inteſtinis aliiſve

adnexis

adnexis partibus conſiſtit, ad quas *Clyſterum* vis, niſi per eorundem Inteſtinorum continuationem, debilis admodum pervenire poteſt; hiſce, inquam, ſic ſtantibus, utile admodum expertus fui Serum Lactis alteratum cum aperientibus, & lenientibus herbis, & maxime cum Camomeli floribus *febrifuga* ſatis mihi cognita vi pollentibus. In hujuſce Seri ſic praeparati congrua doſi *Rhabarbari* proportionatam quantitatem infundi per noctem jubebam, ut *colaturam* inde ſingulo mane, aut etiam alternis ſaltem diebus, ut opus eſſet, ſumerent. Peculiare hoc mihi ſuit, magiſque tutum remedium ad tertianas praeſertim ſpurias illas debellandas, quae pertinaciores erant, utpote a craſſiore paſſim & lenta bile pendentes. Ideo autem in hujuſcemodi febribus Serum hoc potius Lactis *Rhabarbaratum*, quam aliud quodlibet remedium, proficuum quam maxime evadere putabam quia, tum ob nativam Seri Lactis demulcentem indolem, bilis acrimonia compeſci ſatis poterat, tum ob inciſivam *Rhabarbari* adjunctam vim ejuſdem tenacitas ſolvi, ut faecibus ſic protruderetur, quin a pungente *Rhabarbari* vi Solida nimium irritari poſſent, atque in violentiores *oſcillationes* cieri, ad quod ſatis ſuperque laxans & demulcens Seri Lactis vis reſpicere videbatur.

XXXIII. Hujuſce tenacis, glutinoſaeque, atque aegre admodum mobilis bilis tumultum prope ventriculum, praeter ſupradicta ſigna, optime indicabant frequentes ructus, cum maximo amaritudinis ſenſu in Ore, Ventriculi gravamine & tenſione, Inteſtinorum murmura, atque alia etiam *ſymptomata*, quorum pleraque aut omnia in hujuſcemodi AEgrotantibus conſpicua ſemper erant. Prae caeteris tamen in hiſce febribus ſemper laudavi, atque per quam utiles expertus ſemper fui copioſos hauſtus decoctionis Hordei, facta ſimul infuſione modicae quantitatis Cinamomi integri, addito Mali medici ſucco, quem tanquam maximum, atque plus aliis efficax bilis aeſtuantis fraenum eſſe, innumeris obſervationibus didici. Quin immo quoties ex iteratis vomendi conatibus, aliiſque ſupra enarratis ſignis, prope Ventriculum bilem turgeſcere noſcerem, quam ideo *Emetico* validiore educere non conveniret, ejuſdem potionis, tepidae tamen, quantitati congruae Sirupum acetoſum ſimplicem adjungebam, ut pleno gurgite ſumerent, quod tutum pluries ſimulque efficax ſatis remedium expertus fui, ad bilioſum blande humorem per vomitum educendum. Non omittebam quandoque Decoctiones alias ex radicibus Cicorei, Graminis, ex foliis Acetoſae, Sonci, & ſimilibus lenientibus, atque incidentibus herbis, quibus utiliter *Elixir proprietatis Paracelſi* modicam doſim in matutino hauſtu adjungere curabam, quoties tamen magis pervicax eſſet febris, in *Cachecticis* praeſertim Corporibus, in quibus diſtincte apparebat craſſae admodum mucoſaeque bilis dominium; quo in caſu utiles perſaepe expertus tunc fui ſuccos Abſynthii & Cicorei depuratos identidem aſſumptos.

XXXIV. Ad innumeros quod ſpe-

ctae pulviſculos, *digeſtivos*, quos dicunt; *Alcalicos*, incidentes, aut quocunque alio ſpecioſo nomine ab eorundem Fautoribus inſignitos, qui tanquam maxime efficaces ad contumacem harum febrium cauſam evincendam paſſim praedicantur: iis nunquam uſus ſui, niſi eum, aut AEgrotorum nimia credulitas, aut aliorum Medicorum abſolutum judicium ad id me cogeret. Quamvis enim primis praxeos meae annis auctoritate ſimul, atque communi Medentium opinione ductus iis uti conſueverim; iteratis tamen obſervationibus a praejudiciis liber magis factus, ſatis novi, eos in hiſce febribus nil penitus, aut parum ſaltem utiles eſſe (ſi tamen *febrifugos* excipias pulveres ſic merito dictos, de quibus infra) etiam & ipſa ratio, experientia duce, doceat, ad evincendas radicitus febres haſce nullum efficacius tutiuſve haberi remedium, quam copioſas potiones aut abritus aquae mineralis caſui congruentis, ut Villenſis, Nocerianae &c. aut decoctionis ſupraſcriptae, aut alterius non abſimilis.

XXXV. Non hinc tamen auſim unquam denegare, praecipuam maximamque in debellandis hiſce febribus laudem *Peruviano* Cortici merito deberi. Scio enim in hoc uno cantum verum & admirabile tertianarum quarumlibet, ſicuti & aliarum febrium conſpicuas habentium periodos, remedium *ſpecificum* reperiri, quo nullum certe majus tranſactis ſaeculis Medicina habuit, nec fortaſſe aſſequi unquam poterit poſteritas. In hujuſce autem remedii uſu ſemper experiſſimi Sydenhamii monitum ante oculos habui. (8) *Cavendum eſt ante omnia* (docet ipſe) *ne praemature nimis hic cortex ingeratur, ante ſcilicet quam Morbus ſuo ſe marte aliquantiſper protriverit (niſi collabeſcentes, & jam fractae AEgri vires eundem temporius ſumendum eſſe dictaverint) neque enim illud ſolum eſt metuendum, ne a praepropero ejus uſu inefficax eſſe reddatur, & ſpem AEgri fallat, ſed etiam, ne de AEgri vita agatur, ſi Sanguini omni fermentationis uſu ſe deſpumanti eam derepente injiciamus remoram.* Hinc tunc ſolum egregio hoc uti remedio ſolitus fui, cum conſuetis aliis adhibitis auxiliis morbi fomitem radicitus invadentibus, febris diutius, quam par eſſet, protracta omnem Medici operam deludere videretur: aut gravia urgerent *ſymptomata*, ſolicitam Medici operam ad compeſcendam illico febrim ſtatim expetentia. Alterutra hac tantum de cauſa in tertianis hiſce febribus ad *Chinam Chinam* confugere conſuevi, utpote qui laudare eos nunquam potui, etiamquam congrua rationis & auctoritaris fundamento carentes, qui admirabili hujuſce remedii vi nimium capti, atque obcaecati, ad illud indiſcriminatim, non reſpicientes AEgrotorum peculiares ſtatus, in principio harum febrium ſtatim confugiendum ſemper eſſe, abſolute depraedicant. Quaecunque ſint rationes illae omnes, quibus tuto inhaerere ſe poſſe putant inconſulti *Chinae Chinae* amatores (quas hic ſingillatim dirimere, nec inſtituti ratio,

(8) *Sydenh. Cap.* 5. *de intermitt. feb.*

Digitized by Google

ratio, nec tempus mihi permittit): fixum mihi ſemper ratumque fuit, eatenus ad hoc remedium abſque mora confugiendum eſſe, quatenus minus efficacia, quam neceſſitas poſtularet, generalia ad praeſidia medica ſatis noverim. Etenim cum eodem Sydenhamio ſemper exiſtimabo, non ſemper tutum evadere poſſe remedium illud, quod, dum febrim citius ſiſtit, ipſius cauſam eodem tempore non deſtruit, ſed ſopire tantum valet, ſeu figere; unde aut febris facile recrudeſcit, aut aliis inde progignendis morbis anſa perquam facile praebetur, ut *Cachexiae*, *Hydropi* &c.

XXXVI. Quoties autem ad *Chinam Chinam* confugiendum erat, non eadem methodo ſemper in omnibus ipſa uti conſuevi. Primo enim, ut a magis ſimplicibus ordirer, *Chinam Chinam* nullis aliis immixtam remedijs exhibebam pluribus vicibus uſque ad unciam unam & ſemis aut in vino infuſam (quoties laxatas nimis enervataſque partes, & praecipue fractum Ventriculi tonum roborare atque firmare meditabar) aut in ſimplici aqua quilibet, ſi internarum partium nimium aeſtum noſcerem, magnam nempe ſitim cum oris ſiccitate, in aduſto admodum billioſoque corpore, vehementem Capitis dolorem, & calorem, vigilias, aliaque hujuſcemodi quam facile noti nda.

XXXVII. Si *China China* ſimplex intento noſtro non ſatis valens videbatur, recrudeſcente maxime paulo poſtea febri, in *cachecticis* praeſertim corporibus, non antea ob billioſas conſuetas dejectiones ſufficienter purgatis *Peruviano* eidem Cortici ſemidrachmam *Rhabarbari* adjungebam, quam ſingulo mane, aut alternis diebus propinabam, pro ut pervicacia febris exposceret, dejectioneſve Alvi copioſae magis minuſve evaderent: quibus ductus rationibus plus minuſve *Rhabarbari* uſum cum eadem *China China* protrahebam. Nec mirum mihi unquam videbatur, quod *China China* ſic cum *Rhabarbaro* exhibita cōtumaces fere ſemper evinceret febres illas, quae ſimplicis ejuſdem *Chinae Chinae* uſui aut nil penitus auſcultaverant, aut poſt breve tempus iterum ſurrexerant. *Rhabarbarum* enim in modica quantitate cum *febrifugo* adjunctum, tum mitiore ſolvente vi ſua, tum *ſtyptica*, qua ſimul pollet, potentia omnem in hoc caſu adimplere paginam videtur; cum ſimul febriles aeſtus ſopire paulatim poſſit, atque febrilem biliolum humorem affectis partibus tenaciter adhaerentem diſſolvere, ſimulque extra corpus omnimode propellere melius valeat, pro totali eiſtaque febris victoria, partes ſimul & roborando, & firmando. Non raro etiam in contumacioribus hiſce febribus proſpero eventu *Chinae Chinae Tincturam*, cum ſucco *Abſynthii condenſato*, aut ipſius ſale adjunxi; quod felicius evenit, quando *cardialgicae* aderant paſſiones, una cum Stomachi languore & vomitu, aut crudis Alvi dejectionibus AEgrum quammaxime defatigantibus.

XXXVIII. Attamen praecipua omnis mihi aderat cura, dum tertianis hiſce evincendis febribus praeetam,

eram, ut *ſymptomata* graviora quaeque ipſas comitantia dextere compeſcerem. Familiaris ideo mihi erat uſus ſalis *Abſynthii* ad ſcrupulum unum, una cum grano uno, aut uno & ſemis *Laudani Opiati* in cocleari ſucci Mali medici exhibendi; quod remedium ſaepe ad ſedandos moleſtos vomitus, aliaſque graviores ſtomachi paſſiones initio praeſertim acceſſionis occurrentes, utiliter propinavi. Quod ſi, urgente adhuc vomitu, pulverem hunc quoque evomebant, idem iterare remedium conſuevi. Hiſce uſdem *ſymptomatibus* proderat etiam maxime vinum Malvaticum meracum ad cocleare identidem ante cibum ſemper exhibitum, cujus ope alimenta, quae alio modo ſtatim aſſumpta rejiciebant, facilius retinere poterant: ad quod etiam conferre pluries viſus eſt ſuccus Mali medici tam in alimentis ſemper expreſſus, cum cum copioſis aquae hauſtibus aſſumptus, ob allatas ſupra rationes. Verum cum gravia haec aderant *ſymptomata* nil penitus parumve remediis hiſce auſculantia, permanente ſimul febri ad *Chinam Chinam* abſque mora confugiebam, cui ideo vel *Theriacam*, ut ſupra dixi, vel *Electuarium Diaſcordium* adjungere tunc ſemper curavi. Aliquando tamen una cum vomitu ſequentes etiam Alvi moleſtae dejectiones aderant, ſimul cum frequentibus Ventriculi paſſionibus, ſuſpiriis, languoribus, jactationibus, & vigiliis. Tunc autem nullum unquam efficacius remedium expertus ſui, quam ſequentem mixturam ad coclearia identidem exhibitam.

℞. *Aq. Tot. Citri*
Gland. Perſic. aã. unc. 3.
Theriacal. River.
Cinam. Mat. aã unc. ſem.
Confec. Alcherm.
Diaſcord. fracaſt.
Salis Abſynth. aã drachm. 1.
Laud. Liq. Syd. drach. ſemis,
aut ſcrup. 2.
Syrup. ex Cort. Citr. unc. ſemis.
M.

Hujuſce mixturae, vigente Febri, dum *ſymptomata* praedicta magis ſaevirent, unciam unam identidem propinabam, una hora ſemper ante cibum: ita ut quatuor ſingulis, aut quinque ſaltem tranſactis horis, pro indigentia *ſymptomatum*, etiam extra cibi occaſionem eandem ſemper iterare te doſim.

XXXIX. Quoties dejectiones iſtae liquidae admodum erant, ſeroſae ſemper, ſeu, ut vulgo dicitur, *crudae* nil penitus, aut parum ſaltem ſolutioni febris conferre poterant. Hae enim *ſymptomaticae* tantum fiebant, ob *ſpaſmodicam* fere Inteſtinalium fibrarum contractionem a biliosſo tenaci humore hinc inde ipſorum plicis inhaerente factam, propterquam eorundem glandulae valide compreſſae *lymphaticum* inde affluentius humorem eructabant, qui a ſtabulante ibidem biliosſo glutine croceum mutuabatur colorem. Hinc dum bilioſis hujuſcemodi excretionibus *amurcoſa*, ut vulgo dicitur, ſeu tenax magis bilis aſſociari videbatur, tunc major de proxima febris totali ſolutione ſpes aderat: quod fere ſemper obſer-

obſervare potui. Quamobrem ex tot iis toties obſervationibus ſatis ſuperque didici, tertianas haſce continuatiores febres a craſſiore ſemper glutinoſaque magis, & exuberante bile derivari, ſecus quam in exquiſitis aliis ſupra deſcriptis eveniat: quod & ratio ipſa teſtari ſatis poterat. Ideo enim levior, ideo diuturnior in hiſce tertianis rigor occurrit, quia difficile admodum longioreque tempore bilis huiuſcemodi a *Cyſtifellea* aliiſque *biliariis* ductibus expellitur, minuſque contingentes partes irritare valet; cum minus ſcindentia minuſque penetrantia ſint ejuſdem ſpicula, quae quo magis craſſo glutine devinciuntur, eo difficilius, eo tardius moventur. Atque hinc fit etiam, quod poſteaquam bilioſum hoc gluten ad inteſtina magna ex parte tranſlatum eſt, eorundem *parietibus* & plicis magis adhaereat, atque tardius excernatur. Hinc fit quod febres iſtae magis quam aliae protrahi ſoleant, ita ut aliquando in tertianis duplicibus remiſſio unius eum principio ſubſequentis acceſſionis conjuncta, continuam excitet febrim, quae diuturnior inde evadit & curatu difficilis. Statim ac autem animadvertere id ego poteram, ad *Chinam Chinam* abſque ulla mora confugiebam. Etenim licet tunc de continua agerectur febri, ſatis mihi erat ipſam jam antea in ſuo principio intermittentem obſervaſſe, atque adhuc periodicam noſcere, ut tuto de fauſto *Chinae Chinae* exitu ſperare poſſem. Nec tantum in tertianis hiſce febribus continuis, ob dictam rationem, *febrifugum* prodeſſe plurres novi; ſed & quandoque in continuis *continentibus* dummodo tamen antea tertianae periodicae naturam aperte indicaſſent.

SECTIO PRIMA

CAPUT TERTIUM

Febris Tertiana Pernicioſa, ubi & de Quartana.

XL. Praeter haſce, pernicioſas etiam tertianas variae indolis febres tunc obſervavi, quae etſi ab intermittentibus mitioribus nil penitus primis diebus differre viderentur, ob occurrentium tamen poſtea graviorum *ſymptomatum* comitatum metuendae quammaxime erant, utpote illae, quae in *Lypiriam*, ſeu *Algidam* febrem perquam facile tranſibant; unde accedente Viſcerum imi Ventris, atque Inteſtinorum praeſertim inflammatione AEgrotantes miſere jugulabant.

XLI. Febrium hujuſcemodi intermittentium mali moris genuinam indolem, motus, & permutationes, non inutile erit hic graphice exarare, ut Tyrones appoſite moneamus, qui doloſa perſaepe intermittentis hujuſce tertianae febris ſpecie allicti inopinato AEgrotantes ſuos jam jam morti proximos videre coacti ſunt, dum de eorum ſalute certo pronunciare paulo antea nil penitus dubitaverant. De *Lypiria* hac ſeu *Algida* febri, ſicuti & de pernicioſis quibuslibet intermittentibus alias accuratiſſime egit praeſtantiſſimus Franciſcus Torti in eruditiſſima Speciali Therapeutica ſua, aureo vere libro, quo non alter unquam hujuſcemodi febrium naturam, magiſque tutam curationem clarius propoſuit. Febris autem haec bilioſos plerumque facilius homines, ſaginatos, lautoque nimis indulgentes victu corripit: eoſque praeſertim, qui meracioribus utuntur vinis, firmioreque corporis robore gaudent, atque ad iram proclives maxime ſunt. Hinc Pueris, atque Adoleſcentibus ex toto parcit, dum Juvenes paſſim, atque maiuros Viros maxime inſectatur. Foeminae ab hac febri magis immunes ſunt, quam Viri.

XLII. Cum primum febris haec quempiam corripiebat levis in prima acceſſione, aut mediocris ſaltem, anteibat rigor, qui diutius, quam in exquiſitis ſupra deſcriptis, protrahebatur. Non raro ſtatim comes aderat vomitus, cum intenſa ſiti, atque Ventriculi paſſionibus, quae tamen primis diebus paululum AEgrotantes decipiebant. Succedente calore dolor capitis ſequebatur aliquando, una cum levi anxietate, Dorſi dolore, pulſu concitato admodum & frequente, ſiti, atque interna moleſtiſſima perturbatione, propter

propter quam irrequieti AEgrotantes redditi hinc inde per lectum ſeſe frequenter jactabant. Ultra conſuetum exquiſitum terminum, poſt decimam nempe ab invaſione horam, citius tardiuſve, pro varia Corporum diſpoſitione, ad remiſſionem febris tendebat, praevio univerſali ſudore, qui tamen non tam copioſus fiebat in aliis erat, ſed magis protractus, atque paulatim evaneſcens. In remiſſione febris urinae coloratae & croceae erant maxime, aeſtnantis interius ſulphureae, fere dixerim, bilis magis activae notas aperte referentes. Nec diſſimilis conditionis erant Alvi excrementa flava, ſubvirentia, & graveolentia. Profligata jam febri, licet melius ſe haberent AEgrotantes, non omnimoda tamen quiete fruebantur. Leves enim identidem aderant moleſtae anxietates, cum interno calore, atque agitatione, propter quod ſequenti nocte parumadmodum interruptae perſaepe quietis capere poterant, quam & tetra paſſim laborioſa inſomnia perturbare ſolebant. Caeterum tota ſequente intermiſſionis die melius ultro ſe habebant. Non deerat tamen ſitis, nauſea, cum amaritie Oris, atque virium univerſali non modica dejectione comite ſemper pulſus frequentia, imminutione, & vibratione, quae ſoluta etiam febri plerumque perdurabat.

XLIII. Nox autem ſubſequens pejoris alterius acceſſionis funeſta praeſeferebat ſigna, cum inſomnes fere ſemper pernoctarent AEgrotantes, quaqua verſus per lectum miſere ſeſe jactantes, cum interna conſueta laborioſa agitatione. Hinc febris denuo accedebat, conſuetam tamen plus minuſve plerumque horam praecedens. Quo levius antem, quo diutius in ſecunda acceſſione rigor AEgrotos torquebat, eo graviora utplurimum *ſymptomata* caetera omnia ſequebantur. Statim enim pleriſque violenti occurrebant vomendi conatus fere ſemper inanes, quandoque cum bilioſa crocea glutinoſa materiae amara admodum, & corrodente, quae fortuito in vaſe aeneo recepta illico virentem afferebat aeruginem, adinſtar Aceti magis acerbi. Ab hiſce tamen excretionibus nil penitus levabantur AEgroti ſed graves inde ſuccedebant Ventriculi labores, atque *cardialgicae* paſſiones adeo vehementes, ut animo identidem deficere viderentur, non nullis *lipothymiis* miſere detenti, quas iidem eo gravius patiebantur, ſi forte eodem tempore (quod ſaepiſſime evenit) *Choleraicus* accedebat fluxus. Gravibus hiſce ſaevientibus *ſymptomatibus* irrequieti proſſus AEgroti fiebant, huc illuc ſeſe anxie & luctuoſe jactantes, atque ab intimo fere (ut ita dicam) *praecordiorum* ſuſpiria laborioſe trahentes. Hiſce adjungebatur intenſa ſitis, capitis ſaepe *gravativus* dolor, linguae quandoque ſiccitas, oris amarities, intenſus faciei rubor, qui identidem, aliis urgentibus *ſymptomatibus*, in lividum, ac fere croceo-ſubvirentem immutabatur, praeſertim cum vehementiſſimae ſtomachi paſſiones crudelius ſaevirent, quas comitabantur profuſi in fronte ſudores, atque corporis univerſa laſſitudo,

una

una cum incipiente univerſali refrigeratione.

XLIV. Interim teterrimis hiſce ſtipata *ſymptomatibus* febris ſucceſſive adaucta ad ſtatum, tardius tamen quam in prima acceſſione, properabat: tunc cum internus exurens calor ultro magis ſaeviebat, quem frequenti corporis jactatione attemperare AEgroti ipſi fruſtra quaerebant; Pulſus frequens maxime erat & magnus, non eodem tamen modo ſemper, cum juxta occurrentium *ſymptomatum* ſaevitiem, modo depreſſus, modo ex toto evaneſcens, modo contractus ac fere per *ſpaſmodiam* coarctatus, ac tandem inaequalis modo, modo intermittens, ſemper tamen maxime frequens evaderet. Secunda haec acceſſio, quae, ut diximus, longior ſemper erat, aeque copioſis ſudoribus, ſicuti prior, ſolvebatur. Sudores iſti diutius protrahebantur, atque inaequales erant. Quandoque etiam glutinoſus ſubfrigidus emanabat ſudor, in facie praeſertim, ſtomacho, atque *extremitatibus*, maxime cum anxii magis, & *ſuſpirioſi* AEgrotantes eſſent. Hujuſcemodi ſudores in remiſſione febris occurrentes nil penitus levaminis afferebant, eadem perdurante interna agitatione, cum *ſuſpirioſis* frequentibus anxietatibus, viriumque tali proſtratione, ac ſi per longum maxime tempus aegrotaſſent. Perſeverabat adhuc magna pulſus frequentia, & depreſſio, ſitis, & nauſea, aliaque hujuſmodi, quae abſente etiam febri AEgrotos excruciabant.

XLV. Protracta ſic admodum ſecunda acceſſione, cum tertia ſubſequens horam ultro magis magiſque anteiret, eo minus quietis tempore intermiſſionis AEgrotis tunc ſupererat. Quamobrem, cum nondum vires a praegreſſis febribus admodum fractas recolligere potuiſſent, pejorem jam in ſubſequente luctam ſubire coacti erant. Etenim, praevia irrequieta & laborioſa nocte, febris inopinato accedebat, cum leviſſimo rigore, quandoque etiam nullo. Quo autem levior ionio alterius hujuſce febris rigor aderat, eo vehementius poſtea in augmento & ſtatu AEgroti vexabantur. Illico enim omnia ſupra recenſita *ſymptomata* modo ſimul juncta, modo ſeorſim crudelius ipſos detinebant. Tanta autem erant mala, & gravia maxime, quae uno eodemque tempore AEgrotos, caeteroquin ſanae mentis optime omnium conſcios, crudeliter excruciabant, ut nullum certe pejorem, nullum magis moleſtum, magiſque luctuoſum, etſi longe magis lethalem, haberi unquam poſſe morbum, abſolute aſſerere non vererer. Vides quippe miſerrimos AEgrotantes jactatos admodum, ſummo calore percitos, qui intima ſibi quaeque aduri *Praecordia* videntur, dum in extima corporis ſuperficie vix vix paululum caleſcunt, ſiccatis faucibus, & ſiticuloſi. Modo inanibus vexantur vomendi conatibus, propter quos Ventriculum, atque Inteſtina fere dilacerari ſibi ſentiunt. Modo virentes aut flavas adinſtar glutinis tenaces educunt materies, tam amaras, tamque auſteras, ut ab iis, ceu a bul-

lienre

lente liquore, internam *Oeſophagi* totiuſque Oris ſuperficiem abradi ſibi puti nt. Nunc & vomitu ſimul, & *cholerico* corporis fluxu tentantur, una cum partium omnium Abdominis moleſta ſenſatione. Etenim in regione Ventriculi quoddam gravamen ſe ſentire aſſerunt, a quo fruſtra occaſione vomitus ſe liberari poſſe autumant. Tunc & Hepar, & Lien non vacant dolore, atque Inteſtina ſimul cum Meſenterio peſſime ſe habent.

XLVI. Febris interim ſucceſſive augebatur cum pulſu maxime frequenti & vario, juxta occurrentium *ſymptomatum* ſaevitiem, prout & in ſecunda acceſſione eveniſſe, ſupra indicavimus. Paulo poſt univerſalis prodibat ſudor, qui quomagis praemature, eo magis luctuoſe fiebat, utpote per *ſymptomaticam* expreſſionem excitatus, propter quod inter occurrentes identidem *cardialgicas* paſſiones animo perſaepe deficiebant AEgrotantes. Merito autem *cardialgicae* paſſiones *ſymptomata* haec dici conſueverunt, utpote ab inferiore ventriculi ore tunc peſſime affecto pullulantes, quod, ob exquiſitiſſimum, quo ditatum eſt, ſenſum, Cor ab antiquis Medicis vulgo dictum fuit. In miſerrimo hoc degens ſtatu, diutius protracta febri, fruſtra totalem remiſſionem attendebat AEger. Conſuetum namque remiſſionis febris tempus graviora magis, magiſque lethalia *ſymptomata* funeſtabant, dum protracta ulterius febri, pulſu debiliore ſemper facto, inaequali maxime & depreſſo, morboſoque furente aeſtu ad intima quaeque corporis viſcera ablegato, extima Corporis ſuperficies glutinoſo quodam frigido ſudore undecunque profundebatur: quod veridicam *Lypiriae* febris imaginem referebat, cui merito Hippocratica illa convenit ſententia: (9) *In febribus non intermittentibus ſi partes exteriores frigeant, interiores vero urantur, & ſitim habeant, lethale.* Omnibus hinc in pejus pedetentim ruentibus, *cadavericam* penitus, ſeu *Hippocraticam*, ut ajunt, faciem AEgroti iſti proferebant. Inde enim facies, relaxatis muſculorum fibris, gracileſcebat maxime: liveſcebant oculi intro retracti, tum ob *ſpaſmodicam* opticorum nervorum contractionem, tum imminuta eorum mole, ob praepeditum *lymphatici* conſueti humoris congruum influxum. Eadem cauſa, ineunte ultro morbo, atque in pejus ſemper ruente, iiſdemque perdurantibus *ſymptomatibus*, Naſus acutus fiebat, vividuſque ex toto evaneſcebat faciei color. Semimortuos in lecto AEgrotantes tunc videre credideres, irrequietos tamen ex toto huc illuc ſeſe autem jactantes, demiſſa admodum voce vix vix de interno exurente incendio conquerentes, atque inde raucos, atque paulo poſtea *aphonos* ex toto factos. Hinc magis magiſque perfrigeſcebant, affluentius *ſymptomatico* ſudore madeſcentes, ſingultu plerumque ſocio, imminutoque ex toto pulſu circa ſeptimam morbi diem, quandoque circa nonam miſere occumbebant.

XLVII. Ceterum iſta haec tot *ſymptomatum*

(9) *Hippoc. Aphor.* 48. *Sec.* 4.

matum ſeries non eodem ſemper in omnibus modo apparebat. Varia ſiquidem temperamentorum conditio, variae praegreſſae extrinſecae cauſae, tum & febrilis fomes, aliaque quamplurima in hiſce caſibus peculiariter adnotanda, vario modo morbum perducebant ad exitum. Plerumque tamen ea, quae ſupra attigimus, eodem propemodum ordine eveniſſe obſervavi. Verum aliquando uſque ad quartam acceſſionem mitior morbus videbatur, indeque derepente immutata ex toto faciei conſuetam proferebat tyrannidem. Quandoque primis profligatis ex toto febribus, cum jam omnimode convaluiſſe videbantur ÆEgri, recrudeſcente paulo poſtea morbo, talia videre *ſymptomata* contigit, quae primis tranſactis morbi diebus nequiquam viſa fuerant. Haec autem, quae variis modis evenire in tertiana ſimplici hac pernicioſa febri diximus, eodem modo & in duplici, ſive in tertia, ſive in quarta acceſſione occurrere non ſemel obſervatum eſt. Praeter inſtituti rationem enarratio haec luſius procederet, ſi peculiares hic omnes pernicioſae hujuſce febris progreſſus varios in varietate temporum, & ÆEgrotorum circumſtantiis occurrentes, enucleare hic vellem. Satis autem ſuperque haec eſſe puto, ad veridicam iſtius febris tam doloſae, atque noſtro ſub coelo maxime familiaris deſcriptionem perficiendam, ut adamuſſim inde tum ſpecialem ipſius genium, mores, indolem, & exitus percipere quilibet poſſit.

XLVIII. Febris haec, etſi tam malinioris, atque tam gravibus ſtipata *ſymptomatibus*, dummodo opportune cognita ſit, atque ſpeciali congrua ipſi methodo curata, ſemper fauſtum ſortitur exitum. Ex quampluribus enim, quos tum hoc anno, tum aliis, ex quo Medicinam addiſcere, vel facere coepi, febri hac detentos vidi, nullos prorſus rite curatos ſollicitam medici operam unquam eluſiſſe, teſtari certo poſſum. Quod ſi aliquos ex hiſce ÆEgrotis tunc mortis victimas evaſiſſe quandoque novi, id me hercle aut eorundem maximae incuriae, aut firmatae nimis, ob repetitas *recrudeſcentias*, morbificae cauſae validiora quaeque remedia penitus eludenti adſcribendum merito ſemper fuit. Hinc in Ruſticis praeſertim febres hae infauſtos ſortiuntur exitus. Nam cum iſti, pro peſſimo more ſuo, a ſaniore victus regimine abhorreant, tunc ſolum ad Noſocomium ſe conferunt, cum nulla fere de ſalute ſpes ipſis ſupereſt, quare de extremis potius Sacramentis, quam de medicamentis agendi tunc ratio Medicis conceditur. Qua de re cum ipſi enarrata ſuperius hac febri detenti in Noſocomio majore noſtro mihi aderant curandi, *Lypiria* jam ad ſummum perducta, atque ad exitum manifeſte properante, ipſos ex toto frigefactos plerumque inveni, *aphonos*, frigido glutinoſo ſudore affluenter perfuſos, atque proximae jam Mortis horrenda proferentes ſigna.

XLIX. Tunc ideo, cum nil penitus de vita ſperandum merito eſſet, atque fruſtranea ex toto evaderent remedia

remedia

remedia quaeque licet congrua experta toties methodo uſurpata omni utebar attentione, ut luctuoſum hujuſce febris progreſſum ad mortem obſervarem. Aliquoties in hiſce AEgrotantibus jam jam in extremâ morbi lucta conſtitutis tam magnam totius Corporis perfrigerationem, atum univerſali gelidi ſudoris copioſo affluxu adveni, ut gelidâ undecunque perfuſi aqua viderentur. Nec mirum mirum erat AEgrotos hoſce in miſerrimo hoc vitae ſtatu conſtitutos jam jam animam agentes, ſpiritum raro cum *ſuſpirioſa* anxietate leviter ducendo, *ſingultuoſos*, accedentibus copioſis Alvi *choleraicis* dejectionibus, una cum pulſu celeri admodum, inaequali, atque vix paululum ſenſibili, aliquando per diem integrum, aliquando per duos, & tres etiam ſuperſtites videre.

L. Memini me ſeptem circiter abhinc annis Mulierem quindecim ſeginatam admodum, & robuſtam in aetate virili conſtitutam, atque hac febri correptam in Vicinia S. Sepulcri curaſſe. Haec, poſteaquam per quatuor & ultra dies gelida ex toto facta, cum vomitu, & *choleraico* fluxu, aliiſque deterrima conſuetis *ſymptomatibus*, vitam miſere protraxiſſet, jamque è vivis diſceſſura videretur, ſpiritum & vires reaſſumere paulatim coepit, atque ex toto convaluit. Haec autem quatuor illorum ſpatio, quo ſemimortua vixerat, ſolo utebatur malvatico meridionale vino, & quidem non in tam modica quantitate, ut quo etiam fruſtum confectis panis immergi jubebam, ut hoc pro alimento uteretur atque ſine primarium ipſi & ſalutare admodum remedium fuit; non omiſſis etiam *fomentis* lenientibus identidem uſurpatis.

LI. Cum ſupradicenſita *ſymptomata* lethalia omnia (quae febri huic paulatim in principio aſſociari, atque ipſam uſque ad mortem plerumque comitari diximus) eadem prorſus ſint, ac illa, quae in *Iliaca* paſſione occurrere ſolent: eandem penitus utrinque Mortis cauſam, etſi a diverſa origine ſubortam, ſtatuere jure merito poſſumus. Etenim in Iliaca, dum, aut ſtrangulato ob *Herniam* in annulo *inguinali Ileo* Inteſtino aut ob induratas faeces in *Coli* cellulis magna in copia coacervatas aut quomodocunque Tulpii valvula faecum deſcenſui obſtante aut complicatis inter ſe mutuo Inteſtinis ſuperioribus aut quavis alia poſſibili ratione, liber *periſtalticus* Inteſtinorum naturalis motus praepeditur, atque pervertitur; nativa elaſtica vi ſua contra nituntur Inteſtinorum nervea filamina illorum tunicas magna ex parte contexentia, atque a reſidentibus ibidem faecibus, ob nimiam moram, acrimoniam nactis irritata ultro contrahuntur fortiter, & convelluntur: unde liber praepeditur ſanguinis motus, atque ſucceſſive magis magiſque retardatur, donec ex toto ſanguis ipſe reſideat & coaguletur, ex quo lethalis inflammationis principium, & exitus optime derivatur. Id facta teſtantur in diſſectis cadaveribus livida, nigricantia, & *gangrenata* Inteſtina, quae hic in Mortuis ob *Typicam* febrem videre ſemper occurrit. Quamobrem

in utriſque pro genuina Mortis cauſa Inteſtinorum inflammationem, tum & aliorum imi Ventris viſcerum ſtatuendam eſſe nemo inficiari unquam poterit. Quod ſi ex liberâ piſſione potius, quam *Lypyria* febri refrigeratos, immo gelidos ex toto Aegrotantes, atque in agone conſtitutos diutius ſuperſtites per plures dies videntes, id ſatis percipiet quilibet, ſi animadvertat, in illis inferiora inteſtina tantum, aut ſaltem non omnia, in his autem ſuperiora plerumque, aut etiam omnia, ſimulque Hepar, aut Lienem, aut utrumque viſcus cum adnexis aliis, atque praeſertim Ventriculum ipſum lethalem inflammationis Tyrannidem ſubire. Quo autem inflammatio magis in partibus, ad quas majora tendunt ſanguinea vaſa ſiſtitur & confirmatur eo citius, eo pejus ſanguis a nativo motu ſuo deficit, coagulaturque unde citior Mors.

LII. Quod ſi ex ante dictis verum ſit, Tertianas febres haſce etiam, ſicuti & alias benignae magis indolis, a bilis praeter modum ſtrenuis variis tumultibus magna ex parte derivari praeſto etiam erit genuina unica ratio, propter quam luctuoſae hae Inteſtinorum, aliorumve imi Ventris viſcerum inflammationes in *Lypyria* hac febri contingant. Dato enim quod in hiſce morbis hujuſce concodentibus magna copia adſit (etſi & neſcimus indolis lympham cum *inteſtinalem*, tum *pancreaticam* adjunge, non eſt negandum) quae plerumque tenax maxime ſit & glutinoſa; haec tardius ſecernetur a biliariis ductibus, atque tanquam minus mobilis non tam fortiter aeſtuabit unde & levioris rigoris & prolixioris febris ratio emergit. Succeſſive tamen in primis acceſſionibus, ſeparatis atque avolatis tenuioribus bilis ejuſdem particulis, quae remanet poſtea tenacior & ſegnior reddita, gravioribus prodeundis *ſymptomatibus* in ſubſequentibus acceſſionibus anſam praebet. Siquidem bilis haec tenax partim Hepatis *colatoriis* ductibus, partim *cyſtifelleae*, partim Inteſtinorum *parietibus* & rugis, atque ipſi Ventriculo, ejuſdemque inferiori orificio maxime adhaerens membranaceas eorundem partium fibrillas variis modis corrugat, atque in fortes contractiones cogit, eas fortiter irritando; quare praeſto inde eſt & contentorum canalium conſtrictio, & ſanguinis praepeditus motus, ejuſdemque concretio, affectarum partium inflammatio, & Mors.

LIII. Nec abſimili certe ratiocinio percipimus, quare quamplurimis, in quibus, poſt profligatas tertianas febres, *fluxus biliosus* aut *dyſentericus* ſubſecutus eſt per plures dies, parvi aeſtimatus, utpote ab Aegrotantibus, tanquam ſalutaris habitus paulo poſtea *Lypyria* ſucceſſerit febris, una cum peculiaribus gravioribus ipſius *ſymptomatibus*, propter quae Mortis ſubito ictum coacti fuerint. Id paucis abhinc annis evenit Domino Scazzolae in Vicinia Sancti Bartholomaei. Hic poſteaquam curi plus domeſticis quam ſalutis propriae negotiis incumbens, Tertianam febrim diu toleraſſet, quam ſubſecutus fuerat pertinax *dyſentericus fluxus* ab ipſo pro nihilo habitus;

Mhens valiſſima correpta febri Crentonam ſe contulit. Hinc etenim adhuc *dyſenteria*, propter quam ſucceſſum fere magna in copia ſanguinem educebat: Hinc *ſuſpirioſe* laborabat anxietate, vigiliis, intenſis, mente tamen optime valens. Poſt tertiuum univerſalibus frigidus adjunctis ſudoribus circa frontem maxime, cum depreſſo & frequenti admodum pulſu, cum interno aeſtu, atque moleſtiſſima agitatione inopinato deceſſit. In hoc enim articulo peritis fuere praeſidia quaeque medica tam brevi temporis intervallo ulpara, ad hujuſce acutiſſimi morbi furorem compeſcendum; maxime cum anteaquam Medicum aſciſceret, alias jam Morbus radices jeciſſet; quod ex gravedine quadam ſenſa, de quo cum anxietate *praeterdictorum* conqueſtus antea fuerat, diſcel merito poterat. Eidem enim bilis abſterſiva forti & corrodente, qua pollebat vi, ſinaque tenacitate inteſtinorum plicis infixa, non tantum mucoſum eorumdem velamen paulatim abraſerat, verum & ſucceſſive intimas eorumdem membranas, minimaque vaſcula ipſas contexentia corroſerat, unde ulcerationes parvae ſubortae ſunt, a quibus *dyſentericus* fluxus primordium ſumpſit. Hinc factum fuit, quod ab eodem *cauſtico*, fere dixerim, bilioſo ſucco majores etiam ſanguinei tubuli exeſi fuerint propter quod majore poſtea in copia Sanguis effluxit, neque partim cum faecibus excretus fuit, partim in inteſtinorum cavitate affatim coacervatus & concreſcens, ipſorum hinc ſubſequente inflammatione, violentae hujuſce mortis unica & potiſſima cauſa fuit.

LIV. Curſimus atque praeceps *Epidemicae* hujuſce febris curſus ſubeſt tam magis Medentium ſolertiam omni opere expetit: ne, ut toties evenit, Mors clanculum inopinato occurrens ipſorum ſegnitiem ignominioſe nimis accuſet. Nec multiplici, aut pretioſo remediorum apparatu cum lethali hoc furibundo morbo pugnandum eſt, ut opportune evincatur. Satis eſt ab initio febris indolem, & futuras mutationes optime noſcere, ut, habita AEgrotorum congrua ratione, ipſis tuto occurramus. Quamobrem adi hujuſcemodi AEgrotantes non ſero acceſſitus, de futura victoria nil penitus diffido, ad ſimplici tantum confugiens remedia, quae ſubſequens certa Methodus in hiſce caſibus a me toties obſervata diſtincte patefaciet.

LV. Statim ac initio morbi in prima febris acceſſione, tum exuberantem ſanguinis copiam ab AEgrotorum *plethorico* habitu indicatam, dignoſcebam, tum & aeſtuantis viſcidae bilis copiam a maxima Oris amaritie, atque citrino linguae glutinoſo colore; tum & aliunde ſatis cognitam, facta in remiſſione febris congrua ſanguinis emiſſione, ſequenti intermiſſionis die conſuetum illico leve *purgans*, aut *Emeticum* exhibebam, ſervata ſemper ratione ſpecialis AEgrotorum texturae, atque occurrentium *ſymptomatum*, quae omnia ſupra in tertianae febris curatione fuſius attigimus. Eodem-

 tem-

tempore copioſas frigidae aquae potiones propinabam, quam acidulam ſemper reddere curavi addito Mali medici ſucco, aut granatorum pro AEgrotorum libito, ob ſupra allatas rationes.

LVI. Exinanitis ſic ſatis vaſis, atque excedentis bilis copia diminuta, ſecundae ſubſequentis acceſſionis curſum attendebam. In hoc autem primaria mihi erat cura, ut occurrentes praeſertim vomitus moleſtiam ſanioribus praeſidiis refraenarem. Ideo ſi manes aderant vomendi conatus, copioſos aquae tepentis hauſtus AEgrotis hiſce propinari iteratis vicibus jubebam hoc maxime conſilio ductus, ut tenaces, ſi quae adeſſent, in Ventriculi cavitate, aut non longe ab ipſa, materies bilioſae diſſolvi poſſent, ſeque facilius, aut ſuperius, aut inferius eliminari. Nunquam enim laudare eos potui, qui ſtatim ad *Narcoticum* confugientes, dum AEgrotorum moleſtiam imminuere omnibus viribus satagunt, naturae quoque, bilioſi ut plurimum humoris expulſionem per vomitum provide molientis, vires penitus enecrant, atque ſalutares motus ſiſtunt; quare aut pejora inde ſubſequuntur *ſymptomata*, aut morbi cauſam eo magis firmamus, quo praematurè magis morbi luctam compeſcimus. Aſt cum poſt tepentem aquam pleris cyathis frequenter ingurgitatam, moleſti adhuc vomendi conatus una cum *cardialgiis* vehementibus paſſionibus denuo inſurgebant, Salis Abſynthii cum Laudano commendatum ſupra remedium in ſucco Mali medici diſſolutum illico praeſcribebam, denuo etiam, ſi opus eſſet, paulo poſtea repetendum.

LVII. Interim febris progreſſum, atque remiſſionem maxime, ſolertiore omni attentione perſcrutabar: quo tempore copioſas frigidae ſupra toties memoratae aquae acidulae potiones etiam atque etiam commendabam. Dum, ſanioribus hiſce ſimplicioribus medicis praeſidiis morbifica jam magna ex parte devicta cauſa, febris ad remiſſionem, nullis gravibus aliis comitantibus *ſymptomatibus* feliciter tendebat, atque ſupervenientе copioſo ſudore immunes ex toto AEgri evadebant, tunc ad alia tranſire ſupervacaneum putans, ſolis aquae potionibus ejus dictis utens, naturae potius providis motibus, quam remediorum adminiculis fidens, paulo poſtea de totali morbi ſolutione gratulari mecum... ipſe laetanter poteram. Aſt contra dum, ad ſtatum perducta febri, anxius maxime & *ſuſpirioſus* AEger reddebatur, huc illuc per lectum miſere ſe jactando, modo *cardialgicis* iisdem paſſionibus obſtinate adhuc perdurantibus acerrime divexatus, modo *lipothymia* correptus, nullumque prorſus ex iteratis Alvi bilioſis dejectionibus levamen obtinens; tunc de imminente cum jam *Lypiria* timendum merito eſſe indicabam; maxime cum multo ante remiſſionem febris, quin immo in ipſius ſtatu, leves acceſſiſſent univerſales ſudores, medio quibus, quo magis ſedari exterius calor videretur, eo pejus admodum ſe habebat, atque interius magis magiſque circa

grae-

Praecordia ſe aduri miſere dolebat. Ad haec autem omnia ſedulo maxime animum, quaeſo, convertant Tyrones *Clinici* Medentes, atque ab hujuſcemodi calore in ſummo febris vigore doloſe imminuto, eo magis terreantur, quo mitior fuerit, maxime ſi univerſalis intempeſtivus glutinoſus ſudor adſit, ſi anxietates, ſi maxima pulſus frequentia, vibratio, frequens mutatio, imminutio, inaequalitas, aliaque ſupra recenſita maximi facienda accedant, ſimulatamque febris remiſſionem lethalem oſtendant.

LVIII De imminente ſic *Lypiria* ex ſupradictis ſatis monitus prope conſuetam remiſſionis febris horam ad *Chinae Chinae* uſum, veluti ad ſacram anchoram, confugiebam. Hanc autem majore, qua poteram, ſolicitudine propinabam, ſive in bolos, ſive in pulverem redactam, aut alio modo, prout AEgrotis ipſis magis commodum futurum eſſe, aut minus moleſtum, arbitrabar dummodo tamen integram ſaltem ſumerent unciam ante futuram acceſſionem. Qua de re totam hanc *febrifugi* doſim in quinque, aut ſex minores doſes dividi curabam, quarum unam ſtatim in ipſa praegreſſae febris remiſſione exhibebam, & ſucceſſive alias ſingillatim continuando poſt quattuor horas, uſque dum tota doſis, quo citius poſſibile eſſet, foret conſumpta. Interim medio hoc tempore inter *febrifugi* iteratum uſum, ſufficiens, tenue tamen, & congruum alimentum ipſis concedebam, ex juſculis nempe, aut pane cocto, Ova diſtincte vitando, quorum peculiarem vim ad violentos magis bilis tumultus excitandos, atque ad ejuſdem ſimul tenacitatem augendam ſemper novi. Eodem tempore, quo *febrifugo* utebatur AEgrotus, non minor mihi erat cura, ut ſaevientia, ſi quae adhuc adeſſent *ſymptomata*, tutioribus auxiliis ſedarem. Unde ſi vomitus, aut diarrhoea AEgrotos detinebat, recenſita ſupra *ſtomatica* mixtura ad coclearia identidem propinata, tutiſſimum ipſis praeſidium erat. Ob hanc eandem cauſam, ſi haec *ſymptomata* vehementius urgerent, illius loco hanc aliam maxime utilem expertus toties fui ad coclearia pari modo ſumptam juxta *ſymptomatum* praeſentiam.

℞ *Aq. Mentae*
Florum Camomeli
Totius Citri
Gland. Perſic. aā. unc. 2½
Cinamom. Mat.
Aceti deſtil. aā. drach. 6.
Confectionis Alcherm.
Diaſcord. Fracaſt. aā. ſcrup. 4.
Sal. Abſynthii
Spec. Diarrhod. Abbat. aā. ſcrup. 2
Laud. liquid. Sydenh., aut ejus loco
Cottoniat. Helmō. drach. ʒ
Syrupi de Granat. drach. 6.
M.

LIX Inter externa, ſi opus erat, ad violentiores ſtomachi paſſiones ſedandas, Emplaſtrum è cruſta Panis Montagnanae Ventriculo applicandum imperabam aut ejus loco ſcutum ſimplex Panis vino malva-

tico generoſo imbutum, atque pulvere Cinamomi ſufficienter inſperſum, una cum modica quantitate Balſami Peruviani, aut folia Abſynthii contuſa in eodem malvatico vino paululum ebullita, quibus addi non raro curabam Oleum *Nucis Moſchatae*. Hinc omnis mihi aderat cura, ut hiſce adminiculis vomitus *ſymptoma* magis urgens ſedarem, ne aſſumptum febrifugum, in quo omnis & tutior curationis ratio & ſpes adeſſe poterat, unquam rejicerent. Quapropter, niſi remedia haec ad id ſufficere viderentur, cum eadem *China Chinæ* congruam Electuarii *Diaſcordion*, aut *Theriacae* portionem immiſcebam. Quodſi perſeverante vomitu, frequentibus animi deliquiis AEgroti vexabantur, anxii inde & ſuſpicioſi facti, atque jam jam magna ex parte refrigerati; tunc *Chinam Chinam* in vino malvatico ſimplici, aut cum idonea quantitate aquae mixto juxta indigentiam infuſam exhibebam iteratis vicibus aut in bolis, malvaticum idem vinum ſuperbibendo.

LX. Si moleſti *premitus* in hiſce febribus paſſim familiares diarrhoeam comitabantur praeſto erant *Clyſteres* ex Lacte *chalybeato*, aut Sero Lactis una cum vitello ovi, atque mellis roſati ſimplicis unciis duabus aut tribus: aut ex decoctione furfuris cum unciis tribus Butyri recentis, atque duabus unciis mellis roſati ſimplicis, ſeu ſirupi de roſis ſiccis, ſimul cum vitello ovi optime diſſoluto. Hujuſcemodi *Clyſterum* iteratorum uſum tunc utilem quammaxime expertus ſemper fui ad viſcoſam educendam bilem, quae Inteſtinorum craſſiorum *parietibus* tenaciter inhaerens, eoſdemque fortiter irritans, moleſtiſſimos illos frequenter ſuſcitat *premitus* tum & ad Inteſtinorum maximum aeſtum tunc facilius ſedandum. Idcirco copioſos frigidae aquae acidulae, ut ſupra, redditae hauſtus identidem concedebam.

LXI. Verum dum hic denuo frigidae hujuſce aquae affluentes potus, tanquam praecipuum bilis urentem fraenum, commendo: mirabitur fortaſſe aliquis, quod generoſi malvatici vini uſum ſimul antea laudaverim, quod ex oppoſito omnino propoſitae aquae uſum condemnare videtur. Mirari tamen deſinet, ſi attendat duplicem in hiſce diſtinctæ febribus, fortaſſe magis quam in aliis quibuslibet, indicationem Medico neceſſario objici; alteram nempe, quae bilem compeſcere docet, ſimulque diſſolvere, eamque ad faciliorem excretionem diſponere: cui ſatisfaciunt copioſae dictae aquae potationes cum Mali medici ſucco; alteram, quae comitantibus *ſymptomatibus* ſuccurrat, vomitui nempe, & diarrhoeae, & ſtomachi paſſionibus, aliiſque hujuſce indolis morboſis affectibus; quibus merito convenire certe poteſt tum Vini malvatici, tum & propoſitae *ſtomaticae* mixturae uſus. Id enim toties obſervavi, quod, dum alimentum vix aſſumptum ſtatim per vomitum AEgroti rejiciebant, nullum efficacius remedium aderat, quam Vinum hoc malvaticum non dulce ad cochlearia ante cibi aſſumptionem propinatum.

Hoc

Hoc namque *ſtiptica*, & *ſpirituoſa* ſimul vi ſua, qua ſpecialiter dictarum eſt, Ventriculi atque Inteſtinorum fibrillas roborat ſiccis & firmat, congruum iiſdem tonum reſtituendo. Præterquamquod eo magis convenire videtur in hiſce febribus malvaticum hoc Vinum, quo magis ſanguinis retardatum motum in praecipuis maxime imi Ventris partibus, ejuſdemque coagulationes, atque per conſequens inflammationes pertimeſcimus quod peſſimus eſt, & extremus harum febrium terminus. Inteſtinales enim fibrillae *ſpirituoſa ſtipticaque* vi hujuſce Vini maxime roboratae, validius oſcillant, eademque ratione magis contentum excutiunt ſanguinem, atque ad motum magis magiſque ſolicitant; quo nihil validius haberi unquam poteſt, magiſque idoneum ad futuram ibidem praecavendam inflammationem.

LXII. Qui effectum tantum incipientis, aut jam factae inflammationis, ſicuti in hoc, ita & in omnibus aliis morbis attendunt, cauſam autem ipſius veridicam peſſime negligunt cum inde vehementem exſuſcitari calorem animadvertant, ad refrigerantia tantum confugiendum eſſe certo aſſerunt, eos ſimul abſolute damnantes, qui ſpirituoſa, qui volatilia, qui inciſiva praeſcribunt, utpote nimis actuoſa, atque ad majores ſuſcitandos aeſtus perquam faventia. Verum ſi attendant, ideo calorem haberi, quia habetur inflammatio- ideo inflammationem produci quia, ſit ſanguinis coagulatio ideo concretiones haſce plerumque fieri, quia craſſior eſt, atque ad motum maxime ineptus ſanguis; reliquum erit, ut ad tollendum calorem, inflammationem arceant, ſanguinis expeditum magis ſuſcitando motum, ipſum nempe attenuando; quod actioſa tantum perficiunt remedia, atque ideo omni jure convenire videntur; dum è contra incraſſantia, & glutinoſa, atque attemperantia inconſiderate ſic adhibita damnanda ſunt, utpote veridicam inflammationis cauſam foventia, firmantia, atque augentia. Non inficias tamen iverim, non indiſcriminatim in quacumque inflammationis, ſive proximae, ſive incoeptae occaſione diſſolventia & volatilia convenire; maxime cum, aut fluidorum concretiones a nimia ſolidorum rigiditate vaſa coarctante fiunt, aut a nimia ſanguinis velocitate, propter quam & ipſe extra aeram circulationis hinc inde dejectus, reſidet & concreſcit. Sed nullum ex his in caſu noſtro verum competire poterat: tum quia ſolida laxata nimis erant, tum quia fluida undecumque in ſuo motu torpeſcebant, quod ſatis imminutus, & depreſſus indicabat pulſus.

LXIII. Aſſumpta nihilominus ex toto praedicta *Chinae Chinae* doſis ſuccedentem utplurimum acceſſionem aliam praepedire neutiquam poterat. Febris tamen ſerius plerumque inſurgebat, atque levi comite rigore mitiorem in initio faciem praeſeferebat; licet poſtmodum in augmento & ſtatu, iiſdem quaſi comitantibus *ſymptomatibus*, non minus quam in praecedente ſaeviret. Hinc tamen nil prorſus

deterrebar, utpote quotidiana experientia ſatis edoctus, quod, dummodo congrua ſelectioris *Chinae Chinae* doſi acceſſionem hanc anteire potuiſſem, nihil ulterius timendum merito erat, cum plerumque in hac totaliter febris conſiſteret, nulla alia ſubſequente acceſſione. Verum urgente febri jam incoepta totius etiam, ut occurrentibus *ſymptomatibus* obviam ire opportune poſſem, quae cum fere ſemper ad exaratas toties *cardialgicas* paſſiones, ad vomitum, atque immodicam ventris *ſolutionem*, *lipothymia* comite, reducerentur; ad ſupra recenſita toties experta remedia iterum confugiebam.

LXIV. Solis hiſce ſimplicibus remediis, juxta febris motus, atque *ſymptomatum* tyrannidem uſurpatis, fauſto mihi ſemper ſydere ſors arriſit in hujuſcemodi curationibus. Interim Patientes etiam, atque etiam ad copioſos aquae potus cohortabar. Caeterum ex toto quieſcens, atque naturae admirator tantum factus, ſpontaneam ineuntis acceſſionis ſolutionem attendebam, quae ut plurimum tardius fiebat, levi accedente ſudore admodum protracto, una cum bilioſis dejectionibus; quae quidem tutior ſemper fuit iſtius febris ſolutio.

LXV. Profligata jam ex toto febre, licet de nova futura acceſſione, nil penitus timerem; *Chinam Chinam* tamen adhuc ſumendam iterum monebam, optime conſcius, quod, (licet aſſumpta jam prima doſis ad arcendam alteram acceſſionem, quae ſine dubio ſubſecuta fuiſſet, ſufficeret) non adeo tamen potens erat, ut febrilem deſtruere ex toto cauſam potis eſſet, quod quidem neceſſe eſt, ne paulo poſtea (quod paſſim evenit) vires iterum aſſumens in febriles aeſtuationes humores iterum cogat. Hac de re in ipſa prioris jam tranſactae febris remiſſione, drachmã ſaltem unam *Chinae Chinae* AEgrotantibus exhibebam, eandem doſim iterando ſequenti die tum mane, tum veſpere, ſicque continuando per tres dies eodem modo, prout magis minuſve perfecte AEgrotantes convaleſcere noſcerem, atque ſic de *recidiva* timendum jure eſſe putarem. Hiſce tranſactis diebus mane tantum drachmam unam ejuſdem *Chinae Chinae* ſumendam docebam per tres quatuorve alios dies, aut ſemidrachmam tantum, ſi minus potens cauſa morbi videretur: quibus elapſis totidem aliis vicibus alternis diebus eadem doſis iteranda erat, & ſic etiam de quarto in quartum, donec tandem omnibus ſimul aſſumptis *Chinae Chinae* doſibus duas uncias, atque etiam in contumacioribus febribus duas cum dimidia, partitis ſic vicibus AEgroti ſumpſiſſent.

LXVI. Attamen licet *Chinae Chinae* uſum hac methodo ſervatum utilem ſemper admiratus fuerim ad imminentem in pernicioſis hiſce tertianis febribus *Lypiriam* omnimode arcendam; non pari equidem eventu ita potens ſemper evadebat, ut ſuccedentem aliquando paulo poſtea *recrudeſcentiam* impedire ſatis poſſet. Etenim non raro poſt ſex, octo, pluresve dies iterum eadem febris, licet non gravibus iiſdem ſti-

pata

Digitized by Google

pata *ſymptomatibus*, caput extollebat, ex quo licet nil amplius timendum prorſus eſſet, non modica tamen AEgrotantibus moleſtia inde promanabat, maximumque ad totalem Morbi obtinendam victoriam negotium Medicis inde prodibat. Porro, cum febres hae tam cito recrudeſcant, praeſertim prope Autumnale AEquinoctium, etſi congrua *Chinae Chinae* doſi ſopitae, iterum atque iterum vires ſuas exerunt, magnam AEgrotis moleſtiam afferēdo. Quare poſt hebdomadam unam, duaſve, citius tardiuſve pro peculiari AEgrotorum diſpoſitione, praegreſſiſque in ſex rebus non naturalibus erratis, atque maxime pro febrili virio ſopito, caſtra iterum tertio, & quarto repetunt, quae paulo antea malitioſe deſeruerant; ita ut aliquando duo, aut tres menſes elabantur, anteaquam AEgrotantes poſt iteratas toties *recidivas* de totali febris enta ſolutione gloriari merito queant; quin immo & non raro in *Chronicos* inde pullulantes varios alios morbos poſtea deſinant, qui, licet ab eadem fiant cauſa, aliam tamen praeſeferunt faciem, alioſque characteres induunt: quod appoſite admodum ſolertiſſimum Epidemicorum morborum obſervatorem Sydenhamium adnotaſſe conſtat, dum ſic effatur (10) *Hi omnes* (non tantum tertianas haſce autumnales, ſed etiam quartanas, dyſenteriam, alioſque hujuſce indolis morbos intellige, quorum omnium par utplurimum eſt cauſa, atque aequa lex) *ut ut eorum aliquis, quos ſemel invaſerint, longiori vel breviori tempore affligant, plerumque tamen intra duorum menſium ſpatium, & nomen, & Epidemicorum naturam prorſus amittunt.*

LXVII. Aſt pluries mecum ipſe admiratus maxime ſui peculiarem ordinem & rationem, qua utplurimum febres iſtae, poſtea quam primo recrudeſcere viſae fuerint, ſucceſſive frequentius, indeque rarius inſurgere, & quidem variis modis conſueſcunt. Etenim, dum primo ope *febrifugi* profligatae ſunt, continuato licet eodem remedio, modo poſt octo dies, modo poſt decem, modo citius, modo tardius, ſe produnt, belliumque iterum ſuſcitant, quod mitius ſemper ſit, habita fere adamuſſim ratione diſtantiae a primis febris acceſſionibus. Quo autem magis inenute tempore poſt iteratas *recidivas* febrilis enervatur & deſtruitur cauſa, eo magis deperditur *tertianarius rhythmus* cum non raro ſtatis fere, ut diximus, temporibus febrim iterum ita invaleſcere videmus, ut licet iiſdem tertianae *ſymptomatibus* mitioribus ſtipata ſit, trium tamen quatuorve dierum ſpatio indeſinenter perdurat, inordinatis praecedentibus rigoribus. Sic non raro febris, quae primo tertiana fuerat, & febrifugo ſopita, mox *quartanario rhythmo* poſt aliquod tempus inſurgit mox quotidiano, mox *erratico* quolibet alio, donec devicta omnimode, ſuoque ſit. Verum id minus mirum cuique videri poteſt: nam, aſſerente eodem expertiſſimo Sydenhamio, tertianae & quartanae

profe-

(10) *Sydenh. de Morbis Epid. Cap.* 2.

(11) *profecto ea aſſinitate inter ſe conneⴰae ſunt, ut ſaepe numero inter permutare, ſaltem ad tempus, deprehendantur, mox fortaſſe ad priſtinum genium redeuntes* quod de quacunque *erratica* alia febri poſt tertianae *recidivas* varias inſurgente verum comperiri optime poteſt.

LXVIII. Inordinatas haſce tertianarum febrium varias quaslibet mutationes, peculiaribus AEgrotantium Corporum diſpoſitionibus tribuendas diſtincte eſſe, praeter ſpeciales aeris occurrentes conſtitutiones, nemo inficiabitur. Ab hiſce ſpecialiter cauſis febrilis fomes citius tardiuſve reviviſcit, diverſaſque nanciſcitur vires ad congruam maturitatem perductus, ut iterum in praelium varia ratione conſurgat. Quod autem citiores tardioreſve tertianarum febrium *recrudeſcentiae* vacare non aliunde, quam ab eadem bile intermedio longiore brevioreve temporis ſpatio ad ſufficientem quantitatem coacervata, atque peculiarem, a nemine ſatis unquam intellectam, conditionem ſuſcitandae denuo febri idoneam adepta, derivari unice poſſint ex eo magis patebat, quod, dum febris denuo inſurgeret poſt longum etiam tempus, aut per vomitum biliofas virentes uplurimū, alteriuſve indolis materies magna in copia eructarent aut inferius per Alvum excernerent, aut per utramque viam, juxta febrilis cauſae quantitatem, aliamve conditionem, aut motum. Hinc febris demum evaneſcebat iterum ex toto, nec ultro denuo ſaeviebat, donec praeparata iterum biloſa eadem ſarcina, atque ad idoneam quantitatem adaucta, novum denuo incendium ſuſcitare potis eſſet ut ſucceſſive deſtrueretur iterum. Quod autem eam facilis haec pravae hujuſce bilis nova productio, malam in Hepate, atque Liene, aliiſque forſitan imi Ventris Viſceribus peculiarem diſpoſitionem indicet id aperte reſtantur *Chronici* varii morbi, qui poſt contumaciores febres haſce plerumque ſuſcitantur, *Cachexia* nempe, *Hydrops*, atque dictorum Viſcerum alia quaevis vitia, *Ictiritiae* &c. Ex iteratis enim obſervationibus cuilibet Medico ſatis conſtat, tum eos, qui hiſce morbis aliunde detinentur, frequentius tertianis corripi febribus; cum vice verſa. Hoc unum tantum ingenue fateri quilibet debet Medicus, nondum ſatis patere, quaenam ſit ſpecialis iſtorum viſcerum morboſa affectio, a qua neceſſario tertianae variae indolis febres proficiſcantur. Etenim id ex Cadaverum diſſectionibus ſatis aſſequi nemo poteſt: cum nulli unquam ex ſimplici Tertiana moriantur. Quod ſi aliquando hujuſcemodi *tertianarii* AEgroti occumbunt, id plerumque ob graviores alios ſuperadditos morbos ſit; unde difficile admodum eſt intellectu, an ea Viſcerum vitia, quae in eorundem Cadaveribus inveniuntur, illa vere ſint, quae habitam primo tertianam febrim produxerint; an potius ſuperaddito lethali alteri morbo occaſionem praebuerint. Quare liquido conſtat, quod, dum de tertianarum origine loquimur, conjectando

ſolum

(11) *Sydenh. de febr. intermitt. Cap.* 5.

ſolum ratiocinari, & non aliter poſſumus. Attamen de hiſce non plus aequo ſollicitus ſit Clinicus Medicus, cum ipſi & AEgroto magis expediat ſcire *quid Morbum tollat*, *quam quid faciat*, ut Celſus admonet in Praefatione: maxime cum perſaepe, ut diximus, aut jam gravia in hiſce febribus *ſymptomata* urgeant, quae ad exitum doloſe tendunt; aut ad pejores Morbos aditus inde facile fiat; aut ſaltem contumacior febris evadere queat. Hiſce omnibus de cauſis, cum ex dictis bilioſus ſpecialis humor, tum prava peculiari qualitate, tum magna copia peccans pro potiore iſtarum febrium cauſa habendus omni jure ſit: ipſum viriliter compeſcere, evincere, omnimode deſtruere, atque expellere ſolers debet Medicus. Quapropter neque plus aequo fidendum eſt adhibito *febrifugo*, cum poſt iteratum ipſius uſum, etſi congrua ſervata in omnibus ſedulo ratione, febris terque quaterque, ut ſupra obſervavimus, aliquando recrudeſcat. Itaque ſi, poſteaquam, *Chinae Chinae* uſu ſatis protracto, febris ceſſerit, non perfecte inde convaleſcant AEgroti: ſi nempe fractae admodum Vires ſint, ſi male appetant cibum, irrequietas perſaepe tranſigant noctes, nativus nondum faciei redeat color, lingua ſuberoceo cooperiatur glutine maxime ſtatim poſt ſomnum, cum oris amaritie, praeſertim ſi inanis ad vomitum conatus iis ſaepius adſit, multoque magis *lymphatico-bilioſo* prodeunte liquore, atque Alvus congrua ratione non dejiciat, caeterumque prope Ventriculum tenſio, anxietas, aut dolor adſit; ſi, inquam, haec, aut ſimilia vigeant *phaenomena*, aut ſuperius aut inferius, juxta morbi indigentiam, atque AEgrotorum varias conditiones purgare neceſſe eſt, quod utile admodum ego ipſe expertus pluries fui. Nec quidpiam huic obſtat vulgaris illa opinio, quod purgare quomodocunque poſt *Chinae Chinae* uſum idem prorſus ſit, ac novae hinc eventurae febri viam certe ſternere. Hoc enim falſum abſolute eſſe experientia teſte millies, atque millies didici; quod & rationi ipſi conſonum eſſe ſatis conſtat. Verum quidem eſt, quod adhibito congruo purgante, ut recrudeſcentem ultro averterem febrim, illico *febrifugum* identidem AEgrotis propinare tunc ſatius multoties exiſtimaverim. Licet, & abſq; hoc, febrim inde radicitus evictam pluries noverim in aliis, qui iteratum *Chinae Chinae* uſum poſt aſſumptum Pharmacum penitus reſpuerant. Sic vice verſa alias, & ſaepe poſt *febrifugum* ſic denuo uſurpatum, iterum iterumque febris recrudeſcere viſa eſt. Id autem tunc ut plurimum & citius evenire novi, atque certo praedicere potui; cum in prioris acceſſionibus febris diuturnior foret, gravioribus ſtipata *ſymptomatibus* ſtatim initio eſſet, atque prope tertiam acceſſionem, in tertianis duplicibus nempe, eo magis protraheretur in dies febris, ut coeuntibus ſic acceſſionibus, continua inde fieret, vix, levi praevio rigore quotidie ſemper imminuto, acceſſionum initium patefaciens. Neque tunc in hiſce *recrudeſcentiae* metum merito tollebant bilioſae dejectiones affluenter

occur-

occurrentes; neque biloſi copioſique vomitus, quibus praevius eorum ſaepe quam proxime futuram febrim praedixi, non raro veredicus.

LXIX. Illis omnibus, in quibus facilius recrudeſcebat, & ſaepius morbus, non tantum occaſione febris, ſed quolibet etiam tempore ab ipſa vacuo, plus minuſve ſolito pulſus frequens ſemper aderat; cum moleſto calore quodam in Carpo, & fronte praeſertim ſenſibili; quo magis prope Renes AEgroti torquebantur. Hinc pleruinque cibum aut averſabantur, aut avide nimis appetebant, ii praecipue, qui, cum mane a cibo diutius abſtinerent, moleſtam quandam Ventriculi affectionem patiebantur; ac ſe animo inde ſe deficere ſentirent, ceu indeſinentibus Ventriculi morſibus divexati. Praeter haec facies in illis a nativo vivido colore manifeſte deflectens pallidam admodum, aut ſuberoceam praeſerebat effigiem. Vires parum admodum conſtantes erant: quare pluribus etiam a diſceſſu febres diebus, nil penitus nativo robore pollebantur. Aliquibus nocturnos *erraticos* ſudores familiares vidi: parum placidos ſomnos, pleriumque tetris inſomniorum ſpectris perturbatos. Quod ſi aut diutius loquebantur, aut plus aequo ambulatione aliave Corporis exercitatione ſe detinebant: anxii fiebant laborioſe ſpiritum ducentes, universa laſſitudine inde oppreſſi, eodem prorſus modo, quo in *Cachecticis*, & Virginibus maxime *Chloroſi* detentis evenit. Nonnullis tumeſcebant Pedes, praeſertim cum ambularent, aut paulo diutius ſtarent. Hocque pleruinque iis facilius evenire conſuevit, qui ob eandem febrilem cauſam firmius, aut in Hepate, aut in Liene, aut utrobique hiniaram; ad chronicos tendebant morbos; ut *Cachexiam*, *Hydropem* aut etiam ad acutos lethales alios, ob inflammationem, aut abſceſſus in alterutro, vel utroque ex dictis Viſceribus occurrentes fieri ſolitos.

LXX. Ad acutiſſimos hoſce ſubſequentes Morbos merito etiam reduci debet *Tonſillarum* dolor, & inflammatio non raro poſt contumaciſſimas tertianas haſce occurrens; quam lethalem admodum omnejure indicavit Sydenhamus maxime (ra) *cum deglutiendi primum difficultate & moleſtia; ſupervenientibus deinceps raucedine, oculis cavis, & Hippocratica facie; quae mortem certo imminentem praemonſtrant, interciſa plane omni reintegrandae ſanitatis ſpe*, prout ipſe monet. Quomodo autem hujuſmodi *Tonſillarum* inflammatio potius, quam aliarum partium quarumcunque; tertianas haſce ſpecialiter febres ſubſequatur, difficile admodum eſt captu: maxime cum ab Anatomia, ſive aliunde nondum pateat; quae nam ſit peculiaris *Tonſillarum* relatio ad imi Ventris partes illas, in quibus praecipue iſtarum febrium cauſa ſtatuenda merito eſt. Nihilo tamen ſecius, ſi ullus unquam in re tam obſcura conjectandi locus mihi conceditur; de hoc ſic ratiocinari non incongruum exiſtimarem. Quod aliqui, nec tam modica adſit communicatio, ſeu ſpecialis conſen-

ſus

(ra) *Sydenh. de febr. intermi. Cap. 5.*

ſus partium praecipuarum imi Ventris cum ſuperioribus dictis, & praecipue cum *Larynge*, & *Pharynge*, nemo certe negabit, ſi attendat, in inflammationibus tum Ventriculi, tum Inteſtinorum, ſive in *Iliaca paſſione*, ſive in *Typica* etiam febri, ſive alia quavis occaſione factis, vocem non tantum raucam evadere, verum etiam ita demitti, ut *Aphoni* omnimode Ægroti fiant, cum ardore faucium, rubore, atque plerumque ſingultu, aliiſque hujuſce indolis *ſymptomatibus*, quae aut *Laryngis*, aut *Pharyngis*, aut utriuſque partis laeſionem vario modo factam aperte indicant. quae etiam omnia, aut pleraque ſaltem *ſymptomata* & in contumaciori *Diarrhoea*, & in graviori *Dyſenteria* occurrere paſſim varie obſervantur. Omitto & ſpecialem Uteri cum ſuperioribus iiſdem partibus conſenſum, qui in hyſtericis pleriſque aff. ctibus oſtenditur, dum *Aphonia*, *Praefocatio*, ſeu melius *Strangulatio* ſuccedit. Tali poſitu conſenſu cuique ſatis noto, non abs re, meo judicio, videtur eſſe, ſi dicamus quod ſi, male affectis inferioribus dictis partibus, ſuperiores diſtincte ita patiantur, pari ratione infenſus humor, qui in tertianis febribus illas obſidet, ad haſce etiam facilius, quam alias transferri queat. Quamobrem bilioſus humor in tertianis maxime vigens, & furens ſive mavis lymphae ſimul portio (quae in Inteſtinis, aliiſve ipſis proximis partibus ſecerni, atque excerni ſolebat, atque, ob earundem contractiones, occaſione graviorum *ſymptomatum* in hiſce febribus occurrentium factas, maximum ſui motu obicem invenit) ſuperiores dictas partes diſtincte petere poteſt, ibidemque reſidere, concreſcere, atque tumores varios, nec non inflammationem ipſam progignere. Quod autem poſita bilis exuberanti copia peculiariter vigente (quoties congruum ad Inteſtina aditum non habeat, ut ſatis atque tempeſtive excernatur) ipſa cum ſanguine & lympha rerum immiſceatur, aliaſque partes quaqua verſus pervadat; ſatis indicat profuſa Lympha illa per *diaphoreſim* emanans, quae aliquando ſubflavo inficitur colore, atque plerumque ſulphureum olet ichorem. Id ulterius teſtatur flaveſcens cutis color, & urinarum quaſi ictericus, in oculis magis conſpicuus, ne dicam in Lingua praeſertim, qui quidem ſucceſſive citius tardiuſve evaneſcere videtur, habito reſpectu ad bilioſas dejectiones libere magis minuſve factas: qua eadem ſervata ratione ſuperiores etiam dictae partes a *lymphaticis* quibuſvis, aut *lymphatico-bilioſis* concretionibus in enarrato caſu liberantur. Propter hanc bilis aeſtuantis commixtionem cum ſanguine, lympha etiam inficitur, atque corrodentem, fere dixerim, naturam induit, propterquam tenuiorum vaſculorum tunicae lacerantur plurimis in locis: ut in Inteſtinis praeſertim, propter quod *Dyſenteria* haſce paſſim febres comitatur tum & in ore, & labiis maxime, & Naribus, unde ſciſſurae illae fiunt, quae non immerito pro *Critico* Naturae motu habentur, cum ab hiſce pateat bilioſi febrilis apparatus imminutio, atque plerumque

totalis

tocalis ſolutio. Ex hiſce autem omnibus ſatis conſtat, quod in hujuſcemodi *Tonſillarum* inflammationibus non tantum affectam partem immediate reſpicere debet Medicus, ſed & diſtinctè inferioribus dictis attendere, in quibus ſecretiones humorum congruas, excretioneſque ſolventibus idoneis promovere dexteree expedit. Hinc frequens *Clyſterum* uſus, tum & Olei amygdalarum dulcium, tum & purgantium mitiorum etiam, ſatius tutiuſque remedium eſt quae omnia perquam utilia in hiſce caſibus expertus ſemper fui. Quo facilius enim, quo affluentius (congrua tamen ſemper ſervata ratione modi, & copiae) per Inteſtina *Lymphaticus biliofus* humor dictus educitur, minor ejuſdem copia alias ſubit partes, ſicque illae, quae ipſo gravitae erant, a morboſo pondere citius liberantur. Hac de cauſa, cum *catarrhali* febri quondam correptus, *lymphatico* ſimul prope *Tonſillas* tumore parum abſimili laborarem, poſt conſueta alia adhibita remedia, utile mihi admodum, & quidem cituſſimum praeſidium fuit, Lymphae ſecretionem, excretionemque per *Peyerianas* glandulas ſollicitare, atque augere congrui purgantis ope; cum, habita ratione promotae ſic expulſionis, humor dictus cito evaneſceret. Nec tantum *Tonſillarum*, ſed & *Parotidum* perſaepe tumores in tertianis autumnalibus praeſertim febribus occurrere, experientia conſtat; quos eodem modo tunc fieri, & ſolvi poſſe, nemo forſan negabit. Verum *Tonſillarum* inflammationes dictae quandoque rarde nimis occurrunt, tunc neſupe cum pleraque imi Veneris Viſcera, ob praegreſſas diuturniores tertianas febres, labefactata maxime ſunt, quare nulla penitus ſalutis ſpes emergit, pro ut cum Sydenhamio mobili mus.

LXXI. Id propemodum evenit Domino Maller Machinarum munitionum Architecto ſub Vexillis Regis Sardiniae Cremonae operam navantis cujus Morbi hiſtoriam non abs re esse hic diſtinctè proponere. Iſte propeſinem Auguſti menſis anno 1735 tertiana ſpuria febri correptus Cremonam ſe contulit, meque accerſiri juſſit. Tunc valida admodum febri detentum eum inveni, quam modicus praeceſſerat rigor cum nauſea, & ſiti. Febris poſt meridiem invaluerat, atque ad noctem protracta, vix mane remiſerat, univerſali commie ſudore non aeque libere prodeunte. Cum mane ideo febre ex toto careret, atque ex praegreſſis de tertianae intermittentis *rhythmo* certior factus eſſem ad biliosam aliqua ex parte cauſam evincendam, atque expellendam, leve purgans ipſi praeſcripſi, quod optime ceſſit. Succeſſive ad diluentes attemperantes potiones confugi. Febris iterum acceſſit altera die diutius protracta, comite maxima pulſus frequentia, & mordaci calore. Quare venam ſecari juſſi; indeque Serum Lactis alterantum cum inciſivis demulcentibus herbis una cum infuſione *Rhabarbari* ipſi exhibui per plures dies; cujus ope devicta paulatim febrili cauſa, paulo poſtea convaluit. Profligata licet febri, non hinc tamen

perfecte

Google

perfecte convaluiſſe mihi videbatur. Etenim viribus deſtitutus admodum erat, cum maxima pulſus frequentia, & concitatione, pallidus ac fere ſubfo flaveſcente colore perfuſus, parum appetens cibum, nec ſatis placide noctes tranſigens. Quapropter, tum ob iratam quamplurimi in regimine victus, tum ob nativam autumnalis hujuſce febris indolem, paulo poſtea febri correptus eſt *tertiana* adhuc ordinem ſervante, cum ardore quodam faucium moleſto. Ad *Chinam Chinam* ideo confugiendum eſſe illico decrevi, cujus ope paulatim febris evanuit. Attamen eadem, ut antea, tum in facie, tum in pulſu infauſta ſigna aderant, una cum maxima praecipue virium proſtratione. Interim aperitivas demulcentes praeſertim ex cichorio potiones copioſe ſumendas indicavi, cum analogo victus regimine. Itaque nonnullis elapſis hebdomadis denuo febris ipſum invaſit, quae primo tertianae duplicis inordinatae, ac poſtea quartanae *rhythmum* ſervavit. Unde, praeter generalia dicta demulcentia & incitiva remedia, ad *febrifugum* iterum cum modica portione *Rhabarbari*, una cum roſarum conſerva confugiendum eſſe putavi; cujus adminiculo, devicta validius morbifica cauſa, melius convaleſcere viſus eſt. Perdurabat tamen adhuc pallidus faciei color, viribusque admodum fractus inde evaſit. Quamobrem ſubſequente Septembri, & Octobri, ob iteratos hoſce, & frequentes febris inſultus, nunquam ex toto proſpera valetudine frui potuit. Quare uſum *Chinae Chinae* identidem uſurpandi e neceſſarium ipſi maxime indicavi. Verum cum hoc ipſe melius admodum ſe habere putaret, ac fere ex toto ſe convaluiſſe pro libito quibuslibet indiſcriminatim cibis, & fructibus, & praecipue meracioribus Vinis uti coepit. Paulo poſtea *Tonſillarum* dolore cum deglutiendi difficultate, atque vocis raucedine & demiſſione correptus fuit. Acceſſiri ideo Chirurgum juſſit, qui cum de praegreſſis nil conſcius eſſet, tanquam Angina ſpuria correptum ipſum curare coepit, nihil attenta univerſali latente potiore cauſa. Inunctiones ideo laxantes, & Emplaſtra parti affectae appoſuit, quae cum nil penitus prodeſſent, Oleum amygdalarum dulcium in congrua quantitate ipſi propinavit, medio quo vehemens excitatus eſt vomitus materiei biliosae cum pauco ſanguine. Tunc ad ipſum vocatus, illico ad ſedandum vomitum conſuetum ex Sale Abſynthii, & Laudano pulverem, cum ſucco Mali medici exhibui, quem cum paulo poſtea rejeciſſet, iterandum monui, ſed fruſtra. Vomitus namque ipſum adhuc vexabat, ita ut nihil penitus retineret. Ad haec omnia aliaque praegreſſa ego animum ſedulo convertens, primarium in Hepate latitare cauſam certo pronunciavi, quae inflammationem minabatur, pro ut vehemens doloris ſenſus, & febris indicabat, pulſus durus, depreſſus, & frequens admodum, nec non tenſio ſub *mucronata* cartilagine verſus dexteram partem magis conſpicua. Sanguinem ideo ſtatim emitti juſſi. Mixtura ſtomatica noſtra uſus fuit, cu-

jus

jus ope vomitus omnimode ceſſit. Nihilo tamen ſecius caetera omnia, atque praeſertim *Tonſillarum* dolorem adhuc perdurantem cum aphonia, aliaque omnia praegreſſa attendens, Mortem in proximo eſſe certo aſſerere non dubitavi. Etenim pulſus ſenſim & ſine ſenſu imminutus fuit, noctes vigil, atque irrequietus tranſigebat, facies cadaverica reddebatur, atque vox magis magiſque rauca & depreſſa, cum delirio. Paulo poſtea pulſus ex toto deperditus eſt, & dum melius de faucium dolore, aliiſque ſe habere Patiens crederet, repente circa ſeptimam morbi diem quiete occubuit.

LXXII. Quotieſcunque ideo poſt tertianas hujuſcemodi devictas febres Autumni tempore, praedicta tum in facie, tum in pulſu, tum in aliis ſigna, ſive omnia, ſive pleraque etiam adnotabam; etſi AEgroti de totali perfecta valetudine jam tuto firmata ſibi falſo perſuaderent, certo ſemper febris recrudeſcentis futuros inſultus varios praedicebam. Nec tantum haec ſigna attendere potui in tertianis illis febribus, quae ad *Lypiriam* primo tendebant, ſed & in aliis, quae licet violentae, non tamen ita gravibus ſtipatae erant *ſymptomatibus*, ut *Lypiriae* ſuſpicionem proferrent.

LXXIII. In hiſce autem, dum primo invaderent, ideo ſtatim plures futuras *recrudeſcentias* tuto me praenoſcere poſſe putabam, quia ſive ſimplices, ſive duplices eae eſſent, longiſſimas habebant acceſſiones cum rigore, aut leviſſimo & brevi, aut forti admodum ſed diu protracto: quia ſitis intenſa aderat in principio cum Ventriculi paſſione, faucium ardore, cum tenſionis ſenſu prope Ventriculum, & Hepar, comitante quandoque moleſta ſicca tuſſi. Nec copioſi in remiſſione febris ſudores aderant, ſed *ſudatiuncula* tantum, ut ajunt, quae ante diſcedente febri ſtatim evaneſcebat, ſecuta inopinato curſu, aut diu admodum abſque ordine protrahebatur. Praeterquamquod etiam intermiſſionis tempore pulſus frequentia non modica cum calore mordaci adhuc perſeverans id manifeſte indicabat, maxime cum Autumnali tempore hae febres occurrerent. Non raro in hiſce febribus copioſi fiebant vomitus virentis bilis, Alvique non abſimiles frequentes liquidae dejectiones, quae quo minus febris ſolutioni conducebant, eo contumaciorem indicabant cauſam ad *recrudeſcentias* perquam proclivem. Hiſce occurrentibus, ac copioſis *ſymptomatibus* excretionibus, & Ventriculi fortes paſſiones, & animi defectus, & frigidae *ſudatiunculae* AEgros plerumque vexabant. *Obſervandum eſt etiam* (13) (monet doctiſſimus Sydenhamus) *quod in principio febrium intermittentium* (*epidemicarum praecipue, quae Autumno contingunt*) *haud ita in proclivi eſt Typum ſub primis invaſionis diebus rite diſtinguere, quandoquidem febre continua adſcita primum adoriuntur, neque facile eſt aliquando, niſi diligenter adverteris animum, quicquam aliud, praeter aliqualem Morbi remiſſionem deprehendere, quae tamen paula-*

tim

(13) *Sydenh. de febrib. interm. Cap.* 5.

tem in perfectam deſinit intermiſſionem, & Typum anni tempeſtati apte reſpondentem.

LXXIV. Quod ſpectat ad curationem intermittentium hujuſcemodi febrium contumaciorum abſque ordine progredientium, quae facile recrudeſcunt, haudquaquam me pudet cum laudato toties Sydenhamio confiteri, quod *nondum* (14) *eam felicitatem adeptus ſum, ut Autumni febres intermittentes certa aliqua praxi, atque medicandi ratione tollere poſſim, antequam ſtatas illas fermentationes, (de quibus ſupra locuti ſumus) peregerint, utcunque moleſtum hoc Aegrotantibus videatur, qui eo uſque ſanitatem ſuam expectare inviti coguntur.* Si enim aliquando peculiari alicui inſiſtens methodo eas citius ſolito ſedatas vidi, non hinc certo arbitrabar methodum illam pro genuina vere ſtribendam generaliter eſſe, caeteriſque omnibus praeferendam; cum non tam facile ſit cognitu, quin immo difficillimum judicatu, an vere febris illa ideo profligata cito ſit, quia tali methodo curata, an melius, quia ſub ſpecialibus AEgrotorum illorum, & temporis conditionibus talis eſſet indolis, propter quam *deſpumationem*, ut ajunt, neceſſariam citius, & facilius ſubire poſſet. De hoc autem certior toties factus ſui, quoties eadem prorſus utens methodo, votis ex toto fruſtratus, febres haſce identidem recrudeſcere, & diutiſſime protrahi obſervavi: quod an peculiari ipſius febris characteri, ejuſdemque contumaciori cauſae, an incongruae rationi ſervatae methodi vel ſimiliter tribuendum eſſet, nemo tam facile auderet ſtatuere. Nihilo tamen minus nonnulla Diſcipulis ſaltem meis documenta hic placet offerre, quae etſi certam quandam methodum febribus hiſce omnibus generaliter congruentem firmare nentiquam valeant, non hinc tamen ea ſpernenda ex toto eſſe mihi videntur, utpote quae, ſi non ſemper congrua ad evitandos recrudeſcentium harum febrium inſultus, ſaltem ad occurrentia *ſymptomata* ſedanda citius, tutiuſque, utiliſſima experius ſaepiſſimum fui.

LXXV Quotieſcunque ideo generali jam ſupra enarrata methodo, vel etiam *Chinae Chinae* uſu profligata jam primo febris, poſt aliquod tempus citius tardiuſve iterum revertebatur praecipua mihi erat cura, ut hujuſce febris recrudeſcentis genium, & indolem cum praegreſſa jam devicta febri diligenter conferrem. Quamobrem, ſi hanc ejuſdem ac illam, characteris (quod plerumque eveniit) eſſe judicabam; per eaſdem hanc quoque *criticas* evacuationes ſolvendam eſſe, certe aſſerebam. Unde, ſi illam per inferiora potius, quam per ſuperiora, aut viceverſa, aut per utramque ſimul viam, ſolutam fuiſſe memineram; in hoc quoque tutiora ſequens naturae ipſius veſtigia, hanc potius, quam illam evacuationem promovendam primo eſſe arbitrabar. Hinc niſi ſponte hujuſcemodi excretiones molitetur natura, atque aliunde perſpicua ſatis adeſſent ſigna copiam

(14) *Idem ibidem.*

 biliosi

biliosi latitantis humoris indicabant, ſtatim aut *Emeticum* conſuetum, aut leve mihi familiare purgans exhibebam; juxta AEgrotantium indigentiam. Hujuſce ope ea aperta via, per quam alias natura febrim everterat, *Chinam Chinam* ſucceſſive ſumendam eſſe jubebam, quam ad ulteriorem avertendam *recrudeſcentiam* diutius continuandam eſſe monebam. Quod ſi neque *Emeticum*, neque purgans, etſi leve remedium, ſtactis renuentibus viribus, ferre AEgroti poterant caeteroquin tamen biliosum copioſum fomitem conſitera indicarent ſatis ſigna, ad quem ſolvendum natura ex ſe ſola ſufficere neutiquam poſſe videretur; tunc *Chinae Chinae* ſingulis doſibus congruam *Rhabarbari* portionem immiſcebam: quo modo per *epicraticas*, ut ajunt, evacuationes totius febris devincebatur.

LXXVI. Verum aliquando tam ſolicite, tamque intempeſtive, & vehementer evacuationes haſce maximo AEgroti damno natura promovet, ut idoneo opus ſit fraeno. Tunc ideo ſingulis *Chinae Chinae* doſibus congruam portionem Electuarii *Diaſcordion*, aut *Theriacae*, aut *Landani* adjungens, aberrantis naturae inanes, noxioſque motus utiliter compeſcere, tutiuſque febri proſpicere curabam. Plerumque tamen in hoc caſu ſequentem opiatam fauſto eventu praeſcripſi.

℞. *Conſerv. Roſarum antiq.* unc. 2
Granorum Juniperi
Chinae Chinae elect. aa. unc. 1.
Theriacae optimae drachm. 2.
Succi Abſynthii drachm. 3.
aut ejus loco *Salis Abſynthii* drach. 1.
& ſemis
Syrupi de Abſynthio q. ſ. *M. f. opiata*; quam capiat octo vicibus ſemel in die, & alternis diebus; prout alias indicavimus.

LXXVII. Aſt cum non eadem ſemper fuerit hujuſce tam facile recrudeſcentis febris indoles, neque eaedem in diverſis AEgrotis *circumſtantiae*, non aeque facile iiſdem petite, quibus aliae praeſidiis eſſerant, morbus devinci poterat. Tunc igitur tutius mihi conſilium fuit, eidem *Chinae Chinae* congruenti doſi idoneam florum *Chamaemeli* portionem adjungere. Iſti enim, non ſolum tanquam *febrifugum* remedium ad devincendam febrim una cum *Peruviano Cortice* conſerte maxime poterant, verum & tanquam leniens ſatis valens ad occurrentia quaelibet conſueta *ſymptomata* edomanda. Attamen eodem tempore, quo ad hujuſcemodi *febrifuga* remedia quaevis confugiebam, alia non omittebam, quae uno eodemque tempore tum febrilem cauſam radicitus evellere paulatim poſſent, tum ſimul alios *chronicos* morbos inde merito metuendos avertere. Quamobrem, cum ſatis perſpectum mihi eſſet, febres contumaciſſimas haſce omnes a glutinoſa magis, craſſaque bile difficile admodum ſolubili, atque per conſuetos *excretorios* tubulos non niſi longo temporis ſpatio permeabili ſpecialiter derivari; ad diluentia omnis generis, & diſſolventia confugiendum jure eſſe monebam. Hinc

aut

aut decoctiones radicum Graminis, Capillorum Veneris, & Cichorii, aliorumve hujuſcemodi herbarum, *Chalybeatas*, aut Aquas Minerales, ut Villenſes, aliaſve ejuſdem indolis, largis hauſtibus ſumendas indicabam; quo profecto praeſidio nullum certe ad id utilius, nullum efficacius, aut Morbi cauſae magis accomodatum inveniri unquam poſſe ſemper exiſtimavi. In hunc finem utiles quoque expertus ſum *nitratas* copioſas potiones ex iiſdem aquis, utpote caeteris efficaciores ad internos ſedandos aeſtus, atque ad leniendam tum maxime diſſolvendam bilem. Nil etenim timendum tunc magis erat, quam quod glutinoſa haec bilis partim vi ſuae tenacitatis in *coledocis* conſuetis lethales produceret concretiones; partim arti vi ſua ſolida ipſa in enormes contractiones cogeret, propter quas, coarctatis canalibus, variae ſuborirentur humorum coagulationes tum in Hepate, tum in Liene, tum in Meſenterio: quod plerumque poſt contumaciores haſce febres fieri, cuique notum eſt.

LXXVIII. Sanguinis emiſſio in hiſce febribus ob quampluriмas cauſas inconveniens omnimode peratur, quod etiam multiplici ratione admonet laudatis toties experitiſſimus Sydenhamius. Etenim ſi, ut toties docuimus, febrium hujuſmodi cauſa plerumque a bile variis modis peccante derivanda eſt, quid nam proderit ſanguinis emiſſio, propter quam bilis jam a ſanguine ſeparata nil penitus educi poteſt? Praeterquamquod ipſius ope laxantur admodum, atque enervantur ſolidorum fibrillae, ipſarumque ideo vis elaſtica pari ratione diminuitur: quare minus aptae redduntur, ut conſuetis tam neceſſariis *oſcillationibus* bilioſum humorem, ob nativam tenacitatem ſuam maxime ad motum ineptem, ad optatas exeretiones ſollicitare ſatis queant. Quod ſi de *Plethoricis* agatur Corporibus, attenta praeſertim febris vehementia, qua ſub ipſo morbi initio corripere ſolet, ſanguinis emiſſio inconveniens minus erit, & quandoque neceſſaria; quod ego toties expertus fui. Verum recrudeſcente denuo ſaepe febri, dum vires fractae admodum eſſent, atque AEgroti ad *chronicos* morbos manifeſte tenderent: tantum abeſt, quod ſanguinem emittere opportunum & utile cenſendum ideo ſit, ut maxime nocuum, aliſque facile accerſendis morbis idoneum, quilibet primo intuitu arbitrari rationabiliter poſſit. Nihilominus tanta quandoque eſt comitaneum *ſymptomatum* vehementia, tamque crudelis ſaevities, ut ad evitandam in *Praecordiis* inflammationem, (quam imminentem plerumque in hiſce caſibus ſatis indicant *ſuſpirioſae anxietates*, univerſalis incipiens refrigeratio, ob retardatum ſanguinis motum, pulſus durus, atque imminutus cum ſudoribus *ſymptomaticis* &c.) ad ſanguinis emiſſionem, ceu ad unicum, magiſque expeditum remedium confugere neceſſe ſit.

LXXIX. Ad hujuſcemodi praeſidium, aliis non omiſſis remediis, utiliter confugi, dum anno 1735. Excellentiſſimum Dominum Mar-

 chionem

chionem Divi Simonis inter primates Gallici exercitus tunc ſtrenue militantem contumaciſſimo, atque gravi detentum morbo, jamque ad agonem redactum, curandum habui. Placet autem, arrepta occaſione, ejuſdem peculiaris Ægritudinis hiſtoriam caſui noſtro perquam faventem diſtincte hic proponere. Generoſus Nobiliſſimus iſte Vir *catarrhali* febri correptus fuit, a qua, ſanguine ex brachio ſatis educto, indeque copioſo ſuccedente ſudore, ex toto liber evaſit. Non hinc tamen perfecte convaluit. Viribus enim maxime deſtitutus, cibum parum appetebat, nativa carens hilaritate, noctesque minus placide tranſigens. Paucis tranſactis diebus tertiana duplex febris ſpiritu ipſum corripuit, modico vix praevio rigore, atque levi extenſo admodum ſudore in remiſſione ſubſequente. Tunc, praeviis conſuetis attemperantibus, atque purgantibus tutioribus remediis, ad uſum *Chinae Chinae* confugimus, cujus iteratis, juxta conſuetam methodum, doſibus, febris omnimode evanuit. Attamen, dejectis hinc maximo viribus, etſi febri carens, a cibo prorſus abhorrebat, addita ulero Ventriculi moleſta paſſione, cum frequenti ad vomitum ſtimulo, utplurimum inani, aliquando etiam cum bilioſae flavovirentia materiei admodum amaricantis expulſione. Inſomnis ideo plerumque pernoctabat, tum interdiu maeſtus admodum, atque irrequietus erat, eoit te frequenti & concitato pulſu, ſubflavo, pallidoque perfuſus colore. Protracto ſic *Chinae* uſu per aliquod tempus, non omiſſo identidem *Rhabarbaro*, febri ex toto immunis, melius ſe habuit. Hinc *erratica* febri detineri coepit, quam bilioſae excretiones modo per vomitum, modo per Alvum copioſe promotae, abſque ullo levamine ſaepe comitabantur. Succeſſive *cardialgicae* paſſiones additae ſunt, tunc cum, levibus accedentibus rigoribus, *tertianarum* adhuc *typum*, etſi inordinatum, peieſeſerre febris viſa eſt. Hiſce de cauſis accerſito quoque doctiſſimo Cotta Medico Gallo mihi amiciſſimo, unanimi conſenſu ſtatuimus ad *Peruvianum Corticem* confugiendum iterum eſſe. Additae hiſce ſunt copioſae potiones diluentes, atque iterati *clyſteres*, mediis quibus bilioſus peccans humor copioſe per Alvum educebatur, moleſto quoque ſaepe accedente vomitu, quem, utpote *ſymptomaticum, emetico* remedio promovere ultro incongruum arbitrati fuimus. Ineunte enim morbo, eo magis *ſymptoma* hoc adauctum fuit, ut nihil penitus retinere utplurimum poſſet. Nec quidpiam tunc proderant lenientia laudabiliora remedia. Qua de re adaucta hinc magis magiſque febri, omnibus in pejus ſemper euntibus, viribus magna ex parte deſtitutus, irrequietus noctu, atque per lectum quaqua verſus ſe indeſinenter jactans, tenaci perfuſus univerſi ſudore, anxiuſque factus, refrigerari maxime coepit. In manifeſta hac inchoantis jam *Typicae* febris ſuſpicione, accerſito celeberrimo Medico Raina Protomedico Generali in Noſocomiis Militum Regis Sardiniae

dinae tunc Cremonae exiſtentibus &c. vena Pedis illico ſecta fuit. Id autem eo magis ſolicite peragi juſſimus, quo magis imminentis in imo ventre inflammationis ſuſpicio aderat; addito ſimul malvaticae generoſi Vini uſu toties in hiſce caſibus a me experto. Res autem pro votis ceſſit; eductoque in modica quantitate ſanguine melius illico ſe habuit Nobiliſſimus Patiens, de cujus jactura metuendum antea omni jure erat. Hinc diluentes potiones pleno gurgite frequenter ſumendas iterum laudavimus. Iteratis poſtea *clyſteribus*, glutinoſam admodum per inferiora bilem eduxit per plures dies, propter quod ſedato vomitu, gravioribusque aliis evaneſcentibus *ſymptomatibus*, omnimode convaluit. Nihilominus ad morbificam ultro evincendam cauſam ſingulare quoddam *febrifugum* ex clariſſimi ejuſdem Ramazini invento praeparatum iteratis vicibus exhibitum hinc utiliter fuit; unde eo magis patuit, adjunctae etiam poſtea violentioris febris fomitem ab eodem penitus tranſactae periodicae intermittentis febris principio pullulaſſe; quod antea ſtatueram.

LXXX. Properante autumno anni 1733., tertianis hiſce febribus fere ex toto profligatis, Quartanae ſubſecutae illico ſunt, quarum pleraſque ſpeciali, facilique methodo mihi familiari devictas illico vidi, atque ut plurimum abſque ulla ſubſequente *recrudeſcentia*. Quod ſi Quartana febris haec jam primo devicta in nonnullis recrudeſcere poſtea videbatur id ſpecialiter eveniſſe illis novi, qui aut incongruo nimis victu uſi eſſent; aut Hepatis, Lieniſve tumoribus laborarent; unde febrilis cauſa methodo noſtra ſatis extincta, a male affectis ſic Viſceribus iterum pullularet, petitinam febrilem ductam de quarto in quartum ſuſcitatura. Porro in his, qui nullis iſtorum Viſcerum vitiis laborabant, atque idoneam victus normam neutiquam omiſerant, nunquam Quartanas hasce febres ſequenti mea methodo curatas, iterum recrudeſcere vidi, aut raro ſaltem.

LXXXI. Cum eandem, paucis mutatis, cauſam Quartanae, ac Tertianae febres habeant, in primariis nempe imi Ventris viſceribus: eandem prorſus utriſque curandi methodum convenire nemo negabit. Hinc cum primum ad *Quartanarium* accedebam, acceſſionum vehementiam, *ſymptomatumque* comitantis varios, nec non Ægrotantium peculiares tempeties attendebam. Quare quoties de ſaginato Corpore liberali magis victui indulgente agebatur, maxime urgente vomitu, amaritie Oris, moleſtaque Ventriculi *gravativa* tenſione: ad *Emeticum* intermiſſionis die confugiebam, *Ypecacuanham* ſeligens. Niſi enarrata haec ſigna directe *emeticum* poſtularent, per inferiora leviter purgare ſatius arbitrabar. Attamen purgare ſic eatenus melius putavi, quatenus cuicumque indiſcriminatim Corpori magis conveniens, minuſque laborioſum evaderet. Pro purgante autem tunc hoc potius, quam aliud remedium, utpote ſatis efficax & tutum propinabam.

℞ *Fol. Sennae Or.* drachm. 2. & ſemis
Cremor. Tartar. drachm. 2.
Rhabarb. el. ſcrup. 2.
Cinamom. el ſcrup 4.

Aq. Gland. Perſicorum deſtillat. q. ſ. *M.* f. *inf. per noctem, mane f. fortis expreſſio, atque levis ebullitio, & colat. adde Mann. el.* unc. 2. & ſem. *Clarif. & f. P.* Loco *Manna* quandoque utebar *Sirupo ex floribus Perſicorum*, aut *Sirupo de Cichorio cum Rhabarbaro* juxta AEgrotorum Corporum varias diſpoſitiones, ad quas, congruo habito reſpectu, plus minuſve ejuſdem Medicamenti doſim aut imminuebam, aut augebam. Semper tamen eadem aqua ex Glandibus Perſicorum utebar, in qua & purgantia quaeque diſſolvere plerumque ſoleo. Quaecunque ea ſit hujuſce aquae peculiaris vis ad purgantium potentiam mirabiliter attemperandam certe aſſerere poſſum, nullam unquam ab hiſce remediis noxam; neque in hiſce, neque in aliis morbis eveniſſe; quod ſecus a purgantibus fieri, abſque hujuſce aquae adminiculo, fere ſemper obſervavi.

LXXXII. Praemiſſis hujuſcemodi remediis, diebus ſequentibus parari jubebam decoctionem ex Radicibus Cichorii, ſoliis Agrimoniae, Capillorum Veneris, floribus *Chamaemeli*, & Centaureae minoris, ut ex ea AEgrotantes ſumerent per aliquot dies. Non omittebam identidem *Rhabarbari* infuſionem in eadem decoctione faciendam, atque mane ſumendam, quotieſcunque de *Cachecticis* ageretur Corporibus, craſſiorque dominaretur bilis, quae per conſuetas vias neutiquam ejiceretur.

LXXXIII. Poſt haec praeſto erat *Chinae Chinae* uſus, quam ſequenti methodo exhibere ſemper conſuevi, nunquam ſpe fruſtratus.

℞ *Chinae Chinae el. optime pul.* drachm 3.
Succi Abſynthii condenſati ſcrup. 4.
Pulveris florum Chamaemeli
Salis Centaureae Minoris ana drach. 1.

Sirupi de Abſynthio q. ſ. M. f. bolis n. xxxvi capiat 6. pro vice. Hoc utiliſſimum, atque uſitatiſſimum remedium eſt in Noſocomio majore noſtro, quod ibidem ego primum parari juſſi, atque in uſum revocavi adverſus Quartanas quaslibet febres. Ipſo autem utor ſequenti methodo. In remiſſione febris ſex ſtatim ex hiſce bolis exhibeo, totidemque ſequenti intermiſſionis die, tum ſummo mane, tum una hora ante prandium, tum una hora ante coenam eodem modo procedendo altera ſubſequenti die a febri vacua, dum eadem tota doſis iterum patatur. Die acceſſionis altera ſex tantum bolos ſummo mane ſumendos doceo, aut ſaltem ſex alios una hora ante cibum, maxime ſi febris in veſperis invadat. Plerumque haec acceſſio, praemiſſo remedio hoc ſic uſurpato, aut ex toto deſideratur, aut leviter admodum ſupervenit: quare utrinque de nulla alia in poſterum futura amplius febri pronunciare Medicus

tutiſ-

tutiſſime poteſt. Caeterum non hinc tutus plus aequo Medens factus a *febrifugo* totaliter abſtinere debet, ad avertendam ſaltem febris poſſibilem *recrudeſcentiam*, quae potiore jure magis eſt timenda, quo magis ad Vergiliarum occaſum properamus. Ideo ſequentibus diebus ſingulis ſex ſaltem bolos mane ſumendos indico, donec ſecunda doſis ex toto conſumpta ſit. Tertio demum tota doſis iteranda eſt, cujus primo alternis diebus ſex bolos mane ſumant, ac poſtea de quatuor in quatuor diebus febri reſpondentibus, donec ex toto tertiam hanc aſſumpſerint doſim. Hiſce peractis, ſervataque inde congrua victus ratione, ad ulteriora confugere Medicamenta ſupervacaneum ex toto eſt. Quare & ſanguinis emiſſio praeſertim omittitur.

LXXXIV. Attamen in Quartanis illis febribus, quas contumaciores expertus ſit, ideoque poſtea terque quaterque recrudeſcentes, utpote illas, quae in *Cachecticis* Corporibus, aut ſaltem peculiari Hepatis, aut Lienis obſtructione laborantibus occurrere ſolent, ad alia remedia confugiendum erat. *Rhabarbarum* idcirco ſupradictae praeparationi *Chinae Chinae* adjungebam, cum & *Theriaca*, cum *Tartaro Vitriolato* hoc modo

℞. *Chinae Chinae el. pulv.* unc. ſemis
Rhabarb. el. drach. 1. & ſem.
Theriac. el. drach. 1.
Sal. Centaureae Minoris
Tartar. Vitriol. aa. ſcrup. 2.
Pulv. flor. Chamaemeli ſcr. 4.
Sirupi de Abſynthio q. ſ. M. f. *Opiata*,

quae in octo doſes dividatur, quas eodem prorſus modo & tempore ſumat, quo ſupra de bolis dictum fuerit; ſic pariter & totam iterando doſim, pro ut opus fuerit ad febrilem omnimode cauſam funditus evertendam. Non equidem negaverim tum haec, tum & alia quaelibet remedia in Quartanarum febrium curatione fruſtranea penitus aliquando evadere; ſicuti & de tertianis diximus; maxime cum Viſcerum tumores adeſſent, unde & Hydrops, & acuti lethales morbi non raro deriventur.

SECTIO PRIMA

CAPUT QUARTUM

Febris tertianae generalis cauſa, & aliorum morborum juxta anni temporum viciſſitudines.

LXXXV. SI quis autem huiuſcemodi Tertianarum, aut Quartanarii febrii quomodocumque variis modis progredientium, atque in hac potius, quam alia aeris conſtitutione dominantium, adnexorumve ipſis quorumvis *ſymptomatum* veridicas generales cauſas attingere tutius quaereret non aliter melius, quam diligentiſſimis Veterum Medicorum obſervationibus ſolidioris ratiocinii fundamentum firmare unquam poſſet. Nec tantum ad aeſtivos hoſce, atque autumnales morbos ab intrinſeco perſcrutandos, verum etiam ad hyemales, & vernales, Antiquorum ſagaciores animadverſiones proſunt tum & ad *Epidemicos* quoslibet, quos, ob ſpeciales occurrentes aeris conſtitutiones, enaſci ſaepe vidimus. Quid enim aliud ſonat vulgatium quatuor humorum dominium illud, quod ſingulis anni temporibus diſtincte deſtinavit Hippocrates quam veridicum magis morborum quorumlibet juxta varias temporum conſtitutiones graſſantium principium, non aliunde melius unquam derivandum? Revera ſi rem intime ſpectemus, neglectis obſoletis jam de hiſce Veterum nomenclaturis, earumque loco Recentiorum ſanioribus explicationibus ſubſtitutis nemo certe inficias iverit, loco *Pituitae*, *Lymphatici* humoris majori in copia coacervati dominium hyemis potius tempore, quam alio, haberi loco Sanguinis veluti pro quarto humore ab ipſis habiti, totius ſanguineae maſsae exuberantem copiam, quam *plethoram* veram dicimus, tempore vero facilius vigere quilibet noſcet. Sicuti & AEſtate *biliosum* humorem, atque Autumno *melancholicum*, ſeu melius craſſiorem bilem majori in copia è ſanguineo penu ſecretum, atque coacervari maxime, nemo verebitur aſſerere.

LXXXVI. Id teſtantur ſatis morbi plerique ſingulis anni temporibus praecipue dominantes. Etenim vetum eſt ex Hippocrate, quod licet (15) *Morbi omnes quidem in omnibus temporibus fiant nonnulli vero in quibusdam ipſorum magis & fiunt, & exacerbantur*. Namque (16) *Hyeme & Pleuritides, & Peripneumoniae, Lethargi, gravedines, raucedines, tuſſes,*

(15) *Hippoc. Aphor. 19. Sec. 3.* (16) *Idem Aphor. 23. Sec. 3.*

ſes, *dolores Pectoris*, *& Laterum*, *& Lumborum*, *& Capitis dolores*, *Vertigines*, *Apoplexias*, aliaſque hujuſcemodi morbos familiares paſſim videmus, quos ſola Lympha aut qualitate, aut ſaltem copia quomodocunque peccans unice progignit, ut infra fuſius patebit. Hiſce ſuccedunt peculiares morbi alii verno tempore utplurimum ſaevientes, videlicet (17) *Inſaniae*, *Melancholiae*, *Epilepſiae*, *ſanguinis fluxiones*, *Anginae*, *gravedines*, *& raucedines*, *Tuſſes*, *Leprae*, *& impetigines*, *& vitiligines*, *& puſtulae ulceroſae plurimae*, *& tubercula*, *& Articulorum dolores*, & quaecunque aliae morborum innumerae ſpecies, ab exuberante quaqua verſus ſanguine, indeq; plus aequo vaſorum latera diſtendente, atque diſrumpente quam proxime derivandae. Quod ſi AEſtivos ſucceſſive perſequimur morbos, de quibus ſupra actum eſt, nil niſi furibundos aeſtuantis plus, minuſve bilis, univerſamque humorum maſſam intime, maximeque diſſolventis, atque attenuantis tumultus intueri poterimus, (18) *Nonnulli ſcilicet ex vernalibus morbos*, *& Febres continuas & ardentes*, *& Tertianas plurimas*, *Quartanas*, *Vomitus*, *Alvi fluxus*, *Ophtalmias*, *Aurium dolores*, *Oris ulcerationes*, *& Pudendorum putredines*, *& ſudamina*. Verum enim accedente Autumno, biloſus iſte humor craſſior redditur, difficilius, atque abſque ordine fluit, firmius partibus inhaeret, atque inteſtinis maxime, illorumque tunicas mordet, pungit, & lacerat, univerſamque Sanguinis maſſam glutinoſa tenacitate ſua ad coagulationes quam facile diſponit. Quamobrem, vigente Autumno, morbi fiunt (19) *Multi ex aeſtivis & Febres Quartanae*, *& erroneae*, *& Lienes*, *& Hydropes*, *tabes*, *urinae ſtillicidia*, *& Lienteriae*, *& Dyſenteriae*, *& Coxae dolores*, *& Anginae*, *& Aſthmata*, *& Volvuli*, *Epilepſiae*, *Inſaniae*, *& Melancholiae*. Eodem autem modo, quo, juxta varia Anni tempora, fluida noſtra variis modis aſſici dicimus, idem pariter, & in ſolidis evenire concedendum eſt, propter quod utrinque dictorum ſupra morborum omnium veridarum habetur principium. Etenim ſicuti non in fluidis tantum, ſed magna ex parte in ſolidis ſanitatis origo & conſervatio habetur, morborum etiam origo utrinque eſt derivanda.

LXXXVII. Unde nam tamen fiat, quod, juxta varias Anni temporum viciſſitudines, nunc Lymphae potius, quam Sanguinis; nunc potius Bilis tenuioris volatiliſque, quam craſſioris & tenacis major copia in Corporibus vigeat, plurimumque diverſorum morborum immediatae inde cauſae emergant, facile quilibet percipere tuto poterit, ſi neceſſariae perſpirationis negotium rite perpenderit. Etenim, ut de ſingulis hac occaſione verba faciam, cum eorditioribus Medicinae Magiſtris tanquam indubitatum ſuppono, praecipuam perſpirationis tum ſenſibilis, tum inſenſibilis materiem a Lympha praeſertim derivatam unde ve-

(17) *Hippoc. Aphor.* 20 *Sec.* 3. (18) *Idem Aphor.* 21. *Sec.* 3.
(19) *Idem Aphor.* 22. *Sec.* 3.

neceſſario fit, quod, habita ratione copioſae magis minuſve perſpirationis, minor aut major, caeteris paribus, totius Lymphae moles in toto Corpore reperiatur. Scio tamen plerumque perſpirationis defectum ſenſibilibus aliis evacuationibus, ſalivae nempe, urinae &c. perſaepe compenſari. Verum ſi haec adamuſſim conferantur mutuo, atque eum doctiſſimo Sanctorio ſupponamus, ſolam inſenſibilem perſpirationem, ſenſibiles alias omnes excretiones ſimul ſumptas longe admodum ſuperare, verum ſemper erit, univerſam Lymphae molem in eadem prorſus ratione augeri, in qua decreſcit perſpirationis univerſale negotium.

LXXXVIII. Hinc aperte patet, quare nam Hyemis tempore, dum perſpiratio quammaxime praepeditur, tum ratione majoris aeris ponderis Corporum noſtrorum ſuperficies prementis, tum ratione ſecernentium porulorum conſtrictionis, ob fibrillarum univerſalem corrugationem pari ratione a rigido circumambiente aere factam, Lymphae ubertas undecunque augeatur; quae cum ideo majorem ſolito in externa Corporis ſuperficie obicem inveniat, per alia *emunctoria* utpote minus reſiſtentia, quia aeris validae actioni minus obnoxia, aditum ſibi ſucceſſive parat; ſive id per Renes, ſive per Nares, ſive per Os quomodocunque fiat &c. juxta varias Corporum diſpoſitiones. Inde fit, quod evacuationes hae aliae perquam proxime, caeteris paribus, in ea creſcant ratione pariter, in qua perſpirationis ſecretio tunc imminuitur: propter quod fit, quod Hyemis tempore copioſae magis reddantur urinae. Unde mirari etiam hinc quilibet deſinet, ſi occurrentes tunc maxime morbos e *Lymphaticorum* proſapia plerumque derivari variis modis attendent prout Lympha haec diverſis in locis ſiſtitur, & coagulatur, tumoreſque peculiares progignit in iis maxime partibus quae aeris brumalis injuriis obnoxiae magis ſunt; propter quod facilius in iis, quam in aliis Lympha concreſcit. Quo uſque autem ob praepeditum, ex dictis cauſis, perſpirationis opus, exuberans totius Lymphae moles, per conſueta alia *emunctoria* diſſipari commode poteſt nulli in internis partibus morbi ſuboriuntur. Verum dum neceſſaria haec imminutae perſpirationis compenſatio, aut modica, aut nulla penitus habetur. coagmentata plus aequo Lympha quaqua verſus per interna Corporis partes conſueta univerſali *circulationis* lege diſperditur, ibidemque majori in copia propagatur, ubi copioſiores ſunt *lymphatici* ductus in Pectore nempe, in *Articulis*, atque *in tendinem muſculorum* fibrillis. Hinc reſidens in hiſce partibus Lympha tractu temporis, ſaeviente externis frigore, coagulatur, atque in interſtitiis fibrarum ſiſtitur; unde *Rheumaticos* in *Articulis*, & *Muſculis* morbos varios ſuſcitat, diverſaſque in Pectore humorum concretiones hyemis tempore praecipue familiares: ut mox videbimus. Ideo autem ob eandem cauſam varios ſuboriri hinc Pectoris morbos facilius noſcimus, omneſque Thoracis partes conten-

tas

tas nempe, & continentes ſaepius hyemis tyrannidem & gravius, quam alias ſubire; quia aer gelida vi ſua non tantum Pectus exterius verberat, verum etiam interius in inſpiratione intruſus, *bronchiorum* minimos ramulos ſubiens, fluentem ibidem Lympham immediate afficit, inſpiſſat, congelatq; vitiataeque indolis *pleuritides* &c. progignit, quas praecipue poſt Auſtrū, Borea crudelius ſaevientè, majore in copia ſuſcitari videmus.

LXXXIX. Haec autem hic per tranſenntam primo perpendenda erant, ut ſumpto inde tutioris ratiocinationis recto tramite, ad inveſtigandam ſucceſſive *Vernalium* morborum genuinam cauſam, atque inde *Aeſtivorum*, de quibus ſupra egimus, nobis aditus concederetur.

XC. Hyeme jam prope ſenium citius tardiuſve, pro occurrentibus temporum viciſſitudinibus, confecto, dum paulatim univerſa aeris conſtitutio pervertitur, pari ratione etiam interna Corporis diſpoſitio immutatur, quare novam morborum tragoediam adaperiri ſucceſſive videmus. Quo enim magis externus aer Solis radiis caleſit, atque rareſcit, attenuantur etiam humores, Lympha ſubtilior redditur, indeque facilius per patentes magis poros cutis avolat, demptoque lymphae ſupra fibroſam ſanguinis partem dominio, quod hyemis tempore prius aderat, laudabilior redditur totius ſanguineae maſsae compages, quae ſubinde rareſcens ob aeris teporem, modo in vehementes aeſtus cogitur, dum *acutas* producit febres; modo continentium vaſorum membranas diſrumpit, atque haemorrhagias omnis generis, cuiuſque varios morbos procreat, aliaſque excitat AEgritudines *verno* tempore peculiariter dominantes ab hac unice cauſa omni jure derivandas. Aſt cum *hyemalis* aeris conſtitutio hyemis tempore vigens non ſubito in *vernalem* commutari queat: pariter non ſubito *hyemales* morbi in *vernales* transmutantur. Quamobrem tunc medio inter hyemem, & Ver tempore, nempe cum Coeli conſtitutio ab *hyemali* declinans ad *vernalem* gradatim aſcendit, ſpeciales videre morbos contigit, qui utriuſque generalis cauſae naturam ſubolere manifeſte videntur.

XCI. Id pari modo evenit, dum, declinante Vere, AEſtas ſucceſcit. Etenim *aeſtivi* veri morbi non ſtatim in initio AEſtatis ſuboriuntur (quod & hoc anno eveniſſe diſtincte novimus); ſed tunc ſolum imperium ſuum firmant, cum matureſcente AEſtate calor ad ſummum properat augmentum. Tunc namque, adaucto quotidie perſpirationis tum ſenſibilis, tum inſenſibilis opere, attenuatus vi caloris pari ratione ſanguis, & ipſe quoque in auras avolat, atque quammaxime diſſipatur quod & de lympha verum eſt. Quare, congruo inde ſubtracto ubertore nutrimento, Corpora omnia eadem proportione gracileſcunt, fibrae ſolidorum laxantur, atque proprio Corpus robore quammaxime fraudatur, unde Sanctorius merito dicit: (20) *AEſtate laſſitudo ſentitur.* non

(20) *Sanctor. Stat. de Aere, & aq. Aphor.* 24.

non quia corpus ſit majoris ponderis, ſed quia ſit minoris roboris. De hoc autem rationem inde ſubdit. *In aere calido corpus eſt minoris roboris, tum quia cum perſpiratione exhalat aliquid bonorum ſpirituum, tum quia calor non eſt concentratus*. Hinc hoc tempore in eadem propemodum ratione, qua perſpiratio augetur, urinae ſecretio decreſcit, aliarumque excretionum quantitas imminuitur.

XCII. Deperditis ſic glutinoſis, *lymphaticiſque* Sanguinis magna ex parte moleculis, atque *oleoſis tantum ſulphureiſque*, ut ajunt, remanentibus particulis, iiſdemque magis magiſque, ex aliarum ſanguinis particularum diſſolutione in dies majore ſemper facta, pari ratione coagmentatis Bilis inde dominium primario ſortitur. Hoc videre eſt ex biloſis maxime dejectionibus, quae AEſtatis tempore in ſanis quoque Corporibus majore in copia fiunt. Hae autem dum moderate, atque juxta indigentiam eveniunt, moleſta varia *phaenomena* a pleriſque etiam bene valentibus Hominibus AEſtivo tempore familiaria arcent; Nauſeas nempe, Stomachi paſſiones, nocturnas agitationes, Capitis gravamina, laſſitudines, cibi faſtidium &c.

XCIII. Verum dum bilis inde a Primatum ſortitur, ſtatim ac a compedibus totius ſanguineae maſſae liberata eſt, vim ſuam quaqua verſus exerit, iiſque in partibus tyrannidem ſuam ſpecialiter exercet, ubi majore in copia coacervatur, ſuique juris omnimode fit, videlicet prope *biliarios* ductus, circa Vermiculum, atque Inteſtina. Hinc per conſenſum contiguae etiam patiuntur partes, quae cum illis quamcunque habent communicationem: ut Meſenterium, Lien, univerſaque tum nervorum, cum ſanguineorum omnium canalium propago: quae omnia tertianae febris motus, adnexaque ipſis graviora *ſymptomata* ſingula aperte demonſtrant. Quamvis autem, pro naturae provido inſtituto, Bilis ſemper in propriis *emunctoriis* ſecernatur, non ſemper tam pravam induit conditionem, neque ſemper tam copioſe accumulatur, ut *morboſis* ſuſcitandis *phaenomenis* idonea ſit. Et licet AEſtivo tempore, ob allatas ſupra rationes, in quibuſcunque Corporibus majore in copia inveniatur, magiſque activa fit, non in omnibus, neque ſemper aeque pravam obtinet indolem ſatis valentem ad *AEſtivas* procreandas facilius AEgritudines juxta peculiares Corporum temperies varias, occurrentiſque caloris aeſtivi ſpecialem vim, nec non alias quaſlibet extrinſecus advenientes cauſas, propter quas unice fit, ut in hiſce potius quam in aliis corporibus, atque in hac facilius, quam in alia aeſtivi temporis conſtitutione, Bilis tum qualitate, tum copia magis peccans excernatur.

XCIV. Hinc ſi praegreſſum hac AEſtate majorem calorem, ſoluto-que diutius protractam ſiccitatem attendimus; facile ſane eſt deducere, cur tunc, attenuatis inde magis humoribus, avolatiſque ob magis copioſam perſpirationem *lymphaticis* ſuccis, & copioſa, & volatilior, & magis activa bilis ſecreta fuerit, enarratis ſupra morbis omnibus ſuſcitandis

ſectandis anſam praebens, in illis praecipue Corporibus, in quibus alumnae magis aeſtuantis ejuſdem bilis copia praeeſſet. Praeter aeſtivos vehementiores fervores, tum immoderatum fructuum uſum, tum violentas magis Corporis exercitationes, atque animi quaelibet furibunda *pathemata* ad id ſpecialiter contuliſſe, cenſendum eſt, aliaſque innumeras cauſas ab extrinſeco venientes, propter quas major ad *aeſtivos* hoſce morbos proclivitas fit. Ideo autem bilis haec, etſi in Corpore delitescens, datis tantummodo temporibus morboſos ſuſcitare aeſtus valet; quia congruo tantum temporis intervallo a ſanguine ſeparatur, atque ſatis in *biliariis cellulis* congeritur, ut inde febrilem ſuſcitet pugnam. Quouſque enim cum toto ſanguine immixta eſt, congruaque Lymphae mixtione attemperatur, nunquam aeſtuare valet, nullaque gravia producit morboſa *phaenomena*. Id ſatis teſtantur gravia quoque, atque moleſtiſſima *ſymptomata Ictericiam* paſſim praecedentia. Etenim poſteaquam Bilis in conſuetis *receptaculis* biliarium ſecreta fuit, neque per *Choledocum* ductum ulterius progredi libere poteſt, continentium *capſularum* tunicas diſtendit valide, atque mordaci vi, qua pollet, maxima acriter vellicat, & pungit: unde & vomitus, & nauſeas, & dolores, aliaque hujuſcemodi *ſymptomata* in Ictericis ſuſcitari videmus, parum abſimilia ab iis, quae in acceſſionum plerumque principio tertianis comitati febres ut plurimum videntur. Aſt, cum tunc bilis in conſuetis *capſulis* jam congeſta, ex interpoſitum obicem ſuperare neutiquam poſſit, neque ad Inteſtina ſeſe inſinuare; undequaque in continentium *cellularum tunicas*, fortiter aeſtuando, impetum facit: donec praepedito omnimode per *ſecretorios*, a quibus paulo antea fluxerat, canaliculos regreſſu, hinc inde hiantes ſubeat *lymphaticos* tubulos: propter quod una cum Lympha commixta iterum in aream *circulationis* reducatur, totumque permeet Corpus, croceum univerſae Lymphae colorem largiendo, unde *Ictericia* emergit. Quamobrem, vigente hoc morbo, moleſta omnia, quae ipſum praeceſſerant, *ſymptomata* omnimode evaneſcunt: cum a moleſto, quo antea vexabantur pondere, bilis *receptacula* exonerata ſatis remaneant. Praeterquamquod bilis cum univerſa Lympha ſic provide commixta, priſtinam deperdit pariter irritantem, atque mordacem vim, quae ſaltem inde magis reprimitur, unde etſi in Ictericis totum Corpus quaqua verſus pervadit Bilis, vix levem exſuſcitat febrilem aeſtuationem, moleſtum pruritum, nauſeam, atque alia hujuſcemodi morboſa *phaenomena* confirmatam jam Ictericiam fere ſemper comitantia.

XCV. Quouſque noxia bilis congruam fluiditatis conditionem ſervare poterat, ad motum magis expedita inde reddita citius a *biliariis receptaculis*, occaſione tertianarum febrium ad Inteſtina fluebat, eiiciſque excernebatur: unde & breviores fiebant febres, quae quidem magis violentae reddebantur a vehemen-

tioribus

tioribus bilis aeſtibus, ob ejuſdem tenuitatem maximam facilius excitatis. Aſt cum ex protractis ultro AEſtivis fervoribus, vigente Cane, tenuiores etiam bilis moleculae una cum aliis humoribus, ob adauctam magis magiſque perſpirationem, avolarent, Bilis quoque craſſior, atque ad motum ineptior fiebat. Quare mirari quilibet deſinet, ſi properante Autumno, & diuturniores tertianas febres, atque contumaciſſimis *ſymptomatibus* ſtipatas, nec non abſque ordine progredientes attenderit. Bilis enim ſic tenax magis reddita longiori temporis intervallo ſecernitur, partibus adhaeret maxime, atque ab ipſis perquam difficile ſeparatur: quod unice contumaciorum Morborum ab AEſtate ad Autumnum properantium, atque urplurimum lethalium, ſaniorem indicare cauſam valet. Nec aliunde, meo judicio, deducenda melius eſt origo Quartanarum febrium Autumni tempore ſpecialiter ſaevientium. Bilis enim tenuior, utpote magis mobilis alternis diebus febriles aeſtuationes ſuſcitare poteſt: quia breviori temporis intervallo in ſufficiente quantitate accumulatur: ſecus ac bilis magis tenax, minuſque ad motum idonea, quae ideo de quarto in quartum febrilem tantummodo promovet luctam, pro ut ſupra oſtendimus. Omni ideo jure cum Celſo adnotare hic poſſumus, quod ex aeſtivis morbis (21) *Vix quicquam in Autumnum non incidit. ſed oriuntur eo quoque tempore febres incertae, Lienis dolor, Aqua inter cutem &c. Idemque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab AEſtate tantum preſſos, interimit: & aliis novis morbis conficit, & quoſdam longiſſimis implicat, maximeque Quartanis, quae per Hyemem quoque exerceant.* Quae omnia cum ſupra expoſitis obſervationibus adamuſſim coincidunt.

(21) *Celſus lib.* 2. *Cap.* 3.

SECTIO

SECTIO PRIMA

CAPUT QUINTUM

Lymphatici varii morbi.

XCVI CEſſantibus inopinato aeſtivis fervoribus non procul ab Autumnali AEquinoctio ope copioſiſſimae irruentis pluviae cum grandine etiam & fulminibus, frigus non mediocre una cum aquilonaribus ventis ſero praeſertim & mane invaluit. Tunc idcirco immutata quammaxime aeris conſtitutione, novi inſurgere derepente morbi viſi ſunt: Ob praepeditam enim inde ſubito perſpirationem, aequa ratione praevaluit lymphae copia, quae in internis partibus hinc inde juxta peculiares earundem diſpoſitiones reſidens aeque ſtagnans, *Lymphaticos* varios progenuit morbos, ſimulque cutis *puſtuloſas*, atque *eryſipelatoſas efflorescentias*. Attamen cum adhuc vigeret bilioſus fomes in illis praeſertim corporibus, quae aeſtivis tranſactis menſibus ſuperenarratos tolleraverant morbos · non deerant tunc etiam tertianae febres, quae magis, quam antea, contumaces evadebant, ob ſupra allatas rationes. Quare irrita ut plurimum erant remedia quaeque, ipſeque *Peruvianus* cortex, qui vix febri induciae paululum ponere videbatur. Ob eandem cauſam craſſeſcentibus humoribus, aeque ad motum ineptibus maxime redditis, deperditoque ultro congruo ſolidarum partium tono, atque adaucta lymphae copia, bilioſam ſimul, atque *lymphaticam* indolem tertianae hae febres referebant, cum diverſo admodum, ac antea, modo invaderent, diverſo modo progrederentur, atque tandem diverſa ex toto ratione ad remiſſionem tenderent. Pauci enim hiſce febribus tunc laborabant, quibus aut Lienis, aut Hepatis, aut utriuſque Viſceris tumor non adeſſet. Cum modico, atque magis diuturno rigore invadebant, acceſſiones ut plurimum extra tertianarum limites plus aequo protrahendo ita ut plerumque continuae fierent, aut parum admodum intermittere viderentur. Febres haſce nunquam, aut ſaltem perquam raro comitabantur *cardialgicae* paſſiones. Diverſum hunc progrediendi modum in hiſce febribus, non aliunde tunc derivandum eſſe putabam, quam a coacervata interius majori in copia craſſiore lympha, quae cum bile commixta, ipſam & magis tenacem reddiderat, ſimulque ejuſdem acrimoniam quammaxime cohibendo, ipſam minus activam, minuſque pungentem effecerat. Id aperte ſatis teſtabantur

ſtabantur ultro *glandulares* tumores iiſdem ſuccedentes in *Parotidibus* praeſertim, aut *Tonſillis*, cum dolore faucium moleſto. Hoc eodem tempore quamplures ex illis febribus, quae AEſtivis menſibus, ante *Chinae Chinae*, aut aliorum remediorum uſu ceſſetant, ſecunda iterum, & tertia vice exſurgere viſae ſunt; illae praeſertim, quae primo cum modico diuturno rigore invaſerant, maximo poſtea ſuccedente moleſto calore, cum vomitu viſcidum materierum admodum copioſo, aliis nil penitus, aut leviſſimis ſaltem accedentibus *cardialgicis* paſſionibus atque diutius acceſſiones protraxerant.

XCVII. Reliquis omnibus Septembris diebus ejuſdem anni 1733. plus aequo rigidus aer fuit, Aquilonaribus pluſquam antea dominantibus plerumque ventis. Quamobrem, craſſeſcente magis ultro Lympha, circa finem ejuſdem menſis nonnullas exſurgere *lymphaticas pleuritides* vidimus, in illis praecipue Corporibus, quae alias eodem morbo detenta fuerant. Sanguis ab hiſce eductus conſuetum *Pleuriticorum* corticem referebat, quem nunquam antea aeſtivo tempore in AEgrotantibus mihi commiſſis attenderam.

XCVIII. Toto Octobri menſe optima aeris conſtitutione frui potuimus etſi flantibus non raro Aquilonaribus ventis rigidus non parum Aer redderetur. Fere nunquam pluvis tellus madefacta fuit; Denſa tamen quotidie, fere dixerim, circa veſperas, ſummoque mane, nebula prope terram gravitans aerem obtenebrabat, quae utplurimum accedente Sole rareſacta, leviorque reddita ſublimius petens, denſiores efficiebat nubes, quae accedente magis ad meridiem Sole, ut plurimum evaneſcebant. Hujuſcemodi dominante aeris conſtitutione initio hujuſce menſis Octobris, eaedem fere, ac alio praecipue elapſo, tertianae febres iterum iterumque ſaevierunt, eodem fere rhythmo procedentes. Iſtae, cum contumaces magis eſſent, plerumque *Chinae Chinae* uſum, aliaque idonea *incidentia*, *amaricantia*, atque etiam *Rhabarbarata* remedia penitus vana reddebant: quamvis hiſce iiſdem praeſidiis prima, ſecunda, atque etiam tertia vice cohibitae fuiſſent. Attamen contumaciſſimas hasce febres utplurimum ſupraenarrati Lienis, aut Hepatis tumores comitabantur, & fortaſſe plerumque earundem potiſſimae cauſae erant. Unde pallidus, atque ſubflaveſcens etiam pleriſque aderat faciei color atque hinc in *cachecticos* univerſales *habitus*, in *Hydropes* etiam, nec raro in *inflammatorios Praecordiorum* affectus migrabant.

XCIX. Pertinaciſſimam hanc tertianarum febrium variae indolis conſtitutionem fortes Aquilonarium ventorum flatus prope medietatem hujuſce menſis ſaevius inſurgentes, ex toto ſolverunt, novumque magis amplum *Rheumaticorum* omnis generis morborum aperuit theatrum viſum eſt, tertianis febribus ſic ex toto profligatis; non ſecus ac ab ejuſdem Boreae impetu nubes evaneſcunt, unde cum elegantiſſimo Poeta noſtro canere ſic licebat.

Qualis

Google

(22) *Qualis ubi Arctoos Boreas erupit ab antris*
Aereos rapido percurrens turbine campos,
Et Coelo fervet, & piceas toto aethere nubes
Inſequitur: dant vaſta locum, & cava nubila cedunt.

Tunc ideo & *Pleuritides*, quas *Spurias* dicunt, ſeu melius *intercoſtales*, *Rheumaticos* diverſarum partium morbos, atque maxime *Anginas* mitiores, *Rheumatiſmos* tum univerſales, tum particulares, *Iſchiadicos* dolores, atque *Articulorum*, quandoque una etiam partium *contractiunculas*, atque omnimoda ad motum impotentia, aliaſque hujuſce indolis morboſas affectiones habuimus, quas ut plurimum eo ptoſus accedens ſudor omnino diſſolvebat.

C. Nec quidpiam mihi mirum erat attendere, morbos hoſce citius, tardiuſve affluente ſudore ſolvi. Notum quippe mihi ſatis erat, ipſos, etſi variae indolis, atque variis modis ſaevientes, ab eadem craſſeſcente Lympha unice pendere, quae hinc inde concreſcens, atque affluenter accumulata, habita proportione affectae partis, ſub diverſorum *accidentium* forma Tyrannidem ſuam aperte oſtentabat. Praeter haec lympha non raro ob tenacitatem ſuam tarde progrediens, atque ſtagnans, tanta in copia in interſtitiis partium congeritur, ut ex congelatione poſtmodum magis amplum exigens ſpatium continentium vaſculorum *tunicas* diſrumpat, indeque transfuſa tumores majores, minoreſve progignat, juxta affectae partis conditionem, atque praecipue copiam ejuſdem lymphae extra *circulationis* aream deviantis. Hinc cum hoc inter *tendinea muſculorum* ſpatia, aut ſub *membranis*, aut *cartilaginibus* oſſium *articulationes* inveſtientibus ereonebat; affectae inde partis motus eadem ratione laedebatur, contractiſque *muſculorum tendinum* fibrillis, partium *diſtenſiones* jam dictae fiebant. Quare, dum aut uſu calidarum diſſolventium potionum, aut detracto juxta indigentiam ſanguine, aut quocunque alio modo pro morbi indole, lympha haec attenuata erat & diſſoluta; quae extra *circulationis* aream conſtiterat, proxima ſubibat contiguorum canalium oſtiola, iterumque ad *circulatorum* cogebatur motum: atque eadem ſimul, quae era fſior antea reddita in *lymphaticorum* canalium cavitatibus adhuc degebat, ad motum magis expedita fiebat; unde reſtituta ſic animalis iterum *oeconomiae* meliore *ſymmetria*, pleno gurgite *ſecretorios* cutis ductus ſubibat, ad copioſos inde ſuſcitandos ſudores, priorem ideo omni jure ſolventes morbum.

CI. Quandoque tamen, diſruptis, ob dictam ſupra cauſam, *Lymphaticis* tubulis, eorundemque *ſecretoriis* porulis plus aequo ampliatis, liber fiebat hinc aditus fibroſae quoque ſanguinis portioni. Etenim, cum verum ſit, quod *lymphatici* ductus ex *lateralibus* arteriarum exiliſſimis canaliculis conſentur, qui minima habent oſtiola trajiciendae tantummodo lymphae, non vero *fibroſae*

 ſanguinis

(22) *Hier. Vid. lib.* 1. *Chriſt.*

ſanguinis portioni, proportionata; ſi aut ob excedens ſanguinis, aut Lymphae irruentis momentum ex adaucta velocitate natum, aut ob majorem Lymphae copiam, ipſiuſque concretionem, ductus iſti minimi diſrumpantur, *ſecretoriaque* oſtiola majorem admodum diametrum acquirant: tunc & Lympha, & rubra pariter ſanguinis pars per hoſce eoſdem tubulos excurrit, ab iiſdem erumpit, indeque reſidet. Haec, meo judicio, unica & potior cauſa eſt morborum cutis fere omnium, *Eryſipelarum*, tum & macularum in *malignantibus* febribus, de quibus ſuo loco fuſius agemus.

CII. Fiunt vero hujuſcemodi morboſa cutis *phaenomena*, cum portio ſanguinis rubra, aut modica in copia hinc inde modo ſupradicto transfunditur, aut ſub minimis tantum cutis interſtitiis huc illuc diſperditur. Verum cum in eodem loco copioſe magis congeritur, majores, minoreſve, ſervata ratione copiae, tumores efficit, ſeu *apoſtemata* per *ſuppurationem* tantum devincenda, ſive id in internis, ſive in externis Corporis partibus fiat. Id accidiſſe obſervavi eruditiſſimo Medico Sonſis mihi amiciſſimo, qui die vigeſima prima hujuſce Menſis pure magna in copia è ſiniſtra aure effluente, a moleſtiſſimo Capitis dolore *pulſativo* & *lancinante* liberatus eſt, quo, una cum acuta forti febri *catarrhalis* indolem ex toto ſubolente, praegreſſa antea tota hebdomada detentus graviter fuerat, nil prorſus proficientibus ſudoribus identidem recurrentibus, atque ſanguinis emiſſione copioſe celebrata: cum jam *apoſtema* in aure deliteſceret, cui ſola *ſuppuratio*, atque puris opportuna eductio ſuccurrere ſatis potuit.

CIII. Nec tantum Octobri, ſed & Novembri ſubſequente toto menſe parem malorum ſeriem habuimus, cum eadem adhuc vigeret aeris conſtitutio, etſi paulo rigidior, ob nebulas fere quotidie inſurgentes ut plurimum vi Solis ſolutas, perquam raro accedentibus pluviis. *Rheumaticae* hae *affectiones* omnes plerumque ſanguine bis, terque educto, vincebantur copioſis ſubſequentibus ſudoribus, ſicuti praecedente evenerat menſe. Sudores hoſce *diluentibus pectoralibus* potionibus largo hauſtu calide aſſumptis promovere ultro non omittebam. Sanguis eductus conſuetam in hiſce ſemper glutinoſam *cruſtam* proferebat, craſſam plus, minus, pro majore, minoreve *peccantis* Lymphae copia, & tenacitate.

CIV. Ab eadem praeſertim *Rheumatica* cauſa non incongruum tunc arbitrabar deducere *Apoplecticum* inſultum, quo correpta hoc eodem menſe fuit Perilluſtris Dña Eliſabeth Boccola in Vicinia S. Vincentii, quae fere *ſyderato* liberum linguae motum omnino deperdidit, indeque balbutiens tota ſubſequente Hyeme lecto miſere devincta fuit uſque ad Ver; quando, praevia gingivarum *ulceratione*, febricula quadam indeſinenter detenta, tandem occubuit. In hac enim Domina, quae obeſum quammaxime totius Corporis habitum, ſumma vigente Lymphae copia, obtinebat, facile erat aſſerere, quod ob occurrentem aeris conſtitutionem craſ-

craſſior facta undecunque lympha in interſtitiis partium firmata fuiſſet, & maxime circa nervorum principia, in quibus dempta ideo congrua elaſticitatis potentia, Apoplexia poſtmodum ſucceſſit, quae inde paulatim evanuit ob ſubſequentem ejuſdem lymphae diſſolutionem, ab urinarum maxima accedente copia ſatis indicatam.

CV. Quod ſi hic ulterius addamus peculiarem aliam *Apoplexiae*, quam *ſyncopalem* appellant, cauſam a recentioribus Medicis detectam: *polypoſas* nempe concretiones in Ventriculis Cordis progenitas, atque in grandiorem molem adauctas; tunc inde genuina innoteſcet origo fortis lethalis *Apoplexiae*, quae Seni cuidam in Vicin. S. Apollinaris eodem menſe evenit, neque ſanguinis iteratis emiſſionibus, aliiſve conſuetis remediis ſolvi potuit. Attamen ideo *Apoplexiam* hanc ab hac praecipue *polyposa* cauſa derivandam eſſe extiſtimabam, quia certiorem de hoc ex praegreſſis conjecturam habebam. Ille namque per plures annos Aſthmate ſicco laboraverat, a quo Hyemis maxime tempore torquebatur, craſſam quandoque per exereatum lympham, modica tamen in copia, educens. Ipſi tamen ſemper rubeſcebant admodum oculi, atque inaequalis ſemper erat pulſus, non raro etiam intermittens. Hinc, ſtatim ac Apoplexia correptus inopinato fuit, tumebat maxime univerſa facies, immo cum livore, tumebant oculi exterius prominentes, ſanguine non parum perfuſi, ſimulque pulſus pejorem, quam antea, inaequalitatem, atque *intermittentiam* oſtendebat, addito capitis maximo gravamine, atque reſpirationis *laborioſa* anxietate. Quibus addita ſimul Oris tortura, balbutiens factus, octo vix tranſactis diebus, e vivis miſere diſceſſit. Si itaque ex praegreſſis in hoc caſu facile erat deducere *Polypoſam* concretionem jam antea prope Cordis confinia habitam; quis non videt, quam facile in peculiari hac conſtitutione augeri haec ſucceſſive caliter potuerit, ut inopinatum hunc graviſſimum produxerit morbum? Lympha enim, quae circa Articulos, Glandulas, fauces, atque *intercoſtales* Muſculos, nec non intra Pectoris cavitatem, & in ipſa detracti Sanguinis ſuperficie congelata tunc viſa fuerat, atque variis in locis ſtagnando, varios pro diverſa affectae partis ratione morbos produxerat, Illa, inquam, lympha ex innata hujuſce *Polypi* ſuperficiei adhaerens, ibidemque concreſcens, ipſum augere paulatim ita potuit, ut, praepedito repente libero ſanguinis circuitu, atque ad ſiniſtrum maxime Cordis Ventriculum congruo tranſitu, ipſe in ſuperioribus partibus, atque praeſertim in Pectore plus aequo reſideret, majoreque in copia accumularetur, eaſdem partes inſolito ſic opprimens pondere. Ex hiſce & Reſpirandi *anxietatem*, & *Apoplexiam* ipſam, aliaque *ſymptomata* omnia, & tandem mortem eruo derivari debere, nemo inficiabitur. Quod autem in hujuſcemodi conſtitutione non tantum habiti jam antea *Polypi*, ſuccreſcente mucoſa lympha, augeri facile poſſint, verum etiam de

novo produci; ſatis ſuperque indicant *Pſeudo-polypi* in Cadaveribus mortuorum ex *Pleuritide* hac eadem occaſione obſervati, in ventriculis nempe Cordis, & auriculis, atque in majoribus etiam adnexis canalibus: quod ultro magis denotat *cruſta* illa fere *coriacea*, quae in *Pleuriticis* externam undecumque affectorum *Pulmonum* ſuperficiem fortiter cingere multoties viſa eſt, & *pleuram* ipſam: de quibus ſingillatim agemus poſtea.

CVI. Subſequens Decembris menſis pluvioſus nunquam fuit: quamvis quotidie ut plurimum denſa caligine mane, & veſpere obtenebratus aer eſſet, totaque plerumque die obductae Coelo nubes Solis lucem magna ex parte nobis ſurriperent. Uſque ad medietatem hujuſce menſis, moderato admodum ingruente frigore, ſatis placide dies tranſegimus: non item circa finem, quando gelida perſaepe bruma ſolum coopertum fuit. Satis proſpera ſemi tamen valetudine potuimus: conſuetis exceptis *catarrhalibus* mitioribus morbis, & Gutturis maxime, nec non cutis *eryſipelatoſis*, & aliis etiam *efflorescentiis* variae indolis, juxta varias diſpoſitiones Corporum, in quibus apparebant.

CVII. Non defuerunt tunc etiam *Pleuritides* in Urbe, benignae tamen indolis, quae raro inſurgentes *Epidemicam* vere ſapere conſtitutionem neutiquam poterant. Plebejos ſaepius, graviuſque, atque Ruſticanos maxime corripiebant. Morbos hoſce eis facilius evenire putabam, quia ob graves indeſinentes labores, ipſi maxime caleſcebant, ſubitoque ob brumalem circum ambientem aerem frigeſcere coacti erant. Neque alia de cauſa & facilius, & frequentius, & gravius Pectoris omnis generis morbis, atque *Pleuritide* exquiſita magis laborare arbitrabar Gallos, & Pedemontanos Milites, qui in generoſa tunc obſidione inexpugnabilis Caſtri Piceleonis contra Imperiales milites diu noctuque inſudabant, ibidemque brumalis rigidioris aeris noxas, viciſſitudineſque omnes ferebant. Quamplures ex hiſce militibus in Noſocomio majore hujuſce Urbis (cum nondum militaria AEgrotantium Hoſpitia parata eſſent) curandos habui, eoſque magna ex parte priſtinae reſtitutos valetudini cito vidi; ita ut ex ducentis, qui graviſſimis hiſce Pectoris variis morbis detenti tunc ibidem fuerunt, vix decem circiter tantum Motis victimae remanſerint.

CVIII. Hinc nil penitus mirum mihi tunc erat attendere, quod, dum pauci admodum ex Civibus gravioribus hiſce Pectoris morbis detinebantur, Urbana magis, atque maxime Ruſticana plebs laboribus indeſinenter vexata, hujuſce conſtitutionis inclementiam, & noxam tam graviter ferret. Etenim Bernardinus Ramazzinus in obſervationibus Medicis, ſicuti in omnibus praeclariſſimus, docet, anno 1691. poſt temperatum aerem, praegreſſa ante pluvioſa conſtitutione, ac poſtmodum rigidiore frigida ſubſecuta, ſanguinis coagulationes ſubortas eſſe, indeque *Pleuritides*, *Peripneumo-*

niae

mus &c., quod pariter & Thomas Sydenham ſe obſervaſſe aſſerit in conſtitutione *epidemica* anni 1675., quae quidem ex toto ſimilis fuit alteri, quae anno 1730. quaqua verſus crudeliter dominata fuit; dum per totam Italiam, & ultra *Rheumatici* omnis generis morbi, & lethales praeſertim Pectoris AEgritudines graſſari viſae ſunt. Id ultro magis quiſque paſſim experitur, dum aut immoderato motu, aut igne, aut interna quilibet, externave cauſa, ſummopere excalefactus, frigidiori illico aeri expoſitus, *Rheumate* ſtatim detinetur, aut ſaltem *Coryza*, aut *Branchos*, nec raro etiam gravibus aliis *Rheumaticis* morbis, & *catarrhalibus* febribus, a quibus non niſi accedente copioſo ſudore univerſali, aut affluente urinae copia, liberatur. Quod ultro magis confirmat Deſiderius Jacotius, dum morborum Thoracis cauſam a *deſtillatione* a Capite frequenter derivari ſentiens, ſic diſtincte ait (23) *Cauſa eſt deſtillatio a Capite frequens, ut auſtrina conſtitutione repleto humoribus capite, quos aquilonia ſuccedens conſtringendo exprimit, & frigore Thoracis naturae ipſum ad excipiendum praeparat.*

CIX. Si haec vera ſint (quae quidem in dubium revocari haudquaquam poſſunt) quis non videt, cur tam facile & Ruſtici, & Plebeji, & pugnantes tunc Milites hujuſce frigidioris aeris conſtitutionis Tyrannidem paſſi diſtincte fuerint? dum caeteroquin perfecta pleriumque valetudine fruebantur alii quamvis ſub eodem prorſus degentes Coelo. Eterum id quod ſubita aeris mutatio ab Auſtrali in Borealem praeſtat, id adamuſſim efficere tunc poterat rigidus aer, excalefacta jam a laboribus Corpora, immediate afficiens. Namque eatenus Corpora noſtra, Aquilonaribus dominantibus ventis poſt Auſtralem conſtitutionem paulo antea habitam, *Rheumaticis* omnis generis affectionibus, atque Thoracis praecipue gravioribus morbis divexantur, quatenus copioſa antea ſuſcitata, habitaque ob laxiorem, magiſque amplam meatuum cutis diſpoſitionem perſpiratio repente poſtea praepeditur, atque ex toto, fere dixerim, tollitur, corrugatis nempe maxime cutis fibris, ejuſdemque *ſecretoriis* porulis magna ex parte occluſis. Eadem autem in caſu noſtro militare poſſe ratio videtur. Siquidem, dum Ruſtici, & Plebeji, & praeſertim Milites viriliter propriis muneribus inſudabant, nullis prorſus laboribus parcentes, aucta inde in ipſis partitione Sanguinis velocitate, pariterque humorum univerſa maſſa ſubdiviſa, attenuataque, atque ad *Lymphaticam* indolem plus aequo redacta, augebatur eodem modo Inſenſibilis, atque ſenſibilis perſpirationis menſura. Hinc frigidioris aeris vis eodem tempore adjuncta Cutis fibrillas corrugans, *ſecretorios* illico porulos adſtringendo, minorem paulatim perſpirationi ſemitam reddebat: quae ideo ipſi minus proportionata erat, quia, ob antehabitam Sanguinis jam indicatam diſſolutionem, ſecernendae lymphae copia ita adaucta

(23) *Deſid. Jacot. Com. in Coac. Hippoc. lib. 5. Sec. 2. n. 18.*

cta erat, ut praepeditam ſubito per ambitum Corporis ipſius excretionem aliarum partium, & Renum maxime ſecretiones ſupplere ſatis haudquaquam poſſent. *Reconcentrata* ideo, ut ajunt, & copioſa magis Lympha reddita in internis reſidens partibus, coagulataque, *Rheumatici* huſce progignendis morbis anſam praebuit, qui in illis faciliùs partibus (habita tamen ſemper ratione variae deſanguitorum Corporum temperiei) ſiſtebantur, quae aut ob majorem *lymphaticorum* ductuum numerum, affluente magis Lymphae copia gaudebant, aut immediate occurrentis rigidioris aeris injuriis magis expoſitae erant, ut ex dictis ſupra ſatis conſtat. Praeter quam quod aliunde etiam explicari commode poteſt, cur tum Milites, tum Ruſtici dictis gravibus continuo laboribus tunc vexati, indeque maxime excalefacti, rigidioris aeris injurias extrinſecus ſimul ferendo, Pectoris hoſce morbos, & gravius, & faciliùs ſubiverint, ſi animadvertamus, quod liquida quaeque, quo magis antea caluerint, eo firmius concreſcunt, ſi glaciari poſtea quomodocumque cogantur; quod & Clariſſimus Deſault in diſſertatione de Phthyſi cum Galeno optime ſic aſſerit. *L'experience confirme ce ſentiment de Gallien, qu'un poulmon échauffé vienne à reſpirer un air froid, les humeurs ſe condenſent, par la même raiſon que nous voyons glacer en plein été les liqueurs quand on les répand chaudes dans des vaſes glacez.*

CX. Nec tantum Ruſtici iſti Homines, & Plebeji faciliùs, quam alii, huſce morbis Pectoris detinebantur, verum etiam inde gravius aegrotabant, atque magis in ancipiti verſabantur quod & alias etiam obſervare mihi contigit. Verum hoc divini Senis oraculo optime confirmatur. (24) *Exercitata, ac denſa Corpora (air ipſe) citius a Pleuriticis morbis, & pulmonariis intereunt, quam otioſa* cujus rationem optime ſubdit Hollerius quia (25) *quo minus per adſtrictionem cutis exhalat, ita plus materiae relinquitur putredini, & incendio. Contra in aliis multa exhalant, quia fere mollia ſunt.* Unde & Deſiderius Jacotius ibidem merito deducit, quod (26) *qui bene perſpirant, debiliores, & ſaniores, & a morbo facile convaleſcunt. Qui male perſpirant priuſquam aegrotant, fortiores ſunt: ubi vero aegrotaverint, difficile a morbo convaleſcunt.* Quamobrem ſi de robuſtioribus Hominibus Thoracis morbo detentis timendum magis eſt, qui ob nativam cutis denſitatem minus perſpirant, omni jure ex eodem Hippocratis effato pariter conſtat, quod & faciliùs iiſdem AEgritudinibus tentari poſſint, quae non aliunde melius, quam a cohibita perſpiratione derivantur: quod ſatentes Medici omnes fatentur.

(24) *Hippoc. in Coac. lib. 5. Sec. 2. n. 45.* (25) *Holler. in Com. Hipp. ibid.*
(26) *Deſid. Jacot. Com. in Coac. Hipp. ibidem.*

SECTIO SECUNDA

Conſtitutio Hyemalis Anni 1734.

CAPUT PRIMUM

Lymphaticorum morborum, & Pectoris maxime cauſa perpenditur, ſimulque Pleuritidum generales differentiae proponuntur.

CXI. PRaegreſſam jam hujuſce Menſis conſtitutionem non abſimilis, & forte pejor aeris conditio novo initiante anno 1734. excepit, praeſertim uſque ad medietatem menſis Januarii. Etenim tunc quotidie ſub nubilo degebamus Coelo, nunquam tamen pluvioſo, flantibus ſaepiſſime Auſtralibus ventis. Tunc autem *Rheumaticas* affectiones pluſquam antea graſſantes vidimus: atque ego ipſe catarrhali correptus inopinato febri cum rigore, *Tonſillarum* tumore, difficili deglutitione, Capitis *gravativo*, & quandoque *lancinante* dolore, Aurium ſonitu, aliiſque hujuſcemodi *ſymptomatibus* octo circiter diebus commune, fere dixerim, vectigal ſolvere coactus fui. Ab hiſce omnibus ex toto liber evaſi ſudoris copioſi provido beneficio. quod ultro magis oſtendebat praegreſſam Lymphae craſſiorem indolem, ejuſdemque ſubſecutam congeſtionem in exterius Capitis partibus, atque glandulis, a quo unice genuinam hujuſce morbi cauſam petendam eſſe putabam.

CXII. Haec eadem Lymphae craſſa conſtitutio, atque ad ſtagnandum proclivitas eo magis invaluit, accedentibus ſaepius Auſtralibus ventis, atque identidem Borealibus promiſcue ſimul dominantibus. Quare aer eo magis nebuloſus, humidus maxime, ſimulque frigidus plus, quam antea, fiebat. Tunc iden, laxatis quammaxime in extima Corporis ſuperficie fibris, minorem ibidem, aliiſque ſimul in partibus immediate magis Aeri expoſitis obicem inveniens Sanguis, *laterales ſecretorii* Lymphae tubulos facilius ſubibat, indeque extra aream *circulatorias*, fere dixerim, aberrans & ſtagnans, varios ſuſcitabat morbos plus minusve graves, habita ratione affectae partis, ſimulque copiae ſanguinis reſidentis, atque praeſertim pro diverſa Corporum affectorum diſpoſitione. Hinc & *Anginas*, &

Pleuritides varias, & *Eryſipelas*, nec non *petechiales lymphaticas* aliquas febres ſaevire pluſquam antea obſervavimus. Attamen morbi iſti mitem ſortiebantur indolem, atque perquam facile ſolvebantur, aut ſola Sanguinis ſufficienti emiſſione, aut copioſis aquae potionibus calide ſumptis ad ſudorem promovendum. Sic omnibus tenax admodum, atque pluſquam antea craſſus in educti ſanguinis ſuperficie *pleuriticus* apparens cortex, exuberantis craſſioris lymphae dominium indicabat.

CXIII. Prope medietatem hujuſce menſis, feriantibus magis Auſtralibus ventis Aquilonarium ſucceſſive vires fere quotidie experti ſumus. Unde perquam raro Coelum nubibus obtenebratum fuit, rigidumque frigus inopinato ſe protulit, plus, minuſve identidem ſaeviens, pro uti occurrentium quandoque Auſtralium ventorum vis Borealium ſaevitiem compeſceret. Non abſimiles ideo prioribus Morbi tunc erant, graviores tamen, & praecipue *Pleuritides*, juxta Aquilonarium ventorum dominium; dum è contra de glandularum quibuslibet *Rheumaticis* affectionibus in Auſtrina potius conſtitutione plus ſolito dominantibus, obſervatu dignum fuit.

CXIV. Cum inter occurrentes tunc morbos omnes, *Pleuritides* praecipue, aliaeque Pectoris variae Aegritudines, utpote majoris momenti, magiſque infenſae, primariam Medici expeterent attentionem, ad eas ſingillatim perſcrutandas, earundemque cauſas intime magis dignoſcendas, omnem operam diligentius contuli. Quare cum in Urbe tunc pauci admodum gravioribus hiſce morbis detinerentur, totus eram, ut in Noſocomiis maxime Plebejis Ruſticiſque, atque Gallis Militibus acutis plerumque hiſce morbis Pectoris detentis, accuratiore ſollicitudine praeſto eſſem. De eorundem enim difficillima cognitione, atque curatione ab expertiſſimo Baglivio monitus ſatis eram, dum ſic effatur (27) *O quantum difficile eſt curare morbos Pulmonum! O quantum difficilius eoſdem cognoſcere, & de iis certum dare praeſagium! Fallunt vel peritiſſimos, & ipſos Medicinae Principes.*

CXV. Quamvis morbi hi Pectoris, ſicuti & aliae quaelibet tunc occurrentes maxime lymphaticae affectiones vario modo invaderent, atque ob diverſorum *ſymptomatum* comitatum, affectarumque ſimul partium rationem variam, plus, minuſve lethales, atque contumaces fierent, eadem tamen meo judicio generalis in omnibus dominabatur cauſa. Omiſſis enim extrinſecis quibuslibet cauſis (quas in Militibus praecipue ab immoderatis Corporis violentis exercitationibus, tum & in Plebejis ab indeſinentibus laboribus petendas eſſe ſupra indicavimus) una erat ſpecialis tunc vigens aeris conſtitutio jure merito inculpanda. Conſtat quippe ex dictis, atque ex Hippocrate ipſo, & Celſo, quod in auſtrina conſtitutione tum ſolidorum fibrae omnes laxantur, atque enervantur maxime, tum fluida diſſolvuntur

(27) *Baglivus cap. proprio de Pleuritide.*

vuntur nimis, ſimulque hoſtilis lymphae ſupervacanea copia accumulatur: unde ob utramque cauſam languida admodum reddutur Corpora, ad motum inepta, atque humorum ſuperfluitatibus perquam gravata. Hinc quouſque exuberans haec lymphae copia per apertos cutis poroſos diſſipari ſatis poterat, nihil inde patiebantur manifeſte Corpora, quamvis conſuetis obeundis muneribus non aeque idonea eſſent. Aſt cum tunc perſaepe, quin immo ut plurimum Auſtralem conſtitutionem Borealium ventorum dominium ſequeretur. (28) ſpiſſato hinc maxime Corpore, atque repente ſeclusa tam neceſſariae perſpirationi via, eorum id, quod ſupervacaneum extra protrudendum erat, intima Corporis penetralia ſubire debebat, atque cum univerſa humorum maſſa Corpus quaqua verſus pervadere. Factum ideo fuit, quod a *lymphatica* hoc exuberante pondere partes illae praecipue premerentur, ad quas ex conſueto naturalis OEconomiae inſtituto uberior lymphae copia tranſferri conſueverat, ut ſupra adnotavimus. Attamen non omnia Corpora parimodo ab hoc lymphae exceſſu laedebantur: cum in aliquibus aequa ratione Renum adaucta ſecretio idoneum ſubrogaret praeſidium, quo nil melius in hoc caſu erat unquam optandum. Neque partes omnes excedenti lymphae gurgite ſic preſſae parem ſortiebantur noxam; ſed illae praeſertim, quae utpote aeri magis expoſitae, ipſius rigoris ſaevitiem in aquilonari conſtitutione patiebantur. Porro in illis ſic congeſta lympha paulatim concreſcebat, variaſque ſuſcitabat morboſas affectiones variis earundem diſpoſitionibus adamuſſim reſpondentes.

CXVI. Hinc *Rheumaticorum* quorumlibet, ſeu, ut ajunt, *Catarrhalium* AEgritudinum tunc variis modis graſſantium unica & genuina origo prodit. Hinc earundem mutationum, curſuum, & *ſymptomatum* ratio, & melior ratio emergit. Qua de re, & cutis varias affectiones, ſeu *eryſipelas*, *tubercula*, & *Tonſillarum* tumores, *inflammationes*, nec non *Articulorum*, & *muſculorum* varios morbos &c. hinc derivari quilibet videt. Eandem cum iſtis ſortiebantur originem *Pleuritides* variae tunc quoque dominantes, & Thoracis omnes morbi, qui ab eadem craſſeſcente lympha, atque undecunque ſtagnante fiebant; cum eiuſdem, tum in his, tum in illis, *pleuriticam* tenacem *corticem* ſanguis detractus proferret. Ex hoc fortaſſe factum fuit, quod antiqui Medici, peculiares nondum lymphae proprietates, & motus ſatis callentes, morborum hujuſcemodi omnium, & Thoracis maxime cauſam a *catarrhali* a Cerebro ad Pectus fluxione deduxerint; ſicque formatis Capitis *deſtillationum*, ut ajunt, viciſſitudinibus veram iſtarum AEgritudinum geneſim, atque de iiſdem ratiocinandi modum, & curandi rationem, tanquam firmo fulcro, minus haeſitanter adaptaverint.

CXVII. Siqui unquam ſint adhuc in

(28) *Celſ. lib.* 2. *Cap.* 1.

in anatomicis Recentiorum cognitionibus miſere caecutientes, qui obſoletae jam ſententiae huic adſtipulari non erubeſcant; conſulant quaeſo praeclariſs. Malpighium, atque ab ipſo diſcant, quod ſi unquam modica aliqua lymphae portio a Capite ad Pulmones defluere poteſt ad morbos ibidem varios aliquo modo ſuſcitandos, illa non a Cerebro, ſed a Glandulis in illis partibus jacentibus ſeparatur. (29) *Et ut verum dicam (inquit ille) ſatis dubito, quod adſint Pleuritides factae a materia, quae a Capite deſcendens per Tracheam, inflammet Pulmones: quoniam tota materia humectans Os, & Palatum provenit a Glandulis dictarum partium, ut evidenter oſtendit Anatomia, non autem a Cerebro, eſque in pauca quantitate; immo affluxus dictae materiae ſolito major provenit ab impetu, & perturbatione quae habetur in vaſis ſanguineis totius Corporis.* Nec tantum Caput, veluti genuinum iſtorum morborum principium, habent, ibidemque ratiocinia ſua quomodocunque firmant, ſed maleſano hoc ducti praejudicio, ad Caput praeſertim, tanquam verum fontem, totam curationis operam, ſolicitudinemque ſedulo admodum dirigunt; de quo acriter dolet eruditiſſimus Bernardinus Ramazzinus, dum ſic adverſus ipſos jure merito invehit: (30) *Non deſunt tamen adhuc, qui*

Obſtipo Capite & figentes lumine terram,

Antiquorum placitum velut mordicus tueri, nec deſunt in morbis Pectoris Caput non ſolum Pharmacis, ſed Ferro & igne tanquam Reum plectere.

CXVIII. Attamen nil penitus mirum erat, quod Pectoris praeſertim variis morbis illi facilius laborarent, qui alias iiſdem, aut aliis hiſce analogis affectibus vexati fuerant. In illis enim, qui haſce Pectoris Aegritudines paſſi fuerant, & praeſertim cum *ſuppuratione* pulmonaris ſubſtantiae, ipſa ibidem, ubi conſtiterat alias morbus, corrugata pars ratione erat, ſeu *calloſitatem* quandam fere induerat; eodem prorſus modo, quo fit in abſciſſis quomodocunque, combuſtis, vulneratiſque externis partibus, quae nunquam priſtinam ſtructuram acquirunt; ſed ibidem contrahuntur, atque in calloſos tumores aſſurgunt. *Corrugationes* iſtae, ſeu *calloſitates*, ſeu aliae quaevis ſint hujuſcemodi morboſae in partibus relictae diſpoſitiones humorum motibus obſtant. Quamobrem, dum aliunde, (ob peculiarem praecipue aeris conditionem ad id ſpecialiter conferentem) Sanguis, atque lympha craſſior reddebatur, atque ad concretionem maxime proclivis; in hiſce potius, quam aliis partibus facilius coagulari poterat, cum ibidem ex dictis major adeſſet renixus; qui lymphae aliunde tardius ſeſe moventis fluxum praepedire ultro valet. Hoc unico ratiocinio percipere ſatis poſſumus, cur ii omnes, qui alias venerea lue laborarunt, qui Arthritide detenti antea ſunt, qui callos in digitis Pedum, aut in aliis Corporis partibus geſtant &c. veridica ſe geſtare Barometra conquerantur, mediis quibus quorumcunque

(29) *Malpigh. in Oper. poſthum.* (30) *Bernard. Ramaz. in conſtit. ann.* 1691.

que temporis viciſſitudinum praeſagia citto proſerunt: cum juxta Aeris peculiares diſpoſitiones vehementes in hiſce partibus reviviſcere dolores ſentiant. Quod ſi partes iſtae alias male affectae, juxta varias aeris diſpoſitiones jam facile patiuntur, cum facile in iiſdem lymphae concretiones fiant, quanto facilius id evenire poſſe credendum eſt in Pulmonum ſubſtantia alias labefactata, quae, utpote laxior, irruentis intro aeris damna citius, faciliuſque patitur, atque uberiore, quam caeterae partes, lymphae copia continuo irroratur?

CXIX. Verum, licet in omnibus, qui tunc Thoracis varios morbos patiebantur, eadem propemodum, ut diximus, generalis cauſa vigeret, non eadem tamen ratione, aeque cum iiſdem *ſymptomatibus* aegrotabant. Morbi enim iſti, juxta diverſitatem partis, quam primario obſidebant, diverſa praeſeferebant *ſymptomata* plus, minuſve metuenda: ſive ii in externis, atque continentibus Pectoris partibus reſiderent, ſive intima *Thoracis* penetralia ſubeundo, in contentis etiam vario modo firmarentur. Hanc morborum Pectoris varietatem ab affecta parte merito petitam & ipſi Veteres omnes Medici adamuſſim indicarunt, atque praeſertim expertiſſimus Hippocratis commentator Deſiderius Jacotius, dum aſerit, quod (32) *Partes affectae eaeque praecipue ſunt Muſculi, Pleura, capacitas Thoracis, Pulmo, Cor, Mediaſtinum, Diaphragma*. Nec tantum ratione affectae partis, ſed & ratione diverſi humoris praecipue ſtagnantis, *Pleuritides* tunc occurrentes magis, minuſve lethalem proferebant indolem, propter quam facilius, difficiliuſve ſolvebantur, fauſto, vel infauſto exitu. Etenim, aut Lympha ſolum in Corpore exuberans, atque occurrentis rigidioris aeris occaſione concreſcens, in *Thoracis* partibus reſidebat, eaſdem tumefaciens, abſque ulla ne minima quidem ſanguineorum canalium diſruptione; aut ob lymphae factam congeſtionem, & concretionem in Pectore laceratis ſimul, & *lymphaticis*, & ſanguineis ductibus, ſanguis ipſe tranſfuſus, atque extra *circulationis* aream dejectus, ibidem cum lympha ſimul reſidens varios progignebat tumores. Utrinque variae inſurgebant *Pleuritidum* ſpecies, quae alteria diverſitate affectae partis, variis ſtipatae erant *ſymptomatibus*, propter quae plus, minuſve graves evadebant. *Pleuritides* autem primae ſpeciei *lymphaticae ſimplices* dici merito poſſint. Secundae vero *lymphatico-ſanguineae* nomen ſibi adſciſcunt. Praeter hiſce adſunt & aliae, quae *ſanguineae ſimplices* vere ſunt, aliaeque, quas *lymphatico-bilioſas* appellandas eſſe arbitror, ac demum aliae *compoſitae*, quae de iſtarum omnium natura vario modo participes ſunt: de quibus omnibus peculiares a me habitas obſervationes diſtincte hic proponam.

Antequam tamen de *Pleuritidibus* hiſce ſingillatim diſſerere aggrediar, operae pretium me facturum cenſeo, ſi nonnulla hic ultro ſubdam, quae *Lym-*

(32) *Deſid. Jacot. Com. in Coac. Hipp. Sec.* 2. *l.* 5. *n.* 18.

Lymphaticorum morborum ſupra poſitam cauſam illuſtrare magis poſſim, adhibitaque ibidem ratiocinia confirmare, atque tueri. Etenim dum reliqua omnia jam tranſacta typis mandaveram, atque ſubſequens caput Typographo imprimendum cum reliquis vix vix commiſeram, forte fortuna optatum jamdiu aureum librum Jacobi Keilii accepi, *Tentamina Medico-phyſica* acerrimo ingenio, ſublimique doctrina, nec non tutiore obſervationum lumine exarata complectentem, una cum *Medicina Statica Britannica &c.* Celeberrimum hoc praeclariſſimi hujuſce Auctoris opus maximis encomiis merito undique acceptum evolvens, in diſquiſitiones duas ad calcem poſitas fortuito incidi, quarum primam, utpote propoſito noſtro inhaerentem libenter ſtatim perlegi. In hac, dum eruditiſſimus hic Auctor *de frigoris ſuſcepti cauſa* agit, hanc ab impedita *perſpiratione* neutiquam pendere arbitratur. Quamobrem commmunem de cauſa tuſſis opinionem penitus evertit, atq; per conſequens *catarrhalium* aliorum quorumlibet morborum hyemis tempore magis, & frequentius ſaevientium originem a nemine, ut ipſe ait, ne in dubium quidem vocatam, a veritate alienam prorſus eſſe, ſolidiſſimis rationibus, experientia ipſa favente, demonſtrat. Non enim in aere frigido, quam in calido valde imminui *perſpirationem* putat; atque proinde *humorem per inſenſibilem perſpirationem eliminari ſolitum, ab aere frigido, cutis ſpiracula conſtringente, & occludente, intus detentum, & in Pulmonis, faucium, narriumve glandulas defluentem, frigoris ſuſcepti ſymptomata excitare*, abſolute negat. Qua de re habitis, iteratiſq; in ſtatica ſua praecedentibus obſervationibus, praeter rationes etiam, firmiter, omnique jure inhaerens, ex hiſce ſatis & abunde patere, ſtatuit, *nec perſpirationem a frigore ſuſcepto diminutam eſſe, nec diminutam perſpirationem tuſſim provocare, vel provocatae humorem ſuppeditare poſſe*. Unde ſic recte concludit. *Cum igitur a quantitate ſanguinis aucta non proveniat tuſſis, a qualitate mutata ut proveniat, neceſſe eſt, quae ſane qualitas ab aere frigido inducitur, non cutis poros conſtringendo, ſed ſanguini ſe admiſcendo, frigoriſicis̄que ſuis particulis (iiſdem fortaſſe, aut ſimilibus, quibus aquam conglaciat) quarundam particularum ſanguinearum copulam adaugendo; adeo ut, qui ab hujuſmodi copulis conſtituitur humor, Pulmonis, faucium, narium ve glandulas, copia, naturali longe majore, perfluat.* Id ipſum confirmat in ſequente diſquiſitione ſecunda *de vi attrahente*, dum ſic effatur. *Quod ratio evincit, idem experimentis confirmatur; quibus certo certius conſtat, ſuſcepti frigoris ſymptomata non ab impedita perſpiratione, ſed ab aeris per cutis poros ingreſſu provenire*. Sagaciſſimi hujuſce Auctoris Dogmata haec perpendens quilibet primo intuitu aſſerere non verebitur, ratiocinia quaelibet ſupra a nobis propoſita, quibus non hyemalium tantum, verum & aliorum quorumcunque morborum, juxta conſuetas anni temporum viciſſitudines occurrentium, cauſas breviter enodare curavimus,

vimus, tam debili inſiſtere fulcro, ut illico, juxta hujuſce Auctoris opinionem, falſa comperiri merito poſſint. Non abs re itaque erit, ſi arrepta occaſione pauca hic denuo ſubdam, quae dogmata haec cum allatis ſupra ratiocinationibus conciliare ſatis valeant; ſicque erroris notas, quas ex his ideo cavillatores forſan aliqui mihi adſcribere quaererent, a me tempeſtive avertam. Hinc tamen tantum abeſt, quod perſpicaciſſimi hujuſce Auctoris ſuper propoſitis obſervationibus in accuratiſſima ſtatica ſua, fidem denegare unquam audeam, ut potius me ipſius aſſeclam praeſtare, glorioſum mihi eſſe ducam. Id tamen innuam, quod & ipſe in praefatione notat, quod nempe, quantum circa hujuſmodi obſervationes *inter Italos, ac Britannos diſcriminis ſit*, exaratae ab ipſo tabulae ſatis ſuperque indicent. Qua de re dum haſce amplectimur, *Sanctorianam Staticam* penitus reſpuere, nefas eſſe arbitror. Utrinque propria, & veridica emanat lux, qua Rationalis Medicus, ad morborum cauſas enucleandas, dextere manuduci debet. Certo enim certius cuique parere cenſeo, praecipuum inter Italos, ac Britannos diſcrimen, tum a diverſa corporum textura, ab Aeris circumambientis temperie varia, a peculiari ventorum dominio, a ſpeciali victus regimine, atque ab aliis innumeris fortaſse diſcrepantibus rationibus petitum, non incongruum eſſe, ut inde, aliqua ſaltem ex parte, utrinque idonea veritatis lux derivanda ſit. Verum, ut ad gena propius accedam, omiſſa interim *Sanctoriana Statica*, nonnullos ab eodem K illo Aphoriſmos Staticos ſeligam, qui ſuprapoſitam ipſius opinionem non ex toto ratiocinationibus noſtris adverſari, aperte demonſtrant. Dicit ipſe, quod *aeſtiva perſpiratio, hyemalem longe excedit*. Inſuper *in die aeſtivo maxima perſpiratio eſt trium fere librarum in hyemali minima eſt ſeſquilibra* uti ipſe docet. Attamen licet ex allatis ab ipſo obſervationibus liquido conſtet, quod *ea, quam perſpiratio naturalis patitur, latitudo, eſt inter ſeſquilibram, & tres libras*: ſimulque pateat, quod *hos limites nunquam tranſit ſalubris, & naturalis perſpiratio; ſed modo huc, modo illuc, pro varia corporis conditione inclinat* pariter *ultro, citroque latitudinem ſuam naturalem perſpiratio fertur, vel calore, & exercitio, vel frigore, & quiete*, pro ut ipſe poſtea ſubdit. Itaque ſi ex hiſce clare deducitur, longe minorem hyemis tempore *perſpirationem* haberi in confeſſo quoque hinc erit, eo magis ultro, magiſque *perſpirationem* minui poſſe, quo magis rigida fuerit hyemalis conſtitutio, ſimulque quo ſaepius, quo crudelius aquilonares dominentur venti, aliaeve quaevis vigeant cauſae, quae rigidiorem reddant aerem. Stante itaque Clariſſimi hujuſce Auctoris aſſerto, quis unquam inde deducet merito, ſupra allata ratiocinia noſtra corruere poſſe, aut tanquam minus veridica comperiri? Si occaſione rigidioris conſtitutionis pluris, minuſve ſaevientis, pari ratione, *perſpiratio* decreſcit, in eadem certe

ratione

ratione *perſpirabilis* retenti humoris molem totam humorum maſſam augere debet, atque praeſertim Lymphae, cujus prorſus indolis *perſpirabiles* minimas moleculas eſſe, nemo recte unquam inficiabitur. Hoc idem eſt, quod ſupra, Sanctorianis inhaerentes obſervationibus, innuimus; quod ſimul, & ab ejuſdem Kerlii Aphoriſmis neceſſario elicitur. Diximus quoque, quod *perſpirabile* retentum tunc magis nocet, faciliuſque variis *Lymphaticis* accerſendis morbis anſam praebet, cum per alias vias id educi ſatis nequeat, ut per urinas maxime, quod diverſa ratione evenire, juxta varias corporum, & temporum diſpoſitiones, Sanctorius Sect. 2. Aphor. 19. ſic docuit. *Debiles magis hyeme, robuſti aeſtate, perſpirabile retentum in urinam convertunt.* Si ſupervacuum *perſpirabile* ſic retentum per *urinarias* vias eliminari nequit, aliquando etiam per alvum educitur, quod ego ipſe in enarrata conſtitutione eveniſſe animadverti, ſed rarius. Si nullo autem modo id natura praeſtet, ex dictis eadem proportione ſalivae copia hyemis tempore augetur, quod diſtincte monet Pitcarnius in diſſertatione *de motu, quo cibi in ventriculo rediguntur, &c. Hic autem moneo, majorem ſalivae proventum hyemi proprium ad perſpirationem nanc imminutam pertinere, ab eaque pendere.* At tamen ego quoque, aliam, praeter haec, exquirendam eſſe cauſam puto Hyemis tempore ſpecialiter vigentem, quae Hyemalium quorumcunque dictorum Morborum principium vere conſtituit. Quo uſque enim *perſpirabile* retentum lymphae molem undique auget, haec autem debitam obtinet fluiditatem, propter quam ad motum ſatis expedita quaqua verſus corpus pervadit nullae inde *ſtagnationes* fiunt, nullae *lymphaticae concretiones*, atque proinde nullae emergunt hyemales aegritudines licet, ſervata ratione copiae *perſpirabilis* retenti, corpus majoris ponderis evadat. Concedam itaque cum praecitato hoc Auctore, praeter haec, a frigido aere *frigorificas*, ut ipſe ait, particulas emanare, corporis porulos undique ſubire, eaſdemque univerſam humorum maſſam pervadendo, *quarundam particularum ſanguinearum copulam adaugere* puta lymphae praeſertim ad concreſcendum magis idoneae, quae poſtea variis in partibus, ut diximus, coagulata, & ſtagnans varios procreat morbos plus, minuſve metuendos. Mihi enim firmum, ratumque eſt cum Kerlio in ſtatices aphoriſmis, quod, *per omnes Corporis poros continuus, faciliſque aeri patet ingreſſus, & egreſſus.* Hac poſita ſententia, patet facile, praeter dicta, cur poſt *auſtrinam* humidiorem aeris conſtitutionem diutius dominantem, *Aquilonia* ſubſecuta plerumque, & majores numero, & graviores Pectoris varios morbos procreaverit, ut ſupra obſervavimus. Ab humidiore enim aere, ideo Lymphae moles praeſertim quammaxime augetur; quia indeſinenter aer iſte cutis poros undique pervadens, novas ſemper ſanguini addit aqueas particulas, quae ſucceſſive in majorem copiam congeſtae, accedente *aquilonari* conſtitu-

ſtitutione, difficilius egredi poſſunt. *Aquilonaribus* enim dominantibus ventis, dum cutis fibrillae undecunque corrugantur, minora redduntur *perſpirationis* oſtiola, ſimulque *frigorifica*e, quae ingrediuntur, particulae exuberantem variis in locis lympham figunt, atque ad *concretionem* citius, validiuſque cogunt. Secus evenit in *aquilonari* ſimplici conſtitutione, quae, non derepente poſt Auſtrum irruat, ſed paulatim accedat. Nam tunc *Aer purus, & tenuis, humidi parum habet, quod corporibus etiam manitis ſuppeditet*, ut Keilius diſquiſit. 2. de vi attrahente docet. Unde tunc, & ſi *frigorificae* ingrediantur particulae, minorem inveniunt copiam humoris illius, quem facilius figere poſſint. Animadvertendum tamen eſt, quod ſi *Aquilonia* ſimplex conſtitutio diutius perduret, *lymphatici* quoque morbi patiter fiunt. Siquidem, cum diutius hinc corrugata remaneat cutis, ſicque diutius adſtrictr *perſpirationis* meatus, quotidie *perſpirabile* retinetur, quod in dies majorem ſemper in molem intus coacervatur, eodemque tempore accedentibus *frigorificis* ſupradictis particulis, ſtagnat, atque concreſcit. Quae omnia allatae ſupra obſervationes, aliaeque, quae ſequentur, ſatis ſuperque confirmant. Hiſce etiam poſitis, habitas ſupra aeſtivorum morborum explicationes veritati conſonas eſſe comperiemus, ſi ultro dicamur aeſtatis tempore, loco *ſtrentium* dictarum particularum, *diſſolventes* alias aeſtivum aerem corporibus ſuppeditare, Bilis magis activae copiae in dies augendae perquam idoneas: unde non immerito Sanctorius ipſe Sect. 2. Aphor. 35 monet, quod *Corpora aeriori perſpirabili aeſtate referta ſunt, quam hyeme*. Ad alia itaque tranſeamus.

SECTIO

SECTIO SECUNDA

CAPUT SECUNDUM

Pleuritis lymphatica ſimplex, ubi & de Pleuritico cortice, & ratione emittendi ſanguinem in hiſce morbis.

CXX. Genere *lymphaticarum ſimplicium* ſpeciales tunc vidimus *Pleuritides* quaſdam, quae inopinato corripientes gravia ſtatim in initio *ſymptemata* oſtentabant, aſt paulo poſtea ad exitum feliciter pergere videbantur aut ſeptima, aut nona die, ſemper ante decimam quartam. Harſce plerumque levis praeibat rigor, abſque ordine procedens, atque extenſus. Dolor ut plurimum non pungens, ſed *gravativus* potius ex alterutra, vel utraque parte, quandoque uſque ad jugulum, & brachium extenſus fiebat cum rubore faciei vel univerſali, vel ex ea parte magis vigente, quae affectae reſpondeter parti, cum reſpirandi maxima difficultate, praecipue in actu inſpirationis. Pulſus tamen magnus admodum erat, & mollis cum moderata frequentia. Hujuſcemodi *Pleuritides* copioſo ſemper accedente ſudore, quandoque etiam maxima urinae copia ſolvebantur, abſque quod nil penitus vel biliosum, vel ſanguine tinctum, multoque minus purulentum per *exſcreatum* educeretur. Spumoſa tamen ſemper tenax, & albicans lympha copioſe prodibat, ob repetitas *Pulmonum* fortes concuſſiones occaſione tuſſis factas, a *lymphaticis bronchialibus* ductibus identidem ſeparata. *Pleuritides* hujuſce indolis, prae caeteris, ſanos Homines, & bene nutritos invadebant, illiſque maxime, qui nunquam alias hiſce morbis detenti fuerant. Etenim ipſi poſt violentas Corporis exercitationes rigidioris aeris injurias ſucceſſive expoſiti, inopinato aegrotabant; inter quos Galli praeſertim jam ſupra dicti Milites. Hinc certe arbitrabar, *Pleuritides* haſce, utpote *benignae* ſatis indolis, minus quam alias, Medico negotium faceſſere debere, cum a craſſeſcente tantum lympha in Pectore originem ducerent. Exiſtimabam enim, quod certe in hiſce eodem prorſus modo, quo lympha in articulorum cellulis, aut muſculorum interſtitiis firmata, tum *articulares* varios, tum *Rheumaticos* dolores alios producit ita & pari modo, diſrupta propriis ductibus, aut ſaltem plus aequo repletis, ipſa quoque

que transfuſa, aut remorata circa *Thoracis* partes concreſceret, ibidemque magna in copia coacervata *gravatìvum* efficeret dolorem, aliaque ſimul morboſa *phaenomena* nulla alia prorſus ratione tollenda, quam concreſcentis lymphae congrua diſſolutione. Hinc enim apta reddi ipſa poterat, ut proprios iterum ſubeundo tubulos, ad priſtinam *circulationis* ſemitam reduceretur, indeque copioſo ſuccedente ſudore, aut affluentis urinae beneficio, extra corpus eliminari poſſet: quod natura ipſa ſatis ſuperque indicabat. Nulla ideo in hiſce tutior aderat curationis methodus, quam quod neceſſariam hanc lymphae diſſolutionem ſanioribus omnibus, mitioribus tamen, praeſidiis Medicus viriliter promoveret.

CXXI Id, praeter caetera, commode admodum praeſtabat Sanguinis emiſſio juxta indigentiam parce magis, minuſve celebrata: ſicuti & diluentes potiones magna in copia calide ſumptae, & iterata fomenta etiam, quorum ope tenuior diſſolvens humor per meatus cutis obrepens, maxime intento ſatisfacere poterat. Praecipua autem mihi erat cura, ut AEgroti, pro ut fieri poterat, tepidi ambientis aeris beneficio gauderent, atque ſtragulis optime cooperti in lecto jacerent, ad ſolicitandam magis, magiſque perſpirationem, in qua unice tunc primarius curationis ſcopus aderat. Si Alvus inobediens erat; *Clyſteres* emollientes praeſcribebam, aut Oleum amygdalarum dulcium, atque etiam Seminum Lini pro AEgrotorum tolerantia: ſolventibus aliis validioribus omnibus, & praecipue *catharticis* omiſſis, a quibus cane pejus, & angue in hiſce morbis abſtinendum eſſe, certe arbitrabar: tum quia Morbi cauſa nihil penitus in Abdomine reſideret, tum quia peccantis lymphae expulſionem per Alvum non conveniret promovere, cum eam natura ipſa ſudoris copia, aut urinae tuto ſemper perficeret.

CXXII Quod ſi *Pleuritides* iſtae a concreſcente in *Pulmonibus* ſola lympha factae nil penitus metuendae erant, quanto magis fauſtum portendere praeſagium poterant *ſpuriae* aliae, quae tunc quandoque occurrebant, utpote ab eadem tantum lympha derivatae, quae in interſtitiis muſculorum *intercoſtalium*, aliarumve externarum Pectoris partium moram traheret. Haſce ab illis facile diſtinguere quilibet poterat, manu affectae parti appoſita. Si enim comprimendo, aut quomodocunque confricando dolor augebatur, ſtatim de externa concretione judicium aderat. (32) *Externorum phlegmone preſſu, contactuque deprehenditur, ac notham Pleuritidem parit*: admonet Deſiderius Jacotius. Hinc in externis hiſce evincendis *lateralibus* doloribus, praeter ſanguinis emiſſionem (quam tamen aliquando omittebam, niſi aut de bene multo ageretur Corpore, aut doloris vehementia urgeret, aut ſupreſſae conſuetae evacuationes hanc ſpecialiter expeterent) nullum melius, atque

(32) *Deſid. Jacot. Com. in Coat. Hipp. l.* 5. *Sec.* 2 *n.* 28.

efficacius remedium experiebar, quam repetitos fotus ex ſimplici decoctione Malvae, florum Sambuci, Chamaemeli, & Seminum lini. Ad inunctiones tum in hiſce, tum in aliis *Pleuritidibus* raro admodum confugiebam, optime noſcens, quod oleoſae particulae difficili admodum modo poros cutis ſubeunt, niſi cum volatilibus, atque incidentibus aliis remediis efficaces magis reddantur. Hinc ſi unguentis, aut oleis in hiſce caſibus quandoque uti ſatius exiſtimabam, aut ad ipſam *polinae*, ut ajunt, confugere neceſſe erat, ſemper illis congruam ſpiritus Vini ſimplicis, aut *Camphorati* portionem adjungebam, ut illa magis permeare poſſent, quod & externis ſimul frictionibus promovere non omittebam. Sunt qui *Theriacam* tum in *nothis* hiſce *Pleuritidibus*, tum in *legitimis* gravioribus ad ſedandum dolorem, atque diſſolvendos ibidem conceſcentes humores etiam, atque etiam commendant. Ego tamen, utpote quorundam obſervationibus oculo praejudiciis obcaecato factis nil penitus fidens, ſemper exiſtimavi, quod ſi *Theriaca* in hiſce caſibus prodeſſe unquam poſſit, id eveniat, quia calide applicata lenientes ſimul, ac diſſolventes particulas per Cutis poros protrudit, quod aeque & melius praeſtare poſſunt, tum dicti fotus, tum inunctiones una cum ſpiritu Vini camphorato praeſertim magis actuoſae redditae, ut ſupra indicavi, atque ego ipſe fauſto toties eventu contigiſſe novi. Attamen in *externa* hac *Pleuritide*, ſicuti & in omnibus aliis praeter haec externa remedia ſupra recenſita, internas diſſolventes potiones ſimul ſumendas neceſſario monebam, ut intrinſecus lympham melius diſſolvere, atque attenuare poſſem.

CXXIII. Verum licet *internae lymphaticae Pleuritides* jam ſupra expoſitae plerumque feliciter ad exitum medio ſudore properarent, non in omnibus ſemper aeque benignam ſortiebantur indolem. Quandoque enim tanta in copia *lymphaticus* humor totam undique *Pulmonum* ſubſtantiam inundabat, atque in extima praeſertim eorundem ſuperficie proprios ductus taliter adimplebat, ut ibi craſſior factus, concreruſque nullis unquam diſſolvi praeſidiis, atque inde removeri ſatis poſſet. Hinc gravi, quo tum internis, tum exterius detinebantur, pondere extra modum gravati *Pulmones*, vix conſueto muneri paululum ſatisfacere poterant. Quare idonea ſic deficiente ſanguini ad motum concitatione, & ipſe lente admodum ſucceſſive movebatur, ita ut paulatim ad coagulationem vergens inevitabilem acceſſeret obitum. *Lymphaticas* graves haſce *Pleuritides* diſtincte noviſſe, atque adamuſſim explicaſſe expertiſſimum Lucam Tozzium conſtat, dum haec habet. (33) *Accidit praeterea, ut ab impedito Lymphae curſu, vel etiam a copia, & craſſitie ejuſdem, quae in Pulmones irruit, contingat Peripneumonia; ſi videlicet illos expandere non permittat, atque ſanguinis praeterfluentis motum quoquo modo retardet, unde haerens*

ipſe

(33) *Luc. Tozzius Cap. de Peripneumonia.*

ipſe tumorem parit Phlegmonodem.

CXXIV. Craſſioris, ſtagnantiſque hujuſce lymphae dominium in Pectore ſatis teſtabantur mortuorum ex hiſce morbis cadavera: dum & craſſam in *Pulmonum* cellulis latentem lympham, eorundemque *Parenchyma* intime ipſa imbutum, atque inde tumens maxime, induratumque conſpicere datum erat, ſimulque eximant ipſorum ſuperficiem, & quandoque etiam *Pleuram* ipſam mucoſa hac lympha tam fortiter obvolutam, ac ſi nova coriacea, fere dixerim, fortis tunica externa ipſis adjuncta eſſet. In hujuſcemodi *Pleuritis gravatrice* magis, quam in aliis, dolor aderat, praecedente rigore magis extenſo, cum majore Pectoris anguſtia, ita ut non raro vix erecta cervice ſpiritum ducere miſere poſſent, cum intenſo admodum faciei rubore, atque tumore ſatis ſenſibili. *Lymphatica* tantum, & ſpumoſa ſputa aderant, ut ſupra dixi, magna in copia prodeuntia, quibus perquam raro ſanguinea vix tenuiſſima filamenta immixta erant. Pulſus frequens ſemper erat, atque adſtrictus, qui ſucceſſive magis inde, magiſque imminuebatur, quo magis affluente lympha univerſum *Pulmonum* tumeſcebat *Parenchyma*, majoreque inde facta vaſorum compreſſione, minor remanebat aditus ſanguini per *pulmonares* tubulos trajiciendo.

CXXV. Quando *lymphatica* haec pejoris indolis *pleuritis* noſci hinc opportune poterat, largius ſanguinem emittere omni jure expediens admodum, atque praecipuum remedium erat. Quo enim magis tota ſanguinis maſſa imminuebatur, magis proportionata fiebat arctatis, ob ſtagnantis lymphae compreſſionem, pulmonaribus vaſculis liberius ſubeundis. Porro liberalis Sanguinis eductio tunc ideo magis conveniens erat, quia non ſolum *Pulmonares* capſulas craſſa haec lympha propemodum adimplebat; verum & in ventriculorum Cordis, in cavitatibus, in auriculis, adnexiſque ipſi majoribus vaſis accumulata, & concreſcens, *pſeudo-polypoſa* ibidem corpora conſtruere ſolebat, quae juxta molem, atque configurationem ſuam, liberum ſanguinis circuitum magis, minuſve praepediebant. *Pſeudo-polypoſas* concretiones haſce in confiniis Cordis factas, atque praecipue circa ſiniſtrum ventriculum aperte indicabat pulſus tum inopinato depreſſus maxime, atque imminutus, ſimulque inaequaliter vibrans, cum difficultate reſpirandi, atque anhelitu. Nec aliunde melius villoſas haſce pulſus conditiones deducere quis poterat, quas non raro, ſoperveniente affatim copioſo ſudore, totaliter ſolutas vidimus. Non enim ab organica quavis fixa cauſa talem pulſus inaequalitatem, & depreſſionem praeſtabat deducere: cum & derepente illae fierent, & derepente ut plurimum ſolverentur. Melius ideo conjectari hinc poſſe certe putabam, *Pſeudo-polypoſa* haec corpora in univerſali lymphae circa *Pulmones* congelatione fieri, atque in ejuſdem provida diſſolutione paulatim imminui, indeque ex toto evaneſcere: quo modo liberiore reddito

ſanguini circa Cordis confinia traxerit, & peſſimus poſtea pulſuum inaequalis rhythmus reſtituebatur.

CXXVI. Tunc autem mirum mihi magis erat quandoque attendere maximam alterutrius pulſus ab altero diſcrepantiam, quando nempe aut dexter, aut ſiniſter pulſus inaequalis erat admodum, nullamque alter ſaltem ſenſibilem inaequalitatis notam praeferebat. Scio enim cum morboſa corpora in Cordis confiniis latitantia, (ſive veri ſint *polypi*, ſive *pſeudo-polypi* in *Pleuriticorum* Cadaveribus plerumque obſervati) tum & vitioſas quaslibet alias ad id conferentes Cordis, adnexorumve ipſi majorum canalium configurationes, pulſus inaequalitates varias progignere poſſe; ſicuti & *Pulmonum* vitia quamplurima pulſum omnimode a naturali ſymmetria dejicere. Verum tunc par ſemper motus ſanguinis vitium in utroque pulſu aequaliter deprehenditur, niſi tamen ſpecialis adſit alterutrius Arteriae Carpi mala diſpoſitio, quod patam refert. Quod autem in alterutro magis *ſyſtematicae* pulſationes fiant, dum in altero totaliter a naturali deflectunt ordine; hoc perquam difficile mihi videtur explicatu. Namque dum Cor male quomodolibet ſe habet, indeque Sanguinis propulſio in Aortam Arteriam non ſucceſſivo aequali ſemper impetu occurrit, incongrua haec ſanguinis propulſio aeque fit per *Subclaviam* Arteriam dexteram, ac per ſiniſtram, ſicuti & per omnes alias Arterias tum aſcendentes, tum deſcendentes, cum omnes ab eodem primario Aortae trunco deveniant;

Quare & eadem incongrua ſanguinis commotio tam in dextero, quam in ſiniſtro pulſu fiat neceſſe eſt, dummodo, ut ſupra diximus, in alterutra ex *ſubclaviis* dictis organica peculiaris mala conſtructio non adſit majorem in una, quam in altera parte inaequalitatem producens, quae tamen, caeteris paribus, etiam extra *Pleuritidis* occaſionem evenire deberet. Ideo, quod tantum, vigente hoc morbo, talis diſcrepantia pulſus paſſim obſervetur, id peculiarem aliam ſuperadditam tunc indicat cauſam, quam diligenter inveſtigare tunc non omiſi, atque repetitis Cadaverum diſſectionibus intime magis pervadere in animo habui.

CXXVII. Hoc autem facilius aſſequi me poſſe arbitratus ſui, quoties alterutrum ex *Pulmonibus* in ſuperiore parte verſus *axillares* ramos praeter modum tumefactum inveni, ibidemque fortiter adhaerentem, ut non tam facile illinc divelli poſſet, propter quod & *Subclaviae* ejuſdem partis Arteriae compreſſiones fieri maxime poterant, indeque pulſus inaequalitates variae ſuboriri. Praeterquamquod aliquando in alterutra ex *ſubclaviis* Arteriis, & Venis maxime *pſeudo polypoſas* concretiones varias latitare, cadaverum diſſectiones in hiſce morbis perſaepe oſtendunt, quod ulterius hujuſce *phaenomeni* patentem aliam indicat cauſam. Caeterum quod compreſſis Arteriis *Subclaviis* ex alterutra parte in eadem tantum inaequalitas pulſus ſuboriri poſſit, & ipſe indicat clariſſimus Vir Knips-Macoppe in Patavina celeberrima Univerſitate Medicinae Profeſſor

feſſor famigeratiſſimus. (34) *Ita dextero pulſu malterato* (inquit ipſe) *ſiniſtrum tantum moderatum a Compreſſis Arteriis ſubclavia, ob apoſtema ſub axillae ejuſdem lateris glandulis obſervavit Pannarolus &c.*

CXXVIII. Nec tantum *ſubclaviae* Arteriae, ob fortem adhaeſionem tumefacti *Pulmonis*, compreſſiones fiunt, unde inaequalis ibidem, ut diximus, pulſus evenit: verum & Nervi quoque iiſdem canalibus uniti pari modo comprimuntur; quare & tremores, & dolores, & conſentientis partis contractiones, tumores *oedematoſi*, atque etiam impotentiae ad motum, ſuſcitari poſſunt. Sic ob eandem cauſam Nobilis Dominus Chriſtophorus de Muſſis prope Divi Philippi Neri Eccleſiam degens, quondam maximo derepente tremore in dextero brachio correptus fuit, cum ex eadem parte *ſuppuratio* in *Pulmone* facta eſſet, cum *acuto*, & *gravativo* ſimul dolore fere ſemper ſuperius ſub *Clavicula*, uſque ad *cubitum* protenſo. Tremor iſte, & dolor paulatim evanuit diſſolventibus variis, atque laxantibus ſimul extrinſecus adhibitis remediis, atque praeſertim puris maxima copia per *exſcreatum* educta, cujus ope affectus *Pulmo* a gravi, quo prius tenebatur, *infarctu* liberatus, non amplius conſentientes nervos comprimere poterat. Non hinc tamen ex toto illico convaluit, relicta forſitan in affecta parte non modica laeſione ab exceretis *purulentis*, a vocis raucedine, Tuſſi, & ſpirandi difficultate identidem magis, magiſque vigente &c. ſatis indicata; quod plerumque poſt *ſuppuratorios* Pectoris morbos evenire, quilibet noſcit. Hinc quoties major copia puris in affecto Pulmone concreſcebat, nova ſtatim fiebat nervorum compreſſio, unde denuo aut tremor, aut languor in eodem brachio inſurgebat, quod in ipſo pluries obſervavi.

CXXIX. E *lymphaticarum* genere eo magis *Pleuritidem* iſtae dignoſci, praeter dicta, poterant a mucoſa tenaci admodum cruſta, quae in educti ſanguinis ſuperficie ſemper exiſtebat, quae modo magis, modo minus albicans erat, modo virens, aut intenſe flavo colore intincta, juxta varias ipſius lymphae conditiones alias, quas poſtea proponemus. Interim non abs re hic erit peculiares meas ſubjungere ſpeculationes, atque obſervationes praeſertim, quas ad hujuſce *pleuriticae corticis* intimum magis examen perficiendum neceſſarias quammaxime eſſe arbitratus fui. Non modici enim momenti in curatione *Pleuritidum* a ſanioribus Practicis habetur hujuſcemodi contemplatio, a qua, veluti tutiore fundamento, ſanguinem ſatius detrahendi, tum & de exitu morbi firmius praedicendi rationem ſcrupuloſe admodum ipſi deſumebant.

CXXX. Tanti fecit ſolertiſſimus Baglivius hujuſce *pleuriticae corticis* tempeſtivam apparitionem in emiſſo ſanguine, ut aperte monuerit, quod (35) *In Pleuritide, Peripneumonia, & hujuſcemodi inflammatoriis Pulmonum morbis, ſi in ſanguine e vena*

 ſecta

(34) *Kniphs-Maceppe Epiſt. de Aortae polypo.* (35) *Baglivius Cap. de Pleuritide.*

ſecta extracto non apparent in ſuperficie cruſta alba, quae neceſſario apparere debet, profectò; materies namque illa cruſtam efficiens in Pulmone remanet. Licet clariſſime hujuſce Viri accuratiſſima obſervatio veritati affinis plerumque eſſe comperiatur, nonnulla tamen ſuper hac non incongruum erit adjungere, quae novis ultro a me toties habitis obſervationibus innixa, rem magis magiſque illuſtrare poterunt, novaſque etiam Medicis ratiocinationes, atque cautiones praebere, non ex toto fortaſſe ſpernendas.

CXXXI. In primis autem nunquam concedam, quod haec *cruſta* in quocunque Pectoris *inflammatorio* morbo apparere debeat, ut ipſe abſolute aſſerit. Quotidiana enim experientia ſatis docet, ſaepe graviſſimas occurrere *Pleuritides*, in quibus ſanguis eductus nullum penitus praeſeferet *pleuriticum corticem*, & tamen non raro faustum ſortiuntur exitum. Expedit itaque primo accurate diſtinguere, an Pleuritis vera, aut primario ſaltem, a ſtagnante in *Pulmonum* confiniis lympha dependeat (cujus indolis *Pleuritides* a me jam ſupra obſervatas fuiſſe breviter indicavimus) an vero Sanguinis veram concretionem in aliqua Pectoris parte, ut in *Pulmone* maxime, factam ſubſequatur, unde tumor *Phlegmonodes* ſuboritur, cujus peculiares obſervationes paulo poſtea ſubjiciam. Aliud enim eſt, meo judicio, quod ſanguis in *pulmonaribus* vaſis reſideat, atque concreſcat, quia, facta a cruſt maſſiliente, & coagulata lympha forti compreſſione, vaſa conſtringantur, atque neceſſaria *elaſtica* vi ſua inde fraudata, *circulantis* per ipſa ſanguinis motum ſolicitare neutiquam poſſint, maxime cum etiam, arctatis ob eandem cauſam *bronchialibus* tubulis, ſufficientis aeris in *Pulmone* idonea trajectio non habetur, a qua, juxta communem ſententiam, vi quaſi *concuſſionis*, *circulatoria* ſanguinis motus perennitas, atque juſtum moderamen habetur. Aliud eſt quod Sanguis abſque *lymphatica* dicta cauſa a ſuo motu ſiſtetur, indeque ad concretionem ſucceſſive in *Pulmonibus* tendat.

CXXXII. Si lympha craſſior, atque ad coagulationem tendens pro cauſa *Pleuritidis* habeatur, tunc verum eſt, quod *neceſſario apparere debet cruſta alba*, quae *lymphaticam* ſpecialem ſanguinis diſpoſitionem indicat. Id enim, & in aliis peculiaribus Morbis a lympha primario ſubortis evenire, cuique notum eſt. Sive ſit *Pleuritis*, ſive *Rheumatiſmus*, ſive *glandulares* quilibet alii ſint etiam morbi ab eadem lympha pendentes qui inter ſe ratione tantum affectae partis differunt, atque plus, minuſve ſunt metuendi, dum aliunde omnium generalis eadem eſt cauſa. Hinc nil mirum eſt, quod doctiſſimus Sydenhamus diſtincte adnotaverit, quod in *Rheumatiſmo* detracti Sanguinis color (36) *Pleuriticorum ſanguini non eſt ſimilis, quam Ovum Ovo &c.* Inſuper in hoc caſu verum eſt, quod ſubdit idem Baglivius loco ſupra citato, quod nempe tunc peſſimum ſignum

(36) *Sydenh. de Rheumatiſmo Cap* 5.

ſignum ſit, quod haec cruſta non appareat eo, *quia materies illa cruſtam efficiens in Pulmone remaneat.* (37) *Bonum autem ſi altera miſſione incipiat apparere.* Si enim lympha illa in Pulmonum confiniis reſidens concreta taliter ſit, ut nil penitus diſſolvi poſſit, atque ad *circulatorium* motum diſponi, ut denuo ſanguini adjuncta cum ipſo educatur, atque in ejuſdem ſuperficie appareat: peſſimum & perquam lethale ſignum eſt, inevitabilem certe in hujuſcemodi circumſtantiis mortem praedicens.

CXXXIII. Aſt, ut verum fatear, impoſſibile pene mihi videtur, quod *cruſta* illa *pleuritica* non appareat, quoties *lymphatica* vera ſit *Pleuritis.* Etenim certum mihi, ratumque eſt, non ſolum craſſam lympham illam tunc in Pectoris partibus, ſive contentis, ſive continentibus, ſive utriſque ſimul variis modis concreſcere, ſed ejuſdem etiam portionem aliam cum ſanguine quaqua verſus per totum Corpus in circuitum agi: unde dum ſanguis exit, neceſſario partem proportionatam ejuſdem lymphae ad concretionem tendentis ſecum ſimul afferet, quae in refrigerati poſtea ſanguinis ſuperficie manifeſtabitur. Quod autem, dum *lymphaticae* iſtae concretiones in Pectore occaſione *Pleuritidum* fiunt, in tota ſimul ſanguinis maſſa ejuſdem lymphae magna copia adſit, ſatis ſuperque ex *Pleuriticorum* diſſectis Cadaveribus didici. Porro nunquam *Pulmones* mucoſa hac lympha intime farctos, eorundemque extimam ſuperficiem, ſicuti & *Pleuram* ipſam variis modis plus, minuſve involutam eodem *lymphatico* glutine inveni quod ſimul & *Pſeudo-polypoſae* concretiones in dextero praeſertim Cordis ſinu, & auriculi, in *Pulmonum* vaſis, in Vena Cava, atque ejuſdem ſuperioribus, & inferioribus truncis, uſque ad *Emulgentes* quandoque protenſae in conſpectum non venerint; dum ſimul & ipſe *Pericardii* liquor a nativa maxime fluiditate ſua deflectens non raro praetermodum craſſior factus, ac fere concretus, partim internae ejuſdem ſuperficiei adhaerens inventus eſt ut omittam & *Pſeudo-polypoſas* minores concretiones in *Durae Matris* ſinibus, atque in aliis *Cerebri* ſanguineis vaſis obſervatas.

CXXXIV. Quae nam autem ratio haberi unquam poteſt conjectura, ut clarius pateat, quod in *lymphatica Pleuritide*, dum Pectoris partes a lympha hac concreſcente maxime vinciuntur, eadem in toto ſanguine mitior *lymphatica* morboſa diſpoſitio, quae ideo in Pectore crudelius ſaevit, & copioſius reſideat, quia eo tendit refluxa a toto ſanguine lympha, atque per proprios ductus ibidem affluentis, quam alibi ſeparatur, ibidemque ad coagulationem eo facilius diſponitur, quo immediate magis extrinſeci ambientis aeris rigidioris vim patitur, ob indeſinentem ejuſdem in *Pulmones* irruptionem? Verum, dum non a craſſeſcente, & reſidente lympha, ſed a vera ſanguinis, ut aiunt, *ſtaſi* in *Pulmonibus Pleuritis* ſuboritur (quod ſaepe evenire ex ſequentibus patebit) cruſtae *pleuriticae*

(37) *Baglivius in appendice de Pleuritide.*

cum corticem anxie expectamus quin immo rutilantem conſpicimus ſanguinem, in quo plerumque modica feri quantitas ſecernitur. Unde & hujuſcemodi *Pleuritides* ad exitum, aut *ſuppuratione* facta, aut per *reſolutionem*, aut alio modo quandoque abſolute perveniunt, quin ne minima quidem hujuſce *cruſtae* nota in Sanguine antea apparuerit.

CXXXV. Attente ideo in *Pleuritidibus* quibuslibet diſcernere oportet ſemper ex congruis ſignis, an *Lymphatica* vere ſit primaria earundem cauſa, an vero a ſanguinis genuina concretione proficiſcantur, anteaquam de conditione educti ſanguinis ullum proferamus judicium; quod maxime, & ad tutiorem prognoſim confert. Quoties ideo abſque *cortice* hujuſcemodi rutilantem ſanguinem in *Pleuriticis* eductum quiſpiam attendat, atque aliunde ex ſputis maxime, & urinis &c de *ſanguinea* concretione ſuſpicionem ultro habeat, timeat maxime Medicus, dum hinc in maximo vitae diſcrimine Ægrotus verſatur, praeſertim cum ſumma ſpirandi difficultas, pulſus concitatus admodum, parvus, & durus &c. univerſalem in *Pulmonibus ſtaſim*, ut ajunt, aut magna ex parte in ipſis factam denotent, conſuetis aliis accedentibus ſignis, de quibus infra agemus, ſpeciales de liſce obſervationes afferendo.

CXXXVI. Hinc dilucide ſatis evincitur, ut ſupra diximus, quod eadem penitus ſit mucoſa materies in ſuperficie detracti ſanguinis apparens, ac illa, quae in Cadaveribus *Pleuram*, & *Pulmones* obvolvere videtur, eorundemque *Parenchyma* undecunque pervadit, atque in tumores attollit varios. Sicuti & illa, quae in Canalium majorum, & Cordis cavitatibus accumulata *Pſeudo polypoſas* illas concretiones producit. Toties enim mucoſa haec eraſſamenta attente conferens mutuo, de hoc certior factus ſui; ita ut aliunde *phaenomenon* hoc explicari melius poſſe abſolute diffidam. Id ipſum aſſerit praeclariſſimus Malpighius, dum ſic effatur (38) *Eſt obſervatio certa in Pleuriticorum ſanguine reperiri quantitatem cujuſdam ſubſtantiae albae, ac ſolidae, uti lardum, quae in ſuperficie ſanguinis extracti, & etiam inter partes rubras illius intercepta obſervatur; quin immo in Cadaveribus viſa fuit diſtae materiae copia in vaſis Pulmonis, & Cordis repraeſentans Polypum, aut Cornu Cervi. Hoc corpus ſane non eſt Pituita, quoniam non eſt aqueae naturae, nec eſt res conſueta, ſed quidem portio Seri, aut Succi nervei, qui ob diſpoſitionem, quam habet, in hujuſcemodi morbo ad congelandum, ſeu ob defectum illius principii, quod mixtionem ſervat, ſeu ob vitium fermentationis, ſeu ob aliam cauſam, quam neſcimus, congeſtus praecipue in aliquo Pulmonis lobulo, ejuſque minoribus vaſis, prohibet motum ſanguinis, qui pertranſire deberet, produci que abſceſſum in una, aut pluribus partibus Pulmonis &c.*

CXXXVII. Licet, meo judicio, impoſſibile captu evadat, prout & Auctor iſte perſpicaciſſimus innuit, quod nam vere ſit principium illud *coagulativum*, quod in *Pleuriticorum* ſan-

(38) *Malpighius op. poſt.*

ſanguine, & lympha ſpecialiter dominati, nemo inficias iverit; Non abs re erit peculiares a me ſuper hac re factas obſervationes hic adducere. Dum in educto mox a *Pleuriticis* ſanguine, atque in duobus vaſis recepto, in alterutro ex his ſp. nitroſi liquoris portionem immiſi, mirabile viſu fuit, quod, praecipitatis illico rubicundis ſanguinis globulis, reliqua ſanguinis portio in mucoſam quandam ſatis craſſam, fere albicantem ſubſtantiam abierit, quae pluſquam medietatem totius ſanguinis aequabat; dum interim reſiduus ſanguis dicto carens liquore, juxta conſuetudinem paulatim coagulari viſus eſt, modica admodum ſecreta Seri portione, ſuperpoſita conſueta *pleuritica cruſta*, quae multo minus craſſa, quam in primo vaſe, remanebat. Id terque quaterque, cum alias expertus ſim; quod cum pari pacto alias non ſemper eveniret, non a nitroſi liquoris diverſa actione tantum, ſed a varia diverſi ſanguinis, in quo periculum faciebam, diſpoſitione petendum id eſſe, arbitrabar. Alia etiam expertus ſum, varios addens emiſſo nuper ſanguini liquores alios, unde variae emergere videbantur ſanguinis mutationes, propter quas plus, minuſve rubrorum globulorum praecipitatio fiebat. Quod utroſum principium, aut aliud non abſimile, Aquilonaribus dominantibus tunc ventis, in aere vigens quid ſimile in ſanguine praeſtare poſſet, atque hujuſcemodi lymphae copioſas magis ſecretiones, concretioneſque progignere, non abs re fortaſſe erit ſuſpicari, quod fuſius hic non vacat explicare. Id conſonum ex toto eſt allatae ſupra ſententiae clariſſimi Jacobi Keilii, a quo didicimus, hyemis tempore (quod magis in aquilonari conſtitutione verum eſſe comperietur) *frigorificas* quaſdam vigere particulas, quae una cum aere poros cutis pervadendo, ſanguinemque ſimul, peculiares ipſius particulas ad coagulationem magis diſpoſitas (lymphaticas fortaſſe melius, & facilius) maxime figunt, ſtrictioremque earundem *copulam* efficiunt: a quo unice, potioreque ratione, tum *pleuritici* dicti *corticis*, tum *pſeudo-polyporum* dictorum, cum & aliarum quarumcunque *lymphaticarum* concretionum in Pectore exiſtentium magis veriſimile principium derivatur. Quidquid ſit de hoc, ſatis hic ſit innuere, quod ab hac praecipitatione rubrorum globulorum in Sanguine, ſeu melius ablutione fibroſae ejuſdem ſubſtantiae, hujuſce *cruſtae* principium deducit celeberrimus Malpighius in diſſertatione de Polypo, in qua cum Sydenhamii explicatione convenire videtur. Dicit etiam ibidem, quod *cruſta* haec ab aliquibus habita fuerit pro chyli portione, mox pro ſucco nerveo, mox pro puriore ſanguinis parte &c.

CXXXVIII. Quod autem concretiones iſtae omnes, quas ex eadem penitus proſapia eſſe arbitramur, vere ſint lymphae glutinoſo principio praeditae craſſamenta, ſeu melius concretiones, ultro cuique ſatis patebit, ſi eductum ſtatim a *Pleuriticis* ſanguinem, antequam ſtrigeſcat, ſimulque, dum ſtrigeſcit, ſedulo

dulo attendat. Mirabile enim tunc viſu eſt, quod dum tota illa ſanguinis fluida maſſa ad coagulationem diſponitur, ex gravitatis lege, primo graviores ſanguinis fibroſae partes fundum petunt, ſimulque uniuntur: eodemque tempore *lymphaticae* leviores in ſpecie ſuperius tendentes in extrema ſuperficie paulatim concreſcunt, & *cruſtam* firmant. Tamque tenax quandoque eſt *lymphaticum* hoc gluten *corticem* hunc conſtituens, ut, dum concreſcens cum tota fibroſa ſanguinis portione in minorem reducitur circulum, quam ſit *peripheria* vaſis circularis, in quo continetur, ſuperficies ejuſdem vaſis internae mediis tenacibus fibrillis ita adhaereat, ut ab ea, licet aliquantulum recedens, ex toto liberari non tam facile poſſit. Inſuper *lymphaticae* hae moleculae inter ſe tam ſtricte, tam intime uniuntur, atque ope dicti glutinis ita devinciuntur, ut emergens inde *circularis cruſta elaſticam* fere nanciſcatur vim, propter quam, ad centrum exterius undecunque contranitendo, concavam efficere ut plurimum ſuperficiem videatur, quae tunc magis plana evadit, quo minus craſſa minuſque tenax *cruſta* ſit, parem & in concreſcente intra corpus lympha conditionem indicans.

CXXXIX. Suppoſito hoc glutinoſo ſatis admodum pervicaci, ſatis patet, quomodo haec eadem lympha intra vaſa ſeſiſtat, & ſine ſeriis *pſeudo-polypoſas* concretiones dictas producere facile poſſit, nil penitus obſtante pereunte *circulatorio* Sanguinis motu. Placet autem mihi hic ultro accuratiſſimi Sydenhami animadverſiones de hac eadem *pleuriticae cruſta* breviter adjungere, atque ex habitis obſervationibus ad trutinam ſedulo revocare. Dum praeclariſſimus hic Auctor de hac loquitur, dicit illam eſſe puris aemulam, adinſtar ſevi liquefacti, cuticulae tenacis, & fibris refertae formam exhibentem. Statuit inſuper, quod nihil aliud illa ſit, (39) *quam fibrae ſanguineae, quae rubicundo, ac naturali ſuo integumento per praecipitationem exutae, ambientis aeris frigore in membranam hujuſcemodi ſubalbidam concreverE.* Niſi praevia adeſſet mucoſae exuberantis Lymphae ad fortem coagulationem diſpoſitio, quam diſtincte in hiſce morbis adnotaſſe Malpighium, jam ſupra indicavimus: nunquam intelligere ſatis ullus poſſet, unde nam talis *cortex*, qui quidem multo magis tenax eſt, quam tota fibroſa ſanguinis concreta maſſa, *ſolo ambientis aeris frigore*, ex fibris tantum ſanguineis conſtrueretur. Nulla enim, meo judicio, potiur adeſſet ratio, quare in uno potius, quam altero Corpore talis praecipitatio fieret, cum utriuſque eductus ſanguis ab eodem aeque rigidiore aere verberetur. Inſuper ſi conſimiles concretiones tum in Cordis cavitate, tum in majoribus vaſis, atque circa *Pleuram*, & *Pulmones* fieri obſervavimus, etiamſi hae partes non aeque, ac eductus ſanguis coagulantem aeris vim patiantur; Certe hinc ſtatuendum neceſſario eſt, aliam in ſanguine reperiri

cauſam,

(39) *Sydenham Cap.* 3. *de Pleuritide.*

cauſam, praeter aeris frigus, propter quam concretiones hae haudquam quidem ex dictis patere ſatis conſtat, poſita praeſertim peculiari Lymphae ad concreſcendum diſpoſitione, quam in toto quoque ſanguine hiſce morbis praeviam, & ipſe indicavit doctiſſimus Ramazzinus in conſtitutione anni 1691., factas ſimul de juvenis Cordis *polypis* majorum vaſorum incolis obſervationes in *Pleuriticorum* cadaveribus referens.

CXL. Non ibo tamen inficias, quod iſtarum concretionum cauſa, praeter dicta, ad ipſius etiam rigidioris aeris conditionem ſit omni jure referenda, pro ut ſupra, cum doctiſſimo Jacobo Keilio adnotavimus. Namque id ſpecialiter teſtari ultro poſſunt, *lymphaticae* tenaces concretiones, quae in extremitatibus pedum, & manuum (ubi major diſtantia adeſt a Corde, ac proinde alia etiam ultro de cauſa minor humorum velocitas) occurrunt, *Perniones* dictae, quae hyemali ſemper tempore frequentius in Puerulis accidunt, quorum fibrillae, utpote minus rigidae, minus per conſequens ſunt elaſticae, minuſque idoneae, ut ſtagnantes humores ad motum juxta neceſſitatem ſollicitent, pariterque ratione *frigoriſicis* aeris permeantibus moleculis facilius aditum concedunt. Praeterquamquod, caeteris paribus, majorem in Pueris, quam in adultis *lymphatici* humoris copiam adeſſe putandum eſt, quare & facilius in ipſis, quam aliis concretiones hae in Pedibus exſurgunt, foventur, atque magis magiſque firmantur. Addendum hic id ultro eſt, quod de *Pleuritis* hujuſce ſanguinis apparitione diligenter ſe obſervaſſe teſtatur accuratiſſimus idem Sydenhamus, dum ſic admonet (40) *At vero (ut id obiter attingam) animadvertendum eſt, quod ſi ſanguis a ſciſſa vena non recto flumine verſus horizontem proſiliat, ſed per cutim repens perpendiculariter demanet, ut ut celeri ſe proripiat gradu, ſaepe tamen ad dictum colorem non accedit, cujus ego me cauſam neſcire fateor. Neque AEger ab iſtiuſmodi ſanguinis miſſione perinde levatur, ac ſi modo primum deſcripto fluat. Quin imo cum hoc ipſo modo extrahitur, ſive orificium anguſtius, ſive quid aliud obſtiterit, quo minus pleniore exeat gurgite, neque hic ſanguis Pleuriticorum ſanguinem colore aemulatur, neque AEger par exinde commodum capit.*

CXLI. Quod, dum ſanguis a puncta vena pleno, expedito, gurgite non fluit, ſed per cutim repens lente admodum proſilit, non aeque facile *pleuriticum* praeſeferat *corticem*, ſeu colorem: de hoc certior nondum ſatis fieri ex ſufficientibus obſervationibus potui, quare de hoc fides ſit penes tantum Virum. Hoc unum innuam, quod, antequam ſuper educti ſanguinis conditione hac firmum quiſpiam praeſtare judicium tentet, animadvertendum ſedulo eſt, atque ex congruis ſignis recte primo ſtatuendum, ut ſupra dixi, an vere *Pleuritis ex lymphaticarum* genuina progenie ſuborta ſit, an vero potius ſit ex aliis pejoribus, quae veram ſanguinis concretionem in-

Pul-

(40) *Sydenham. Cap. proprio de Pleuritide.*

Pulmonibus factam immediate ſubſequuntur. Si *Pleuritis* ex hiſce vere ſit, quas *ſanguineas* merito appellandas eſſe ſtatuimus, incraſſatum expectabit Medicus *pleuriticum corticem*, qui nunquam apparebit, ſive Sanguis è vena lento maxime profiliat motu, ſive libere pleno gurgite prodeat, ſive alio quovis modo *perpendiculariter*, prout hic Auctor ait, aut non, ipſe procedat, ut ſupra obſervavimus. Verum ſi ad *lymphaticarum* cenſum tunc *pleuritis* ſit referenda, in quibus aut minor, aut major, craſſior, aut tenuior, aut alia quavis ratione varius *cortex*, juxta morbi diverſas diſpoſitiones, neceſſario apparere debet; non jam difficile eſt capiu, cur in aliquis a Sydenhamio circumſtantiis ſanguis conſuetus *pleuriticus* non exire poſſit. Fortaſſe enim dum per anguſtiorem ſciſſuram ſanguis prodire coactus eſt, mucoſa illa craſſior ſubſtantia cruſtam conſtituens exire commode nequit. Quod inſuper aeque facile intelligitur, ſi putemus, quod, dum per ſtrictius foramen ſanguis exit, ipſius componentes particulae plus aequo compreſſae, inter ſeſe mutuo magis uniuntur, devinciuntur, atque ita adhaerent, ut *lymphaticae* illae moleculae magis tenaces ab aliis ſe expedire nil penitus poſſint, etiamſi ſanguis jam eductus in conſueto vaſe reſideat. Id etiam evenire poteſt, ſi ſtatim ac ſanguis è vena defluxit, valide concutiatur, atque intime miſceatur, ut ſeparatio recto ordine non ſuccedat, quod idem hic Auctor ſe obſervaſſe notat, dicens (41) *Obſervavi etiam, quod ſi ſanguis recens extractus, quocunque demum modo fluxerit, immiſſo digito agitetur, ſuperficie rubenti, ac florida, ut in aliis morbis quibuslibet, ſpectabitur.*

CXLII. Rationem hanc confirmat urinarum diligens inſpectio. Etenim iſtae in tumultuoſa ſanguinis validiore concuſſione, in ſummo praeſertim vigore febris, ſeparatae nullum contentum oſtendunt, ſed confuſae, & perturbatae maxime vario modo apparent; eo quia a tali validiore concuſſione contentorum particulae intime miſcentur cum reliquo urinoſo latice, ut neque vi ſpecificae propriae gravitatis, dum urina in Matula conquieſcit, aliae ab aliis ſeparari commode poſſint, atque congruis ſuis locis aptari: quod quidem veteres Medici a vi *concoctrice* debili, occaſione Morbi, reddita, minus hæſitanter derivarunt. Quod vero Ægrotus pr exinde commodum non capit, quando minus pleno Sanguis gurgite in *pleuriticis* educitur, manifeſte ex ſe patet. Tunc enim reſiduus in venis ſanguis non ita ad motum inde ſolicitatus ultro, prout requiritur, ut ex adjuncta nova velocitate, ipſius portio, quae in affecta parte reſidere putatur, majore inde conatu addito momento, ad motum urgeatur, ut ſucceſſive circumpoſita ſubiens vaſcula, cum reliquo *circulatorium* iterum aſſumere motum poſſit. Cumque enim notum eſt ſanguinis emiſſionem in hiſce, ſicuti & in aliis *inflammatoriis* morbis, ideo confer-

res

(41) *Sydenh. Cap. proprio de Pleuritide.*

re; tum quia copia ſanguinis imminuitur, majoreque canalium facta capacitate, commodior inde rarefactioni reſidui ſanguinis, ejuſdemque neceſſariae diſſolutioni locus conceditur, tum quia totus, qui ſupereſt ſanguis, velocius pari ratione movetur, juxta citiorem, tardioremve motum, quo a puncta vena ſanguis proſilire valet.

CXLIII. Hinc non ſatis percipio, cur ſolertiſſimus Pitcarnius tam ſcrupuloſe in hiſce morbis jubeat, ſanguinem ſemper ab oppoſita parte mittendum eſſe, ne ab affecta eductus, ad eandem concitatiore motu reſiduum ferri cogat; quod quidem neceſſarium aliunde eſſe videtur, ut novo hoc adjuncto, ob velocitatem adauctam, momento ſanguis affectam ſubiens partem, in ſtagnantia fluida majorem faciat impetum, eaque facilius ad motum ſollicitet, ſolida ſimul ad validiores *oſcillationes* cogendo: in quo unice conſiſtit magis tuta, magiſque expedita morbi ſolutio. Fateri tamen hic poſſum, quod licet ut plurimum, ob allatam rationem, ab affectae partis latere ſanguinem tunc educi juſſerim, atque feliciter res pro votis mihi etiam ceſſerat, dum oppoſiti brachii venam aperiri imperaveram, quod data opera toties fieri ſatius duxi, ut ex repetitis obſervationibus tutius obtinerem judicium, ad ſcrupuloſas hasce quaeſtiones rationabilius dirimendas, in quibus cavillari nimis conſueverunt veteres praecipue Medici, inter quos varia ſentire viſi ſunt.

CXLIV. Hollerius tamen aperte ſtatuit, ſemper venam ex eodem latere affecto ſecandam eſſe. Id congruit cum divini ipſius Senis effato, aſſerente Valleſio, oppoſitum tuentibus Avicenna, aliiſque Arabibus, unde Valleſius ſic ſtatuit (42) *Verum jam omnibus fere ventum eſt in ſententiam Graecorum, ſcaturque jam ubique in brachio lateris affecti*. Andreas Veſalius, pro ut idem refert Hollerius, *Jecorarium* ſemper venam brachii dexteri ſecandam eſſe certo arbitrabatur quod ideo merito praeſtandum eſſe ipſe putat, quia ex parte dextera venam *Azygos* venae Cavae trunco implantari animadvertit, atque per illam facile *pleuriticam* materiam extrahi poſſe opinatur. Hujuſce opinionis examen idem Hollerius accuratiſſime profert (43) eamque ſolidiſſimis rationibus ab Anatomia petitis funditus evertit.

CXLV. Quidquid ſit de hac controverſia: ego iterum dicam, me alias perſaepe, atque in hac potiſſimum conſtitutione obſervaſſe, ſanguinis emiſſionem non ſolum abſque ulla noxa, verum etiam cum aequali AEgrotorum levamine ſemper evaſiſſe, ſive vena è latere oppoſito, ſive ex eadem parte ſecaretur; dummodo congrua fieret ſanguinis emiſſio, juxta vim morbi, atque AEgrotorum tolerantiam; quod quidem in quacunque *Pleuritide* obſervavi, atque *circulationis* ſanguinis doctrinae magis conſonum videtur.

(42) *Valleſ. Com. de rat. victus in morb. acutis*. (43) *Holler. de Morbis internis lib. 1. Cap. 26.*

videtur. Id unum dicam, quod, poſt celebratam ſanguinis emiſſionem ex alterutro brachio, atque etiam ex utroque, ſi opus eſſet, proficuum maxime expertus poſtea ſemper fui, venam Pedis aperire; quicunque ille vere ſit modus, quo hujuſcemodi ſanguinis emiſſio prodeſſe quamplurimis patetur: ſive per revulſionem, ſive non: de quo hic non vacat ultro verba facere. Addam etiam, quod, quandoque ad vehementiores *pleuritides* dolores ſedandos, praeſertim externos, uſus ſum utiliter *cucurbitulis ſcarificatis* parti eidem affectae appoſitis, quarum ſuctionis magna vi concreſcentes humores ad motum illico ſolicitari poſſe, ex ſe patet; propter quod & veteres Medici eodem hoc praeſidio feliciter uſi fuerunt, tum in hiſce caſibus, tum in *Angina* maxime contumaci, aliiſque *inflammatoriis* morbis non procul a Cute firmatis. In *Angina* autem magis periculoſa, aliis praehabitis conſuetis praeſidiis, ſub Mento, prope *Thyroides* glandulas apponere *cucurbitulas* haſce conſtitui, & quidem cum manifeſto levamine, atque ſubita Morbi ceſſatione: de quo iteratis toties obſervationibus certior fieri potui. Id ipſe ſe quampluries obſervaſſe fatetur eruditiſſimus Antonius Franciſcus Bertini (44) quondam Medicinae Profeſſor praeclariſſimus Florentiae, ſub cujus diſciplina ſolidioris Practicae medicae fundamenta ego ibidem jeci, conferentibus ad id mihi quamplurimum ſanioribus documentis praeſtantiſſimi ejus Filii Joſephi Bertini mihi amiciſſimi, qui nunc inter clariſſimos Florentinos Clinicos Medicos eximia virtute floret.

CXLVI. Attamen ex repetitis obſervationibus, atque allatis ſupra rationibus, ſtatuere certo poſſum, primarium, praecipuumque *Pleuritidum* auxilium, ſicuti & in *inflammatoriis* quibuſcunque morbis, a ſanguinis emiſſione ſperandum merito eſſe, maxime ſi ex patente ſatis inciſione fiat, ut liberiore, atque ſolicito magis motu ſanguinis eductio ſuccedat. Non hinc tamen quis unquam putet, me ſupervacaneas, atque plus aequo copioſas, ſeu fere ad animi deliquium iteratas emiſſiones ſanguinis laudare, uti cum veteribus Medicis nonnulli ſentiunt, & faciunt. Scio enim, quod, quo magis viribus ſic deſtruitur AEgrotus, eo minor pari ratione remanet vis reniſus in ſolidis partibus ad concreſcentes diſſolvendos humores, eoſque ad motum ſolicitandos. Habita ideo ratione morbi, & roboris affectorum Corporum, ſive quantitatis ſanguinis ſpecial ter attendendae, ſãguinem plus, minuſve expedit mittere, ne quis nos merito arguat cum doctiſſimo Ramazzino, dum ſic exclamat (45) *Quot vero modis per venae ſectionem peccatur? Jam Phlebotomus, veluti gladius delphicus, paſſim tam in magnis, quam in levibus morbis ſtringitur, ad innocentes victimas ſaepius mactandas, quam graves affectus jugulandos.* Si tamen unquam in *Pleuritis* copioſam magis ſanguinis emiſſionem convenire merito putandum ſit, id maxime evenire arbitrarer in *Pleuri-*

(44) *La Medicina difeſa p.* 240. (45) *Ramazzin. diſſert. de conſtit. anni* 1692.

Pleuritide potius vera *ſanguinea*, (de qua fuſius infra differemus) quam in *lymphaticas*; in illa nempe, quae primario a ſanguinis, genuina concretione, non vero a lymphae congelatione ſuboritur: tunc maxime cum eductus primis vicibus ſanguis modicam admodum Seri portionem in vaſe ſecernit, nullamque recenſiti toties *pleuritici corticis* notam exhibet. Caeterum, ut ſummatim loquar, certo aſſerere hic poſſum, *Pleuritides lymphaticas* haſce fere omnes tunc fauſto plerumque omine ad exitum perductas eſſe, earundemque curationem me paucis admodum remediis complevisse. Etenim poſteaquam pro indigentia, ſanguis detractus ſatis fuerat, ſolis externis fomentis, atque internis *pectoralibus*, vulgo dictis, potionibus copioſe, & calide aſumptis totam operam adimplebam, reliquum operis ſagaciori naturae perficiendum relinquens, dum ipſius greſsus attente admodum perpendebam.

SECTIO

SECTIO SECUNDA

CAPUT TERTIUM

Pleuritis Lymphatico-bilioſa, ubi & de variis Pulmonum cum Pleura, aliiſve Pectoris partibus adhaeſionibus; de cortice pleuritico iterum; de Pſeudo-polypis; de Pleuritidum diverſa ſede, atque exitu vario; de earundem ſymptomatibus, & curatione

CXLVI. AD *lymphaticarum* claſſem reduci pariter poterant Pleuritides aliae, in quibus eductus ſanguis non albicantem, ut plerumque ſolet, & diximus, ſed flavo, aut *flavo-virenti* colore infectam *cruſtam* proferebat cujus pariter coloris ſputa quoque ipſa videbantur. In hiſce autem ſatis parebat exuberantis bilis dominium, quae cum lympha commixta, atque in Pectore craſſeſcens, congelataque morbum conſtituebat. Ex repetitis namque toties Cadaverum diſſectionibus ſatis didici, ejuſdem pene indolis ſemper eſſe, & ſputa, & *pleuriticum corticem*, & mucoſas concretiones in Pectore factas, a quibus morbus proveniret; ita ut ante ſputi apparitionem, educti ſanguinis attento colore, futurorum ſputorum, & reſidentis in Pectore lymphae conditionem certe ſemper praedicere potuerim. *Pleuritides* hae, quas ideo *lymphatico-bilioſas* appellabam, frequentius, & gravius corripere viſae ſunt cachecticos maxime, aut obeſos, aut bilioſos praeſertim Homines, liberaliori Vini uſui indulgentes, aut cujuſcunque generis dulcis large, atque inconſiderate utentes. Quamobrem hiſce Milites fere omnes, quos in Noſocomio noſtro curandos tunc habui, detentos plerumque graviter vidi. Caeterum hujuſce indolis *Pleuritides* non aeque facile, ac aliae ſupra deſcriptae *lymphaticae ſimplices*, per ſudorem ſolvebantur: cum non raro per bilioſas dejectiones, aut per copioſas croceae urinae excretiones, non neglectis tamen bilioſis ſputis, ſolverentur. Unde non eandem penitus in hiſce, ſicuti & in aliis, ſemper curationis methodum ſervandam eſſe, ſatis ſuperque novi. Neque iſtae aeque facile ad exitum perducebantur, cum minus ſalutare praeſagium utplurimum proferrent.

CXLVIII. Non hic diutius immorabor, ut diſtincte oſtendam,

quo

qui nam modo bilioſus iſte humor a conſuetis *promptuariis* ſuis ad Pectus aſcendere poſſit, ibidemque cum lympha concreſcere. Nondum enim ex diligentioribus obſervationibus, accuratiſque Cadaverum diſſectionibus conſtare ſatis potuiſſe arbitror, an bilis haec per peculiares breviores vias a *biliariis* ductibus ad Pectus transferatur an potius per conſuetum *Circulationis* tramitem cum univerſa humorum maſſa delata, ibidem cum lympha ſecernatur, atque reſideat. Satis ſuperque pro inſtituto meo eſſe cenſeo, ſi de *bilioſis* hiſce *Pleuritidibus*, ſeu melius *lymphatico-bilioſis* ſpeciales a me factas obſervationes, adhibitamque a me in ipſis Methodum, quam fere ſemper utilem attendi, in medium proferam.

CIL. Statim ac in hujuſcemodi *Pleuritide* flavum ſputum primis diebus attendebam, cum amaritie Oris, ructibus, manibus ad vomitum concitationibus, cum Inteſtinorum murmure, aut ſimilibus, in ſaginatis praeſertim Corporibus, largiori cibo omnis generis inconſulte indulgentibus, exuberantem ſimul in primis, ut ajunt, viis humorum copiam, atque bilis maxime dominium noſcens; ſtatim ad *Emeticum* confugere ſatius arbitrabar. Attamen cum ſatis noſcerem, quod quandoque, ob effraenatam *Emetici* actionem, contractis pro modo Inteſtinorum membraneis fibris, atque per conſenſum *meſeraicis* ſimul omnibus in violentas criſpationes adactis, coarctantur ibidem eadem ratione ſanguinei tubi, totaque ſanguinis maſſa pleniore gurgite ſuperiores, & Pectoris maxime partes ſubire cogitur, ubi minor ob eandem cauſam tenuitas adeſt (quod quidem ſicuti in alio quocunque morbo, ut ſupra oſtendimus, ita praeſertim in Pectoris affectionibus tenendum magis eſt); Ideo primo deplenda eſſe ſatis vaſa, ope congruae ſanguinis emiſſionis, antecedente die jubebam. Hinc levius, tutiuſque ſeligens *Emeticum* remedium, ſummo mane ſufficientem *Ypecacuanhae* doſim ipſis propinabam, Adſtantibus ſimul indicans, ut, quoties AEgrotus, aut manibus Vomendi conatibus detineretur, aut tenaces admodum, viſcidaſque materies difficile rejiceret, demulcentis pectoralis potionis iteratis vicibus ſumendae calide magnam copiam ipſi exhiberent, cujus ope, aut facilius vomere, aut per inferiora expurgari commodius poterat, vehementiorem ſic *Emetici* actionem evitando.

CL. Hujuſcemodi remedii beneficio res quandoque tam feliciter evadebat, ut immutata illico graviore morbi ſpecie, liberiore reddita reſpiratione, Pectoriſque imminuto gravamine, *ſymptomata* reliqua omnia leviora redderentur, atque facilior, magiſque copioſa *anacatharſis* ſubſequeretur. Hinc AEgroti jam de ſalute tuto ſperare ſe poſſe videbantur, cum antea in graviore morbi inſultu Mortis potius, quam vitae ſibi ipſis omen luctuoſe praeſinirent. Neque haec ad jactantiam data opera prolata eſſe, ullus unquam putabit, ſi ex Praxi diſce-

tet, in gravioribus quibuslibet Morbis, ſicuti & Pectoris maxime, naturam perſaepe admirabiles moliri *crises*, & quidem in tam remotis, & variis partibus, ut nulla prorſus ex anatomicis ratiociniis congrua earum explicatio deſumi poſſit. Si quis autem in re tam obſcura, innumeriſque difficultatibus undecumq; ſcatente ratiocinandi locus mihi conceditur, ob duplicem cauſam in *Pleuritide* hiſce *Emeticis* uſum feliciter evaſiſſe existimarem. In actu enim vomitus, concuſſis fortiter Pectoris internis partibus, totaque ejuſdem cavitate non modice quaſſata, concreta ibidem lympha commoveri, imminui, atque diſſolvi poterat, ſicque aptior reddi, ut partim circumpoſitos ſubiens *lymphaticos* ductus in aream circulationis provide redacta, nunc per Urinam, nunc per ſudorem ejiceretur; quod non raro tunc evenit: partim in *bronchiales* minores tubulos intruſa, indeque ad majores migrans, per *exſcreatum* educi poſſet: quod faepius eveniſſe novimus. Quod ſi bilioſum ſimul ſpectemus humorem ibidem cum lympha commixtum, atque ab inferioribus *biliariis emunctoriis* illuc quomodocunque derivatum: non minoris momenti alia emerget ratio, fauſtum adhibiti *Emetici* exitum indicans. Quo magis enim congruus auxilii in hiſce morbis, raris tamen praecuntibus indicationibus, bilioſis exuberans humor ſic provide educitur, minor quoque ejuſdem copia affectas Pectoris partes ſubire valet. Addam ultro, quod dum de ſagmatis praeter modum Corporibus agebatur, depletis ſic *Inteſtinorum* cavitatibus, demptaque tum Ventris turgeſcentia, *Diaphragmatis* depreſſio facilius habebatur, ac proinde liberior reſpiratio. Id aperte teſtantur occurrentes paſſim in *Hypochondriacis* corporibus graves anxietates, quae ſola ventris idonea evacuatione ſtatim ſolvuntur.

CLI. En autem veritati magis affine, habendum eſſe ratiocinium hoc arbitrarer, quo magis cum ipſius Hippocratis obſervationibus congruit, dum aſſerit, quod (46) *in doloribus Pleuriticorum utile eſt Alvum mollem eſſe* quod fuſius in propoſitum noſtrum explicat Deſiderius Jacotius, innuens (47) *utile eſſe per dolores pleuriticos, ſi mollius Alvus feratur, non propter corruptionem alimenti, aut naturae irritum motum, aut Ventriculi, vel Hepatis in conſortium mali adducti offenſionem; quibus omnibus modis mollior Alvus Pleuriticorum periculoſa eſt, plerumque lethalis: ſed ratio Morbi, propter materiae derivationem in ſtatu cum ſignis concoctionis, propter ejuſdem criticam expurgationem.* Quid ergo mirum, quod ſi ex Oris amaritie, nauſea, vomitu, ructibus &c. bilioſi humoris turgeſcentia indicata ſatis eſſet, ob ejuſdem *derivationem* tutis praeſidiis promotam, melius admodum ſe habere AEgroti iſti manifeſte ſentirent? Quod autem iſtiuſmodi derivationem in allatis circumſtantiis primis morbi diebus blando *Emetico* promo-

(46) *Hippoc. in Coac. lib. 5. Set. 2. n. 25.* (47) *Deſider. Jacot. in Com. ibidem.*

promovere congruum magis eſſet, quam per inferiora omnimode ſollicitata expulſione, ratio ipſa ex ſuperius allatis animadverſionibus ſatis indicat. Siquidem eodem tempore, quo per breviorem viam bilioſi humoris expulſionem tentabam, ex ſucceſſente inde analoga concitatione, concreſcentium in Pectore humorum neceſſariam commotionem, atque diſſolutionem egregie, tutoque ſuſtentabam.

CLII. Non eadem tamen ſemper in quocunque AEgroto, etſi *lymphatico-bilioſa* hac *Pleuritide* detento, methodo curationem exordiebar; ſed congruo habito reſpectu ad occurrentes peculiares circumſtantias, ſaniores inde deſumebam indicationes. Hinc ſi de gracili agebatur Corpore, tenui nimis humorum univerſa conſtitutione ditato, in nativa Pectoris anguſtia, cruentis praeviis ſputis, ab *Emeticis* totaliter abſtinebam, optime conſcius, quod, promoto hinc uberiore ad *pulmonaria* vaſa ſanguinis affluxu (maxime cum de laxa admodum canalium ſtructura in corporibus haemorrhagiae aſſuetis ageretur) perquam facile vaſorum lacerationes, & copioſae ſanguinis eruptiones oriri poterant. Qua de re ſi alumde tum ratione attentae Morbi conditionis, tum ex praegreſſis liberalioris nutritionis erratis, neceſſario ventris expurgatio indicata erat, id praevio Oleo Amygdalarum dulcium, aut ſeminum Lini, adhibitiſque ſucceſſive laxantibus *anodinis* Clyſtribus, perficere curabam. Porro ſic, etſi remedio, quod ex toto par morbo eſſet, tunc non uterer, paulatim tamen aeque feliciter, quo magis tuto, expertam humorum *derivationem* promovebam, contraindicantibus omnibus ſimul ſatisfaciens.

CLIII. Invaleſcente ſucceſſive morbo, adauctiſque inde non raro *ſymptomatibus*, iterum ſanguinem ex Pede mittere ſatius exiſtimabam, & quidem in congrua quantitate; quae ſimul, & vim morbi, & ſpecialem AEgrotantium conſtitutionem adamuſſim reſpicerer. Non omittebam ſimul *pectoralium decoctionum* uſum, in quibus unice, poſt ſufficientem ſanguinis emiſſionem, omnem conferebam ſpem; quippe cum & ratione, & experientia, & ſanioribus ſimul Auctorum documentis ab omni praejudicio alienis ſatis noſcerem, nil magis tutum, magiſque efficax in luſce morbis remedium adhiberi poſſe, quam ferventium, fere dixerim, hujuſcemodi potionum copioſum uſum: cum hae & facilius per canales intruſae affectas ſubire partes citius poſſint, ſuaque attenuante, & ſcindente vi minima quaecunque partium interſtitia pervadere, viſcoſamque lympham ſatis diſſolvere, & permeabilem reddere. In hunc finem plerumque in uſum revocavi decoctionem ex Rapa, Radice Altheae, Paſſulis, Jujubis, folius Farfarae &c. cum ſeminibus Lini, quibus & flores Chamaemeli non inutiliter adjungebam, maxime cum dolor vehementius ſaeviret. Id autem peculiare fere ſemper in *lymphatico-bilioſis* huſce *pleuritidibus* occurrebat, ſecus ac in *lymphaticis ſimpli-*

cibus quod dolor acutus magis eſſet utplurimum; pulſus adſtrictus magis, durus, & concitatus; color faciei *flavo-rubeſcens*, cum majore univerſali agitatione, *ſymptomatumque* aliorum omnium vehementia, ſimulque cum aucta magis febri.

CLIV. Neque tunc mirum quidpiam erat attendere majorem hanc morbi vehementiam, cum peculiare adeſſet ſimul bilis dominium. Humor enim iſte natura ſua magis mobilis, magis activus, & penetrans, ubicunque conſiſtat, partes magis diſtendit, fortiter aeſtuando, irritat, mordet, atque lacerat, magiſque ardentem excitat febrim, atque magis acutos dolores, continentes ſolidorum fibrillas in violentiores *oſcillationes* cogendo. Verum quidem eſt, quod non eodem modo in omnibus vigebat morbus iſte, cum non ſemper eadem, aut aeque gravia *ſymptomata* dominarentur, plerumque ratione peculiaris ſedis variae, quam in Pectore obtineret. Aliquando enim totus afficiebatur Pulmo, mox in ſuperiore ipſius parte verſus jugulum morbus firmabatur, mox in inferiore verſus *Diaphragma*, mox in cava externa Pulmonis parte ad *Mediaſtinum*, mox in gibba ad *Pleuram*, mox utrobique. Alias ſimul *Pleurae* interſtitia *pleuriticus* humor ſubibat, ſive quia humor ab ipſa ad Pulmones derivatus eſſet, ſive vice verſa. Non raro & ab ipſa *Pleura* ad *intercoſtales*, indeque ad externos alios muſculos inſinuatus, ſub cute ipſa in externa Pectoris parte reſidebat. Internas quoque Canalium, ventriculorumque Cordis, aut auricularum, aut utrorumque cavitates pervadendo, varias plerumque efficiebat *pſeudo-polypoſas* concretiones, quae tum ratione molis, tum ratione configurationis, atque adhaeſionum plus, minuſve exitiales, & moleſtos reddebant morbos, variiſque ſuſcitandis *ſymptomatibus* anſam praebebant, pro ut ex quampluribus *Pleuriticorum* cadaverum diſſectionibus certior fieri ſatis potui.

CLV. Valde profecto, atque praeter inſtituti mei rationem, diſſertatio protraheretur, ſi peculiaria quaeque hic ſigna in proſpectum ponere quaererem, quae ſpeciales haſce qualibet *Pleuritidum* circumſtantias in morbi decurſu indicare valent. Quin immo quilibet craſſioris audaciae notas mihi merito inureret, cum eo uſque minus haeſitanter medicum judicium evehere tentarem, quo humana mens nil penitus pervenit. Jure namque ac merito in propoſitum noſtrum adduci hic poteſt, id, quod ingenue faſſus eſt doctiſſimus Malpighius. (48) *Fuit documentum ſapientis Viri* (inquit ipſe) *morbos, ſeu ſymptomata, quae multa, & varia quotidie obſervamus, non poſſe omnia reduci ſub ſpeciebus, aut ideis determinatis ob variam complicationem cauſarum, & effectuum inde productorum, qui reſtringi non poſſunt ſub regulis, utpote ineffabiles; quare videtur Medicus attingere quaſdam ſyndromas, & collectiones diverſarum rerum convenientium, & ex iis, quantum poteſt, efformare diverſas radices, ac Capita illa* deter-

(48) *Malpigh. oper. poſt.*

determinando ab evidentiori, & urgentiori laeſione, quam perſpicue in laeſis operationibus Animalis. Nonnulla tamen ex repetitis cadaverum obſervationibus, cum praegreſſi morbi *ſymptomatibus*, ea, qua potui, ſolertia collatis, depompta hic placet adducere; quae, licet omnimode Clinicum Medicum in hiſce edocere nequeant, clariorem tamen ipſi lucem afferent, ut minus a veritatis ſemita & ſpeculando, & curando aberret.

CLVI. Quotieſcunque ſola Pulmonum ſubſtantia *lymphatico-biliroſo* hoc humore quomodocunque turgeſcebat, nullaque penitus in *Pleura* concretio aderat, dolor non *acutus punctorius*, ſed *obtuſus* potius, & *gravativus* erat, magis tamen ſenſibilis, quam in ſimplici Pulmonum *lymphatico infarctu* abſque ulla bilis commixtione, pro ut ſupra de *lymphaticis* ſimplicibus differens diſtincte a me obſervatum indicavi. Deerunt penitus, credo, feliciſſimo hoc ſaeculo a praejudiciis omnibus ex toto repurgato, ſanioribuſque cognitionibus undecunque imbuto, qui me falſitatis arguere tentent, dum affectum Pulmonem doloris propria participem indico, quod a veteribus pleriſque Medicis ex toto falſum exiſtimabatur. Solus namque pro omnibus laudatus toties immortalis Malpighius controverſiam hanc ſatis ſuperque diremit, dum ſic admonet: (49) *Mihi ſemper viſum fuit ſatis arduum, quod vulgo doceatur, Pulmonem ſenſu carere; ſubſtantia enim ejus componitur ex aggregato membranarum, quae ex communi ſententia dolori ſubjiciuntur: adſunt etiam vaſa ſanguinea, & trachaea, & quod magis eſt, multi nervi, qui ſolent eſſe radix ſenſus in partibus*: quod ultro confirmat ex Hippocratis ſententia in libro *de internis affectionibus*. Praeter haec potiorem aliam cum ipſo adjungere rationem poſſumus, ex qua ultro evincitur, laeſionem quamlibet, a ſola in Pulmonibus concretione humorum ſubortam, exquiſitum aliquando ſuſcitare poſſe dolorem. Novit enim & ipſe oculatiſſimus Auctor, utplurimum Pulmones maxime *Pleurae* alligatos eſſe, ope aliquarum, ut ipſe ait, *appendicum* membranae inveſtientis coſtas. Ideo, dum tumet Pulmo, atque ſtagnantis plus, minuſve in caſu noſtro *lymphatico-biloſi* humoris copia gravatur, maxime dum AEgrotus utrinque ad latera, & praeſertim in parte ſana decumbit, contrahuntur ligamenta haec, adnexaque *Pleura* in conſenſum adducta, magis acuti doloris *ſymptoma* ſuſcitat. Id & ipſe novit Deſiderius Jacotius qui, quamvis cum veteribus Medicis putaret, Pulmonem omnimode ſenſu carere, teſtatum tamen Poſteris reliquit, quod (50) *Licet Pulmo ſenſus ſit expers, tamen tamen ſentientem membranam, quae obvolvitur, deprimit, & gravantem dolorem movet, potiſſimum in extremis partibus, quibus Pectori, & Spinae alligatur*.

CLVII. Dum de hiſce Pulmonum

H 3

(49) *Malpigh. oper. poſt.* (50) *Deſid. Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 5. Sec. 2. n. 34.*

num adhaeſionibus cum Pleura agimus, non abs re erit, ſi pauca hic obiter ſubdam ex repetitis, tum aliorum, tum propriis obſervationibus depromta, quae illarum geneſim magis explicent. Primo autem oportet diſtinguere *adhaeſiones* illas, quas in decurſu Morbi factas eſſe putamus, ab aliis, quas ante morbum extitiſſe ratio ſuadet. Ad primam claſſem pertinere illas puto, quas concreta in extima Pulmonum ſuperficie lympha, glutinoſa admodum reddita, facit. Propter hoc *lymphaticum* gluten, in *Pleuriticorum* Cadaveribus non ſolum Pulmones variis modis ſive ſuperius, ſive inferius *Pleurae* adhaerentes toties vidi, verum etiam ipſi *Pericardio*, & *Diaphragmati*. Quamobrem varia inde eveniebant *ſymptomata* plus, minuſve gravia, juxta diverſitatem partis alligatae. Tenax gluten hoc ejuſdem penitus naturae ſemper compertum eſt, ac erant *pſeudo-polypoſa* Corpora in Cordis confiniis tunc obſervata; nec quidpiam differre videbantur a *Pleuritica cruſta* in ſuperficie educti ſanguinis viſa, ut ſupra monuimus. Unde ſi cruſta haec in hiſce praeſertim *Pleuritidibus lymphatico-bilioſis* flava erat, aut vireſcens; idem propemodum color, tum in glutine colligante Pulmones, tum in *pſeudo-polypoſis* Corporibus vaſa, & Cor occupantibus videbatur. Quare facile hinc erat deducere, quod aut tum *cruſta pleuritica*, tum *pſeudo-polypi*, tum gluten Pulmones vinciens ab eadem viſcoſa lympha penderent, ut jam monuimus; aut ejuſdem ſtagnantis in Pectore lymphae portio per laterales canales abſorpta cum toto ſanguine in circulum adducta eſſet, ut inde cum ipſo a puncta vena exiens, in educti ſanguinis ſuperficie poſtea concreſcens modo albicantem, modo virentem, modo flavo-virentem *corticem* illum conſtitueret: quod a veritate ex toto alienum probari nunquam poterit. In hiſce enim *Pleuritidibus*, in quibus eductus prima vice ſanguis nullam profert *pleuriticam cruſtam*, aut quaſi nullam: ipſa tamen, dum iterum vena ſecatur, manifeſte, & quidem craſſa ſatis apparet (quod non raro evenire ſolet) non aliunde certe *phaenomenon* hoc derivari unquam poteſt, quam ſi dicatur: prima vice inito Morbi nondum ab affecta parte *lymphaticum* illud gluten in ſanguinem abſorptum eſſe, quod poſtea, ineunte morbo, evenit, dum *corticem* illum ſanguis refert. Etenim tunc nullus conjectandi locus adeſt, quod ab univerſali coagulante principio in tota lympha ſuppoſito *cruſta* hujuſcemodi eveniret; Nam tum in prima, tum in ſecunda ſanguinis emiſſione neceſſario ſemper, atque ſimili modo apparere debuiſſet, cum ſemper proportionata lymphae copia cum ſanguine prodeat. Niſi forte ſuprapoſita jam Sydenhamii opinio hic locum habeat; quod nempe non aeque libere, non aeque expedite ſanguis tam prima, quam ſecunda, & tertia vice effluere potuerit; quod non tam facile verum comperiri poſſe arbitror, maxime cum ego ipſe agenti Chirurgo plu-

ries

tiis aſſiſtens diligenter attenderim, eodem pene modo ab utraque inciſione ſanguinem fluxiſſe, atque nihilominus una potius, quam altera vice *pleuriticum ortum* obſervaverim. Tenax admodum quandoque adnotavi *lymphaticum* hoc gluten, Pulmones cum *Pleura*, aut *Mediaſtino*, aut *Pericardio*, aut *Diaphragmate* devinciens, ut inde niſi per vim, nec eam facile divelli poſſent. Caeterum iſtiuſmodi *lymphaticam* adhaeſionem, occaſione tantum praegreſſi morbi, factam fuiſſe, nemo negabit.

CLVIII. Praeter hoc, aliud quoque ex toto diſſimile vinculum Pulmones cum *Pleura* fortiter colligans pluries in *Pleuriticorum* cadaveribus obſervavi, quod membranacea quaſi plura ligamenta modo tenuiora, modo craſſiora referebat, quae, juxta variam eorundem texturam, divellenti digito plus, minuſve reſiſtere videbantur. Ligamenta haec membranacea occaſione morbi tantum, tam brevi temporis intervallo conſtructa eſſe, quis nam unquam arbitrabitur? Quare concedendum merito eſt, illa nihil aliud eſſe, quam *appendices* membranae inveſtientis coſtas a praelaudato Malpighio indicatas, medio quibus meljus ipſe indicat cauſam vehementiae doloris in *Pleuriticis* verſus coſtas, etiamſi morbus in *Pulmonibus* vere, & primario reſideat. Quod *appendices* iſtae ante morbum plerumque extiterint, neque tempore morbi factae ſint, idem Auctor ex Tulpio aſſerto deducit, dum cum eodem docet, (51) *Paucos in Corporibus Pulmonem eſſe liberum, ſed ſemper vinctum membranoſis illis propaginibus, quas Higmorus putavit eſſe pituitam exſiccatam: arbitrorque haſce potius juvare, opitulando dilatationi Pulmonum, quam nocere reſpirationi, uti alii arbitrati ſunt, videns ipſe in Avibus omnes illas Coſtis haerere, propterea exiſtimo nonnullis ex illis membranis plenas abſceſſu facto in Pleuritide, poſſe trahere adjacentes, & ſucceſſive movere appendices illas, & ita excitare vehementiam doloris in illis partibus ſanis, quae cum fortiter alligatae ſint coſtis, & non liberae, uti ſunt multae, Pulmonis fortiori tractione, ſimulque dolori obnoxiae ſunt.*

CLIX. Quamvis praeclariſſimus Alexander Knips Macoppe in ſupra enarrata epiſtola ſua de *Aortae Polypo*, & ipſe aſſerat, hujuſcemodi *adhaeſiones Pulmonis* cum *Pleura* haberi poſſe, abſque quod reſpirandi difficultas emergat, ex Riolano tamen deducit, *dyſpnaeas* inde in ſanis etiam corporibus suboriri: ſed in tali caſu *ſuſpirioſi* ſiunt AEgroti, atque expiratio inſpiratione difficilior evadit, ob inhibitam *Pulmonum* totalem *ſubſidentiam*, ad inſpirati aeris expreſſionem maxime neceſſariam. Attamen teſtatur & ipſe, *adhaeſiones* haſce *Pulmonum* cum *Pleura*, tum ab ipſo Hippocrate, tum a Claudino, Saxonia, & aliis indicatas eſſe, quas poſtea ſagax tota novit Poſteritas. Ad hujuſce obſervationis firmandam ultro veritatem, dicam me data opera nonnulla cadavera ſecuiſſe Hominum lethalibus Capitis vulneribus intra viginti qua-

(51) *Malpigh. op. poſt.*

tuor horas mortuorum, atque fere ſemper inveniſſe alterutrum, aut etiam utrumque ex *Pulmonibus* fortiter *Pleurae* alligatum, mediis membranaceis hiſce filamentis, quae occaſione morbi progenita fuiſſe, nunquam exiſtimabo; cum antea nunquam Pectoris ullo morbo detenti fuiſſent, quod ante mortem ab ipſis diſtincte ſciſcitatus data opera fueram. Quin immo id ſpecialiter me tunc, & alias etiam adnotaſſe dicam; membranoſas haſce *appendices* tanquam fiſtuloſas a me habitas fuiſſe, & quidem ex quampluribus minimis vaſculis conſtructas, per quae ſpecialem ſanguinis haberi circuitum diſtincte novi, propter quem, fortaſse tum *Pleurae* cum *Pulmonibus*, tum *Pulmonum* cum *Pleura* communicatio habetur, quae ſatis eſse poterit ad varia explicanda *phaenomena* in *Pleuritide* paſſim occurrentia, atque ad dirimendam vulgatam illam veterum Medicorum quaeſtionem de genuina *Pleuritidis* ſede, quam in *Pleura* tantum haberi ipſi putabant, dum contra a facta in *Pulmonibus* concretione, *Peripneumoniam* verum derivari opinabantur, Quare aliter Recentiores omnes unanimi conſenſu ſtatuerunt *Peripneumoniam* (52) *ejuſdem plane indolis cum Pleuritide eſſe, atque ab illa in eo tantum differre, quod Peripneumonia univerſalius Pulmones afficiat*, ut Sydenhamus monet.

CLX. Poſita hac *lymphatico-bilioſa* concretione in *Pulmonibus* facta, habitaque ſimul eorundem cum *Pleura adhaeſione* ſive ope glutinoſae lymphae extrinſecus *Pulmones* vincientis, ſive ob praeexiſtentes membranaceas *appendices*, ſive utroque modo varia oriebantur morboſa *phaenomena*, quae propriis inter ſe ſignis collata, genuinam Pectoris internam laeſionem vero magis proxime indicabant. Dico tamen *vero magis proxime*: nam ſi ullus unquam ſoli conjecturae locus quomodolibet conceditur in Medicina: id de veridicis ſtatuendis morborum Pectoris ſedibus, & cauſis, atque *Pleuritide* maxime diſtincte cognoſcenda, verum comperii cum ſanioribus conſiteri ſemper non erubeſcam, quod & ipſe celeberrimus Malpighius Adverſario ſuo obtudit ſic (53) *Addere volo aliquid, quod oppoſitori, & mihi diſplicet, nimirum in hiſce morbis ſigna eſſe adeo aequivoca, & naturam, aut morbum tot ſubire mutationes inter ſe contrarias, ut non credam humanum ingenium huc uſque potuiſſe evidenter aſſignare veras cauſas.*

CLXI In tam obſcura hujuſcemodi morborum, eorundemque cauſarum caligine, ob ſignorum *aequivocationem*, nonnulla hic proferam a me diligenter perſpecta, & adnotata ſigna, quae veritatis investigationi non ex toto inutilia mihi evaſerunt. Vidi autem ſemper, quod non tantum perpendendus ſite eſt *Pulmonis* locus, quem *lymphatico-bilioſa* concretio occupat, verum & adnexio ipſius *Pulmonis* cum *Pleura*, quae quocunque modo habeatur, peculiares excitat varios Pectoris morbos. Quo ad partem

(52) *Sydenham. cap. de Pleuritide.* (53) *Malpigh. op. poſt.*

Google

tem Pulmonis affectam veriſimilius dignoſcendam, veritati conſonum ſemper arbitrabar, ſicuti in aliis, ita & in hiſce divini Senis documentum, dum & ipſe haec metro profert. (54) *Et quibus morbus eſt ad alteram claviculam, ſuperior ala Pulmonis una laborat: quibus vero utraeque claviculae laborant, ſuperiores utraeque Pulmonis alae aegrotant: quibus ſecundum mediam eoſtam, media: quibus ſecundum ſeptum transverſum, inferior: quibus vero una tota pars laborat, omnia, quae ei respondent partis, aegrotant.* Saniora haec ſunt, magiſque tuta ſigna, quae in exercenda praxi veritate magis conſona expertus ſemper ſui, ad dignoſcendas facilius affecti Pulmonis partes, a ſtagnante lympha gravatas: quod ultro indicabat peculiaris *ſymptomatum* conditio in quibuſcunque ex hiſce facile attendenda. Etenim dum ſuperior *Pulmonis ala* laborabat, non tantum dolor ad *claviculam* inſurgebat, verum & reſpiratio difficilis magis erat, magiſque pulſus depreſſus, atque imminutus: quod quidem ex compreſſione fortiori tum *bronchiorum*, tum vaſorum *pulmonarium* evenire, tutum erat aſſerere: quae, cum in ſuperiore *Pulmonis* parte, ubi nempe majores tum *bronchialium*, tum *ſanguineorum* vaſorum ductus adſunt, eveniret, majoris momenti, & periculi omnis erat: quare & Hippocrates ipſe (55) formidabiles eas merito indicat.

CLXII. Pari hinc deſumpto ratiocinio, ſi vel media *Pulmonis* pars, vel infima, vel tantum ejuſdem ſubſtantia, vel extima tantum tumore *lymphatico-bilioſo* hoc premebatur; vel pari ratione, aut in majoribus tantum, aut in minoribus *Pulmonum* tubis compreſſio fiebat, mile gravia magis, aut levia *ſymptomata* inſurgebant. Generatim loquendo, quotieſcunque *lymphatico-bilioſa* haec concretio ſive ſuperius, ſive inferius intimam *Pulmonum* ſubſtantiam occupabat, ita ut nulla adeſſet ſtagnatio, aut ſaltem levis admodum in extima eorundem ſuperficie, nullaque in *Pleura*, aut *membranaceis propaginibus* dictis *Pulmones* cum *Pleura* devincientibus, aut prope *Diaphragma*, aut in *Mediaſtini* confiniis; febris quidem in principio acuta admodum erat, pulſus frequens, & tenſus, reſpiratio difficilis; ſed in caeteris nulla aderant pejora *ſymptomata*. Dolor non tam acuitserat, atque ut plurimum in utroque latere decumbere ſatis poterant Ægroti, etſi quandoque in latere ſano majorem reſpirationis anxietatem experirentur, urgente tunc affecto *Pulmone*, a concreta lympha ponderoſo magis reddito, atque oppoſitum ſanum lobum premente. Ad exitum tamen citius, & facilius pleiumque feliciter properabat morbus. Etenim cum *lymphatico-bilioſus* humor hiantes undequaque, & proxime haberet tum *bronchiales*, tum *lymphaticos*, *ſanguineoſque* ductus aut illos ſubiens, facili, & ſolicita *anacatharſi* primis uſque diebus promota, per *exſcreatum* morbi cauſa diſſipari commodius poterat, aut per *lymphaticos*, *ſanguineoſque* iterum abſorptus, indeque

(54) *Hipp. in Coac. lib.* 5. *Sec.* 2. *n.* 47. (55) *Hipp. in Coac. lib.* 5. *Sec.* 2.

indeque ad circulationis viam redactus, ſive per copioſas urinas, ſive per affluentem ſudorem, non raro etiam per laudabiles Alvi expulſiones excernebatur. Hinc *lymphatica* apparebant ſputa bile plus, minuſve inſperſa, quae quo citius videbam, eo tutius de futura, & quidem perquam proxima ſalute pronuntiabam. Unde ex Hippocrate ipſo habemus, quod (56) *In morbo laterali, ſi continuo ſtatim ſputum appareat, morbum breviat: ſi vero poſterius appareat, producit.*

CLXIII. Pleruınque a reſidente in *Pulmonibus* magna hujuſce *lymphatici* humoris copia, diſtentae nimis laterales continentes fibrae diſrumpebantur, unde effuſo ſucceſſive ſanguine, prodiens per exſcreatum lympha non tantum citrinum colorem, verum & ſanguinea parva filamina ſecum ferebat. Neque id pejus unquam proferebat omen, dummodo & expedita, & facilis, & cum levamine *anacatharſis* haberetur. Quinimmo & aeque facile ſolvebantur, ut ex hiſce nulli fere decimam quartam diem abſque totali morbi ſolutione tranſcenderint quod conſonum maxime erat divini ipſius Senis aſſerto, dum abſolute ſtatuit, quod (57) *Pleuritides biliosae ſimul, & ſanguineae utplurimum nona, aut undecima judicantur, & maxime convaleſcunt.* Revera quoties primis uſque diebus *lymphatica* haec ſputa bile ſimul, & ſanguine moderate inſperſa, aeque libere prodeuntia attendebam, etiamſi acutiſſima adeſſet febris, una cum tuſſi moleſta, atque reſpirationis anxietate: (dummodo extra *Pulmones*, ſive in *Pleura*, ſive alibi, in cavitate tamen Pectoris, concretionem aliam ſimul haberi, non vererer) de futura cito perfecta AEgroti ſalute certe praedicebam, a ſolicito nimis remediorum uſu ideo ſimul abhorrens. Quotidie enim admirabar in hujuſcemodi *Pleuriticis* naturam ex ſe ſatis, & melius AEgrotorum ſaluti conferre, majorem ſucceſſive *anacatharſim* promovendo, quam, dum aliquis operoſum nimis in Medicina affectans munus, perſime praepediebat, naturae ipſi nutriti medicatrici ſe opponens, fractis AEgrotorum inde viribus, res in pejus paulo poſtea ruebat, aut ſaltem diuturnior reddebatur morbus, qui aliunde naturali motu ſuo progrediens, ad exitum citiſſime properaſset.

CLXIV. Diſcant hinc Tyrones Medici ad hujuſcemodi *Pleuriticos* acceſſiri, ſe plus non agendo, quam agendo prodeſſe poſſe, cum in his ex ſe ſola ſatis agat natura, quam admirari magis, quam perturbare expedit. Satis ſuperque in illis eſſe obſervavi, naturam provide admodum, & tuto agentem imitari, ipſique in ſuis motibus, ſi opus fuerit, opportune, aſt non operoſe nimis, opitulari. (58) Itaque *tale ſputum promoveri debet* (loquor cum doctiſſimo, experitiſſimoque Dureto) *iis, quae expurgationem juvant, molliendo, leviendo, & ſputum ciendo: non autem ſanguinis detractione retendo, & impediri,*

(56) *Hipp. Aphor.* 12. *Sec.* 1. (57) *Hippoc. in Coac. lib.* 5. *Sec.* 2. *n.* 26.
(58) *Duretus Com. in Coac. Hipp. lib.* 5. *Sec.* 2. *n.* 9.

dici, quod uſuvenire videmus, non ſine mærore, & nemeſi, ab iſtis pragmaticis vulgo dictis, qui omnem Pleuritidis curationem exigunt in ſanguinis detractione ſæpius iterata, quoniam Pleuriticus hujuſmodi ſputa expurgat, cum ſpe ſalutis prædictæ. O Homines Reipublicæ calamitoſos, atque funeſtos. Ipſam Pleuritidem, quæ ſua ſponte nullius operis indigens cum tali ſputo quieſceret, ex eventu reddunt mortiferam. Juxta doctiſſimi Duretti monitum hoc, etiam ſtatim primis diebus in hujuſcemodi *Pleuritis* ſanguinem ſemel, aut bis ad ſummum in *Plethoricis* robuſtioribus detrahi juſsiſſem, ad *Emeticum* inde juxta indigentiam, ſi opus eſset, in ſagınatis maxime Corporibus, ut ſupra indicavi, confugiens, aut ad leve aliud purgans, ſtatim ab opere totus ſere quieſcebam, id unum cautè attendens, ut tum internis, tum externis lenientibus, atque emollientibus naturæ ſuo agenti præſto ſemper eſsem. Utilia hinc maxime erant fomenta externa, atque decoctiones *pectorales* vulgo dictæ, tepide larga doſi exhibitæ, quibus identidem, pro ut opus erat, Oleum Amygdalarum dulcium adjungebam.

CLXV Unica, meo judicio, hæc eſt ratio, & non alia penitus, qua in *Pleuriticis* faciliorem ſputi exitum promovere unquam poteſt Medicus. Quandoquidem dum externus tepentia adhibemus fomenta, muſculorum pectoralium, atque intercoſtalium, ſimulque continentium quarumvis Pectoris partium fibras laxamus, atque ad Pectoris dilatationem expeditas magis reddimus, quod præcipue liberiori *anacatharſi* confert. Tenuior etiam fotuum vapor cutis poros ſubiens ad cavitatem ipſam Pectoris inſinuatur, ibidemque tum affecti *Pulmonis* fibras a morbo nimis contractas laxat, lenit, & molles reddit, concretumque diſſolvendo humorem, aptiorem illum reddit, ut lateralia *bronchiorum* oſtiola facilius, atque affluentius pervadens, citius per *trachæam* educatur. Quod ſi externa hujuſcemodi laxantia ad id maxime conducere, credendum eſt quanto melius & interna ejuſdem indolis prodeſſe certe poterunt? Decoctiones enim conſuetæ laxantes magna in copia uſurpatæ, tum & oleoſa quæque remedia commendari merito debent quæ etſi immediate ad affectam partem non transferantur, communi tamen circulationis lege, cum tota lympha, & ſanguine aliquantulum ſaltem commiſceantur, humoreſque omnes ſimul temperant, & fluxiles magis reddunt, indeque laxandis ſolidorum contractis, atque irritatis fibris, fluidiſque concreſcentibus, & craſſioribus commode attenuandis, atque ad motum ſollicitandis peregregie conducunt.

CLXVI Reliquis remediis, quæ vulgaris Medicorum nimis facile credentium opinio ad *expectorantium* validiorum, tutorumque ſeriem reduxit: *Julapiis* nempe *ſaccaratis*, aut *mellitis* quibuslibet, & *ſaponeis*, ut ajunt, nil prorſus unquam fidere ſolitus fui cum iis ad pompam potius, quam neceſſitatio quandoque uteus,

utens, ea ad id nil propemodum conferre plerumque obſervaverim. Dum enim AEgroti hujuſcemodi *ſaccarata* remedia aſſumunt, aut ſugunt, aut paulatim, pro more, quomodocunque lambunt; ipſa non per *Tracheam*, ſed per *Oeſophagum* illico deſcendunt, indeque ad Inteſtina delata, laxante, qua pollent, vi Alvum potius praematurè ſolvunt, quam lacteas ſubeant venas, ut poſtea ad Pectus tranſeant. Utrum autem hujuſcemodi remedia largius uſurpata, tum intempeſtive ventrem laxando, tum & Ventriculum inutiliter infarciendo in ipſius plicis facile remorantia, AEgrotis damno eſſe facile poſſint, quilibet judicet, qui tamen ab empiricae Medicinae praejudiciis ex toto liber ſit. Quod ad me ſpectat, fixum mihi, ratumque fuit, erit que ſemper, tutius omnino eſſe iis nil penitus plerumque uti, quam inutiliter, quin immo ad AEgrotorum manifeſtam perniciem ea uſurpare. Dicam tamen, quod haec aliquando profuunt, tunc cum aridae nimis ſunt fauces, & lingua, & maxime cum *Laryngis* oſtium glutinoſis, & tenacibus materiis implicatum eſt, quae & *Epiglottidem*, & linguam ipſam adeo devinciunt, ut vix loqui rauca voce AEgroti queant. In hiſce caſibus hujuſcemodi *Juleppa*, aut *Saponeas* non parum prodeſſe arbitror, iiſque tunc ut: non inutiliter ſoleo, cum ea & exſiccatas in ore partes, tum & a confluxu biliosae lymphae irritatas leniant, emolliant, atque *catarrhoſas* hinc inde inhaerentes faucibus particulas vinciant, ſimulque in unum redigant, ut facilius eliminari poſſint. Id tamen auxilii praeſtant *lambitiva* haec, dummodo diu in ore detineantur nam ſi ſtatim per *Pharyngem* decidant, fruſtratur votis ex toto AEgrotus, & Medicus. Quod autem remedia haec a Pectore materies hautire citius, aut melius poſſint, ſicque inchoatae *anacatharſi* opitulari, aut deficientem promovere; hoc protſus ex dictis nego.

CLXVII. Non inficiabor tamen, me tanquam remedio utili ſaepiſſime uſum fuiſſe *ſpermate Ceti*, utpote congruo remedio tum ad faciliorem reddendam *anacatharſim*, tum ad ſedandum reſpirationis anhelitum, tum ad tutiorem lymphae ſtagnantis diſſolutionem maxime cum *Camphora* ipſi adjungeretur in ſufficienti doſi, quam & in hujuſmodi morbis omnibus merito laudat Baglivius, aliique Auctores quamplurimi. Qua de re quotieſcunque in hiſce caſibus natura ſuo munere non fungebatur, praeter externa, & interna demulcentia dicta, in veſperis, atque etiam mane, pro ut oporteret, exhiberi utiliter curabam *Spermatis Ceti* ſemidrachmam, cum duobus tribuſve granis *Camphorae*, cui etiam ſcrupulum unum *Succini* albi optime praeparati adjungebam. Si ferma, ut ajunt, magis, & ſicca urgeret tuſſis, ſequentem bolum in veſperis utiliter propinabam nempe ſcrupulum unum *Spermatis Ceti*, grana octo *Pillularum de Cynogloſſa*, cum *ſalis volatilis Succini* granis tribus, facto bolo cum ſirupo de *Papavere*

Er-

Erratica, poſt coenam ſumendo, ſuperbibendo Cyathum aquae tepidae *pectoralis*, aut emulſionem ex amygdalis dulcibus.

CLXVIII. Interim totus eram, ut occurrentia ſucceſſive ſputa diligenter perſpicerem, ut inde de futuro morbi eventu tutius ratiocinari poſſem. Ii, quibus ſtatim initio ſputum apparebat modica bile, & ſanguine hinc inde inſperſum, Alvo ſimul modice fluente, cum idonea urinae excretione, abſque ullo in Pectore ſtrepitu, perquam facile, & cito ſanati reſtituti ſunt. Id quoque Hippocrates ipſe teſtatur. (59) *In doloribus Pleuriticorum, utile eſt album molleu eſſe, ſputa colorari, urinam facile prodire, ſtrepitum in Pectore non fieri. At contraria iis difficilia, & ſputum dulce factum*. Sententiam hanc in propoſitum noſtrum clare explicat Deſiderius Jacotius in commentario, ut ſupra diximus. Quod alibi ulterius confirmat Hippocrates dicens (60) *Sputum non multa permixtum ſanguine, flavum in principio quidem ſalutare eſt*. Cum autem ſputum bile maxime ſaturatum, atque intime perfuſum erat, etſi libere prodiens, nihil inde comminuta reſpirationis anxietate, malum afferebat omen. Multo pejus erat, ſi *aeruginoſa* admodum prodirent ſputa, Olei ſeminum Lini tincturam ſeſe repraeſentantia. Ex hiſce enim nullos fere ſervatos vidi, quod quidem rationi ipſi conſonum videtur. Quando enim *aeruginoſa* bilis haec obſcure ſic admodum ſputa tingens una cum lympha, aut ſola etiam, (quod magis lethale ſignum eſt) *Pulmones* premit, ipſoſq; intime ſubit, erodens vi ſua continentes undecunque eorundem fibrillas vellicat, & ſcindit, indeque in tam fortes contractiones cogit, ut *ſtrangulatas*, ut ita dicam, ob id ſanguineis illuc tendentibus canalibus, concretiones poſtea ſanguinis neceſſario eveniant, aut prompte inflammatio, gangraena & Mors.

CLXIX. De hiſce ſputis bile nimium ſaturatis, atque aeruginoſo ſoeti colore infectis, nec non aliis merito ſic ſcripſit Hippocrates. (61) *Omnino pravum, quod flavum ſinceram eſt, & viſcoſum, & album, & rotundum, & non virore pallidum valde, & ſpumoſum, & lividum, & aeruginoſum. Pejus autem aliquanto eſt, quod ita meracum, ut nigrum appareat*. Non raro in hiſce caſibus properante, & confirmata inflammatione, dolor inopinato minor fiebat, atque etiam omnimode evaneſcebat. Caveant tamen in hujuſcemodi *Pleuriticis* Tyrones Medici, ne ab improviſa doloris imminutione ignominioſe capti fauſtum ſalutis praeſagium proferant, dum omnia caeteroquin plena timoris ſunt. Enim vero ex Hippocrates monito (62) *Lateris dolor in ſputo bilioſo citra rationem evaneſcens inſaniam movet* quod pluries obſervavi. Unde & ipſe Deſiderius Jacotius ibidem cum Galeno merito monet, (63) *Ne Medicus repente ad Aegrum ingreſſus*,

(59) *Hippoc. in Coac. lib. 5. Sec. 2. n. 25.* (60) *Idem ibidem n. 32.* (61) *Idem in Coac. lib. 5. Sec. 2. n. 32.* (62) *Hipp. ibid. n. 72.* (63) *Deſid. Jacot. in com. ibid.*

greſſus, & morbo, ac dolore levatorem eſſe factam, laetoſque, qui adſunt, commoriens, teneret tum ipſis liberatum Aegrum pronuntiet: verum prius diligenter inquirat, facta ne ſit judicatio aliqua, aut abſceſſus. Quorum nullum ſi eveniſſe audierit, neque ullum remedium convenienter adhibitum, interea autem oculos Aegri perturbatos, & quaedam deliria ſemi obſervat, tum magnum ſubeſſe malum perſagiat. Siquidem ex eodem Hippocrate habemus ultro, quod (64) *Mortifera omnia, quae alia re miteſcunt, mortem in propinquo eſſe teſtantur.* Idemque alibi ſic docet (65) *Quae immerito levantur, & levant; iis non eſt credendum, neque conquieſcendum.* Quod ultro aliter idem confirmat. (66) *Quae pravis cum ſignis miteſcunt, mortifera ſunt.*

CLXX. Hujuſcemodi ſigna, atque alia etiam, quae divinus Senex variis in locis ad *Pleuritidum* conditiones varias digno ſcendas, earumdemque praedicendos exitus accuratiſſime nobis propoſuit, veridica tunc fere ſemper inveni. Aſt cum extra Pulmonis ſubſtantiam *lymphatico-biliosa* concretio quomodolibet facta erat, aut ſimul intra, & extra, tunc nihil certi ex apparentibus ſputis deducere poteram. Quandoquidem non ſemel benignam admodum tum colore, tum ſubſtantia, indolem occurrentia aſſiſtenter ſputa obſtentabant, dum caeteroquin nihil inde imminuebatur dolor, reſpiratio aeque gravis erat, atque caetera omnia peſſimum ex toto ſtatum praeſeferebant. Tunc autem judicare me tuto poſſe arbitrabar, aut nullam in Pulmonum corpore concretionem factam fuiſſe, aut ſaltem modicam admodum, quae paulatim accedentibus bonae indolis ſputis ſolvebatur: ſimul autem poſtea aliam extra *Pulmones* adeſſe, aut in *Pleura*, aut in *appendicibus membranaceis* ejuſdem ſupra indicatis, quam prodeuntia ſputa oſtendere neutiquam poterant: cum extra quomodocunque ſtagnans *pleuriticus* humor, nullo modo, aut ſaltem non tam facile externam *Pulmonum* tunicam penetrare valeat, *bronchialeſque* ſubire tubulos, ut per *Tracheam* poſtea educatur. Quamobrem antequam quis ex ſputorum conditione qualibet de futuro morbi eventu judicium audacter nimis proferat, ad haec, & reliqua ſedulo attendat, ſimulque omnia conferat.

CLXXI. Hujus indolis concretiones extra *Pulmonum lobos* variis modis fieri, variaque inde prodire *ſymptomata* gravia magis, minuſve, quamplurium, quae tunc diſſecui, & maxime tranſactis annis, cadaverum accurata inſpectio, mihi aperte demonſtravit. Quandoquidem exterius undecunque affectum *Pulmonem lymphatico-bilioſo* hoc obductum glutine vidi, quod ibidem tanta in copia concreverat, uſque ad altitudinem pluſquam unius tranſverſi digiti, ita ut *Pulmo* nova quaſi, craſſaque admodum, atque forti tunica involutus videretur. Morboſa haec tunica affectum *Pul-*

monem

(64) *Hippoc. Prorrhet. n.* 17. (65) *Hippoc. Aphor.* 26. *Sec.* 2.
(66) *Idem in Coac. lib.* 2. *n.* 51.

monem variis modis involutum nunquam vidi, quin ſimul, vel ope ejuſdem glutinis *Pleurae* adhaereret, vel ope *membranearum appendicum*, de quibus ſupra, pleuraque utroque modo. Attamen tunc ſemper, & *Pleura* ipſa glutinoſo eodem humore ſimul taliter perfuſa erat in interna maxime ſuperficie ſua, quae cavitatem Pectoris reſpicit, ac ſi eodem modo, quo de affecto *Pulmone* diximus, nova ipſi pariter denſa tunica eodem glutine conſtans tunc ſuperaddita eſſet. Haec autem in iis attendere potui praeſertim, qui & parum per *exſpreatum* eduxerant, nullo poſtea ſubſequente levamine, & in parte ſana decumbere nil penitus abſque dolore potuerant; cum tunc, in oppoſitum latus recedente *Pulmone* affectae *Pleurae* adhaerente, & ipſa in contrarium traheretur, unde doloris exacerbatio. Inſuper hujuſcemodi AEgroti difficiliorem inſpirationem habebant, quam exſpirationem: dum eatenus difficilior evadebat *collarum*, & *sterni* maxime elevatio, quatenus ob *adhaeſionem* affecti ſimul Pulmonis cum *Pleura*, magnum aderat ſuperandum obſtaculum, quod eo majus praeter conſuetudine erat, quo affectus Pulmo, & interius, & exterius, ſimulque ex eadem parte *Pleura* ipſa majore glutinoſae hujuſce lymphae copia obruta erat.

CLXXII. Eodem penitus modo, quo ſupra nunc ſuperiorem, nunc inferiorem, nunc mediam *Pulmonis* ſubſtantiam *lymphatico-biliosa* hac materie intime gravari diximus; ita & ab extra modo ſuperius, modo inferius, modo aliter *Pulmonem* eodem *pleuritico* humore perfundi, atque *Pleurae* ipſi diverſo modo devinctum paſſim fuiſſe, experientia ipſa teſte toties novimus; unde varia inſurgebant *ſymptomata* plus, minuſve moleſta, plus, minuſve gravia. In illis, quibus gravatus ſuperius *Pulmo* verſus *jugulum Pleurae* fortiter adhaerens erat, anxietates majores, magiſque difficilis reſpiratio evaſerat: nec raro, ob compreſſionem ſanguineorum ductuum ab eadem parte ad Brachium properantium, peculiaris pulſus inaequalitas, aut diverſitas ſaltem, quam in altero Carpo, rhythmus fiebat, ut ſupra etiam monuimus. *Pleuritidem* plerumque iis eveniſſe toties adnotavi, quibus affectus in inferiore parte *Pulmo Diaphragmati* fortiter adhaerebat. Quamquam & aſſerere certo poſſum, me non raro affectum *Pulmonem Diaphragmati* fortiter adnexum inveniſſe, abſque quod ne minimum quidem delirio correpti AEgroti unquam antea fuiſſent. Hoc autem ſic aliquando eveniſſe arbitror; quia non ſemper aeque fortis aderat adhaeſio, neque ſemper eſſet que ad *tendineam* ipſius partem extenſa fuerat, nempe ubi Phrenici nervi majorem ſuorum filamentorum numerum *Diaphragmati* impertiuntur. Inſuper adnotavi in quamplurimis glutinoſam concretionem dictam in parte cava affectum quandoque *Pulmonem* obſidere, verſus *Pericardium*, propter quam & ipſi fortiter adnectabatur. In hiſce autem caſibus magis vehementes anxietates fiebant: pulſus magis concitatus, &

depreſ-

depreſſus, ob compreſſionem *Pericardii* ab affecto adhaerente ipſi fortiter *Pulmone* factam, quae & liberam inde ventriculorum Cordis dilatationem non parum praepedire proinde poterat.

CLXXIII. Nec tantum internam *Pleurae* ſuperficiem, quae *Pulmones* reſpicit, concretiones hujuſcemodi obſidebant: ſed non raro glutinoſus humor membranaceae ejuſdem interſtitia ſubibat, ibidemque concretus, nervea ejus ſtamina diſtendens, magis acutum efficiebat dolorem, difficilemque magis reſpirationem reddebat. Nec ſemel vidi in diſſectis cadaveribus concretionem internam hanc a *Pleura* ipſa externus ad intercoſtales muſculos, atque ad Pectoralem majorem uſque, immediate etiam ſub integumentis ipſis, permeaſſe, ita ut, hiſce ablatis, mucoſa ibidem *flaveſcens*, aut *flavo-vireſcens* lympha in conſpectum illico veniret muſculos undecunque ſtrictiſſime obvolvens. Attamen tunc dolor etiam extrinſecus tactu, & preſſione, & confricatione manus exacerbari videbatur: dum ſimul alia non deerant graviora *ſymptomata* internam majoris momenti concretionem ſatis indicantia.

CLXXIV. Admiratione non parum captus fui, cum in diſſectis Cadaveribus, inter *appendices* etiam *membranaceas Pleuram* cum *Pulmone* colligantes, coagulationes haſce ſimul ſubortas eſſe inveni, modo ſuperius verſus *jugulum* factas, modo inferius verſus *Diaphragma*, aut alio quovis modo juxta varias affectorum Corporum diſpoſitiones: unde & variis merito ſtipari *ſymptomatibus* morbus ſolebat, prout ex dictis etiam ſupra ſatis conſtat. Quotieſcunque ſola *lymphatica* concretio, aut alia ratione *lymphatico-bilioſa* eveniebat, abſque ulla ſanguinis ne minima quidem ſtagnatione: tunc neque ſuppuratio, neque vera inflammatio, neque grave aliud quodvis *ſymptoma* ſequebatur. Tunc autem (quomodocunque concretio ſuborta eſſet, ſive in ipſa *Pulmonis* ſubſtantia, ſive extra ipſam in *Pleura*, aut *appendicibus* dictis ipſam cum *Pulmonibus* devincientibus) morbus ſolvi poterat, ope diſſolventium tum internorum, tum externorum, concretam lympham attenuare, atque ad neceſſariam expulſionem ſollicitare valentium; de quibus ſupra ſatis ſuperque egimus.

CLXXV. Tali lymphae attenuatione, atque diſſolutione ſaniore methodo facta, ad exitum ipſi ſibi aditum variis modis quaerebat, ut inde a morboſo, quo antea premebantur, pondere affectae partes liberatae, ad priſtinum reducerentur naturalem ſtatum. Quod attinet ad *lymphatico-bilioſam* concretionem in *Pulmonibus* ipſis variis modis factam, haec facilius, quam aliae, ſolvi poterat; cum undecunque *bronchiales* praeſto eſſent tubuli, quos diſſoluta lympha ſubire commode poterat, ſicque breviore tramite per *tracheam* exitum ſibi parare. Aſt concretiones aliae extra *Pulmonem* (ut ſupra obſervavimus) quomodocunque factae non aeque facile ſolvebantur: cum nulla immediata adſit via, per quam humor in *Pleura* coacervatus

ſubire

[illegible] Google

ſubire *Pulmones* illico poſſit, atque per conſuetam *bronchiorum* ſemitam cito extra propellit. Satis enim de quacunque hujuſcemodi concretione verum id comperitur, quod in rem noſtrum ſapienter protulit Malpighius, dum contra Spigelium ſic docet (67) *Fieri non poſſe tranſitum purulentiae (etiamſi dicta diſrumperetur membrana) in Pulmones, qui non obtinent foramina illa, ac poros in externa membrana, quae imaginati fuere Antiqui, quoniam aerem retinent, ſed quidem (conceſſo Pleurae hiatu) advertere illam faciliùs in Pectoris cavitatem praecipitari.*

CLXXVI. Quomodo ergo *lymphatica* haec concretio congruis remediis, aut natura ipſa agente, diſſoluta a *Pleura* ad *Tracheam* pervenire poſſit, ut per exſcreatum educatur, & per quaſnam vias, nemo uſque nunc explicare ſatis potuit. Non mediocris ad hoc momenti, quin immo ingenioſa admodum videtur ratiocinatio doctiſſimi Lanciſii, qui in eruditiſſima epiſtola ſua ad celeberrimum noſtri hujuſce aevi Anatomicum primarium, totius Italiae lumen Morgagnum miſſa, merito dubitari poſſe arbitratur, quod per minimos ramuſculos venae *Azygos*, *Tracheae* annulos, interioremque tunicam pervadentes, facilior, & brevior parata ſit via, ut *pleuriticus* humor per exſcreatum educi queat, etiamſi in *Pleura* vere conſtiterit, quin ad longiorem viam confugiendum ſit quod tunc eveniret, cum *pleuritica* materies illa ad dexterum Cordis ventriculum ope venae Cavae translata, ad *Pulmones* media *arteria pulmonari*, indeque ad *Bronchia*, & *Tracheam* aſcendere coacta eſſet, ut poſtea expelleretur. Hujuſcemodi opinionem ſuam peculiaribus anatomicis obſervationibus roborare praeſertim conatur eruditiſſimus hic Auctor, dum docet; quod primarius venae *Azygos* truncus in dextera Thoracis parte venae Cavae ſuperiori tubo inſertus, in plures ſubdividitur ramuſculos, qui tam dexteram, quam ſiniſtram Thoracis partem, ac *Pleuram* ipſam, muſculoſque intercoſtales partim pervadunt, partim in arcum quaſi flexi ſupra tubum *Aſperae arteriae* inter quartam, & quintam ut plurimum Dorſi Vertebram aſſurgunt. Nec tantum hujuſce venae ramuſculi interiores Pectoris paries, ut cum ipſo diximus, peretiunt, verum etiam externas muniunt, ut ipſe ſubdit, ſolent, unde porrorem rationem deducit, propter quam nonnullae *Pleuritides* ab intro extra, & e contra ſe determinent, & quandoque externos ſub cute ipſa tumores efficiant. Alias quoque ſic inde deducit cognitiones, quas methodicam *Pleuritidis* curationem reddere, facius ducit.

CLXXVII. Quod venae hujuſce *Azygos* ramuſculi *Pleuritidis* cauſam aliquando praeſtare quoquo modo poſſint, & ipſi norunt veteres Medici quare Ludovicus Duretus varias *Pleuritidum* ſpecies conſiderat, ob varium materiae ſitum (68) *per venam jugularem, Azygos, mammariam, & Thoracicam, Hinc veniunt*

I Pleu-

(67) *Malpigh. Oper. Poſt.* (68) *Duretus Com. in Coac. Hipp.*

Pleuritis ſuperior, inferior, antica, poſtica, ſive dorſalis. Quod autem per ejuſdem venae varios ramos materia *pleuritica*, quaecunque ea ſit, ſive *lymphatica ſimplex*, ſive *lymphatico-bilioſa*, ſive *ſanguinea* in Pectoris contentibus partibus quibuſvis extra *Pulmones* reſidens, ad *Tracheae* cavum transferri poſſit, atque, ob eandem rationem, quicunque concretus humor in *Pleura*, aut aliis internis Pectoris partibus, ab intro extra recedens, morbificam cauſam uſque ad externos muſculos transferre queat; non tam facile unquam concedam. Quidquid enim ſit de obſervationibus ab ipſo diligenter peractis, per injectionem crocei liquoris in radicem ejuſdem venae *Azygos*, qui per nares, & per os eminare viſus eſt fumum, tamenque cum famoſioribus Anatomicis habeo Venam hanc, ſicuti & alias omnes, ſanguinem a partibus ad majorem Venae Cavae truncum, indeque ad Cor transferre. Quamobrem aperte hinc deducitur, *Pleuriticam* materiem antea in partibus concreſcentem, ac poſtea diſſolutam, minimoſque venae *Azygos* ramos ſubeuntem, per ipſos ad *Tracheam* transferri nullo modo poſſe; quin imo potius ad Venam Cavam pergere, indeque toti ſanguini addi, ut in circulum poſtea acta, juxta peculiarem partium diſpoſitionem, alibi conſiſtat; atque etiam facilius in *Pulmonibus*, ut ab iis poſteà per *exſcreatum* elliminat.

CLXXVIII. Praeter hanc nullam aliam certe ex Anatome haberi poſſe rationem arbitror, propter quam *morbiſicus* in *Pleura* concreſcentis humoris, aut in aliis contiguis partibus extra *Pulmones* firmati, translatio ad *Pulmones* ipſos fieri queat; cum externa eorundem tunica nullis unquam ditata ſit meatibus, ut cum Malpighio ſupra oſtendimus. Attamen quoties in Cadaveribus, nullis etiam Thoracis morbis unquam antea detentis, *membranaceas appendices* vidi ſanguineis ſatis patentibus canaliculis ditatas, quorum ope *Pulmones Pleurae* hinc inde adnectebantur, ſuſpicari coepi, quod per haſce melius, & facilius, quam per alias fortaſſe vias, *pleuriticus* humor tum a *Pleura*, tum ab *intercoſtalibus* etiam *muſculis* ad *Pulmones* immediate transferri poſſit, atque inde mediis *bronchialibus* ductibus per *exſcreatum* citius eliminari.

CLXXIX. Utrum hoc veritati conſonum magis evadere queat, Sapientibus magis dimetiendum relinquo. Satis enim mihi eſt, hac poſita ſententia, pro certo aſſerere, quod tumor inde emergat etiam ratio, qui fiat, ut quandoque in externis continentibus Pectoris partibus, atque magis in *Pleura*, quaelibet factae concretiones per *metaſtaſim*, ut aiunt, ad *Pulmones* propagentur; & vice verſa a *Pulmonibus* ad externas alias partes: quod paſſim evenit. Quod ſi conjectura mea haec nil penitus veritati affinis efficaciter nullus certe, meo judicio, alius reſtat modus, quo reſidens in iiſdem partibus humor ad *Pulmones* migrare valeat. Qua de re, dum ille attenuatus, diſſolutuſque ſatis eſt, nulla prorſus alia ratione detrudi inde poteſt, quam aut *Azygos* venae ramuſ-

ramuſculos, ut ſupra diximus, ſubtundo, aut etiam Mammariae, aut Thoracicae, per quarum tramites denuo ſanguinis ſuppeditetur, ut inde extra corpus protrudatur; ſive ad Renes perductus, per excretationes ad Veſicam per Urinam; ſive ad cutis glandulas, per ſudorem, & inſenſibilem perſpirationem; ſive ad alias quaslibet partes, alio quocunque modo. Verum cum hujuſcemodi ſeroſorum humoris regreſſus in venas (ſecundum humoris quidem minimi craſſi, atque concreſcentis; ſive ob quamlibet temporum variationem peculiarem diſpoſitionem) non tam facile fieri ſemper poſſit, cum abunde immediatus ad Pulmones tranſitus proſſus deſit: Hinc fit, quod plerumque illi, in quibus concretiones hae lymphaticae, aut lymphatico-biloſae extra pulmonaem ſubſtantiam, ſive in Pleura, ſive in Mediaſtino, ſive in appendicibus dictis membranaceis occurrunt, e tutus, & facilius curantur, atque gravioribus ut commmacaſſimis ſymptomatibus, quam alii, quibus intra Pulmones concretiones eaedem fiunt (dummodo non ſint univerſales) quas & facilius diſſolvi, & citius atque commodius per expectorationem diſſipari ſaepiſſime obſervavi.

CLXXX. Neque tantum ob concretiones haſce lymphaticas, aut lymphatico-biloſas quomodolibet extra Pulmones, aut intra factas, primarium vitae periculum AEgrotis huſce imminere attendi: ſed multo magis, & etiam ob concretiones pſeudo-polypoſas, quas plerumque, ob eandem cauſam, in majoribus vaſis, quin immo, & in ipſis Cordis cavitatibus ſimul fieri non ſemel novimus. Iſtiuſmodi pſeudo-polypi, prout citius, vel tardius, prout majores, minoreſve mole fiunt, morbum plus, minuſve breviant, atque ad exitum AEgrotos vel paulatim, vel derepente perducunt. Item juxta varias, quas obtinent, configurationes, materiae propagines diverſas ſuas, peculiareſque illorum naturae conditiones, in quibus continentur, ſive iiſdem quomodocunque adhaerentes, ſive in eorundem cavitatibus liberi: varia etiam inde afferunt ſymptomata plus, minuſve gravia, plus, minuſve exitialia. Non vacat hic quamplurimas de hiſce obſervationes peculiares a me factas ſingillatim retexere, atque innumeris pene pſeudo-polypoſas hujuſce indolis concretiones, quas varias in variis cadaveribus ſemper vidi, diverſiſque modo figuratas, hic diſtincte numerare cum de hiſce omnibus quilibet Medici ſatis ſuperque edocti ſint, illi praeſertim, qui non ſola librorum lectura, ſed iteratis Cadaverum inſpectionibus naturae arcana tuto reſerare ſatagunt, peculiareſque morborum quorumlibet cauſas oculis ipſis attingere. Neque promſis hic reſert genuinam adferre rationem, propter quam concretiones iſtae, & facilius in venis, quam Arteriis, in dextero Cordis ſinu potius, quam in ſiniſtro tunc producantur, ibidemque citius in enormes excreſcant moles ſanguinis tramitem ex toto occludentes; cum de hiſce ſatis, diſtincteque egerit Malpighius, aliique omnes, qui accuratas de Polypis diſ-

diſſertationes lucubratunt. Inde cuivis quilibet percipit, quod cum multo minor ſit ſanguinis velocitas in venis, quam arteriis, atque insuper venoſus ſanguis multo minus comminutus ſit, quam arterioſus, qui paulo ante *Pulmonum* neceſſariam actionem, cum ad Cor tenderet, paſſus eſt: in illis potius, quam iſtis *polypi* ſiunt, atque in majores excreſcunt moles. Id unum innuam, quod quotieſcunque in *Pleuriticis concretiones* iſtae aderant, ſemper detractus ſanguis conſuetum, & magis craſſum in ſuperficie corticem antea obtinerat, cum una, & eadem ſit materies, ex qua tum cruſta haec, tum *pſeudo-polypi* illi generantur: ut ex dictis ſupra etiam patet. Tunc ulterius major aderat reſpirationis anxietas, major depreſſio pulſus, frequentia, inaequalitas, cum ſpeciali ſenſu doloris prope Cor, quandoque etiam in alterutro, vel utroque ex brachiis, corpore etiam plerumque comite, qui ad ſternum, non raro ad Dorſum, atque inferiores quoque Corporis partes vario modo protendebatur pro ut nempe concreta haec corpora ſuperiora potius, quam inferiora, aut pleraque Corporis vaſa occupabant, in quibus proinde inordinatus magis, minuſve fiebat ſanguinis motus. Talia autem morboſa *phaenomena* eo gravius evenire ſemper vidi, quoties non tantum in venis, ſed in arteriis etiam ipſis, ſiniſtroque Cordis ventriculo, atque in ejuſdem atricula iſtae *concretiones* genitae erant; quod non ſemel in Cadaveribus animadvertere mihi datum fuit. In hiſce iiſdem, in quibus, & numero, & mole majores inveni *concretiones pſeudo-polypoſas* hasce, ſemper magna Seri copia cavitatem Pectoris inundabat.

SECTIO SECUNDA

CAPUT QUARTUM

Pleuritis lymphatico-ſanguinea, ubi de variis puris excretionibus in quibuſcunque Pectoris ſuppurationibus, & praeſertim in Empyemate; item de diverſis abſceſſibus in hiſce morbis occurrentibus; de uſu Veſicantium, atque Balſami de Copaiba &c.

CLXXXI. Lethales ultro magis in *Pleuriticis* reddebatur *lymphaticae* hę, aut *lymphatico-biliosae concretiones* ſive intra, ſive extra Pulmones, ſive & utrobique factae, quoties ſimul in ſanguineis vaſis ſanguis ipſe concreſceret, aut extra circulationis ſemitam dejectus in interſtitiis partium variis modis conſiſteret, ſive id *primario* fieret initio morbi, ſive *ſecundario* ob compreſſionem vaſorum, a concreſcente ibidem, atq; ſtagnante lympha, invaleſcēte morbo, eveniret. Tunc enim ſuppurationes variae inde fiebant, quas ex propriis ſignis facile erat dignoſcere. Si ſuppurationes hae in *Pulmone* ipſo aderant, minus lethales plerumque evadebant, cum liberior inde adeſſet aditus, ut genitum pus diſſolvi, atque breviore, longioreve temporis intervallo educi poſſet; quod plerumque quadraginta dierum ſpatio fieri, Hippocrates ipſe pluries docuit. Sed autem diutius ibidem remoratum pus corrodente vi ſua *Pulmonis* ſubſtantiam exedit, ulcerationes variae, atque *Phthyſes* ſubſequuntur.

CLXXXII. Non aeque facile res fauſto celebat omine, quoties pus *Pulmonem* obſidens in *folliculis*, ut ajunt, aliquo occludebatur tumore, qui cum nil penitus diſrumperetur, nullus excretioni puris aditus remanebat: quare (aut Mors inopinato ſequebatur, aut *chronici* fiebant morbi utplurimum inſanabiles. Memini me Hominem quendam in Noſocomio majore noſtro tunc curandum habuiſſe, qui pluſquam per menſem ſpirandi difficultate maxima laboraverat, cum dolore continuo totum fere Pectus, dexteramque praeſertim partem occupante. Hic poſt cruenta ſputa identidem excreta ad Noſocomium acceſſit tumidus in facie, atque toto Corpore, mente quammaxime obtenebratus, accedente lenta febri in veſperis magis adaucta, nihil penitus expuens,

niſi ſpumantem tantum lympham, quae ab indeſinenti *Pulmonum* concuſſione, compreſſioneque, ob continuam tuſſim, per vim expreſſa videbatur. Poſt paucos dies è vivis diſceſſit. Secto Cadavere, ſiniſter *Pulmo* naturalem fere ſtatum ſervabat. Dexter autem tumidus admodum erat undecunque tum *Diaphragmati*, tum *Pleurae* taliter adhaerens, ut dum ipſum magna vi a *Pleura* ſeparare tentarem, *Pleura* ipſa praeter conſuetum craſſa admodum reddita a coſtis divelleretur potius, quam ab affecto *Pulmone* liberari unquam poſſet. In ſuperiore extima *Pulmonis* parte verſus *jugulum* inſignis aderat tumor, qui (dum adhaerentem *Pleuram* inde removere quaererem) inopinato diſruptus magnam copiam ſubruſi puris, maxime foetidi, ejecit, quod diuturno admodum tempore, tanquam in *folliculo*, ibidem occluſum remanſerat, quin poſtea neque per *exſcreatum* educi potuiſſet, neque in cavitatem Pectoris unquam effundi.

CLXXXIII. In quacunque autem humorum concretione in Pectore facta, ſicuti & in ſuppuratione qualibet, eo citius, tardiuſve, caeteris paribus, morbus ſolvitur; habito non tantum reſpectu ad copiam *Pleuritici* firmati humoris (quod non parum intereſt) verum etiam ad peculiarem Pectoris partem, in qua ipſe ſpecialiter conſiſtit. Etenim, ſi verum eſt, quod ſola *exſcreatio* tutior illa eſt, & brevior ſemita tanti ab omnibus habita, per quam hujuſcemodi morbi reſolvi melius poſſunt reliquum eſt, ut quo plus, minuſve facilis ad *Tracheam* aditus *Pleuritico* dicto humori pateat, eadem ſervata ratione, vario modo prodeat. Hinc fit, quod quotieſcunque transfuſus humor iſte, aut quacunque alia de cauſa concreſcens, *Pulmonis Parenchyma* tantum obſidet, inde facilius educatur. Praeſto namque ibidem undecunque ſunt *bronchiales* ramuli, quos ſubire commode poteſt, & ſucceſſive ad majores tubos pertranſire, ut per *exſcreatum* exeat. Attamen non hoc ſemper aeque facile evenit, etiamſi morbus in Pulmonibus unice reſideat. Namque (ſive *Pleuriticus* humor in centro, ut ita dicam, *Pulmonaris* ſubſtantiae concreverit, ſive in ſuperiore ejus parte verſus *jugulum*, ſive in inferiore verſus *Diaphragma*, ſive in extima non procul a tunica *Pulmones* extrenſecus cingente) variae inde emergunt rationes, propter quas plus, minuſve ſolicita excretio evadit, cum inde plus, minuſve a majoribus *bronchialibus* dictis ramis Morbus diſtet. Ideo evenit etiam, quod perſaepe *Pulmonum* iſti Morbi, per ſolam, ut ajunt, *reſolutionem*, ſolvantur, nullaq; facta ſuppuratione: quoties nempe prope majora *Bronchia pleuriticus* humor conſiſtat, quae ideo citius ſubire valet. Secus hinc evenire neceſſario debet, dum extra *Pulmones* quomodocunq; Morbus magna ex parte vigeat: quod plerumque contingere quotidiana ſatis docet experientia. Quandoque enim variis modis *Pleuram* ipſam occupat modo *mediaſtinum* modo adhaeſiones *Pleurae* cum *Pulmone* a concreſcente glutinoſa lympha, ut

ſupra

ſupra diximus, factas modo in *membranaceis appendicibus* ductis Pulmonem cum *Pleura* nectentibus ſubſidit. Tunc autem, ſuppuratione ſubſequente, Pus per *exſcreatum* fere nunquam educitur, cum nullus penitus ad *Pulmonum bronchiales* tubulos immediatus inde aditus pateat. Quamobrem aliunde Morbi ſolutio mutuanda eſt. Hoc autem fit, dum attenuatum Pus quaqua verſus in affecta parte impetum faciens, propinquiores, magiſque patulos ſubit *lymphaticos*, *venoſoſve* ductus, ut poſtea aut cum lympha, aut cum ſanguine mixtum in circulationis alveum reducatur, totumque corpus pervadat. Hoc modo tantum, & non aliter, poſita peculiari partium Pectoris ſtructura, percipere poſſumus, quod *pleuriticus* ſuppurans humor Thoracem occupans, atque in illis diſtinctis partibus firmatus, quae immediatum cum Bronchiis commercium neutiquam habent, per *exſcreatum* eduti queat; quod diuturno admodum tempore, neque tam facile evenire poſſe, quilibet noſcet. Tunc ideo Natura ſagax breviorem, tutioremque morbi ſolutionem affectans, Puse jam ad communem circuitus ſemitam, ut ſupra diximus, red cto, plerumque ad alias partes *metaſtaſes* molitur; quod proficuum magis evadit; maxime cum id temporius fiat, antequam ſcilicet ex toto fractae AEgroti vires fuerint, aut Pus, ob diuturniorem moram, affectas partes nimium exederit. Haec omnia tunc diſtincte magis, clariuſque patebunt, cum peculiares a me habitas obſervationes plurimas paulo poſtea ſubjiciam.

CLXXXIV. Hiſce de cauſis omni certe jure adnotavit oculatiſſimus, atque in obſervationibus praeſertim diligentiſſimus Deſiderius Jacotius quod in illa *Pleuritide*, (69) *quae vel exquiſita non eſt a Phlegmone muſculorum intercoſtalium, vel Notha, ubi reliqui Pectoris muſculi patiuntur, febris multo diuturnior interdum perſeverat, & ſputa pauca excluduntur, non ſolum propter humoris frigiditem craſſitiem, quae non facile expulſioni paret, ſed etiam propter locum, a quo humor introrſum, aut nullo modo permeat, aut minus, ac difficilius.* Quare paulo poſtea ſubdit, quod *in eo dolore, ſive ſanguinis fluxio fiat a vena Cava Cordi adjacente in eam, quae Azygos dicitur, & inde in tenues coſtarum venas, ac muſculos Meſopleurios ſive in externos Thoracis muſculos irruat per ramum, qui a vena Cava in alam emergens propagatur in partes Thoracis externas, ſive è ſummo Capite per cervicem in ſcapulas, & omoplatas, tandemque in lateris externos muſculos, modo proreſus, modo poſteriores deſcendat humor frigidior quocunque, inquam, modo excitatus fit is dolor, ſiquidem febris diutius perſeveret, nec tumor vel expectoretur, vel reſolvatur propter cutis externae denſitatem: tandem ad ſuppurationem vertitur, cujus materia intro effuſa Empyema adfert: exterius propulſa (quod frequentius eſt) Abſceſſum.*

CLXXXV. Quod de externa praeſertim *Pleuritide* expertiſſimus hic Auctor docuit, idem & de interna

I 4 quali-

(69) *Deſid. Jacot. Com. in Coac. Hipp. l. 5. Sect. 2. n. 73.*

quilibet verum comperiri, nemo inficiabitur, ſive extra, ſive intra *Pulmones* extiterit: unde variae, ut ſupra adnotavimus, differentiae emergunt, quae, ſicuti magis, minuſve gravibus *ſymptomatibus* anſam praebent, ita magis, ſunt minuſve timendae. Quamobrem praeclariſſimus Jo. Baptiſta Fantonus Regis Sardiniae Archiater meritiſſimus &c. ampliſſimus vere Vir, de Medicina multifariam optime meritus, omni profecto jure adnotandum, cuique ſedulo oſtendit, quod (*) *Inflammatio Pulmonis interdum in tota ſubſtantia fit, frequenter in aliqua parte ejus ſuperiori, vel inferiori, laterali vel media ſuperficiali, vel interna.* Hinc, cum juxta peculiarem partis laborantis rationem, non ſemper eadem *Pleuritici* humoris copia in Pectore quomodocunque ſubſiſtere poſſit, neque eodem ſemper temporis ſpatio ibidem firmari; modo brevior, modo diuturnior evadit morbus tam quia (ſi ad ſuppurationem vergat) nunc citius, nunc tardius id evenit, patique hinc ratione, vel facilius, vel difficilius ſuppuratio rumpatur, ut inde per *exſcreatum* pus educatur, ſi ad hoc patula ex dictis non deſit via. Hinc non aeque cito, non aeque facile ſuppurationes fieri, aut rumpi, ſemper obſervivi, unde ex Hippocrate ipſo diſcimus, quod (70) *Pleuriticae ſuppurationes rumpuntur die vigeſimo aliae quadrageſimo quaedam ad ſexageſimum diem.* Atque experitiſſimus Hallerus ultro admonet, quod (71) *multis pleuriticorum, ubi longior morbus eſt, ſuppuratio accidit, non omnibus tamen. Materia enim partim reſolvi, partim concoqui poteſt, ut ſine pure concoctum ſputum tandem prodeat.* Quod ego quoque non ſemel in hac praecipue conſtitutione animadverti. Quotieſcunque tamen haec fiebant, congrua ſemper praeibant, & ſequebantur ſigna, quae varia in variis competebantur, juxta diverſitatem partis, in qua humor ſuppuratus reſidebat, nec non juxta ejuſdem copiam majorem, minoremve.

CLXXXVI. Dum haec ſedulo in AEgrotantibus obſervabam, divini ſimul Senis maximam admirabar ſolertiam, atque indefeſſam ejuſdem ſolicitudinem, in minimis quibuslibet circumſtantiis ſedulo attendendis, atque tranſmutationibus omnibus graphice exponendis, ſicuti in aliis, ita in hiſce praeſertim Pectoris morbis: quae omnia certiſſimis indicavit ſignis, ſanioremque de iiſdem praedicendi modum adamuſſim expoſuit; quare cum Galeno omni jure ſtatuendum eſt (72) *ejus ſententias, ut Dei voces habendas*, atque Hippocratem ipſum ideo maxime exiſtimari debere quoniam rebus medicis (73) *Tam fallere, quam falli neſciat.* Dicit autem Hippocrates, quod (74) *qui ſuppurati fiunt maxime ex Pleuritide, ac Peripneumonia, ii calores continuos, interdum tenues, noctu vehementes, & nihil memoratu dignum expuunt, ſudantque circa collum,*

&

(*) *Fantom. obſervat. Anato-mico-Medic. obſ.* 16. *in ſcholio.* (70) *Hippoc. in Coac. lib.* 5. *Sec.* 2. *n.* 51. (71) *Haller. in Com. ibidem n.* 75. (72) *Galenus lib.* 2. *de uſu partium.* (73) *Macrobius.* (74) *Hippoc. in Coac. lib.* 5. *Sec.* 2. *n.* 49.

& claviculae. Et his oculi cavantur, maxillae vero rubent. Pejus autem calent digiti extremi, & refrigeſcunt, & circa Pedes tumores excitantur, & circa corpus puſtulae. Abhorrent a Cibo &c. Id ipſum comprobatur ex hiſce, quae Baglivius protulit ſic (75) *Sanata Pleuritide, ſi remanent tuſſicula quaedam, & circa veſperas blandus calor per univerſum corpus excitetur; aut Pleuritidis recrudeſcentiam, aut ſuppurationem prognoſticato.* Haec etſi tuta magis, & genuina ſint ſigna, quae pleramque ſuppurationes in Pectore factas comitari videntur, non omnia tamen in omnibus eveniſſe, attendere potui. Praeterquamquod confirmatam potius ſuppurationem indicare ut plurimum haec ſolent, quam incipientem, aut proximam, quam aliunde etiam cognoſci poſſe anno praeſertim elapſo animadverti, quando maximam copiam *Pleuriticorum* plerumque ad ſuppurationem tendentium in Noſocomio habui.

CLXXXVII. Tunc autem quoties *Pleuritici* initio morbi, aut parum per exſcreatum educebant, aut, etſi copioſa habita *anacatharſi*, dolor tamen fixus, & vehemens erat, nihilque febris inde remittebat; ſedeum agitatione maxima Corporis AEgroti noctes irrequieti tranſigebant, comite pulſu frequenti admodum, & duro, inani ſimul tuſſi ipſos moleſtante, cum genarum rubore, ſenſu caloris in Pectore, non raro etiam gravaminis. Suppurationem tunc quam proxime futuram, tutum erat aſſerere. Haec omnia licet ut plurimum poſt decimam quartam diem, in pleriſque occurrere conſueſcerent, non raro etiam ante ſeptimam evenire viſa ſunt, in iis maxime, in quibus ſanguineae veridicae concretionis ſigna adeſſent (de quibus infra) aut nihil prorſus per exſcreatum expurgati fuiſſent. Vidimus aliquando ſolutam ex toto *Pleuritidem* circa decimam quartam diem, praevia laudabili ſputi eruptione morbi cauſae analoga, ac paulo poſtea, (dum de perfecta ſanatione tum AEgroti, tum Medicus, communi Adſtantium plauſu gaudebant) exaſperari denuo inopinato febrim, difficilem magis reddi reſpirationem, cum pulſu concitato, frequenti admodum, cum intenſo calore, & genarum rubore, ſputo iterum cruento, & quandoque etiam minimis tantum ſanguineis filamentis infecto, praevia fere ſemper horripilatione plus, minuſve forti, aut recurrente, juxta concretionis factae variam conditionem.

CLXXXVIII. Dum concretiones hae ad ſuppurationem vergentes adetant, ſive initio morbi, ſive recrudeſcente ipſo, dolor modo magis, modo minus *punctorius*, aut *gravativus* fiebat, pro ratione partis, in qua ipſa ſpecialiter firmabatur. Namque, dum in *Pulmone* aderat, *gravativus* potius, quam *punctorius* dolor evadebat; niſi tamen ob *membranaceas appendices*, aut ob *lymphaticum* dictum gluten *Pulmo* affectus *Pleurae* adhaerens, ipſam in conſenſum traheret, ut ſupra novimus. *Pulmonis* locum, ubi fiebat ſuppuratio, doloris varia poſitio indicabat. Inſu-

(75) *Baglivius Cap. proprio de Pleuritide.*

Inſuper, quibus *Pulmo* ſic affectus erat; continentibus aliis omnibus Pectoris partibus illaeſis evadentibus, ii minorem in inſpiratione aeris tunc copiam exſugere poſſe videbantur minuſque in exſpiratione, dum affectus concidit *Pulmo*, quam in inſpiratione, dum ipſe dilatatur, patiebantur; niſi tamen tam copioſa in ipſo adeſſet ſtagnatio; quae utramque reſpirationis actionem aeque labefactare, atque difficilem reddere poſſet. Quotieſcunque tamen extra *Pulmones*, ſive in *appendicibus* dictis, ſive in *Pleura*, ſive in *intercoſtalibus* etiam muſculis, ſive prope *Mediaſtinum* ipſum, potius circa *Diaphragma*, ſpecialiter adeſſet concretio ad ſuppurationem vergens illos ſicca ſemper torquebat tuſſis. Adnotavi inſuper, quod ſi in *Pulmonibus* id praecipue fiebat, rauca etiam reddebatur aliquando vox, non raro cum ſtrepitu quodam tam in inſpiratione, quam in exſpiratione aeris, ac ſi materiae fluctuationem intrinſecus repraeſentaret; quod non aeque ſemper occurrebat.

CLXXXIX. Quo magis ad ſuppurationē appropinquabat morbus, eo omnia graviora reddebantur, atque vehementior reddita febris periodum fere alternativam ſervabat, quod & Baglivius ipſe adnotavit. Etenim (76) *quando inflammatio pleurae, aut tuberculorum* Pulmonis (ait ipſe) *deſinit in apoſtema, & pus, tunc febris vehemens, & continua excipitur a Tertiana, vel Quotidiana intermittente, idq; ſit circa ſeptimum diem, eſque ſignum certiſſimum incipientis apoſtematis*. Id ex Hippocrate ipſo deſumptum eſſe videtur, dum ait. (77) *Febres in ſuppuratione intermittentes, ſubinde exſudantes fere ſunt*. Periodicam hanc ſimulatam febrium acceſſionem plerumque antecibant *horripilationes* recurrentes, quales ut plurimum evenire ipſis, etiam abſque ordine, paſſim noſcimus iis quoque, quibus perquam facile in Pectore *Tuberculoſi* tumores fiunt, atque ad ſuppurationem tendunt; ſubſequente poſtea ardente febri, quae, prodeunte exinde pure, imminuitur; quod identidem, & in Phthyſicis ipſis evenit. *Sudatiuncula* illa, intermittentibus hiſce *ſuppuratoriis* febribus comes ſemper adjungitur; accedentibus quoque promiſcue *horripilationibus* dictis, quod idem monet Hippocrates. (78) *Qui vehementer inhorreſcunt, ad ſuppurationem deveniunt. Sed & febris iis ſuppuratoriis eſt ſimus*. Inveteratam tamen ſuppurationem tanto facilius noſcere quis poteſt, quanto clarius & ipſa AEgrotorum facies per ſe loquitur: unde & Deſiderius Jacotius animadvertit, quod, (79) *Purulentus ab exercitato Medico ſolo fere aſpectu deprehendi queat, ut ſi inter totius faciei colorem ſubviridem, obſcurum, cavos oculos, pupillam obſcuram, Corporis extenuationem, collum gracile, vultum triſtem, cum tuſſicula ſaepius irritante, velut flos quidam ruboris tenuis genas ſuffundat* Hiſce addam faciei tumorem, & manuum, frontis nitorem quendam, totiuſque etiam faciei,

(76) *Baglivius Cap. proprio de Pleuritide* (77) *Hipp. in Coac. lib. 5. Sec. 2. n. 78.*
(78) *Hipp. in Coac. lib. 5. Sec. 2. n. 76.* (79) *Deſid. Jacot. in Coac. Hipp. ibid. n. 78.*

ciei, ac ſi albumine ovi facies undequnque oblinita eſſet.

CXC. Haec autem tutiora ſunt ſigna, nec ſimul omnia, neque eodem ſemper modo, aut tempore observantur, cum juxta varias ſupurantis materiae conditiones, affectaeque partis peculiarem indolem, varia in variis comperiantur: quare *aequivocationi* locus perquam facile ſupereſt. Attamen tutius ſignum purulenta ipſa prodiens materies patefacit, quae, ſi album colorem, nec foetidum odorem referat, laudabiliterque effluat, indeque pari modo *ſymptomata* omnia recedant, aut ſaltem miteſcant, ſolvere morbum tuto conſueſcit. Talis puris eductio facilius, citiuſve evenit, ſi in *Pulmonibus* ipſis ſuppuratio facta ſit, ut ſupra monuimus, atque liber ad *Bronchiales* tubulos aditus remaneat: non autem aliis modis extra Pulmones conſiſtat, prout & infra magis patebit. Ex dictis enim ſatis conſtat, quod eo magis difficilis puris excretio ſit, ſi in *Pleura*, ſi in intercoſtalibus muſculis, ſi in appendicibus colligantibus *Pulmones* cum *Pleura* concretio, & ſuppuratio praeceſſerit. Attamen non negaverim, naturam ignoras quandoque in AEgrotorum bonum vias quaerentem, per cava illa filamina, appendices dictas connexentia, purulentum hunc humorem a *Pleura* ad *Pulmones* transferre poſſe: quae quidem brevior eſſet via intento ſatisfaciens melius. Per hujuſcemodi enim filamina immediata communicatio adeſt *Pulmonis* cum *Pleura*.

CXCI. Verum ſi nullo modo, aut non tam cito optata haec Puris eductio haberi poſſit: ſtagnans ibidem diutius pus, *Pulmonarem* corrodit ſubſtantiam, aut ſaltem maxime mordet; unde continentes fibrillae illae contrahuntur, atque, ſtagnante ſucceſſive ſanguine, lethalis ſubſequitur inflammatio. Ad hanc proinde evitandam mille tentat molimina nunquam inexperta natura, dum *folliculus* rumpitur, in quo pus contenebatur. Si hoc fiat verſus cavitatem Pectoris, in eam pus ſtatim, & affluenter effundit: ſi verſus externas partes, ad interſtitia intercoſtalium, aut aliorum muſculorum ipſum demandatur; quandoque uſque ad externam Corporis ſuperficiem, ubi in unum collectum partem in tumorem elevat: ſive adjacentium canalium hiatibus ita pus ſeſe aptat, ut *venoſe* inde, & *lymphaticae* fortaſſe melius tubulos ſubiens, ad communem reducatur *circulationis* ſemitam, indeque ad diverſa deferatur *emunctoria*. Dum purulenta haec materies ad ſanguinem transmittitur, exacerbatur illico febris; quia ab ipſa diſſolvitur maxime ſanguis, atque in aeſtuantes tumultus reducitur.

CXCII. In cavitatem Pectoris pus praeſertim eructant ſuppurati tumores illi, qui immediate ſub Pulmonum tunica externa conſiſtunt, quae facilius, citiuſque diſrumpitur. Hinc, & praelaudatus ſupra Fantonus in libro ſupra citato accuratiſſime obſervavit, quod *ſi in parte altera* (Pulmonis nempe) *non procul a ſuperficie cum magna ſanguinis eruptione*

ne fiat inflammatio, facile in abſceſſum tranſit, & diſrumpitur Pulmo, materiaeque effuſio in cavitate Thoracis ſubſequitur. Hujuſce quoque effuſionis genuinam rationem ibidem ſapienter ſubdit. Id etiam pari modo evenit, quoties inflammatio in ipſa *Pleura* reſidet: dummodo tamen ipſa non adeo tenax ſit, ut, genito abſceſſu, purulentus humor undecunque impetum faciens, eandem diſrumpere queat. Talem puris in cavitatem Pectoris effuſionem, rupta *vomica*, factam facile erat dignoſcere ex gravitate praeſertim circa *Diaphragma*, quae tunc innoteſcit in reſpirationis actu, difficiliore inde adeo reddito; quia difficilius movetur *Diaphragma* adjuncto novo hoc pondere preſſum. Hinc dum movetur Corpus, ab uno in alterum latus, ſtrepitus quidam, praeter gravitatem, plus, minuſve efficitur, habita ratione copiae puris jam transfuſi, atque illius etiam, quod illuc continuo tendit.

CXCIII. Inter quamplurimos, quos tunc habui, atque antecedente praeſertim anno *empyematicos* curandos, inveſtigare ſedulo non omiſi, per quas nam vias, & quomodo nam pus in cavitate Pectoris latitans *Pulmones* immediate ſubiret, ſicque per exſcreatum educeretur. Sciebam enim, nonnullos tranſacti ſaeculi Auctores, & Helmontium praeſertim, ut Lucas Tozzius refert,(80) exiſtimaſſe, externam *Pulmonum* tunicam innumeris ſatis patentibus porulis munitam eſſe, ita tamen, ut contentum in cavitate Pectoris pus educi poſſet, aeri autem inde neutiquam aditus concederetur ad cavitatem dictam, congruis ad id obſtantibus valvulis propter hoc a natura ipſa induſtrioſe fabrefactis. Quidquid ſit de hac ſententia, quae eo minus veritati aſſinis credenda eſt, quo magis chimaericae ſuppoſitionis ſupponit, ex repetitis obſervationibus certe didici, duplici tantum, & non alia quavis ratione *Empyematicorum* pus *Pulmones* ſubire, nempe, vel dum *vomica* in *Pulmone* ipſo diſrupta externam ipſius tunicam laceraverit vel dum illaeſo ex toto *Pulmone*, ruptaque *vomica* in *Pleura*, aut *appendicibus* ejus, aut in *Mediaſtino*, effluens poſtea pus per adnexos hinc inde hiantes tubulos aſſumitur, atque ad *circulationis* ſemitam cum univerſa humorum maſſa pergit, ut tandem ad *Pulmones* perveniens firmari ibidem poſſit, atque inde educi. Si habitis a me plurtes Cadaverum inſpectionibus credendum unquam eſt, certe aſſerere non vereor, prima plerumque, quam ſecunda potius ratione *Empyematicorum* Pus per *Pulmonum* viam excerni; maxime cum (etſi plures *vomica* in *Pulmone* diſrupta non ſit, atque aliunde quomodolibet Pus ab aliis Pectoris partibus devenerit) in cavitate tamen moram agens ſpeciale, qua pollet, corroſiva vi externam *Pulmonum* tunicam tractu temporis exedit, aditumque ſibi congruum parat, ut inde commode *Pulmones* ſubire poſſit. Quoties enim *Empyematicorum* Cadavera diſſecui, ſemper ulcus, modo majus, modo minus inveni

(80) *Lucas Tozzius Cap. de Empyemate.*

inveni extrinſecus in alterutro ex *Pulmonibus*, ſi in alterutra Thoracis parte Pus latitabat aut in utroque, ſi utraque pars gravata ipſo fuerat. In hac extima *Pulmonis* corroſa parte facile erat conſpicere minimas *bronchiorum appendices* exeſas, atque eorundem hiantia oſtiola, quae indeſinenter in actu expirationis contentum in cavitate pus exſugere poterant, illudque ſucceſſive ad majores *bronchiales* ramos, atque ad Trachaeam tandem transferre, ut per exſcreatum prodiret. Caeterum quando illaeſam ex toto *Pulmonum* extimam ſuperficiem in *Empyematicorum* cadaveribus inveni, majorem ſemper puris copiam in cavitate vidi, minuſque AEgroti per exſcreatum expurgati fuerant, cum praedictus puris tranſitus ad *Pulmones* haberi ſicneutiquam potuiſſet.

CXCIV. Quod autem hoc modo, quaſi per ſuctionem factam a *bronchiorum* minimis corroſis *appendicibus*, ad *Pulmones* purulenta materies transferri plerumque ſoleat, eo veritati conſonum magis videtur, quo magis tum ex cadaverum inſpectionibus, tum ex ratione ipſa evincitur. Etenim occaſione *Paracenteſis* in *Empyematicis* factae, eductoque ſic pure, dum *balſamicis*, aliiſque congruis *injectionibus* Chirurgus uteretur, injecti liquoris ſaporem adamuſſim ſe guſtare teſerebant AEgroti maxime cum valida urgente tuſſi, mucoſam materiem ab intima *Pulmonum* parte haurirent. Hoc autem, meo judicio, nullo alio certe modo explicari tunc poterat, quam per ſuctionem hujuſce liquoris a *Pulmonibus* factam per *appendices* bronchiorum laceratas: quo modo, & pus abſorberi putamus.

CXCV. Verum licet difficilius evenire poſſe noſcam, quod pus in *Empyematicis* a ſanguineis ductibus abſorbeatur, ut inde univerſalis *circulationis* beneficio, *Pulmones* quoque ſubire tandem queat: hoc tamen impoſſibile certe non eſſe, quotidiana docet experientia. Etenim ad Renes etiam non raro pus transfertur tum in *Empyematicis*, tum & in Phthyſicis, nec non etiam ad Alvum, atque alia *emunctoria* quaelibet, ut inde poſtea extra Corpus educatur. Hoc autem per cômixtionem purulentae materiae cum ſanguine fieri, & ipſe novit oculatiſſimus Duretus, dum aſſerit, quod materia pleuritica (81) *Aliquando per arteriam venoſam in ſiniſtrum Cordis ventriculum influit, undeque in magnam arteriam, ut ex ea in Renes, a quibus cum urinis excluditur, & ſic pleuritici defunguntur Pleuritide (numerum ſuperiorum coſtarum) ut ego in multis obſervavi. Idem quoque fieri patet cum dejectionibus tot enim modis ſaneſcit Pleuritis. Aliae vero ſunt ejuſdem metaſtaſes contra naturam, ut tunc Pleuritis, quae intra decimam quartam diem, nec liberam, nec liberalem habuit anacatharſim, mutatur in Empyema, ſeu ſuppuratum, quod ſit rupta vomica, & effuſo pure in cavitatem Thoracis, ut docet Hippocrates 2. prognoſtic & in Coac. Atque hoc ſuppuratum exitum habet, vel per anacatharſim intra quadraginta dies, vel per*

(81) *Duretus Com. in Holler. Cap.* 26. *de Pleuritide.*

urinas purulentas, abradentes, & ſtrangurioſas &c.

CXCVI. Nec mirum unquam mihi erat attendere pus ſive *Empyematicorum*, ſive *Pleuriticorum* a vaſis ſanguineis abſorptum ad Renes, atque ad Alvum tendere: cum & paſſim videamus *Hydropicorum* ſerum in cavitate *Abdominis*, atque etiam Pectoris quandoque transfuſum, *lymphaticos* poſtea ſubire tubulos, provido, atque admirando naturae miniſterio, atque inde per urinas affluenter ſecerni: quod quidem & ipſe ſolertiſſimus Hollerius indicavit. (82) *Quomodo vero* (inquit ipſe) *in Hydropicis humor lacteus ſpatio Abdominis contentus tranſfluit in venas, & hinc in Renes, atque per veſicam expurgatur, atque Pituita inter ſeptum & ventrem eodem ſpatio continetur, per venas ad veſicam viam ſibi parat, ita pus effuſum a natura tenuatum transfunditur in venas, & Arterias, atque hinc modo ad Renes, modo ad inteſtina demittitur mirabili naturae providentia, omnia moliente, ut ſalutem Ægro quaerat.* Induſtrioſas hujuſcemodi naturae transfuſiones, non ſolum a Pectore, ſed etiam ab aliis quibuslibet Corporis partibus ad Renes, & Alvum fieri paſſim, quilibet noſcit Clinicus Medicus, atque ego ipſe peculiares quamplurimas hic hiſtorias recenſere poſſem, quas, ad nimiam effugiendam prolixitatem, non vacat diſtincte proponere. Hinc fit quod in Phthyſicis praecipue, maxime cum partim puris per exſcreatum educunt, remedia quaelibet ex *Therebinto* parata, tum & Balſamum de *Copaiba*, atque alia hujuſcemodi convenire maxime videantur non ſolum quia *balſamica*, atque *abſterſiva* vi ſua ulceratas partes optime detergere, atque ab ulteriore corruptione defendere non parum valent: verum etiam quia tanquam *diuretica* Renales tubulos reſerare magis poſſunt, ſimulq; purulentum humorem attenuando, ipſius exitum per urinas facilius promovere: quod ego ipſe toties feliciter eveniſſe obſervavi. Hoc tutius ſemper praeſidium eſſe arbitror, cujus ope tantum, & non aliter, in deſperatis hiſce morbis (cum ex toto cauſam aliter evincere non conceditur) Ægrotantium vitam diu protrahere poſſumus: quod & in quibuſcunque aliis *ſuppurationibus* fauſto eventu contingere non ſemel animadverti.

CXCVII. Specialis Phthyſis, ob ſuppurationem, indeque ulcus non parvum in *Pulmonibus* paulatim genitum, omnimodam, admirabilemque ſolutionem per urinam anno 1735. obſervavi in Nobili Juvene Comite Rebuffo in Pedemontanorum Agmine, vulgo dictorum *Fuciliers*, Signifero, atq; decimum octavum annum tunc circiter agente. Expedit autem hic pro aſſumpti probatione totius morbi hujuſce hiſtoriam hic graphice exarare. Egregius iſte Juvenis menſe circiter Decembri tranſacti anni 1734. acuta febri correptus fuit, propter quam, etſi congruis adhibitis remediis, prope decimam quartam morbi diem ad agonem fere pervenerat. Comes ſemper aderat tuſſis plerumque inanis, aliquando craſſa

(82) *Holler. com. in Coac. Hipp. lib. 4. Sec. 2. n. 4.*

craſſa prodeunte lympha ſanguineis filamentis perſaepe inſperſa, una cum reſpirandi difficultate maxima, atque intenſo calore. Poſt decimam quartam diem, nil prorſus remittente morbo, iiſdemque ſemper, magiſque quam antea, vigentibus *ſymptomatibus*, inchoati jam in *Pulmone* ulceris manifeſta aderant ſigna. Addita huic eſt diarrhoea, cum intenſa ſiti, linguae ſiccitate continua, vigiliis, univerſaque corporis emaciatione in dies ſemper adaucta, una cum delirio continuo, quo a primis uſque morbi diebus per integros fere duos ſequentes menſes indeſinenter laboravit. Tunc praeter conſueta praeſidia, acutae praegreſſae febri accomodata, ad *incraſſantia* omnis generis, *demulcentia*, ſeu *diluentia* quoque confugi, quae properantem jam Phthyſim reſpicerent; non neglectis quandoque *cardiacis*, ut ajunt, remediis, atque maxime *ſtomaticis glutinoſis*, quae immoderatum Alvi fluxum cohiberent. Hinc, & ſi morbus aliquantulum compeſci videretur, nulla tamen ſalutis ſpes aderat. Nocturni enim copioſi acceſſere ſudores, vigiliae eo magis protractae, ſitis magis intenſa, aliis quoque non deficientibus *ſymptomatibus*. Corpus ſucceſſive magis, magiſque conficiebatur macie, propterquam jam ad *maraſmum* tendebat, difficilis magis reddita reſpiratione. Haec autem omnia eo pejus praeſerebant omen, cum parce admodum Pus per exſcreatum prodiret, quamvis non interrupta vexaretur tuſſi. Tertio tandem fere tranſacto ab initio morbi menſe, adaucta derepente magis febre, Pus cum urinis apparuit, praevio ardore maximo; quare paulo poſtea melius ſe habuit. Quamobrem purulentam excretionem hanc veluti *criticam* attendens, ad *Therebentinata*, aliaque balſamica remedia ſtatim confugi, quorum ope Renum *ſecretorios* porulos aperire magis poſſim, ſicque inceptam puris dejectionem magis promovere. Res autem pro votis ceſſit. Horum enim remediorum ope, additis copioſis decoctionis Malvae potibus, ficuum & *Emulſionibus* Amygdalarum dulcium, pluſquam ſex libras puris iteratis vicibus cum urina ejecit, *critica* hac excretione per tres & ultra hebdomadas protracta. Hinc quo affluentius prodibat Pus, eo magis *ſymptomata* quaeque mitiora reddebantur, febris remittebat, quae, abſoluta tandem *Criſi*, omnimode evanuit. Hinc nativum Corpori acceſſit paulatim robur, ipſeque pinguior in dies factus inito menſis Aprilis Auguſtam Taurinorum rediit, ubi nativo fruens puriore aere, atque Nobilium Parentium ſuorum ſuavi conſuetudine gaudens, tam incolumem iterum nactus eſt valetudinem, ut militari conſueto muneri ſe generoſe committere denuo potuerit.

CLCVIII. Nec minus admirabilem Puris excretionem cum urinis hoc eodem anno 1735, infauſto tamen exitu, obſervavi in Adoleſcente quodam, Parravicino nuncupato. Iſte *malignus*, ut vulgo dicitur, febri tunc Cremonae acriter graſſante correptus fuit, a qua conſuetis (juxta methodum noſtram, quae infra ſuo lo-

co

co proponetur) adhibitis remediis, ferè ex toto convaluerat. Tunc enim ſiniſtrum Brachium inopinato quam maxime obtumuit prope ſciſſuram a Phlebotomo ibidem factam. Tumor jam ad ſuppurationem vergebat, jamque Pus aliquantulum per hians adhuc idem vulnuſculum prodibat. Acceſſitus tunc fuit experiſſimus, doctiſſimuſq; Chirurgus noſter Cardanus Chirurgica laurea jure, ac merito inſignitus, Vir profectò omni laude dignus, qui, una cum diuturna admodum praxi, Theorica ſanaura omnia tum Veterum, tum Recentiorum ratiocinia in arte ſua adamuſſim poſſidet. Iſte ampliore ſtatim facta ſciſſura, paululum magis prodeunti Puri viam provide paravit. Aſt, dum a Puris exitu tutior ſalutis ſpes reddebatur, inopinato tumor intempeſtive evanuit. Cum id ego animadverterem, non abs re mihi viſum hinc fuit conjicere, quod reſiduum Puris paulo antea in Brachio conſiſtens, indeque ad ſanguineam maſſam ex templo repulſum, lethales in internis partibus *ſtaſes* progignere poſſet, niſi aut per urinarum vias, aut alio modo extra Corpus protruderetur. Nec prorſus fallax judicium fuit. Protinus enim febris iterum adaucta eſt, accedente Reſpirationis anxietate, univerſa Abdominis tenſione, ſiti maxima, linguae ſiccitate, aliiſque hujuſcemodi *ſymptomatibus*, quae inordinatum ſanguinis tumultum, ab intro pulſo Pure factum, aperte indicabant. Hinc Febris *ſymptomatibus* hiſce modo magis, modo minus vigentibus ſtipata ad quadrageſimum uſque diem protracta fuit. Iteratis evadentibus copioſis Alvi dejectionibus plerumque bilioſis, ſive *ſpontaneis*, ſive Clyſterum laxantium ope promotis, ſicuti & diluentibus potionibus, quibus vehementem ſanguinis aeſtum compeſcere ſaepe non omittebat. Paulo poſtea cum urinis Pus prodiit, moleſto praevio ardore, dum ſecus antea limpidae ſemper apparuerant. Attamen, licet hujuſcemodi purulenta excretio *criticum* Naturae motum ſimulare videretur per plures dies protracta, irrita prorſus evaſit. Incaſſum itaque *Therebinto*, aliiſque balſamicis uſi fuimus, ut ipſam magis, magiſque promoveremus. Quapropter addita hinc Reſpirationis anxietate, frigido undecunque ſudore perfuſus, ſpiritum miſerrime efflavit.

CIC. Quamplures alias recenſere hic poſſem obſervationes in Phthyſicis habitas, in quibus, deficiente purulento exſcreato, aut ſaltem magna ex parte imminuto, pus diutius per urinas cum manifeſto levamine effluere viſum fuit; quod ſpecialiter trium & ultra menſium ſpatio plus, minuſve identidem evenire animadverti hoc eodem anno Dominae Verzummae Pedemontanae inveterato *Pulmonum* ulcere laboranti, conferente ad id maxime iterato uſu *Balſami de Copaiba*, cui praeferenter ſicuti in hiſce, ita & in aliis quibuslibet internis *ſuppurationibus*, ſimulque in *lymphaticis* omnibus *ſtaſibus*, fidendum jure merito eſſe ſemper exiſtimavi, cum in utriſque morbis, hujuſcemodi tam efficacis remedii ope, tum patula magis ad Renes

via

Google

via redderetur, cum reſidens in internis partibus Pus, aut ſerumata diſſolvatur, ut per *urinarias* vias aſſiduentius prodeat. Memini me paucis ab hinc annis ÆGrotam e religioſo Coetu Divae Barbarae hujuſce Civitatis ab imminente jam morte vindicaſſe ſolo *Balſamo de Copaiba*. Iſta contumaci Aſthmate vehementi plusquam per menſem detenta fuerat, nil penitus exſpuens, modica excepta ſaliva, quae occaſione tuſſis, quaſi per vim, educebatur. Imminuebatur hinc quotidie magis urinarum excretio. Qua de re toto ſucceſſive intumeſcente corpore ad *Hydropem* perveuit, tam magna ſpirandi difficultate laborans, ut lecto nil penitus incumbere poſſet, animam jam jam miſere agens. Conſuetis aliis adhibitis remediis, tunc ad Balſamum hoc confugimus, quo per plures dies quotidie uſi fuit. Hinc paulatim adaucta ita fuit Renum jamdiu optata ſecretio, ut plusquam decem libras urinae quotidie excerneret, ſeroſo ſimul eodem lance per Alvum aſſiduenter prodeunte. Habita ideo ratione *criticae* hujuſce excretionis, univerſus corporis tumor paulatim evanuit. Hinc reſpiratio libera evaſit, aliiſque paritatione devictis *ſymptomatibus*, omnimode convaluit. Alias omittam peculiares obſervationes, quae admirabilem hujuſce *Balſami* vim, ad internas quaslibet *fluxes* tum *purulentas*, tum *lymphaticas* diſſolvendas, atque radicitus evincendas, eo magis confirmare poſſent, quarum omnium, praeter ÆGrotos ipſos, aliosque non modicae aeſtimationis Viros, Diſcipulos praeſertim meos adducere teſtes poſſum; atque ſpecialiter eruditiſſimum Juvenem Andream Buſaccum tum ſolidioris Medicinae, cum ſelectioris omnigenae literaturae maxime ſtudioſum, atque nunc Praxim Medicam in Noſocomio Placentiae omni plauſu profitentem. Franciſcum Gabellum leverum meum, qui Medicinam ſemper traducem, praeter habita per plures annos mecum ſtudia, ſe poſſidere gloriari merito poteſt; utpote a celeberrimo quondam Medico Franciſco Maria Gabello derivatus, tum & a Primutio Gabello praeceptore olim mei amantiſſimo Joſephum Telo, & Franciſcum Marenchi filium expertiſſimi Viri Joſephi Marenchi, qui inter Cremonenſes peritiores Medicos praxim egregie profitentur maxime tamen perſpicaciſſimum, ſtudioſiſſimumque Juvenem Joſephum Mighavaccam, a praeclariſſimo quondam Medico Jo. Jacobo ortum, qui poſt habitas a me una cum aliis Inſtitutiones Medicas, completamque mecum per ſex integros annos Praxim, nunc in Noſocomio majore noſtro Medicus mihi ſubſtitutus omni jure electus fuit, ad majora ſemper aſpirans.

CC. Verum dum admirabilem hujuſce Balſami de *Copaiba* vim, utilitatemque maximam, ſicuti in morbis omnibus a *lymphatica* concretione quomodocunque pendentibus, ita & ſpecialiter in ſeriis quibuſvis *ſuppurationibus*, atque in *phthyſi* maxime commendo (quod & quibuslibet aliis *balſamicis abſtergentibus* remedius ad eandem claſſem reducen-

dis convenit) non deerunt plurimi, qui methodum hanc omnimode reſpuentes, nimiae fortaſſe audaciae notas mihi inurent, meque acriter condemnare contendent praeſertim ſi de *Phthyſicis* agatur. Dicent enim, quod dum *Phthyſicus* AEgrotus, indeſinenti detentus febri, interno acri exurente calore, adipoſam undique ſubſtantiam diſſolvente, & abſumente, nec non etiam ipſam exſiccante, vexatur dum humores omnes diſſolventem maxime, ſeu, ut ajunt, *ſalinam*, *ſulphureamque* indolem aperte oſtendunt dum urinae *flammeae* ſunt, & tenues, ſalſa, aut amaricantia ſputa; dum manis plerumque, atque frequens admodum viget tuſſis, cum ardore faucium, ſimulque Alvus perquam facile ſolvitur tenuibus, biliosiſque dejectionibus: dicent, inquam, quod dum haec omnia, aut pleraque ſaltem, aut alia etiam hujuſmodi adſunt *ſymptomata*, ad *incraſſantia* omnis generis tantum, ad *demulcentia*, *nutrientia*, aliaque ejuſdem indolis Remedia confugiendum ſit; utpote ad illa, quae diſſolutos nimium humores figere ſatis poſſint, deperditamque ſolidorum ſubſtantiam reſtituere, ſimulque internos aeſtus commode compeſcere. Qua de re non ſolum tanquam inutilia, verum etiam tanquam maxime noxia condemnabunt *balſamica* quaeque dicta remedia, velut illa, quae morbum augere eo magis poſſint, dum enarrata *ſymptomata* omnia fovere (ut ipſi ajunt) pejoraque etiam de novo acceſſere apta nata ſint. Si quis e cortice tantum (ut trito adagio fertur) rem hanc intueri vellet, juſtaque minus trutina rationes haſce perpendere, profecto iſtorum ſententiae aſtipulari primo intuitu neutiquam recuſaret. Re autem melius perſpecta, protinus noſceret, quod aliud eſt *ſymptomata* morborum reſpicere, aliud morbos ipſos, qui illorum genuinae ſunt cauſae. Qui uſque Medicus *ſymptomata* tantum ſedare quaerit, cauſae autem nil prorſus, parumve attendit dum AEgrorum incommoda minuere ſatagit, morbum ipſum radicitus evellere turpiter negligit. Non ignoro tamen eam gravia aliquando evenire *ſymptomata*, quae omnem, ut dicimus, adſe curationem trahere merito ſolent. dummodo tamen primaria ſimul non omittatur cauſa. Aſt dum in *Phthyſi glutinoſis* tantum, *incretivis*, *attemperantibus*, ſive *demulcentibus*, ut ajunt, remediis, ob dictas cauſas, utimur tantum abeſt, quod primariam morbi cauſam evincere poſſimus; ut ipſam magis magiſque augeamus, AEgrotumque ad exitum praematuro cogamus, maxime ſi *balſamica*, ſanioraque alia *incidentia* congrua, ſeu *deterſiva* omnimode omittamus. Verum ut rem ab intrinſeco magis perſcrutari poſſimus, aliis interea omiſſis Auctoribus qui de *Phthyſi* accuratiſſime diſſeruerunt, atque ſententiae meae ſatis ſuperque faventi unum hic adducam praeclariſſimum Deſault (*) qui nuper eruditiſſimam edidit diſſertationem de *Phthyſi* omnibus certe laudibus jure, meritoque commendandam.

(*) *Pierr. Deſault diſſert. ſur la Phthiſie a Bordeaux* 1733.

dam. Pauca afferam ea praecipua, quae accuratiſſimus hic Auctor ſuper cauſa, & curatione *Phthyſis* perpendenda eſſe proponit. Quum ipſe ſaepius cum Hippocrate etiam animadvertiſſet, quandoque *Phthyſim* adeſſe, abſque quod nec ſanguinis quidpiam, nec puris per exſcreatum prodiret, aliquando & ſanguinem, & pus, modo majore, modo minore in copia apparere, pro peculiari hujuſce morbi cauſa, cogeſta in *pulmonibus tubercula* materia, minorate ſtatuens; in primo caſu haec *cruda* eſſe cum Hippocrate certe dicit, utpote, illa quae nunquam rumpuntur, atque ad *ſuppurationem* unquam perveniunt: in ſecundo autem ea talia eſſe opinatur, quae facile ſanguinem eructent, indeque facile ad *ſuppurationem* tendant: unde *ſymptomatum* quorumcunque originem optime deducit. Hinc firmum, ratumque ipſi eſt, *Phthyſim* plerumque, omnique jure ad *ſcrofuloſos* morbos redncendam eſſe, cum eadem in utriſque, parique modo occurrere *ſymptomata* animadvertat, eademque prorſus ſit ratio (ſervata tamen ratione diſcrepantiae affectae partis) tum *tuberculorum* in interſtitiis *Pulmonaris Parenchymatis* latitantium, tum *ſcrofularum* in glandulis quibuſvis adnaſcentium; nam utrique tumores modo ad *ſuppurationem* vergunt, modo non. Si haec vera ſint (quae quidem rationi, & experientiae conſona multifarie probari poſſunt) genuina hinc prodit ratio, unde ſaniores emergunt indicationes, quas in *Phthyſi* methodica curatione attendere prudens debet Medicus, cum ut morbum, ſi fieri poteſt, radicitus evellat, tum ut ſaltem imminens quamproxime exitium longius avertat. Hinc id unum viriliter agendum merito indicat oculatiſſimus hic Auctor, nempe ut tubercula iſta efficacibus ad id magis remediis deſtruantur; qua de re *incraſſantia* quaeque, *narcotica*, & *demulcentia*, *ſymptomata* tantum, non cauſam reſpicere ſic aperte oſtendit. (*) *Chercher a calmer la toux, les inſomnies par des ſyrops narcotiques, & autres, vouloir fixer avec du Kina une fievre ſymptomatique, qui dépend d'obſtruction, & dans la ſuite, du mélange du pus de l'ulcere avec le ſang; quand bien meme on pourroit y réuſſir N'eſt-ce pas s'attacher au ſymptôme, & negliger la cauſe du mal?* Hinc teſte Baglivio, & Mortono *deobſtruentia* congrua, quaeque in hiſce morbis laudat, *diuretica* nempe maxime, tum & *chalybeata*, *balſamica*, atque etiam *mercurialia* unde Mortonum ſic loquentem adducit. *Nullus dubito quin prudenti delectu, & frequenti mutatione temus, & aeris, & longo uſu medicamentorum balſamicorum, mercurialium, chalybeatorum, millepedum, praecipue vero aquarum mineralium, atque aliorum antiſcorbuticorum remediorum iſti tumores in his aeque, ac in aliis partibus conſumi poſſint, atque aeger inde liberari a Phthyſico, & ſcrofuloſo affectu, quod ſaepius experti ſumus* Saniora haec ſunt, & probata tot jes remedia, quibus uniceeum contumaciſſimo hoc morbo utilius pugnandum eſt. Hinc dum in hunc finem alii chalybem, veluti *ſupremam morborum chronicorum panaceam*, ſeli-

(*) *Deſault loc. cit.*

gunt; alii *Balſamum Peruvianum*, alii *Balſamum Sulphuris Therebentinatum*, aliave tot remedia optima ex *Sulphure* parata: ego plerumque *Balſamo de Copaiba* tantum uti ſolitus fui, quod quidem utiliſſimum ſemper novi. Ex allatis enim ſupra obſervationibus, atque aliis quamplurimis etiam certo aſſerere non vereor, nullum certe utilius ipſo, nullum tutius haberi remedium, quod omnibus indicationibus in hoc morbo ſatisfacere valeat: dum eodem tempore congrua ipſius ope internas quaslibet concretiones ſive *lymphaticas*, ſive *lymphatico-ſanguineas* in *Pulmonibus*, ſicuti & alibi exiſtentes efficaciter ſolvimus, eoſdemque humores ad *urinarias* vias facile perducimus. Unde patet *Balſamum* hoc *de Copaiba* ſemper convenire, ſive *Phthyſis* a crudis *tuberculis* dictis oriatur, ſive etiam ea ad *ſuppurationem* tendant; cum in utroque caſu omnem adimpleat paginam. Dum autem haec in medium profero, praeſto erunt *methodici* alii Medici, qui, effectus morborum potius, quam cauſas attendendo, hujuſce *Balſami* uſum prorſus reſpuent, atque veluti pernicioſum condemnabunt. Putant enim, ipſum actuoſis maxime, ſcindentibus, atque aeſtuantibus facile particulis ſcatere, quae in maſſam ſanguinis intruſae, ipſum plus aequo diſſolvunt, febrim augent, tuſſim exaſperant, diarrhoeam promovent, atque tandem *ſymptomata* quaeque graviora reddunt. Dum pleno nimis haec ore aſſerunt, *Pectorales* tantum potiones, Aſininum Lac, aut aliud Saccharine vulgare ſerulum, Pilulas de cynogloſſa, oſcula Cancrorum, Ranarum, Teſtudinum, aut ſimilia tot alia nutrientia, & *inceſſanter* commendant ſolum: praeter quae aliquando trepidanti admodum pede ad modicam doſim *Therebinti*, aut *Succini* confugiendum eſſe concedunt, omiſſis interim *vulnerariis* quibuſcunque, atque *diſſolventibus* remediis, quae directe morbi cauſam adoriuntur. Qui tali ducuntur methodo in curatione *Phthyſis*, illi certe mihi videntur eſſe, (*) *qui certis, deſtinatiſque ſententiis addicti, ea ſunt neceſſitate conſtricti, ut etiam, quae non probare ſoleant, ea cogantur conſtantiae cauſſa defendere.* Summo enim jurejurando ita quorundam Antiquorum placitis emancipati ſunt, ut

(**) *Turpe putant parere minoribus, & quae*
Imberbes didicere, Senes perdenda fateri.

Si verum eſt ex Phyſicis, quod *ablata cauſſa removetur effectus*: qui ſolus effectum tantum deſtruere ſatagent, morbi cauſſam peſſime negligent. Tutiore ideo hinc conſilio quum in hiſce, tum in aliis hujuſce indolis morbis, quoties de partium quarumvis laeſione agatur, a Chirurgicis maxime documentis magis tutam ſanioris methodi viam deſumere ſoleo. Iiſdem enim (mutatis mutandis) praeſidiis penitus internam affectam partem curandam eſſe pen certo habeo, quibus & extrinſecus in alio ſimili morbo Rationalis Chirurgus uti debet. Quis autem

tam

(*) *Cicer. Tuſcul.* 2. (**) *Horat. lib.* 2.

tam amens erit, ut in externo ulcere, *oleoſa* tantum, *farinoſa*, & *lactea* adhibere remedia quaerat, ſimulque *deterſiva*, *exſiccantia*, & *balſamica* omittat? Quis in externo *tuberculo*, ſive *lymphatico*, ſive *lymphatico-ſanguineo incraſſantia* ſolum, & *glutinoſa*, concretum jam humorem magis magiſque *coagulantia* laudabit, *attenuantibus* omnibus, & *reſolventibus* prorſus rejectis? Quare, congrua hinc habita analogia, ſatis patet, cur potiore jure, & ad *Phthyſis* primariam evincendam cauſam *incidentia* quaeque, & *balſamica* dicta optime conveniant, & neceſſaria ſint; maxime cum in hiſce morbis, praeter *tubercula* in *Pulmonibus* exiſtentia, Hepatis etiam peculiares *obſtructiones* adſint, quas praelaudatus Deſault obſervavit. Attamen fateri debeo, quod, dum *balſamica* haec in hoc morbo tanquam praecipua habenda eſſe cum ſanioribus doceo: *nutrientia* & *incraſſantia* ſupradicta neutiquam rejicio. Hiſce namque Medicum uti debere ego quoque concedo (quod & ego ſemper facio) dummodo tamen caute adhibeantur, uſque primarius curationis cardo non inhaereat. Hoc tantum modo ad haec quoque confugere Rationalis debet Medicus, tum ut primariam morbi cauſam evellat (quod maxime intereſt) tum ut gravioribus ſimul evincendis *ſymptomatibus* attendat, atque praeſertim univerſali Corporis *emaciationi* proſpiciat, quae *nutrientia* ſelecta tota expetit. Haec omnia per transennam proponenda hic autem erant, ut quiſque noſceret, me non chimaerico prorſus ratiocinio uſum fuiſſe, dum in *Phthyſicorum* curatione ad *balſamica* me confugiſſe monui, ſimulque ea in quibuſcunque internis *ſuppurationibus*, aut Partium *obſtructionibus*, veluti praecipua, magiſque efficacia, uſurpanda eſſe docui, *Balſamum de Copaiba* diſtincte laudans.

CCI. Caeterum in internis Pectoris *ſuppurationibus*, quotieſcunque pus per *exſcreatum* ſatis haudquaquam educitur, non ſemper per *urinarias* vias aditum ſibi modo ſupradicto parat; Aſt, juxta AEgrotorum peculiares diſpoſitiones varias, modo ad haec, modo ad illa potius *emunctoria* tendit, quod tamen non aeque commode, non aeque tuto ſemper perficitur. Ideo obſervatu maxime dignum eſt id, quod Hippocrates ipſe in hoc ſic ſtatuit. (83) *Suppuratis a Pulmone pus per Ventrem ſecedere lethale*. Non aliunde tamen melius, meo judicio, fidem ſibi aſciſcere poteſt abſoluta haec divina Seneſis aſſertio, niſi attendamus ad id quod in *Phthyſicis* occurrit. In hiſce enim abſorpta purulenta materies in ſanguineos ductus, atque poſtea cum lympha ſimul commixta eptam diſſolvit admodum, atque attenuat, eidemque irritantem ſaligatur vim, propter quam in inteſtinorum glandulis ſecreta, eorundem fibras ita vellicat, & mordet, ut frequentes excitet *crudas*, ut ajunt, *Alvi dejectiones* in hujuſcemodi AEgrotis maxime formidabiles, pro ut Hippocrates toties docuit. Eandem ob

(83) *Hippocr. Coac. lib. 6. Sec. 2. n. 4.*

cauſam, dum *purulentus* humor a *Pulmonibus*, aut a quavis alia Thoracis parte devians cum ſanguine miſcetur, atque cum ipſo in aream *circulationis* adductus, juxta peculiares corporis diſpoſitiones, ad *Inteſtina* transfertur; ibidem irritante vi ſua eorundem fibras ad violentas excitat *contractiones*, atque *periſtalticum* ipſorum motum conſtantiorem reddit, laxatque ſucceſſive fibras, *mucoſitates* ipſorum ſuperficiem internam munientes diſſolvit; unde neceſſario diarrhoea ſupervenit propter quam fortaſſe Hippocrates in allatis caſibus lethalem merito ſtatuit puris tranſitum ad *Inteſtina*. Id autem non tam facile occurrit. Etenim (84) *è Pulmone facilior eſt ad Renes tranſitus, quam ad Alvum*: quod quidem rationabilius eſt, cum a *Pulmonibus* ad *Renes* brevior ſit ſemita, minuſque tortuoſa; per Arteriam nempe *Aortam* ad *Emulgentes*, dum è contra ad Alvum tendens, ab *Aorta Celiacas* ſubire arterias debet, innumeroſque innumeros earundem ramulos variis modis implicatos, atque undecunque preſſos; donec tandem in *Inteſtinorum* cavitatem effundatur. Unde multo majus ad hoc adeſt obſtaculum non tam facile ſuperandum, quod, caeteris paribus, eo minus invenitur, dum a trunco *Aortae deſcendentis* immediate *Emulgentes* ſubit, atque *ſecretorios* Renum porulos una cum lympha penetrat, ut cum urina exeat. Quod autem purulenta materies ideo Alvum facile ſolvere poſſit, quia corroſiva hac polleat vi *Inteſtinorum* tunicas ſtimulante ſatis teſtatur urinae ardor illis fere ſemper eveniens, qui purulentas in hiſce caſibus urinas mingunt. Hac eadem occaſione dirimenda hic etiam ſedulo eſt ulterius quaeſtio, quae paſſim inter Practicos Medicos haberi conſuevit: an ſcilicet ſpecialis, & brevior haberi poſſit via, per quam pus *Empyematicorum* in cavitate Pectoris la[t]ens ad Inteſtina transferri queat, quin venas *Thoracicas* per viam, quaſi dicerem, ſuctionis ſubeat, ut inde, prout ſupra diximus, in aream *circulationis* intruſum, *Peyerianas* adeat glandulas, alioſve *Inteſtinorum* ſanguineos ductus, ſicque in eorundem cavitatem effundatur. Hoc certe, meo judicio, captu difficile admodum videtur, ad quod ideo confugere fruſtraneum prorſus arbitrarer, cum propoſita de hoc a nobis ratio *phaenomenon* hoc ſatis ſuperque explicare poſſe videatur, incognitas penitus ſic deſerendo vias. Attamen non omittenda hic eſt explicatio, quam in propoſitum noſtrum a doctiſſimo Boerhaavio deſumam. Putat celeberrimus hic Auctor, quod notiſſimum illud Problema, de ſolutione *Empyematis* per *Alvum* facile enodari poſſit, dicendo quod (*) *Pus, diaphragmati incumbens, adiens loca vicina, exedit, & perforat diaphragma, dein Hepar, aut Inteſtinum Colon corrodit, & ingreditur*. Porro ſententia haec multimeris obnoxia difficultatibus eſſe poteſt; atque praeſertim, cum nullus unquam pateat immediatus conſenſus *Diaphragmatis*

(84) *Deſider. Jacot. Com. in Coac. Hipp. lib. 6. Sec.* 2. *n.* 4.
(*) *Boerhaave de Vir. Med. part.* 5. *Claſ.* 1. *cap.* 3.

phragmatis cum *Hepate*, aut *Inteſtino Colon*, propter quem neceſſario Pus a cavitate Pectoris recedens illuc tendere debeat. Praeterquamquod Pus ad cavitatem imi ventris deductum pars ratione tum *Hepar*, tum *Lienem*, tum *Meſenterium*, tum *Renes* corrodere poſſet. Unde clarius hujuſce phaenomeni explicatio ex dictis ſupra petenda eſſe videtur.

CCII. In quampluribus, quos tunc variis modis *Pleuritide* detentos habui, adnotare pleriumque potui, quantum veritati affinia ſint ſigna, quae divinus Senex ad futuros dignoſcendos *Abſceſſus* neceſſaria plurimis in locis protulit. Etenim vidi plures, quod quotieſcunque ultra decimam quartam diem febris contumax erat, perſiſtente dolore, quem neque praegreſſa ſufficiens *exſcreatio* ſolvebat, neque per alias vias *criticas* idoneas evacuationes natura moliebatur; iis *abſceſſus* varii fiebant, quos & ante decimam quartam diem, licet rarius, quandoque eveniſſe adnotavi, praeſertim cum parce admodum per *exſcreationem pleuriticus* humor prodiiſſet. Quare Hippocrates jure, ac merito ſtatuit, quod *Abſceſſus* iſti iis accidunt (85) *quibus neque febris, neque dolor conquieſcit, & ſputum prodit pro ratione, neque Alvi excrementa bilioſa, ſoluta, meraca exeunt, nec urina craſſam admodum, multamque habet ſubſidentiam, aliaque ſigna ſeſe afferunt ſalutaria*. Hujuſcemodi ſententiam clarius explicat Duretus ſic (86) *Attendere autem ſic decet ad iſta; ſi febris detinet; ſi dolor nondum quieſcit; ſi cum venienter ſputum non edatur, ſi alvus non fertur liberaliter bilioſis dejectionibus, ſi urina nec admodum multa, & craſſa eſt, nec multi particeps ſedimenti. Caetera autem ſalutaria ſigna ſalutariter ſuffragantur. Abſceſſus ejuſmodi certo ſperare oportet*. Hoc conſonum videtur iis, quae Hippocrates ipſe alibi protulit. (87) Quomodo autem iſtiuſmodi *Abſceſſus* in morbis Pectoris eveniant, paucis idem indicat Duretus, dum illos deducit (88) *a contentione fortis naturae, cui cum in anacatharſi molienda irritus labor fuerit, aliam invenit viam, qua deducitur ad conſervationem ſui, criſimque exhibet inſuetum per iter, & multis ignotum*.

CCIII. Revera, cum certum ſit, quod quo uſque *ſuppurata* materies in Pectoris partibus reſidet, nihil penitus remittat morbus, quin immo quotidie in pejus magis ruat: profecto niſi ſufficiens per *exſcreationem* eiuſdem expulſio habeatur, ut affecta pars ab hoſtili humore ſatis liberetur, neceſſe eſt, quod, natura ipſa duce, ad alias partes tendat, atque ſic *anacatharſi* imminutae, aliarumque evacuationum defectum provide ſuppleat, ac ita Pectus a morbo liberetur. Hinc admirabile certe miniſterio ſanioſus humor ad ſanguinem ductus transfertur, ut diximus. Quod ſi neque per *Renes*, neque per *Inteſtina* ſecerni poſſit, una cum lympha extimam corporis ſuperficiem petit, ibidemque accumulatur, atque modo majores,

(85) *Hipp. Coac. lib. 5. Sec. 2. n.* 39. (86) *Duretus Com. ibid. ſub n.* 23. (87) *Hipp. in prognoſtico.* (88) *Duretus loco citato.*

modo minores producit *abſceſſus*, plus minusve ſalutares. Verum ſi ſaniosa materies in unum congeri nequeat, atque majores mole *abſceſſus* progignere: quandoque hinc inde in interſtitiis cutis, modica in copia ſiſtitur, innumeraſque efficit *puſtulas*, quas optime novit Hippocrates, dum, praeter ſupra dicta, ſic ait: (89) *Calent digiti extremi, & exaſperantur. Curvantur ungues, & refrigeſcunt, & circa pedes tumores excitantur, & circa Corpus puſtulae.* Eas autem Deſiderius Jacotius notat fieri (90) *a corrupto ſanguine, fervore circa Cor, & ſanie ures in Corpore contervata, atque a Pulmonibus male affectis in cutem effuſa, ex qua etiam aphtae in ore oriuntur.* Haſce *Aphtas*, ob eandem cauſam, & in inteſtinis progigni, paſſim oſtendit Duretus (91) unde (ut ipſe ait) *labefactatur facultas Alvi retentrix, ut cibos etiam ſuaviſſimos aliquantiſper continere non poſſint.* Quare praepropera excretio, atque *lienteria* non raro ſubſequitur, ut ipſe ibidem indicat, atque ego ipſe obſervavi pluries. Nec tantum, ob *ſuppurationes* in Pectore factas, inde Pus abſorbetur, atque in circulationis aream adductum, tum in internis aliis, tum in externis Corporis partibus reſidet, ut varii inde efficiantur *abſceſſus* ſive *critici*, ſive *ſymptomatici*, atque praecipue in ambitu Corporis, ubi parvae dictae *puſtulae* adnaſcuntur: verum etiam id pari modo, licet non jam frequenter, contingit, ob aliorum quorumlibet Viſcerum ſuppuratos tumores. Hac ſpecialiter de cauſa paſſim videmus *puſtulas* variae indolis in facie praeſertim ſuboriri, ſicuti & non raro in toto Corpore, in illis maxime, qui Hepatis vitio laborant vario, cujus habita ut plurimum ratione, modo *puſtulae* illae plus, minusve attolluntur, augenturve, modo in *furfuraceas*, fere dixerim, ſquamullas deſinunt, modo ſuppurantur, parvos conſtituentes *abſceſſus*, unde varia ſortiuntur nomina. Illae tamen, quae in facie copioſe ſucreſcunt, maximeque rubent, atque fere ſemper ſuppurantur, *Guttam roſaceam*, ſeu *morpheam rubram* afferunt; quarum (*) *Materiales cauſae ſunt* (juxta Valeſcum, ut notat diligentiſſimus Foreſtus) *Phlegma ſalſum, aut humores aduſti, ut cholera aduſta, aut melancholia aduſta, quibus ſanguis commiſcetur.* Optime tamen notat Sennertus, quod (**) *Cauſam agnoſcit hic affectus ſanguinem fervidum, eumque craſſum, vitio Hepatis* quod & Veteres pleriqueMedici docent. Unde de ipſius curatione agens abſolute ſic ibidem aſſerit *Non autem curatur, niſi Hepatis, & ſanguinis vitio ſublato.* Licet Auctor iſte ideo ab Hepate morbum hunc derivare videatur, quia Viſcus illud tunc ab omnibus pro praecipuo *ſanguificationis* organo habebatur; nos tamen hinc ſatius, & melius ſtatuendum eſſe arbitramur, quod ut plurimum, dum in Hepate *ſuppurationes*, aut quaevis ſanguinis, aut lym-

(89) *Hippoc. in Coac. lib. 5. Sec. 2. n. 49.* (90) *Deſid. Jacot. in Com. ibidem.* (91) *Duret. Com. ibid. ſub n. 52.* (*) *Petr. Foreſt. Tom. 4. Obſer. Med. lib. 3. obſerv. 7.* (**) *Sennert. Pract. lib. 5. cap. 31.*

lymphae *ſtaſes* adſunt, tunc ſanguis illuc tendens parem a reſidentibus humoribus odolem nanciſcatur, minimas quoque eorundem moleculas abſorbens: unde fit quod totum ſucceſſive Corpus pervadendo, in interſtitiis praeſertim cutis conſiſtere videantur, maximeque in facie, ubi vi ambientis aeris frigidioris facilius concreſcunt, dictaſque progignunt *pyſtulas*. Quare & Foreſtus ibidem fortaſſe aſſerit, quod *fiunt plerumque ex craſſo humore, cum tenui quadam ſanie*, quam ab Hepate tunc derivari, non abſonum mihi videtur ex dictis deducere: licet tamen & pari modo ab aliis male affectis Viſceribus transferri alias queat. Non inficiabor tamen, non raro & ab exterinſeca cauſa tale ſanguinis vitium originem ſortiri, ob pravum victus regimen, atque ob malum *vinum* ab extra ſanguini ſuperadditum. Unde jure, ac merito ibidem ſic admonet accuratiſſimus Foreſtus: *Hoc tamen interea addendum, quod in his noſtris regionibus plerique crapula cerevisiariae utentes, aut vino continuo ſeſe implentes, ejuſmodi puſtulis ſaepe afficiuntur, ut omnis generis lapides ſupra naſum, & faciem, ut Topazios, Sapphiros, Turcoſos cernere te putes*. Tunc autem ſemper verum eſt, quod licet hujuſmodi ſanguinis vitium extrinſecam hanc foventem cauſam habeat; haec pari modo praecipua viſcera male afficit, atque diſtincte Hepar; quo ſuppoſito eadem tunc etiam propoſita explicatio viget. Eodem modo ob varia aliorum viſcerum vitia, cutim extrinſecus faedari paſſim obſervamus, ſicuti & urinae ipſae varias ſortiuntur conditiones, ob quas modo *purulentae*, modo turbidae, modo *ſubcruentae*, modo *flammeae*, modo *croceae*, modo *albicantes* &c. in internis variis laeſionibus cernuntur.

CCIV. In quibus autem diſtincte *Pleuritidibus* majores dicti *abſceſſus* vere fiant, nemo abſolute ſtatuere valet. Nam utplurimum natura in quibuſcunque corporibus variis modis agit, juxta eorundem diſpoſitiones, ratione utique varia motus ſuos dirigens, atque juxta occurrentia impedimenta quaeque ſive interna, ſive externa quandoque a tutiore ſemita luctuoſe aberrat. Varia haec quampluries tunc vidi naturae conamina in hujuſcemodi *Pleuriticis* hoc praeſertim anno, atque altero proxime elapſo. Tunc enim & ad Aures ſuppuratos *abſceſſus* magna in copia novi, tum & ſub utriſque *Trochanteribus* majoribus, modo prope ultimas dorſi vertebrae modo ſub axilla parti affectae reſpondente, modo ſub utriſque non raro in *articulationibus* Cubiti, Genuum; modo in ipſa Pectoris regione ſub integumentis, effluente ad extra materie inter fibras *intercoſtalium* muſculorum: quandoque etiam ad *Parotides*.

CCV. Licet experientia ipſa teſte ſatis conſtet haſce *translationes*, ſeu, ut ajunt, *metaſtaſes*, ſicuti in aliis etiam morbis, ita facilius, & frequentius in affectionibus Thoracis evenire, tendente nempe purulento humore ad alias partes; non tam facile tamen explicatu videtur, quomodo nam, aut qua nam ratione ad

eventat,

eventat, niſi Pus a ſanguineis ductibus abſorberi, atque cum ſanguine miſceri concedamus, ut ſupra demonſtravimus. Praeter haec multo magis difficile captu videtur, quomodo ichor ille jam jam in *circulationis* aream perductus (dum tota ſanguinis maſſa per univerſum corpus juxta canalium numerum, atque diametros propagatur) in una potius, quam in altera parte tanti conſiſtere queat. Dum per veſicam pus effluit, id ex dictis facile intelligitur; quod in aliis quibuslibet *translationibus* non tam facile percipere poſſumus. Attamen id unum innuam, quod in hiſce AEgrotis (quibus hujuſcemodi evenerant *metaſtaſes*, eorumque cadavera poſtmodum diſſecui) diſtincte adnotavi, quod ut plurimum pus ſub axillis depoſitum illuc paulatim perveniat, muſculorum adjacentium interſtitia ſubiens; quod in iis paſſim fiebat, in quibus antea *pleuriticus* humor magna ex parte *pleuram*, atque *intercoſtales* muſculos occupaverat, dum ab eo fere ex toto immunes *Pulmones* aderant. Hinc & facile erat intellectu, qua ratione *abſceſſus* alii in inferiore externa Thoracis parte ſub integumentis progeniti eſſent, cum ſanioſus liquor ſuper *Diaphragma* gravitans, *Pleuram* ſimul, atque *intercoſtales* muſculos penetrando, ad extra ſibi aditum commode paraſſet. Eodem autem modo, quo Pus ſic a cavitate Pectoris ad Corporis ambitum translatum, inter circumpoſitorum muſculorum interſtitia conſiſtere poterat; ita & ad *lumbares* usque *vertebras* facilis ipſi erat acceſſus.

CCVI. De reliquis autem *abſceſſibus*, qui in majore diſtantia a centro Corporis fiebant, aliunde ratio petenda erat. Poſito enim quod dicta puris commixtio cum ſanguine, & lympha haberi poſſit, praeſto eſt ratio propter quam, modo in *Parotidibus*, modo in *articulationibus* nſſium aut ſuperioribus, aut inferioribus, modo & in aliis partibus *Abſceſſus* ejuſmodi conſtiterint: maxime cum partes illae praeſertim *Lymphaticis* arteriolis majore in copia, quam aliae, ditatae ſint. Quod ſi tanta ſit puris copia, ut ſatis per *emunctoria* haec expurgari nequeat, aut quaevis alia ad hoc impedimenta occurrant: tunc ichor ille ad minimas quoque *capillares* arteriolas propagatus, undecunque per tenuiſſimos *lymphaticos excretorios* Cutis ductus prodit, ibidemque cutim corrodit, atque recenſitas ſupra *puſtulas* procreat. Futuram, & proximam puris commixtionem cum ſanguine, ceſſante, aut non cito maxime derepente *anacatharſi*, mihi ut plurimum indicabant dolores per totum corpus vagantes, atque in articulis praeſertim adinſtar *Arthriticorum*, qui ibi vehementius ſaeviebant, ubi copioſior aderat ejuſdem puris confluxus. Eodem tempore, quo Corpus vagis hiſce detinebatur doloribus, exonerato inde magis Pectore, liberior reddebatur reſpiratio, ſimulque febris aliquantulum augebatur, quae poſtea, apparentibus *abſceſſibus*, remittebat. Hinc nil penitus mihi mirum evadebat, quod *abſceſſus* iſti plerumque, & inopinato fierent, atque inopinato augerentur. Inſuper, quod

ſi

ſi ſtatim, poſtquam apparuerint, ſecentur, ſtatim concoctum, perfectumque pus ab illis effluat, ſecus ac in aliis *abſceſſibus* evenit, qui paſſim a ſanguine extra *circulationis* aream dejecto, atque paulatim in aliqua parte accumulato fiunt unde ab ipſis, non niſi poſt conſuetum (ut Chirurgi vulgo ajunt) *maturationis* tempus, pus unquam fluit; cum tractu temporis in affecta parte fiat: in illis autem factum jam pus ab una ad aliam partem transferatur.

CCVII. Reſtat nunc ut pauca hic ultro addam, quae ad fauſtum, vel infauſtum iſtorum *abſceſſuum* exitum ſpectant varias ſimul a me de hiſce factas obſervationes referens, eaſdemque cum Hippocratis ſententiis diſtincte conferendo. Si *metaſtaſes* iſtae, quaecunque eae ſint, tempeſtive fiant non procul a decima quarta Morbi die, multoque magis ante ipſam (quod rarius evenit) priuſquam viribus magna ex parte deſtitutus AEger ſit, aut Pectus nimis labefactatum ob diuturnam puris moram in ipſo factam; tunc fauſtum ſemper praeſeferunt omen dummodo congruo tempore fat experta Chirurgi manu ſecentur *abſceſſus*, ut affatim pus effluat. Ex oppoſito nihil de AEgrotorum ſalute ſperandum erat, quoties natura hujuſcemodi *metaſtaſes* modo in ſuperioribus, modo in inferioribus partibus promovere videbatur, eaſque nullibi perficiebat quod plerumque evenit, dum vagantes eveniunt hinc inde dolores, atque nullibi conſiſtunt. Tunc enim purulenta materies nullibi in congrua copia congeſta, cum toto ſanguine quaqua verſus vagatur, ipſiuſque *diatheſim* peſſime immutat, atque ſolida omnia male afficit unde mors neceſſario ſubſequitur.

CCVIII. Ut autem de *Abſceſſibus* hiſce ſingillatim agam, experientia ipſa teſte dicam, quod, illi qui ad aures ſuſcitabantur, fauſti plerumque omnes erant quod & ipſe obſervavit Hippocrates. (92) *Quibus ex morbis Pulmonis ad aures Abſceſſus oboriuntur* (inquit ipſe) *& ad inferiores partes ſuppurant, & fiſtulae facta aperiuntur, iis ſecunda valetudo contingere ſolet.* Per quas nam ſpecialiter vias, & quomodo nam ichor iſte, qui antea Pectus occupabat ad aures transferatur, ibidemque *Abſceſſus* efficiat, ſatis explicaſſe videtur Duretus (93) *per expreſſionem humoris morbifici a phlegmone in venas jugulares, & caratides, quae ſecundum uſperam arteriam procedunt ad caput, prius largitae ſurculos laryngi, & faucibus, unde Parotides enecantur, opportunitate glandulae, quae jacet ad aures, faucibuſque adjacet, cum mutua revulsorum propagine, unde partes illae, fauces dico, & aures, affluxu, & refluxus incommoda viciſſim & mutuo facile experiuntur. Abſceſſus* iſti ad aures iis plerumque fiebant, in quibus magna puris copia per *excreatum* effluxerat maxime cum morbus jam ad declinationem tenderet, hoſtili cauſa magna ex parte devicta. Unde ſi gravato jam adhuc maxime Pectore, ob praegreſſam non

(92) *Hippoc. in Coac. lib. 5 Sec. 2.* (93) *Duretus Com. ibidem.*

non ſatis completam *anacatharſim*, apparebant: non ſimus erat ad ſalutem exiens, niſi etiam per alias vias *criticos* motus ſuos natura melius compleret: ad quod & Renum & Alvi ſecretiones, aliaeque pariter optime conferebant.

CCIX. *Abſceſſus* hoſce ad aures fauſto praecipue ceſſiſſe omne vidi anno 1732. ineunte hyeme: quando peculiarem habuimus *Pleuriticam* conſtitutionem quaſi *epidemicam*, atque nullus fere ab hoc morbo ſuperſtes erat, cui antea tales non eveniſſent *abſceſſus*: quod & ſe diſtincte obſervaſſe alias teſtatur Baglivius hiſce verbis. (94) *Pleuritis, quibus in interiora auris dolor, & exinde abſceſſus, & pus ſupervenerebant, omnes ſanabantur: ut in variis Italiae Xenodochiis frequentiſſime obſervavimus, ſed praeſertim menſe anno 1694. Romae.* Mirum profecto eſt, quod in *Pleuriticis* aliquibus annis abſceſſus iſti ad aures, aut ad inferiores partes eveniant: aliquando vero non: cujus rationem quidem proponere neutiquam audeo. Id unum dicam, quod & in *lymphaticis* ſimplicibus *Pleuritidibus* ab ubertate lymphae affluxu pendentibus, *lymphaticae* quoque concretiones prope aures excitari eodem modo ſoleant; niſi forte dicendum ſit, quod eodem tempore, quo lympha in Pectore affluentius congeritur, in ſuperioribus ſimul hiſce glandulis concreſcat; quod perſaepe evenire non eſt negandum. Animadvertendum ultro eſt, quod *abſceſſus* ad aures in hiſce caſibus citius ut plurimum evenire ſolent, quam alii quilibet ad inferiores partes: quod & diſtincte adnotaſſe Deſiderium Jacotium conſtat. (95) *In febribus enim multum diuturnis* (ait ille) *tum propter frigiditatem craſſitiemque humoris, tum naturae imbecillitatem, longo jam ſpatio fatigatae in inferioribus partibus erumpunt: in acutioribus vero juxta aures*: quod non ſemper evenit.

CCX. Cur tamen ſive citius, ſive tardius ad inferiores potius, quam ad ſuperiores, ſive vice verſa, in hiſce morbis *pleuriticus* humor hujuſcemodi *abſceſſus* producat in hiſce potius, quam in aliis partibus, difficile admodum eſt explicatu. Revera expertiſſimus Duretus ſtatuit tunc *abſceſſus* fieri (96) *Inferos quidem, aut ſuperos, pro humoris motu, naturae impulſu, meatuumque partis affectae ſurſum, deorſumve ſpectantium conditione, & ſitu.* Hoc verum omnimode eſſet, ſi hujuſcemodi materiei *translatio* per peculiares vias fieri poſſet, abſque quod in circulum acta cum tota ſanguinis maſſa ad Cor permeare deberet. Ab eiſdem enim ventriculo ſiniſtro prodiens, aeque patentem haberet ſemitam, ut, aut *aſcendentem* ſubiens arteriam ad ſuperiores migraret partes; aut *deſcendentem* pervadens, ad inferiores motum ſuum dirigeret. Certe, ſi ſancitis *circulationis* legibus ſtandum eſt, res, meo judicio, vix percipi aliquantulum poteſt; ſicuti & inde difficili admodum negotio explicari poſſe videtur id quod Hippocrates

(94) *Baglivius cap. proprio de Pleuritide.* (95) *Deſid. Jacot. com. in Coac. Hipp. lib. 3. Sec. 2. n. 40.* (96) *Duretus Com. ibidem.*

pocrates ſingillatim monet. (97) *Sed Abſceſſus quidem ſunt his, in partibus inferioribus, quibus circa Hypochondria calor vehementer movetur. In ſuperioribus vero, quibus Hypochondrium molle, & indolens fuerit, diſſicileque ſpiritus ad tempus citra conſpicuum evidentem acquieſcit*; quod & clarius in prognoſtico explicat.

CCXI. Quidquid ſit de hoc (de quo non vacat hic ultro differere) ſatis ſit dicere, quod omnes *Pleuritici*, quibus facta *ſuppuratione* in Pectore, atque diu admodum pintracto morbo, in inferois partibus hoc anno *abſceſſus* variis modis ſuborti ſunt, omnes Mortis victimae fuerunt. Quando enim ejuſmodi *metaſtaſes* natura moliebatur, ob diuturnitatem praegreſſi morbi, viribus fere ex toto deſtituti erant AEgroti, atq; corpore maxime conſumpti, ita ut diu vitam magis protrahere neutiquam ſatis poſſent, uſque dum omnimode per apertum *abſceſſum pleuriticus* ichor prodiiſſet. Quare eo magis magiſque in dies corpore conſumpti, leviſſima comitante febri, ad *Maraſmum* miſere properabant. Nec tantum ob fractas diuturnitate morbi vires fruſtranea mihi tunc videbatur talium *abſceſſuum* eruptio: ſed etiam quia ob diuturnam puris moram in cavitate Pectoris, partes illae labefactatae adeo, & corroſae fuerant, ut neceſſariis obeundis conſuetis muneribus nil penitus idoneae remanerent; ſimulque continuo ab ulceratis partibus novum prodiret pus; unde perennis fiebat ſcaturigo pejoris morbi a prode neceſſitate pullulantis. Hinc percipi ſatis poteſt, *ut* nam divinus Senex docuerit, quod ſint (98) in *vehementibus, & periculo proximis Pulmonum inflammationibus abſceſſus ad crura omnes ſane ſalutares optimi vero, qui fiunt ſputo mutationem ſubeunte. Si namque tumor, & dolor ſuboritur, ſputo pro flavo in pus verſo, & foras prodeunte, hoc modo tum ſecuriſſime AEger ſuperſtes futurus eſt, tum citiſſime citra dolorem abſceſſus conquieſcet.* Ideo enim apparentibus hiſce *abſceſſibus* ſuperſtes AEger eſſe merito poteſt, quia initio ſuppurationis fiunt; antequam non ex toto laeſae ſint partes, neque omnimode viribus deſtitutus ſit AEgrotus.

CCXII. Deſumpto ratiocinio ab hiſce ſagaciſſimae naturae criticis motibus ad infernas partes in gravioribus Pectoris morbis, uſque fauſto omine factis, juxta Hippocratis monitum ingenioſiſſimus Baglivius, atque cum ipſo clariſſimi alii quamplurimi Viri ſtatuerunt *Veſicantia* perquam utiliter in inferioribus maxime partibus adhiberi poſſe, & debere, ad graviores Pectoris morbos citius, & tutius vincendos. (99) *Quocunque die* (ſic ipſe *ait*) *ſecundo ſcilicet, aut quarto, quinto, ſeptimo &c. ante, vel poſt factam ſanguinis emiſſionem, ſpirandi difficultas, & difficultas pariter exſcreandi ſputi pleuritico ſupervenerint, ſtatim duo Veſicantia Tibiis admoveo, juxta illud Hippocratis in prognoſtico: In Pulmonis quocunque tumores fiunt ad crura optimi ſunt,*

(97) *Hippoc. in Coac. lib.* 5. *Sect.* 2. *n.* 40. (98) *Hippoc. in prognoſtico.*
(99) *Baglivius Cap. proprio de Pleuritide n.* 37.

ſunt. Poſt appoſita veſicantia obſervavit expectorationem ſtatim promoveri, ſpirandi difficultatem minimum, & alvi fluxum, ſi adeſſet, feliciter ſiſti.

CCXIII. Quidquid ſit de communi, quae circumfertur, opinione, ambabus ulnis a pleriſque recepta, de utili admodum, & neceſſario *veſicantium* uſu in quamplurimis Pectoris morbis, ne dicam & in aliis fere omnibus ſive ut morboſae cauſae fiat revulſio ad inferiores partes ſive ut, immiſſis in ſanguinem ſcindentibus, aeque volatilibus *cantharidum* moleculis, congeſta in Pectore lympha, aut ſanguis concreſcens diſſolvatur, attenuetur, dimoveaturque, indeque reddatur aptior, ut circumpoſitorum vaſorum oſtiola ſubiens, in ineam *circulationis* iterum reducatur, prout *veſicantium* Patroni pleno ore depraedicant, Ego certe fruſtraneas omnes de iiſdem quaeſtiones omittens, abſolute aſſerere poſſum, aeque mihi fauſtas *pleuriticorum* curationes evaſiſſe, ac aliis Medicis omnibus, qui, non aliter melius, quam *veſicantium* uſu, praecipuam curationis operam perficiendam ſemper eſſe, arbitrabantur. Quod ſi contra hoc alii mihi obtrudant, ſe *veſicantia* ſaepiſſimum perquam utilia, utpote maxime activa, ſemper obſervaſſe: caveant, quaeſo, ne ad haec obcaecato nimis antea praejudiciis oculo, atque peſſime praeoccupata mente perperam attenderint. Nemo enim inficiabitur, credo, facilius eſſe in rebus Medicis quamplurium remediorum, ſicuti & *veſicantium* praeſertim inutilitatem tuto oſtendere, dum abſque eorundem adminiculo AEgroti convaleſcunt, quam ipſorum neceſſitatem probare; dum, iiſdem adhibitis, morbus paulo poſtea ſedari videtur. Etenim, ſi adhibitis *veſicantibus* morbus ſolvitur; nullo certe jure, niſi gratis omnino, inde deducitur AEgrotos vere ideo convaluiſſe, quia *veſicantibus* uſi fuerant: ita ut inde ſecus etiam pateat, quod illis omiſſis non aeque facile res fauſto ceſſiſſet omine, cum oppoſitum evincant obſervationes meae, atque aliorum etiam quamplurium.

CCXIV. Si unquam abſolute ſtatuendum eſt cum divino Sene, quod difficile admodum judicium ſit in Medicina, tunc id magis evenit, cum de quamplurium remediorum (ſpecificis exceptis) actione ſicuti in quibuſcunque morbis, ita in hiſce praeſertim judicare velimus. Haec jure, meritoque adnotat doctiſſimus Valleſius, dum quorundam Medicorum audaciam admiratur, qui abſolute veluti ex tripode, tum de genuina morborum origine, tum de variis remediorum actionibus, & peculiari vi in morbis quibuslibet decernere, judicare, ac quaſi digito indicare ſeſſe poſſe praeſumunt: dum cordatiores de hiſce terque, quaterque rogati, caute admodum loquuntur, & niſi pauca proferunt. (t00) *Mirum eſt quam facile* (haec ſunt praeclariſſimi hujuſce Auctoris verba) *quam incunctanter vulgares Medici de cauſa valetudinis rogati, etiamſi annua, aut etiam longior ſit, reſpondeant, hinc hoc,*

(t00) *Valleſius in Com. 1. Aphor. Hipp. Sect. 1.*

bus, illinc illud initium cepit. Certe facilius affirmant, quae neſciunt, quam quae ſciunt. Eruditi vero cunctanter, & multa rogantes ab AEgrotantibus, tandem reſpondent multo pauciora, quia ſciunt judicium eſſe difficile: quod & de remediorum effectibus indicandis verum competiri ibidem oſtendit, dum perquam difficile eſſe monet, *ſi ſanguis miſſus eſt AEgrotanti, & ſublevatus eſt, paulo poſtea dicere, vere an ſublevatus ſit, quia ſanguis miſſus eſt, an quia ita contigit*: quod & de quibuslibet aliis remediis non *ſpecificis*, ut dixi, pariter verum comperiri, nemo negaverit, ſicuti & maxime de *veſicantibus*.

CCXV. Aſt ne quis unquam me Empirico tantum more egiſſe dicat, dum *Pleuritidum* graviorum completas a me ſaepiſſime curationes, & quidem ſemper *veſicantibus* omiſſis, propono pauca hic ſubdam, quae non incongrua ex toto fortaſſe evadent, ut me ab hac culpa vindicare ſatis poſſim. Ideo expertiſſimus Baglivius *veſicantium* uſum in morbis Pectoris commendat, quia ex Hippocrate deducit, tumores, qui ad crura fiunt, optimos eſſe. Aſt quis non novit Hippocratem tum in Coacis, tum in prognoſtico, dum ejuſmodi tumores ad inferiores partes utiles indicat, non tumores quoſlibet intelligendos eſſe velle, ſed eos praecipue *abſceſſus*, qui non a quavis ſanguinis *ſtaſi* in illis partibus paulatim fiunt, ſed diſtincte a vera *metaſtaſi* purulentae materiei, ſeu ad *purulentiam* jam jam vergentis, quae quidem, cum per *exſcreatum* libere, & ſatis educi neutiquam poſſet, in Pectoris quibuſvis partibus antea morabatur. Verum namque eſt, quod ſi hujuſcemodi *abſceſſus* in quibuſvis maxime diſtantibus etiam a Pectore partibus, non ob *metaſtaſim pleuritici* humoris, ſed ob *congeſtionem* ſanguinis, aut lymphae fierent, tantum abeſt, quod quidpiam levaminis inde caperent AEgroti, ut pejus etiam ſe haberent, novo ſic adjuncto morbo, qui cum priore duplici ratione conjunctus, ipſos contriſtaretur. Tunc enim eadem adhuc, prodeunte *abſceſſu* (cujuſvis etiam magnae molis eſſet) immota in Pectore maneret *pleuritica* materies, neque quidpiam idea immueretur morbus quod quidem neceſſe eſſet, ut hoc *critice* fieret cum non aliter melius *critici* quilibet naturae motus *ſalutares* a *ſymptomaticis*, & *morboſis* diſcerni poſſint. Si itaque ex dictis tumores iſti ab Hippocrate merito laudati veram indicent *congeſtionem pleuritici* humoris in inferioribus partibus, ut inde deducere recte poſſemus, quod rationabiliter, occaſione hujuſcemodi morborum Pectoris, *veſicantia* iiſdem partibus applicati neceſſario deberent: oporteret etiam, ut ab ulcerata parte vi *cantharidum*, idem penitus emanaret humor, qui antea Pectus quomodolibet gravabat, neque per *exſcreatum* educi ſatis poterat, congrua nempe facta ejuſdem diſſolutione, atque regreſſu in vaſa, indeque tranſitu ad ulceratam partem, aliter nihil prorſus Hippocratis documento ſatisfaceret *veſicantium* uſus. Quis autem unquam in obſervationibus ſuis tam fauſta ſorte

frus

ſint poterit, ut ab ulceratis hoc modo partibus, poſt adhibita *veſicantia*, *purulentas* effluere materies viderit, & quidem eaſdem, quas antea in Pectore latitaſſe credendum erat? Porro ſi aliquando *purulentum* inde humorem prodire obſervamus, hic in tam medica copia excernitur, ut aſſerere certe poſſimus, illum non a Pectore translatum fuiſſe, ſed ab exeſa ipſa cute ſeparatum maxime cum ichor ille non ſtatim dempto *veſicante emplaſtro*, ſed ineunte tempore, citius, tardiuſve, poſt genitum ibidem ulcus, prodire ſoleat.

CCXVI. Cui autem ultro aliquis fortaſſe inſtet dicendo, *veſicantia* nihilominus *Pleuriticis* maxime prodeſſe, ſi non ad fauſtum hunc puris eliminandum regreſſum, quando jam facta eſt ſuppuratio; ſaltem antequam ipſa fiat, ad *lymphaticam* materiem ſatis diſſolvendam, eamque ſic facilius ad inferiores partes transferendam? Verum eſt, quod humor ille, qui ab exeſa parte prodit, lympha eſt, & quidem ejuſdem fere, aut ſaltem pene ejuſdem indolis, ac alia lympha, quae Pectus obſidet; at nemo certe audebit aſſerere, illam eandem prorſus eſſe, illuc vi remedii a Pectore translatam, ſeu melius attractam. Verum ſi *pleuritide* verae lymphae ſimilis tantum eſt, non autem ejuſdem portio, quid nam conferet ad morbi ſolutionem? Quid nam conferet? reſpondent ipſi ad totius *lymphaticae* maſſae diminutionem, ad hoc ut ipſa pleno minus gurgite, juxta conſuetum ipſius motum, Pectus ſubeat, minori ideo non pondere illud gravatura. Etenim, (ajunt ipſi) dum, exeſa cuticula, lacerantur ſimul minimi ramuli lymphaticorum canalium cutim undique pervadentium, nova ſic aperiuntur oſtiola, per quae praeter interna alia *ſecretoria* organa, educi lympha affluentius poſſit ideoque hinc pari modo augetur excretionis univerſale negotium in ea ratione, in qua creſcit numerus, & diameter hiantium hujuſcemodi tubulorum. Aſt dicant mihi, ſodes, qui ſic loquuntur; ſi excretio haec cum aliis conſuetis conferatur motu, quanta nam quaeſo erit? Satis eſt attendere lympham ſingulo die ab ulcerata parte ſtillantem, quae etiamſi per plures dies effluat, tam modicam profert maſſam, ut nullius prorſus momenti videri poſſit, habito reſpectu ad copioſas *lymphaticas ſtaſes*, quas in *Pleuriticorum* Cadaveribus obſervamus.

CCXVII. Hinc minime video, quomodo nam hujuſmodi excretiones a *veſicantibus* in infernis partibus factae, cum aliis a natura ipſa per *abſceſſum* ibidem promotis, atque ab Hippocrate obſervatis convenire unquam poſſint, prout ex Baglivio *veſicantium* amatores ſtatuendum eſſe plerumque fidenter nimis depraedicant; maxime cum diſpar omnimode ratio ex dictis pateat; ſive copiam prodeuntis humoris, ſive peculiarem conditionem in utroque caſu attendere velimus. Nihilominus ſi quis unquam vaticinandi certa ſcientia ita praeditus adeſſet Medicus, ut praenoſcere tuto ſciret, an vere in hoc potius, quam illo *Pleuritico abſceſſus* hoſce promotura.

eſſet

eſſet natura, & in qua nam ſpecialiter parte certe *veſicantia* applicari jubens, motus naturae illuc citius tendentis dextere ſic praeveniens, minorem in eadem parte obicem parando, hujuſmodi excretionem, & faciliorem, & forſitan citiorem, magiſque copioſam redderet. Aſt, cum toties videmus *abſceſſus* hoſce modo in ſuperioribus, modo in inferioribus partibus evenire, modo dextrorſum, modo ſiniſtrorſum, utplurimum nullos; hos quidem ex Hippocratis monito aliquando praenoſcere Medicus poteſt, ubi autem ii ſpecialiter conſiſtere poſſint, nemo unquam ſatis prudens audebit decernere, niſi cum, facta jam magna ex parte *metaſtaſi*, tumeſcat paulatim pars, comite dolore, aliiſque *ſymptomatibus*, quae tunc peiora ideo redderet non ſolum *veſicantium* applicatio; verum etiam *criticum* hunc naturae motum peſſime forſan cohiberet.

CCXVIII. Non deerunt ultro alii, qui nobis objicient, copioſum magis urinae fluxum a *Cantharidum* peculiari vi excitatum, quem fortaſſe *Veſicantium* Patroni aliunde deducere tenuentes, id ob univerſalem inde ortam lymphae diſſolutionem fieri arbitrantur. Subjicient etiam cum eodem Baglivio, tali adminiculo (101) *expectorationem ſtatim promoveri, ſpirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, ſi adeſſet, feliciter ſiſti*, inde neceſſaria maxime, atque utilia *veſicantia* ſemper eſſe exiſtimant. De hiſce fides ſit penes Obſervatores, qui forſitan, ſi minus praeoccupati fuiſſent, nec tot, nec tam ampla de hiſce miracula ceciniſſent, eo minus credenda, quo pleno magis ore ab ipſis proferuntur. Non vacat hic diſquirere, an vere ob *cantharidum* vim talis fiat lymphae diſſolutio; & ſi fiat, an vere ſic utilis, an ſaepius ab ipſis damnum majus AEgroti contrahant potius, quam utilitatem: cum ſatis ſit in praeſens innuere more hiſtorico, me tutioribus aliis, minuſque moleſtis praeſidiis veridicos naturae motus promoviſſe, ſicque *Pleuriticos* quamplurimos, neglectis *veſicantibus*, feliciter curaſſe. Alias uldam ſuo loco potiores rationes, propter quas, *veſicantium* uſum quandoque optimum, & neceſſarium maxime eſſe, utplurimum autem nocuum, aut ſaltem inutilem, aperte demonſtrabo; cum de peculiari *Malignantium* febrium conſtitutione Cremonae habita, ſermonem habebo.

CCXIX. Hoc unum ſuper hiſce mihi hic ultro placet innuere quod difficile admodum mihi videtur captu, neque explicatu quomodo nam, ſi, immixtis cum ſanguine *cantharidum* volatilibus, & ſcindentibus particulis, univerſa lymphae maſſa mirabiliter diſſolvitur, indeque tum *expectoratio* promovetur magis, tum ſpirandi difficultas imminuitur, ut docet diſtincte Baglivius; uno & eodem tempore Alvi fluxus, ſi ante adeſſet, feliciter ſiſti poſſit. Quo magis enim diſſolvitur, juxta eorundem ſententiam, lympha, eo magis idonea redditur, ut *Inteſtinorum emunctoria* facilius ſubire, ma-

L   joreque

(101) *Baglivius Cap. de Pleuritide.*

ioreque in copia poſſit, quod certe Alvi fluxum augere potius, quam imminuere neceſſario deberet. Addere hic ultro poſſum, quod praecipua *cantharidum* actio, ſtetit efficax admodum creditur ad craſſamenta diſſolvenda, attenuandaque fluida; ſic etiam ad corrugunda ſolida maxime ab omnibus commendatur. Utrum vero in *inflammatoriis* hiſce morbis opportunum ſit conſilium criſpata nimis caeteroquin ſolida ad violentas magis, atque enormes contractiones ultro cogere, ipſi *Veſicantium* Fautores ſano judicio decernant, atque ab ipſo Baglivio diſcant, qui aperte ſic effatur. (102) *Tota ratio curandae Pleuritidis, aliarumque inflammationum conſiſtit in procuranda debita laxitate partis inflammatae, per debita remedia; ideo forſan Oleum Seminum Lini ab omnibus laudatur pro maximo remedio contra Pleuritidem, quodque raro fallit, quia oleoſa ſua ſubſtantia Pulmonum fibras inflammatione contractas, criſpataſque, & ob id fluidorum circulum impedientes laxat, lenit, & in priſtinum reſtituit.* Cur ergo ſolidorum male affectas ſic fibrillas eo magis magiſque tendere, atque corrugare quaerimus *veſicantia* applicando, dum aliunde magis tuta *indicatio* laxantia, omnis generis remedia nobis ſuggerit, in quibus tota ſanior methodus conſiſtit? Hinc dum alii in hujuſcemodi curationibus ad *veſicantia*, tanquam ad ſacram anchoram, ſtatim confugiebant, ut coſubirant, aut nondum inceptam *anacatharſim* promoverent, ſicque Pectus a morboſo pondere liberando, faciliorem reſpirationem redderent; in eo totus ego eram, ut magis efficacibus, tutioribuſque aliis praeſidiis uterer, quae non aliunde, quam a laxantibus, atque emollientibus, tum internis, tum externis mutuanda eſſe, pro certo habebam.

CCXX. Hoc autem ratiocinio (quod quidem tutiſſimum mihi videbatur) ad id ductus eram. Aut ideo *anacatharſis* tunc deerat, quia humor *pleuriticus* magna ex parte extra *Pulmones* conſiſteret, ſive in *appendicibus membraneis* ſupra deſcriptis, ſive in *Pleura*, ſive in *Mediaſtino*, ſive in alia parte, ſive etiam in ipſo *Pulmone*, ſed in *folliculari* aliquo tumore clauſus (quod raro, ſed aliquando accidit) ita ut nullus penitus ipſi adeſſet aditus, ut per *exſcreatum* educeretur: aut quia, ob contractionem contexentium fibrillarum ſuarum, *bronchiorum* tubuli contracti admodum eſſent, minuſque patula ideo evaderet via, ut *pleuriticus* dictus humor per *Tracheam* educi facile, & ſatis poſſet. Addent etiam fortaſſe aliud non minoris momenti impedimentum *anacatharſim* retardans: *pleuritici* nempe humoris (ſive *lymphaticus* ille ſit, ſive ſanguineus, ſive utriuſque indolis) maximam craſſitiem. Quaecunque illa ſit ex ſupra allatis cauſis, propter quam *anacatharſis* detinetur, fixum mihi, ratumque eſt, *veſicantia* nunquam convenire: quod ſingillatim hic paucis oſtendam.

CCXXI. Si humor ille extra *Pulmones* reſidet, aut in ipſis intra folliculatem capſulam detinetur, inutile

(102) *Baglivius in appendice ad Pleuritidem.*

inutile penitus eſt *expectorationem* quaerere, atque ſolicitare, ſive *veſicatoriis*, ſive alius remediis, quae ad id idonea vulgo creduntur. Totam tunc adimplent paginam laxantia externa quaeque ab emollientibus *fomentis* petita, ſicuti & decoctiones ejuſdem indolis largis hauſtibus, ut ſupra diximus, calide ſumptae. Hujuſmodi enim praeſidiis tum ſolida continentia laxantur, & molliora redduntur: tum *pleuriticus* humor commode diſſolvitur, atque fluidior redditur, indeque magis idoneus, ut contigua ſubeat vaſa, atque in aliam *circulationis* adductus per propria *emunctoria*, ſeu *ſeparatoria* organa externatur. Ob eandem cauſam jure, & quidem merito laxantia haec tum interna, tum externa conveniunt, dum humor magna ex parte in *Pulmonibus* exiſtit, atque inde expelli nequit; quia obſtant ſolida nimium tenſa, quae neceſſario laxanda, lenendaque ſunt, aut *pleuritici* ejuſdem humoris craſſities, quam citius, & melius tolles novis attenuantibus, ſimulque laxantibus nitro additis liquoribus, qui, ſicuti univerſalem humorum maſſam diſſolvere magis poſſunt, ita & ſtagnantem quoque lympham peregreſſe attenuant. Quamobrem expertiſſimus idem Baglivius inter caetera *antipleuritica* remedia maxime commendat copioſos hauſtus decoctionum emollientium, quae magis indigentiae morbi convenire videntur.

CCXXII. Hoc unum illud erat praecipuum, tutiſſimumque praeſidium ab emollientibus petitum, quo maximam curationis partem adimplere, & quidem fauſto plerumque eventu ſolitus ſui, cum ut morbi cauſam paulatim evincerem, atque ad conſuetas morbo magis convenientes *criſes* naturam exonarem; ſimulque gravioribus omnibus peculiaribus *ſymptomatibus* ſedandis tuto proſpicerem. Satius enim ſemper exiſtimavi, ipſique naturae conformae magis eſſe, paucis admodum, & ſimplicioribus uti medicamentis, quam plurimis, magiſque compoſitis, quibus & AEgroti fatigantur, atque non raro ſalutares ipſius naturae motus maleſano admodum conſilio praepediuntur, aut ſaltem quammaxime turbantur. Sciebam enim, quod (103) *natura ſui conſcia, criſes moliendo magis proficit, quam Medici ſuis remediis*. Id eo caute magis a Medico tunc praeſtandum eſſe ſemper putavi, cum morbi in ſtatu conſiſterent, maxima nempe vigente naturae cum morbo lucta. Id tamen eo tunc tutius agendum a me eſſe arbitrabar, quo magis eum Hippocratis ſanioribus praeceptis convenire videbatur. Ipſe enim ſic abſolute docet. (104) *Incipientibus morbis, ſi quid movendum videatur, move: vigentibus vero, quieſcere melius eſt*. In principio ideo iſtorum morborum magis ſollicitus, magis operoſus eram, maximeque Artis noſtrae auxiliis congruo tempore utebar, Sanguinis nempe miſſione, & congrua *purgatione*, ut ſupra expoſui. Utrumque tamen hoc remedium

(103) *Baglivius de Criſ. & dieb. crit.* (104) *Hippoc. Aphor. 29. Sect. 2.*

non inconſulto in quibuſcunque *Pleuritis* uſurpare conſuevi; ſed attenta AEgroti, & morbi conditione, ſimulque extrinſecis praegreſſis omnibus cauſis, modo alterutrum, modo utrumque, modo parcius, modo liberalius amplectebar, modo ab utroque, ſed raro temperabam.

CCXXIII. Hiſce peractis in progreſſu morbi vela quaſi recolligens, ſolisque laxantibus dictis fidens, atque emollientibus, ab opere quaſi ex toto feriabar, ſalutares tantummodo attendendo naturae motus, ut efficaces magis illos redderem, eoſque, ſi opus eſſet, idoneis adminiculis promoverem. Quare juxta indigentiam, vel Oleum Amygdalarum dulcium, cum Spermate Ceti, vel Clyſteres in uſum revocabam, mitiores tamen, atque emollientes, praeſertim cum bilioſas excretiones natura per Alvum exequi quaereret, neque ſatis perficeret. Si congeſta *anacatharſi* (*critica* conferente ad id etiam quandoque ſudore) a *pleuritico* ſtagnante humore, conſueto quatuordecim dierum termino, *Thoracis* affectae quomodocunque partes liberare ſatis poterant, morbus feliciter ſolvebatur, ut plurimum abſque *ſuppuratione*. Quoties autem quavis de cauſa, ſive ante decimam quartam diem (quod raro evenit) ſive poſt ipſam, citius, tardiuſve *ſuppuratio* fiebat, ad balſamea illico confugiebam, ut ad *Therebintum*, aut etiam ad Balſamum *de Copaiba* mihi admodum familiare, quod utiliſſimum expertus ſemper fui, non ſolum in Thoracis hiſce *ſuppurationibus* variis, verum & quarumlibet Corporis partium, ſicuti & in ulceribus quibuſcunque. Etenim ratio ipſa ſatis oſtendit, quo nam jure conveniant hujuſcemodi balſamica in hiſce caſibus, tum quia ſcindente, atque abſterſiva vi ſua, qua ſpecialiter pollent, *ſuppuratas* partes ab infenſo pure liberant citius, illud attenuando, idoneumque magis reddendo, ut per *exſcreatum* educi poſſit ſimulque ſolidorum fibras magis elaſticas reddendo, ut validioribus contractionibus optatas excretiones promovere tutius valeant: tum quia eodem tempore *diuretica* vi ſua copioſas magis urinas cient, faciliorem per Renes aditum reddendo *lymphaticis* hoſtilibus humoribus, ipſique purulentae ſubſtantiae, quam cum urina copioſe admodum ſic educi tunc praeſertim vidi, cum facta in Pectore *ſuppuratione* nil penitus per exſcreatum pus flueret, aut minus liberaliter, quam morbi indigentia poſtularet, pro ut ex allatis ſupra obſervationibus aperte patet.

CCXXIV. Eatenus autem tunc rationi conſonum eſſe arbitrabar remediis hiſce *balſamicis* uti, ad purulentam materiem per urinas eliminandam quatenus id & in omnibus aliis partium *apoſtematibus*, aut quibuslibet *ſuppurationibus* naturam ipſam ſponte ſua utiliſſime tentaſſe ſemper, aut plerumque ſaltem attenderam. Quare cum eam efficax toties expertus fuiſſem balſamum hoc de *Copaiba*, tanquam tutum, facileque uſurpandum, tum ad urinas pro indigentia commode promoven-das,

Google

das, tum ad diſſolvendam lympham, concretoſque humores quoslibet in Pectore ſtagnantes attenuandos potiore ratione me a *veſicantibus*, hac ultro de cauſa, abſtinere poſse cenſebam. Attamen quotieſcunque timebam, ne *balſamicorum* hujuſcemodi uſu, plus quam par eſſet, humores attenuarem, atque in aeſtus concitatiores redigerem (quod tamen ſere nunquam evenit) ad *Julappum* de *Therebinto* rite praeparatum confugiebam, cujus ope, licet non tam cito, tutius tamen opus adimplebam. Verum cum de obeſis magis corporibus ageretur, uberiore lymphae glutinoſae copia ſcatentibus, praeſertim ſi *OEdematoſi extremitatum*, aut faciei tumores adeſſent, ſimulque lymphae futuram, aut jam factam effuſionem in cavitate Pectoris, merito pertimeſcerem, quod ut plurimum fit; tunc ad *Balſamum de Copaiba* confugere neceſſarium eſse arbitrabar, cujus quindecim, aut viginti guttas, atque etiam ſcrupulum unum ſummo ſingulo mane AEgrotis propinabam, copioſos ſtatim hauſtus decoctionum emollientium pectoraliumque, atque *vulneraria* ſimul potentia praeditarum, ſumendos indicans. Decoctione hac eadem identidem alias etiam, & ſaepe interdiu utebantur AEgroti, quam plerumque parari jubebam ex radice Hellenii, Rapa, Jujubis, Hordeo, Foliis Hederae terreſtris, floribus Papaveris erratici, Hyperici &c. Ad hunc finem Tincturam etiam Croci utilem perſaepe expertus fui, ſeu Elixir proprietatis Paracelſi optime praeparatum.

CCXXV. Hac ſola ſimpliciore methodo juxta varias AEgrotorum, & morborum conditiones ſpecialiter uſurpata, *Pleuritides lymphaticas*, aut *lymphatico-biliosas* me feliciter utplurimum curaſse, teſtari poſſum: dum alii ad *diaphoretica*, vulgo ſic dictos, pulveres, ad *Alkalica*, aliaque hujuſcemodi remedia nimis fidenter confugientes, laborioſam admodum, atque AEgrotis ipſis moleſtam nimis curationem reddebant. Neque uſque nunc efficacius unquam invenire remedium potui, quam Therebinti uſum, atque praecipue *Balſami de Copaiba*, ad ſuppurationes Pectoris tutius ſolvendas, in iis praecipue, in quibus *vomicae* perfecta expurgatio etiam ultra quadrageſimam diem protrahebatur, ſicque pluries futuros *abſceſſus* ad alias partes praepedite potui, aut ſaltem eorundem augmentum inhibere, partis *excretionem* per urinas commode promovendo. Quare merito hoc Balſamum, & tutius, & efficax magis in hiſce morbis evadere certo certius arbitror, quam ſimplices decoctiones quaslibet *vulnerarias* vulgo creditas, quas ex Hedera terreſtri, Conſolida, Hyperico, aut ſimilibus aliis vulnerariis herbis, fauſto exitu parari plerique putant. Hujuſce inſtituti ratio non ſinit, ut fuſius hic de hujuſce *Balſami* efficacia, & uſu in quamplurimis morbis agam. Id tamen alia occaſione data opera praeſtabo, atque peculiares a me de hoc habitas obſervationes in lucem proferam; ut magis innoteſcat potentiſſimi hujuſce remedii ſingularis vis, atque agendi modus,

etiam in quamplurimis aliis morbis, quibus omni jure convenire, atque efficaciter opitulari, fortaſſe non omnes norunt. Id autem neceſſarium maxime erat, ut vulgares quaedam deſtruantur opiniones, quae contra hoc remedium circumferri paſſim ſolent, quae quidem eo magis damnandae ſunt, quo magis AEgrotis infenſae evadunt. Peſſimo enim neſcio quo fato plerumque in rebus medicis, ſicuti in aliis evenit, quod ea tantum quiſque remedia laudare ſoleat, & congrua exiſtimare, quae vel per traducem fere, ut ſic dicam, habita, vel matte propria inventa, in uſum jam diu revocare conſuevit. Hinc dum quidpiam novi ab aliis profertur, quod ipſi familiare non ſit, licet ab illis multiplici experientia comprobatum id ſtatim rejiciunt, aut ſaltem fruſtraneum judicatur; ac ſi ea tantum optima cenſenda ſint, quae ab ipſis proponantur. Porro hujuſcemodi judicia turpis non raro etiam Politicae execranda ſunt germina, arti noſtrae tam indecora, quam AEgrotis officiunt. Quandoq; enim ea negliguntur remedia ab aliis propoſita, tum quia tanquam incongrua falſo habentur, tum quia, ſi poſt tale praeſidium citius, aut tutius morbus evaneſceret, fortaſſe tota ſanationis gloria illis adſcriberetur, qui tale remedium poſtremi propoſuerunt.

SECTIO

SECTIO SECUNDA

CAPUT QUINTUM.

Pleuritis ſanguinea ſimplex, ubi de Eryſipelatode, & Phlegmonode Pleuritide agitur.

CCXXVI. Poſteaquam de *lymphaticis*, & *lymphatico-biliosis pleuritidibus* habitas a me obſervationes diſtincte ſatis propoſui, pro aſſumpti mei complemento aliquid, & de vere *ſanguineis*, eodem tempore a me diligenter obſervatis, dicendum reſtat; maxime cum hae ab aliis quammaxime differant tum ratione acceſſionis, extenſionis, & exitus, tum ratione *ſymptomatum* peculiarium, quae pediſequa plerumque habere ſolent. *Sanguineas* haſce omnes (ſicuti & de *lymphaticis* ſatis ſupra dictum eſt) ad duplicem generalem claſſem reducendas eſſe, tunc obſervavi: ad eas nempe, quae *Pulmonem* tantummodo infeſtant; atque ad alias, quae in *Pleura*, *Mediaſtino*, *appendicibus membranaceis* Pulmones cum *Pleura* colligantibus, aut alibi quomodolibet extra *Pulmonem* intra Thoracis contentas, aut continentes partes, conſiſtere plerumque ſolent. Quaelibet ex hiſce *Pleuritidibus* rurſus aliam ſibi aſciſcit diviſionem; dum nempe *eryſipelatoſus* tantum in hiſce partibus tumor ſuboritur, aut etiam *Phlegmonodes*.

CCXXVII. Ut de ſingulis hiſce diſſeramus, ſupponendum primo eſt, generalem omnium immediatam cauſam a ſanguinis vera *ſtaſi* petendam eſſe, quae quidem ſtatim in principio eſt, non autem tractu temporis, invaleſcente morbo, ut de *lymphaticis* dictum eſt, in quibus, ſtagnante lympha, eademque ratione compreſſis inde ſanguineis conriguis, aut ſubpoſitis vaſculis, augetur in ipſis eodem modo obſtaculum ſanguini intro ſe moventi propter quod (praehabita etiam in ipſo ſpeciali ad concreſcendum diſpoſitione) in iiſdem tubis tardo primo ſe ferre motu incipit, atque ſucceſſive magis magiſque a nativa ſua celeritate deflectere, donec tandem ibidem conſiſtat, coaguletur, atque omnimode reſideat. In *ſanguineis* au-

tem veris hiſce Pectoris morbis aliter res ſe habet; dum primo ſanguis ſtagnat, atque ob ejuſdem *ſtaſim* ſucceſſive, & lympha proinde pariter concreſcit. Generalis ſanguinis *ſtaſis* ratio ab iiſdem penitus generalibus cauſis petenda eſſe videtur, propter quas & lymphae coagulationem in ſuptadictis evenire, jam antea demonſtravimus.

CCXXVIII. Cum *Pleuritides* iſtae quoque Hyemis tempore plerumque, atque in aquilonari maxime conſtitutione auſtralem praeſertim ſubſequente graſſarentur; a peculiari hac aeris conditione generalis magis vera earundem cauſa unice erat derivanda. Et ne eandem recoquere hic fruſtra videar, prolixiorem jam ſupra allatam explicationem denuo afferendo, ſatis ſit attendere, quod ſanguinea tota maſſa, utpote *fuliginoſis*, ſive mavis, *excrementitiis* quibuſvis glutinoſis moleculis (quae ob ſtrictiorem tunc totius cutis ſtatum, per inſenſibilem *perſpirationem* avolare ſitis non potuerant) praeter modum onuſta, in majorem excreſceret pari ratione molem quod quilibet Sanctorianis doctrinis ſitis imbutus inficiari neutiquam poterit. Hinc adaucta ſummopere ſanguinea tota maſſa, eadem ratione minus conveniens reddebatur canalium capacitatibus; unde per ipſos tardo magis motu fluebat tum quia preſſae admodum canalium tunicae, ob exuberantem contenti liquidi copiam, conſuetas *oſcillationes*, ſeu *vibrationes* peragere rite non poterant, ſeu, in contenta liquida debite contranitendo, eorundem motus ſolicitare tum quia, & ſuapte natura ſanguis ipſe, ob tenaces adhoſum ejuſmodi moleculas ipſi adjunctas, viſcidior, craſſiorque redditus, ad ſtagnationem eo magis proclivis evadebat. Lento ſic progrediens quaqua verſus motu ſanguis in Pectore facilius, quam alibi, reſidebat, ſtagnabatque; quia ſpecialis ibidem aderat ſuperandus obex ipſius motui magis, quam in aliis partibus, obſiſtens. Aeris nempe pondus in aquilonari conſtitutione *Pulmones* gravius, atque immediate prementis tum & non modica in eorundem fibris corrugatio, ab intruſo indeſinenter rigidiore eodem aere facta. Non vacat hic fuſius oſtendere, quare Brumalis rigidior aer, *Pulmones* permeans, vaſculorum ibidem fibrillas corrugare, eorundemque capacitates pari ratione coarctare queat cum id in ſe ipſo Hyemis tempore evenire in extima Corporis ſuperficie quilibet noſcat, dum corrugatam plus ſolito cutim, labiorum, & narium feſſuras ab eadem cauſa factas, aliaque hujuſcemodi quamplurima oculis ipſis attingit. Quod ſi quis ultro peteret, quare nam generali hac vigente extrinſeca aquilonaris conſtitutionis cauſa, *lymphaticae* potius, quam *ſanguineae*, aut vice verſa, *Pleuritides* in hiſce potius, quam illis contingerent, praeſto eſt genuina ratio a peculiari quorumcunque corporum temperie petenda, quae etiam ſatis oſtendit, quare aliqui nullis penitus ex hiſce morbis laboraverint, dum plerique alii iiſdem detenti fuerunt, omnes autem ejuſdem extrinſeci ambientis aeris viciſſi-

ciſſitudines pari modo tunc paſſi fuerant.

CCXXIX. Inter tot alias differentias praecipuas, propter quas tot variae corporum temperies emergunt, quas & *temperamenta* dicimus, ad id merito refertur ſanguis ipſe majore, minoreve lymphae copia praeditus. Hinc quoties in ſpectabilibus corporibus univerſa ſanguinis maſſa ad coagulum proclivis magis erat, majorque in ipſis, caeteris paribus, aderat lymphae copia; in illis *lymphaticae* potius fiebant *ſtaſes*, ob generales jam dictas cauſas, atque proinde *lymphaticae pleuritides* oriebantur, aut *lymphatico-biloſae*, ſi ob bilis refluxum in ſanguinem, ejuſdemque copiam, aequecum lympha mixtionem, & ipſa in Pectore ad *ſtaſim* vergebat. Si vero non aderat in ſanguine exuberantis hujuſce craſſioris lymphae dominium hoc, ſed major, caeteris paribus, potius copia fibroſae ſubſtantiae, ſeu craſſamenti; tunc pars ipſius ſanguinis rubra ad *ſtaſim* tendebat, atque in Pectore quomodocunque reſidens *ſanguineas* variae indolis *Pleuritides* procreabat, habita ratione ad copiam ſtagnantis ſanguinis, ad modum, & locum; unde variae prodibant differentiae, prout infra patebit. Quod autem duplex haec ſanguinis adeſſe poſſit conditio a majore, minoreve lymphae copia deprompta, quilibet oculis ipſis occaſione cujuſcunque morbi, & Pectoris maxime, in educto, refrigerato, concretoque ſanguine attingere facile poteſt. Hoc praeſertim anno ad accuratiſſime obſervare non omiſi, dum quandoque, occaſione *Pleuritidum*, inveni ſanguinem, cujus pars ſeroſa, praeter ordinem copia adaucta, ſubdupla erat, aut ſaltem ſubtripla totius maſſae ſanguineae dum fere ſemper ſuperior fibroſae partis, ſeu *craſſamenti* ſuperficies conſueto *cortice*, fere dixerim, *coriace* cooperiebatur. In hiſce plerumque ſeparatum a tota maſſa ſerum craſſius, atque tenacius erat, atque *ſubvirenti* quaſi colore ſuffuſum utplurimum apparebat, ut glutinoſum fere juſculum, ſubſtantia, & colore aemulari videretur.

CCXXX. Peculiaris haec ſanguinis diatheſis *lymphaticas* veras *Pleuritides* potius, quam alias, ſequebatur, aut *lymphatico-bilioſas*, quas ex *flavo*, aut *ſubvirente* ejuſdem *corticis* colore facile erat dignoſcere. Animadvertendum tamen hic eſt, quod licet ſeroſa haec ſanguinis conſtitutio in *lymphaticis* plerumque *Pleuritidibus* vigeret; in iiſdem quandoque non tanta aderat ſeroſi laticis copia, habito congruo reſpectu ad alias; ſed *craſſamentum* fere ex toto vas adimplebat. Semper tamen conſuetus ſuperincumbebat *pleuriticus cortex albicans*, aut *flaveſcens*, qui craſſior erat, aliquando ad altitudinem plus quam unius tranſverſi digiti, ab eodem glutinoſo, concreto ſero progenitus. Alias autem, ſed rarius, admodum rutilantem vidi ſanguinem nullo penitus *pleuritico cortice* obductum, cujus *craſſamentum* totum pene vas adimplebat, nulla fere, aut modica ſaltem facta ſeri ſeparatione, fibroſumque hoc corpus maxime durum

dotum erat. Genuina haec eſt ſanguinis peculiaris diatheſis, quae in *ſanguineis* veris *Pleuritidibus* obſervatur, quas cum plerumque funeſtas noverim, nil penitus mirum eſt, quod & clariores Medici tanquam peſſimum attenderint ſignum, nullam in ſuperficie ſanguinis *pleuriticam cruſtam* apparere; licet hoc ab alia prorſus cauſa derivaſſe ipſos conſtet, ut ſupra indicavimus. Addam tamen, quod in *ſanguineis Pleuritidibus* hiſce veris non prima tantum, ſed ſecunda etiam, & tertia vice, & toties tandem utplurimum, quoties educebatur ſanguis, tali plerumque *cruſta* carebat, quod omnem tollit ambiguitati locum. Etenim, ut ſupra diximus, aliquando prima vice nullam penitus ſanguis, aut modicam ſaltem *cruſtam* proferebat, ob plures jam indicatas cauſas, quae poſtea aliis vicibus ſatis patens, aut magis craſſa erat: quod veros *ſanguinearum Pleuritidum* characteres nil penitus profert, niſi forte referendum hoc ſit ad lymphae *ſtaſes* progrediente morbo factas, ſanguiniſque *ſtagnationibus* neceſſario ſuccedentes (ut patet ex dictis) in qua hypotheſi, quamvis in primaria origine *Pleuritis* vere *ſanguinea* tantum fuerit, ſucceſſive fit & *lymphatica*, unde *ſanguineo-lymphaticae* poſtea nomen acquirit. Quamobrem, licet primis vicibus *pleuritica cruſta* careret ſanguis, eam poſtea proferre poteſt: quod tamen perquam raro eveniſſe animadverti, cum raro hujuſcemodi *Pleuritidum transformationes* occurrant.

CCXXXI. Praeter ſpeciales haſce educti ſanguinis conditiones in *ſanguineis Pleuritidibus* attendendas, eas facile etiam erat dignoſcere a prodeuntibus ſputis. Siquidem ipſorum indoles in hiſce diverſa admodum erat, quam in *lymphaticis*. Sicuti enim in hiſce ſtatim ſalivalis exiens ſpumoſus liquor, aut *viridem*, aut *flavum*, aut *flavo-virentem* praeferebat utplurimum colorem, habita, ut ſupra diximus, ratione coloris *pleuriticam corticem* inficientis: in illis ſputum ſanguine plus, minuſve tingebatur, omni alio fere ſemper colore carens. Attenta hac peculiari ſanguinis, plus aequo ſero carentis diatheſi, ad *ſtaſim* maxime prona, facile hinc erat percipere *ſanguinearum* variae indolis *Pleuritidum* veridicam ſcaturiginem in hiſce potius, quam in illis corporibus, ſpeciali ſuppoſita Pectoris partium conſtructione, propter quam, illis poſitis, neceſſario fieri deberet, ut hic potius, quam illic ſanguis ſtagnaret, atque concreſceret: ut & alias omittam *procatharcticas*, ut ajunt, praevias cauſas ab extrinſeco venientes: Ictus nempe, contuſiones, vulnera, clamores, atque tot alia quamplurima, quae nil refert in proſpectum hic ponere. Quod juxta corporum conſtructionem variam in hujus potius, quam illius Hominis Pectore, immo in hac potius, quam illa *Pulmonum* parte ſuperiore, aut inferiore, in *Pulmonibus* potius, quam in *Pleura* &c. aut utrobique, aut ubi, caeteris paribus, ſanguinis ſtagnationes fiant; eo magis mihi perſpectum

ſpiritum evadit, quo magis conſtat, quemlibet Hominem ab ortu ipſo, pro ſpeciali corporis ſymmetria, primigenea futurorum ipſi quorumlibet morborum, ipſiuſque mortis etiam ſemina fortiri (fortuitis tamen exceptis Ægritudinibus, ſicuti & *Epidemicis*, aut contagioſis, aliiſque quibuslibet a violenta quavis extrinſeca cauſa venientibus) quae in talibus circumſtantiis aetatis, victus, aeris, aliorumque non naturalium, ut ajunt, rerum, adlactum reducuntur; quod optime convenit cum iis, quae doctiſſimus Pitcarnius in ſuis operibus protulit, dum docuit, *Temperamentum* cujuſcunque Animalis morbum eſſe, ſive mavis, ſpecialem ad peculiares Ægritudines diſpoſitionem.

CCXXXII. Juxta generalem *ſanguinearum* quarumcunque *Pleuritidum* diviſionem ſupra propoſitam, obſervavi pluries, quod ſi ſanguis, ob allatas ſupra cauſas, in minimis tantum *capillaribus*, ut ajunt, tubulis hinc inde reſidebat; ſive, quod plerumque evenit, ub irruente rigidiore aere Arteriarum corrugatis fibrillis, preſſis admodum, laterales *lymphaticos* ſubiens ductus, ſive *lymphaticas*, ſic proprie dictas, *arteriolas*, a conſueta *circulationis* ſemita aberrans, in iiſdem modo que concreſcebat, teterrima illa oriebatur *Pleuritis* ſubito invadens, quam jure, meritoque *Eryſipelatodem* Baglivius appellat, dum ſic effatur (105) *Inter difficiles, perniciosas, & curatu non faciles Pleuritides, eſt Pleuritis ſicca, ſive Eryſipelatodes acutiſſima, quae fit a ſero acri, tenui, urente, Pulmones velociter occupante, laceſſante, cum pauco dolore, & Ægrum decipiente jugulat, Medicis non cogitantibus*. Licet hujuſcemodi *Pleuritidis* originem a ſero acri, tenui, atque urente petendam aliquando eſſe, inficiari nemo recte poſſit; concedendum tamen eſt, illam ſemper a ſanguinis *ſtaſi* in minimis canalibus ſeu lymphaticis, ſeu ſanguineis, ſeu utriſque immediate pendere; cum eadem ſit ac aliarum Eryſipelarum, in extima quavis Corporis parte degentium ratio, quas omnes ab hac ſpecialiter cauſa derivari plerumque arbitror. Id mihi ultro magis ex Cadaverum diſſectionibus patuit, dum rubicundos admodum, ob ſtagnantem hinc inde ſanguinem, *Pulmones*, atque maximo undique lyvore perfuſos inveni, ſive mavis, *inflammatos*: caeteroquin tamen molles, aut ſaltem a naturali mollitudine ſua parum deflectentes, ſecus ac in *lymphaticis* ſupra dictis, in quibus ob copioſas glutinoſas lymphae concretiones, utplurimum tumidi admodum, & duri *Pulmones* evadebant.

CCXXXIII. *Eryſipelatodes Pleuritides* haſce ex propriis ſignis facile dignoſcendas merito docet Baglivius juxta divini praeſertim Senis obſervationes: ex *fugaci nempe genarum rubore, tuſſi inani, pauco dolore, jactationibus, ariditate magna linguae, viſcerum ardore*, quibus merito addendus eſt nullus penitus, aut minor ſaltem, quam in aliis *Pleuritidibus* jam deſcriptis, gravitatis ſenſus

in

(105) *Baglivius Cap. de Pleuritide.*

in Pectore; quod maxime attendendum eſſe obſervavi, ad *inflammatorias* alias diſtinguendas *Pleuritides* a copioſa magis ſanguinis *ſtaſi*, ſeu vera *congeſtione* ortis; in quibus majus ſemper, minuſve pondus in Pectore AEgroti ſentiunt, habita proportione majoris, minoriſve *ſtaſis*, maxime cum ab uno ad alterum latus Corpus flectunt. Merito autem ad dignoſcendas rite *Pleuritides* haſce parvum indicat dolorem expertiſſimus iſte Auctor, ad differentiam aliarum hujuſcemodi *Pleuritidum*, quae in aliis quibuſvis Pectoris partibus, ob eandem cauſam, excitari ſolent; quae caeteroquin reliqua alia omnia obtinent ſigna, nempe manent tuſſim, jactationem &c. licet tamen in hiſce non ſemper *rubor genarum* eveniat. Verum id praecipue, quod haſce ab aliis diſtinguit, eſt doloris vehementia, unde & ad exquiſitas etiam communiter reduci ſolent. Haec, quae hic de hujuſmodi *Pleuritide Eryſipelatode* cum clariſſimo Baglivio innuimus, omnimode conveniunt cum illis, quae accuratiſſimus Ballonius lib. primo Epidem. prottulit ſic. *Peripneumoniae ſiccae, & Pleuritides, idest, quae non tam in humore, & tuctore Phlegmonode conſiſtunt, quam in phlogoſi, & vagabunda affectione, aut adustione, jugulant homines incautos, & minime cogitantibus Medicis. Harum Auctor eſt ſerum acre, ſubtile, malignum, efferum, eludens evacuationis anſam, & pepaſmi occaſionem, a qua ſiderantur Pulmones derepente. Signa ſunt rubores genarum fugaces, tuſſis inanis, indolentia fere, jactationes, ariditas linguae, & extenuatio praeter rationem, dolores pungentes, & fugaces* &c. *Pleuritides* haſce diſtincte indicaſſe etiam videtur praeſtantiſſimus Hecquet ſummum in Gallia Medicinae decus, & fulcrum, dum & ipſe diſtinguens *Pleuritides*, quae ad *exſcreatum* vergunt (quando intra *Pulmones pleuriticus* humor refulet) ab illis, quae vere *Pleurae* propriae ſunt, haec merito ſubdit (106) *Decet enim uſus, exquiſitas dari Pleuritides Pleurae unice proprias, ſerinas omnino, & ſiccas, dolore immane torquentes, ſub quibus tuſſiendo ægiter AEgrotantes extundunt nihil. Spaſticae ſunt a fibrarum erethiſmo, aut criſpatura magis, quam humorum affluxu natae.* Immanis iſte dolor harum *Pleuritidum* proprius, magis magiſque exaſperatur, quotieſcumque occaſione tuſſis Pectus maxime concutitur, affectaque *Pleura* pari pacto per conſenſum quaſſatur, quod eodem plane modo evenit etiam, ſi *Eryſipelatoſus* tumor *membranaceas* quoque *Pulmonum appendices*, aut *Mediaſtinum* occupet, quod ſtatim patet.

CCXXXIV. Paucos admodum ex hiſce *Pleuriticis* tunc ſanatos vidi, ſive *Eryſipelas* intra *Pulmones*, ſive extra quomodolibet in cavitate Thoracis conſiſteret. In hiſce autem, quos convaleſcere obſervavi, nullum certe efficacius remedium experiri potui, (praevia primis diebus congrua ſanguinis miſſione juxta varias AEgrotorum tempeties opportune

(106) *Hecquet Com. in Aphor.* 8. *Sect.* 5. *Hippoc.*

opportune celebrata, atque iterata) quam laxantia omnis generis tum interna, tum externa; quod conſonum maxime videtur iis, quae praelaudatus Hecquet loco ſupra citato ſapienter protulit (107) *Sub illis* (inquit ille) *ut iatis patet Pulmo eſt, ſpuitorum purgamina periculoſe moveris, aut expectabis fruſtra, quas diaeta diapnoetica, diluentium ambre, anodynorum copia feliciter expedies*. Ideo enim & *diluentia*, & *anodyna*, & *laxantia* omnis generis in hiſce caſibus utilia admodum evadebant, quia laxando fibras, vaſorumque *criſpaturas* ſolvendo, minus ſic fiebat *circulanti* ſanguini impedimentum, unde & liberiore per conſuetos tubos motu progredi poterat, nec tam facile a conſueta ſemita aberrare coactus erat. Eodem tempore, laxatis affectae partis fibris, reſidens in ipſis ſanguis motum ſuum ultra adimplebat, ſicque ad ſanguinea tandem majora vaſa perveniens, in *circulationis* aream iterum reducebatur. Ad hunc finem praeter externa fomenta ex emollientibus decoctionibus, ſimulque *diſcuſſivis* mitioribus, identidem & ſaepe affectae parti applicari perquam utilem ſemper expertus ſui decoctionem radicis Altheae, Rapae, ſoliorum Malvae, Violarum, florum Papaveris erratici, florum Chamaemeli, Paſſularum, & ſeminum Lini. Decoctionem hanc largis hauſtibus ſaepiſſime potandam eſſe calide etiam atque etiam monebam, cum huic uni potius fidendum eſſe maxime exiſtimarem in hiſce caſibus, quam quibuslibet aliis ſeu *reſolventibus*, ſeu *inciſivis*, ſeu *expectorantibus* vulgo dictis remedis, quae ad pompam potius, quam ad utilitatem, ne dicam ad Ægrotorum perniciem, Medici quidam nimis creduli, atque mille praejudiciis ignominioſe obcaecati in uſum revocare ſolent. Praeter haec non negaverim tamen & Oleum Amygdalarum dulcium, & ſeminum Lini, ut ſupra dixi maxime convenire: quod utiliſſimum ego quoque quamplucies animadverti, niſi tamen inconſiderate nimis adhibitum eſſet. Ad hoc item Oleum tutum erat confugere, quoties Alvum ſolvere expediret aliis nempe ſolventibus, multoque magis purgantibus validioribus omiſſis, quaerere, mentoque in hiſce praeſertim Pectoris *organis* potius, quam *honorabilibus* morbis damnanda eſſe nemo non novit.

CCXXXV. Verum cum ſanguis non in minimis tantum tubulis ſeu *lymphaticis*, ſeu *ſanguineis* reſidebat, ſed eorundem tunicis diſruptis, alicubi effuſus, ibidemque extra *circulationis* conſuetam ſemitam accumulatus, & concreſcens majores mole tumores progignebat, alterius indolis *ſanguinea Pleuritis* oriebatur. Tumores autem iſti *Phlegmones* vere dici merentur: unde *Pleuritis* inde orta *Phlegmonodes* appellari conſuevit. Fiunt quoque hoc eodem modo, & in *Pulmonibus tubercula*, quae quidem nonnisi ſunt tumores ejuſdem indolis a concreſcente nimore in copia ſanguine, plurimiſque in

(107) *Hecquet loco ſupra citato*.

in locis congeſto progenitis. Dictos majores tumores *Pulmonis* vere plerumque proprios obſervavi, neque unquam in *Pleura*, aliiſve internis Thoracis partibus extra eos fieri, ex diſſectionibus Cadaverum novi, licet ipſos, & in hiſce quoque partibus ſuccreſcere aliquando poſſe non negaverim, maxime cum & illae per conſenſum pati ſoleant, ut ex dictis ſupra ſatis patet. Quod in *ſanguineis* aliis ejuſdem indolis tumoribus, in externis Corporis partibus quomodolibet factis, evenire Medici omnes clinici, atque Chirurgi maxime quotidie animadvertunt: id etiam in internis hiſce *Pulmonum Phlegmonibus* occurrere, nemo inficiabitur. Etenim aut effuſus, ut ſupra diximus, in ipſis ſanguis, primis diebus, rupto repagulo, per *exſcreatum* feſtinanter educitur (quod citius *Phlegmones* ſolutioni confert) aut diutius ibidem remorando ad *ſuppurationem* neceſſario vergit. Facta *ſuppuratione* (niſi continentes reſiſtant nimium tunicae) pus ad *bronchia* aditum ſibi paulatim parat, donec congruo tempore omnimode externatur. Quod ſi non ab *bronchia*, ſed ad extimam Pulmonum ſuperficiem minorem habeat obicem, *vomica* ibidem diſrumpitur, atque ſic in cavitatem Pectoris effluit pus, a qua prodire nullo alio modo poteſt, niſi aut per modum ſuctionis, ut diximus, ad lacerata *bronchia* tranſeat, ut per exſcreatum educatur: aut in *circulationis* areum cum toto ſanguine iterum redigatur, ut per idonea *emunctoria* exitum ſatis obtineat.

CCXXXVI. *Phlegmonodem Pleuritidem* haud eadem penitus mihi indicabant ſigna, quae in *Eryſipelatode* occurrere ſupra obſervavimus: ſi ſpecialem excipias ponderis majoris in Pectore varium ſenſum, majoremque reſpirationis anxietatem, atque magis difficilem ſuper latera decubitum. Quandoque tanta fiebat in *Pulmonibus* effuſi ſanguinis congeſtio, *Pulmones* ipſos praeter modum diſtendens, atque aggravans, ut non niſi erecto plus, minuſve Corpore, ſpiritum ducere melius AEgroti ſatis poſſent. Etenim dum ſupini quomodocunque ipſi jacebant, decumbentes ſic male affecti *Pulmones*, pari ratione adinvicem premebantur, minorque ſic aderat aditus aeri libere intrandi ſecus quam erectis jacentibus AEgrotis, quando *Pulmones* fere ad perpendiculum verſus *diaphragma* vergunt, nullaque ex parte preſſi; atque hinc liberior, magiſque capax ingredienti aeri ſtructura relinquitur. Cruenta tunc aderant ſputa plus, minuſve ſanguine ſaturata ſub ipſum morbi initium, una cum albicante ſpumoſa ſaliva, quae nunquam virente, aut flavo tingebatur colore. Quod ſi ſanguinolentum valde apparebat ſputum, quin immo imme ſaturatum ſanguine, malum portendebat omen, quod & indicavit Hippocrates ſic (108) *Sputum valde ſanguinolentum, vel lividum ſtatim initio periculoſum*. Id enim aut

(108) *Hipp. in Coac. lib. 5. Sect. 2. n. 33.*

aut magis copioſam ſanguinis *ſtaſim* (maxime cum reſpirandi anxietas fortis adeſſet) aut longo antea tempore inceptam, & confirmatam ejuſdem concretionem indicabat: quod ſaepiſſime tunc, atque alias etiam eveniſſe ſedulo animadverti.

CCXXXVII. Hujuſcemodi *Pleuritides* citius, quam aliae, plerumque ad exitum properabant, atque perquam raro decimam quartam diem tranſgrediebantur. Illi vero in quibus ultra decimam quartam diem morbus protrahebatur, purulenti evadebant, quod iis maxime contingere viſum eſt, qui rite antea expurgari neutiquam poterant: quod Hippocratis effato conſonum eſt, dum haec habet (109) *Quicumque vero Pulmonarii non repurgantur criticis diebus, ſed ubi deliraverint, decimam quartam effugerant diem, periculum eſt, ut ne purulenti fiant.* Hinc eo celerius ſolvebatur morbus, quo citius etiam matura prodibant ſputa. Quare Hippocrates ipſe indicat, quod (110) *Sputum in Pleuritide, ſiquidem tertia die incipit maturari, exinque, celerius abſolvetur morbus, ſi poſt tertiam diem tardius.* Hinc ſaepiſſime obſervavi in *Pleuriticis* hiſce vice verſa ſpumoſa, atque ſalivalia tantum excerni ſputa ſanguineis tantummodo filamentis foedata; dum caeteroquin, & reſpirandi difficultas, & Pectoris gravitas, atque in *inſpiratione*, & *exſpiratione* aeris ſtrepitus quidam veluti *fluctuationis*, magnam materiei copiam in Pectore latitantem demonſtrabant: quo nil unquam pejus contingere poſſe obſervavi, cum omnes fere nona, aut undecima die, ſemper autem ante decimam quartam mori viſi fuerint: maxime cum ſimul, & triſtis adeſſet facies, & oculus ad livorem undique vergens: propter quod omni jure docuit Hippocrates (111) *Quibus Pleuriticis ſtrepitus in Pectore multus, & facies triſtis, oculus aeruginoſus, & turbulentus, moriuntur.* Hujuſcemodi ſtrepitus in Pectore aeque funeſtum proferebat omen, etiamſi cocta ſatis aliquando prodirent ſputa, praeſertim ſi *pauca*, ſi *rotunda*, ſi *purulenta*, & *ſubcruenta* forent. Quamobrem Hippocrates ſic monet (112) *Qui in morbo lateris expuunt purulenta leviter biliosa, rotunda, vel purulenta ſubcruenta perniciose habent.* Atque alibi (113) *Timendum iis eſt, qui in Peripneumonia ſicca pauca cocta expuunt.*

CCXXXVIII. Rotunda hujuſce indolis ſputa *purulenta ſubcruenta*, cum ſtrepitu Pectoris magna in copia vidimus in Nob. D. Thereſia Cazanigha, quorum copioſa excretione circa decimam quartam melius admodum ſe habuit; dum alioquin circa nonam diem de imminente jam jam morte timendum omni jure erat. Hinc enim liberior evaſit reſpiratio, ſomnus magis placidus, color faciei vividior, atque febris ipſa imminuta quammaxime eſt, ſed non ex toto ſoluta. Etenim ſic minor reddita per plures dies, uſque ad vigeſimam protracta eſt; quando

(109) *Hippoc. in Coac. lib. 5. Sect. 7. n. 43.* (110) *Hippoc. ibid. n. 24.*
(111) *Hippoc. ibid. n. 28.* (112) *Hippoc. ibid. n. 41.* (113) *Hippoc. ibid. n. 70.*

quando derepente denuo invaluit, atque *purulenta* eadem ſputa, *rotunda*, ſuſcoque infecta colore prodierunt, ſed in modica copia unde adaucto iterum reſpirationis labore, atque praeter ordinem copioſis accedentibus ſudoribus praecipue in facie, inopinato ad Superos avolavit. Id autem fortaſſan evenit, quia nova inde in Pectore *ſuppuratio* paulatim facta, morbi *recrudeſcentiam* produxerat. Unde ex hac, atque aliis hujuſcemodi obſervationibus liquido conſtat, eo minus in morbis Pectoris fidendum eſſe, quomagis ad remiſſionem vergere videntur, maxime cum in ſanguineis hiſce veris *Pleuritidibus* malae indolis ſupradicta ſputa magis funeſta ſigna proferant.

CCXXXIX. Attamen certo certius noſcere quamplaries potui, tum in hiſce, tum in aliis *Pleuritidibus* quibuslibet gravioribus, ſputa qualiber, etſi peſſimae indolis, ſeu quo ad colorem, ſeu quo ad conſiſtentiam, ſeu quo ad *ſubſtantiam* timenda nunquam abſolute eſſe, niſi prava ſimul, & alia accederent ſigna a confuetis *ſymptomatibus* petenda. Quae autem, quo ad caetera, boni omnis ſigna ſpectanda ſint in hiſce circumſtantiis aperte ſatis oſtendit Hippocrates (114) *Bonum autem* (ſic admonet ipſe) *atque ſalutare tum his, tum aliis omnibus, qui circa Pulmonem laborant, facile ferre morbum, ſine dolore eſſe, ſputum educi, bene ſpirare, non ſitire, corpus univerſum aequaliter calere, & molle eſſe & praeterea ſomnos, ſudores, urinas, alia excrementa probe ferri*. Ad haec attendens ſedulo Medicus, neque temere bonae indolis ſputis nimis fidat, neque a prava qualibet eorundem conditione nimium terreatur: verum namque ſemper eſſe experientia mihi demonſtravit: (115) *Omne ſputum, quod dolorem non ſolvit, pravum, quod ſolvit, utile eſſe* (116) *Nam cum Æger vacuatur, ex eoque ſe leviorem factum percepit, atque alacrius fert morbum, ſive cruda, ſive foetida, ſive liquida, ſive ſincera, ſive ficta excludantur, in bonis ducenda ſunt: ſin vires dejectae, aut diſſolutæ cum moleſtia graviore videantur, in malis. Atque hoc ſignum commune eſt vomitionibus, dejectionibus, ſudoribus, Haemorrhagiis, purgationibus, ſputis, omnibus denique aliis, quae e Corpore excernuntur*.

CCXL. Sic quoties *ſuppuratio* citio, perfecte, & commode fiebat, atque pus bonae indolis prodibat, remittente poſtea febri, aliiſque fauſtis accedentibus ſignis, res in tuto fere verſabatur. Hoc ipſum innuit Hippocrates, dum ſimul *laudabilioris* puris ſigna exhibet ſic: (117) *Quibus itaque & febris ſtatim deſinit poſt eruptionem, & cibi appetentia redditur, puſque rejicitur album, inodorum, leve, & concolor, ſine igneo colore. Alvus autem pauca, & concocta excernit, utplurimum ſervantur in brevi*. Appoſite tamen hic ſtatuit Hippocrates, quod *utplurimum ſervantur*; eo quia quandoque, dum

mortus

(114) *Hippoc. in Coac. lib. 5. Sect. 2. n. 36.* (115) *Idem ibid. n. 34.*
(116) *Deſid. Jacot in com. ibid.* (117) *Hippoc in Coac. ibid. n. 54.*

Digitized by Google

morbus utcunque ad remiſſionem vergere merito creditur, adauctis exemplo *ſymptomatibus* omnibus, novoque inſurgente hinc pejore morbo, AEgroti magis quam antea, in diſcrimine vitae degunt; cum perſaepe, priore fere ex toto expurgato *abſceſſu*, nova exſurgat *ſuppuratio* priore pejor, quia labefactatum jam antea *Pulmonem* invadens. Ut plurimum aliam futuram poſtea *ſuppurationem* tuto praedicere potui ex ſanguineis *filamentis*, una cum pure inopinato prodeuntibus; dum antea albicans omnimode effluxerat pus ſanguine totaliter carens. Nec mirum unquam erat videre poſt ſanguinea haec apparentia *filamenta*, febrim praeter conſuetum augeri, tuſſimque exaſperari. Etenim ex cruentis hujuſmodi ſuccedentibus poſtea ſignaculis facile erat deducere, novam alicujus ſanguinei vaſculi apertionem, ſeu eroſionem, a remorato forſitan pure factam; propter quam effluens denuo ſanguis, ibidemque ſtagnans, novae futurae *ſuppurationi* anſam praebebat: ad quod praecipue attendendum merito eſſe, ſemper exiſtimabo, ut tutius de futuro morbi exitu in hiſce caſibus praedicere poſſimus. Etenim magis in hiſce caſibus expedit, quin immo neceſſe eſt, ſputa diligenter inſpicere, atque rimari, quam alia quaeque ſigna attendere. Hiſce namque (pulſui nempe, urinae, reſpirationi, ſudori &c.) fidere nunquam ſoleo, etiamſi optimum omnia ſimul omen proferant: niſi dum ad id diſtincte quoque aeque laudabilis ſputorum conditio conferre videatur. Perſaepe occurret *catarrhalis* affectio ſimplex, quae primis diebus, gravibus nullis accedentibus *ſymptomatibus*, nil penitus metuenda tibi videbitur; maxime cum ſpumoſa tantum, & albicans ſola lympha prodeat. Hinc tamen ſi aliquando ſanguinea quaedam dicta *filamenta*, quae nunquam antea apparuerant, adjuncta videas, non parum timeas; licet pleraque alia ad ſalutem aperte tendant, aut tendere ſaltem doloſe videantur. Niſi enim ſanguineae illae fibrillae a ſuperioribus *Laryngis*, aliiſque ipſi adnexis partibus per vim tuſſis ſeparatae ſint, eaſque certe a *Pulmonibus* derivaſſe aliunde conſtet: procul dubio aſſerere minime dubites, aut diuturnum admodum futurum fore morbum, aut graviorem etiam. Hujuſmodi enim ſanguinea *filamenta*, ſicuti ſanguinei vaſculi ſubſecutam diruptionem aperte demonſtrant; ita jure timendum hinc ſemper eſt, aut de copioſa magis ſanguinis interiore effuſione, aut de latente *tuberculo* lacerato: unde utrinque *ſuppurationem* futuram non abs re eſt pertimeſcere. Id eo magis in hiſce caſibus ſpectare convenit, ſi febris, aut eodem tempore augeatur, aut paulo poſtea ſuccreſcat, ſimulque difficilior reſpiratio evadat. Ob eandem rationem, poſt habitam in Pectore *ſuppurationem*, atque jam jam omnimode quaſi expurgatam, peſſimum eſſe ſignum ſupra indicavimus, ſi ſanguinea haec filamenta decepente una cum pure denuo prodeant. Quamplures adducere hic poſſem

obſervationes ad id faventes, tum in *Pleuriticis*, tum in *Empyematicis*, tum in *Phthyſicis* habitas; in quibus dum omnia in melius vergere videbantur, mutata ſubito rerum facie, graviora evaſere, apparentibus ſanguineis hiſce ſignaculis. In *Pleuriticis* praecipue teſtis eſſe poſſum, multoties, ope *ſuppurationis* congruo modo, & tempore peractae, atque idoneo puris *exſcreatu*, morbum jam ad declinationem tendere viſum eſſe, ut de totali, tutaque ejuſdem ſolutione optimum inde emergeret praeſagium: dum paulo poſtea novam incipientem *ſuppurationem*, ob aliam ſubſecutam *metaſtaſim*, ex hiſce ſanguineis fibrillis attendere coacti ſumus. In hiſce autem circumſtantiis plerique mortui ſunt, priuſquam nova haec concretio ſolveretur aut ſaltem tamdiu protractus ultro fuit morbus, et ad tabem fere perducerentur AEgroti cum diuturno admodum adhuc tempore opus eſſet, fractis jam AEgroti viribus, ut novum hunc evincerent hoſtem. Omnibus hiſce de cauſis in quibuſcunque Pectoris morbis minus a copioſo ſanguinis *exſcreatu* deterreri ſoleo, quam a minimis hiſce ſanguineis prodeuntibus *filamentis*.

CCXLI Fruſtraneum hic prolixius arbitror, alia omnia hic *ſymptomata* recenſere, variaſque iſtorum morborum mutationes prolixe nimis indicare, quibus accuratius perpendendis incumbere tunc non omiſi, ut tum imminentem *ſuppurationem* cognoſcerem, cum factam indicarem, tum ejuſdem viciſſitudines in variis corporibus, pro diverſis circumſtantiis, atque genuina praecipue morbi ſede variantes adamuſſim attingerem: cum haec eadem proſus ſint, paucis mutatis, ac ea, quae ſupra indicavimus, dum *lymphaticarum Pleuritidum* ſuccedaneas *ſuppurationes* fuſius explicavimus. Attamen ſpecialiter in *ſanguineis* hiſce *Pleuritidibus* ſemper obſervavi, pulſus majorem admodum frequentiam, & duritiem, ſeu tenſionem, quae ſemper eadem utplurimum a prima morbi invaſione, uſque ad finem permanebat. In hiſce critici copioſi plerumque deerant ſudores, atque urinae aſſuetae excretiones, cum in ipſis non lymphae, ſed ſanguinis vera adeſſet concretio, quae non aliter ſolvi poteſt, quam cum aut ſanguis ille iterum venas ſubeat (quod fit per *reſolutionem*, ut vulgo dicitur) aut per *bronchiales* tubos extra *Pulmones* propellatur, vel ante, vel poſt *ſuppurationem*; dummodo tamen intra *Pulmones* ipſos *ſtagnatio* facta eſſet (quod plerumque evenit) non autem extra; quando nempe per ignotos proſus nobis tramites aliter criſes molitur natura debet; pro ut de aliis etiam ſatis innuimus. Inſuper in *ſanguineis* hiſce *Pleuritidibus pleuriticus* conſuetus *cortex* in educto ſanguine plerumque nullus adeſt: ſic & urina magis, quam in aliis craſſa eſt, atque rubicundo fere colore inficitur; forraſſe ob ſanguineas moleculas in Pectore reſidentes, atque inde aliqua ex parte a *lym-*

phaticis

phaticis tubulis abſorptas, ſicque analogo ſibi colore univerſam lympham tingentes.

CCXLII. Verum ex iteratis Cadaverum diſſectionibus ſatis ſuperque didici, in hiſce quoque *ſanguineis Pleuritidibus* lymphae etiam *ſtaſes*, ſi non *primario*, ſaltem *ſecundario*, ut ajunt, evenire; quod praecipue plus, minuſve copioſae ſeri effuſiones in cavitate Pectoris mihi ſatis demonſtrabant. Nec difficile mihi videbatur explicatu, quomodo tam *ſtagnationes* hae ſanguinis lymphae etiam ſucceſſive *ſtaſes* contrahentur, atque ruptis tandem aggeribus, effuſiones, & concretiones. Praeſto enim mihi erat experimentum doctiſſimi Lower de Corde ab eruditiſs. Ramazzino relatum (118) ubi docet, quod ligatis arcte venis jugularibus in vivo Cane, partes omnes ſupra ligaturam tumefieri viderentur, ſimulque magna ſalivae copia ex ore, atque affluentes ab oculis lacrymae prodibant, diſſectoque ipſius Cadavere nullae partes ex illis ſanguine perfuſae repertae ſunt; ſed ſolum muſculi omnes, & glandulae ſero limpido diſtentae apparuere. Quod magis lentum ſanguinis motum, multoque magis ipſius *ſtagnationes*, lymphae a propriis vaſis effuſio plerumque ſubſequi ſoleat, tam notum cuique eſt, ut nemo unquam id inficiari ſano conſilio poſſit. Quis non novit, quod, lenteſcente ſanguinis motu in primariis Abdominis viſceribus, ob praevias *obſtructiones*, ſerum in ejuſdem cavitate magna in copia emittatur, atque *Hydropes* ſucceſſive ſubſequuntur? Sic, dum undecunque ob quaſcunque cauſas, lenteſcit in ſuo motu ſanguis, ubi major adeſt a Corde diſtantia, ibi magis, & ſpecialiter a conſuetis ductibus effunditur lympha; unde *OEdematoſi* pedum tumores in *Aſthmate* &c. Sic compreſſis in collo ſanguineis tubulis, ſanguiniſque per ipſos lento magis reddito motu ob glandularum adjacentium tumores, in ſuprema Capitis parte *lymphaticae puſtulae*, aliaeque hujuſcemodi fiunt, ſecedente nempe lympha, utpote tenuiore, a reliqua ſanguinis lenteſcente maſſa. Hinc ideo ſatis deducitur, quare nam facta hujuſcemodi ſanguinis *ſtaſi* in Pulmonibus, aliiſve Thoracis partibus, neceſſario lympha affluentius in circumpoſitis propriis tubulis turgeat, eoſque plus aequo diſtendat, atque dirumpat, ſicque effuſa poſtea concreſcat, vitaleſque partes, aliunde a reſidente ſanguine oppreſſas, magis magiſque aggravet, premat, unde & morbus in pejus ſemper ruat.

CCXLIII. Si initio morbi in *ſanguinea* vera *Pleuritide*, hujuſmodi lymphae *effuſiones*, aut *ſtagnationes* fiebant, ut mirum mihi erat in educto ſanguine quandoque *pleuriticam* attendere *cruſtam*, nunquam tamen adeo craſſam, ſicuti in *lymphaticis* ſupra deſcriptis. Stagnans enim lympha haec in Pectore *ſanguineae* aliquando ſubſiſtat ſemetas, atque cum ſanguine commixta, nec non in eodem, dum refrigeſcit, ratione

(118) *Ramazz. in diſſert. de conſtit. anni* 1691.

ſpecificae ſuae gravitatis, ſeparata, ſuperficiem petens, *corticem* illum non antea prius viſum conſtituebat. Tunc autem *Pleuritides* hae, quae caeteroquin in ſuo principio *ſanguineae* dicendae erant, ſucceſſive *lymphaticarum* etiam nomen mereri poterant; atque proinde copioſis urinae excretionibus aliquando ſolvebantur, aut mitiores evadebant: quod pluries attendi.

CCXLIV. Saltem ad curationem quod ſpectat, aperte ſemper novi, *ſanguineas Pleuritides* haſce paucis admodum remediis curandas eſſe, cum ipſarum ſolutio naturae potius provido adminiculo, quam Medici ſollicitudini adſcribenda ſit. Ideo non aliter melius ſuo munere fungi Medicus poteſt, quam ſi per tutiores ipſius naturae ſemitas caute progrediendo, ipſi ſemper praeſto ſit, non autem eam temere cogat. Quod ſi naturae veridicos hoſce motus in hujuſcemodi morbis perſpectos nondum ſatis habeat; Chirurgicis ſaltem utens documentis, quid nam in externis *apoſtematibus* eveniat, quidve tutius agendum ſit, ut ſupra diximus, accurate perpendat. Sic genuinus naturae imitator, & pediſequus factus, per eaſdem ſe dirigat calles, nunquam a ſaniore ſic tramite aberraturus. In hiſce ideo *ſanguineis Pleuritidibus*, ſanguinis *ſtaſim* jam in Pectore, aut eiſdem quibuſvis partibus quomodolibet factam cognoſcens, eam non alio unquam modo ſolvendam eſſe putet, quam illo, quo in externis quibuſlibet *apoſtematibus* id evenire, *chirurgicae* obſervationes docent. In hiſce autem, ſive modica, ſive copioſa magis ſit *ſanguinea ſtaſis*, duplici tantummodo tumor evaneſcit: nempe aut ſtagnante ſanguine per contiguis vaſorum oſtiola ſoluto et abſorpto, quo modo, ut ſupra diximus, iterum ad *circulationis* ſemitam reducitur, affectaque ſic pars ab antehabito pondere liberatur; aut diutius permanente *ſtaſi*, per corruptionem remorati ſanguinis, qui poſtea, tumultuoſa accedente ipſius concuſſione, tenuior factus, ſive ad ſanguinem iterum remeat per adjacentium ibidem canalium meatus, ut inde per idonea *emunctoria* ſecernatur; ſive ſponte continentes membranas lacerat, indeque ſic exit; ſive per apertum a Chirurgo foramen (quoties id perfici poſſit) qua data porta ruit; inde poſtea expurgata ex toto ſucceſſive pars ad priſtinum ſtatum citius, tardiuſve reducitur, juxta affectae partis nativam peculiarem conſtitutionem, diverſamque praegreſſi tumoris indolem. Primo modo per *reſolutionem*; aliis autem per *ſuppurationem* varia ratione morbum ſolvi communiter dici conſuevit.

CCXLV. Non abſimili certe modo *ſanguineas* hujuſcemodi in Pectore factas *ſtaſes* ſolvi poſſe, experientia ipſa duce, noſcens, ad alterutrum ex hiſce juxta morbi ſtatum obtinendum, ſive melius promovendum, omnem curationis operam dirigebam, ſaniora ſemper chirurgica praecepta, tutioreſque ipſius naturae motus prae oculis habens. Hinc, attenta cujuſcunque Aegroti peculiari temperie, ſan-

guinis primo miſſionem plus, minuſve copioſam imperabam, & quidem primo ex Brachio (ſive ex oppoſito, ſive ex affecto latere id fieret, de quo, ob rationes ſupra allatas, nil penitus ſolicitus eram) celebrandam. Tali autem praeſidio plerumque uti tunc fidenter ſolitus ſui, ut, adaucta ſic pari ratione totius ſanguinis velocitate, ſimulq; ejuſdem copia imminuta, novum ipſi validius momentum adderem, propter quod contiguos affectae partis canales citius ſubiens, atque in eoſdem majorem impetum faciens, ſtagnantem *pleuriticum* humorem majore vi ad motum ſolicitaret, ipſumque, ſi fieri poſſet, in arcam *circulationis* iterum reduceret. Eodem tempore ob imminutam totius ſanguineae maſſae molem, minor ejuſdem copia pari pacto ad affectam partem fluebat. Poſt haec a purgantibus omnis generis ex toto abſtinebam, maxime cum nulla de fontanibus aliorum humorum *ſecretionibus*, aut *excretionibus* ſuſpicio adeſſet, quod in *lymphatico-bilioſis Pleuritidibus* ex dictis animadvertendum merito eſt. Caeterum ſi Alvus inobediens erat, aut ejuſdem *excretiones* ob peculiares rationes expediret promovere, Clyſteribus tantum laxantibus utebar, aut Amygdalarum dulcium oleo, identidem juxta indigentiam, exhibito, quod & ad criſpaturas ſolidorum in hiſce caſibus familiares facilius tollendas conveniens admodum erat. Nec incongruum arbitrabar intorioribus hiſce, introrſuſque praeſidiis aliquando noxios, ſi qui adeſſent, humores per alvum ſubducere, niſi natura ex ſe huic muneri ſatisfaceret. Sciebam enim, quod, quo melius, quo magis tempeſtive, prout opus ſit, conſuetae ſiant excretiones, *aetherogenees*, ut ajunt, *recrementis* tota humorum maſſa minus gravatur, minus turget, atque gravioribus plurimis ſuſcitandis *ſymptomatibus* anſa tollitur.

CCXLVI. Porro, cum ſimul noſcerem, praecipuam, magiſque copioſam excretionem ut plurimum tunc per *inſenſibilem perſpirationem* haberi; huic etiam promovendae totis viribus incumbebam: quod univerſalibus praecipue frictionibus, atque calidis ſupradictis potionibus perficere tuttus ſatagens, alia omittebam validiora *diaphoretica* remedia, quae, aut ſuppoſita hac vi carere magna ex parte putavi, aut humores plus aequo diſſolvere, attenuare, atque furibundos in ipſis tumultus excitare, ſolida ipſa ad enormes oſcillationes cogendo: quod nil penitus huic morbo convenit. Potiones eaedem, quas ad *perſpirationem* promovendam exhibebam, eisdem ſimul urinis congruae ſatis eſſe poterant, & neceſſariae; maxime cum haſce natura ipſa, ut diximus, non inutiliter quandoque moliri conſueſcat. Urgente morbo, atque adauctis *ſymptomatibus* venam iterum ſecari jubebam, plerumque ex Pede, ut revulſionis ſimul indicationi vel ego creditae ſatisfacerem. Raro tamen tertia vice *phlebotomiam* imperabam, niſi cum de *Plethoricis* maxime Corporibus ageretur, aut de imminentis inflammationis ſuſpicio-

 ne.

ne, quo in caſu, ultro etiam pluries ſanguinem mitti jubebam. Attamen non eorum ſententiae acquieſcere unquam potui, qui in morbis quibuslibet acutis nullo alio modo curationem methodicam complere ſe poſſe putant, quam per iteratam pluries, & quampluries ſanguinis miſſionem, ad quam eo fidentiter magis confugere ſolent, quo magis invaleſcere *ſymptomata* vident; ac ſi verum eſſet, quod quo magis debilitatur AEgrotus, eo magis morbi vis ſolvatur, atque comitantium *ſymptomatum* ſaevitia ceſſet. Haec autem (cum nova copia circulantis adhuc ſanguinis, ſed ab ejuſdem portione ſtagnante pendeant) nunquam citius, tutiuſve ſolves, quam ſi fixa haec tollatur cauſa: quod non niſi ſupra allata duplici, aut alterutra ratione haberi poſſe, Medicus rationalis quilibet concedet. Hinc videre eſt, quam incongrua, quam temeraria ſit illorum methodus, qui nunquam curationes hasce ſe perficere tuto poſſe arbitrantur, niſi prius ſeptem, octo, aut plures etiam ſanguinis libras detraxerint: unde aut proprus deſtituta viribus natura neceſſarias moliri criſes haudquaquam poteſt, indeque AEgroti moriuntur: aut poſt morbum tam enervati, tam conſumpti evadunt, ut non niſi poſt diuturnum admodum tempus priſtino valetudinis ſtatui poni optime queant. Hinc tamen (219) *nollem* (loquor cum eruditiſſimo Ramazzino) *quod quis me inter haemophobos recenſeat, ſed nec inter haematochipas numerari velim.* *Eſt ubi liberaliter ſanguinem demamus, eſt ubi parce, eſt ubi nihil, licet ſit eadem affectus ſpecies*, dummodo ex oppoſito ſatis valentia militent *contra mitantia*, ad quae neceſſario attendere debet Medicus, ne a recto ſaniori curationis tramite turpiter deflectat.

CCXLVII. Haec omnia ad ſollicitandam morbi *reſolutionem* primis diebus, ſi haberi unquam poterat, in uſum revocabam, quibus ſimul addere ſolebam *fomenta* emollientia, & frictiones affectae parti identidem adhibitas. mediis quibus & criſpatas vi doloris fibras congrue laxabam, ſimulque apertis cutis porulis, magis patulam *perſpirationi* viam reddebam, ſtagnantemque ſanguinem aliquo modo attenuando, illum idoneum magis reddebam, ut per laterales ductus traduci melius, atque citius poſſet. Ad hoc vergebant conſuetae copioſae potiones ſupra toties laudatae, tum & *anodyna* maxime remedia, quorum ſpecialem vim plurimum tunc conferre putavi, tum ad laxanda ſolida, tum ad fluidorum furibundos tumultus compeſcendos, a quibus unice tota occurentium quorumlibet *ſymptomatum* ſeries derivatur. Nec aliter melius ſagacioris naturae tutiſſimos motus in principio iſtorum morborum ſequi, & promovere poſſe Medicum arbitrabar: maxime cum *crudus* adhuc, ut vulgo dicitur, humor eſſet a natura ipſa *digerendus*, ſeu ut ajunt, *concoquendus*.

CCXLVIII. Verum cum raro admodum,

(219) *Ramazzinus diſſertat. de conſtit. anni* 1690.

modum, ac fere nunquam *reſolutio* haec haberi poſſet, progrediente morbo *ſuppurationem* neceſſario attendere, atque ſollicitare conveniens erat. Hinc dum hanc anxie attendebam, tanquam obediens naturae miniſter, externis, internisque laxantibus tantum contentus, a reliquis ex toto abſtinebam, ipſius motus, directiones, viciſſitudinesque varias accuratiore, quo poteram, modo ſpectans, tum ex urinis, ſputis, aliisque conſuetis excretionibus tum ex faciei colore, atque comitantium *ſymptomatum* vi, & reſpirationis maxime conditione. Hoc autem non iis omnibus aeque arridebat, qui remediorum copiam potius, quam ſelectum, laudantes, cunctationem hanc meam, ſeu a conſuetis remediis temperantiam, aperte condemnabant. Attamen id me nil penitus a ſuſcepto dimovebat conſilio, cum ſatis noſcerem, quod (120) *Mundus, qui vult decipi, intempeſtivam hujuſcemodi ſollicitudinem commendat, quam prudentem cunctationem, magniſque muneribus, & encomiis eos cumulat, qui, ut ait Sydenus, parum docti, ſatis ſeduli, multos AEgros obſequiſſime occidunt.*

CCII. Statim ac prima *ſuppurationis* ſignacula apparebant, puris ſolitam excretionem promovere ſanioribus auxiliis curabam. Neque ad hoc *lambitivis*, ut ajunt, aut *ſaccaratis* hujuſcemodi remediis utebar, quae plurimis de cauſis nocua potius, quam utilia ſemper novi. Quod ſi ad haec quandoque confugere, aut moleſtius AEgrotorum, aut Adſtantium clamor, aut ſpeciales quaevis morbi conditiones me cogebant, ſequens ut plurimum *lambitivum* tanquam omnibus notius, & tutius praeſcribebam.

℞. *Ol. Amygd. dul. recent., & ſine igne expr.*
Julep. de Capil. Veneris an. unc. 1. & ſem.
Spermat. Ceti drach. 2. & ſem.
Syrupi de pomis dulcibus q. ſ. M. F.

lambit. Loco *ſyrupi de Capillo Veneris* aliquando ipſi adjungebam *ſyrupum de Papavere albo*, & quidem utiliter, praeſertim cum inanis valida tuſſis erat ſedanda, aut ſomnus conciliandus. Facta *ſuppuratione vulnerarias* etiam aliquando conſuetas herbas praedictis decoctionibus addebam. Attamen tunc efficacius arbitrabar remedium ad Therebinti uſum confugere, cui & flores *Sulphuris*, aut *Benzoini*, aut hujuſcemodi alia *ſulphurata* remedia adjungi curabam, pro ut opus eſſet. Omnem tamen ſemper adimplebat paginam balſamum *de Copaiba* ſupra laudatum, ad quod juxta *ſuppurationis* progreſſum confugiebam, cujus quindecim, aut viginti guttas ſinguli mane ſumebant, ſuperbibendo cyathum praedictae decoctionis, aut Seri Lactis optime depurati, atque alterati cum iiſdem vulnerariis herbis. *Suppurationis* exitum, atque viciſſitudines varias eadem mihi aperte ſatis teſtabantur ſigna, quae ſupra in *ſuppurationibus Pleuritides* alias ſubſequentibus attendenda eſſe, monuimus cum Hippocrate, quae pariter,

(120) *Ramazzinus Differt. conſtit. annorum* 1692. 93. 94.

riter, & in *ſanguineis* hiſce tutioris prognoſis fundamentum firmabant.

CCL. Haec ea ſunt, quae ſedulo peragere curabam, ſive in *Pulmonibus ſtaſis* facta eſſet, & ſucceſſive *ſuppuratio*, quae per *exſcreatum* ſolvi poſſet, quod plerumque evenire novi: ſive in adjacentibus Thoracis quibuſvis partibus conſiſteret, quae variis modis per altas vias expurgari ſolet. Caeterum, ſi eodem modo, quo in externis tumoribus, ita in internis hiſce Pectoris *ſtaſibus* ſolers Chirurgi manus praeſto quoque ſemper eſſe poſſet, tum ut citius, tutiuſque *ſuppurata* materies prodiret, tum ut affectae parti *deterſiva*, & *balſamica* remedia congrua immediate applicarentur; opus certe melius perfici videretur. Aſt cum hoc impoſſibile utplurimum ſit, ſatis eſt Medico ſi totum negotium ipſi naturae relinquat, ejuſdemque tutiora veſtigia optime ſequi noſcat, ad quod non multa, non pretioſa admodum requiruntur pharmaca: ſed pauca, & ſimpliciora, dummodo congruo tempore, neceſſariiſque praevis cautionibus uſurpata ſint. Quod ſi in hujuſcemodi curationibus, me pauci admodum remediis uſum fuiſſe quiſquam arguat, meque ideo condemnare quaerat, utpote compoſitam magis methodum amantiſſimum me ſic paucioribus, & melius, & tutius, & nitidius egiſſe, cum aeque fauſto mihi omnes curationes ſemper ceſſerint (ne dicam quandoque felicius) quam alii, qui muneri ſuo turpiter ſe deficere putant, niſi quotidie, explorato pulſu, nova ſemper, atque ſpecioſa remedia proferant. Movet me magis AEgrotantium ſalus, quam me eruditum maxime in copioſa remediorum fruſtranea oſtentatione praeſtare. Porro in Medicina plerumque ille melius agit Medicus, qui nihil agit; qui ideo in Pectoris praeſertim morbis eo magis laudandus eſt.

CCLI. Toto Februario, & Martio menſe 1734. vix, & raro quidem brumales perſenſimus rigores, cum auſtrales ſaepe venti perflarent, atque raro pluviis madefieret tellus. Qua de re Medentes plerique a munere ſuo maxime feriabantur, cum pauci admodum tum in Urbe, tum Ruri aegrotarent inter quos *Pleuriticos* praeſertim, & Rheumaticos omnis generis, atque *glandularibus* praecipue variis affectionibus detentos ob ſupra allatas rationes, nil mirum fuit conſpicere. Circa Martii menſis finem aer paulatim magis ultro temperatus redditus eſt, auſtralibus ſaepiſſime ventis, declinantes jam ex toto Hyemis rigores compeſcentibus. Tunc *Eryſipelatoſas Pleuritides*, aliaſque etiam *ſanguineae* indolis plus, quam antea, inſurgere vidimus, ſupra recenſita plerumque methodo feliciter curatas. Eodem tempore dominabantur ſimul variolae e genere confluentium, raro tamen lethales.

SECTIO

SECTIO TERTIA

Conſtitutio partis anni 1734. a Vere incipiens, atque uſque ad AEſtatem ſequentis anni 1735 protracta, ubi diſtincte de Febri Petechiali tunc communiter graſſante.

CAPUT PRIMUM.

Hujus Febris Petechialis hiſtoria; de peculiaribus ejuſdem ſymptomatibus, de critica Alvi excretione, obiter de ſudore, urina, ejuſque inſpectione, Haemorrhagia, de veriſimili Petechiarum origine, de earundem differentia a Maculis Scorbuticorum, de OEdematoſis extremitatum tumoribus haſce febres comitantibus &c.

CCLII. CUM tranſactis hiſce mẽſibus perquam raro pluviis ſolis irrigatum fuiſſet, atque ſerenum in plurimum non obtenebratis ſyderibus micaret Coelum; ineunte vix Vere, aeſtivos fere calores paſſi fuimus, qui ſucceſſive magis, magiſque adauctæ ſunt praeter ordinem ſequentibus Aprile, & Majo menſibus, cum ſerenum fere ſemper adeſſet Coelum, atque libere Sol radianti lumine tellurem fortiter verberaret, nullaq; unquam, niſi excitatis perquam raro procellis, benigna pluviarum irroratione frueremur. Protracta haec obſtinata ſicca coeli conſtitutio, uſque ad ſubſequentes menſes, Junium nempe, & Julium, eo tam adauctam

adauctam circumundique ariditatem contulit, ut omnes fere in Urbe de Puteorum ſiccitate toraliter conquererentur. Nec tantum in Urbe, ſed Rurī etiam rivi omnes, & fonteanī amplius fluebant, unde omnes cum Statio luctuoſi ſic canere merito poterant.

(121) *hauſit ſitis arida campos,*
Diffugere undae, ſquallent fontesque, lacuſque,
Et cava fervente dureſcunt flumina limo,
AEgra ſolo macies, teneriqua ab origine culmi,
Inclinata ſeges, deceptum margine ripae
Stat pecus, atque omnes quaerunt armenta natatus.

Tunc ipſum quoque ditiſſimum aquarum promptuarium noſtrum Padus, quo non alter, afferente Virgilio,
(122) *In mare purpureum violentior influit amnis,*
quique plerunque
(123) *ſuo ſe nec capit alveo*
Turbidus, haud uno dum rumpat in AEquora cornu,
eo paupertatis devenerat, ut plus quam decies a conſueto litore magis diſtaret, vix vix in medio Molendinorum rotationi ſufficiens. Quamobrem ad imminentem jam opportune evitandam Panis caritatem, undique artificioſa in Urbe Molendina quamplurima manuaria parata erant, mediis quibus aliquo ſaltem modo frumenti triturationem haberemus, miſerrimis Plebis clamoribus paululum ſedandis idoneam.

CCLIII Vigente luctuoſa hac univerſali ſiccitate, progrediente Vere, ob excedentes praematuros admodum aeſtus, perverſo ſic, fere dixerim, anni temporum ordine, aeſtivos quamplurimos vidimus morbos praeter modum intempeſtive graſſantes, eadeque propemodum vi, ac aeſtivo vero tempore undique ſaevituros. Tunc etenim una cum tertianis omnis generis febribus, tum exquiſitis, ut ajunt, tum nothis, & diarrhoeae, & dyſenteriae communiter inſurgere coeperunt. Addebantur hiſce quandoque ſed raro morbilli pueros praeſertim, minuſque adultos corripientes, qui perquam facile, praeter copioſos ſudores, accedente Diarrhoea quoque ſolvebantur. Aliquando, ſed perquam raro, tunc etiam occurrebant *Rheumaticae* affectiones glandulares variae, quae maxime evenire tunc viſae ſunt, cum flantes Aquilonares venti cum auſtralibus promiſcue non ſemel pugnarent, ingruentibus tamen rariſſime pluviis vix per diem praematuros calores aliquantulum compeſcentibus.

CCLIV. Praeter morboſas minoris momenti affectiones haſce, una cum tertianis febribus, *Petechialis quaedam maligna*, ut vulgo dicitur, naturae febris graſſari tunc Veris tempore coepit, tum in Urbe, tum per circumpoſita totius Cremonenſis Dioeceſis loca, & ultra etiam tam frequenter, tam generaliter, ut vere *Epidemicam* peſſimae indolis conſtitutionem ſaperet. Febris haec

(121) *Stat. lib. 4. Theb.* (122) *Virgil lib. 4. Georg.*
(123) *Hier. Vida lib. 2. Chriſt.*

Google

haec maximam Civium partem cor-ripuit, paucos autem jugulavit, in-ter quos Juvenes, & robuſtiores maxime, atque biliſo-ſanguineae temperie praeditos, quos facilius, & gravius divexare conſuevit. Nec quidquam ſebris haec a ſua ſaevitie deſtitit, uſque dum, partim pleno magis gurgite procedentibus fluminibus, ob liquefactas in circumpoſitis montibus nives, partim ob frequentius accedentes pluvias, ſolum madefactum fuit, ſimulque temperato magis aere circa Septembrim ejuſdem anni 1734. frui potuimus.

CCLV. *Epidemicam* hujus *petechialis* febris conſtitutionem pleriſque inſenſiſſimam, paucis tamen lethalem (cujus genuina data opera perſcrutandum tunc ſedulo mihi propoſui, accidentia ipſius omnia, differentias quaslibet, viciſſitudines, *transformationesque*, nec non *ſymptomata* praecipua omnia intime, atque accurate perpendendo) graphice hic delineare decrevi. Hoc autem, ſi non ſapientibus Viris in Arte Medica optime expertis (utpote fruſtraneum) unquam non arridebit: Diſcipulis ſaltem meis, aliiſque in primo adhuc Medicinae limine degentibus non inutile, non injucundum evadet. Propoſita hujuſce febris indole, omnibuſque ipſius motibus more tantum hiſtorico exaratis, meum de ejuſdem natura, & cauſis tam proximis, quam remotis judicium proferam. Horum omnium inveſtigationem diligenter a me, pro tenuitate propria, habitam eo minus a veritate deflectentem ceu ſendam fuiſſe, arbitror ſui, quo magis deſumptae inde indicationes, elicitoſque ab ipſis curationis canones, experientia ipſa teſte, veritati affines ſemper deprehendi: cum paucos admodum, deprompta inde a me methodo curatos, Libitinae victimis evaſiſſe noverim, licet, ob occurrentium *ſymptomatum*, atq; peculiarium accidentium comitatum graviſſime laboraſſent.

CCLVI Febris haec circa vernale AEquinoctium caput primo derepente extulit, indeque magis, magiſque invaleſcens, eo gravius, eo frequentius, eo crudelius graſſata eſt, quo magis, accedente AEſtate, calor vehementer ſaeviret; quare uſque ad autumnale AEquinoctium dominium ſuum in dies protraxit: quando nempe, juxta occurrentes varias temporis conſtitutiones, variam praeſeferre indolem poſthac viſa eſt: licet quo ad pleraque *ſymptomata* eadem, ac antea, permanens eſſet, quae ſucceſſive ſub diverſis ſpeciebus nitro magis motum ſuum per ſequentem Hyemem totam, & ultra crudeliter produxit quod ex dicendis magis innoteſcet.

CCLVII Talis autem primo erat ipſius indoles, & progrediendi ſpecialis modus. Duobus, tribuſve, quandoque & pluribus etiam diebus ante febris acceſſionem, de univerſa Corporis *gravitatis tenſione* maxime in Cruribus, & Dorſo, inſolitoq; virium lapſu conquerebantur AEgroti: quod optime conſonum erat Hippocraticae ſententiae (124) *Spontaneae*

(124) *Hippoc. Aphor.* 5. *Sect.* 2.

tamen laſſitudines morbos praemuniunt. Aliquibus ſomnus minus ſolito placidus, aut triſtibus, turbulentiſque ſpectris turbatus, cum moleſtiſſima inquietudine, praecedentibus nonnullis diebus evadebat. Aliis Capitis gravamen praeſertim in oculis, cum moleſto quodam ligaminis ſenſu circa frontem, una cum *pulſativo temporum* dolore, veluti infauſta ſigna praeibant. Quamplures moleſta diarrhoea per multos dies antea detinuit, quae paulo ante acceſſionem febris ex toto, aut magna ſaltem ex parte evanuit. In aliquibus, ne dicam in pleriſque, inanes vomitus, non raro cum materiae biloſae expulſione, aut nauſea ſaltem, atque cibi maximo faſtidio, praevia quandoque etiam tertiana febri, quae vix paulo antea evanuerat, gravis hujuſce futuri morbi haudquaquam fallaces nuncii fuerunt. Croceus hiſce, aut plus conſueto pallidus primo reddebatur faciei color, cum non gravi quadam prope ventriculum *tenſione*, atque Dorſi *laſſitudine doloriſica*: quae omnia, aut ipſorum plurima ſaltem, tragicum hujuſce Febris Theatrum luctuoſe adaperiebant. Verum licet varia in variis, juxta diverſas Corporum temperies, atque morbi vim, cum & peculiares diſpoſitiones, praegreſſaſque extrinſecas quaslibet cauſas, vario modo ſe habentia, tanquam praevia ſigna adnotare potuerimus: praecipue tamen haec ultra enarrata vix cuipiam defuerunt: Nauſea nempe, vomitus, Ventriculi moleſta paſſio, ſive *tenſiva*, ſive *gravativa*, Dorſi *laſſitudo*, totiuſque Corporis maxima praeter ordinem ad motum inertia, aut Diarrhoea ſuppreſſa, quibus omnibus saepiſſime adjungebatur inſolita animi triſtitia, atque ad iram, ex quacunque levi occaſione, maxima proclivitas.

CCLVIII. Praemiſſis hiſce malis ominis ſignaculis, leve quoddam inaequale frigus, admodum extenſum circa Dorſum praeſertim, ineunte febri, miſeros Patientes corripiebat. Nec tantum immediate, ſub primo febris inſultu, levis hic frigoris ſenſus ſemper eveniebat; ſed etiam non raro paucis ante febrem diebus *ſolitarius* occurrere ſolebat circa veſperas, comite ſimul moleſtiſſima Corporis *laſſitudine*, de futuro gravi morbo Aegrotos a longe aperte monente: ita tamen ut liberum, aut parum ſaltem laeſum actionum omnium exercitium ipſis concederet. Nec mirum erat ſiccam aliquando moleſtiſſimam tuſſim in prima uſque febris acceſſione, atque ſequentibus etiam nonnullis diebus, abſque ulla tamen manifeſta reſpiratione attendere quod quidem non omnibus familiare erat; quare tanquam inſtabile varium *ſymptoma* merito habebatur. Tranſacta vix levi illa frigoris ſenſatione febri plerumque viam ſternente, calor fortis, ac ſete pungens ſubibat, una cum nocturnis, non tamen continuis vigiliis, atque pulſu magno, & molli, non admodum celeri. Id licet tanquam certum imminentis ſudoris praeſagium haberi poſſet; ipſum tamen, remittente febri, primis

mochi

morbi diebus attendere fere nunquam potui. Etenim, dum ſimulatae huic febris imminutioni fidendum eſſe quiſpiam ſibi perſuadere poterat; eo gravius inde inſurgere morbus videbatur. Sequenti die, atque tertia etiam, quandoque & quarta, eadem fere hora, eodemque prorſus modo occurrens fallax hoc frigoris ſignum, tertianam ſpuriam febrem ſimulans, in plerisque adnotavimus, aliis caeteroquin per gradus adauctis ſucceſſive *ſymptomatibus*: cutis videlicet calore mordaci magis reddito, additaque pulſus majore frequentia, ſuſpirioſa anxietate, Capitis gravamine, cum ruboris notis circa oculos in ſummo febris aeſtu, atque vigiliis; quae omnia pari modo in dies augebantur, uſque ad quartam, & ultra etiam diem. Caeterum AEgrotí primis hisce diebus conſuetam ſervabant hilaritatem, occurrentes Amicos jucunde ſatis alloquentes, nil fere a morbi hujuſce clanculum excreſcentis primis hisce ictibus depreſſi, aut quidquam perterriti; exceptis iis, qui, utpote ſagaciores, aut *hyppocondriaci* rem ab alto perſcrutabantur, atque a levibus hisce febris motibus merito non ſpernendis, ſub herba latitare anguem, ut trito fertur adagio, non ignorabant, futuramque pejorem calamitatem praeſentire inde ſatis videbantur.

CCLIX. A prima uſque ad quartam diemurnae raro turbidae, plerumque clarae, a naturali parum limpitudine deflectentes, in omnibus tamen croceae admodum excernebantur, nihil penitus ſeparantes, niſi rariſſime aliquid proſſus divulſum, atque abſque ordine apparens, quod modo lateri vaſis, modo ſuperficiei urinae, modo fundo vaſis, modo in medio conſiſtebat. Ut plurimum paulo poſtquam excretae erant, corrumpebantur abſq; cauſa manifeſta: propter quod *ſemilateritia* liveſcens paſſim materies in fundo vaſis ſeparari cernebatur. Haſce tamen urinae varias apparentias, hujuſce febris mitis obſervatas, more tantum hiſtoriam propono, utpote qui ejuſmodi ſignum in Medicina tanquam minus fidum, non ex toto tamen aliquando ſpernendum eſſe, ſemper putaverim. Scio enim, abſque ulla penitus intrinſeca cauſa, ob occurrentes dumtaxat extrinſecus diſcrepantes cauſas, urinas variis modis affici perquam facile poſſe; ab aëre nempe, ab alimentorum aſſumptorum varia conditione, tum & a tempore ſecretionis urinae poſt cibum, atque ob alias innumeras poſſibiles rationes, propter quas ab extrinſeco inaequale hoc in urinis principium derivari cōmode poteſt; quare quum Medici minus experti perſcrutari ſedulo nequeant, ad internas non raro cauſas temere confugere ſtatim conſueſcunt.

CCLX. Non deerant perſaepe etiam ſub ipſum morbi initium vomitus aliquando inanes, aliquando cum flava bilioſa materie tenaci, amaricante, & virente, cum intenſa ſiti, appetitu totaliter inde dejecto. Haſce vomitus futuras excretiones non raro indicabat praevia linguae crocea tinctura, atque Oris ama-

amarities. Sic Alvi dejectiones primis quoque diebus bilioſam eandem redolebant naturam, cum flaventes, fœtidæque admodum eſſent, aliquando etiam totaliter crudae, ut vulgo dicitur, atque dilutae, quod peſſimi ſemper ominis evaſit, ſecus ac dum maxime glutinoſae, tenaces, & ſpumoſae viderentur. Prae caeteris tamen hoc adnotatu dignum praeſertim ſuit ſæpe ineunte morbo, quod pleriſque Ægrotis, occaſione hujuſmodi dejectionis Alvi, *lypothymiae* non leves ſupervenirent, cum totali faciei coloris mutatione, ſudoribus circa frontem maxime, Corporis refrigeratione, & madore, cum vultum inopinata dejectione, ſimulque vomitu, aut inani, aut cum bilioſa materie. Hoc unum praecipue *phaenomenon*, non omiſſis aliis ſupra enarratis, illud erat, quod malam illico hujuſce febris perniciosam indolem manifeſte oſtendebat; licet ipſa, doloſo quodam more primo incedens, minus cautos feſellerit non raro Medicos: maxime cum utplurimum febris prima die cum rigore quodam, ſed levi apparens, eademque praevia frigoris ſenſatione, uſque ad quartam, & etiam ultro invaleſcens, tertianarum febrium alternationem quandam aemulari videretur. Malum tamen febris morem, etſi ſpecioſo hoc ſimulato velo obtectum, facile ex dictis intelligere ſolers Medicus poterat: praeſertim cum praeter continuitatem (quae quidem tertianis etiam duplicibus non malitioſis convenit) praeter levem tantummodo rigorem, eandem cum tranſacto horam non ſervantem (qui & tertianis ſpuriis praeter non raro ſolet) non omnimode ſe in perniſſis acceſſionibus proferret; leviter invaleſcendo prima die, & ſucceſſive magis, magiſque abſque ordine ſequentibus aliis adaucta, comite ſemper mordaci quodam calore totum Corpus infeſtante, ab iteratis eadem die inaequalibus circa dorſum refrigerationis ſenſationibus non raro intercepto. Attamen febris hujuſce ordinatum principium, atque manifeſtam cum ſudore fidam remiſſionem expectare fruſtraneum prorſus erat; cum nunquam vere intermitteret, quamvis paululum aperte remitteret, ſine ullo quidem perfectae ſolutionis indicio, ſaltem ſenſibili.

CCLXI Poſt quartam febris paulatim augebatur: noctes pervigiles ſiebant, ſitis plus, quam antea, urgebat, cum majore Capitis gravamine, magiſque mordaci totius cutis calore. Hiſce poſtea adjungebantur Aurium tinnitus, *bombi*, ac ſtrepitus varii, faciei intenſus rubor, cum oculorum maximo nitore quodam, illi non abſimili, qui evenire ſolet iis, qui ex copioſo vini uſu ebrii evadunt. Comites hiſce aderant *pungentes* moleſtiſſimae arteriarum temporum *pulſationes*, leves in *tendinibus*, praeſertim *Carpi*, manifeſti ſatis ſubſultus, manuum tremores, *ſpaſmodicae* corporis repentinae concuſſiones, occaſione plerumque ſomni occurrentes; quae quidem omnia una cum tot aliis minoris momenti *phaenomenis* non pari ſemper modo, & tempore, non eadem videlicet morbi die, neque pari cum intenſione,

by Google

ſione, aut ordine in omnibus apparebant, ſed varia ratione inſurgere videbantur, pro diverſa affectorum Corporum conditione, atque juxta praegreſſas extrinſecas, intrinſecaſve cauſas; propter quod modo citius, modo tardius, in hiſce magis, in illis minus ſaeviebat morbus.

CCLXII. Pleriſque ſub ſeptimam morbi diem (omnibus jam dictis perſeverantibus adhuc *ſymptomatibus*, atque etiam denuo magis adauctis) praevio ut plurimum moleſto quodam *punctionis* univerſalis ſenſu, ſupra *dorſum* primo, atque inde ſupra Pectus rubicantes maculae, in aequales, non multae eutim deſoedabant. Juxta variam hujuſce Febris indolem patientes, vel copioſae magis petechiae cuti adnaſcebantur, & varios colores in diverſis Corporibus referentes, rubicundae nempe, aut magis obſcurae, liveſcentes, adſtrictae magis, aut latae; quod fuſius paulo poſtea indicabimus. Eodem tempore fere omnes *ſtillicidio* ſanguinis e naribus detinebantur; arida fiebat lingua, in aliquibus tumida, atque ad motum inepta; urinae turbatae magis erant, paucae, & craſsae; dejectiones Alvi flaventes, magiſque, quam antea, foetidae.

CCLXIII. Interea viribus enim magis magiſque deſtituebantur AEgroti; Crura, & Brachia plerumque tumeſcebant, atque facies praeſertim cum intenſo rubore, ſimulque levi quadam mentis ſtupiditate ſuperaddita. Haec omnia ut plurimum mentis alienationem totalem praeibant, quae in aliquibus ſeptima die derepente magis fiebat, in aliquibus minus, gravius paſſim noctu inſurgens, atque interdum imminuta. Delirii tamen conditio varia erat, pro varia affectorum Corporum ratione, nec non ipſius morbi diverſa indole; unde alii furibundi, alii melancholici, & triſtes, alii ridentes, alii taciturni, loquaces alii &c. Eodem hoc tempore, aut paulo poſtea manifeſta in *Hypocondrio* dextero tenſio, aliquando & in tota *Epigaſtrica* Ventris regione ſub *mucronata cartilagine* inſurgebat, ubi, ob levem quamvis compreſſionem AEgroti omnes plus, minuſve dolebant. Octava morbi dies fere ſemper magis fauſta videbatur, ob magnam *ſymptomatum* omnium remiſſionem. Circa Delirii praeſertim id advotare ſaepius mihi contigit, quod ii, qui ſeptima antecedente die ex toto deſipuerant, ſequente octava ita ſui compotes evaderent, ut de rebus ſuis agere optime poſſent, ſane loqui, atque optime ratiocinari. Quandoque copioſae tunc ventris excretiones ſequebantur, atque fere in omnibus. Nonnulli vero moleſtiſſimis dejiciendi conatibus, non raro inanibus tentabantur, atque ii praecipue, qui primis uſque morbi diebus, aut paulo antea, diarrhoeam paſſi fuerant, liquidis magis, atque flaventibus prodeuntibus materiis, quae *crudae* appellari ſolent.

CCLXIV. Octavae diei nimis feliciter tranſactum omen in pejus ex toto vertebat ſubſequens nona ut plurimum dies, adducta quammaxime *ſymptomata* quaeque praeſeferens; magis deſipiebant AEgroti; ſed non aeque ſemper, neque om-

omnes pari modo, cum & tunc etiam juxta affectorum Corporum varias conditiones, ipſiuſque morbi vim, *ſymptoma* hoc varia ſemper ratione ſaeviret. Omnes tamen hac die plus, minuſve ſopore detinebantur, cum maximo gravedinis ſenſu in Capite, atque univerſi Corporis tam magno torpore, ut vix vix per lectum lenſe admodum dimovere ſe poſſent. Lingua ex toto exſiccata, & tumida maxime erat, atque admodum pror- ſus inepta; quare AEgroti male loquebantur, nec linguam extra dentes, niſi paululum, & perquam raro educebant; parique paſſu *ſymptomata* omnia progrediebantur Rato in hujuſcemodi AEgrotis tunc Alvus ita obediens fuit, quin immo pleroſque copioſa Diarrhoea detinuit, cum ejuſdem ſupra recenſitae materiae excretione.

CCLXV. Decima die fere in omnibus eandem prorſus, ac die praegreſſa normam morbus ſervabat. Quandoque etiam melius, habito ad omnia reſpectu, ſe habere videbantur; dum caeteroquin undecima poſtea accedente die, omnia in pejus ferebantur, omneſque pari fere modo peſſime tunc ſe habebant uſque ad decimam quartam diem, quae paſſim morbo finem, fauſto vel infauſto exitu ponebat. Surditatem tamen veluti *ſymptoma* inſeparabile ab hac febri in omnibus magis, minuſve animadvertere ſemper potui. Illa autem, poſt Aurium *ſibilum*, aut tinnitum primis iiſque diebus, ut ſupra diximus, omnibus fere familiarem, circa ſeptimam, aut paulo poſtea accedebat, atque ſequentibus diebus una cum aliis *ſymptomatibus* augebatur, donec diſcedente morbo, circa decimam quartam diem verum auditu AEgroti partiatim potirentur. Plerumque vero ſurditas, profligata quoq; febri, adeo tunc protrahebatur, ut quamplurimos viderim, qui tribus etiam, quatuorve a diſceſſu morbi hebdomadis priſtinum nondum ex toto auditus ſenſum acquiſierant. Non paucis poſt decimam quartam diem, evaneſcente febri, ſurditati comes aderat per longum, breviuſve tempus mentis ſtupor, & Corporis torpor, moleſta nauſea, Pedum oedematoſus tumor, atque etiam Diarrhoea. Hiſce congruit obſervatio a doctiſſimo Ramazzino in ejuſmodi febribus facta, dum ſic effatur (125) *Non pauci poſt exantlatum morbum veternoſi ſiebant, ac ſtupidi, rerumque peractarum prorſus immemores, nec niſi poſt multos dies ſibi reddebantur. Idem infortunium iis obtigit, qui in his febribus gravem ſurditatem perpeſſi fuerant.*

CCLXVI. Non defuit perſaepe, vigente morbo, ſingultus modo magis, modo minus frequens, qui praeſertim copioſis Alvi dejectionibus ſolvebatur, tunc cum minus infauſtum proferebat omen, licet ut plurimum ſimul non modicus in regione Ventriculi verſus Hepar tumor, ut ſupra diximus, perſiſteret. Illi vero omnes, quibus hujuſcemodi tumor circa nonam diem major occurrebat, atque inde magis, magiſque in dies augebatur, cum univerſo etiam Abdominis fere *tympa-*

nico

(125) *Ramazzinus diſſert. 3. in Conſtit. anni 1692. 93. 94.*

nea tumore, comite ſingultu, atque ſubſequente univerſali quaſi *refrigeratione* in dies adaucta, cum intenſa ſiti, ſiccitate maxima linguae, una cum genarum intenſo rubore ad lividum vergente, vigiliis non interruptis. ii, inquam, omnes circa decimam quartam diem mortui ſunt, praeſertim cum conſuetis bilioſis dejectionibus Alvus parum ſolveretur.

CCLXVII. Mala haec recenſita ſigna eo magis futurae, atque imminentis proxime etiam mortis tutam prognoſim proferebant, quo magis debilis in dies fiebat pulſus, & magis frequens. Etenim plerumque, licet haec omnia adeſſent peſſima *ſymptomata*, aut plurima ſaltem, nimis timebam, quotieſcunque pulſus nihil, aut parum imminueretur, neque admodum frequens, & concitatus fieret. Nam ſubſequens Diarrhoea ſaepiſſime *ſymptomatum* hujuſcemodi ſaevitiam inopinato compeſcebat, & ſalvabantur AEgroti. Hinc quousque *ſymptomata* haec vigerent, nec quidquam Alvi excretionibus magis copioſis ſolvebantur, imminuto inde pulſu, non ſatis profecto erat decimam quartam morbi diem effugere, ſed ultra etiam vitae evidens periculum protrahebatur. Hanc potiſſimum ob cauſam Reverendiſſimum Patrem Abbatem Schinzum Canonicum Lateranenſem hujuſmodi febri ſic divexatum circa decimam ſeptimam morbi diem miſere occubuiſſe novi, una cum expertiſſimo Medico Pediatto, qui omni jure inter Cremonenſes clinicos Medicos primum obtinet locum.

CCLXVIII. Nec tantum hujuſcemodi vigentibus *ſymptomatibus* tunc nihil penitus aliquando profuit Diarrhoea; ſed multo minus dum liquidae nimis, dum virentes materiae, uſque initio morbi ſaepe prodierant, nullo adſtringente congruo remedio eundem fluxum ſatis cohibente. Metuendus magis erat bilioſus iſte fluxus, praeter dicta, ſi foetidae admodum effluerent materiae, maxima comitante ſiti, debili admodum pulſu, vigiliis, ac praeſertim forti Corporis indeſinenti *jactatione*, *refrigeratione*, & ſuſpiriis. Delirium quoque lethale protulit nuncium; dum cum tremoribus, Dentium ſtridoribus, aliiſque convulſivis motibus, aut ſaltem tendinum ſubſultibus, comite ſimul pulſu frequenti, maxime debili, & contracto, cum ſiccitate univerſali cutis, aut accedente glutinoſo quodam madore in Fronte praeſertim, & Pectore ſuperveniret, atque per plures dies continuum ſit. Nullum enim ex hiſce AEgrotis hujuſmodi *ſymptomate* ſic detentum in allatis circumſtantiis Silicernum fruſtraſſe obſervavi; licet Alvi dejectiones bilioſae non deficerent, quae tunc eo magis timendae erant, quo copioſae magis fierent; facta nempe tunc ſimul in ſuperioribus partibus *metaſtaſi*, totiuſque *nervoſi generis* forti contractione, quam augere ultro poterat copioſa diarrhoea, *ſymphatiam* neceſſarium humorem e Corpore emungens; unde ſolidorum fibrae omnes pari ratione rigidae magis, conſuetiſque obeundis motibus ineptae penitus evadebant. E contrario tamen excretiones hae

N utiles

utiles ſemper compertae ſunt, quoties in morbi ſtatu, paulo poſt ſeptimam tranſgreſſam diem, contigerunt; *ſpumoſae* equidem, *glutinoſae*, *craſſae*, non aqueae, ut aiunt, nec tam dilutae, ut illae, quae a ſolidorum validiſſimis contractione per *expreſſionem*, ut vulgo dicitur, *fiunt*. Poſt laudabiles haſce Alvi excretiones aliqua ſiltem graviorum *ſymptomatum* remiſſio ſequebatur, aut ſaltem morbus nihil inde gravior evadebat.

CCLXIX. Delirium pariter nunquam, pro ut adnotare potui, funeſtum mortis indicium mihi procul ſit, quotieſcunque non furibundum erat, ſed cum moderata quiete, cum ſopore quodam continuo, non difficili ſolvendo, comite pulſu magno, molli, atque non tam frequenti, cum oculorum modico receſſu a naturali ſtatu, non deficientibus in ſtatu morbi bilioſis laudabilioribus excretionibus, una cum univerſali copioſo madore, non glutinoſo, non frigido. Hinc aſſerere certo certius haudquaquam dubito, me nullum ex hiſce AEgrotis ita delirio affectis, cum aliis adjunctis hiſce notis in Libitinae cenſum miſere ceſſiſſe. Quamobrem pro certo ſemper habui, perfectam iſtius febris ſolutionem ſolis Alvi excretionibus moderate, & rite habitis tribuendam unice fuiſſe. Porro hoc compertum magis habui, cum toties animadverterim AEgrotos hoſce (tranſgreſſa etiam decima quarta morbi die, licet ex toto fere ſoluta febri) ea uſque maxima adhuc nauſea, vigiliis, dolore Capitis, linguae ſiccitate, aliiſque hujuſce indolis deviantibus *ſymptomatibus* laboraſſe, atque, ut uno dicam verbo, nunquam perfecta valetudine potitos fuiſſe, donec Alvi bilioſus fluxus, aut derepente imminutus, aut forte cohibitus, iterum non appareret. Tamque ſolicita viſa fuit natura ad bilioſas hasce promovendas expulſiones, ad hanc febrim omnimode evincendam, ut id quod per Alvum ſatis educi non poterat, per vomitum provide expelleret, aut initio ipſo morbi (quod fere omnibus evenit) aut etiam in fine, cum perfecte nondum convaluiſſent AEgroti. Id ſpecialiter contigit egregio Medico Maroſtico. Hic *malignante* febri hac graviter laborans, poſt decimam quartam morbi diem (licet immunis febri omnimode quaſi eſſet, tamen adhuc noctu vigilans, nihil propemodum cibum appetens, cum amaritie maxima Oris, atque ſtomachi gravedine moleſta) bilem ſinceram, amaram admodum, glutinoſam ad libras tres, & ultra aetatis viribus vomuit, atque inde tutius paulo poſtea convaluit: quod mecum maxime admiratus fuit eruditiſſimus Medicus Sonſis curationi illius primario praeſidens.

CCLXX. Vidimus etiam perſaepe una cum bilioſis hiſce humoribus tum per vomitum, tum per Alvum ejectos vermes in Pueris praeſertim, Ruſticis, & Militibus, atque in omnibus tandem maxime, qui incongruo victus regimine iiſi antea fuerant, gulae nimium, atque inconſulto indulgentes, nulla habita ratione alimentorum, quae indiſcriminatim, quae copioſe aimis, quae abſque ulla

cau-

cautione, ante invaſionem morbi aſſumpſerant. Unde mihi difficile admodum captu videbatur, an vera vermes illi pro genuina tunc morbi cauſa habendi vere eſſent, an potius pro ipſius effectu. Sciebam enim tum in hiſce Corporibus, uberiore crudorum humorum copia onuſtis, potius quam in aliis, occaſione hujuſce febris, aut ante ipſam, vermium ova foecundari melius poſſe, eiuſque excreſcentium & praeexiſtentes vermes, ſpecialis indolis, in hac febri peculiaria ſuſcitare poſſe *ſymptomata*, quin immo, & ipſius febris potiorem eſſe cauſam, prout ſententiam vermium hodierni Fautores quamplurimi abſolute ſentiunt. Quid autem in hoc caſu veritati magis conſonum fuiſſe cenſendum ſit profecto abſolute ſtatuere non auderem in alterutram ex hiſce ſententiis pronus, optime noſcens quot, quantaeque hinc inde emergant difficultates, quas nemo fortaſſe ex ſagacioribus Medicis in tanta caligine ſolvere unquam audebit.

CCLXXI. Ex hiſce omnibus ſupra enarratis aperte patet, bilioſas haſce excretiones ſive ſuperius, ſive inferius factas, caeteris aliis omnibus palmam omnimode praeripuiſſe, unde illis tantum, & non aliis tutior hujuſce morbi ſolutio omni jure tribuenda eſſe videtur. Sudores enim, aut nulli penitus toto febris curſu aderant, aut ſi quandoque apparebant, tantummodo initio morbi ante quartam diem, aut paulo poſt ipſam evenere. Tantum autem abeſt, quod ſudores iſti quidquam levaminis afferrent Ægrotis, ut plerumque pejorem morbi conditionem aperte praenunciarent, cum abſque ordine proſuſi, modo in ipſo febris augmento, modo paulo ante ipſius *exacerbationem*, primis maxime morbi diebus contingerent; nihil autem remittente morbo quapropter ipſos non tanquam *criticos*, ſed veluti *ſymptomaticos* merito exiſtimare fas erat. Non inficiabor tamen, quandoque & copioſos ſudores prope decimam quartam Morbi diem occurrentes, hujuſce febris tutiori, atque faciliori ſanationi non parum contuliſſe, quod in *ſanguineis* Corporibus, ideoque uberiore praeſertim lymphae copia gaudentibus, eveniſſe diſtincte obſervavimus. Verum cum hoc perquam raro contigerit, atque in ipſis conſuetae Alvi dejectiones bilioſae nunquam defuerint, hiſce profecto melius, quam illis excretionibus tutioris ſanationis potiorem cauſam adſcribendam fuiſſe quilibet noſcet.

CCLXXII. Quod de occurrentibus tunc ſudoribus adnotatu dignum fuiſſe hic obiter propoſui, idem & de habitis urinarum *excretionibus* dicendum merito eſt. Etenim urinae nunquam, quod ego noverim, veridica perfectae *criſis* ſigna protulerunt, cum neque copia plerumque potiones Ægrotis familiares ſuperarent (habito maxime congruo reſpectu ad *inſenſibilis perſpirationis* indeſinentes motus) neque ex earundem affluxu quidquam levaminis Ægroti caperent; quod Alvi bilioſum fluxum paſſim ſequebatur. Ipſa quoque urinarum qualitas nulla profecto veridicae *criſis* ſignacula exhibe-

bat. Nam paſſim limpidae initio morbi, turbidae in progreſſu, atque prope remiſſionem clarae rurſum, aut aliter praeter ordinem quomodocunque excernebantur; plerumque confuſeta apparente ſeparatione, ſeu *hypoſtaſi*, fundo vaſis inhaerente. Non inficias tamen iverim, hujuſcemodi occurrentes urinae mutationes, quaſi per gradus (habito reſpectu ad morbi curſum) quandoque factas, etſi nullam per ſe *criſis* notionem indicantes, non parvi caeteroquin faciendas tunc fuiſſe; cum tutioribus praedictionibus maxime conferrent, atque praecipue conſuetis Morbi motibus ſucceſſive indicandis: dummodo tamen alia ſimul non deeſſent ſigna, quae aliunde petenda tuerus erant.

CCLXXIII. Attamen hic obiter hac ſuper re monitos Lectores volo; me quidem nunquam eſſe, qui nullificationis, atque experientiae maxime, innixi fulero, Antiquorum quibuſcunque placitis mancipati, eorum ſententias, veluti ex Tripode prolatas amplexantur; licet ipſorum documenta nunquam contemnenda eſſe, ſemper exiſtimaverim. (126) *Etenim venerer inventa ſapientiae, Inventoreſque: adire tamen multorum haereditatem juvat..... Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: ſuſpiciendi tamen ſunt, & ritu Deorum colendi*. Hinc non video, quomodo nam Veterum ſententiis caeca mente, ſicuti in aliis, ita & in hiſce nonnulli adhaerentes, tantum ſibi ex urinarum ſola inſpectione fidant, ut cum in hujuſcemodi febribus, tum in aliis pleriſque gravibus morbis, tutas inde, firmaſque prognoſes obtinere ſe poſſe reniere arbitrentur, atque ubique depraedicent. Hoc autem eo audacter magis, atque tam appoſite coram Adſtantibus ex ſola *Uroſcopia* praeſtare ſatagunt, quo majorem famam apud credulos, qui magis decipi amant, inde ſibi acceſcere aſſectant. Matulae inſpectioni nil penitus detraho, quod ipſi jure debetur, eidemque merito a primis uſque Medicinae Patribus attributum olim ſemper fuit. At ipſi omnimode praeter rationem cedere ſtultum eſſe arbitror: quippe quod *Empirici* magis, quam *rationali* Medico hoc competat. Credo equidem, quod cum urina immediate e ſanguineo penu ſecernatur (urinam illam intelligo, quae vere ſanguinis communiter appellari conſuevit, non vero aliam, quae potus dicitur: quidquid ſit de peculiari ejuſdem ſeparationis diverſo modo, de quo hic quaeſtionem non vacat proponere) Sanguinis ipſius conſtitutionem variam, & motus, ſolidarumque ſimul partium peculiares diſpoſitiones deſignare aliquando, nec falſo ſemper poſſit: dummodo *ſecernentis* ipſius *organi* ſpecialis conditio quaevis varias ejuſdem urinae mutationes non producat, alioque non adſint innumerae pene variae circumſtantiae, tum a tempore, & modo mictionis, tum a recipiente vaſe, atque a tot aliis hujuſcemodi rationibus petendae, ad quae omnia Medici accurata ſpeculatio dirigenda.

(126) *Seneca ad Lucill. Epiſt. 64.*

da primo eſt, antequam Uromantem agat. Secus agunt ii, qui *empirico* more, inſpecta ſtatim urina, de morbi ſtatu, atque exitu judicant, nihil ultro cogitantes, reliquis omnibus omiſſis ſignis. Sic & vaſri, & doloſi cenſendi illi merito ſunt Scioli, qui vulgarem tantum affectantes plauſum, ut de morbis judicent, frontem perfricando, ſeſe ad ſeriam gravitatem diſponunt, atque mille ſpecioſa in urinae inſpectione praemittunt, & agunt: dum caeteroquin ad id facilis admodum, & ſimplex requiritur diligentia, quam tamen aliorum ſignorum inveſtigatio ſedulo praeſtiterit.

CCLXXIV. Etenim, niſi ad peculiares Renum, aut Veſicae dignoſcendos morbos, ſed diſtincte ad humorum peculiares conditiones perſcrutandas in hiſce praeſertim, aut aliis pleriſque febribus, urinae mihi proponantur inſpiciendae ſatis ſuperque eſſe reor, ſi animadvertetur ſedulo, an urina turbida, & craſſa ſit, aut limpida, & tenuis in fundo vaſis deponens, magis, minuſve colorata, flava, rubeſcens, aut *petechiata*. Hiſce namque ſolis poſitis conditionibus attento oculo perpenſis, atque recto ratiocinio ad trutinam revocatis, noſcere, atque indicare facile poteſt Medicus, quae nam ſit aeſtuantium intrinſecus humorum turbulentia, magis, minuſve mixtio quae nam ſit dominantis praeſertim bilis, exuberantiſve lymphae, aut ſtillantis ab interno *abſceſſu* quovis, vel *tuberculi ſuppurato*, puris cum ſanguine copulatio: (quod in Pectoris *apoſtematibus* pleriſque paſſim evenire ſupra adnotavimus) quae nam ſit tubuloſum ſecernentium in Renibus conſtrictio, ſive a compreſſione quavis, ſive a ſpaſmodica fibrarum contractione (ut in *convulſivis* omnibus, atque *hyſtericis* maxime morbis evenire quotidie noſcimus) ſive alio quovis modo facta, tum & eorundem laxitas peculiaris, craſſioribus ideo ſanguinis etiam moleculis aditum indiſcriminatum concedens; quod praecipue prope agonem occurrere conſuevit, tunc cum univerſus ſolidorum tonus pervertitur, tanoremque, eadem ratione properantibus fluidis tunc nimium cum velocitate motus, ubicem parat.

CCLXXV. Hujuſcemodi urinae ſignacula tantum, abſque ulteriore accurata nimis indagine, ad morboſas quaſlibet ſanguinis conſtitutiones, atque ſolidorum malas peculiares conditiones indicandas Medico cuilibet ſufficere poſſe, idem ſemper certo certius putavi, quin aperte hoc ab experientia ipſa, ratione, duce evincitur. Quo majore enim cum velocitate ſanguis in Corpore circumagitur, eo intime magis *ſingulae* quaelibet, atque *eterogeneae* particulae cum ipſo miſcentur, atque difficilius inde disjungi poſſunt, quod in ipſa febris augmento evenit, quando urinae, aut limpidae extorſunt, aut turbatae maxime, nihilque in fundo vaſis deponunt. Contra evenit remittente febri, humoribus ad nativum minus concitatum motum fere redactis, atque ſolidis ipſis undecunque laxatis; propter quod urinae validior illa mixtio tol-

litur, atque ſecernendae quaelibet *moleculae* minus teliquae ſanguinis toti maſſae adhaerent, unde & facilius in conſuetis *colatoriis* ab aliis ſecedunt, atque melius in fundo vaſo ſeparantur ex qua potiſſimum cauſa variis modis *ſedimentum* evenire, caeteris paribus, ſolet. Hinc factum fuit, quod in hac praeſertim febri primis diebus clarae, ac quaſi percolatae viſae fuerint urinae, indeque progrediente morbo citrino fortiter colore ſaturatae, ob uberiorem dominantis bilis mixtionem atque poſtea, ad remiſſionem vergente febri, prope decimam quartam diem, conſuetas in fundo Matulae *ſeparationes* oſtenderint.

CCLXXVI. Rem clarius patere arbitrabor, ſi vulgari utar *analogiſmo*, caſui tamen noſtro perquam favente. Dum aquae in Fluminibus concitato minus motu feruntur, clarae, & limpidae ideo ſunt; quia omne id quod coenoſum, aut arenoſum in ipſis continetur, aut ſucceſſive cum iiſdem commiſcetur, majore propria urgente gravitate ſpecifica, hinc inde fundo demittitur. Secus fit, dum pleniore gurgite ipſae fluunt, majoreque cum velocitate; unde turbidae evadunt, craſſaeq; admodum, nec quidquam, aut parum ſaltem in fundo ſecernunt: eo quia rapidis, tumidiſque fluctibus irruentes tunc majus, inde habita proportione, obtinent momentum ab adaucta velocitate natum, propter quod *gravitantium* aliarum particularum diverſae ſpeciei motum ad fundum eo magis ſuperant, iſtaeque ideo magis intime cum aqueis *moleculis* commiſcentur, & magis ſtrictis mutuo nexibus devinciuntur. Unde appoſite admodum Virgilius ſic cecinit.

(127) *Rapidus montano flumine torrens*
Sternit agros, ſternit ſata laeta, boumque labores.
Praecipiteſque trahit ſilvas, ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice Paſtor.

Quare & Claudianus quoque notat, quod

(128) *Hyberno tumidus cum vertice torrens*
Saxa rotat, volvitque nemus, pontesque revellit,
Frangitur objectu ſcopuli, quaerenſque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat unda.

CCLXXVII. Quod ſi quis Urimatiae nimis amator, me minus cautum, minuſque ſedulum in *Uroſcopia* tunc fuiſſe arguat, legat quaeſo eruditos clariſſimi Foreſti libros tres *de incerto, ac fallaci urinarum judicio* in calce quarti tomi ſuarum obſervationum poſitos. Hinc enim ſatis diſcet, quanto minus accurata eſſe debeat *Uroſcopia* ad morborum cauſas, progreſſus, atque eventus media laudabiliore *Urimantia*, dignoſcendos. Diſcet hinc, quam audacter *Empirici* quidam *Urimantes*, Circulatoreſque, & *Medicaſtri* tot ex urinae inſpectione mendacia potius proferant, quam vere ex urinis judicent. Neceſſariam laudabilem *Uroſcopiam*, atque ab ipſa emanantem

(127) *Virgilius lib. 2. AEneid.* (128) *Claudianus lib. 1. in Ruf.*

tem interim *Uromantiam* fuſius nobis indicavit praeclariſſimus Michael Alberti quod nemo ante ipſum melius unquam praeſtitit. Attamen hujuſcemodi ratiocinii ex urinis deprompti fallaciam perquam facile noſcens ſic merito admonet (129) *Neque etiam neceſſe eſt tantopere Uromantiam affectare, & ultra praeſcriptos limites extendere, quum potius longe certiorem normam ille inveniet, qui cognita vera, & ſimplici morborum hiſtoria, & cauſa ex ſucceſſibus occurrentibus ad eventum prudenter concludit, quippe quae conſideratio ingenuum animum praeſervabit, ne in foetidis, atque ſordidis plurima Artis arcana, atque adminicula quaerat.*

CCLXXVIII. Quod ſi tot de cauſis nil penitus, aut parum ſaltem, ſive urinis, ſive ſudoribus perfecta hujuſce febris ſolutio adſcribenda ſuit, quid nam de ſanguinis *ſtillicidio* in aliquibus ex hiſce AEgrotis quampluties obſervato, dicendum potiore jure erit? Profecto hujuſcemodi excretio cum raro, & praeter ordinem, neque in omnibus fieret, nullum profecto perfectae *criſis* indicium proferebat. *Stillicidium* enim hoc modo primis diebus, modo invaleſcente morbo, rariſſime prope finem, plerumque cum modica ſanguinis effuſione apparebat; unde peſſimum ſaepe ſaepius indicabat omen, *ſymptomaticam* potius ex conditione morbi, quam *criticam* expulſionem aemulando. Plerumque enim verum Sanguinis *ſtillicidium*, non autem *haemorrhagia* completa occurrere ſolebat, quae cum incompleta duntaxat excretio eſſet, non a *Plethora*, ſed a tumultuaria ſanguinis febrili concitatione proficiſcens, eo magis funeſta evadebat, quo magis in principio morbi tale aderat *ſymptoma*. Satis enim teſtantur communes claſſicorum Medicorum ſententiae, propter quas tantum abeſt, ut *ſtillicidium* hoc tanquam fauſti ominis commendari ſoleat, quin immo peſſimum ſignum communiter habeatur. Unde Petrus a Caſtro ſic effatur (130) *Stilla ſanguinis ſemper funeſta in principio, vel augmento, praeſertim ſi quarta erumpat*. Quod & confirmat Joannes Fortis, ſtatuens (131) *non niſi maligniſſimum ſymptoma ſuperveniens hoc nuncupari poſſe*. Quamobrem & Galenus ipſe aperte declarat (132) *Sanguinis ſtillationes e naribus malum ſemper quidpiam eſſe propterea quod natura quidem concipiat, quod ſuperfluum eſt, excernere, ſed ob propriam imbecillitatem nequeat, vel ob ſanguinis craſſitiem*: quod & quotidianae obſervationes ſatis ſuperque teſtantur. Quod ſi aliquos poſt naturam iteratas copioſas magis *haemorrhagias* in febribus hiſce, a Capitis dolore, aut gravedine, mentis *ſtupiditate*, aliiſque hujuſce indolis *ſymptomatibus* liberatos, aut ſaltem magna ex parte immunes factos vidimus; non hanc univerſalis fida morbi ſolutio, ſed peculiaris tantum hujuſce *ſymptomatis* moderatio petenda ideo eſſe viſa fuit quod certe ad genuinam

(129) *Mich. Albert. Semiologia Sect.* 2. *Cap.* 1. *n.* 40.
(130) *Petrus a Caſtro Sect.* 4. *Aphor.* 36. (131) *Jo Fortis de Febr. Malign.*
(132) *Galenus com. in Hippoc.* 4. *Acut.* 67.

indicandam tutiorem *Criſes* ſufficere neutiquam poterat. Non inficiabor tamen, aliquando evacuationes hasce *Criſeos* perfectae ſignacula clarius protuliſſe, maxime cum copioſae in *Plethoricis* magis Corporibus evenirent, in quibus ſanguis pleno gurgite e naribus fluens, ſupervacaneae ſanguinis copiae imminuendae peregregie favebat, quod alioquin iteratae ſanguinis miſſiones debuiſſent praeſtare; quare generaliter loquendo Michael Albertus ſapientiſſime ſic innuit (133) *In quacunque febre Plethora valde turget, & urget, ſubjecta etiam juniora, & adſtricta ſunt, & antehac haemorrhagias ſalutares, tanto magis ſtatarias ſubierunt, ea illa tempeſtive, & ſine impetu decurrens, magis bona, quam anceps exiſtit.* In oppoſitis autem circumſtantiis (134) *Peſſimum plane conamen eſt, ſi natura ſanguinis evacuationi inducendae vires ſuas applicat, quando neque neceſſe, neque opportunum eſt ſanguinem demittere, ſed ubi per errorem, aut ſub confuſa angustia, & tergiverſatione ad hoc auxilium confugit. Teſtimonio haemorrhagiarum in malignis contagioſis affectibus*. Quod in enarrata hac potiſſimum febri eveniſſe animadvertere potui.

CCLXXIX. Nec minus, ac praedictae ſudorum, urinae, & ſanguinis excretiones per nares infortunium hoc paſſae ſunt *petechiarum* eruptiones (ſive melius *ſtagnationes*) cujusvis illae fuiſſent indolis, ſeu quo ad colorem, ſeu quo ad copiam, ſeu quo ad tempus, & modum apparitionis huic febri ſemper familiaria. Quo enim copioſae magis illae videbantur, quo citius extimam Corporis ſuperficiem foedabant, *oedematoſo* quodam quaſi tumore membra inficiebantur omnia, rigebant magis partes, ſtupida fiebat mens, vires dejiciebantur ex toto propemodum languentes, reliquisque omnibus pari modo inde adauctis *ſymptomatibus*, omnia in pejus derepente ruere videbantur; maxime cum non tantum copia, ſed etiam mala qualitate peccarent, utpote *puſtulares*, inaequales, atque liveſcentes, & diu permanentes; unde properantis Mortis certiſſimum ab ipſis habebatur judicium, reliquis etiam omnibus in id conſpirantibus ſignis. Sic vice verſa magis de AEgrotorum ſalute ſperandum, ut plurimum erat, dum paucae admodum, multoque magis nullae inſurgerent *petechiae* dummodo tamen nullum aliud peſſimum adfuiſſet indicium a *ſymptomate* lethali alto deprivandum, ut a *convulſionibus*, vigiliis non interruptis, diuturno furibundo delirio &c. Neque ullum unquam ex hiſce AEgrotis ab Orci faucibus ereptum fuiſſe vidi, cui ſaltem poſtremis morbi diebus, antequam *ſymptomata* pleraque graviora remitterent, omnimode *petechiae* non evanuiſſent. Hinc omni jure ſtatuendum eſſe pro certo habui, *petechias* hasce nullum unquam perfectae *Criſes* indicium protuliſſe, ſed tanquam fatale invaleſcentis Morbi, & properantis clancu-lum

(133) *Mich. Albert. Semiolog. Sect.* 5. *Cap.* 2. *n.* 20.
(134) *Idem ibidem Cap.* 1. *n.* 13.

lam Mortis nuncium fuiſſe exiſtimanda.

CCLXXX. Dum ad haec ſedulo attenderem, febris hujuſce ſimul indolem, motus, progreſſus, atque exitum in omnibus accurata magis indagine mecum ipſe perpendens, non parum mirabar, cum maximam perſpicerem diſcrepantiam, non patvi, meo judicio, faciendam, inter graſſantem *epidemicam Malignantem*, ſeu *Petechialem* iſtarum febrium conſtitutionem, ac aliam parum abſimilem, quam refert praeſtantiſſimus Ramazzinus in conſtitutione annorum 1692., 1693., 1694. Plurimi enim faciendam tunc temporis putaverat *petechiarum* apparitionem, ſeu *excretionem*, ut ajunt, cum ab ipſa ſpecialiter, tanquam a ſalubetrimo naturae *critico* motu AEgrotorum ſaltem plerumque derivari arbitraretur, quod aperte Poſteris ibidem indicavit (135) *Quicumque ex hac febrili incurſione* (inquit ille) *fuis ope, vel Medici evaſere, nulli excretioni, vel per ſudorem, vel per urinam, vel alias vias, per quas natura Criſes ſuas molire ſolet, ſalutem acceptam referre potuerunt, ſed ſolum peticularum ſuo loco, & tempore apparitioni, & earundem per totum Corpus expanſioni, lentaeque evaneſcentiae, ſalutis beneficium debebant quam iis, quibus Alvi fluxus ſupervenere, funeſtum fuit &c.* Quamobrem ſolertiore omni ſtudio, diligentique examine uſus tunc fuit oculatiſſimus hic Auctor, ut hujuſce peculiaris excretionis (a qua unice ſalutem AEgris derivari quotidie animadvertebat) modum, rationem, atque praecipuas quaslibet conditiones intime magis, accurateque perpenderet, atque de hoc Poſteros edoctos fatis faceret: quod quidem omni opera praeſtitit, dum in eadem diſſertatione haec habuit (136) *Peticulae vero, ut plurimum quarta die, & ſeptima erumpebant, & iis, quibus primis diebus apparuere, omnes fere ſublati ſunt: primum autem in Collo, Dorſo, & Pectore viſendas ſe praebebant, obſervatumque eſt neminem evaſiſſe, niſi tandem ad extremas Pedum ungues maculae illae ſe expandiſſent, in ſuperioribus partibus paulatim evaneſcendo: Quibus autem Pectoris, & Dorſi fines non tranſilierunt peticulae, mortem obtigiſſe. Variae autem, ac diverſi coloris erant &c. . . . Aliae in profundis, & quas non niſi oculis transverſa intuentibus liceret inſpicere: quod genus peticularum fuit valde ominoſum.*

CCLXXXI. Quidquid ſit de hac obſervatione a ſolertiſſimo illo Auctore facta, de totali nempe, & perfecta illius febris ſolutione, media ſola *petechiarum* apparitione, nec quidquam ab ullo alterius excretionis beneficio unquam pendente (quod in dubium revocare nefas eſſe arbitraretur, cum hujuſce Auctoris celeberrimi fidem denegare idem prorſus eſſet, ac Solis lucem meridie nitidius emicantis ſtulte reſpuere) Ego certe aſſerere abſolute poſſum *petechialem* hanc cutis efflorеſcentiam in hac febri veluti *ſymptomaticam* ſemper, nec unquam veluti *criticam* a me tunc habitam fuiſſe. Et ut meam hac ſuper re ſententiam,

(135) *Ramaz. diſſert. 3. in conſtit. n.* 21. (136) *Idem ibidem n.* 19.

tentiam, arrepta occaſione, ingenue proferam; tantum abeſt, ut *maculas* haſce in propoſita hac conſtitutione viſas, velut boni omnis ſignum, ſeu tanquam congruum naturae conamen ad *malignantia* vulgo credita miaſmata e Corpore commodius, citiusque eliminanda putaverim, ut ipſas magis, minuſve lethales ſemper cognoverim, quo magis, minuſve copioſae eſſent, obſcurove magis, minuſve colore perſuſae; Unde tanquam veridica pejoris morbi conditionis, minuſque fauſti futuri exitus ſignacula, intueri ipſas ſolitus ſui. Nec tantum in propoſito a me caſu, ſed & in quacunque alia non abſimilis indolis febri, fixum mihi, ratumque ſemper fuit, atque erit in poſterum (donec non auctoritatibus tantum, ſed obſervationum ſufficienti lumine illuſtratus, oppoſitam ſententiam rationabiliter amplecti cogar) *petechias* omnes, cujuſcunque illae ſint indolis, eo magis AEgrotis infenſas evadere, quo magis ab ipſis meatus cutis occluduntur, minorque conſuetis *inſenſibilis perſpirationis* promovendis *excretionibus* aditus remanet; cum illae ſolummodo ſint ſimplices *ſtagnationes* innumerae, & minimae ſanguinis, aut lymphae, aut utriuſque ab exilibus extremis *canaliculis* extra aream *circulationis* male deviantis; in quibus humor ille concretus partim comprimendo, partim alio modo quolibet occludendo *ſecretoriorum* illuc tendentium *porulorum* hiatus, cutis conſuetam neceſſariam *excretionem* ex toto tollit, aut ſaltem magna ex parte cohibet.

CCLXXXII. Verum dum haec in medium profero, innumerabilem pene *clinicorum* clariorum Medentium turbam erectus ſuperciliis, criſpataque fronte mihi adverſantem jam ſatis noſco, ipſoſque omnis generis telis ab auctoritate partim, partim ab obſervationibus a primordiis Medicinae uſque in hunc diem diligenter peractis, partim & a ratione ipſa quomodocunque mutuatis, contra me ſtrenue pugnaturos eſſe, nec ignoro, nec recuſo. Perſpectum enim ſatis habeo, tanti ſemper habitam fuiſſe, tantique nunc etiam a quamplurimis haberi hanc *petechialem excretionem*, ſeu melius *apparitionem*, ut in ipſa, tanquam in ſacra anchora, omnem fauſtae curationis ſpem, firmiſque fundamentum ſemper cognoverint, atque nunc etiam certo certius ſtatuant. Quippe primarius ſanioris methodi cardo ad *malignantes* haſce, ſeu *petechiales*, ut melius dicam, febres evincendas, atque funditus eradicandas, in eo unanimiter vertitur tantum, quod *Alexipharmacis* validioribus *deleteria* non tantum ſuppoſita humorum qualitas evincatur, ſed & *diaphoreticis*, aut *diſſolventibus* quibuslibet, & *inciſivis*, natura ad *petechialem excretionem*, ut ipſi dicunt, promovendam omnibus viribus excitetur. Quod ſi optatis jam tandiu *maculis* cutis quaqua verſus inſpergatur, eo accurata magis Medico indicatur ſolertia, propter quam novis iterum validioribus praeſidiis tum internis, tum externis iterum, illarum *apparitionem* magis ultro promoveat: rigoroſe ſimul, atque

ſcrupuloſe admodum cavendo, ne, aut repetitis nimis *Clyſteribus*, aut *purgantibus* cujuſvis generis remediis, nimioque multa ſanguinis emiſſione, aliove quovis adminiculo, humorum *regulares*, ut ipſi aiunt, motus ad *circumferentiam* laudabiliter tendentes, ab ipſa ad centrum peſſime convertant, ſicque *petechiarum* ſomniatam *retroceſſionem* temere promoveant; unde ex VValdſchmidt habemus, quod (137) *Apparentibus petechiis nihil amplius in primis viis moveri debet; ut hinc vel ipſa enemata eo tempore ſint ſuſpecta.*

CCLXXXIII. Summa haec ſunt, atque inviolabilia pene, tanquam ſacroſancta in hiſce curandis febribus dogmata, ab antiquis omnibus Medicinae Proceribus propoſita, & ſucceſſive a Recentioribus etiam pleriſque caecamente, fere per traducem, nobis communicata: quae quidem, & ego ipſe, dum primis annis ſub aliorum diſciplina Medicinam facerem, venerabundo obſequio ambabus excipere ulnis, non recuſabam. Poſtquam autem ponderoſo nimis *auctoritatum* jugo aliquantulum excuſſo, per ampliſſima Medicinae ſpatia libere divagari coepi, abdita quaeque Morborum *phaenomena*, & cauſas quotidiana praxi rimando, aliorum rationes quaslibet, atque ſententias aequa iteratarum obſervationum lance perpendens, oppoſitam prorſus de hac re opinionem amplecti coactus fui maxime cum poſtea, & repetitis toties obſervationibus rationem ipſam optime congruere aperte cognoviſſem. Tunc autem magis hujuſcemodi ſententiae rationabiliter me adſtrictum ſenſi, cum primo doctiſſimi Hecqueti eruditiſſima opera perlegi, atque praeſertim elegantiſſimum novae Medicinae conſpectum, in quo ipſe abditiora naturae arcana quaeque ad Morborum cauſas, tutioremque eorundem curationem ſpectantia, acri judicio detegit. Ibidem ſatis ſolidis rationibus propoſitam hanc ſuper re controverſiam peregregie dirimit. Placet autem hic pro hujuſce diſputationis complemento ſaniorem ejuſdem Auctoris explicationem adamuſſim tranſcribere. (138) *Staſes ſunt* (dicit ipſe) *adhuc, quas ſub oculis ponunt exanthemata, petechiae, morbilli, variolae, & quotquot ſunt purpurata natorum, quae terrori Medicis, Aegrotantibus vero exitio ſunt, aut periculo. Periculi ratio venit a repentina illa ſanguinis ecclampſi, qua ſubito correptus ſanguis a ſe [illegible], ſuiſque confeſtim exſilit carceribus. Sugillationes enim, livores, & ecchymoſes facile dicores, in quibus cernere liceret ſanguinis ſuo a circuitu dejecti horrenda deliramenta, in eo formidabilia, quod mutuos loci exiſtendo ſanguis, propenſiſque excundo colliquans, in alienis ſedibus, aut peregrinis tubulis transfuga degere cogatur, quos hoſtiles revera experietur, in quantum illi alienis morbus vivendum erit intra trames indebitos excedendo, peregrinos ſubeundo rivus, ſuiſque conſuetudinibus ſubjectus morer.* Eandem confirmat opinionem praecitatus hic Auctor, dum Pete-

chias

(137) *VValdſchmidt Tom.* 1. *de febrib. malign. n.* 16.
(138) *Hecquet Nov. Med. Conſpec. p.* 2. *cap. X.*

chius vocat (139) *Stagnatae, utraque circulationis orbitam, & ordinem dejectae partis ſanguinis rubrae notandam.* Id ipſum confirmat praeclariſſimus Nicolaus Citilius ſic (140) *Imo ex ſanguine eodem ad coagulationem ſaltem in vaſis capillaribus tendente, oriuntur cutis ſtigmata, quandoque exanthematum, frequentius petech arum forma conſpicua.* Quod etiam ſtatuit Viliſius, dum de *Petechiis* haec protulit (141) *Cruoris coagulati portiones exiliores in cute deſinunt phaenomena haec minus conſiſtunt.*

CCLXXXIV. Hanc eandem controverſiam ſapientiſſime diremit praeclariſſimus Homobonus Piſo concivis noſter, atque in celeberrima Paravina Univerſitate Medicinae practicae Profeſſor erudıtiſſimus in elegantiſſimis Diſſertationibus ſuis *de regimine magnorum auxiliorum.* In aureo hoc opere ad praxim medicam utiliſſimo, dum Medicinam a praeconceptis Veterum nonnullis opinionibus fere per traducem ad nos delatis liberare, ſolidioreſque Praxeos doctrinas indicare nuliter fatagit, inde aperte ſtatuit, exanthemata haec (142) *nihil aliud eſſe, quam quiddam conſequens ad fervorem maleſici humoris; quemadmodum eſt calor ſtatus, viridiſque inficiens corpora paſſa morſum viperinum; ideoque quocunque tempore efferantur, eſſe ſymptomatica, & inutilia. Excretiones notabilis quantitatis in corruptione late fuſa per ſanguinem ſalutares eſſe poſſunt, non exiguae quantitatis, cujuſmodi ſunt puncta rubra, vel aliter colorata interſtinguentia cutem; quorum occaſione nunquam obſervatum eſt, uti notat Petrus Foreſtus, ſecutam eſſe criſim. Hac animadverſione conſtat ſupervacuum eſſe, & potius nocens plurium Medentium conatus ad promovendam expulſionem peticularum cucurbitulis ſcarificatis, aut ſictis, quaſi earum copioſiore expulſione fomes malignus cum levamine AEgroti non parum minuatur. Nunquam, cum mihi licuit libere mederi, conſuetis remediis, aut adhibitis earum exitum provocavi &c. licet tamen, quae poſſent impedire, utpote quoque inſenſibilem perſpirationem impedientia; ſemperque in bonis habui, maculas paucas, rubraſque apparere.*

CCLXXXV. Pergant nunc oppoſitae ſententiae ſcrupuloſi Fautores, atque in ſummo naturae laborioſo conflictu, dum lethalibus magis ſtipata *ſymptomatibus* febris ejuſmodi viget, majoreque in vitae diſcrimine AEgrotantes miſerrime verſantur, *horrenda haec ſanguinis deliramenta*, ceu veridica proximae pacis nuncia ab ipſis temere habita, anxie attendant, laetabundi ſpectent, atque ſolicite admodum quibuſcunque adminiculis magis magiſque ultro promoveant. Falſo hoc ſimulatae, & fallaciſſimae ſpei nitore, pertercitos aliunde merito Adſtantes, tunc levare curent, fauſtumque magis morbi exitum polliceantur, dum in ancipiti magis res inde vertitur. Et ut rem ab initio ſecus magis proſpectam faciam, non incongrua utens analogia,

(139) *Hecquet in append. de Peſte.* (140) *Nicol Cirill. annot. Ettmul. tom. 3.* (141) *Villiſ. de febr. malign. cap. 13.* (142) *Homobonus Piſo de reg. magn. aux. Diſſert. I.*

analogia, maculas hasce *ecchymoſibus* illis comparare ſoleo, quae cutim aliquando plus, minuſve foedare videntur prope vulnus a *Phlebotomo* inflictum, ad ſanguinem detrahendū maxime cum aut vena non in prominente ſui parte, ſed ad latera potius, aut in quaibet incongrua directione ſecta fuerit; aut poſt ſanguinis ſufficientem emiſſionem, non bene occluſa; ita ut utraque vulnerati vaſis latera non omnimode, & per directum ſibi mutuo bene coeant. In primo namque caſu, cum ſanguis pleno gurgite libere effluere non poſſit per lineam ſummitati prominenti inciſae venae quaſi *perpendicularem*, ex ea parte, ubi magis a *perpendiculari* illa ſanguinis profluentis directio recedit, atque inclinatur; cum per apertum foramen quomodocumque male exit, tum ex eadem parte in latus *integumentis* ſecti impingit, ibidemque inciſos adhuc hiantes *lymphaticos* tubulos raptim, atque per vim ſubit, ſicque in iiſdem poſtea reſidens, & concreſcens, tumores ſtatim varios progignit, habito reſpectu ad copiam, modumque ſanguinis illuc deviantis: quare & inſueto ibidem rubicundo colore, & poſtea livido cutis tingitur. Idem, paucis mutatis, intelligendum venit, dum incongruo modo vena occluditur poſt detractum ſanguinem. Tunc enim, coeuntibus partim *integumentorum* ſectorum labiis, cum extra proſilire ſanguis ex toto, & commode nequeat; modica ejus aliqua adhuc portio a venae vulnuſculo non rite occluſo ſecedit, quae majorem ad extra obicem a compreſſione forti factum inveniens, ad latera per hiantes in *integumentorum* labiis *lymphaticos* tubulos ſeſe inſinuat, atque ibidem ſiſtitur, & congelatur, rubicundum, aut ſubobſcurum ſic cuti impertiens colorem, aliave multiplici ratione varium.

CCLXXXVI. Idem, mutatis mutandis, pari modo evenit, dum quis cutim aliqua in parte fortiter contundat, conſtringatve, ſeu quomodocunque percutiat. Tunc enim eadem ratione comprimuntur ſanguinei minimi ſuppoſiti *canaliculi* cumque, ob coërcitum ſanguineum cylindrum plus, minuſve ipſos opplentem, eorundem tunicae ſibi tunc mutuo adhaerere omnimode nequeant, ob dictam extrinſecus factam compreſſionem, ab extra rumpuntur, & ſanguis ipſe exprimitur, qui per interſtitia cutis ſeſe inſinuat, atque ibidem ſtagnat, coagulaturque, rubro tingens colore lympham cutis indigenam; unde rubicundae, ac poſtea obſcurae maculae in externa Corporis percuſſa ſuperficie majores, minoreſve ſuccedunt. Verum cum uno, eodemque tempore utpluribum *lymphatici* ipſi ductus rumpantur (eodem fere modo, quo fit, dum cutis comburitur) effunditur lympha ſimul cum ſanguine, eademque de cauſa, dempta communicatione canalium laceratorum, liberum ſubtrahitur affectae cuti idonei nutrimenti ſubſidium: unde cuticula ipſa paulo poſtea exſiccatur, ac quaſi, deficiente nutrimento, adinſtar vegetabilium moritur, & *ſquamulatim* inde

tra-

tractu temporis ſecedit.

CCLXXXVII. Haec omnia non abſimilem macularum productionis modum, juxta allatum ſupra doctiſſimi Hecqueti aſſertum magis ultro confirmant; cum neplurimum, poſtquam ipſae evanuerint, profligato morbo, tota cuticula, aut magna ſaltem ejus pars hinc inde a tota Corporis ſuperficie, partitis vicibus, citius, tardiuſve ſecedat; pro ut breviore, aut longiore temporis intervallo cutis exſiccatur. Eadem protſus, meo judicio, eſt ratio macularum liveſcentium, quae undique in *Scorbuticorum* cute exſurgunt, cum tam iſtae, quam *petechiales* ab effuſo quomodocunque, coagulatoque in interſtitiis cutis ſanguine fiant; hoc tantum habito diſcrimine, quod *ſcorbuticae* maculae tenuem quandam facile fluxilem, ſeu, ut cum pleriſque loquar, *corroſivam* humorum conditionem ſupponant in quocunque *Scorbuto* ſatis perſpectam, propter quam ſanguis quaqua verſus corpus pervadens, abſque ulteriore momento ab aucta ipſius velocitate derivando (quod ad id etiam in hiſce morbis non parum aliquando conferre arbitror) activa ſpeciali tantum, & ſcindente viſua canalium tunicas pungit, diſcindit, atque minimos praeſertim eorundem ramulos lacerat, ubi minor maxime obex occurrit, aditum ſibi ſic parans, ut a conſueto *circulationis* tramite deflectens, extra canales ſtat, atque coaguletur. Quod ſi ſanguineos tubulos nullo, aut debili admodum *integumentorum* fulcimento munitos inveniat, eorundem diruptis tunicis, extra Corpus ſecedit; atque ob id *Haemorrhagiae Narium, Gingivarum, Uteri, Haemorrhoidum*, atque aliae hujuſcemodi *ſcorbuticis* plerumque familiares eveniunt. Quod ſi in hiſce caſibus canalium *corroſiones*, aut lacerationes ex dictis cauſis factas nolimus ſupponere; ipſos tamen hinc praeter ordinem reſeratos fuiſſe, inficiari nemo poterit. Nec tantum in externis, verum etiam in internis partibus minimi canales corroduntur, ſeu reſerantur, ob eandem dictam cauſam. Quamobrem ſanguis ab ipſis effluens, modo per vomitum, modo per *excreatum*, modo per Alvum cum faecibus excernitur. Dum autem a diſciſſis, aut quomodocunque reſeratis canalibus proſiliens extrinſecus ſanguis ſuperpoſitorum *integumentorum* obicem ſuperare nequeat, ut ultro extra progrediatur, in eorundem interſtitiis, & fortaſſe etiam intra contiguorum *lymphaticorum* ductuum capacitates ſiſtitur, congelatur, maculaſque liveſcentes varii coloris, diverſaeque configurationis, & magnitudinis producit; habita proportione tum copiae ſanguinis a *circulationis* tramite aberrantis, tum & modi, quo ipſe ab apertis canaliculis effluere antea potuit. Quod quidem in toto Corporis ambitu, juxta partium peculiares diſpoſitiones, citius, aut tardius, plus, aut minus occurrit.

CCLXXXVIII. In *petechialibus* vero maculis, occaſione febrium hujuſcemodi, apparentibus (licet non abſimilem ſanguinis extra pro-

prios

prios canales *ſlexos*, tanquam immediatam genuinam cauſam ſupponam) ob aliam tamen potiorem rationem ipſum e vaſis prodire arbitror. Etenim cum *corroſiva* illa humorum ſupra poſita *diatheſis* non ſemper in *Petechialibus* hiſce febribus ſupponenda veniat ad auctam ſanguinis velocitatem confugiendum omni jure eſt, propter quam majus ipſe, pari ratione, momentum naniſcitur, tunicarum canalium ſuperando obices apertiſſimum; unde & variae conditionis macularum, non tantum in hiſce febribus, ſed etiam in tertianis ipſis, in *purpuratis*, ſeu *ſcarlatinis*, atque in aliis etiam, in ſumma ſanguinis aeſtuatione, vigente magis febri, ſuboriuntur. Huic ſi addamus, & humorum tenuitatem, fluxilitatemq; maximam (quam & in hujuſcemodi febribus ſpecialiter attendendam fuiſſe, ex dicendis infra ſatis patebit) non minoris momenti cauſa huic producendo *phaenomeno* idonea emerget. Duplicem ob hanc rationem quilibet ſatis primo etiam intuitu percipit, quomodo ſanguis canalium exiliores tunicas hinc inde dirumpat, aut ſaltem ipſarum meatus minimos ampliores reddat, ut ſibi aditum ad extra paret. Hujuſcemodi *petechiarum* explicationi, atque earundem potiſſimae cauſae a me propoſitae, praeter allatas ſupra rationes a doctiſſimo Hecquet depromptas optime favere videntur obſervationes a praelaudato Homobono Piſone noſtro in ſupra citata Diſſertatione deſumptae, ex quibus ſatis conſtat maculas haſce a *malignante* ſomniata humorum qualitate nequaquam pendere; cum & in aliis febribus perquam facile occurrant, quod nemo ex Practicis inficiari unquam audebit. (143) *Vidi has maculas* (inquit ille) *in Viro quinquaginta circiter annorum, temperamenti ſanguinei, biliſque poſt equitationem frequentem, correpto ſimplici tertiana. Vidi in Puella decem & octo annorum temperamenti ſanguinei, quae poſtquam choreis incaluit, incidit in tertianam duplicem continuam reſolutam tamen intra quatuor, aut quinque dies, & abſque ullo maligni humoris indicio*. Ex utraque autem obſervatione hoc facile eſt deducere praegreſſam ſanguinis nimiam *commotionem*, atque *diſſolutionem*, indeque *ſanguinis fervorem* ſubſecutum fuiſſe, quem pro potiore macularum cauſa ipſe agnoſcit, eundemq; congruis remediis temperandum eſſe, ibidem monet: dum caeteroquin alii falſis hac ſuper re praejudiciis innixi, *diſſolventia* omnis generis, atque *volatilia* tum interna, tum externa ſaepiſſime uſurpata laudant, ut ſomniatam ab ipſis *petechialem excretionem*, tanquam *criticam* magis magiſque promoveant.

CCLXXXIX. Quicunque ad haec ſedulo attenderit, percipiet facile, quantum a veritate aberrent ejuſmodi Medentes, atque quam manifeſte pejorem AEgrotis perniciem ſtruant, dum eorundem ſaluti officioſe nimis, atque operoſe incumbere videntur. Etenim *volatilia* haec *antemetica*, atque *mixtiva* remedia, quibus ad id utuntur, eo magis ſuppoſitum

(143) *Homob. Piſo diſſert. ſupra citato.*

poſitum ſanguinis fervorem excitant, promovent, & augent; quare idem propemodum hoc eſt, ac calcaria effraenato currenti Equo adjungere, ut ipſe a motu ceſſet. Primariam ideo ſic morbi cauſam fovent, vividioremq; atque magis activam reddunt, quare & tumultuarius ſanguinis motus denuo ſuſcitatur, pejoribus aliis efficiendis *ſymptomatibus* apti, atque maculis ipſis multiplicandis ultro, aliiſque ſanguinis gravioribus producendis *ſtaſibus*. Etenim minimae hae ſanguinis *ſtagnationes* totum extrinſecus corpus foedantes, eo majorem mihi incutere metum ſolebant in hujuſcemodi febribus, quo tutius inde habere judicium poteram de internis non abſimilibus, & magis funeſtis *ſtagnationibus* aliis in praecipuis viſceribus omni jure pertimeſcendis. Tales enim *ſtaſes*, occaſione iſtarum febrium, modo in Pectore, modo in imo Ventre, modo in Hepate fiunt, aut etiam in Cerebro, ejuſdemque membranis: unde & *Abſceſſus* varii, alteriuſve indolis tumores, *inflammationes*, aliaque hujuſce indolis mala occurrunt, quae lethalem utplurimum morbo finem conſtituunt, aut alterius chronicae ſuccreſcentis AEgritudinis prima ſtamina firmant: quae omnia ab eadem proficiſcuntur cauſa, propterquam & *petechiales* extrinſecus minimas *ſtagnationes* fieri, ſupra oſtendimus. Quod quidem cum ita adamuſſim conveniat, quae & Diemerbroeckium obſervaſſe, atque Valleſium, & Ballonium indicaſſe, ibidem teſtatur Ramazzinus ipſe.

CCXC. Hiſce de cauſis mirari nunquam deſinam, quod Auctor iſte caeteroquin perſpicaciſſimus, atque in obſervationibus accuratiſſimus, a praeconcepta jam Antiquorum Medentium opinione de *petechiarum* origine, progreſſu, utilitateque adeo obcaecatus fuerit, ut abſolute ſtatuere non recuſaverit, eas in allata ab ipſo conſtitutione, tanquam *Criticas* habendas fuiſſe, dum ibidem ait: (144) *Hinc mihi viſum eſt, conſiderandas non eſſe petechias, ut ſimplex malignae febris ſignum, veluti communis fert opinio, nec a criticarum excretionum cenſu excludendas*. Id autem, praeter alias non contemnendas tamen rationes, eo fidentius aſſerere non dubitavit, quo magis a ſpecioſa ejuſdem Diemerbroeckii obſervatione captus fuerat, quam ſic ibidem refert (145) *Curioſum autem eſt id, quod Diemerbroeckius refert, ſibi in Cadavere ex hac febre extincto obſervatum, nimirum maculas baſer ab ipſo pericho* [illegible] *ducere, & lata baſi inſtar fumi lampadis recenter extinctae*. De quo fides ſit penes Auctorem. Quod ſi AEgroti illi a praeclariſſimo Ramazzino curati per nullam, ut ipſe aſſerit, ſenſibilem humorum *excretionem* convaluerunt, non hinc merito *petechiarum* apparitioni victoria forſan tribuenda erat; ſed potiore certe jure *inſenſibili perſpirationi* affluentius factae in interſtitiis cutis, ubi meatus excernentium poruloruṁ a ſuper incumbentibus *petechialibus ſtaſibus* nil penitus occluſi erant, neque ullo modo compreſſi. Etenim, ſicuti pro

(144) *Ramazzinus Diſſert. 3. ſupra notata*. (145) *Idem ibidem*.

pro certo ſemper habui cum doctiſſimo Sanctorio, univerſum Corporis ambitum innumeris pene minimis meatibus a natura ditatum eſſe, ut per ipſos quaecunque, copia praeſertim, aut qualitate noxia forent, datis temporibus, juxta *mechanicas* leges, ſanitatis tempore magna ex parte excernerentur, ſic & inficiari neminem poſſe arbitratus ſui, pari ſemper ac in ſanitate, ita & in AEgris Corporibus cutis eoſdem meatus tuto, praecipuoque adminiculo eſſe, ut per eoſdem (caeteris maxime ferientibus ex toto *colatoriis*) neceſſarias *excretiones* moliri natura poſſit, ſicque AEgroti, etſi lethalibus antea detenti morbis, quaſi redivivi e tumulo, priſtina iterum valetudine potiri valeant.

CCXCI. Praeter praecipua, atque conſueta *ſymptomata* hujuſcemodi macularum apparitionem uti plurimum comitantia, optime in ſententia noſtra explicari poſſe videntur colores diverſi, quibus *petechiae* hae in diverſis ſtatibus febrium circumſtantiis infectae cernuntur, propter quos plus, minuſve infauſtum praeſeferre omen communiter creduntur. Data enim ſpeciali ſanguinis conſtitutione, juxta AEgrotorum peculiares temperies, facile eſt intellectu, cur ſanguis ille a conſueta *circulationis* ſemita aberrans, atque in interſtitiis cutis reſidens, aut etiam in *lateralibus lymphaticis* arteriarum tubulis, aut utrobique, ibidemque concretus, eadem ratione vario colore cutim inficiat. Quod autem non abs re ſit ſupponere, varios noſce ſanguinis characteres, diverſos in *petechialibus* cutis maculis colores producere, quilibet concedet, ſi ſatis noverit, pro diverſa AEgrotorum individuali conſtitutione, detractum ſanguinem modo plus, modo minus vividum, atque ſubtilem eſſe, modo ſubobſcurum, atque ad violaceum fere vergentem, aliquando etiam crocei coloris participem: quod in hac praeſentium conſtitutione evenit. Praeterquamquod ſi quiſpiam animadvertat, quod maculae illae (quas vel a verberibus, vel a compreſſionibus, vel a contuſionibus, vel ab alia quavis conſimili extrinſeca cauſa fieri, effuſo inde, & ſtagnante ſanguine, ſupra oſtendimus) in principio vividiorem exhibent colorem, atque ſucceſſive fuſcum, & nigricantem fere, diuturna facta ibidem mora, primo vix intuitu noſcet, cur id etiam in *malignantibus* hiſce ſignaculis pari modo eveniat, abſque quod opinione potius, quam ratione ducti, eo venenatam magis febris indolem nobis ipſis, Adſtantibuſq; objiciamus, quo magis lividum, obſcurumque praeſeferunt colorem. Eatenus, progrediente morbo, maculae illae, quae in principio rubicundae admodum erant, poſtea obſcurae evadunt, quatenus, ob diuturniorem moram, ſanguis extra conſuetam ſemitam ſtagnans, ibidem, quaſi vita carens, quia conſueto privatus motu, ſucceſſive magis, magiſque concreſcit, coagulaturque, atque in intima conſtitutione ſua commutatus, ob eandem cauſam, novum pati ratione, atque magis obſcurum colorem in-

ituit. Quod ſi cito ſubeat iterum confuetos canales ſanguis iſte, non tam fortis illico fieri poteſt concretio, obſcuriori efficiendo colori idonea. Hinc videre eſt cur maculae, quo magis copioſae ſunt, quo magis lividae, eo magis infauſtiſsimi ortbi praeſagium afferant: quia major, atque magis copioſa ſit ſanguinis coagulatio, parem in internis quoque partibus factam, aut ſaltem *futuram* *ſtaſim* omni jure indicans.

CCXCII. Propoſitam hanc de *petechiarum* genuina origine opinionem mihi ultro confirmabant ea omnia, quae non tantum morbum hunc comitari ſolebant, verum etiam tanquam pediſequa poſt febrim ipſam ſpectanda erant. Unde enim aliter, quam a ſanguinis, & fortaſſe lymphae, aut utriuſque internis *ſtaſibus* quiſpiam melius deducat Aurium *bombos*, *tinnitus*, *obtuſitatem* auditus, atque ſurditatem ipſam, ſicuti & varios *abſceſſus* aurium in fine morbi plerumque progenitos, atque alia hujuſcemodi omnia, quae fere in omnibus hac febri correptis, longo etiam poſt febrim tempore animadvertere contigit? Non me latet ſanguinem ipſum, concitato admodum in hiſce febribus motu fluentem, quamvis intra conſuetos canalium cancellos, majus inde naneiſca pari ratione momentum, quo majorem in canalium latera impetum faciat, eadem diſtendendo, concutiendo, validiuſque premendo unde, abſque ulla, ne minima quidem *ſtaſi* (ſi par in ſanguineis minimus tubulis Aurem quaqua verſus, atque Tympani praecipue membranam pervadentibus, ſanguinis impulſus fortis concedatur) congrua *tinnitus*, aut cujuslibet Aurium morboſi ſtrepitus ratio emanat. Attamen non ex hoc tantum aliquis unquam rationabiliter percipiet genuinam obtuſi auditus, atque tam obſtinatae ſurditatis rationem: niſi ultro procedens intelligat etiam, quod ſanguis ipſe citius, vel diuſque commotus in ſummo febris vigore, canales quoque minimos quammaxime diſtendat, congrua habita ratione ad varias eorundem *reſiſtentias*; ita ut hoc etiam in confiniis aurium pari modo eveniat, facta inde ab exiliſſimis illorum tubulorum ſciſſuris ſanguinis *effuſione*, *ſtaſi*, & *concretione*, eodem prorſus modo quo, & *petechias* in ambitu Corporis fieri, ſupra docuimus. Hinc membrana Tympani (quae tenuis antea, & moderate tenſa erat, atque aeris ſubeundis, propagandiſque ultro *undulationibus* idonea) repletis interſtitiis denſior fit, quare nonniſi validis *concuſſionibus* reniti valet, unde hujuſcemodi AEgroti nonniſi vehementibus clamoribus excitati audiunt, & male etiam. Verum ſi major fuerit ſanguinis copia extra *circulationis* viam ibidem aberrantis, & concreſcentis, quam quae pro replendis tantummodo minimis interſtitiis dictis ſufficiat majorem in molem ſanguis ibidem congeſtus, & reſidens, *abſceſſus* efficit, quos modo intra, modo extra aures eveniſſe occaſione harum febrium ſaepiſſime obſervavimus.

CCXCIII. Non inficias tamen iverim, varias hiſce Aurium affectiones, *bombos* nempe, & *tinnitus*,

&

& *ſurditates* quandoque a *lymphaticis* ſolum *ſtaſibus* fieri, quòd & occaſione iſtarum febrium non raro mihi contigit videre, in illis maximè, quae & *lymphaticam* ſolebant naturam, de quibus areptâ occaſione hic etiam ſuo loco agemus. Tunc autem hoc aderat diſcrimen, quòd in iis *ſuppuratio* neutiquam eveniret, quam à ſolius lymphae *ſtagnatione* fieri nunquam poſſe, quilibet novit. Etenim lympha dum ſtagnat in aliqua parte, aut in mucoſum, ut fere *tophaceum* gluten, ut in *Arthriticis*, commutatur, aut denuo attenuata per poros cutis (ſi ad ipſos praepeditus non fuerit aditus) ſenſim & ſine ſenſu avolat, aut contiguos *lymphaticos* ductus iterum ſubiens, in circulum denuo agitur; quo utroque modo per *reſolutionem* id evenire vulgo dicitur, nulla unquam facta *ſuppuratione* vera.

CCXCIV. Hinc ex dictis non abs re erit pauca hic obiter adjungere, quae veriſimilem magis rationem in propatulo ponant, qui fiat nempe, ut paſſim in hiſce febribus *ſurditates*, aut etiam obtuſus tantum auditus, tum & *bombi*, *tinnitus* in decurſu morbi occurrentes, fauſti praeſagii loco habeantur. Certe hoc aenigma, quod in ore Clinicorum Medentium omnium tam frequenter ſonat, à paucis ſatis intelligitur, atque adamuſſim explicatur. Hoc tamen minus arduum cuique videbitur, ſi me antea intellexerit, *Tympanum* membranam eo magis exquiſito ſenſu dotatam eſſe, quo magis tenſa congruo modo fuerit (quod & de nerveis quibuslibet ſentientibus fibrillis pari modo verum eſt) propter quod, ob occurrentes extrinſecus aeris concuſſiones, variis modis perculſa, citius, validiuſve renititur, indeque magis facilis, atque acutus ſenſus redditur. Verum dum plus aequo laxa eſt (ob ſuppoſitam in ejuſdem interſtitiis lymphae, aut ſanguinis, aut utriuſque *ſtaſim*) ſicuti quibuſlibet aeris percuſſionibus facile cedit, ita difficilius, tardiuſque, congruâ validiore elaterii deficiente potentia, ſui juris ſit, ut priſtinam amiſſam denuo acquirat poſitionem. Ex quo debili ſenſûs idonea per nervos ſucceſſiva *undulatio* tam cito, tam valide, pro ut opus eſt, derivari nequit. Hoc ex ſola projectorum Corporum lege facile intelligitur. Illa enim, pro ut aut potentiâ magis, magiſque elaſtica, aut facile cedentia alia Corpora impingunt, eo citius, aut tardius, eo validius, aut debilius reſiliunt, habita ratione cum impetus, quo primo projecta fuerunt, tum & *reſiſtentiae*, & *elaſticitatis* Corporum, in quae irruunt. Hinc ſi à molli, aut moderate laxa hujuſce membranae conſtitutione, non incongruum eſt univerſalem ſolidorum omnium laxitatem (properante maxime ad exitum morbo) derivare, indeque laudabiliorem ſolidorum ad fluida reſpectum, illico patet, cur ſurditas in hiſce febribus optimam ut plurimum ſanitatis omen portenderit; niſi tamen in principio occurreret; quando intempeſtiva ſolidorum laxitas haec minus apta ſic ipſa reddit, congruis peragendis *oſcillationibus*, ad morbi cauſam ſatis, & valide evincendam, maxime neceſſariis.

CCXCV. De hoc tamen certior fieri potui, cum iteratis tunc obſervationibus attenderim, nullos penitus ex hiſce AEgrotis (quibus mentis ſtupiditas, Corporis torpor, cum *ſurditate*, pulſuque molli, atque amplo, non tam frequenti, aut concitato; aliaque hujuſmodi a ſpeciali ſolidorum laxitate petenda evenerant) Mortis victimas evaſiſſe. E contrario omnes fere (qui protractis nimium vigiliis, Corporis maxima agilitate praediti, una cum mentis alacritate nimia, parva, aut vix nulla *ſurditate*, vehementibus, diuque protractis deliriis, cum jactatione Corporis, clamoribus, & pulſu duro, contracto, aeque vibrante admodum, detenti fuerant) Mortis ictum plerumque, & perquam cito ſubiere. Quamobrem rationalis hinc quilibet Medicus diſcere poteſt, quanti nam facienda ſit ſolidorum doctrina, tam erudite, & ſpecialiter a praeſtantiſſimo Hecquet in operibus ſuis explicata, tum ad inſtituendas tutius curationes, tum ad abditas magis morborum cauſas rimandas, ſimulque prognoſes quaslibet certo certius proferendas. Qui ſola humorum ſpeculatione contenti, intima quaeque animalis OEconomiae penetralia abſque ulla, aut vix modica ſolidorum conſideratione audacter tentant, eo magis allucinantur, quo magis ſolidorum potentia fluidorum vim ſuperat in Animali Corpore. Illam enim potius, quam iſtam primarium tum ſanitatis, tum morborum fundamentum conſtituere, nemo unquam inficiabitur, praeſertim ſi clariſſimo eidem Hecquet fides adhibenda ſit, dum ſtatuit (146) ſolidorum vim, ad fluidorum potentiam eſſe ut 1200. ad 1.

CCXCVI. Humorum factas ſucceſſive in hiſce febribus *ſtaſes*, atque eorundem a communi circuitus ſemita *aberrationes* (a quibus unice vendicam occurrentium tunc *petechiarum* cauſam petendam merito eſſe ſupra ſatis oſtendimus) indicabant ultro (praeter jam recenſitos Faciei, & Manuum, Brachiorumque oedematoſos tumores in ſummo morbi conflictu ſaepiſſime obſervatos) non abſimiles alii Pedum tumores, aeque univerſales etiam *cachectici* habitus, quibus profligata jam febri, AEgroti fere omnes detinebantur. Haſce tamen *morboſas* affectiones poſt haſce febres ſuccedentes, non a fluidorum tantum vitioſa *diatheſi*, verum etiam a ſolidorum mala praecipue conſtitutione, ſeu laxitate nimia occaſione praegreſſi morbi facta, tunc ſubortas fuiſſe quilibet noſcet. Etenim nemo ignorat, quod, dum, vigente febri, in tumultuarios aeſtus cietur maxime ſanguis (qui ideo eadem ratione canalium latera quaqua verſus validius premit, & urget) fibrillae omnes vaſa contexentes ſummopere diſtrahuntur undique, ac ſimul rarefacto plus aequo ſanguini magis amplum neceſſarium ſpatium concedant. Hinc factum fuit, quod poſt febrilem luctam fibrillae illae pari ratione laxae admodum evaſerint, ideoque minus aptae ad ſollicitandos rite fluidorum

(146) *Hecquet de purgand. Med. cap.* X.

dorum motus congrua nempe inde deperdita *elaſticitatis* nativa potentia. Deficiente hac ſolidorum primaria vi, aut inerte ſaltem ipſa, hinc maxime reddita; quis non videt, qua plerumque ratione ſanguis lento ideo magis motu poſtea fluere coeperit, atque maxime in extremitatibus canalium a Corde magis diſſitis, ubi, caeteris paribus, ipſius velocitas decreſcit in ratione reciproca diſtantiarum a Corde. Hinc ſerianee non parum ſanguine a concitatiore nativo ſui motu in extremitatibus praecipue Corporis, atque fere dixerim, in iiſdem reſidente; ſeroſa ibidem ipſius portio, utpote tenuior, magiſque permeabilis, per canalium laterales poros a tota maſſa ſucceſſive hinc indeſeceſſit, ibidemque extra *areas circulationis* ſtagnans, atque concreſcens, *oedematoſos* paulatim tumores dictos progenuit. Quod autem poſt habitas ſolidorum fortes contractiones diu nimis, validiuſque protractas, eorundem nimia plerumque laxitas, ſeu ad oſcillandum debilis potentia, eadem ratione contingat, ex ſe facile deduci etiam poteſt, quod quilibet in ſeipſo paſſim experitur, dum, poſt violentas, atque diuturniores Corporis exercitationes, virium univerſalem dejectionem, ſimulque muſculorum omnium enervatam potentiam perſentit. Neque aliter tunc priſtino potitur robore, niſi, congrua accedente quiete, ſolidorum univerſa compages ſatis refici queat. Id poſtea fit congruo idonei nutrimenti adminiculo, cujus nutritivae minimae moleculae melius per quietem apponuntur, iiſdemque magis adhaerent; quae ideo, minimis ſic repletis interſtitiis, priſtinam acquirunt *elaſticitatem*, iterum contrahuntur, ſi que deperditum adipiſcuntur paulatim tonum, ut denuo validius, ſicut antea, oſcillare poſſint. Praeterea, quod in ſummo febris tumultu (maxime cum vehementius aeſtuando ſanguis, in concitatiores, magiſq; tumultuarios cogitur motus occaſione graviorum *ſymptomatum*) eadem ratione magis, magiſque ſolidorum minimae fibrillae, nerveae praeſertim, contrahantur, & rigeſcant, indeque, ſoluta morboſa lucta, laxiores, quam antea, plerumque evadant, id ſatis ſuperque teſtatur maximum robur, quo praediti videntur praeter ordinem AEgroti omnes, dum, vigente acuta febri, delirio ſaevius dementur, aut vehementibus laborant *convulſionibus*, aliiſque hujuſce indolis *ſymptomatibus*; quae omnia poſtmodum, remittente morbo, maximus virium lapſus, cum univerſali laſſitudine Corporis ſubſequitur, nec raro etiam defatigatarum magis partium *Paralyſis* non facile ſuperanda. Haec etiam, mutatis mutandis, evenire paſſim obſervantur in *hyſtericis* Mulierum convulſivis affectionibus, validius, & diutius protractis.

CCXCVII. Attamen, licet ex dictis ſatis conſtet, hujuſcemodi ſolidorum laxitatem, ſeu ad oſcillandum debiliorem potentiam, vatis tunc hiſce lymphae *ſtaſibus*, atque concretionibus perficiendis contuliſſe: Non negaverim quoque, & ſpecialem ſanguineae totius maſſae pra-

vam *diatheſim*, a praegreſſa febrili valida lucta derivatam, hiſce ſimul anſam praebuiſſe. Etenim occaſione acutarum febrium non parum totius ſanguinis compages pervertitur, & quidem vario modo, ſervata nempe ratione diuturnitatis morbi, ejuſdemque vehementiae. Namque, dum concitato magis motu tunc ſanguis canales omnes pervadit, a ſolidis ipſis validius, & frequentius oſcillantibus praeter modum undique preſſus, atque verberatus, ejuſdem primo componentes moleculae ex mutuo fortiori attritu maxime dividuntur, ſicque mutatis, eadem ratione, tum priais molibus, tum figuris, tota maſſa, praeſertim quoad conſiſtentiam, tenuior evadit; utpote majore numero minimarum particularum, ſlaevigatam magis ſuperficiem obtinentium, quam antea conſtans. Verum hinc eodem modo ſecernendorum humorum materies creſcit; cum plurimae ex illis particulis, quae antea etiam ob molem, tum ob configurationem per *ſecretoria* quaedam Cribra trajici nequaquam poterant, taliter mutatae eadem facilius ſubeant. Quare hinc aperte patet, quod & in eadem propemodum ratione univerſale ſecretionum negotium excreſcere neceſſario debeat: ad quod ultro ſpecialiter confert, & ipſius ſanguinis celerior motus, atque ab ipſo pendens majus momentum, quo ideo eaſdem jam diviſae particulae in *ſecretorios* porulos impetum faciunt. Adaucto ſic undecunque multiplici ratione ſecretionis officio, deperditiſq; ideo majore in copia tenuioribus, magiſque laevigatis ſanguinis particulis, quae remanent craſſiores, magiſque aſperae, craſſam magis, magiſque glutinoſam, eadem ratione, maſſam ſanguinis efficiunt, unde peculiaris illa prava ejuſdem *diatheſis* emergit, quae tenuitentibus gravioribus morbis contingere ſolet. Ab hac eadem mala conſtitutione non abs re eſt, & *oedematoſos* tumores dictos deducere. Cuique enim ſatis notum eſt, fluida quaeque, caeteris paribus, ab eadem motrice data potentia validius magis, minuſve impetu moveri poſſe, prout craſſa, glutinoſave minus, aut magis ſunt, utpote quae ſic recepto impetui varia ratione reſiſtunt. Hinc aperte patet, quam tardo, lentoque motu ſanguis fluere, recedente febri, neceſſario debuerit, cum ex praegreſſis tenax admodum, & craſſus evaſiſſet: quare ſerum utpote tenuius ab ipſo variis in locis ſecedens, & ſtagnans *oedematoſos* tumores dictos progignere potuit: quorum ideo ratio *primaria* a ſolidorum laxitate, *ſecundaria* a fluidorum vitio ex dictis, ſimulque ab utriſque petenda jure, ac merito tunc fuit.

CCXCVIII. Praeter haec, quae maximi certe momenti eſſe mihi videntur ad *oedematoſos* hoſce tumores melius explicandos: duas hic ultro mihi placet obſervationes adjungere eidem propoſito perquam faventes, quae in *epidemica* ſpeciali hac conſtitutione tunc obviae ſemper fuerunt. Siquidem, eliminata hac febri, facilius, eiuſque *Kriſes* haſce in extremitatibus novimus evenire Plebeis omnibus, tum & Militibus maxime, jam ante februm aſſiduis Belli labo-

laboribus diu, noctuque defatigatis, atque copioſis tunc aquae potibus, ſimulque Oleribus, aliiſque peſſimae nutritionis eſculentis ad ſatietatem uſque ſaturatis: quod ſaepe ſaepius in Caſtrenſi Regali Noſocomio Pedemontano Cremonae tunc exiſtente diligenter obſervavi. Praeter haec iis frequentius Pedes, declinante morbo, intumeſcebant, quibus magis copioſe, vigente febri, ſanguis eductus fuerat, aut copioſae, diuque protractae *diarrhoeae*, aut narium *haemorrhagiae* evenerant, aut *dyſenteria* ipſa, praeſertim ob praepoſterum purgantium validiorum uſum: quam eandem ob cauſam *gangraenoſae* etiam lethales *ſtaſes* in extremitatibus, atque apice praecipue naſi quampluries evenere, de quibus infra ſermo habebitur.

CCIC. Si quis autem hic peteret, qui fieret, quod poſt eductum majore in copia ſanguinem *oedematoſi* ejuſmodi tumores facilius, & majores fierent; non arduum hoc erit explicatu. Tota enim ſanguinis moles plus aequo hoc modo imminuta, minus eadem ratione ſpatium in canalibus occupans, eorundem tunicas minus inde, minoreque cum impetu diſtendit. Hinc cum ratio vis reniſus ſolidorum in fluida proportionalis plerumque ſit impellentium fluidorum potentiae, quae & ſanguinis neceſſario molis univerſae canales adimplentis, caeteris partibus, rationem ſequitur: inde fit, quod imminutas ſic (ob praegreſſas ipſius immoderatas evacuationes, aut alias quaſlibet) fluentis ſanguinis vires, minor pari ratione ſolidorum reniſus vis ſubſecuta fuerit, minorque proinde fluidorum ad motum ſolicitatio, facilior ſtagnatio, ac demum ſeroſae ſubſtantiae a reliqua ſanguinis fibroſa portione citior, atque copioſa magis ſeparatio. Idem, mutatis mutandis, dicendum venit de *oedematoſis* tumoribus poſt *diarrhoeas* diutius protractas genitis. Siquidem bilioſa, ſeroſaque maxime portione ſic ſpoliatus ſanguis, craſſior fit, & glutinoſus valde, magiſque proinde ad *ſtagnationem* proclivis. Bilis enim praeſertim, ex nativa conſtitutione ſua, ad id ſpecialiter comparata eſſe videtur, ut (praeter ſolventem vim ſuam maxime neceſſariam, ad ſolicitandas *Inteſtinorum excretiones*) activa, atque ſcindente peculiari ſua potentia ſanguinem diſſolvat, ejuſdemque congruam ſemper fluiditatem conſervet; propter quod non incongruam arbitror quorundam opinionem, neque a ratione prorſus alienam, qui putant Bilem ab Hepate ſeparatam, proprium poſtea *circulatorium* motum adimplere: dum per *choledochum* ductum ad *Inteſtinum Duodenum* delata, partim cum faecibus extra Corpus eliminatur; partim *meſeraicas* ſubiens venas, denuo ad ſanguinem devehitur, ut cum ipſo juncta iterum in Hepate ſecernatur, prout refert doctiſſimus Joſeph del Papa in eruditiſſimo opuſculo ſuo de humoribus (147) Certe ſi talis bilis jam a tota ſanguinea maſſa ſeparatae in ſanguinem iterum ſic habetur refluxus, eodem modo ob ipſius mixtionem

(147) *Joſeph del Papa exercit. de Humor. cap. 8.*

nem cum ſanguine, ipſum ſic diſſolvi, atque attenuari, magiſque actuoſum fieri putarent, quo & a *Teſticulis* ſeparatum ſemen in ſanguinem poſtea reſiliens, volatiliorem illum reddit, magiſque activum, ſolidaque ipſa elaſtica magis facit: ad differentiam *Eunuchorum*, qui deficiente hoc tam volatilis humoris ſubſidio, laxi ſemper ſunt, obeſi, & debiles, ac fere cachectici, atque in actionibus omnibus ſuis *effoeminatum*, quaſi dixerim, animum, minuſque robuſtum Corpus ſemper habent.

CCC. Hinc ſedulo ſemper cavere Medici diſcant, tum a copioſis nimis ſanguinis emiſſionibus, tum a vehementibus, & ſaepius repetitis *purgantibus*, non tantum in hiſce febribus, verum etiam in aliis praecipue morbis, qui facilius ad *cachexiam* perducunt: cujuſmodi ſunt primariae Pectoris AEgritudines, atque *naturalium viſcerum obſtructiones* quaelibet Hyppocondriacis familiares. Diſcant hinc ultro Tyrones Medici hujuſce utriuſque evacuationis menſuram, non eandem ſemper ſervandam eſſe, ſed in omnibus quidem variam; habito nempe congruo reſpectu ad peccantis peculiaris humoris naturam, ad morbi ipſius indolem, atque ferociam, tum & ad arteriae exploratae diametrum, quamproxime ſanguinis ſpecialem copiam in quocunque AEgroto indicantem, tum ad praegreſſum victus regimen, nec non ad antichiras *evacuationes* quaſlibet, ex quibus facile *ſtagnantium* in primis, uti aiunt, vias *cruditatum* ſuſpicio habetur. Fruſtranea tamen penitus eſſe videntur hujuſcemodi monita, praeſertim de *purgantium* validiorum temperantia; cum noſtro hoc aevo maxime ab hiſce ſordibus expurgata magna ex parte Medicina fuerit; atque ſaniores quilibet Medentes, cognoſcant, idem penitus eſſe in *inflammatoriis* quibuſcumque morbis a ſolidorum ſpecialibus vitiis prodeuntibus, *Catharticis* praecipue uti remediis, eorundemque ope *morbificae* cauſae ſolutionem exquirere; ac e pumice aquam ſtulte elicere. Solidiſſima haec, atque maxime commendabilis doctrina jam in toto Medico Orbe principatum obtinet, ejuſdemque ſaniora fundamenta, praeter caeteros, perſpicaciſſimus Hecquet, ſummum totius Medicinae lumen nuperrime promulgavit in Gallia. Tamque ſoliciti in Italia praeſertim videntur Medentes plurimi, de ſpeciali hoc Medicinae canone ſcrupuloſe ſervando; ut nil aliud cum diſſerendo, cum conſulendo magis inculcatum quotidie ſit, quam rigoroſa a *purgantibus* temperantia, quam eo magis ſemper commendandam eſſe arbitror, quo minus ſevera, minuſque ampla fuerint ejuſdem praecepta, utpote peculiaribus quampluribus documentis, atque cautionibus temperanda, prout infra uberius in hujuſce febris curatione notiſſiet.

Ea autem omnia, quae ſupra in enarratae Febris *Petechialis* hiſtoria, eo quo potuimus modo, clare, breviterque a nobis propoſita ſunt, omnimode fere cum illis conſentiunt, quae hac eadem occaſione accuratiſſime obſervavit, literiſque humaniſſimis mihi communicavit eruditiſs. Vir

Au-

Auguſt. Florentius Gallaratus mei amiciſſimus, in Regia Ticinenſi Univerſitate Medicinae primarius Profeſſor. Obſervavit enim clariſſimus iſte Vir, quod in pleriſque AEgrotis, qui hac febri detinebantur, eaque gravius laborarent, manifeſte ſemper *ſtaſes* fiebant variae vel in ſupremo, ut animi, ventre, vel in medio, ut plurimum in infimo. Quae in Pectore conſiſtebant (quarum ego quoque ſuo loco peculiares addam obſervationes a me factas) per *anacatharſim* ſolvebantur, *ſemiputridis* prodeuntibus aliquando ſputis. Haſce ego a bilioſis alus maxime ſemper differre exiſtimavi, utpote *lymphaticae* indolis participes; eaſque rarius eveniſſe novi, atque praeſertim Hyemis tempore. Tunc autem, & frequens, & moleſta admodum tuſſis aderat, cum reſpiratione magis difficili, aliaque hujuſmodi *ſymptomata* vigebant, quae vere Pectoris varios morbos comitari paſſim ſolent. Pari ratione, ſi ſpecialiter ſupremum obſidebant Ventrem, habito reſpectu ad diverſas occurrentes *ſtaſes*, aut veternoſi per plures dies reddebantur AEgroti, aut phrenitici, aut convulſi; quae diſtincte *ſymptomata* lethalia magis ipſe quoque novit, nam me cum ... ctutum permanerent, aut crudelius ſaevirent. Sæpius tamen contumaces *tympanicos* totius Abdominis tumores, nec raro tum *Ictericos* evenire obſervavit; Quando nempe in imo ventre quomodocunque diſtincta febris cauſa vigebat, quod ego plerumque contigiſſe animadverti, tot alus ſpecialiter comitantibus *ſympto-matibus*; de quibus ſupra ſatis egimus. Hac de re tunt ſemper bilioſis variae indolis Alvi dejectionibus febres haſce citius, & citius ſolvi, ipſe quoque adnotavit, prodeuntibus perſaepe vermibus. Vidit ultro, quod ut plurimum, abſque ulla apparente Renum, aut Veſicae laeſione urinae ita parcae redderentur, ut quamplurimi ex hiſce AEgrotis tota die vix octo tantum urinae uncias excernerent, etiamſi copioſe ſemper biberent, idque modo mediante febri, ac praeſertim in augmento morbi per plures dies eveniſſe novit, peſſimum ſemper praeſagium proferendo; utpote quod internas ſemper, graveſque *metaſtaſes*, aut proxime futuras, aut inchoatas, aut jam factas indicaret. Quod ad hanc obſervationem ſpectat a praeclariſſimo hoc Viro tunc habitam, certo aſſerere poſſum, quod ex innumeris pene, quos tunc temporis Cremonae curandos AEgrotos habui *petechiali* hac febri detentos, paucos admodum tam parce urinas excrevifſe noverim. Quod ſi aliquando urina in aliquibus ita ſupprimebatur, id tunc ſolummodo evenire conſueverat, cum *cardialgicae* Ventriculi graviores ſaevirent paſſiones, cum *Abdomen* undecunque, & maxime intumeſceret, cum doloribus, & torminibus, ſingultu, atque praecipue cum manifeſta imminentis ibidem inflammationis ſuſpicione. Neque tunc quicquam proderant copioſae potiones ad ſuppreſſas magna ex parte urinas ciendas, aut validiora quævis diuretica remedia. Utilia tamen ad id admodum expertus ſem-

pte

per ſui *emollientis* fomenta ſaepiſſime, ac fere continuo *Abdomini*, verſus Pubem maxime, applicata. Ipſorum enim ope (niſi tamen confirmata jam inflammatio eſſet) paulo poſtea copioſe fluebant urinae; quod rationi ipſi tunc conſonum erat. Siquidem fomenta haec *Abdomen* undique extrinſecus laxando, internas quoque lenire partes ſummopere poterant, atque fibrarum omnium criſpaturas tollere, propter quas tum Renum *excretorii* poruli ſtrictiores, quam par erat, ob praedictas cauſas, evaſerant; tum & ipſa Veſica fere per *ſpaſmodicam* coarctata maxime fuerat. Praeterquamquod, ſi verum eſt, quod *Abdominis* muſculorum vis non parum confert tum ad Alvi, tum ad Veſicae excretiones obtinendas; dum ipſorum fibrae ex dictis contractae ita erant, tale tunc deerat adminiculum ad expellendas urinas neceſſarium, quod ideo fomenta emollientia reſtituere facile poterant. Nec tantum parcas ita urinas in hujuſmodi AEgrotis aliquando obſervavimus, verum etiam perfectam quandoque *Iſchuriam*, *Stranguriam*, & *Dyſuriam*. Attamen gravia haec Veſicae *ſymptomata* nunquam profecto febricitantibus hiſce a me curatis eveniſſe novi, quamvis innumeros pene tunc habuerim, cum praeter Cives noſtros, praeter Noſocomium majus noſtrum AEgrotis hiſce omnimode repletum, maximum quotidie numerum Militum in Noſocomio generali Pedemontanorum, Cremonae tunc exiſtente, inviſerem, eademque ubicunque *petechialis* febris graſſaretur. Quod ſi AEgroti iſti a me curati ab hiſce *ſymptomatibus* immunes penitus, & ſemper fuerunt, dum alii quamplurimi alia methodo tractati, iiſdem graviter vexabantur; id nulli alii rationi tribuendum melius eſſe putabam, quam ſervatae a me ſemper temperantiae a *Veſicantium* uſu. Satis enim cuique conſtat, quam facile, quam crudeliter fere ſemper veſicam afficiant *cantharidum arſenicales* particulae: quod eo magis ex dicendis infra patebit. Idcirco alii Medici in hac *conſtitutione petechialis* dictae febris *veſicantibus* indulgentes, diuturno magis certe tempore, majoreque ſollicitudine uti debebant, ut inde ortae *Iſchuriae* proſpicerent, quam ut febrim ipſam omnimode vincerent. Neque fauſto hinc ſemper res ipſis omnino aeque ceſſit. Nonnullos enim tunc vidimus, devicto jam ex toto primario morbo, *petechiali* nempe febri perfecte ſoluta, aut ob ſuperadditam *Iſchuriam*, indeque ſubſecutam inflammationem, miſerrime occubuiſſe; aut ob genitum ulcus in parte, ubi *veſicantia* conſtiterant, diutiſſime, graviterque laboraſſe: quae omnia praeſertim in Noſocomiis, & ſaepius, & facilius eveniſſe obſervavimus. Quo ad exitum enarratae febris ſpectat, praelaudatus quoque Galliatus ſemper cognovit, occurrentes *Petechias* eo magis infauſtum protuliſſe omen, quo magis livido, cinereove inficerentur colore. Id quoque adnotatu maxime dignum fuiſſe in hujuſce febris curatione ipſe exiſtimavit, quod, quum in

habitis

habitis alias ſimilibus conſtitutionibus ſanguinis emiſſio non tantum inutilis, verum etiam noxia comperta fuiſſet; rite omnem, praecipuamque curationis paginam adimpleret, maxime ſi pluries etiam, juxta AEgrotorum peculiares conſtitutiones, congruo tempore celebrata foret. Siquidem natura ipſa ut plerumque provide Medicis indicabat; dum copioſi Narium *Haemorrhagia*, quandoque etiam uſque ad uncias centum prodeunte ſanguine, morbum tuto, citoque ſolvere ſaepe conſueverat. At tamen ſanguinis iſte Narium fluxus facilius, & copioſius AEgrotis illis evenit, quibus aut nunquam ſecta tunc fuerat vena, aut parce nimis ſanguis prodierat. Ego quoque maximam emiſſionis ſanguinis neceſſitatem, utilitatemque in hiſce febribus ſemper cognovi; quod ſervata a me ſubſequens methodus fuſius oſtendet. Hoc unum hic dicam, quod, quamvis praeſidium hoc opportunum maxime tunc exiſtimaverim, ſemper tamen & modum, & tempus, & rationem ſecandi venam attente ſervaverim. Irationales enim Medicos illos arbitrabat, qui eo plerumque frequentius *Phlebotomum* tunc accerſiri jubebant, quo certius putabant, in vehementibus hiſce febribus, eadem prorſus ratione morbi ferociam ſedari, qua AEgrotorum vires, iteratae, copioſaeque ſanguinis emiſſionis ope, enervantur, ac pene deſtruuntur. Inconſultam autem hanc curandi methodum quilibet certe reſpuet, ſi rationem potius, quam aliorum exempla ſequi amet. Unus enim pro cunctis cuique ſufficiat doctiſſimus Freind (*) ſic loquens. *Acri ſaepius judicio opus eſſe fateor, quando in febribus acutis ſanguinem educere oportet, quando ſecus; habet enim ea res multas cautiones. Hoc unum videtur perſpectum: venae ſectionis indicium, ſi ad caeteras, quae modo deſcriptae ſunt, notas acceſſerit pulſuum robur. Et venam quidem in Acutis circa initia convenire ſecari praeſtat, cum vires adhuc integrae ſunt: nam alias ſaepe, aut inclinante jam morbo nihil praeſtat, aut inveteraſcente mortem maturat.*

(*) *Freind. in Com.* 2. *de Febribus.*

SECTIO

SECTIO TERTIA

CAPUT SECUNDUM.

Hujuſce Febris cauſa, & curatio, praeſertim de ſanguinis miſſionis, & purgationis ratione, atque uſu Veſicantium in hujuſcemodi febribus &c.

CCCI. Generalis ejuſmodi fuit talis febris propria indoles, quâ plerumque primis menſibus, quibus illa graſſari primo coepit, obſervare ſpecialiter potuimus. Tot aliae tamen adjungendae erunt differentiae peculiares, quae juxta affectorum corporum conſtitutiones varias, diverſaſque aeris occurrentes viciſſitudines, in poſterum timandae fuerunt, quae quidem, etſi ab eadem primaria generali emanantes cauſa, ſpecialem tamen Medici animadverſionem expoſcere jure, ac merito videbantur, maxime cum perſaepe graviſſima, atque ſingularia afferrent *ſymptomata*, quae totum, atque praecipuum curationis momentum ſibi aſciſcere conſueverunt. Antequam autem peculiares hoſce iſtius febris characteres, iiſdemque magis congrua adhibita remedia in medium proferam pro majore aſſumpti mei dilucidatione ſatius arbitratus ſum, generalem a me ſervatam in hiſce febribus methodum (quam quidem, utpote ſimpliciorem, tutiorem, minuſque AEgrotis incommodam, nec non fauſtis fere ſemper eventibus confirmatam, amplexus fui) paucis, fideliterque adaperire.

CCCII. Aſt cum non *Empirica* more ductus (quod quidem, utpote Medico inconveniens penitus, ſimulque AEgrotis nocuum, effugere ſemper conſuevi, atque cum clarioribus omnibus Medicinae Proceribus ſemper condemnabo) ſed rationali quidem perſiſtere tunc ſemper curationes ſategerim; cauſam nempe morbi, tum *procatharcticam*, ut aiunt, tum *internam*, atque *immediatam* ſaniore ſcrutinio eruens; indeque tutioribus, magiſque genuinae ipſius morbi naturae analogis *indicationibus* deductis, magis efficacia poſtmodum remedia ſeligens, vi, cauſaeque morbi tutius, ejuſque evincendae magis conſentientia. Operae pretium me facturum, pro certo habui, ſi priuſquam ſervatam tunc

a me

a me curationis normam oſtendam, ea omnia prius exhibeam ratiocinia, quibus tum morbi, tum adnexorum ipſi *ſymptomatum* quorumcunque peculiares me attigiſſe cauſas exiſtimo, ipſiuſque methodi fundamentum me rationabiliter firmaſſe.

CCCIII. Dum Febri huic tetterrimum *malignitatis* nomen mihi placuit adjungere, non venenatum, fere dixerim, ejuſdem principium indicare in animo habui. Febrim illam videlicet, quae, ut Dolaeus ait (148) *blanditur, & fallit instar Canum, qui minus latrant, acrius mordent*, atque breviſſimo temporis intervallo motum ſuum luctuoſe adamplens, AEgrotos citiſſime jugulat. Febrim hanc *malignam* appellare conſuevi, ut Medicorum, atque AEgrotorum me ſermoni vulgari adaptarem, illam intelligens (149) *quae variis, graviſſimiſque ſtipatur ſymptomatibus, ruitque in deterius*. Fixum enim mihi, ratumque eſt, quod plerumque febres illae (150) *quae nobis videntur malignae, a viſcerum phlegmone, aut eryſipelate ſiunt, idest a cauſa evidente, & manifeſta* quod verum eſſe, ſemper arbitror, ſive in cavitate Pectoris, ſive Abdominis, ſive in Capite primario ſedem obtineant, aut a ſerovo ſtagnante ſpecialiter humore proficiſcantur; *lymphatico* nempe, *ſanguineo*, biliofo, aut alio quolibet ab univerſa ſanguinis maſſa ſecedente, atque extra *circulationis* aream quomodolibet deviante.

CCCIV. Hinc factus *malignantis* naturae febrim ejuſmodi dixerim, *petechialem*, atque *epidemicam*, in Abdomine praeſertim fixam habentem cauſam, quae juxta conſuetum acceſſionis modum, *ſymptomatumque* peculiarium comitatum, reduci merito poſſe videbatur ad illas omnes, quas idem indicavit experitiſſimus Baglivius ad *Tritaeophyam* nempe, *Hemitritaeum*, *Triphodem*, *Aſſodem*, *Elodem*, *Lypiriam*, & *Epialam* licet neutram ex iſce ipſam omnimode referre, quilibet ex allatis ſupra hiſtoria hujuſce febris deſcriptione primo intuitu noſcere ſatis poſſit. Omnibus itaque perſpectis, quae hujuſce febris propria ſunt, *ſymptomatibus*, attentoque ſimul progrediendi ordine, ad *malignantiorum* indolem referendam illam eſſe, nemo negabit, dum juxta divini Senis mentem (151) *Rigores, qui ad rigorem tertianae accedunt, ſiquidem in medio exacerbantur, febri quidem nullam ordinem retinente, admodum maligni ſunt* quare alibi ex eodem Praeceptore didicimus, quod (152) *Quae tertianae modum febres referunt, & unae ſunt, malignae.*

CCCV. Cum primum febris haec circa initium menſis Martii anni 1734. graſſari coepit, ſaeviſſimam undecunque tyrannidem ſuam exercens, ſatius cunctando, quam temere agendo muneri Medico ſatisfieri a me poſſe in earundem curatione arbitratus certo ſui, juxta ſolertiſſimi Sydenhamii monitum aper-

(148) *Dolaeus Cap. 5. de Febre maligna.*
(149) *Bagliv. de Febr. malig. & Meſenteric.* (150) *Idem ibidem.*
(151) *Hippoc. in Coac. lib. 1. n. 26.* (152) *Idem ibidem n. 34.*

te docentis, expedirè. (153) *Quando novae febres graſſari incipiunt, cunctari paulisper, & ad magna praeſertim remedia non niſi ſuſpenſo pede, ac tardius procedere, diligenter interim illarum genium, atque morem obſervare, quibus ſcilicet praeſidiorum generibus AEgri juventur, vel laedantur, ut quamprimum, his repudiatis, illis utamur.* Semper enim in morborum quorumlibet curationibus, ac praecipue ſub initium *epidemicae* hujuſce *conſtitutionis*, non tam facile, quin immo ſummopere arduum id eſſe putavi; genuinam nempe ipſius indolem, atque *individualem* conditionem ſtatuere, ut veriſimilis inde ipſius cauſa, atque curandi rectius principium emergeret. Haec namque non ratiociniis ſolum, non ſpecialibus, aut ingenioſis quibuſvis commentis aſſequi unquam poteſt Medicus; ſed obſervationibus maxime, atque tutioribus a natura ipſa mutuatis fundamentis. Appoſite enim admodum eruditiſſimus docet Hecquetus, quod in hiſce tenebris (154) *Naturae ſpectator ſolius Medicus abunde agit, de illa operante tutus, quae illius cauſa, & nomine agit indeſinenter, nec infructuoſe! Illius enim patientiae fructus eſt reſtrictiſſe modum, quo ferus ille incitatur, vincitur tandem Morbus, modo hac, illa modo vacuandi ratione, non infrequenter evacuatione ſenſibili nulla.* Sa-mioribus hujuſcemodi documentis innixus, poſthabitis quibuslibet praejudiciis, ſive ab auctoritate, ſive a Theoriis ſpeculationibus mutuatis, liber omnimode factus, febris hujuſce genium inveſtigare ſedulo aggreſſus primo fui, motus ipſius omnes, *ſymptomata* quaeque, variaſque mutationes pro varietate affectorum Corporum paſſim occurrentes (quae omnia pro ingeniolo meo, meliori, quo licuit, modo, in alıàtâ febris hiſtoria enucleare ſuprà curavi) perſcrutando; ſimulque peculiares attendendo evacuationes, quibus haec ſpecialiter potius, quam alia febris ſolvi plerumque viſa eſt.

CCCVI. Dum ad haec animum rite intenderem, tum in Noſocomiis, tum in Urbe frequenter AEgrotos hoſce inviſens, vulgaris ſubito illa inter Medicos quaeſtio prodiit: an febris ſcilicet haec a principio *coagulante* vere penderet, an potius *diſſolvente*. Utrinq, tunc de hoc variae fuerunt ſententiae. Alii enim vehementes febriles aeſtus attendendo, robuſtiora Corpora vividiore juventutis flore gaudentia, atque ſpirituoſis edulis, & potibus maxime aſſueta, nec non biliosâ magis, volatilique ſanguinis compage caeteroquin praedita, quae facilius, quae gravius, quam alia, ſaevi hujuſce morbi tyrannidem pati ſolita erant variaque ſimul alia, ſpectantes *ſymptomata* hujuſce febris familiaria; recte inde deduci poſſe arbitrabantur ipſi in *diſſolutione* maxima ſanguinis unice, & primario pendere. Plerique tamen oppoſitam inire ſententiam non dubitabant, certo putantes, genuinam tum ejuſdem febris, tum adnexorum ipſi *ſymptomatum* originem

(153) *Sydenh. de morb. epidem. Cap. 2.*
(154) *Hecquetus ab monit. ad append. de Peſte.*

originem non aliunde melius, quam a *coagulante*, atque *incraſſante* vi in ſanguine dominante derivandam eſſe. Id enim teſtari ſatis videbantur Capitis gravedines, & dolores, mentis *ſtupores*, virium proſtrationes praeviae, cum univerſali Corporis torpore, ad ſomnum omnia proclivitas, auditus obtuſus, eidemque ſuccedens fere ſemper ſurditas, cum *tinnitu*, & *ſibilo*, *petechiales flaſes*, *oedematoſi* partium extremarum tumores, aliaque *ſymptomata* quamplurima, quae febrim hanc utplurimum praeibant, comitabantur, atque ſequi ſolebant.

CCCVII. Hiſce potiſſimum de cauſis, hanc potius, quam aliam me amplecti merito debere ſententiam primo exiſtimavi, atque publice in occurrentibus conſultationibus profiteri non dubitavi. Re autem melius conſiderata, actuoſum admodum, atque mobile principium, ſanguinis univerſam maſſam *diſſolvens*, agnoſcere coactus poſtea fui. Ea namque *ſymptomata*, quae ſanguinis *coagulationem* aperte indicare videbantur, ac verae *flaſis* genuinae ſoboles erant, patentes ſatis attenuati, atque maxime mobilis ſanguinis neceſſarios effectus demonſtrabant. Ideo enim in inteſtitiis cutis, in *lymphaticis* tubulis undique ſtagnando ſanguis, *petechiales* praeſeferebat maculas, quia *lymphaticos* eoſdem validius ſubiens canaliculos, extra *areum circulationis* dejectus, communi *circulationis* conſueto motu fraudatus erat. Quod ſi non abſimiles in internis etiam Corporis partibus *primariis* factas eadem modo *flaſes* ſupponere non irrationabiliter velimus, inde etiam aliorum *ſymptomatum* tutior explicatio, illis conſociatis, habebitur. Quomodo autem quiſpiam violentas haſce, atque tumultuarias ſanguinis deviationes a conſueta *circulationis ſemita* factas percipere unquam poterit, niſi acceleratum admodum ipſius motum ſupponat, humorumque tenuitatem maximam a *diſſolvente* peculiari principio petendam? Ab hoc itaque profecto fonte facile erat deducere, quomodo nam ſanguis admodum tenuis redditus, & mobilis, ſimulque major ab adaucta eadem ratione velocitate momentum nactus, in canalium tunicas magno impetu irrueret, *lymphaticarum arteriolarum* oſtiola ampliaret, atque ſubiret facile: quomodo minus reſiſtentes ſanguineorum vaſorum tunicas diſrumperet; unde *Narium Haemorrhagias*, aut *Uteri*, aut *Haemorrhoidum* in quamplurimis eveniſſe novimus quae quidem a craſſo, glutinoſoque ſanguine, atque ad *coagulationem* maxime tendente derivari nec ſemper, nec tam facile poſſunt. Hac de cauſa *lenientia* quaeque, *incraſſantia*, atque *acida remedia* in hujuſce febris curatione caeteris omnibus palmam praeripere viſa ſunt; quae certe nocita admodum in alia hypotheſi evaſiſſent, ſi *coagulationis* veridicum adfuiſſet principium in toto ſanguine; quo in caſu, tanquam peſtem, ſanguinis miſſionem condemnat experientiſſimus Baglivius, dum abſolute ſtatuit, quod(155) ſi

vel

(155) *Baglivius de febribus in genere.*

vel minima ſuſpicio aderit febris malignae ex coagulatione, vive a ſanguinis inuſione, tanquam peſte quae quidem ex oppoſito juxta morbi, & AEgrotorum conditiones varias recte uſurpata, feliciter evadere ſemper viſa fuit.

CCCVIII. Hujuſcemodi *diſſolvente aſtivoſum* principium a volatili exaltata, ut ajunt, admodum bile petendum ſpecialiter eſſe videbatur ex cujus imperio, atque actione omnia ſupra enarrata iſtius febris *phaenomena* derivari commode poſſe, nemo certe inficiabitur. Amarus iſte liquor, medius *Hepatis*, & *cyſtifelleae* colatorum tubulis a tota ſanguinea maſſa ſecretus, quo uſque laudabilem omnimode conditionem obtinet non admodum *diſſolventem*, blanda mordaci, qua pollet vi, non tantum ad faecum faciliorem *excretionem* mirabiliter conducit; verum etiam, ut alias ſupra adnotavimus, *meſeraicas* magna ex parte ſubiens venas, iterum in circulum cum ſanguine reducitur, ipſiuſque componentes particulas opportune dividit, atque in earundem interſtitia ſeſe intrudens, impedit quo minus ſanguineum fluidum ad *coagulationem* tam facile vergat: ex quo fit, ut *circulatoriae* univerſo perennando motui ſpecialiter inſerviat; quod videre eſt ex peculiaribus quamplurium morborum *ſymptomatibus*, ob morboſas *Hepatis* conſtitutiones varias, atque *obſtructiones* plerumque ſubortis: in *Cachexia* nempe, *Hydrope*, aliiſque morbis, ſanguinis glutinoſam naturam indicantibus, quae hic ſingillatim enarrare, atq; explicare ſupervacaneum prorſus arbitror. Hinc dum bilis a moderata hac *deterſiva*, atque *ſtrudente* vi ſummopere deflectens, ob actuoſa nimis reddita ejuſdem principia (quae non vacat hic cum Chymicis, aut cum mechanicis determinare aſſignare) *diſſolventem* plus aequo, atque *attenuantem*, *actuoſamque* potentiam induit, univerſam ſanguinis maſſam inde diſſolvit quammaxime, & inde exit, atque ita ſubdividit, ut in febriles violentos aeſtus datis temporibus, atque in determinatis ad id conferentibus circumſtantiis perduci facillime poſſit, ſimulque tumultuarios quoſcunq; ſuſcitari motus, luminis gravioribus progignendis *ſymptomatibus* idoneos; maxime cum ab eadem cauſa *ſolidorum* quorumlibet *oſcillationes* magis fortes, magis frequentes fiant.

CCCIX. Quod una potius, quam altera vigente tempeſtate bilis potius, quam lympha, haec potius, quam *balſamica*, ut ajunt, vividior ſanguinis *diatheſis* in Corporibus quibuslibet copioſe magis vigeat, atque ſpeciales exſuſcitet analogas *AEgritudines*, tam notum cuique eſt, ut nemo oppoſitum tueri rationabiliter valeat; quod & ſupra ſatis attigimus. Ob eandem rationem fit, quod & in variis aeris peculiaribus conſtitutionibus, conſuetis anni quatuor tempeſtatibus adamuſſim reſpondentibus, homogenei hiſce morbi ſuboriantur, qui analoga iiſdem pariter *ſymptomata*, atque fere ſemper ſimilia quocunque anno plus, minuſve exſuſcitant. Quid ergo mirum, quod poſt diu protractam an-

tea

tea ſiccitatem, intempeſtivis Veris tempore caloribus ſubſequentibus, aeſtivos etiam graſſari praemature morbos viderimus? *Tertianas* nempe *febres* omnis generis, *Diarrhoeas*, *Dyſenterias*, *Cardialgicas Ventriculi*, atque *Inteſtinorum paſſiones*, *Choleram* ipſam &c. Iſti certe morbi omnes bilioſum ſatis praeſeferebant principium, a cujus potente magis dominio *malignitatis* etiam hujuſce febris originem ex rationabilius deducendam eſſe putavi, quo frequentius non, plerumque, aut poſt *tertianas* male curatas febres, *petechialem* febrim iſtam paulo poſtea ſubſecutam eſſe aut etiam hac profligata *tertianas* saepiſſime immediate ſucceſſiſſe. Id ultro evincere ſatis poterant *ſymptomata* illa omnia febrim hanc paſſim comitantia, quae *tertianarum* etiam *febrium* propria vere ſunt tum & invadendi modus, cum *alternis* rigoribus, more *tertianarum* occurrentibus, nec raro etiam cum ſimulata febris *intermiſſione*, doloſo accedente ſudore propter quae non ſemel vidimus, quod, dum *proditoris* huſce apparentibus notis, *tertianam ſpuriam* febrim intinoeredentes, ad *Chinam Chinam* confugere Medici arbitrabantur, de AEgrotorum ſalute non parum ſperantes, ad *ſpecifica* alia magis congrua remedia confugere derepente coacti erant, atque in ancipiti admodum AEgrotorum vitam indicare, quam in tuto ponere paulo antea minus verebantur.

CCCX. Hinc appoſite admodum de hac febri ſic animadvertit Ludovicus Mercatus in obſervationibus diligentiſſimus. (156) *Habet quoque id fallaciſſimum, nonnunquam ad tantam remiſſionem in principio devenire, ut facile incautos, & imperitos Medicos decipiat.* Nec tantum in principio *tertianarum* febrium aemula febris iſta videbatur; verum etiam in progreſſu, atque remiſſione. Praeter alia enim *ſymptomata* illius propria, ſatis bilis dominium teſtabantur oris maxima amarities, croceus faciei color, atque bilioſae, maxime copioſae *excretiones* inferius utplurimum, non raro ſuperius, & *crtice* factae. Inſuper graviora quaeque *ſymptomata* febrim hanc comitantia, quae ab imo ventre ſuboriri manifeſte videbantur, plerumque in *Hepate* ſubſiſtebant; unde ibidem & doloris, & tenſionis notas ſaepiſſime obſervavimus, male affecto quoque per *conſenſum Ventriculo*, atque *Inteſtinis*, cum quibus mutuum adeſt tum nervorum, tum vaſorum commercium. Quod ſi praeter haec, atque alia morboſa *phaenomena* (quae manifeſte a latitante in imo ventre uplurimum primaria cauſa derivari, nemo ignorabat) conſuetas etiam Capitis affectiones adjungere velimus, dolorem nempe capitis, gravamen, mentis ſtuporem, atque ſurditatem &c. non abſimile profecto eorundem principium conſendum eſt quod ultro magis, primo vix intuitu, patere cuique poterit, ſi manifeſtum *Capitis* cum *Hepate*, atque aliis imi Ventris praecipue Viſceribus conſenſum ſatis calleat quē in affectione *Hypochondriaca* maxime, atque praeſertim in *abſceſſibus* Hepa-

P tis,

(156) *Ludov. Mercat. Cap. 2. de Malign. febr.*

tis, ob Capitis vulnera graviora non ſemel facta, perſpectum optime habemus. Addam ultro, quod plerumque ii gravius, ii facilius ab hiſce febribus corripiebantur, qui robuſtiores erant, juniores, atque Cholerici maxime, aut vino magis, atque aromaticis eduliis indulgentes. Quare merito ex Savonarola habemus, quod (157) *Corpora naturaliter in parte lata, ut ſanguinea, cholerica, caeteris aliis paribus, ſunt paratiora febrem incurrere peſtiferam.* Inſuper ii praeſertim *malignantem* febrim hanc paſſi ſunt, qui antea *tertianis* febribus frequentius laboraverant, aliiſve hujuſce indolis morbis a bile unice pendentibus. Hinc *Hepatis*, aut *Lienis*, aut utriuſque etiam viſceris tumores non raro febres ſeaſce praeibant, aut ſubſequebantur; quod perquam facile *recrudeſcentiae* morbi anſam praebebat.

CCCXI. Hiſce omnibus de cauſis, atque aliis ultro (quas ex ſe ipſo quilibet a ſuprapoſita febris hiſtorica deſcriptione, atque ab iis, quae poſtea dicentur, facile deducet) certe putavi febrim hanc ad *eotertianam* principium, atque totolem magna ex parte reducendam eſſe, licet & ratione *continuitatis*, & vehementiae *ſymptomatum*, & brevioris utplurimum curſus, atque ob alias rationes, ab illis merito differre videretur. Pari ratione, expertiſſimo Sydenhamio febris *dyſenterica* audiebat continua illa febris, quam *Dyſenteria* dominante caput extuliſ ſe ipſe dicit. (158) *Eaſdem enim uſque (monet ipſe) cauſas manifeſtas, & apparentes habuit, quas dyſenteria, eadem etiam per omnia ſymptomata, quae dyſentericam febrem comitabantur.* Quod quidem ratiocinium caſui noſtro perquam facile aptari poteſt.

CCCXII. Quod ſi quiſpiam huic hoc ſententiae mene vel penitus aſſentiri velit; atque, dum a bile praeſertim iſtius febris principium, lanioremque explicationem deduci debere autumo, aliunde hoc haberi melius poſſe, pro certo habeat, ſatis mihi erit tenuere ſtatim aeque, ac meam opinionem fallaciis obnoxiam eſſe poſſe. Licet ſimul putem, meam non debili ex toto ſtare pede, atque non ſine recto, aut ſaltem veriſimili ratiocinio prolatam eſſe. Quidquid ſit de hoc ſatis omnes noſcunt, ratiocinia quaeque medica *conjecturalia* tantum eſſe, utpote occultis nimia principiis, nunquam ſatis cognitis. (159) *In morbis enim ſive acutis, ſive chronicis producendis viget occultum quid per humanas ſpeculationes fere incomprehenſibile, & niſi juvantium, & laedentium teſtimonio in illius cognitionem pervenianus, adminicula mentis univerſa prorſus experiemur.* Hinc, niſi patentes audaciae notas mihi attribui poſſe viderem, non dubitarem aſſerere, habitas a me de hujuſce febris cauſa *ſpeculationes* a recto veritatis tramite minus alienas fuiſſe, quo magis iteratis obſervationibus confirmatae erant, atque iis maxime, quae, utpote a *juvantium*, & *laedentium* remediorum

(157) *Mich. Angel. Savonarola de febr. multipl.* Cap. 9.
(158) *Sydenh.* Cap. 4. *de conſtit. ann.* 1669., 70, 71., 72.
(159) *Baglivius lib.* 2. *prax.* Cap. 9.

remediorum exitu proficiſcentes, errorisque nunquam participes eſſe ſolent.

CCCXIII. Quod a diuturna praevia hac ſiccitate maxima, velut generale cauſa, acuta haec febris originem traxerit, eo fidentius aſſerere non dubitavi, quo magis conſonum videbatur Hippocraticae ſententiae, dum ipſe monet, quod (160) *In ſiccitatibus febres acutae fiunt. Et ſiquidem annus pro majore parte talis fuerit, qualem fecit conſtitutionem, ut plurimum etiam tales morbos expectare oportet:* quod caſui noſtro mirabiliter congruit. Tunc autem acutos plerumque morbos, & facile vincendos evenire, cenſet doctiſſimus noſtri temporis quidem commentator Hecquet, ideo quia actuoſus hinc magis redditus, ſanguis, concitatiores exſuſcitat tumultus, graviorum *ſymptomatum* parentes, ſimulque *criſeos* neceſſitatis accelerat. Quanta nam ſit aeris viciſſitudinum quarumlibet vis ad diverſas in humoribus conditiones producendas, nemo non novit, dum aut ipſi craſſeſcunt, atque ad motum inertiores redduntur, aut nimis attenuantur, commoventurque, quare violentius, & tumultuarie nimis motus ſuos adimplent. Verum cum humorum motus *incrementum* tantum ſit, a ſolidis veniens, proinde neceſſario conſtat illos tantum ab aere alterari neutiquam poſſe, niſi & ab eadem cauſa ſimul ſolida eadem ratione patiantur. Hinc facile eſt concipere, quomodo nam in puriore hac aeris conſtitutione, diutius praeter ſolitum ſiccitate protracta, & ſolida ipſa vegetiorem contraxerint reniſus vim, frequentibus, atque validioribus ſuſcitandis *oſcillationibus* quammaxime idoneam. (161) *Ad aeris enim elateris rhythmum oſcillant, aut vibrant Corporis potentiae: quapropter ſi vehementius, feſtinantiuſque oſcillet aer, praecipitantius oſcillabunt potentiae vitales; ſique aeris elateris modus, motus, menſura eſt norma vitae, ſanitatis regula.*

CCCXIV. Hac poſita humorum attenuatione inde facta, additaque ſimul *energetica* ſolidorum potentia, quis non videt a concitatiore hinc exſuſcitato fluidorum motu, atque componentium molecularum neceſſario conſequente colliſione forti, quantum altro ſubdividi, minuique atque attenuari potuerint; unde poſtea volatiles moleculae majore in copia exſurgerent, atque actuoſae maxime, vix ſuo loco tanquam ſtabiles, a quibus bilioſi hujuſce humoris magis in caſu noſtro furentis originem petendam eſſe ſatis conſtat. Hinc dum hujuſcemodi aeris temperies, fere ſemper eadem conſtanter permanens, diu admodum protracta eſſet, eaedē propemodum febres diuturno tempore dominari viſae ſunt, iiſdem penitus ſtipatae *ſymptomatibus*, *criticiſque* conſiderabilibus motibus fere ſemper ſolutae, atque vix pauxillum, pro diverſitate affectorum Corporum immutatae. Id pariter indicavit Hippocrates. (162) *In conſtantibus temporibus, ſi tempeſtive tempeſtiva reddantur, conſtantes, & judicatu faciles fiunt morbi: in inconſtantibus*

(160) *Hippoc. Aphor.* 7. *Sect.* 3. (161) *Hecquet in appendice de Peſte.*
(162) *Hippoc. Aphor.* 8. *Sect.* 3.

autem inconſtanter, & difficiles judicata. Quod elegantiſſime admodum explicat praeclariſſimus Hecquet, ſic (163) *Aer ergo vitae norma eſt, regula ſanitatis, potentiarum Corporis momentum, elaterum fons, alter, & principium, quas omnes vires, quo agit ordine, rhythmo, aut moderamine, conſtantia pari moderatur vitae conſtat.*

CCCXV. Mirabitur hinc fortaſſe aliquis, quod a ſiccitate diutius protracta hujuſce febris originem abſolute deduxerim; dum caeteroquin tum ratione, tum experientia duce, potius conſtare videtur, *malignantes* haſce febres in auſtrinis, atque pluvioſis conſtitutionibus maxime exſurgere, atque crudelius ſaevire: quod clariorum Medentium obſervationibus convenire optime videtur, prout ut ipſe indicavit Hippocrates. (164) *Ex anni vero conſtitutionibus* (ait ipſe) *in univerſum quidem ſiccitates pluvioſis ſunt ſalubriores, & minus lethales.* Hoc explicat optime Hecquet in commentario; quia quo ſiccior eſt aer, eo ſubtilior, atque purior eſt; quia minus imbutus aquoſis particulis, a quibus paſſim inficitur, maxime cum a terreis humidis, aliiſque *evaporationibus* coinquinatur, a quibus imbrium materies efficitur. Addam ego, quod morbi in ſiccitatibus occurrentes, licet (ob allatas ſupra rationes) acuti ſiant, & graves; minus tamen lethales ſunt, eo quia *coctiones* nocuorum humorum facilius perficiuntur, ſicuti & eorundem *excretiones*; ob majorem nempe ſolidorum elaſticam vim, fluidorumque *volatilitatem* nonnunquam ſecus aere pluvioſis auſtralibus conſtitutionibus, autumno praeſertim vigentibus, quando nempe (ut experientia ipſa docet) graviores, contumaciores, atque magis funeſtis ſtipatae *ſymptomatibus* aegritudines occurrunt. Praeterquamquod placet hic ultro animadvertere, quod Hippocratica ſententia haec aliter etiam intelligenda eſſe videtur: quod nempe, ideo communiter ſiccitates imbribus ſalubriores ſint, quia plerumque etiam ſani melius ſub aere ſicco, quam pluvioſo degunt, atque ad actiones omnes obeundas alacriores redduntur, magiſque expediti. Etenim ſi abſolute ſtatuendum inde eſſet, quod graviores plerumque, & frequentius morbi accidant, in conſtitutione aeris pluvioſa, quam ſicca: nemo certe perciperet unquam, cur in ſicca hic enarrata diuturna conſtitutione febres hae magna in copia dominatae fuerint: dum fecus pauci admodum, ac fere dixerim nulli exitiales morbi viſi ſunt inſurgere ineunte anno 1736., dum haec ſcribo; quando nempe continue tribus fere menſibus pluvioſum ſemper, aut ſaltem nebuloſum Coelum experti ſumus, perquam raro libero Solis lumine gaudentes: prout alias in ſequenti conſtitutione fuſius explicabimus.

CCCXVI. Adnotandum hic etiam eſt, quod ſi ſpecialem febrem hanc cum aliis conferamus, quas aliis in auſtrinis pluvioſis conſtitutionibus graſſatas diſtincte fuiſſe novimus; nil penitus ſimilis reperietur; cum iſtas

(163) *Hecquet in Commentario.* (164) *Hippoc. Aphor.* 15. *Sect.* 3.

aſtae raro per *excretiones* Alvi ſolvi ſolitae fuerint; ſudoribus plerumque, aut urinis, aut aliis hujuſcemodi criticis motibus praeviis terminantes. In hiſce autem *lymphaticum* fortaſſe potius principium, quam aliud aderat, quod nulla ratione per Alvum ſolvi rationabiliter poteſt: pro ut in progreſſu iſtius conſtitutionis *malignantium* febrium prope hyemem, nos etiam obſervaſſe poſtea patebit. Bilis autem (quam genuinum hujuſce febris principium fuiſſe diximus) nullo alio modo melius, quam per Alvum vincebatur. Quod autem in ſicca conſtitutione hac potius, quam alia, magis copioſa, magiſque activa bilis ſpecialiter vigeret, ut dixi: ſatis oſtendebant praematuri aeſtivi morbi, quos magna in copia tunc habuimus veris etiam tempore.

CCCXVII. Attamen non deerunt hic Naſutiores aliqui, ingenioſis potius ſpeculationibus, quam veridicis obſervationibus Medicinam ditare affectantes, qui mechanicis ratiociniis tantum, atque ſpecioſis quibuſvis vocabulis a Matheſi mutuatis aſſueti, haſce bilis nomenclaturas, atque ab ipſa petitas ratiocinationes, utpote rancidas, obſoletaſque penitus reſpuent, atque faſtidiente ſtomacho ferre vix poterunt. Hinc a me petent anxie, quomodo nam factum fuerit, quod bilis haec (quam tertianarum quarumlibet principium eſſe ſupra ſtatuimus) continuas poſtea acutas haſce pernicioſiſſimas febres exſuſcitare potuerit, atque tam diverſa, multiplici ratione, morboſa *phaenomena* progignere. Rem arduam profecto poſtularet quicunque ſic loqueretur; cujus tamen genuinam rationem in quacunque alia etiam Hypotheſi tuto proponere, atque explicare nemo poſſet. De hiſce autem diſſerere ultro fruſtraneum eſſe prorſus arbitror. (165) *Etenim ut impoſſibile plane eſt, ut Medicus eas morbi cauſas edicat, quae nullum prorſus cum ſenſibus habent commercium, ita neque eſt neceſſe; Abunde enim ſufficit, ut ſciat, unde immediate oritur malum, taleſque ejus effectus, atque ſymptomata, ut inter hunc, aliumque morbum huic non diſſimilem, valeat accurate diſtinguere.* Sufficit ſcire quid vere illud fuerit, quod praecipue ejuſmodi febribus anſam praebuerit: quomodo autem egerit, parum refert hic quaerere. Verum ſi in re tam ambigua, neque tuto ſatis unquam explicanda, eo quo poſſumus, modo ratiocinari velimus, haud alienum penitus a veritate putarem aſſerere, ſeu melius conjicere, quod in hiſce ſpecialiter, ſecus ac in tertianis febribus, & majore in copia, magiſque activa, & mordax vigeret bilis, quae quidem non de tertio in tertium, neque data qualibet periodo (ut de *tertianis* quibuslibet, atque *quartanis* abſolute ſtatuere non dubitavimus) circa propria *emunctoria* accumularetur: quin imo ibidem magna ex parte congeſta, biliosos fere dixerim *abſceſſus* progigneret, propriam *maturationem*, aut *reſolutionem* citius, tardiuſve ſubire valentes; unde breviore, magiſve diuturno

(165) *Sydenham. in praefat.*

 temporis

temporis intervallo febris ipſa remitteret, nempe decima quarta die, aut tardius poſt ipſam. Satis id evincebant pleraque *ſymptomata* in tertianis quoque familiaria, dolor nempe fere ſemper perſiſtens, & tumor in regione Hepatis, aut non procul ab ipſa, croceus faciei color, aliaque quaecunque accidentia morboſa, quae eadem fere ratione remittere utplurimum videbantur, qua & Alvus bilis majorem copiam congruo tempore educebat; ſicuti & vice verſa graviora fere ſemper evadebant, pro ut biliosa excretio deficeret, aut tardius occurreret. Alias omitto rationes, quas ex dictis facile quilibet deducet, ut hujuſmodi principium magis, magiſque pateat. Silentio tamen non praetermittam, quod hac eadem occaſione, praeter bilem hanc majore, minoreve in copia prope dicta *emunctoria* coacervatam, speciale idem bilioſum principium in tota ſanguinea maſſa vigeret, ipſam diſſolvens, ut diximus, atque ad concitatiores aeſtus cogens. Non negaverim quoque, lympham ipſam non extra culpam quandoque fuiſſe, ſicuti aliquando utramque ſimul: quod juxta occurrentes aeris conſtitutiones varias, diverſa quoque ratione eveniſſe novimus, atque ego quoque diſtincte animadverti. Hinc modo *lymphaticam* tantum naturam praeſeferebat haec febris, modo *lymphatico-bilioſam*, modo *bilioſam* duntaxat quod tum peculiaria teſtabantur *ſymptomata* ipſam comitantia, tum & ſingulares, *criticae excretiones*, quas ipſi terminum poſuiſſe obſervavimus, nec ſemel admirati fuimus.

CCCXVIII. Satis ideo mihi fuit ab occurrentibus utplurimum *evacuationibus* hoſtilem humorem noſcere, qui prodeunte, *ſymptomata* quamplurima evaneſcendo, propriam ab ipſo derivatam originem, ut diximus, ſatis indicabant. Quin immo, & quaecunque attemperantia, acida, & diluentia, ideo par levamen ſemper adferrebant, quia ſuppoſiti peccantis humoris naturae adverſa, ejuſdem actionem compeſcere, vireſque enervare maxime poterant. Experientiae fideli dirigente luce, ulteriores aliunde exquirere faces fruſtraneum, & inconſonum eſſe arbitror, ut intima magis morbi penetralia quiſpiam pervadat, ad quae ſi aliquis unquam pervenire poſſet, nunquam melius opitularetur morbis, quam naturae ipſius motus ſequens, ab experientia ipſa per tutiores ſemitas manu ductus. (166) *Demonſtr. quis erit ex Medicis modeſti ingenii* (loquor cum expertiſſimo Baglivio) *qui non fateatur ſe internam, five immediatam morborum cauſam propemodum ignorare; contra vero quotidie curationem illorum ſuſcipere, & curativa methodo longo uſu comparata feliciter abſolvere?* Satis hic ſit innuere me ratiocinio propoſito harum febrium curationes abſolventem, minus erroneam amplexum fuiſſe methodum, utpote fauſtis utplurimum eventibus confirmatam,

quam

(166) *Baglivius lib.* 1. *prax. Cap.* 9.

quam jam diſtincte hic proponere aggredior.

CCCXIX. (167) *Cum morbi incipiunt, ſi quid movendum videtur, move; cum vero conſiſtunt, melius eſt quietem habere.* Utiliſſimum hoc eſt divini Senis praeceptum, cui tanquam firmo admodum fulcro primarium hujuſce curationis fundamentum inhaerere debere tunc ſemper exiſtimavi. Hinc cum ab eruditiſſimo Friderico Hoffmanno ſanioris Medicinae in Germania praeceptore celeberrimo edoctus ſatis eſſem, quod (168) *In hoc diſſolutorum exanthematicis, acutis, & periculoſis febribus quammaxime valet practicum illud Hippocratis, Veterumque canon. Naturam eſſe optimam morborum medicatricem, per ſe doctam, quae congrua ſervet, & incongrua rejiciat;* primarius mihi videbatur eſſe curationis ſcopus, ut ſtatim initio hujuſce febris eas omnes, ſi quae adeſſent, cauſas tollerem, quae aut morbum ipſum in ipſius decurſu augere magis poſſent, aut conſuetos naturae motus *criticos* praepedire, aut ſaltem retardare. Ut hoc autem tutius in occurrente nova hac conſtitutione praeſertim praeſtarem, in eo potiſſimum, ut ipſius naturae ſalutares greſſus reſpiciens, illius ſanioribus praeſidiis unice tenderem, non violenter tamen ipſam cogens, ſed ejuſdem motus ſequens, & ſimul ſovens. In hujuſcemodi enim circumſtantiis merito animadvertit praeclariſſ. Hecquet, oportere maxime, quod Medicus ſit. (169) *Naturae auditor aſſiduus, in qua Medicinam nactus magiſtram, conſiliorum habet ad manum, quam conſtans interrogandus, monitiones illius audis; generatim novit naturae tuendae rationes, inſtrumenta, modos in debellandis quorumlibet morborum aſſultibus; in antecessum illi eſt obtinuiſſe, cujus fuerint generis, & conditionis praeſidia, quae ad ſanandum ingredientem novum morbum illi veniunt eligenda; quam nimio hos omnes auxiliorum rationes ipſamet natura tibi definiet, ſi ex operibus illius, illius vocem interpretari ſueris, obſervaveris diligenter, quae ſint, quas feliciter adhibet artes, quos ſuſcitat motus, quas tenet vias, humores quos pellat, quae tempora ſervat, quos amat periodos, quas judicationes, quos excitat in expediendo novo ingrediente morbo.*

CCCXX. Haec omnia adamuſſim perpenſa, duo praeſertim mihi ſtatim indicabant praeſidia, *purgationem* nempe, & ſanguinis miſſionem. *Purgatio* autem convenire tunc merito videbatur, ut (ſi quae eſſent in primis, ut ajunt, viis humorum impuritates, aut magis liberalis male digeſti alimenti reliquiae, aut peccantis ejuſdem bilioſi humoris portiones in ſuperioribus *inteſtinis* tumultuoſe fluctuantes) eas paulatim, & opportune educerem, eodemque tempore expeditas magis redderem *inteſtinorum* ſemitas, ut per eas dato tempore conſuetas moliri *criticas ſeparationes* natura libere poſſet. Sanguinis vero miſſio ſatis indicata videbatur; ut exuberantem ejuſdem copiam in *plethoricis* maxime Corporibus

P 4

(167) *Hippoc. Aphor. 29. Sect. 2.* (168) *Frider. Hoffm. de febr. epidem. exanthem.* (169) *Hecquet de Medici officio &c. ad append. de Peſte.*

poribus feſtinantes imminuerent, ſic praecavens, ne in ſummo febris aeſtu, concitatioreque humorum tumultu, vigente morbo, rarefactus plus aequo ſanguis, atque majus proinde ſpatium in canalibus affectans, nec ſatis habens, eorundem canales unquam dirumperet aut ſaltem incongrua inde evaderet ſanguinis totius moles continentium vaſorum capacitati, ſicque maximum perenni ipſius motui obſtaculum emergeret, maximumque neceſſariis noxiorum humorum promovendis *excretionibus* impedimentum propter quod utrinque, & *ſtaſes* quaelibet, & graviora *ſymptomata* quaeque multiplici hinc ratione imminere merito poterant.

CCCXXI. Non inconſulto tamen utraque haec praeſidia in quibuſcunque Corporibus, eadem licet pari modo inchoante febri, uſurpabam. Ea enim omnia ſedulo perpendens, quae peculiares AEgrotorum temperies, atque conditiones quaslibet ab extrinſeco etiam quomodocunque venientes, modo alterutro, modo utroque modo, modo neutro ex hiſce utebar; ſed raro admodum. Quo ad ſanguinis miſſionem, eam fere nunquam in principio omittendam fuiſse cenſui, niſi cum, aut ſero admodum vocatus, morbum jam ad ſummum perductum, atque ad remiſſionem jam jam tendentem curare deberem, aut etiam initio morbi talis adeſset virium univerſalis proſtratio, cum pulſu admodum debili, & parvo; propter quae merito pertimeſcerem, ne forte AEgrotus in ſummo morbi conflictu unquam deficeret: quod perquam raro evenit. Non enim febres iſtae *malignantem* illam, quaſi dixerim, *venenatam* indolem, ut innuimus, referebant, tanquam teterrimam a Veteribus habitam; propter quam illico, & inopinato viribus fere ex toto deſtituitur AEgrotus, congruis ſolidorum *elateribus* extemplo deperditis. Neque a prima hac ſanguinis miſſione unquam temperabam, etiamſi de vere *plethoricis* non ageretur Corporibus, cum futuram praeviderem ſanguinis *rarefactionem* ob ſupra allatas rationes merito timendam. Non hinc tamen inconſiderate nimis ad copioſas magis ſanguinis emiſſiones confugiendum eſse monebam: optime noſcens, ad praecavendos potius tumultuoſi ſanguinis motus effectus, quam ad morbi cauſam primariam funditus evincendam eas ſpecialiter conferre. Cum enim primitiva haec cauſa in biloſo praecipue humore conſiſteret, ipſam haud aliter melius, quam per congruas Alvi *excretiones* deſtrui poſse, quilibet noverat. Quare jure, meritoque doctiſſimus Fridericus Hoffmannus animadvertit, quod (170) *Venae ſectio in exanthematicis hiſce febribus, cum ſumma circumſpectione adminiſtranda ſit. Magis enim ad perſpirationem facit, quam ad curationem.*

CCCXXII. Aſt cum veridicae adeſsent emittendi ſanguinis indicationes, hoc ſtatim fieri jubebam, congruam ſolicite occaſionem arripiens ne poſtea incaſsum forte,

aeque

(170) *Frider. Hoffman. de febr. epidem.*

atque ignominioſe ipſam praeſcribere coactus eſſem. Etenim de ſanguinis miſſione merito verum eſt, quod (171) *tarde facta juxta, ac omiſſa aequale vitae periculum inducere poteſt*. Quapropter Valleſius aperte monet, quod (172) *miſſio ſanguinis quanto maturior, tanto utilior, ac proinde in principio primo ejus occaſio eſt*. Quod magis in conſtitutione hujuſce febris, ob quamplurimas rationes, contigiſſe, ſaepiſſime novi.

CCCXXIII. Si ex praegreſſo liberali magis victu in ſaginatis maxime corporibus, ex amaritie oris, nauſea, ſtomachi moleſto gravamine, Ventris murmure, praeſertim in *Hypocondriacis*, atque ex aliis hujuſcemodi ſignis, ſpecialem in imo ventre humorum apparatum dignoſcebam: manum nil ultro a *purgatione* temperabam, quam tunc perficere fidentius ſolebam, cum ſanguinis congrua miſſio celebrata antea fuiſſet. Tunc autem primo diligenter animadvertebam, num per ſuperiora, an vero per inferiora *purgare* conſonum magis eſſet. Si frequens ad vomitum concitatio licet inanis aderat (quod nepluri-mum evenisse novi) *emeticum* idoneum ſtatim propinare conſuevi, fauſto ſemper exitu. Hoc eſt expertiſſimi Sydenhamii praeceptum, maxime in hiſce caſibus faciendum. (173) *Poſt venae ſectionem (ſiquidem ipſa juxta caſus praememoratus neceſſaria fuerit) ſolicitus, ſedulaſque inquiro, numquid AEgrum vel vomitus, vel inanis aliqua vomendi propenſio ſub febris initium interturbaverit. Id ſi contigerit, omnino medicamen emeticum praeſcribo*. Pro ſuperiore autem *purgatione* hac abſolvenda, tanquam tutum magis, & fidum remedium *Ypecacuanham* ad ſemidrachmam, aut ſcrupulos duos exhibebam, cujus adminiculo votis nunquam fruſtratus evaſi. Ad artificioſa alia *emetica* confugere, tunc eo minus tutum arbitrarar ſui, quominus de eorundem recta praeparatione certus eſſe poteram. Id tamen caute admodum ſemper animadverti, quod, quotieſcunque *emetici* operationes fierent vomendi conatus, aquae ſimplicis cujuſvis tepidae, aut ſaltem juſculi diluti copioſos hauſtus iteratis vicibus praeſcriberem; Etenim hoc modo vehementior *emetici* actio compeſcitur; eodemque tempore, ſi quae fuerint materies magis viſcoſae, *Inteſtinorum*, atque maxime *Ventriculi* plicis infixae, optime diſſolvuntur, atque ad exitum facilius, eniuſque ſolicitantur. Cavendum ulterotunc ſedulo ſemper eſſe monui, ne intempeſtive nimis, ſtatim poſt aſſumptum *emeticum*, ad copioſas haſce aquae potiones AEgroti confugerent. Sic enim praematurae nimis excitato vomitu, *emeticum* ipſum rejicere facile poterant, priuſquam quicquam egiſſet; quod ideo ſic inutile protſus evaſiſſet.

CCCXXIV. Expurgato ſic *Ventriculo*, ſi nil penitus per Alvum quoque fuerat dejectum (quod non raro evenit) eadem die *Clyſterem* emol-

(171) *Jo. Fort. de malign. febrib. cap. proprio.* (172) *Valleſ. 4. Method.* 2.
(173) *Sydenh. de febr. interm. Cap.* 4.

emollientem veſperi praeſcribebam, hac praeſertim ratione ductus, quod inverſum quoquo modo, vi *emetici*, *Inteſtinorum* ad ſuperiora motum, ad inferiora ſic provide reducerem, ad eas nempe vias, per quas congruam in progreſſu morbi *criſim* natura moliri fere ſemper conſueverat. Verum in adminiſtranda ſuperius, vel inferius *purgatione*, ſedulo ſemper curavi, quod ſi utraque tunc ſimul praeſidia (ſanguinis nempe miſſio, & *purgatio*) judicata eſſent, venam ſemper ſecari primo juberem, juxta doctiſſimi Valleſii effatum (174) *alioquin cum utraque evacuatione eſt opus, miſſionem ſanguinis oportet antecedere.* Hinc Savonarola merito ſic admonet (175) *Cum ſigna videris Phlebotomiae in putridis, ſtatim phlebotoma, & ſolutionem ventris fac ſequi*; cujus rationem ſic profert Celſus (176) *Satius eſt enim primum levare AEgrum, deinde purgare.* Hisce ſententiis aſſentitur etiam Sydenhamius, dum de exhibendi *emetici* ratione agens, optime explicat, quare nam ante ipſum ſanguis ſit primo mittendus. Siquidem dicit, quod ſi hoc fiat (177) *dum vaſa diſtenta ſunt, periculum imminet, ne ex violentis illis vomendi conatibus, vel rumpantur vaſa Pulmonum, vel Cerebrum laedatur, affuſo cum impetu ſanguine, atque effuſo, adeoque AEger Apoplexia correptus pereat. Cujus rei quamvis hiſtorias aliquot commemorare poſſem, illis tamen hic ſuperſedere viſum eſt, monuiſſe contentus, maxima hac in re cautela attendum eſſe.* Hujuſmodi ſemper mihi fuit propinandi tunc *emetici* ratio, cui & in quacunque alia conſtitutione, alioque etiam morbo inhaerendum ſemper jure, ac merito eſſe exiſtimabo.

CCCXXV. Quoties tamen praevii deeſſent vomendi conatus, neque liberalis nimis, aut incongruus quacunque ratione praeceſſiſſet victus; ſi ſtricta admodum adeſſet Pectoris conſtructio, aut ad Haemorrhagias proclives maxime AEgrotus eſſet, aliave hujuſmodi *emeticum*, vel illico non poſcerent, vel omnimode recuſarent, alioquin autem *purgationis* indicatio urgeret tunc inferius purgare ſatius arbitrabar. Ut hoc tamen praeſtarem, mitiora ſemper ſelegi remedia, *catharticis* validioribus omnibus prorſus rejectis. Mihi enim ſatis ſuperque perſpectum erat, quod hujuſmodi remediorum nimia vi contrahantur tam valide, corruganturque ſolidorum fibrae, ut, ob violentam expreſſionem in *inteſtinalibus glandulis* factam, non tantum humores noxii, verum etiam laudabilioris lymphae portiones per vim emungantur. Neque ſolum in Inteſtinis vehementiora haec *purgantia* vim ſuam violenter exerunt, ſed eodem tempore, ob conſenſum partium omnium mutuum, in univerſo nervorum genere *ſpaſmodicas* excitando contractiones, univerſam pariter humorum maſſam in furibundos tumultus cogunt, a quibus innumera ſuſcitantur *ſymptomata* perquam gravia, quae paſſim in hiſce caſibus obſervare contingit pro ut ſaniotibus, qui-

(174) *Valleſ. 2. Method. 3.* (175) *Mich. Ang. Savonar. de Febr. putr.* (176) *Celſus Cap. 10.* (177) *Sydenh. de Febr. contin. Cap. 4.*

quibuslibet Clinicis Medicis, experientia ipſa teſte, notum ſatis eſt.

CCCXXVI. Praeter haec ideo magis blandis tantummodo, mitiuſque agentibus *purgantibus* tunc uti ſatius duxi (dummodo tamen diagnoſis admodum non urgeret Corporibus, quoquam *Inteſtinis* gravi *tenacium* humorum, atque excrementorum ſaburra onuſta maxime, validiore indigerent pharmaco, praedicto eventui (ea obiter proportionato) quia illis ſolummodo excrementa educere leviter curabam, quae in *Inteſtinis* plerumque adeſſe ſolent, ut eodem quoque tempore magis liberas illas redderem vias, per quas dominantem bilem, aliosque hoſtiles humores excernere natura tunc fere ſemper conſueverat. Siquidem aliquando mitto morborum ſeroſa quadam lympha, aliove tenaci humore interna ſuperficies *Inteſtinorum* oblinitur, ſicque minimarum *glandularum* iiſdem patentium meatus tam ſtricte occluduntur, ut nullo fere modo, aut ſaltem difficili admodum, aut ſero nimis per eaſdem vias natura noxios expellere humores queat: quod & in *biliosis excretoriis* potis verum pari ratione comperitur; cum in ipſis tam tenax, tamque craſſa quandoque latitet bilis, quae non niſi validioribus ſolidorum contractionibus removeri inde unquam poteſt: quod quidem ſaepiſſime in hujuſce *petechialis* febris conſtitutione obſervare nobis datum fuit.

CCCXXVII. Inter mitiora *purgantia*, quibus tunc, quoties opus eſſet, initio hujuſce morbi utebar, ſive mavis ſolventia (ex quorum actione nullum unquam, ne minimum quidem, AEgrotis tunc mihi commiſſis noxam ſubortam fuiſſe novi, quin potius, & faciliorem, tutioremque ſanationem) familiaris ut plurimum mihi erat Sirupus ex Floribus Perſicorum, aut Roſitus aureus in aqua deſtillata glandium Perſicorum exhibitus. Quibus vero haec non arridebant pharmaca, aut tutiore alio uti conſonum erat, ad praedictam infuſionem foliorum Sennae, cum Rhabarbaro, & Tartaro in eadem aqua factam confugiebam addendo ſimul congruam doſim, aut alterutrius dicti Sirupi, aut Mannae. Verum ſi inanes dejiciendi conatus, ſitu premitus urgeret (quod perſaepe tunc evenit) a tenaci admodum, atque ſtimulante maxime bile *Inteſtinorum* tunicis, aut propriis vaſis infixa, intro morbi pendentes (quae quidem etſi in modica plerumque copia iiſdem conſiſteret, tamen ob nativum ſuum gluten praedictis partibus ſtricte inhaerent, ipſas admodum irritaret, eaſdemque ad frequentes enormes contractiones cogendo, moleſtos, frequentiſſimoſque dejiciendi conatus progigneret) tunc inquam ad uſum floris Caſſiae recenter extractae una cum Pulpa Tamarindorum confugiebam. Certe tamen aſſerere poſſum, me tutius omnibus, magiſque expeditum remedium tunc expertum fuiſſe, quum *Ypecacuanha* modo ſupradicto uſus fui, maxime cum illico ciendi vomitum veridicae indicationes adeſſent, nullaeque aliunde hunc obſtarent contrariae rationes.

CCCXXVIII. Quamvis mitioribus

bus hiſce iterum praeſidiis pro certo ſemper haberem, nullas penitus in *Inteſtinorum* fibris vehementes, minuſque congruas contractiones, aut abraſiones produci poſſe: nihilo tamen ſecius optime noſcens, a nullis unquam, etſi magis blandis hujuſcemodi medicamentis Alvum ſolicitari poſſe, niſi eorundem vi analoga in *Inteſtinis* ipſis irritatio ſuſcitaretur. Ideo, ut, & huic proſpicere ſatis incommodo poſſem, duabus, tribuſve horis poſt aſſumptum pharmacum, praecipue poſt primas egeſtiones, aquae ſimplicis, aut ſimul addito Mali medici ſucco recenter expreſſo, copioſos cyathos Aegrotis exhiberi iteratis vicibus curabam. Eo autem congruum magis praeſidium hoc arbitrabar, quo magis de bilioſis Corporibus, magiſque gracilibus ageretur; in quibus tum ad peccantis humoris fervorem provide compeſcendum optime convenire videbatur, tum ad laxandas, atque humectandas *Inteſtinorum* tunicas, quae, eadem ratione, ut purgantis remedii ſtimulantur, ut diximus, contrahuntur, exſiccanturque. Praeter haec adnotanda tunc etiam merito erat bilioſi ejuſdem humoris craſſities in hiſce febribus paſſim familiaris, quam neceſſario ſimul oportebat diſſolvere, fluidioremque, juxta Hippocratis mentem, facere, ut facilius, ut citius, tutiuſque adhibiti remedii actioni auſcultaret. Non ſemel, quoties laxare ſic magis fibras opus eſſet, loco praedictae aquae copioſe ſumendae, ſerum Lactis optime depuratum poſt ſingulas quaſcunque egeſtiones plures, & copioſe ſumendum eſſe, utiliter docebam. Quotteſcunque tamen initio morbi Alvus ex ſe ſatis flueret, nullaque ex praedictis incommoda vigerent, *purgationem* neceſſario expetentia, maxime in extenuatis Corporibus purgans remedium quodvis omittebam, ſolo emolliente *Clyſtere* quandoque contentus.

CCCXXIX. Dum haec profero, non deerunt quamplurimi (ſicuti nec defuerunt tunc etiam) qui adhibitam tunc *purgationem*, etſi ſaniore praedicto modo uſurpatam penitus condemnare jure, ac merito poſſe contendent, utpote a purgantibus omnimode alieni. Ideo cum iſti ſententiam ſuam, quamplurimis non ſpernendis rationibus partim ab experientia, ut ajunt, partim ab auctoritate, atque praeſertim a divini Senis oraculo mutuatis, tam viriliter tueri ſe poſſe depraedicent, ut oppoſitam funditus evertendam eſſe arbitrentur, non abs re futurum fore exiſtimo, ſi rem hanc breviore, quo licebit modo, arrepta occaſione perſcrutemur; ut inde cuique pateat, me tali utentem methodo non chimaerice, neque ex propriae opinionis tenacitate, ſed tutioris ratiocinii lumine ductum tunc ſic egiſſe. Idque AEgrotis ipſis perquam utile evadet, quorum perſaepe tutior, citiorque ſalus a purgante remedio initio morbi dextere uſurpato dependet, cujus ope toties futuris in poſterum *criticis* naturae motibus via ſternitur, atque anſa commode praebetur.

Pre-

CCCXXX. Profecto praecipuae, quae paſſim contra *purgationem* afferri ſolent rationes, non aliunde melius, quam ab Hippocraticis ſententiis mutuari poſſunt. Eſto igitur ſic primo ex Hippocrate (178) *in acutis affectionibus raro, & in principiis purgante utendum, atque hoc diligenter prius adhibita cautione faciendum.* Sententiae huic non immerito adhaerens Baglivius varia tradidit praecepta, atque praeſertim ſic diſtincte docuit. (179) *In principiis febrium acutarum cave a purgantibus, cave pariter a remediis nimium volatilibus, & vehementibus: crudo namque existente adhuc morbo, vel educes, quae educenda non ſunt, vel augebis febrem, vel ingulabis Aegrotum.* Neceſſarias haſce *cruditatis*, & *coctionis* animadverſiones ante humorum *purgationem* habendas ſemper eſſe, ſatis ante ipſum divinus Senex monuerat. (180) *Concocta purgare, & movere oportet, non cruda, neque in principiis, niſi turgeant. Plurima vero non turgent.* Huic alter adjungitur ejuſdem Praeceptoris aphoriſmus. (181) *Corpora ubi quis purgare voluerit, facile fluentia reddere oportet.* Cum hoc alter omnimode convenit, in quo & modum ad dirigendas, ſi opus fuerit, ſuperius, aut inferius *purgationes* idem optime docet. (182) *Corpora oportet, ubi quis purgare vult, facile fluentia reddere. Et ſiquidem velis efficere facile fluentia ſurſum, Alvum ſiſtere; ſi vero deorſum, humectare.*

CCCXXXI. Hiſce praeſertim ſententiis adhaerent omnes, qui *purgationem* quamlibet initio morborum quorumcumque indiſcriminatim, & ſemper condemnant: tempore qui abſolute exiſtimant idoneas tunc humorum *coctiones* haberi nunquam poſſe. Illis facem praebere putatur laudatus toties perſpicaciſſimus Hecquetus, praeter caeteros, qui tum in Commentario ſuprapoſitorum aphoriſmorum, tum fuſius in aureo tractatu ſuo *de purganda Medicina* &c. Item hanc optime diremit, atque maleſanos *purgationis* ſolicitos nimis amatores ſolidiſſimis adortus rationibus. Si autem Hippocratis ſententias haſce rite, abſque ullis praejudiciis perpendamus, una cum aliis quibuslibet inde petitis ſanioribus ratiocinationibus, quas tum Hecquetus, tum alii contra *purgationem* improperam proferunt: haec omnia ad deficientem *concoctionem* (quod maxime initio acutorum animadvertendum eſſe indicans) referenda eſſe, quilibet ſtatim intelliget. Quamobrem, antequam rationes iſtas, atque Hippocratis ſuprapoſita dogmata cum ſervata a me methodo conferamus; quid vere ſub *coctionis* hujuſce nomine intelligendum ſit, cum ſanioribus ſedulo perſcrutari, atque adamuſſim explicare oportebit.

CCCXXXII. Nemo certe, meo judicio, clarius, nemo rationabilius docuit, quid ſit tam decantata haec humorum *coctio*, quam laudatus tonſes

(178) *Hippoc. Aphor.* 24. *Sect.* 1. (179) *Baglivius de febr. in genere.*
(180) *Idem Aphor.* 22. *Sect.* 1. (181) *Hippoc. Aphor.* 9. *Sect.* 2.
(182) *Idem Aphor.* 60. *Sect.* 2.

ter Hecquetius (183) dum de *cruditate* humorum, & *coctione* haſe fuſè, diluc ideque agit. Poſtquam enim ibidem optimè explicavit, quam falſo *coctionis* haec actio a *caloris* ſpeciali vi, aut *volatilizantium*, ut ipſe notat, fuſorium, aut ſulphuris, *abſorbentium*, *concentrantium*, aut *alcalium* lixivioſorum, derivare nonnulli contenderint, pergit oſtendere, quomodo *coctio* in ſpeciali eum fluidorum, tum ſolidorum diſpoſitione conſiſtat. Dicit enim ibidem, *unicam illam ſuccorum temperiem, quae coctio eſt, commutationem eſſe liquidorum non mirandam, ſed mollem, ſed exquiſitam, ſed levem, eamque a ſolidorum tractabilitate, ſyſtole, & oſcillatione perpetuam, ſed leni, forte, ſed molli, mitis, ſed efficaci elaboratam. Porro coctionis fructus eſt, & ſequaculum ſecretionum facilitas, ordo, & ſinceritas, quibus fit, ut ſuas directiones, tempora, & vices ſervent.* Unde concludas licet definiendam venire *coctionem his verbis, quae Hippocratis ſunt, conceptam humorum commoderationem, permixtionem, & contemperationem; cruditatem vero* (ut idem loquitur) *incommoderationem* aut ut idem Auctor paulo poſtea ſubdit: *Cruditatis nomine duo importare neceſſe eſt, deviantem liquidorum motum, eorumdemque trituræ defectum.*

CCCXXXIII. Hic poſita genuina *coctionis*, *cruditatiſque* idea, facile eſt intellectu cur, & quomodo in quocunque morbo utrumque, tum *coctionis*, tum *cruditatis* tempus attendendum ſedulo ſit; ut hoc nempe a *purgatione* ſapienter ex toto tempore Medicus, ne cito nimis naturam ad *ſecretiones*, indeque ad *excretiones* quaslibet dirigat, ad quas tunc non niſi per vim, & temere coacta perſiceretur. Ubi autem, ut naturae morbus providerit ſequendo, humores ab ipſa rite ... praeparatos, atque ad *excretoria* congrua organa jam propulſos, dexterè educet. Quaecunque autem ea ſit occurrentis cujusvis ſpecialis morbi *primaria*, atque *immediata* cauſa, ſive a ſolidis tantum, ſive a fluidis, ſive ab utriſque quomodocunque derivanda, verum ſemper eſt, humorum inde *deviationes*, *ſtagnationes*, atque *alterationes*, ſi non *primario*, ſaltem *ſecundario* variis modis evenire, propter quas rectum totius *animalis Oeconomiae* moderamen ſurſdeque vertitur, atque proinde *ſecretiones* quaelibet, *excretionesque* eadem ratione peſſime fiunt. Quapropter, ut ad nativum ſtatum reducatur Corpus (etiamſi *primaria* laeſio in ſolidis vigeat, quae profecto tolli omnimode haudquaquam poteſt, niſi oreae inde humorum concretiones, aut craſſities ſolvantur) ſtagnantes humores diductos, ſeu craſſiores redditos, quicunque li ſint, ad motum ſolicitare, aut attenuare oportet. Quod ſi ipſi jam in *circulationis* arcubus cum tota maſſa redacti ſint, ad *ſecretoria* propria organa propellendi ſunt, et per ipſa confuetis adminiculis opportune excernantur. Quare, ſive peccantes humores jam ſtagnantes ſupponere velimus, ſive etiam cum tota maſſa intime mixtos, jamque

(183) *Hecquet de purg. Med. Cap.* 17.

quae adhuc *crudus*, utrinque praevia naturae congrua actio neceſſaria ipſis eſt, quam *coctionem* dicimus, antequam nempe *purgationem* ſubire coacti ipſi ſint. Etenim oportet primo ut hujuſmodi humores (ſi eos ſtagnantes arbitramur) idoneo ſolidorum agentium, & reagentium auxilio diſſolvantur, attenuenturque, ut, aut ruptis aggeribus, poſtea inde congruo tempore prodeant, aut contiguarum venarum, ſeu *lymphaticarum* ductuum meatus ſubire queant, obſitamque partem liberando, ſic in circulum cum tota ſanguinea maſſa redigantur. Verum cum hoc haberi neutiquam poſſit, niſi apta contiguorum ſolidorum vibratione, & congrua laxitate, humorum in vaſa reſiduum non omnimode obſtante, ideo inde ſatis deducitur, quomodo *coctio* cum laudabilem humorum fluiditatem, tum ſolidorum congruam diſpoſitionem importet, ut cum praeclariſſimo Hecqueto ſupra ſtatuimus. Si autem humores iſti, quomodocunque peccantes, cum tota humorum maſſa promiſcue in circulum agi ſupponantur, propria prius indigent *trituratione*, & *comminutione*, ut in determinatae cujuſvis molis, & figurae moleculas redigantur, quae ideo idoneae fiant, *ſeparatoriis* alicujus visceris cribris permeandis, ut poſtea ſecernantur, atque excernantur. Ad quod pariter ſolidorum requiritur proportionata actio, ſine qua tam neceſſarium opus perficere neutiquam natura potis eſſet.

CCCXXXIV. Siquis ideo ineunte vix morbo, cujuſvis ille indolis eſſet, humorum hujuſcemodi ſeparationem ſtatim promovere tentaret. Eo audentius, eo incongrue magis ageret, quo minus fluidi ille facti eſſent, minuſque diſpoſita ſolida, ut optatis eorundem ſecretionibus opem ferrent, atque, quod magis intereſt, natura adhuc ex toto indifferens eſſet, ut per hoc potius, quam per illud *emunctoriorum excretionem* moliri tentaret maxime cum eodem ſemper modo ipſa neutiquam operetur. In hoc certe caſu, qui *cruditatis* tempore, talia maleſano conſilio expeteret, jure, meritoque Hippocratis exprobrationes ſibi aſciſceret, atque contra allata ſupra ejuſdem dogmata temere progrederetur. Aſt (ut in caſu noſtro de hiſce ſpecialiter diſſeramus) tunc notum cuique erat, ex ſuperpoſitis ratiociníis, in hiſce febribus copioſae, atque praeter modum aeſtuantis bilis dominium, quae partim cum univerſa ſanguinis maſſa in circulum acta, partim in conſuetis *biliariis celatoriis* ſecreta, & ſtagnans febriles fervidos ſanguinis tumultus excitaret, in ſolida quaeque vehementer agens, eaque in *ſpaſmodicas* fortes cogens contractiones, unde *ſymptomatum* quorumcunque ratio petenda erat.

CCCXXXV. Profecto, dum bilis haec cum ſanguine intime mixta erat, aut in *biliariis* Hepatis conſinis reſtitans partim, craſſa admodum erat, & glutinoſa, *cruditatis* tempore, nullis unquam auxiliis educi, neque per vim poterat, neque tunc purgantia validiora propinare pro ejuſdem promovenda *excretione*, ſolida-

ſolidaque ipſa ad enormes ſic contractiones cogere, idem prorſus erat, ac aerem verberare, quin immo & novis humorum *fluxibus*, eorundemque pejoribus novis tumultibus anſam praebere, tum & lympham in fontem, loco peccantis bilis, velle educere. Sic (184) *crudo nempe exiſtente morbo* (ut iterum expertiſſime Baglivii verbis utar) *vel educes, quae educenda non ſunt, vel augebis febrem, vel ingulabis aegrotum*. Praevia opus eſt antea hujusce bilis diſſolutione, ut a tota maſsa ſecedat, ejuſdemque ad *biliosa colatoria* praevio tranſitu, ut educi poſſit: quod utrumque tam expetitam naturae *coctionem* importat, quam modo citius, modo tardius, progrediente morbo ipſa perficit, & melius etiam, ſi adjutrices manus provide Medicus adhibeat, ipſius ſequens greſsus, non eam praematute cogens. In hoc certe ſenſu *purgationem* initio harum febrium non convenire, quin immo & pernicioſam maxime eſse, cum Hippocrate rationabiliter ſemper putavi, eamtamen intelligens *purgationem*, quae validioribus ideo purgantibus perficienda eſset, quorum ope nondum praeparatus, ſeu (ut cum Hippocrate loquar) nondum fluidus factus bilioſus humor tunc ſic audacter, & inconſiderate educi poſſet.

CCCXXXVI. Hinc dum levioribus ſupra recenſitis purgantibus initio morbi uti arbitrabar, non morbificam ex toto educere vere cauſam in animo habebam. Hoc enim ideo incongruum magis eſse, atque praeter rationem exiſtimabam; quia certo certius ſemper noveram tum hoſce, tum alios acutos morbos ſtatutum peculiare tempus ad neceſsariam perficiendam *coctionem* requirentes, nullis unquam remediis citius terminari unquam poſse: quod in hiſce praeſertim febribus verum ſemper compertum fuiſse, obſervavimus. Etenim nunquam ante decimam quartam diem omnimode ſolvebantur, & quandoque etiam ultro magis curſum ſuum protrahebant. Eo tantum idcirco conſilio ductus mitiſſimis hiſce ſuaviter agentibus purgantibus, ſive mavis lenientibus, aut laxantibus remediis utebar: quod certe putarem, neceſse eſse in hiſce febribus expeditas illas aſſatim reddere vias, per quas unice, & ſemper natura *criſes* moliri ſolita fuerat, quibus obſtare maxime poterant, & plerumque ſolebant excrementitiae quaeque materies in *Inteſtinorum* cavitatibus latitantes, *ſecretorios* tum bilis, tum & *Peyerianus* etiam glandularum *Inteſtinalium* porulos comprimendo, atque obturando. Hoc autem non immature erat naturam cogere, ſed liberiorem tantum futuris in decurſu morbi *excretionibus* ſemitam tuto, leniterque parare.

CCCXXXVII. Eamvero ſi ad violentioribus remediis ſolida concutientibus, atque ab ipſis per vim humores valide emungentibus praeſtare tentaſsem, me inconſulto, & temere nimis ſic egiſse quilibet noſceret. Verum purgantia illa, quibus utebar, talis ſemper fuiſse indolis animadverti, ut, ſi quae adeſſent

(184) *Baglivius loco ſupra citat.*

ſent jam paratae in *Inteſtinis* materies, eas leniter educeremus ſi nullae adeſſent, additis inde aquae copioſis potionibus, *Inteſtina* ipſa diluerent. Hocne igitur erat *cruda* educere? *Cruda* medicari? atque *momentaneo* humores praemature ad exitum ſollicitare? Si *Inteſtina* tantum diluere, atque a latitantibus ſordibus, leniſſimis, blandiſque remediis expurgare, ſic quaerebam? Nec fruſtranea penitus mihi videbatur hujuſcemodi ſolicita *Inteſtinorum expurgatio*, initio iſtarum febrium peracta; etiamſi diſpoſitos nondum ad exitum noxios humores eſſe ego quoque noſcerem. Etenim verum eſt, quod, caetera paribus, cujuſvis humoris ſeparatio, & *excretio* eo facilius habetur, quo magis ampli, & expediti ſunt *ſecretorii* meatus, in quibus eo minor occurrit *reſiſtentia*, quo minus compreſſi ſunt, minuſque foedati. Quamobrem, dilutis ſic *Inteſtinorum* cavitatibus, atque leviter initio expurgatis, facilior fiebat aditus, ut tum bilis per proprios ductus congruo tempore excerneretur, tum per *Inteſtinales* innumeras dictas glandulas totum ſecretionis reliquum opus perficere natura poſſet. Si quis autem fortaſſe ignoraret, quanti momenti, quantaeque utilitatis ſint minimae hae, ac pene infinitae numero *Inteſtinorum* glandulae, ad copioſiſſimas in morbis perficiendas *excretiones*, eruditiſſimum conſulat Freind (185) qui praeſertim de *excretione Inteſtinali* agens, docet, glandulas haſce, ex Peyeri invento detectas, maximam humorum copiam in cavitatem *Inteſtinorum* eructare commode, & perquam brevi poſſe. Neque tunc ad id intelligendum auctoritate, aut ratione ulteriori opus erat, cum experientia ipſa per ſe ſatis loqueretur. Plerumque enim in hac conſtitutione copioſiſſimas, ut diximus, progrediente morbo, hujuſmodi excretiones per Alvum ad plures etiam dies protractas vidimus; quarum tantummodo beneficio tutior morbi ſolutio omni jure adſcribenda erat.

CCCXXXVIII. Nec tantum non incongruas, non pernicioſas, non inutiles *purgationes* haſce, dictis remediis peractas, verum etiam necesſitatis tunc utplurimum fuiſſe, facile eſt cognitu. Peculiares omnitam circumſtantiis in ſaginatis admodum corporibus, gulae nimium indulgentibus, atque craſſioribus omnis generis edulis ad ſatietatem repletis; in quibus congruae *purgationis* tunc denegare neceſſitatem, idem prorſus erat, ac ſaniores Medicinae canones a fundamentis reſpuere. *Quae a repletione fiunt, evacuatione curantur*, docet ſaepiſſime divinus Senex. Quid nam dicendum erat de AEgrotis illis, in quibus primis etiam febris diebus, cum amaritie maxima Oris, linguae citrino colore, ſtomachi gravamine, nauſea &c. inanes vomendi conatus, non raro etiam cum biliosae virentis, aut flavae materiei excretione occurrebant? quod ſaepiſſime vidimus. Nonne manifeſta haec erant *turgentiae* verae fidiſſima notacula? Quare ergo in hujuſmodi *turgentia*

(185) *Freind. Com. de febr.* 7.

purgatione temperandum tam ſcrupuloſe erat, quando hoc & in principiis acutarum febrium, & morborum quorumlibet faciendum indicat Hippocrates ipſe? In hiſce circumſtantiis (186) *Sane vomitionem propinare* (loquor cum expertiſſimo Sydenhamio) *ubi ejuſmodi praegreſſa eſt vomendi proclivitas, adeo eſt neceſſarium, ut niſi humor ille expellitur, in ſentinam quamplurimum malorum difficilium ſit abiturus, quae exitum fugent Medico, toto durante Medicationis tempore, AEgrumque in haud leve periculum conjiciunt. Ex harum praecipuis, & maxime ſolitis eſt Diarrhoea, quae non plerumque in defervescentia febris conſequitur; quotieſcunque emetica, quando ea ſuadebat indicatio, omiſſa fuere &c.*

CCCXXXIX Hujuſmodi incommoda, omiſſo *emetico* initio morbi a natura ipſa ſatis indicato, evenire paſſim obſervavimus; quibus adjungebantur *cardialgicae paſſiones*, Ventris *tenſiones*, febriles majores aeſtus, ac praeſertim difficilior morbi judicatio. Plerumque enim illi, quibus in hiſce circumſtantiis congrua bilis *expurgatio* initio omiſſa fuerat, difficilius, & tardius optatam valetudinem adipiſci poterant. (187) *Quae ducere oportet, quo maxime vergunt, eo ducenda per loca convenientia.* Si ergo natura ipſa initio iſtarum febrium excretionem hanc indicabat, & moliebatur; quare ipſam omittere Medicus debebat, ejuſdem caeteroquin fidelis ſectator? Nec quidpiam hic refert dicere, quod aliquando, propinato *emetico*, tam modicam bilis copiam AEgroti vomerent, ut vix perceptibile parum videretur, quidnam inde levaminis capere iiſi poſſent. Quamvis ratio id difficile admodum probare queat, experientia tamen ex ſe ſola ſatis loquitur, quod & ipſe admiratus eſt Sydenhamius (188) *Saepe miratus ſum* (inquit ipſe) *dum forte materiam vomitu rejectam aliquando curioſe contemplabar, eamque neque mole valde ſpectabilem, nec pravis qualitatibus inſignem, qui factum fuerit, ut AEgri tantum levaminis exinde ſenſerint, nempe vomitu peracto, ſarva illa ſymptomata (nauſea E. G., anxietas, jactationes, ſuſpiria luctuoſa, linguae nigredo) quae & ipſos excruciaverant, & Adſtantes perterrefecerant, mitigari ſolent, ac ſolvi.* Profecto, etiamſi, *emetico* ut, magna humoris peccantis copia non educatur, ob excitatam tamen in ventriculo *contractionem, concuſſionem*que (quae proinde, ratione *conſanguitatis, Inteſtinis* etiam, atque adnexis aliis partibus communicatur) excretiones omnes, & bilis praeſertim ſollicitantur. unde fit, quod licet iſta per vomitum non ſemper educi ſatis queat, ad motum inde eadem ratione ſollicitata, per inferiora faciliorem aditum obtineat; quod pluries tunc evenit, cum poſt aſſumptum *emeticum* parum vomendo AEgroti, magnam bilis copiam per Alvum paulo poſtea dejecerunt.

CCCXL. Hinc quotieſcunque manifeſta adeant ſigna *emetici* uſum indicantia, aliunde tamen conſueta emet-

(186) *Sydenh. conſtit. febr. cont. ann.* 1661. 62. 63. 64.
(187) *Hippoc. Aphor.* 21. *Sect.* 1. (188) *Sydenh. loco ſupra citat.*

emergerent validiora [illegible], eundem propemodum effectum per inferiora obtineri toties vidi, idoneo adhibito purgante, ex mitioribus tamen, ut ſupra indicavimus. Aſt utrumque in hiſce caſibus ſemper, & omnimode omittere, a recta curationis methodo temere aberrare erat. Niſi enim *purgationis* defectum, ſuperveniente diarrhoea, natura ſatis ſupplere poterat; raro admodum Ægroti Mortis ictum effugiebant. Sunt qui fortaſſe putabunt, bilioſos hoſce humores a natura ipſa toto morbi decurſu expulſos, non a cauſam, ſed effectum ipſius Morbi dicendos eſſe: unde certe deducent purgantia, initio morbi, ideo nunquam convenire, quia ſolidas irritando partes, fluidaque ipſa nimium diſſolvendo, incongruas haſce hoſtiles ſuſcitant *ſecretiones, excretioneſque*, quas raro pro *criticis*, plerumque pro *ſymptomaticis* habendas eſſe arbitrantur. Aſt dicant quaeſo, qui ſic loquuntur: effectuſne tantum morbi dicentur, & mere *ſymptomaticae excretiones* bilioſae iſtae, quae ſemper cum levamine fiebant? Quibus deficientibus graviora reddebantur *ſymptomata*, morbuſque pejus ſemper ruebat, aut ſaltem diutius protrahebatur? Quoties morbi a bilis dominio ſpecialiter derivantur, iis ob eandem penitus rationem, mutatis mutandis, *purgatio* convenit; propter quam, & ſanguinis miſſio morbis aliis neceſſario competit; qui ab exuberante, aut remorato in aliqua parte ſanguine unice dependent. Hinc & Baglivius ipſe, quamvis in principio harum febrium a *purgationibus* cavendum eſſe docuerit; in progreſſu tamen, & *Clyſteribus*, & *purgationibus* frequenter, & utiliter ſe uſum quamplurimes fuiſſe aperte teſtatur, dum ait (189) *Humorum apparatum e Meſenterio quamcitiſſime educo, Clyſteres etiam bis in die iniicio, purgationes frequenter praeſcribo, & totam dirigo indicationem in educendo per purgationes meſenterico apparatu, poſthabitis diaphoreticis, & inutilibus, ne dicam nocivis, teſtaceis pulveribus.* Utiliſſimum hoc eſt praeceptum in ejuſmodi febribus ſcrupuloſe, atque ad amuſſim ſervandum, quo plerumque iſtarum curationum rationem dirigens, fauſto tunc utique omine rem mihi ceſſiſſe novi.

CCCXLI. Non deſunt, qui huiuſcemodi *purgationis* indicationi ſatisfacere ſe poſſe putant, ſolo amygdalarum dulcium Oleo tum in principio, tum in progreſſu harum febrium exhibito. Profecto remedium hoc, utpote ab omni ſtimulo alienum, omnem meretur laudem; maxime dum, contractis nimis exiſtentibus ſolidorum fibrillis, timendum merito eſt, ne purgantis cujuſvis vi in violentiores contractiones ipſae redigantur, propter quas, impedito ſucceſſive fluentium humorum motu, eorundem poſtea *ſtagnationes*, & inflammationes eveniant: quod a praepoſtero purgantium validiorum uſu eveniſſe non ſemel novimus. In hujuſcemodi ideo caſibus (maxime cum ultro de organica ſpeciali laeſione, a qua primaria febris proficiſcatur, timendum ſit) ſi materia

(189) *Baglivius loco ultimo citat.*

etiam exigeat, optimum, & neceſſarium conſilium eſt ad oleum amygdalarum dulcium confugere, quod ſimul, & humorum corroſivorum aeſtus, eorumdem minimas particulas irretiendo, compeſcit, & ſolidorum ſimul corrugationes, laxando, mirabiliter tollit. Quapropter dum ſingultus, aut *cardialgicae paſſiones*, aut *tympanicae* Ventris *tenſiones*, aut alia hujuſcemodi *ſymptomata* a forte ſolidorum *contractione* in hiſce febribus derivata occurrebant ad hoc remedium, tanquam ad ſacram anchoram confugere perquam utiliter conſuevi. Aſt dum, tetro morbo, ſpontanea haec ad vomitum excitamenta, non a ſola ſolidorum *contractione*, ſed a bilis aeſtuantis fervore proficiſcebantur, Oleum hoc propinare, idem prorſus erat, ac morbum ſuaviter, & blande lenire, ſeu melius tantum titillare. Addam ultro, quod quotieſcumque in hiſce circumſtantiis prope *biliarios* ductus, atque in *Inteſtinis* ipſis magis tenax, & viſcida adeſſet bilis tantum abeſt, quod ab uſu hujuſce Olei quidquam levaminis caperent AEgri; ut potius inde moleſtiſſimae, & graves emergerent *paſſiones*, aliaque non levia *ſymptomata* eo quia oleoſae illae particulae cum glutinoſis bilioſis dictis irretitae, difficili admodum negotio removeri inde poterant: unde & ponderis, & irritationis ſenſus quod quidem ſaepiſſime atique evenire potuit. Oportebat tunc ad idoneum magis, magiſque efficax remedium confugere, quod hoſtilem citius humorem educere poſſet, aut ſaltem ipſi viam melius adaperire. Nec juvat hic opponere, quod oleum hoc, utpote blandum leniens remedium, AEgrotos minus fatiget quam toties novimus tum in aliis ſupra circumſtantiis, tum & in aliis etiam, ab illo graves ſtomachi *paſſiones*, & vomitus ſuſcitari, quas a nullo mitiore purgante produci unquam obſervavimus. Oleum enim, utpote tenax maxime, atque ad motum pariter iners ſuperficiei Ventriculi, atque *Inteſtinorum* maxime adhaeret, difficilique adorndum modo ultro progredi poteſt, maxime cum tenaces aliae, & mucoſae praeexiſtant materies, quarum ſuperare *reſiſtentiam* haudquaquam poſſit. Hanc potiſſimum ob cauſam non ſemel tunc, glutinoſa magis vigente bile, nocuam quammaxime evaſiſſe novi *eclyſium*, cujus ope eo magis fortes ventriculi *paſſiones*, & ventris tormina, quam a purgantibus mihi familiaribus remedis, ſuſcitare conſueverant. Quare ab hoc remedio tunc ſemper abſtinere ſatius duxi, atque ut plurimum curabo, ipſum ad oris gratioſam delectationem potius, quam ad AEgrotorum utilitatem plerumque conferre, putans.

CCCXLII. Exhibito mitiore purgante ſupradicto, aut, ubi ita opus eſſet, ſequenti die iterum ſanguinis emiſſionem ex Pede celebrari jubebam in congrua doſi, quae AEgrotorum vires, & morbi vehementiam reſpiceret. Interim praecipua mihi cura aderat, ut copioſas aquae acidulae potiones cum Mali medici ſucco ſaepiſſime ſumendas etiam, atque etiam commendarem,

rem, quae, meo judicio, omnem in hujuſmodi curationibus paginam adimplere commode poterant; tum ut glutinoſam diſſolverem bilem, eamque ad exitum facilius diſponerem; tum ut eadem ratione febriles compeſcerem aeſtus, totiuſque ſanguineae maſſae tumultuarios furores ſedarem. Hinc quantum hiſce potionibus delectabantur AEgroti, tantum inde levaminis habebant. Unde & acidulas haſce copioſas potiones pro ſpeciali cardiaco in hiſce febribus ſemper habui, optime cum eruditiſſimo Boerhaave hujuſce aevi Medico celeberrimo noſcens, quod (190) *Cardiacum eſt proprie quidquid auget vim animalem movendi muſculos, & vim naturalem movendi fluida;* ſeu quod idem eſt, quidquid *morbificam* cauſam deſtruens, aut ſaltem retundens, deperditum ſolidis reſtituit tonum, fluidiſque congruam mobilitatem conciliat, propter quod utrinque operatum emergit aequilibrium, unicum & perenne vegetiorum in Corpore noſtro motuum omnium principium. Non enim nomine *cardiaci* volatilia ſemper, atque diſſolventia, magiſque activa remedia intelligenda ſunt (191) *quoniam id, quod uni cardiacum eſt, idem fit alteri venenum:* quod in noſtro caſu verum competenti merito poterat. Hujuſmodi namque *cardiaca* ſanguinem attenuantia, mobilem etiam magis, atque activum reddere, eadem ratione, bilem poterant, atque proinde morbi cauſam magis, magiſque fovere. Hinc cum aliunde notum ſatis eſſet, a furibundis hiſce biliſaeſtibus effraenatos tum ſolidorum, tum fluidorum enormes tumultus ſuſcitari: ut homogeneus magis, ſeu laudabilior eorundem reſtitueretur motus (quod unice *cardiacorum* uſum neceſſario expetebat) nullum magis congruum, magiſque efficax praeſidium erat, quam ad acidas haſce potiones frequenter confugere: cum hac de cauſa idoneum magis haberetur inde *cardiacum*. Quamobrem inutiles penitus, ne dicam abſolute noxios, tunc arbitrabar pulveres illos omnes *bezoarticos*, ut ajunt, *alkalicos*, *diaphoreticos*, diſſolventes, aut alios hujuſcemodi. Ad hoſce quandoque, & quidem raro confugere tunc conſuevi, cum Adſtantium potius credulis opinionibus, quam indigentiae morbi ſatisfacere curabam. Peſſimo enim neſcio quo Artis noſtrae fato, ad ſpecialiter Medico ineſſe munus debet, ut non tantum ſaniorum remediorum ope AEgrotantibus ſibi commiſſis opitulari ſatagat: verum etiam ut politicis adminiculis propriae famae proſpiciat, ne forte, ſi ſpeciale quidpiam, etſi inane remedium omiſerit, moriente AEgroto, peſſime ideo illum ſuo munere functum fuiſſe credatur. Tunc autem ea tantum ſeligebam remedia, quae, niſi optatum AEgrotis levamen adferrent, ipſis tamen nocere haudquaquam poſſent. In Noſocomiis ideo, ubi libere magis agere mihi conceſſum erat, ſimpliciore hac methodo ſervata, citius & tutius, ab hoc morbo evaſiſſe AEgrotos utplurimum novi,

Q 3 paucas

(190) *Boerhaave de Virib. Medicam.* (191) *Idem ibidem.*

paucis admodum adhibitis remediis. Hinc dicere ſemper ſoleo, Nobiles viros eo minus tuto, eo pejus curari, quo magis a ſimplicitate deflectens Medicus illos multiplicibus, magiſque pretioſis remediis curare coactus eſt, ac ſi Divitum, & Nobilium Hominum ſalus canore redimenda ſit pretio, iiſque pompoſa, & ſpecioſa admodum remedia potius proſint, atque conveniant, quam ſimpliciora, & mere neceſſaria, quorum ope Paupetes facillime levantur. Alia tamen ratione Divitibus quandoque diverſa curatio congruit, enim verum ſit ſemper ex Seneca (192) *quod tam nullo aegrotamus genere, quam vivimus*; unde ibidem paulo antea ipſe animadverterat ſic: *Medicina quondam paucarum fuit ſcientia herbarum, quibus ſiſteretur fluens ſanguis, vulnera coirent paulatim: deinde in hanc pervenit multiplicem varietatem. Nec eſt mirum, tunc illam minus negotii habuiſſe, firmis adhuc, ſolidiſque corporibus, & facili cibo, nec per artem, voluptatemque corrupto. Qui poſtquam coepit, non ad tollendam, ſed ad irritandam famem quaeri, & inventae ſunt mille conditurae, quibus aviditas excitaretur, quae deſiderantibus alimenta erant, onera ſunt plenis.*

CCCXLIII. Primatus hiſce remediis, juxta morbi naturam, affectorumque Corporum quorumlibet diſpoſitiones in uſum provide revocatis, diluentia tantum acidula ſupradicta indeſinenter uſurpanda indicabam; ſicque ab aliis quibuslibet temperabam remediis, quae nimis credulo uſui pari praejudicio paſſim ſolent. Sciebam enim tranſgreſſis tunc primis morbi diebus, naturae ipſi muniis ineſſe potius, quam Medico, ut peccantes humores rite diſſolverentur, atque ad propria *ſecretoria* organa pervenirent, indeque neceſſariae fierent *criticae excretiones* (193) *Enim vero ut ſuae ſunt naturae viae* (pro ut doctiſſimus Hecquet animadvertit) *& viarum directiones, juxta quas ſervatur in ſanis functionum ordo, ſuae etiam ſunt ſub morbis naturae determinationes, ducta quarum illam ad ordinem functiones reſtituere mittitur, aut revocare. Ut autem mutatis illis directionibus, mutatur Corporis OEconomiae facies, mutatis hic determinationibus novatur morbus, novus enim, & praeter ordinem aſſurgunt ſymptomata, novus proinde morbus, moroſus in tantum, & difficilis, in quantum saevae temeritati fortius eſt, tum effectus naturae.* Quod hoc poſſit in curationibus morborum, ob nimiam Medicorum credulitatem, atque incongruam, noxiamque ſolicitudinem evenire, nemo eſt qui ignoret.

CCCXLIV. Duae ideo mihi tantum, adaucto morbo, *indicationes* aderant, quibus omni ſtudio ſatisfacere curabam: nempe ut primo occurrentibus in dies *ſymptomatibus* dextere proſpicerem: ſimulque magis fidos naturae motus ſedulo attendendo, eos ultro magis promoverem. Ut ſecundae huic ſatisfacerem *indicationi*, cum ex repetitis totius obſervationibus ſatis didiciſſem tutiores naturae motus in hiſce febribus per Alvi dejectiones ut pluri-

rimum

(192) *Seneca ep. 95. ad Lucill.* (193) *Hecquet Com. in Aphor. 20. Hipp. Sect. 1.*

animum commode compleris quoties Alvus inobediens eſſet, atque caeteroquin aliunde peccantis bilis aeſtus mihi ſatis innoteſcerent, *Clyſteres* ex Lacte, aliiſve hujuſmodi laxantes, atque emollientes quotidie adhiberi, & bis etiam in die, ſi opus eſſet, jubebam. Mirum profecto eſt quam facile, quam blande graviora inde miteſcerent *ſymptomata* omnia, quare quotidie Diſcipulis meis indicare non omittebam, praecipuam harum febrium ulteriorem curationem, frequenti enematum uſui tribuendam omni jure fuiſſe ut taceam ſanguinis ſufficientem emiſſionem, aliaque primis diebus uſurpata praeſidia, de quibus ſatis ſupra egimus. Si autem mediis *Clyſteribus* parum dejiciebant AEgroti (eo quia craſſior, & tenax magis bilis in ſuperioribus praecipue *inteſtinis*, aut ſaltem in eorundem confiniis reſidens, difficili admodum modo removeri inde poſſet) tunc ad diluentia praedicta ſaepius, & copioſius confugiendum eſſe monebam. Utilis etiam tunc maxime fuit in progreſſu morbi uſus Olei amygdalarum dulcium identidem in parva doſi uſurpati.

CCCXLV. Oleum hoc amygdalarum dulcium iteratis vicibus adhibitum, una cum repetitis laxantibus *Clyſteribus* jam ſupradictis, pleriſque etiam ſuccurrebat *ſymptomatibus* in hiſce febribus praeſertim familiaribus: vomitui nempe, atque *cardialgicis* aliis *Ventriculi paſſionibus*, Ventris doloribus, *Hyppocondriorum tenſionibus*, ſingultui, atque aliis hujuſmodi. *Anodynis* tamen ſimul utebar, juxta indigentiam, atque inter haec ea ſpecialiter ſeligebam, quae utilia toties expertus fueram ad *cardialgicas* haſce *paſſiones* in tertianis febribus ſedandas, prout ſupra oſtendi. Ideirco Sal Abſynthii cum Laudano, aut *mixtura ſtomatica* mihi familiaris, tutiſſimum remedium fuit, ad haec *ſymptomata* illico ſedanda; nunquam tamen omiſſis copioſis aquae potibus. Hiſce ſolis ſimplicioribus remediis quamplures ex hiſce AEgrotis ſervatos vidi, atque illos quoque, qui protracto ad plures dies continuo etiam ſingultu, cum univerſali Corporis refrigeratione, frequentibuſque vomendi conatibus, animam jam agere videbantur; prout ex peculiaribus obſervationibus poſtea patebit. Congruum tunc etiam pluries remedium fuit malvaticum meracum vinum, cujus ope *ventriculi*, atque *Inteſtinorum* fibrae magis elaſticae redditae, bilioſum facilius expellebant humorem, non neglectis tamen *Clyſteribus* ad id maxime conferentibus. Hiſce iiſdem de cauſis, quoties aderant *Hyppocondriorum tenſiones*, utilia erant fomenta emollientia ſimul, atque diſcutientia ſaepiſſime adhibita.

CCCXLVI. Praeter dicta *ſymptomata*, in ſummo morbi conflictu moleſto admodum Capitis gravamine vexabantur AEgroti, veternoſi fere inde facti, cum univerſali corpore maximo, humeros gravius afficiente. Tunc etiam ut plurimum *Oedematoſus* quidam tumor totum fere corpus occupabat, atque extremitates maxime, ſimulque tota facies pari ratione intumeſcebar, rubicundo magis, ac quaſi livido colore

perfuſa. Talia autem *phaenomena* tunc citius, & facilius evenire conſueverunt, quum copioſae magis, magiſque lividae *petechiae* apparerent. Quamobrem, cum haec omnia a lenteſcente maxime undecumque humorum motu fierent, praeſertim in minimis tubulis cutim pervadentibus, utiles admodum perſaepe evadebant *cucurbitulae* ſcarificatae humeris appoſitae, quarum ope plerumque ex dictis *ſymptomatibus* illico mitiora reddebantur. Neque id a ratione penitus alienum quiſpiam arbitrabitur, ſi ſpecialem *cucurbitularum* actionem attenderit. Namque ipſae valida quadam ſuctionis vi cutis fibras comprimunt, atque proinde latentes in ipſa *ſanguineos, lymphaticoſque* ductus. Qua de re ſtagnans in ipſis ſanguis, aut ſaltem lente admodum per ipſos fluens, ad motum maxime ſollicitatur. Quod ſi extra aream *circulationis* dejectus in interſtitiis cutis reſideat (prout ſupra de *petechiarum* origine agentes ſuppoſuimus) eadem ratione contiguos venarum meatus ſubire cogitur, ut iterum in *circulum* redigatur. Nec tantum in ipſa parte, cui *cucurbitulae* apponuntur, earundem actio ſiſtitur; ſed ultro etiam vim ſuam exercet. Nemo enim ignorat conſenſum mutuum partium omnium noſtri Corporis, qui praeſertim in cute jam obvius cuique eſt, ut oculis ipſis percipi ſaepiſſime queat. Quapropter hinc liquido conſtat, quanam ratione *cucurbitulae* tunc humeris applicatae, non ſolum lenteſcentes ibidem humores ad motum urgere valide poſſent, ſimulque torpeſcentem ſolidorum elaterem ſuſcitare, & roborare; verum etiam in diſſitis aliis partibus tum externis, tum internis pari modo agerent; quo ad opportunum magis, magiſque efficax erat, ut tunc *petechiae* inde magna ex parte evaneſcerent; tum ne obtenebrata minus illico redderetur mens, univerſali ſimul imminuto gravamine, & torpore, aliiſque pari ratione non parum remittentibus *ſymptomatibus*.

CCCXLVII. Quotieſcunque tamen dictum Capitis ſummum gravamen non urgeret, neque tam gravi veterno premerentur AEgroti, neque ſummopere tumeſceret facies, nec oculi admodum lenteſcente in ipſis ſanguine rubeſcerent; *cucurbitulas* penitus omittebam. Si enim conſuetus torpor undique Corpus detinebat, copioſiſque maxime *petechiis* tota cutis inſperſa eſſet, illarum loco ad univerſales fortes *frictiones* confugiendum eſſe tuto monebam, his etiam ſingulo die eas repetendo. Porro ſi frictionis vim maximi aeſtimandam eſſe in *cucurbitularum* uſu, ob plures cauſas, ſupra indicavimus; non minoris certe momenti cauſam videbitur univerſalis cutis compreſſio, atque corrugatio *frictionum* ope pluries excitata, ad praedicta ſolvendi *ſymptomata*. Idcirco, ut voti compos tutius evaderem, non ſicca manu, ſed oleo amygdalarum dulcium ſatis illinita frictiones tunc fieri curabam. Quin immo plerumque (quoties lenteſcentes in interſtitiis cutis humores diſſolvere efficacius, atque citius removere inde, velocioremq; in tota ſan-

ſanguinis maſſa motum excitare (opinabam) eidem oleo congrua doſis ſpiritus vini camphorati, una cum modica portione olei ſpicae volatiliſatis adjuncta erat, ut ſimul omnia pro idoneo linimento ſufficerent, ad frictiones peragendas. Hujuſce linimenti, iterataeque *frictionis* ope, omnium cutis meatus ſupradicta ratione aperiri melius poterant, ſimulque fibrae laxari, ut minor inde remaneret obex tam neceſſariae *perſpirationis* muneri obeundo. Poſtquam aperte docuit clariſſimus Desault (*) plurimi faciendas eſſe *frictiones* iteratas, & validas ad *podagricorum* humores craſſos incidendos, atque per inſenſibilem *perſpirationem* facile educendos; earundem maximam vim pluris ſic merito explicat. *Si nous donnons attention a la ſtructure de la peau, que Leuvenoek nous a developée, on ne peut ſe diſpenſer de croire donteſté, que cette friction apporte au rappel de la perſpiration dans les goutteux. Ces petites ecailles qui récouvrent la peau, ces petits canaux excretoires qui la débordent peuvent-ils manquer d'etre ouverts & relevés, lorſqu'on frotte une partie en tous ſens, allant & venant? peut-on douter que par une mile, & redoublée compreſſion qu'ils ſouffrent, on n'exprime la matiere qui y ſéjourne pour en procurer la ſortie?* Porro non ad id tantummodo tunc *frictiones* haſce quammaxime prodeſſe arbitrabar, verum quoque ad diſſolvendas, attenuandaſque concretí ſanguinis minimas portiones illas, quas una cum lympha in cute reſtitare, atque *petechias* efficere novimus. Quare diſſolutus inde, comminutuſque ſanguis ille, obtentas dicto modo *frictiones*, ad motum magis, magiſque ſolicitari ultro poterat, ut magis propinquos, hianteſque inde magis tubulos pervadens, ad *circulationis* aream iterum reduceretur. Etenim, ut notat praeclariſſimus Fridericus Hoffmannus (194) *Sola pedum paulo longior, & fortior frictio tantum valet, ut univerſam ſanguinis maſſam, atque etiam humorum in celeriorem motum, cum intenſiore calore, ut & perſpiratione, adducat.* Quod potiore jure de univerſalibus *frictionibus*, ut ſupra diximus, ſaepiſſime uſurpatis verum comperitur. Quare liquido conſtat, quomodo nam praeſidia haec, quae a pleriſque ad ſuppoſitam *petechiarum excretionem* promovendam, atque augendam tam ſoliſte in uſum revocari quondam conſueverant; atque nunc etiam a quamplurimis eadem ratione adhiberi ſolent; etiam in ſententia noſtra optima eſſent, atque merito convenirent hoc tantummodo ſervato diſcrimine, quod ſi alii Medici, ad augendas ſolum, atque multiplicandas *petechias frictionibus*, atque *unctionibus* utebantur: nos ad earundem citiorem, & faciliorem ſolutionem obtinendam, eaſdem maxime neceſſarias, utileſque eſſe arbitraremur.

CCCXLVIII Ejuſmodi *unctionum*, *frictionumque* univerſalium quotidie, atque bis etiam in die adhibitarum

(*) *Pierre Desault diſſertat. ſur la Goutte.*
(194) *Frider. Hoffman. Med. R. Syſt. Tom. 3. ſec. 1. cap. 6. n. 16.*

hibitarum ope, ſicuti in extimis minimis cubilis, ita & in majoribus proinde internis canalibus, laudabiliorem ſanguinis motum promovebam, majorem aequa ratione ſolidorum fibris tonum addens, ſeu vividiorem *elaſticitatem*, cum & majorem humoribus omnibus fluiditatem, atque ad motum faciliorem diſpoſitionem, quae (ob factas undecunque progrediente morbo ſtaſes) deperdi magis, magiſque quotidie videbatur. Hinc faciliores pari modo, magiſque ſolutae evadebant *ſecretiones* omnes, *excretioneſque*, atque *Inteſtinorum* praeſertim, quas diſtincte, utpote magis tutas, & hujuſce morbi enarratae cauſae magis congruentes, exterioribus ſupradictis remediis promovere non omittebam. Non ſemel tunc vidi, ſoluta ſatis Alvo, *Clyſterum* emollientium ope, bilioſiſque hinc ſuccedentibus congruis *excretionibus*, Capitis gravamen, & dolorem derepente imminui, atque etiam colli, & quidem citius, faciliuſque, quam ſi ad conſueta magis moleſta *revellentia*, quae in uſum paſſim revocari ſolent tunc fruſtra confugerem. Hinc magis ideo ulterius patebit primariam hujuſce febris omniumque ipſam comitantium *ſymptomatum* cauſam in imo Ventre ſpecialiter conſtitiſſe: unde & Caput quoque in conſenſum trahi ſolebat, ob patentem ſatis, licet nondum perfecte explicatam, communicationem Hepatis cum Capite, in gravioribus Capitis vulneribus a Chirurgis omnibus ſatis perſpectam; in quibus & vomitus, & *cardialgicas paſſiones*, & *abſceſſus* lethales poſtmodum in Hepate ob eandem cauſam plerumque ſuboriri, non eſt qui ignoret.

CCCII. Dum praeſidia haec varia ratione pro AEgrotantium varietate, *ſymptomatumque* peculiarium ſaevitie in uſum revocabam, *cardiacas*, ut ajunt, potiones quoque non omittebam, quas variis modis parari jubebam, atque cochleatim identidem ſumi, juxta morbi ſpecialem indigentiam. Hujuſmodi potiones (quas in rigoroſa vulgari ſenſu vere *cardiacas* non auſim abſolute dicere) quandoque utiles in hiſce morbis maxime eſſe, ob graviora quamplurima praeſertim compeſcenda *ſymptomata*, ſatis ratio', & experientia ipſa ſuadet. A ſpirituoſis enim hiſce aromaticis remediis (dummodo dextere, & cum cautione debita uſurpata fiat, neque nimia polleant activitate deſtruendis potius, quam reſtaurandis viribus idonea) neſcio quid actuoſum Corpori ſuppeditatur, quod non raro, & flaceſcentes Ventriculi defatigatas nimis in hiſce caſibus fibras elaſticas magis reddit, nec ex toto abſimilem in univerſo ſolidorum ſyſtemate fructum parit. Eodem tempore hinc etiam lenteſcentia undecunque fluida ad motum urgentur, comminuuntur, attenuanturque, atque proinde ab ipſis animalis tota OEconomia, fere dixerim, reficitur. Dum ad haec confugiebam praeſidia, a multiplicibus abhorrens *praeſcriptionibus*, ſimplicitatem, meliore qua poteram modo, ſemper curavi; Quare cum non eadem ſemper ſeſe mihi offerret indigentia, non eadem ſemper methodo

methodo eas parari jubebam. Attamen plerumque hujuſmodi fuit talium potionum mixtio.

℞. *Aq. Tot. Citri*
Pimpinellae añ. unc. 3.
Theriacal. River. unc. 1.
Confec. Alchermes ſcrupul. 4.
Succin. alb. praep.
Nitri purif. añ. drach. 1.
Syr. ex Corticibus citri unc. ſem. M. cap. cocleatim. Loco Succini quandoque Radicem *Contrahyervae* in pari doſi adjungebam. Si *cardialgicae* aderant *Ventriculi paſſiones*, ſi Alvus nimis fluebat, ſi vomitus urgebat; loco hujuſce potionis ad *mixturam ſtomaticam* confugiebam, quam ſupra de Tertianarum febrium *ſymptomatibus*, atque earundem curatione agentes, propoſuimus. Verum cum noſcerem, una cum variis humorum *fluxibus*, nervorum quoque malas affectiones ſuſcitari, a quibus non ſemel ſupra enarrata Capitis morboſa plurima *phaenomena* proficiſcebantur, cum ſtupore mentis, corporiſque torpore univerſali, tremoribus &c. ad volatilia etiam *nervina*, una cum diſſolventibus remediis aliis confugiebam. Sequens autem mixtura familiaris tunc mihi erat, eaque cum manifeſto levamine quamplurics uſus fui.

℞. *Aq. Meliſs. non ſpirituoſae*
Totius Citri añ. unc. 2. & ſem
Theriacal. River. unc. 1.
Confect. Hyacint. ſcrup. 4.
Tincturae electae Caſtor. ſcrupul. 2.
Spiritus Salis Armoniaci d. drach. ſem.
Sal. Volat. Succini ſcrup. ſem. aut ſcrup. 1.
Syr. de Tota Citro unc. ſem. M.

CCCL. Quoteſcunque, una cum recenſitis *ſymptomatibus*, delirium ſimul maxime, atque indeſinenter vigebat, cum magno faciei rubore, oculorum nitore, atque manifeſta adhuc in ſanguineorum tubulorum maxima *turgeſcentia* in *Adnata* praeſertim tunica; cum toties obſervaſſem naturam ipſam nil utilius tunc, quam *Haemorrhagias* Narium promovere, conſuetis hiſce ſalutaribus naturae motibus inhaerens, *Hirudines* Narium pinnis extrinſecus applicari monebam, modicamque inde ſanguinis copiam, cum manifeſto immediato AEgrotorum levamine, detrahi. Praeſidium hoc eo rationabilius, eutiuſque me amplecti poſſe putabam, quo magis ejuſdem naturae conſuetis *criſibus* accomodari videretur. Etenim cum (195) *Artis ſit naturae ductum ſequi, in iiſdem rerum anguſtiis eaſdem venas, vel ex eodem ſaltem alveo derivatas aperire ſane convenit*. Loco tutioris hujuſmodi, atque a natura ipſa indicati praeſidii in gravioribus hiſce Capitis *ſymptomatibus*, nonnulli illico, atque indiſcriminatim, nullo fere habito reſpectu ad veridicam talium *ſymptomatum* cauſam, ejuſdemque verum ſedem, jugularem venam ſtatim ſecandam eſſe docebant, omnem in ipſa

(195) *Fremd. de febribus Com.* 2.

ipſa ſpem praeter modum poueties. Quod talis venae ſectio in quamplurimis morbis (196) *qui partes illas, unde jugularis externae ramuli oriuntur, afficiunt, V. G. in Angina, Ophthalmia, & faciei tumoribus &c.* merito conveniie poſſit, ipſe docet, atque diſtincte explicat praeclariſſimus Joannes Freind, qui fuſius de ipſa agit, atque ipſam maximis commendat laudibus. Omnem tamen ad id diſtincte fidem meretur ea, quae eruditiſſime, atque cum grano, ut dicitur, ſalis penſitavit, atque expoſuit eruditiſſimus, atque inter rationales Medicos commendandus maxime Joannes Baptiſta Silva (197) Haec enim, quae in hoc argumentum, praeter alia, ſapientiſſime ipſe protulit, ſicuti eas omnes exhibent rationes, quae jugularis ſectionem in quamplurimis morbis utilem probant; ita ex oppoſito praeproperum, minusque cautum ejuſdem uſum jure, & merito condemnant, talesque raro admodum haberi poſſe in morbis circumſtantias ipſe monet, in quibus neceſſaria vere ſit jugularium ſectio, neque aliunde per aliarum venarum ſectiones aeque prompte, tutiusque levari AEgroti queant. Ego tamen aſſerere certo poſſum, me in enarrata hac *malignantium* febrium conſtitutione nunquam jugulares ſecari juſſiſſe, licet graviſſima Capitis urgerent *ſymptomata*, Comatolum nempe gravamen, mentis ſtupor, delirium, aliaque hujuſce indolis, quae, praevus aliis generalibus praeſidiis, ſolo *enematum* frequenti uſu commode ſolvebantur, cum in imo Ventre primaria eorumdem vigeret cauſa, atque Cerebrum per conſenſum tantum, ut ajunt, pati videretur.

CCCLI. Spiritueſae diſſolventis ſupradictae potionis ope, atque *frictionum* maxime modo ſupradicto adhibitarum, una cum Spiritu Vini, aliis ultro ad id conferentibus praeſidiis, Capitis gravia quaeque tunc ſuborta *ſymptomata* plerumque ſedata vidi, quin ad *Veſicantia* confugerem, quibus alii Medici, quamplurimis non contemnendis rationibus ducti, ſaniorumque Virorum plurium auctoritate fulſuli, uti fidenter ſolebant. Ego certe nunquam *Veſicantibus* credere, aut fidere tantum potui, quantum alii indiſcriminatim faciunt. Etenim licet ea omnia, quae a *Veſicantium* Fautoribus in eorumdem laudem adducta ſunt, omnem mereri laudem primo intuitu videantur, fixum mihi, ratumque ſemper tamen erit (198) *Rem maximae difficultatis eſſe, ubi plura adhibentur remedia, dignoſcere, utri in morbo liberando prima deferre oportet* prout clariſſimus Freind notat, qui caeteroquin acerrimus *Veſicantium* Patronus, atque AEſtimator videtur (199) dum & ratione, & experientia, eorumdem neceſſitatem probare contendit. Quicumque *Veſicantium* uſum diſtincte commendat, atque quamplurium AEgritudinum ſanationem ipſis unice,

(196) *Freind de febribus Com.* 2.
(197) *Traité de l'uſage des Saignees prem. part.*
(198) *Freind. Com. de Febribus Com.* 7. *Hiſt.* 1. (199) *Idem ibid.*

ce, & ſpecialiter adſcribendam eſſe arbitrantur: certe aliis etiam uſi fuerunt remediis, quibus forſitan victoriae palma potiore jure tribuenda erat, aut rite nunquam ſtatuere quiſpiam poterat, cuinam vere ex hiſce eſſet rationabilius referenda. Non hinc tamen *Veſicantium* utilitatem maximam in quamplurimis morbis abſolute denegare audeo; ſed eorum generaliter commendatam plus aequo potentiam in morbis illis omnibus concedere prorſus nequeo, in quibus maxime convenire, quin immo neceſſariam ſummopere eſſe, plures arbitrantur, atque pleno nimis ore ubicunque depraedicant. Non pauci occurrunt morbi, in quibus *Veſicantium* uſum reſpuere, utilitatemque denegare, idem penitus eſſe arbitror, ac contra veridica experientiae quotidianae dogmata temere pugnare. Si autem minimus hujuſcemodi Aegritudinum numerus, cum innumerabili pene aliorum morborum, quibus nil penitus conveniunt, atque infenſiſſima etiam ſunt, agmine conferantur; nullius fere uſus eſſe poſſe in Medicina reperientur. Non vacat hic ſingillatim oſtendere in quibuſnam tantum morbis *Veſicantia* merito laudanda ſint, ſingulaſque ſimul non tam facile ſolvendas rationes in proſpectum ponere, propter quas in pleriſque aliis, quin immo in maxima eorum parte damnanda merito ſunt, quae forſaſſe alias, ſi opus erit, peculiaris diſſertationis contexendae argumentum mihi non inutiliter exhibebunt. Satis ideo ſit pro inſtituti hujuſce ratione breviter perquirere; an vere *Veſicantia* febri huic rationabiliter convenire poſſent, an vero ſuperflua potius eſſent, & nocua, ideoque jure, meritoque damnanda; quia tutius, & jucundius aliis utentibus praeſidiis Medicus, ea omnia tollere poſſet mala, *ſymptomataque* evincere, quibus nunquam melius, quam *Veſicantium* adminiculo obviam ire ſe poſſe, nonnulli putabant, atque publice profiteri non verebantur.

CCCLII. Et ut rem hanc intime magis perſpectam breviter reddam, credulis hiſce *Veſicantium* nimium ſoliciti Patronis, ex ſuperdictis objicio, febrem hanc, non vere ab humorum lentore, craſſitieve originem ſortitam fuiſſe, neque a ſolidorum laxitate; ſed e contrario a nimia ſanguinis volatilitate, mobilitate, atque diſſolutione, ob ſpeciale actu iſthic admodum, atque a ſcindentibus dominium (aut quodlibet aliud non abſimile ſpirituoſum maxime principium ſupponere in quocunque ſyſtemate alio modo velimus, quod idem, mutatis mutandis, prorſus ſonat) unde & febriles validi ſuſcitabantur fervores, ipſaque ſolida, ob indeſinentes, atque violentas fluidorum tum ileuariae aeſtuantium percuſſiones, ad enormes contractiones ſolicitata, eo magis valide contenta fluida verberando, ipſa ultro diſſolvebant, atque eorundem motum celerem magis, magiſque reddebant: qua de re, mutua hac tam efficaci ſuſcitata *cauſalitate*, furibundi illi, variiq; tunc ſiebant humorum tumultus, ut u-

mens

metis *ſymptomatibus* progigñendis aptiſſimi. Hiſce ſic ſtantibus (quae in dubium revocari non tam facile ex dictis poterunt) ſi ex oppoſito *Veſicatorum* ſuppoſitam a pluribus potentiam ponamus; quis non videt, quam rationabiliter non tantum fruſtranea, ſed maxime nocua cenſenda fuiſſe illa eſſent? utpote quae & fluidorum majorem diſſolutionem promovere maxime poterant, ſolidorumque contractiones eo magis validas, eo magis incongruas, totique animali oeconomiae infenſas reddere.

CCCLIII. Ex oppoſito inſtare pergunt Adverſarii, eatenus primariam hujuſce febris cauſam non *diſſolutioni* humorum, ſed *coagulationi* referendam veriſimiliter fuiſſe, quare-nis & *Oedematoſos* tumores, & gravamina Capitis, & univerſales Corporis laſſitudines, fibrarum laxitates, *ſoporoſas* affectiones, ſurditates, internasque varias, & externas *ſtagnationes*, atque inflammationem ipſam attendere nobis contigerit, aliaque hujuſcemodi, quae, juxta eorundem ſententiã, maximam ſanguinis ad ſtagnandum proclivitatem in propatulo ponunt. Quod *Phaenomena* haec a ſanguinis, aut lymphae, aut utriuſque variis *ſtaſibus* in diverſis partibus factis derivanda merito fuerint, in dubium revocare nunquam auſus fui. Hoc tantum absolute nego, quod ejuſmodi *ſtaſes* praeviam humorum ſpecialem craſſitiem, ſeu ad ſtagnandum peculiarem propenſionem neceſſario ſuppoſuerint

CCCLIV. Si verum eſt, quod ſanguis (cujuſcunque ille ſit conditionis) ſtatim ac a conſueta *circuitus* ſemita deflectens, in alienis reſidet tubulis, nativo ſuo ſeaudatus motu ibidem coagulatur; ſi verum eſt etiam, quod eo facilius extra ſanguineos tubulos proſilire ſanguis poteſt, qui velocius movetur, quo tenuior eſt, magiſque actuoſus; hinc deduci facile poteſt, eo frequentius, eo facilius, incommodas ſtagnationes hasce ſuſcitari poſſe, quo magis diſſolutus, magiſque tenuis ſupponitur ſanguis. Ob hanc ſpecialiter rationem, varias *petechiales ſtaſes* in hiſce febribus factas fuiſſe ſatis ſupra probavimus, quas a praevia ſanguinis glutinoſa, craſſaque conditione derivare merito nemo unquam potuiſſet. Mobilis nimis, tenuiſque, & diſſoluti admodum ſanguinis effectus unice erant hujuſcemodi *ſtaſes* omnes, quas e contrario a nimia ejuſdem tenacitate deducendas eſſe ipſi arbitrabantur. Quamobrem dum medici *veſicatoriis* ſanguinem alioquin diſſolvere tentabant, idem prorſus erat, ac humores omnes in furibundos magis aeſtus cogere, tenuioreſque illos reddere, atque proinde magis aptos ad concitatiores ſuſcipiendos motus, eorundemque inde momentum magis, magiſque augendum, ut & facilius, & violentius minima dirumperent vaſcula, aut ſaltem eorundem hiatus ampliores redderent: unde poſtea citius, & facilius a ſanguineorum canalium ſemita ſanguis aberrans, extra ipſam ſtagnaret, concreſceretq; quod pari modo etiam de lympha verum eſſe ſatis patet.

Ex

CCCLV. Ex hiſce autem an rationabilius laudandus, aut potius condemnandus merito fuerit *Veſicantium* uſus, decernendum cuique libenter relinquam. Inſtabit hic tamen aliquis cum eruditiſs. VValdſchmidio (200) *Nunquam me fefellit Veſicatoriorum uſus in morbis malignis* quod ultro innumeris pene aliis clariſſimorum Virorum ſententiis comprobare poſſet. Si cum hoc Auctore id intendant explicare Adverſarii noſtri quod ideo *nunquam ipſis fefellerit veſicatoriorum uſus*; quia nulla unquam ab his incommoda, gravia ſuſcitari noverint, neque tam violenta enaſci *ſymptomata*, propter quae in manifeſtum vitae periculum inde AEgroti conjicerentur. Hoc gratis concedendum eſt. Quandoquidem ſit, ut adhibitis *Veſicantibus*, nulla ex conſuetis *ſymptomatibus* eveniant: quod ſemper ipſi ſauſta ſorte contigiſſe, non abs re erit ſupponere; niſi tamen non immerito dicere velimus, ut plurimum *Veſicantium* Amatores a praeconcepta de iiſdem prochve nimis opinione obcaecatos, nunquam ſatis ea noſcere, aut indicare velle mala, quae ab ipſis neceſſario plerumque emanant. Si autem aliunde aſſerere ipſi non dubitent, quod ideo *ipſos nunquam fefellerit veſicatoriorum uſus*; quia ſemper ipſorum adminiculo & tutius, & citius *malignantem* cauſam devictam fuiſſe credant, gravioraque inde omnia profligata *ſymptomata*; bona ipſorum venia, certo ipſis obtrudam; quod ex communi ſaniorum Clinicorum omnium ſententia ideo ſpecialiter in Medicina difficile admodum judicium evadit, quia difficile maxime captu eſt, atque explicitu, an ſemper quovis adhibito remedio (ſpecificis tantummodo exceptis, quae perpauca ſunt) vere, & in eo ipſius ope convaluerit AEgrotus: quod de *Veſicantium* vi pari ratione verum competitur, ut alias etiam ſupra demonſtravimus, de morborum Pectoris curatione agentes.

CCCLVI. Si ex innumeris pene habitis obſervationibus, non ob praeconceptam gratis opinionem meam, ſed ob liberum tantum veritatis amorem, oſtenderim, aeque bene, aeque facile, aeque tuto (ne dicam facilius, & jucundius) hujuſmodi AEgrotos mihi commiſſos, abſque *veſicantibus* convaluiſſe, ac alios alia methodo tractatos, quibus non defuerat tam crudele Medentium munus; nonne hoc ſatis erit ad eorundem neceſſitatem denegandam? Neceſſaria enim, meo judicio, illa dici merentur remedia, ſine quorum auxilio, ſi non in pejus ruit morbus, ſaltem non tam facile, non tam cito, non tam tute evincitur: quod certe de *veſicatoriis* verum comperiri tunc haudquaquam potuit. Verum dum inde *veſicantium* fruſtraneum uſum ab obſervationibus hiſce deducere fideliter ſatago, non deerunt alii, qui ſtatim objicient, quod ſi recta eſſet ejuſmodi illatio; neque bene inferre quilibet poſſet, quod, cum Ruſtici quamplurimi, abſque ullis remediis (nunquam tamen abſque Medicina naturali, quae illis ſpeciale ſaltem ſuggerit victus

(200) *VValdſchmidt. in Miſcell. Curioſ. Dec.* 1. *A.* 2. *obſer.* 214.

victus regimen, ſi non laudabile, & morbo congruum, ſaltem minus erroneum, & a conſueto diverſum) optime convaleſcant; remedia etiam alia omnia ſuperflua penitus cenſeri inde merito debeant. Quicunque ſic loquitur, dum probare nimis ſtevidetur, nihil penitus probat. Qui præjudiciis male obcaecatus judicat, peſſime judicat, atque argumentatur. Si enim hujuſcemodi morborum progreſſus, atque exitus adamuſſim conferantur, & diſtincte attendantur in illis, qui nullis remediis uſi fuerunt, ac in illis, qui methodicas ſubierunt curationes, dum caeteroquin utrinque fauſta morbi ſolutio ſubſecuta fuit; maxima aderit diſcrepantia, tum quo ad morbi durationem, tum quo ad *ſymptomatum* ſaevitiem, cui ſatis opitulari Medicum poſſe, mediis *Narcoticis*, ſaepe novimus, dum e contrario tali deficiente adminiculo, & ea crudelius ſaeviiſſe, & diutius protracta eſſe, & frequentius inſurrexiſſe, experientia ipſa teſtatum pluries reliquit. Sicuti igitur nefas eſſet arbitrari, inutiles curationes eſſe, etſi ſana methodo peractas, quia ſine Medicis, & remediis quamplures ſanantur: ita abſurdum manifeſte proponere videntur ii, qui ex ratiocinio meo ejuſmodi peſſimam, & univerſalem deduci poſſe illationem autumant, dum inutilitatem *veſicantium* in hiſce morbis probare curo.

CCCLVII. Inſtabunt ultro, quod etiamſi iſtarum febrium cauſa a diſſolutione petenda vere fuiſſet, indeque *veſicantia* jure, meritoque damnanda; ad effectus tamen facilius tollendos non tantum inutilia, non tantum noxia, ſed & neceſſaria quammaxime tunc ipſa cenſenda erant. Quandoquidem dum *ſymptoma*, tipore gravius, totam ad ſe curationem trahere videtur illa cito, atque rationabiliter praeſcribere remedia expedit, quae e directo *ſymptomaticum* effectum optime vincere valeant, etiamſi primariam univerſalem cauſam eadem ratione foveant, augeant, atque magis aeſtuoſam reddant; quemadmodum me tunc egiſſe dicent, dum volatilia, & diſſolventia tum externa, tum interna omnis generis me in uſum revocaſſe ſupra demonſtravi, ut *petechialem* maximae *ſtaſes* facilius ſolverem, aliaque evincerem *ſymptomata*, dum eodem tempore talia remedia cauſam ipſam actuoſam magis reddere manifeſte poterant.

CCCLVIII. Nemo certe inficias iverit, quod non raro, dum attendendum ad id ſpecialiter eſt, quod magis urget, ipſi cauſae proſpiciendum minus eſt, ut occurrentibus *ſymptomatibus*, ejuſdemque magis funeſtis effectibus conſulere ſatis poſſimus: propter quod ad ea ſtatim confugimus remedia, quae primariam quandoque potius cauſam ſuſcitant, quam deſtruunt. Attamen tunc ideo maxime curare debet Medicus, ut ad ea tunc remedia confugiat, quae minus cauſae affinia ſint, minuſque ideo metuenda. Hinc ad *frictiones* potius univerſales cum ſpiritu Vini camphorato, atque oleo amygdalarum dulcium factas, tutius, atque utilius, omiſſis *veſicantibus*,

tibus, confugere conſuevi, quae intento optime ſatisfacere poterant. Namque (201) *Frictio poros cutis patulos, & apertos reddit* (ut cum celeberrimo Friderico Hoffmanno loquar) *auctoque calore, majorem ſanguinis influxum allicit, & ſanguinem attenuando ejus curſum accelerat, qua ratione juvandae perſpirationi commodiſſime inſervit*. Si *frictionum* cuiſmodi vis in caſu noſtro cum *Veſicantium* potentia conferatur (licet facile probare poſſem illatum potius, quam iſtorum magis efficacem actionem eſſe) hoc certe diſertiinis manifeſte habebitur, quod *frictiones* motum ſanguinis accelerare in extimis canalibus, & ſucceſſive in internis valeant, atque proinde, ob adauctam velocitatem, ipſius etiam optatam diſſolutionem promovere, & *ſtaſes* paulatim ſolvere; quin ſimul vitioſam in ſanguinem introducant qualitatem, ſolidaque ad violentiores fere *ſpaſmodicas contractiones* cogant. *Veſicantia* autem haec fortaſſe praeſtant, dum per poros cutis ſemdentes, volatileſque quaſdam intropellunt particulas, quae ſimul peiora quandoque *ſymptomata* exſuſcitant non parum metuenda; dum ſpecialiter, & in ſolidorum univerſum genus agere competiuntur. Quod ſi inde efficacem magis *Veſicantium* actionem, ſecus ac *frictionum*, dicant, ad optatas *diſſolutiones* obtinendas, modis *cantharidum* minimis, & penetrantibus moleculis in ſanguinem affatim inſinuatis, ſciant me hoc aeque tuto, & commodius, & efficacius tunc praeſtitiſſe, adhibitis ſimul interius volatilibus, & ſpirituoſis remediis, quorum etiam ope *frictionum* actionem praedictam ultro augere, atque magis activam reddere non omittebam. Addam inſuper, quod ideo hujuſcemodi volatilium ſalium, aut ſpirituum moderatus uſus magis intento ſatisfacere queat; quia pro libito facile repetuntur, atque identidem, juxta indigentiam, commode uſurpantur quod certe de *Veſicantibus* verum neutiquam comperitur; quia ipſa eo tantummodo tempore diſſolventes moleculas haſce, & quidem in minore copia, ſanguini ſuppeditant, quo ipſa cuti affixa manent; nempe duodecim, aut viginti quatuor ſaltem horarum ſpatio. Non enim tam facile reiterari ſolent, cum facit quiſque noſcat, non parvi momenti mala timenda inde merito eſſe.

CCCLIX. Quamplures enumerare hic poſſem Auctores, ſolidaſque ab ipſis non tam facile evertendas rationes deſumere, atque hic proponere, quibus partim inutilis, partim noxius admodum probatur *Veſicantium* uſus; prout in aureo libello ſuo de uſu *Veſicantium* in maligna febri praeſtitit praelaudatus Homobonus Piſo Concivis noſter. Adeſfugiendam tamen prolixitatem haec omnia omittam, utpote cuique fatis nota. Satis ſuperque pro omnibus eſſe poſſunt ſolidiſſimae duodecim rationes, quae proponuntur in obſervationibus medicis (202) praeclariſſimi, atque immortalis Valliſ-

R neri

(201) *Fred. Hoffman. Med. R. Syſt. Tom. 2. lib. 2. cap. 9.*
(202) *Valliſn. Tom. 3. S. 29.*

actu in celeberrima Patavina Univerſitate quondam primarii Medicinae Profeſſoris, cujus acerrimo ingenio, indefeſſis laboribus, atque omnigenae doctrinae, maximam tuitionis hodierni ratiocinii medici partem deberi, nemo eſt qui non noverit, nemo eſt qui non plaudat, atque magnificentiſſimis laudibus commendet.

1. Primo autem, ideo *Veſicantium* uſum condemnandum eſſe eisdem conſtat, quia *Cantharides* igneis conſtant particulis ſanguinem accendentibus, atque febrim ipſam augentibus, propter quod ſic febris febri additur ut oſtendit ſitis, calor, frequentia pulſus &c. Tam prava autem eſt, tam infenſa *cantharidum* venenata vis omnibus fatis cognita, ut de iiſdem agens praeſtantiſſimus Tournefortius, Botanicae famigeratiſſimus Profeſſor in Gallia abſolute ſtatuerit, hujuſcemodi remedio, pari cum praemeditatione utendum eſſe, ac ſi quis ad venenum vere confugeret; quod hiſce verbis aperte indicat (203) *Il faut apporter preſque autant de precaution quand on ſe ſert des cantharides, que quand on employe l'arſenic.* Meum non eſt hac diſtinctam *cantharidum* veridicam analyſim proponere, cum quiſque noſcat, quam volatiles, quam actuoſae, quam ſcindentes venenatae particulae in hiſce animalculis lateant, ita valentes, ut totius animalis Oeconomiae ſymmetriam ſuſdeque vertant, tum extrinſecus Corpori applicata, multoque magis intrinſecus aſſumpta. Neque unquam pro libito hujuſce veneni actionem moderari, atque ad ſpeciales partes dirigere poteſt Medicus, ſi jam in ſanguinem intruſum ſit, variis modis effraenatos magis ſuſcitaturum tumultus, juxta diverſam affectorum corporum diſpoſitionem.

2. Quam malignis febribus praecipua eſse debet Medentium cura in conſervandis AEgrotorum viribus; quas vi doloris, atque aliter etiam *veſicantia* enervant.

3. Quia in laceratis ſic partibus *gangraenae ulceroſae* enaſci pluries obſervantur, unde *Veſicantia* non morbi remedia, ſed pejoris morbi cauſae dicenda ſunt; dum eorundem vi morbum augemus, atque protrahimus. Id ſpecialiter nos quoque ſaepiſſime adnotavimus, atque ultro etiam pluties novimus, quamplures ob *ulceroſas gangraenas* hasce miſerrime mortuos fuiſse, aut diutius admodum aegrotaſse, poſteaquam a maligna ipſa febri omnimode convaluerant, peculiaribus ejuſdem *ſymptomatibus* omnibus ex toto profligatis. Neque *Gangraenae* iſtae *malignantis*, ut ajunt, humoris ſoboles merito cenſeri poterant, cum non potior adeſset ratio, propter quam iis plerumque occurrerent tantum, quibus applicata fuiſsent *veſicantia*, atque in laceratis tantum illis partibus, & non alibi. Non equidem exiſtimo, naturam eam facile Medicorum juſſibus obtemperare, ut ad eas partes potius *criticas ſecretiones* ſuas dirigat, quae ipſi a Medico indicatae ſunt: cum hoc non naturam adjuvare, ſed temere cogere prorſus eſſet.

(203) *Tournefort Traité de la matiere medicale T. 1.*

eſſet. *Metaſtaſes* enim a ſpeciali quorumcunque AEgrotantium Corporum diſpoſitione dependent, habito reſpectu ad partem in quocunque morbo magis affectam contra quod quarta hic ſubſequens ratio ulterius militat.

4. Potiſſima ratio, propter quam *veſicantia* adhibentur, illa eſt, ut ab ipſis congrua naturae aperiatur via, per quam infenſos *malignantes* humores educat. Id autem falſiſſimum eſt. Talis enim, qui inde exit, humor lympha tantum, & ſuccus nutritius eſt, qui, dum illuc tendit, juxta conſuetas *circulationis* leges, per corroſos canaliculos exit, qui illico concreſcit, tanquam albumen ovi; quod de lympha diſtincte verum eſt, non autem de fermentatis *malignis* humoribus, ab acrium ſalium, ut ipſi putant, congeſtione pendentibus. Humorem autem illum a laceratis illis partibus educi, eodem prorſus modo arbitror, quo, ſiquis alicujus Arboris corticem quomodolibet incideret, ejuſdem tubulorum continuationem tollendo. Inde enim *nutritius* profluit ſuccus, qui, niſi identidem inde removeatur, glutinoſa vi ſua ſtatim concreſcit, prioreſque ſciſſuras occludit taliter, ut nihil amplius educi queat. Hoc certe, pari ratione, evenire ſolet in partibus, quibus *veſicantia* applicantur, quae, niſi ſolicita Chirurgi manu confricentur, atque aſſluens *nutritius* humor facile ibidem concreſcens abſtergatur, ſtatim exſiccantur; id quod creduli nonnulli Medici tanquam peſſimum omen plerumque attendunt, cum hoc *maligni* humoris *reconcentrationi* (prout ipſi falſo putant) adſcribi nullo modo unquam poſſit.

5. Qui ſanguinis *circulationem*, noſtrique corporis mechanicam ſtructuram optime calleat, ſatis etiam intelliget, a laceratis ſic hujuſmodi partibus illam tantum humorum portionem educi poſſe, quae *circulando*, juxta vaſorum diſpoſitionem, illuc tendit, atque ex pravis ſimul, boniſque ſuccis conſtatur. Humor autem ille, qui malae indolis exit, habito reſpectu ad magnam humorum *malignantium* copiam, juxta eorundem ſententiam in hiſce febribus ſpecialiter dominantem, tam modicus eſt, ut prius oporteret AEgrotum mori, antequam tota *malignitas* eliminata ſic penitus fuiſſet. Inſuper *malignitas* eſt in toto ſanguine: ſanguis non exit a laceratis partibus; ergo *malignitas* inde non exit. Ego autem ſic alio modo arguam in propoſito noſtro. Primariam hujuſce febris cauſam a bile derivandam abſolute fuiſſe, ex dictis ſatis novimus: ſed bilis ab eroſa cute neutiquam prodibat; ergo inde morbi cauſa deſtrui nequaquam poterat. Quamobrem concludendum eſt iterum cum doctiſſimo hoc praecitato Auctore, totum id, quod adhibitis *veſicantibus* ab eroſa cute effluit, ſuccum eſſe dulcem, *nutritium*, & naturae prorſus amicum; non autem hoſtilem, ut Adverſarii certe putant.

6. Praecipua in evincendis malignis febribus Medico indicatur ſolertia, ut peccantium humorum *coctionem* obtineat, ſeu ut naturae motus laudabiliores promoveat, aut

ſus erat, ac morbi cauſam fovere, atque magis, magiſque valentem reddere.

11. Concedamus, quod aliquando ſpecialis occurrere poſſit conſtitutio, propter quam *Veſicantia* convenire poſſint: non hinc tamen omni, & cuicunque individuo competunt. Haec ferre poſſunt Corpora pinguia, humida, &, ut aiunt, pituitoſa. Non ita biliosi Homines, debiles, Senes, extenuati, calidi, quorum ſanguis ſalinis, ſulphureiſque ſcatet particulis: qui plerumque dictis febribus detinebantur.

12. Hinc tandem concluditur, quod ſi quandoque *Veſicantibus*, ob politicam tantum, uti velimus, ut plura facere in hiſce caſibus videamur: id faciamus, ſed abſque Aegrotantium damno. Secus enim politica haec, Tyrannis eſſet. Ultimo *Veſicantia* tanquam quid diabolicum ipſi videri, hiſce verbis hic Auctor oſtendit (205) *Io ſoſpetto, che ſia invenzione diabolica per fare beſtemmiare gl' Infermi, per ridurgli a diſperazione in quelle ultime agonie, per fargli maledire la Medicina, che per ſe è buona, ed il Medico, che per loro è cattivo.* Hinc ſatis, & ultro patere cuique poſſe credo, me non immerito, non irrationabiliter in enarratae ſupra febris curatione manum a *Veſicantium* uſu temperaſſe: quod aliis ultro rationibus a quamplurimis etiam Auctoribus depromptis confirmare adhuc me poſſe nemo ignorabit. Quare cum praelaudato celeberrimo Homobono Piſone, quemlibet ex nimis credulis *Veſicantium* aeſtimatoribus, atque amatoribus, ſic mihi pro aſſumpti coronide places alloqui.

(206) *Parce pias ſcelerare manus*
quicunque medelam
Lethiferi aggrederis morbi,
ſi poſtifer humor
Sanguiferus ſubeat, febre comitante, meatus,
Spectraque turbatam vexent
bacchantia mentem,
Sive inſitent Cordi corrupti
copia ſucci,
Cur ſubito exuris lenaeis ignibus artus
Efferus in proprium genus?
Hoſne ſubire dolores
Debuerit medica poſcens ſolamen ab arte?
Solaque tot poenas induerit
juſſa Medentum?
Quid proſunt ſano ſtillantia
membra cruore,
Et ſine labe cutis diro lacerata veneno,
Mitia cum poſſint compeſcere
pharmaca morbos?

CCCLX. Solis itaque univerſalibus *fricationibus* identidem, ut ſupra diximus, uſurpatis, tum & volatilibus congruis remediis utens omnem in ſummo morbi conflictu operam juxta indigentium adimplebam, cavens ſemper ſedulo, ne ſalutares unquam naturae motus, aut retardarem, aut compeſcerem, aut contra ipſius febris genium temere dirigerem. Non omittenda, ſimul eſſe demulcentes acidulas ſimplices potiones

 nes

(205) *Valliſner. loco ſupra citat.*
(206) *Homobonus Piſo de uſu Veſicant. in febr. malig.*

inteſtina, abſque ullo ſtimulo, a conſuetis ſordibus detergere valent, vegetum magis tantummodo eorundem *vermicularem* motum reddendo. Profecto ſi verum eſt, quod omne nimium eſt naturae inimicum, ſicuti illi merito condemnandi ſunt, qui vehementiora ſemper purgantia inconſulto, atque repetitis etiam vicibus praeſcribentes, naturam per indicatas vias non ducere tantum, ſed violenter cogere ſolent ita nullam penitus mereri poſſe laudem tot alii mihi videntur, qui tantum abeſt, quod ad miniora purgantia unquam confugiant, ut infauſtos morborum quoſcunque eventus (morbi genio potius, quam medicamentis ejuſmodi adſcribendos) eorundem laudabiliori caeteroquin uſui tribuendos ſemper jure eſſe putent. Quod idem prorſus eſt, ac Medicinam, ejuſdemque inſtrumenta praecipua prorſus reſpuere. Satis autem ipſis ſemper ſuper hiſce ſit clariſſimos Viros Homobonum Piſonem, Hecquet (209) atque ſaniores alios Auctores conſulere, ut melius diſcant, & immoderatum purgantium intempeſtivum uſum evitare, atque ab iiſdem neque ſemper, neque ex toto abhorrere.

CCCLXII. *Methodus* (210) *hactenus enarrata* (liceat mihi hic expertiſſimi Sydenhami verbis uti) *ſiquis illam prudenter, & non deſtinato animi conſilio obſervaverit, AEgros, ſi non ab omnibus, ſaltem a pleriſque moleſtis illis ſymptomatibus immunes praeſtabit, quae hanc febrem vel comitari, vel eidem ſupervenire ſolent, quaeque Medicum animi anceptitem, atque ſaepe incurationis decurſu conſilii pene expertem reddunt, imo & illius curae commiſſos e medio auferunt*. Pro totali autem ſpecialis hujuſce febris indolis, ejuſdemque cauſae dilucidatione, poſtquam de ipſa ſatis generali quodam modo egimus, non incongruum hic erit peculiares obſervationes, atque Morborum hiſtorias ſubdere, quae diverſos iſtius febris progreſſus juxta occurrentes varias aeris conſtitutiones, atque AEgrotorum praevias diſpoſitiones, diſtincte oſtendant.

(209) *Homob. Piſo de Regim. magn. auxil.*
Hecquet de purgand. Med. a curar. ſord.
(210) *Sydenham. Cap.* 3. *Conſtit. Epid. annor.* 1661. *&c.*

SECTIO TERTIA

CAPUT TERTIUM.

Peculiares hujus Febris obſervationes &c.

CCCLIII. CUM eadem ſere, ac tranſactis antea Aprili, Majo, Junio, & Julio menſibus univerſalis adhuc ſiccitas, addito aeſtivo forti calore, dominaretur, uſque ad Octobrem dicti anni 1734. protracta eundem prorſus ejuſmodi febrium progreſſum obſervavimus. Promiſcue tamen cum illis conſueti quoque aeſtivi morbi graſſabantur *diarrhoeae* nempe, *dyſenteriae*, omniſque generis tertianae febres, aliique hujuſce indolis morbi. Verum tunc quum aeſtivi iſti morbi, & frequentius, & gravius faeviebant; tanquam inſeparabile *ſymptoma*, *malignantes* haſce febres, praeter alia, plus quam antea comitabantur *cardialgicae paſſiones*, *cholerici* fluxus, ſingultus, Ventris tumores, atque univerſales praeſertim totius Corporis refrigerationes; prout in *Lypiriis* a conſtitutione actuoſae magis bilis aeſtu ſuboctis evenire ſolet. Iſti autem plerumque, qui in hac conſtitutione hujuſcemodi *ſymptomatibus* gravius torquebantur, magna ex parte mortui ſunt. Eadem pene fuit *malignantium* iſtarum febrium natura, & progrediendi modus ſequentibus etiam Auguſto, & Septembri menſibus; obſervatuque tunc dignum maxime fuit, quod quo facilius, & frequentius *malignantes* hae febres tota aeſtate graſſarentur, eo rarius tertianae quaevis occurrerent; ac ſi illae iſtarum vices, & dominium ſupplerent, eadem adamuſſim, ut diximus, cum ipſis *ſymptomata* proferentes.

CCCLIV. Idem prorſus initio ſequentis Octobris obſervavimus, licet poſtea ſaepius, quam antea tertianae ipſae febres inſurgerent, quae tamen perquam facile (quamvis *Chinae Chinae* congruo uſu rite curatae) iterum, atque iterum recrudeſcebant, diu admodum inde protractae. Declinante hoc menſe optata jamdiu pluvia gaudere tandem aliquoties potuimus. Quare nubilo ut plurimum exiſtente Coelo, frigidus, humiduſque maxime derepente aer evaſit. Ob ſubitam hanc aeris mutationem *lymphatici* quamplurimi morbi graſſari illico coeperunt, ipſaeque *malignantes* febres diverſum fere ex toto characterem induere viſae ſunt; cum pleriſque in fine *Parotidum* tumores fierent, aliique glandulares tumores. Idcirco non copioſis, ſicut antea, bilio-

ſis

ſis Alvi *excretionibus*, ſed affluentibus potius ſudoribus, atque ut his febris ſolutio tutior merito erat adſcribenda. Ob eandem cauſam tunc ſanguis ab hiſce febricitantibus eductus conſuetum *pleuriticum*, licet non tam craſſum, *corium* referebat. Quamobrem aperte hinc ſtatuendum erat, febres haſce, quae *bilioſum* tantum antea principium obtulerant, *lymphaticam* poſtea ſimul indolem, ob occurrentes aeris novas haſce viciſſitudines, induiſſe; quod ultro magis, magiſque indicabant lymphaticae variae in Pectore *ſtaſes*, occaſione iſtarum febrium factae, propter quas tum gravia, eademque ratione diverſa ſuſcitabantur *ſymptomata*; tum morbus ipſe, quo ad reliqua, lethalem magis praeſeferebat faciem, quod antea perquam raro contigiſſe ſedulo animadverteram. Hinc dum *Petechialis* haec febris tam funeſtis, gravioribuſque ſtipata *ſymptomatibus* graſſabatur novam proferens indolem, atque diverſos penitus ſervans mores, utiles maxime erant iteratae magis, magiſque copioſae ſanguinis emiſſiones; quod rationi ipſi conſonum tunc maxime erat. Vigente enim nova hac aeris rigidiore conſtitutione, perſpirationis menſura ſummopere decreverat, eademq; ratione totius ſanguineae maſſae moles adaucta fuerat; quae ideo magis ſolicitam, magiſq; liberalem Phlebotomi opem merito poſtulabat.

CCCLXV. Menſe November ejuſdem anni 1734. non tam pluvioſum evaſit Coelum, licet humidus maxime plerumque aer eſſet, nec parum frigidus. Quamplures tunc *Aſthmate* ſicco laboraverunt, eum inaequalitate pulſus, accedentibus ſaepe copioſis, glutinoſiſque ſudoribus, qui genitam inde paſſim *lipothymiam* comitabantur. Porro, cum haec liberi ſanguinis *circulationis* motus impedimentum aperte indicarent; organicam in Pectore latentem cauſam manifeſte proferebant; *polypoſas* nempe ut plurimum concretiones in confiniis Cordis, aut majorum vaſorum progenitas. Hujuſcemodi tamen concretiones aliquando de novo fiebant, ob ſpecialem dictam tunc occurrentem aeris conſtitutionem, indeque ob tam mucoſae lymphae congeſtionem; quandoque etiam antea exiſtentes, ſed mole admodum parvae, eadem ratione poſtea (aliis etiam extrinſecus adjunctis cauſis, nova ſcilicet iiſdem tunc facta lymphae appoſitione) in majores adhuc ſucceſſive moles excreſcebant, praedictis, aliiſque etiam pejoribus ſuſcitandis *ſymptomatibus* idoneas. Sicco gravi hoc *Aſthmate* correptus tunc fuit Nobilis Dominus Canonicus Berolinſ. Iſte tamen jam plurimis antea annis magna pulſus inaequalitate laboraverit, quae adhuc perſtitit etiam in ſanitatis ſtatu, ob *polypoſam* concretionem, liberum ſanguinis motum plus, minuſve praepedientem, prout varia ratione in majorem excreſcit molem. Utile tunc ipſi maxime praeſidium fuit iterata ſanguinis copioſa emiſſio, una cum decoctione Radicis Arundinis montanae, & Chinae, & Herbarum diſſolventium atque, ut ajunt, pectoralium, qua diu-

diuturno admodum tempore uſus fuit. Secus tunc evenit Nobili Dominae Mariae Maffezzolae, quae *Aſthmate* eodem ſicco, non abſimilem ob cauſam, detenta fuit, iiſdemque vexata *ſymptomatibus*, quae caeteroquin ab hyſterica cauſa tantum progenita putans Gallus quidam Medicus, *polypoſam* ſatis patentem concretionem prope majora vaſa, lati autem, incongruo quodam ratiocinio abſolute negabat. Nihil penitus huic profuere ſanguinis iteratae emiſſiones, Pectorales laxantes potiones plenis hauſtibus ingurgitatae, tum & lenientia omnis generis, atque diſſolventia congrua, unde ad Hydropem paulo poſtea perducta e vivis miſerrime diſceſſit. Aperto poſt mortem Cadavere, polypoſam jam antea indicatam concretionem in ſiniſtro Cordis ſinu obſervavimus, aliaſque imi Ventris, & Ventriculi praecipue laeſiones; quae quidem progrediente forſitan morbo ſucceſſive evenerant, non autem pro praecipua ejuſdem cauſa haberi unquam rationabiliter poterant.

CCCLXVI *Malignantes* dictae febres, quae adhuc magna in copia dominabantur, lymphaticam plerumque, ut ſupra diximus, naturam referebant. Hinc licet a bilioſo praeſertim fomite, ſicuti antea, pendentes, praecipuam imo ventre cauſam agnoſcerent; ut plurimum tamen, & Pectoris varias ſimul laeſiones tunc comites habebant, una cum tuſſi contumaci, inaequalitate maxima, depreſſione, atque frequentia, pulſus primis uſque morbi diebus ſatis ſenſibili. Neque Alvi *excretiones*, ut antea, tunc aeque fauſtum proferre omen videbantur; cum non raro poſt ipſas, invaleſcente adhuc gravius morbo, AEgroti paulo poſtea interirent: ut Reverendiſſimo Patri Abbati Bonjoanno Canonico Regulari Lateranenſi circa undecimam morbi diem tunc contigit, maximo Abdominis praevio tumore, difficili admodum reddita reſpiratione, cum ingenti tuſſi, atque intenſo faciei rubore.

CCCLXVII Aliquibus tamen, qui *malignantibus* hiſce febribus hoc eodem menſe laborarunt, cardialgicae quoque vehementes Ventriculi *paſſiones* non deſiere, cum inanibus ad vomitum conatibus, bilioſiſque dejectionibus, pulſu frequenti maxime, parvo, & depreſſo, accedente inde *lipothymia*, cum univerſalibus Corporis refrigerationibus, atque profuſis ſudoribus. Iſti ideo fere omnes mortui ſunt, praeviis manifeſtis *inflammationum* ſignaculis, aut in Hepate, aut in Ventriculo, Liene, aliiſve imi Ventris viſceribus, ſive junctim, ſive ſeparatim laborantibus. Non abſimilem *petechialium* febrium conſtitutionem, atque pacem in ipſis procedendi morem, inter praeclariſſimos hujuſce aevi in Medicina coryphaeos merito connumeratus, experientiſſimus Fridericus Hoffmannus olim obſervavit (211) dum, *de febribus epidemicis* agens, pleraque indicat *ſymptomata* ea, quibus inter caeteros tunc diſtincte erudiſſimus Medicus Maſiuus Noſocomio Pedemonta-

(211) *Frid. Hoffm. Med. R. Syſt. T. 4. Sect. 1. Cap. X.*

Digitized by Google

montanorum militum in Caenobio Divi Petri firmato aſſiſtens, vexatus acriter fuit. Iſte cum in ſummo morbi conflictu, conſuetis aliis *ſymptomatibus* jam ſummopere fatigatus, alimenta quaeque per vomitum illico rejiceret, *ſtomaticis* nil proficientibus, atque *narcoticis* magis congruis remediis, miſere extenuatus, atque refrigeratus occubuit, univerſali profecto maerore; eum ob peculiares animi, quibus praeditus erat, dotes, ſolidiuſque medicae Artis ſtudium, atque probatam ſatis in ſaniore praxi peritiam, qualiſnam temporis progreſſu ſingularis futurus foret Medicus, cuique indicabat.

CCCLXVIII. Hoc eodem tempore plurimi *Icteritia* laborarunt: quibus *aperientes*, ut ajunt, *diureticae* potiones, ac praecipue ſerum Lactis floribus chamaemeli, & radicibus Fragariae alterarum, una cum congrua Rhabarbari infuſione, tum, & in fine Balſamum de Copaiba, & alia ejuſmodi praeſidia perquam utilia evaſerunt. Menſe Decembri ejuſdem anni 1734. ſaevire magis frigus coepit, variamque humidam, atque nebuloſam plerumque aeris conſtitutionem habuimus. Tunc eadem, ac tranſacto menſe *malignantium*, plus quam antea graſſantium febrium conditio, & progrediendi modus fuit; cum adhuc una cum biliosa lymphaticam praecipue naturam ſaperent. Tunc quoque *Icteritiae* frequentes fuere, Apoplexiae non paucae, *Catarrhales* ſaepe febres, aliique *lymphatici* morbi, fere nunquam Pleuritides, quae ut plurimum illos corripere ſpecialiter conſueverunt, qui iiſdem morbis alias laboraverant.

CCCLXIX. Quamplures *Icterici*, qui elapſis antea menſibus, ſive naturae tantum, ſive Artis etiam beneficio quomodocunque convaluerant, ineunte Januario menſe ſubſequentis anni 1735, eodem iterum morbo laborarunt. Tunc autem in illis id ſpecialiter adnotavi plures, quod educta per *exſcreatum* ſaliva croceum afferret colorem, in iis maxime, qui moleſto, magiſque contumaci pruritu univerſali detinebantur. Hoc aperte indicabat, bilem ab Hepatis *ſecretoriis* ductibus quomodolibet obſtructis refluam, lympham univerſaliter in *Ictericis* inficere, propter quod, & urina lixivioſam fere naturam induere videtur, atque ſeparatum ab educto ſanguine ſerum croceo magis praeter conſuetum colore tingitur. Hinc fit quod cum magna ex parte cutaneos ductus lympha pervadat, bilioſam hanc ſapiens naturam cutaneas ibidem minimas nervorum papillas pungendo leviter, atque vellicando, pruritus ſenſum efficiat, citrinumque cuti largiatur ſimul colorem.

CCCLXX. *Malignantes* dictae febres, quae Januario hoc menſe majore in copia graſſatae ſunt, diutius quam antea protrahebantur, cum perquam raro decimaquarta die remittere viderentur, ad vigeſimam primam plerumque productae, aliquando cum conſuetis alvi bilioſis *excretionibus*. Attamen magna ex parte, & de *lymphatica* natura participes factae, cum pulſu parvo,

duro,

dūo, atq; inaequali admodum, etiam primis diebus, plures corripiebant, ſuccedente pleriſque magis diuturno delirio, Pectoris anxietate &c. Inter hos ii, qui ſomnienloſi fiebant, amplo inde magis reddito pulſu, minuſque inaequali, faciliùs evadebant. Illi autem, in quibus per urinam potius, quam per Alvum naturae *Criſes* moliebatur, in ſine morbi ſtupidi magis fiebant, & vigiles admodum; atque inter hosce, ii quibus arida magis reddebatur cutis, cum contumaci delirio, atque diu protractis vigiliis, utplurimum occumbebant. In hisce tamen raro tunc ſanguis eductus *pleuriticam* referebat corticem, atque vix aliquando in illis, qui *Pleuritide* laborarunt, quos perpaucos tunc videre contigit. *Catarrhales* vero variae indolis morbi non deſuerunt, ſicuti & Eryſipelae plurimae. In Noſocomiis militaribus Pedemontanorum, occaſione *malignantium* iſtarum febrium, id ſpecialiter adnotare tunc quampluries potuimus, quod in apice Naſi, tum & in extremitatibus pedum gangraenae (non ſecus, ac illis quandoque evenit, qui rigidiori frigoris incommoda diutius patiuntur) occurrerent. ex quibus nulli fere evaſerunt, cum duobus, tribuſve diebus poſt gangraenae apparitionem vix ſuperſtites eſſent. Gangraenae autem iſtae illis faciliùs, & gravius eveniebant, qui aut diuturna, & copioſa diarrhoea antea laboraverant, aut exuberantes narium haemorrhagias paſſi fuerant, poſt quas immediate utplurimum, atque derepente fiebant. Hinc autem facile erat deducere, gangraenas haſce a ſpeciali ſanguinis inopinata majore *ſtaſi* ſuboriri, in iis praecipue vaſis, in quibus (aut ob majorem a Corde diſtantiam, aut ob minorem eorundem diametrum, aut quia magis compreſſa, complicataque ſint) minor ſemper, caeteris paribus, evadit ſanguinis velocitas, quae ob ſupradictas paulo antea praegreſſas cauſas eo magis, magiſque imminuta fuerat. Hujuſce ratiocinii fundamentum facile eſt depromere ab *oedematoſis* tumoribus in extremitatibus maxime factis, atque a *cachecticis* habitibus, aliiſque non abſimilibus morbis, quos contumaciori diarrhoeae, atque liberalibus nimis ſanguinis emiſſionibus, aut haemorrhagiis facile ſupervenire ſupra ſatis explicavimus.

CCCLXXI Hac eadem occaſione non abs re eſſe, arbitror, peculiarem a me hoc eodem menſe habitam obſervationem hic retexere, quae licet cum propoſita *malignantium* iſtarum febrium conſtitutione nullam habeat affinitatem, non incongrua tamen mihi videtur, quin immo cognitu admodum utilis ad quamplurima in praxi medica paſſim occurrentia *phaenomena* melius percipienda, atque explicanda. Dominus Mollus Pharmacopola Cremonenſis, ob inopinatam, atque violentam cauſam (cum caeteroquin antea optime ſe haberet) toto animo tam vehementer commotus fuit, atque in iram adeo extemplo concitatus, ut in-

ſanus

ſanus fere ex toto illico factus, huc illuc per urbem vagaretur, quo pergeret prorſus ignorans. Succeſſive animo paulo poſtea deficiens, humi cecidit, maxima ſimul reſpirationis difficultate correptus, anxiuſque factus, cum tumore faciei, atque rubore, pulſus inaequalitate, atque tarditate, prominentibus praeter modum oculis, atque inſolito nitore perfuſis. Hujuſcemodi *ſymptomatibus* graviter preſſus nil penitus loqui poterat; omnia tamen audiebat, atque intuebatur, appoſitaq; identidem regioni Pectoris, & Stomachi manu, morbi ſedem indicare quaerebat, nil penitus Capite dolens, ſaepiſſime ſuſpirioſo forti anhelitu vexatus, propter quem animam continue agere videbatur. Morbum hunc a violenta cardiacorum nervorum contractione deducens (unde fortaſſe ſanguinis liber motus praepeditus maxime fuerat, arctata inde Ventriculorum Cordis capacitate; unde ipſe ibidem plus aequo, & inordinate ſubſiſtens, tardum, & inaequalem pulſum effecerat) ſanguinem illico ex brachio, atq; poſtea ex pede copioſe detrahi juſſi, indeque *cucurbitulas, revulſivas*, ut ajunt, validioris gratia, ipſi per humeros violenter deducendas, abſque ulteriore ſanguinis emiſſione imperavi. *Clyſter* inde fortis praeſcriptus fuit, ad bilioſas factitus per inferiora materies educendas, quarum plus ſolito copioſam *ſecretionem* in furibundis magis irae aeſtibus fieri, nemo ignorat. Hinc diſſolvente, & *narcotica* ſimul mixtura cum ſufficiente doſi *Laudani liquidi Sydenham* uſus fuit. Horum remediorum adminiculo melius ſe habuit ſequenti die, aequali reddito pulſu, nil tamen loquens. Liberius tamen ſpirabat, vix paululum de ſtomacho, ut ipſe ajebat, dolore conquerens. Hinc in conſilium tunc accerſito clariſſimo Medico Joanne Sonſis, unanimi conſenſu purgantem potionem, ab omni tamen validiore ſtimulo alienam ipſi propinare ſatius exiſtimavimus, ea praeſertim ducti ratione, quod ſi in *Inteſtinis*, aut ſaltem prope conſueta bilis *colatoria*, ejuſdem adhuc furibundi bilioſi humoris reliquiae ſupereſſent, averruncari citius, & commodius poſſent ſi non, ad inferiores ſaltem partes, nervorum *ſpaſmodicas contractiones*, ceu per *revulſionem* reduceremus. Res autem pro votis ceſſit, atque ſatis per Alvum expurgatus, melius ultro ſe habuit, ſed nihil loquens, omnia tamen optime videns, audiens, atque intelligens, ſimulque triſtitiae ſuae notas manifeſte proferens. Sequenti die Decoctio florum Chamaemeli pro potu ordinario calide ſumenda praeſcripta fuit, quam cum nimis ferventem hauſiſſet, linguam non parum circumuſſit. Mirum hinc maxime fuit, quod lingua, quae ob *ſpaſmodicam* nervorum *contractionem* Oris plano per baſim fere defixa erat (ut ipſe poſtea explicavit) paulatim ab hoc vinculo ſic ſoluta fuerit, ut ipſe loqui libere illico poſſet, unde ex toto ſucceſſive convaluit. Ex hac autem obſervatione innoteſcere ſatis putavi, vehementes quaſlibet animi perturbationes gravioribus quibuſlibet

ſuſci-

ſuſcitandis morbis idoneas maxime eſſe, dum ſolidorum oſcillationes ſubito, vel accelerant nimis, vel cohibent, parique ſucceſsive ratione conſuetos proinde humorum motus immutant: quod & vice verſa de ſolidorum, fluidorumque repentinis commotionibus ad varias animi affectiones producendas idoneis verum comperitur. Mutuum enim inter Animam, & Corpus commercium adeſt, quod licet intelligere ſatis, atque explicare nemo queat, ex quotidianis tamen obſervationibus quilibet noſcere, atque concedere coactus eſt.

CCCLXXII. Mutata aeris conſtitutione ex Auſtrali in Borealem menſe Februario ejuſdem anni 1735. mirum fuit attendere, quod illico ſanguis ab Ægrotantibus eductus *pleuriticam* ut plurimum corticem, & quidem croceo perfuſum colore oſtenderet. Tunc etiam in *malignantibus* adhuc dominantibus febribus, nunc tanquam *primarius*, nunc tanquam *ſecundarius* morbus, comes adfuit *Pleuritis*, plerumque externa, raro cruentis apparentibus ſputis, una cum reſpirationis non levi gravamine. Haſce tamen febres magis, quam tranſacto proxime menſe, & frequentius *cardialgicae paſſiones* comitari conſueverunt, una cum vomitu biliosi humoris, in vigore, & ſine morbi, tunc etiam & Alvi *excretiones* magis copioſae fiebant; raro tamen ſubſequentibus *Parotidum* tumoribus. Poſt decimam octavam hujuſce menſis diem, mutata iterum viceverſa aeris conſtitutione a Boreali in Auſtralem, febres hae *lymphaticam* iterum eo magis naturam obtulerunt. Quare cognitu facile erat, quod Epidemici quilibet morbi a conſueto ſemper curſu vario modo deflectant, juxta occurrentes aeris mutationes. Tunc quoque Febricitantibus hiſce Narium copioſa Haemorrhagia ut plurimum ſucceſsit.

CCCLXXIII. Martius menſis dicti anni 1735. qui pluvias nobis ſaepe attulit, aere plerumque nubibus obtenebrato, humidoque facto, *Petechiales* haſce frequentius febres excitavit, diverſae tamen indolis participes. Hiſce enim ut plurimum illi gravius laborabant, qui paulo antea *lymphaticis* febribus detenti fuerant, a quibus affluentis ſudoris ope, perfecte convaluiſse videbantur. Fere ſemper tamen conſuetam biliosam referebant indolem, accedente vomitu, & ſingultu, aliiſque hujuſce generis *ſymptomatibus*, quae plerumque copioſis alvi *excretionibus* omnimode ſolvebantur. Sic & in *petechiis* varii aderant colores, atque varia ratione apparebant, ſemper tamen quo copioſae magis illae erant, eo magis lethales evadebant, ut ſupra adnotavimus. Circa finem hujuſce menſis ſaepius, graviuſque, quam antea, *cardialgicae* Ventriculi *paſſiones* febres haſce comitari conſueverunt, eademque penitus *ſymptomata* alia, quae perniciosas magis tertianas, atque eas maxime, quae ad *lypirias* proxime accedunt, ut plurimum ſequi ſolent; Vocis nempe maxima demiſsio, ſeu *Aphonia*, cum *ſuſpirioſa* frequenti anxietate, moleſto ſingultu, univerſalibus

ſalibus refrigerationibus, Ventris *tenſionibus*, & praecipue in regione Ventriculi: quae omnia inopinato evaneſcere ex toto videbantur, habita proportione ad Alvi bilioſas *excretiones*, quas ideo, dum opus eſſet, provide, tutoque *Clyſterum* adminiculo quotidie promovere non omittebam, ſive etiam oleo amygdalarum dulcium, prout ratio morbi poſtularet. Hinc nil mirum penitus fuit, quod omnes, quibus, licet ſanioribus hiſce adhibitis praeſidiis, nullae penitus, aut nimis parce *excretiones* iſtae bilioſae fiebant, *tympanica* fere Abdominis accedente *tenſione*, una cum aliis gravioribus ſupra enarratis *ſymptomatibus* inevitabilem Mortis ictum ante decimamquartam morbi diem miſerrime ſubierint. Id ſpecialiter evenit Nobili Domino Alphonſo Manna. Ipſe hujuſcemodi febri correptus fuit cum inaequalitate magna, & duritie pulſus primis uſque morbi diebus, inanibus ad vomitum accedentibus conatibus. Congruo ideo ſtatim adhibito mitiore purgante, foetidas admodum, & bilioſas ejecit materies facta ſucceſsive, atque iterata ſanguinis copioſa emiſsione plethorico ipſius temperamento idonea. Attamen morbus ſucceſsive maxime augeri viſus eſt, cum enarratis paulo antea gravioribus *ſymptomatibus*. Neque hiſce quicquam profuere repetiti *Clyſteres*, atque iteratus olei amygdalarum dulcium uſus, aut emollientium fotuum, ad Alvi neceſſarias promovendas *excretiones*, quae parce admodum, atque fere nullae, habito reſpectu ad bilioſum morbi fomitem, fiebant. Qua de re Abdomen maxime inde obtumuit, oculorum, atque genarum ſublividus rubor acceſsit, una cum ſaturatis ejectis urinis, ſed paucis, delirio, vigiliis, atque ſudore frontem praeſertim, & Pectus infeſtante; unde pulſu magis, magiſq; inaequali reddito, cum ſingultu indenidem inſurgente, miſerrime occubuit. Hoc eodem menſe variae ſimul dominabantur *lippitudines*, cutis *efflorescentiae*, *ephemerae* nonnullae febres, & *Synochae catarrhales*, affluentibus ſudoribus ſolutae, nec non intermittentes tertianae aliquae, ventris dolores, diarrhoeae, aliaque ejuſdem indolis morboſa *phaenomena* a ſpeciali aeſtuantis bilis dominio originem ducentia.

CCCLXXIV. Cum eadem penitus menſe Aprili dicti anni 1735. aeris conſtitutio perſiſteret, ac tranſacto proxime menſe Martio eadem penitus etiam ratione fuit perdurantium adhuc *malignantium* iſtarum febrium conditio, ne dicam pejor, utpote magis doloſa. Pleraeq; enim ex illis initio tertianam mitiſſimam febrim, eamque intermittentem aemulari viſae ſunt, & quidem tam pravae indolis, ut primo intuitu *Chinae Chinae* uſum neceſſario, laudabiliterque illico expetere viderentur, nullamque penitus mali moris febrim ſubolere. Haec tamen utplurimum prope ſeptimam, parvo reddito, frequentique pulſu, tenſo, vibratoque, una cum reſpirandi anxietare, vigiliis &c. lethalem aperte produxerunt *malignantem* naturam, exſur-

exſurgentibus ſucceſſive magna in copia *petechiis*, una cum linguae ſiccitate, delirio, nec raro Abdominis conſueto univerſali tumore, praeſertim in ſuperiore regione prope Ventriculum. Hinc undecima plerumque morbi die, adauctis denuo *ſymptomatibus* omnibus, aliiſque de novo accedentibus, Mortem tandem miſerrime accerſebat maxime cum tempeſtivam, ſufficientemque Alvi *excretionem* ad bilioſum evacuendum fomitem natura non molitetur, laudabilioribus etiam praeſidiis adjuta. Id ſpectaliter Nobili Domino Roncadello Equiti Melitenſi contigiſſe obſervavi. Adnotatu tamen maxime dignum tunc fuit, quod in pleriſque, qui hac *petechiali* febri detinebantur, cum Vini meracioris praevius uſus, cum lautae nimis menſae, praeter univerſale aeris principium, in cauſa pluries fuerunt. Quamobrem febres iſtae, ut ſupra etiam adnotavimus, & voraces, & vino praecipue deditos, & Juniores, magiſque robuſtos, atque bene nutritos validius, faciliuſque invaſere, quos ideo citius, & violentius de medio tulerunt.

CCCLXXV. Hiſce potiſſimum de cauſis nullas pene ex religioſis coenobiis Virgines, quae plerumq. laudabilius ſervant victus regumen, hiſce febribus detentas vidimus, atq. paucos admodum ex religioſis Viris, ſi illos excipiamus, qui Noſocomia frequentius ad inviſendos AEgrotos adibant: quod tum in militaribus, tum in noſtro eveniſſe ſaepiſſime obſervavimus. Hoc quoque lethale vectigal Medici omnes, & Chirurgi, Galli maxime, & Pedemontani perſolverunt; nec pauci mortui ideo ſunt. Hinc clare parebat, Febrem hanc *contagioſam malignantem* naturam ſuboluiſſe, quam nonnulli Medici ab innumerabilibus per aerem circumductis vermiculis deducebant, qui partim per os in actu inſpirationis aeris, ad interiora Corporis demiſſi, partim per minutiſſima cutis foramina inſinuati, in illis maxime Corporibus nidularentur, creſcerent, atque foecundi magis evaderent, ad admirabilem eorundem immenſam pene, atque citiſsimam propagationem, in quibus peculiarem diſpoſitionem invenirent ipſorum naturae magis analogam.

CCCLXXVI. Quod ſententia haec de vermiculis ejuſmodi exiliſſimis, Peſti praeſertim genuinum largientibus principium, non improbabilis ex toto ſit, quin immo vero forſan magis proxima, utpote optimis ratiocinis, iteratiſque experimentis innixa, inficias nunquam abſolute iverim. Satis enim ſit quamplurimos ex Recentioribus clariſſimos, doctiſſimoſque viros ipſius Patronos, ſtrenuiſsimoſque propugnatores in medium adducere, quorum celeberrima ſcripta, cedro vere digna, omnem Poſteritatis laudem prometeri ſemper poterunt. Inter hos autem praecipuam ſibi aſciſcunt aeſtimationem eruditiſſima immortalis Valliſnerii opera, ſicuti & praeclariſsimi Bartholomaei Curtii, qui tum omnigena litteratura, tum ſaniore doctrina Medica, atque admirabili profecto peritia, inter clariores hujuſce aevi Clinicos Medicos principatum

cipuum nunc obtinet, utpote praecipuum, firmiſſimumque rationalis rectioris Medicinae fulcrum jure, meritoque habendus. Clariſſimus iſte Vir rem hanc profecto tam dilucide expoſuit, tamque ſolidis rationibus, ab experientia ipſa quoque petitis, tueri aggreſſus eſt ut ipſius Adverſarii nil amplius ipſi reponere auſi unquam fuerint. Verum ſi ipſius diſſertationes eruditiſſimas haſce quiſpiam ſedulo perpenderit, noſcet illico ratiocinia haec, quae ad verā Peſtis cauſam inquirendam ſpecialiter conducere poſſunt, *petechiali* huic malignae febri haudquaquam convenire, prout ipſe Adverſariis ſuis obtrudere ſic viſus eſt. (*) *Ma ſe voleſſe poi addimandarmi, io creda, che il ſimile ſucceda in quei maligni mali, ne quali appariſcono le macchie livide, o tali altre eſpulſioni alla cute, io per ora non voglio dichiararmi con Chriſtiano Langio per l'affirmativa, a me baſtando d'accennarvi la gran differenza che corre tra que mali creduti volgarmente contagioſi, e la vera peſte.* Quamobrem paulo poſtea ſubdit. *In fatti non s'oſſervera mai, che certe febri maligne, le quali infeſtino un Villaggio, o qualche altro Quartiere, per peſtilenziali che ſieno, paſſino in un'altro diſtante per via di merci, o di perſone partite dal luogo infetto, molto meno da una caſa all'altra per mezzo d'Animali domeſtici eſſer portate; vel ancora il Vajuolo, ſe pure ſi vuol contagioſo, vedendo ordinariamente queſte malattie puntualmente maturate dalla qualità dell'Aria, ed in que' Corpi diſpoſti a ricevere quella tale impreſſione: &c.* Praeclariſſimi ideo hujuſce Auctoris animadverſionibus inhaerens, non abs re arbitraret Doctiſſimi Hecqueti explicationem illam in propoſitum noſtrum huc adducere, quam in appendice *de Peſte* protulit. Ibi enim contagii cauſam ab urente quodam ſpiritu aerem inficiente deducit, qui in Corpus quomodocunque inſinuatus lympham praeſertim ſiccat, ſolidaque nervoſa maxime omnia, & juxta contagii diverſam naturam vario modo afficit. Quare idem in Corporibus noſtris, mutatis mutandis, inde evenire arbitratur, quod in Arborum gemmis, & cerealium culminibus, ſpicisve, quando uredine ſiccantur. (212) *Sic aura peſtilens ore ducta, nervorum medullas, & ipſa ſtamina terret.* Verum dictarum febrium *contagioſum* Semen non abſolute, & generaliter ab aere tantum (fuiſſet enim magis generalis hujuſmodi conſtructio) ſed a ſpeciali affectorum diſtincte Corporum atmoſphaera petendum erat. Illi enim tantum facilius, graviuſque tali labe inficiebantur, qui frequentius Noſocomia adibant, aut cum domeſticis AEgrotis ſuis nimis familiariter, abſque ulla cautione, agebant: propterea non ſemel tunc obſervavimus, quod dum quiſpiam in aliqua familia tali febri aegrotaret, ſucceſſive & omnes alii paulo poſtea eidem ſubjacerent morbo, hoc tantum habito ſpeciali diſcrimine, quod ii, qui ab AEgrotorum commercio principium

S . . morbi

(*) *Corte Lettera apolog. n. 56., 57.* (212) *Hecquet Appen. de Peſte.*

morbi naneiſcebantur, caeteroquin antea perfecte ſani, & gravius aegrotabant, atque multo magis in vitae diſcrimen ducebantur, ſecus quam alii, qui ex ſe tale infenſiſſimum principium alio modo obtinuerant. Hinc non immerito conjici poſſe opinabar, ideo ab infectis hujuſcemodi corporibus ad ſana quamfacile *morbificam* cauſam deduci, quia a peculiari atmoſphaera corpora illa circumambiente (a quibus indeſinenter utrinci prodeuntes halitus *malignantem*, ſeu *venenatam*, quaſi dixerim, conſtruebant nubem) in actu inſpirationis, a ſanis corporibus hauriri poſſent ſpeciales infenſae actuoſiſſimae particulae, quae tractu temporis per contactum aliarum multiplicatae, aut quomodocunque in ſufficiente copia coacervatae, ſanguinem diſſolvere, attenuare, atque taliter immutare poſſent, ut ex ipſarum diffuſo principio, furens illa *malignantis* indolis bilis ſecerneretur, atque inde magis, magiſque accumularetur, a qua ejuſmodi febris *phaenomena* quaelibet derivanda juxta eſſe ſupra ſtatuimus.

CCCLXXVII. Quod ſi *verminoſum* principium ex eo ultro deducere quiſpiam vellet, quod quamplures ex hiſce AEgrotantibus Vermes ſaepiſſime per Alvum ejicerent; eo magis hallucinari mihi videretur, quia magis conſtare cuique poterat, prodeuntium hoc modo hujuſcemodi Vermium naturam eandem penitus eſſe, ac illorum, qui e ſanis etiam Corporibus extra febris occaſionem, excernuntur. Vermes hoſce non tanquam morbi cauſam, ſed veluti effectum intuebar, certo putans, quod eorundem ova, (quae in quibuſcunque corporibus plus, minuſve indiſcriminatim exiſtunt) tunc in illis facilius foecundari, ibidemque progeniti vermes melius nutriri poſſent, atque commodius augeri quia a peculiaribus tunc in *Inteſtinorum* cavitate latitantibus humoribus, magis analogum ſibi nutrimentum mutitarentur, eademque ratione ab iiſdem corporibus magis idoneus exſurgeret calor eorum foecundationi faciliori conveniens. Antequam autem ad alia tranſeamus, nonnullas hic mihi placet cogitationes meas, & aliorum etiam proferre, quae, praeter multiplices rationes alias facile aliunde derivandas, non incongruae mihi videntur ad vulgarem nimis amplam hanc, de exiſtentibus *contagioſis* innumeris vermiculis, ſententiam omni jure moderandam. Fruſtra enim ejuſdem Patroni (ut non tantum genuinae Peſtis cauſam, verum etiam *Petechialium* dictarum febrium, & aliarum per contactum facile communicabilium, originem inde ſe rationabiliter deducere viderentur) certe teſtantur, innumerabilem pene vermiculorum copiam in infectorum corporum ſanguine exiſtere, quin immo ſe oculis ipſis, exquiſitorum *Microſcopiorum* adminiculo, vitales eorumque motus vidiſſe. Eadem enim contra ipſos militare poteſt ratio, & obſervatio, quam in Phyſiologia mea, de generatione agens, adverſus ſuppoſitam ſeminalium vermiculorum nimis amplam, atque pene immenſam cohortem propoſui. Abſolute enim arbitror, oculos noſtros

exqui-

exquiſitiſſimis hiſce inſtrumentis nimirum, dum nimis videat, quandoque nihil videre, ipſiuſque videntis mentem maxime obcaecari poſſe, ut nimium praeter rationem credat. Id ipſum contra hanc ſententiam objicit celeberrimus Dionis (213) Hinc ſiquis in caſueriam noſtro diceret, minima illa ſuppoſita *contagioſa* animalcula, non vere talia ſemper fuiſſe, ſed pleromque meras *apparentias* exiliſſimarum particularum ſanguinei liquoris, aut alterius, in quo jacere putantur, otpore analogam vermiculis configurationem veferentium non tam facilea veritate alienus ab Adverſariis comprobari rationabiliter poſſit. Fruſtra enim objicerent illi ſuppoſitorum vermiculorum vitalem vere motum, qui rationabilius forſan moto inteſtino, aut alio quolibet dictarum particularum, quam pro viventis genuino motu haberi utpluntum poteſt. Etenim nemo inficias ivent, componentes cujuſcunque liquoris minimas moleculas (dum ipſe ab antehabito moto ceſſat) difficillime abſolutam naneiſci ilico quietem; ita ut una ipſarum magis gravis, quam alia ſibi contigua, hanc e priſtino loco, per aliquod ſaltem tempus, non dejiciat: idem intelligendis de diverſa configuratione, propeer quam una in uno, altera in altero loco commodius immota jacebit: praeter alias circumſtantias tum variae fluiditatis, & copiae ejuſdem liquoris, tum impetus, quo primo motus fuit; tum inclinationis plani, in quo diſpergitur, aliaſque ejuſmodi rationes, unde componentes omnes dictae particulae omnimodam univerſaliter quietem adipiſcuntur. Hanc enim ſolummodo obtinent, quando juſtum in dicto plano quarumlibet ipſarum aequilbrium habetur, ſeu congrua mutua loci ratio, aequo modo reſpiciens varias ſupradictas conditiones, aliaſque forſitan, quae ſimul ſumptae variimeapecunt quarumcunque molecularum aptum, convenientemque ſitum. Haec autem explicatio omnibus quorumcunque liquorum proprietatibus, congruo hinc deſumpto raticinio, pro eorundem diverſitate, aptari facile poteſt: ſive nempe liquor ille, in quo Vermiculi innumerabiles ibi jacere putantur, ſanguis ſit, ſive ſerum, ſive lympha &c.

CCCLXXVIII. Hiſce ſuppoſitis, quis unquam ex Adverſariis non noſcet, quod plerumque motus ille, qui in ſuppoſitis Vermiculis, pro vitali habetur, motus ſit neceſſarius inanimatum molecularum liquidum illud conſtituentium, quae propriis nondum ſibi ipſis congruentibus locis aptatae ſint, aut ab illis quacunque de cauſa ſemotae. Nam ſi ope exquiſitiſſimi *Microſcopii* illarum particularum moles veriſimiliter ad ſummum augeri putatur, eadem pariter ratione adauctus immenſum pene videbitur nativus earundem motus praedictus, a ſpecifica ipſarum gravitate diſtincte

(213) *Dionis Diſſertat. de Generat.*

ſtincte dependens; & quidem taliter, ſuppoſita apparente imagine *Microſcopii* auxilio conſpecta, ut viventis Animalculi quemlibet vivaciſſimum motum aemulari non immerito queat, quin tamen vere animalcula ſint. Hinc ſatis omnem mereri poſſe fidem arbitror, obſervationem a clariſſimo Carolo Mazzuchello in Ticinenſi Univerſitate Anatomiae Profeſſore habitam (214) dum abſolute aſſerit, ſe in guttula ſanguinis a Bove *contagioſo* morbo laborante educti, nunquam enarratos Vermiculos intueri potuiſſe, etiamſi perfectiſſimo uteretur *Microſcopio*, quorum ope minimas attendendo ejuſdem particulas, etſi primo intuitu exiliſſima, atque innumerabilia ſe admirari animalcula ſe moventia ſibi videretur; ſedulo tamen poſtea adhibito examine, aperte novit, motum hunc non vere vitalem eſſe, ſed unice pendere a naturali conſueto motu fibrillarum minimarum ſanguinis, quae juxta inclinationem plani, in quo jacebant, ad unam potius, quam ad alteram partem neceſſario tendebant; etſi, juxta *Microſcopiorum* vulgarem effectum, in oppoſitam migrare partem viderentur; unde tumultuarius, atque indeterminatus emergebat motus paulo poſtea ex toto evaneſcens: quod & in guttula ſanguinis ſani Bovis ſe adamuſſim obſervaſſe teſtatur. Haec autem omnia dicta ſunt, non quia ſaniorum quamplurium Virorum fidem denegare unquam audeam (illorum nempe, qui minus in hac ſententia ſupponendo, veridica magis experimenta proferunt, quorum rationibus ductus, aliquando & hoſce minimos in ſanguine vermiculos, ſed non tam admirabili propagatione in immenſum citiſſime multiplicatos exiſtere, ego quoque nunquam inficiari contenderim; maxime ſi de cauſa verae Peſtis corpora quaeque indiſcriminatim afficientis agatur) ſed ut illorum tantum jactantiam cohibeam, qui cum aliunde morbos explicare, eorundemque cauſas detegere ſatis nequeant, ut ignorantiae propriae aliquo modo conſulant, faciliorem nacti viam, per quam ratiocinia ſua, quaecunque ea ſint, dextere dirigant; Corpus noſtrum undecunque vermibus ſcatere autumant, quorum genium, mores, vitam, generationem, benignas, aut malignas qualitates, huic potius, quam illi Animali infenſas, nec non innumerabilia alia hujuſmodi temere ſupponunt, atque nimis creduli demonſtrare criſpata fronte ſatagunt, novitatis hujuſce luminis ſibi laudem affectantes.

CCCLXXIX. Caeterum, ut ad propoſitum noſtrum redeam, *malignantes* iſtae febres hoc pariter Aprili menſe iiſdem penitus, ut antea, *ſymptomatibus* ſtipatae erant. Ipſis tamen ſaepius, quam elapſis menſibus, haemorrhagiae narium contigerant, tum & Parotidum tumores, qui actuali cauſtico aperti, fauſto plerumque exitu ſolvebantur.

(214) *Carlo Mazzucchelli, Notizie pratiche intorno all' Epidemia degli Animali Bovini.*

jur. Nonnulli ex hiſce Ægrotis, ope copioſi ſudoris univerſalis, praeter ordinem inopinato habiti, ante decimam quartam diem convaleſcere tunc viſi ſunt. Haec tamen praematura ſalutis notacula utplurimum infauſta experiebantur. Iſti enim ferre omnes iterum poſtea aegrotabant, indeque *chronicis Hypochondriorum* morbis, aut *inflammatoriis* detinebantur, a quibus pauci evadebant.

CCCLXXX. Majo, & Junio ſequentibus menſibus ejuſdem anni 1735. varia utplurimum fuit aeris conſtitutio, nondum adaucto maxime calore, atque raro pluviae ceciderunt. Tunc denuo eaedem, ac antea magis, magiſque graſſabantur *malignantes* febres, cum Haemorrhagia Narium, quae quo magis copioſa fiebat, eo magis fauſtum pollicebatur omen, licet *exoritis* haec *criſim* vere non compleret, quae Alvi dejectionibus referenda adhuc rationabiliter, magna ſaltem ex parte, erat. In hiſce pariter *cardialgicae* Ventriculi *paſſiones* dictae variae, & quidem graviores, plus quam antea ſaeviebant; *Aphonia* etiam, ſingultus, copioſi inordinati ſudores &c. Hujuſmodi *ſymptomata* plerumque poſt decimam quartam diem occurrere tunc conſueverant, una cum manibus ad ſummum conciationibus. Talis diſtincte admirari hoc menſe potuit in Domino Franciſco Mutio, qui poſt decimam quartam (cum jam de totali morbi victoria ageretur) tam graviter *ſymptomatibus* hiſce divexatus ſuit; ut toto Corpore maxime refrigeratus, cum *hypposarcae*, ut vulgo dicitur, facie, atque *ſingultuoſis* continuis ſuſpiriis, ventriculique *paſſionibus* variis, jam animam agere videretur. Ab hiſce autem omnibus prope vigeſimam primam diem liber ex intoevaſit, praeviis foetidis bilioſis, atque gluttinoſis maxime dejectionibus, quae tamen etiam ante graviorum ejuſmodi *ſymptomatum* acceſſionem copioſae admodum viſae fuerant, emollientibus *Clyſteribus* fere quotidie promotae. Ægrotus iſte, quamplurimis ante febris principium diebus, noctu per lectum ſeſe admodum jactabat, atque *convulſivis* corporis ſubſultibus dormiens perſaepe detinebatur, cum gravamine Capitis, viriumque proſtratione maxima ſimul, & nauſea. Ad ſupradicta ſedanda *ſymptomata* optimum fuit praeſidium *mixtura* noſtra *ſtomatica* in pernicioſis tertianis ſupra expoſita, qua identidē ad cochlearia utebatur. Profuit etiam ipſi maxime malvaticum Vinum, tunc praeſertim, cum major refrigeratio aderat, in modica tamen convenienti doſi uſurpatum. Praeter haec *Clyſteribus* maxime anodynis ſimul, atique emollientibus his etiam in die ſepentis, victoriam tunc fuiſſe omni jure referendam, certo exiſtimavi eum ipſiurum ope ad criticas neceſſarias Alvi *excretiones* provide natura promoveretur, ad quas ſe ſola ſatis fortaſſe non fuiſſet. Huic ruſſis manis, & frequens in fine morbi ſupervenit decreſcente febri, illamque ab eadem prorſus deducendam eſſe cauſa certe arbitrabar, a qua univerſalis Corporis pruritus evaneſcentibus *petechiis* factus fuerat;

rat, quod utplurimum contingit.

CCCLXXXI. Occaſione iſtarum febrium in Noſocomiis maxime quamplurles obſervavi, quod illis praeſertim, qui, ſoluto circa decimam quartam diem morbo, paulo poſtea acuta non abſimili febri iterum corripiebantur, cum iiſdem *ſymptomatibus*, diarrhoea nempe, vomitu, Capitis gravamine, *cardialgiiſque paſſionibus*: illis, inquam, fere omnibus Lienis, aut Hepatis, aut utriuſque viſceris tumores fiebant, propter quos, aut *inflammatoriis* violentis cito accedentibus morbis, aut in chronicos paulatim migrantes, miſere occumbere viſi ſunt. Id adamuſſim evenit in expertiſſimo Chirurgo Rinaldo, Viro profecto in Arte ſua ſingulari, Pedemontanis militibus aſſiſtenti. Iſte acuta ejuſmodi detentus fuit febri, quae quandoque tertianarum periodum, ſed inordinatum, *Chinae Chinae* uſum penitus fruſtraneum, doloſe ſimulabat, iiſdem prorſus accedentibus *ſymptomatibus*, quae tertianas veras comitari conſueſcunt. In hoc autem non bilioſus tantum conſuetus apparatus, ſed Viſcerum omnium imi Ventris praeſertim infarctus, atque Lienis maxime tumor in cauſa fortaſſe fuit, qui ſucceſſive in dies adauctus eo magis tactui ſe prodidit. Verum dum immoderato nimis, & frequenti purgantium uſu (a quo ipſum ex toto avertere ſatis rationibus ratiociniis quotidie non omittebam, licet fruſtra) *humoralem*, ab ipſo falſo creditam, morbi cauſam deſtruere tentabat, frequentius, validuſque ſolida omnia irritando, eademque in vehementiores *contractiones* cogendo, organicam cauſam magis, magiſque adauxit. Cohibito enim ſic libero magis humorum motu, ob ſolidorum violentas oſcillationes, major in dies congeſtio in Liene progenita fuit, quae tandem, gravi adjuncta ejuſdem partis inflammatione, praematuram ipſi attulit mortem, protracto tamen plus quam per menſem miſerrime morbo. Hinc cum eadem penitus in hoc AEgroto *ſymptomata* adnotaſſem, quae in *petechialibus* dictis febribus ſemper evenerant, eo tutius conjiciendum eſſe exiſtimavi, haſce etiam in infimo Ventre *organicam* perſaepe, non abſimilem cauſam habuiſſe, quae quidem in quamplurimis, prodeuntibus in progreſſu morbi Lienis, aut Hepatis, aut utriuſque viſceris tumoribus, aut *cachexia*, aut *Hydrope* ſuccedente, palam magis fiebat.

CCCLXXXII. Ejuſdem pene indolis, ſed fauſti exitus, fuit acuta *petechialis* febris, qua Junio dicto menſe Illuſtriſs. Eques Rat, Dux in Pedemontana acie, vulgo dicta de *Fuciliers*, correptus graviter fuit. Temperamento hic erat ſanguineo admodum, & bilioſo praeditus, ad iracundiam maxime proclivis. Febre autem primo detentus fuit, quae in principio acceſſionum alternatim quamdam referens *horripilationem*, tertianarum ſimplicium periodum ſimulare videbatur. Succeſſive tamen continua vere *continens* facta non abſimilem cum enarratis *petechialibus* naturam protulit. Progrediente morbo, pro more febris, gravia acceſſere conſueta *ſymptomata*:

Capitis

Capitis moleſtiſſimus dolor, una cum gravativo ſere continuo ſenſu, cui addita eſt Oris amaritics, linguae ſiccitas, & moleſti ad vomitum frequentes conatus, maxime dum cibum aſſumeret. Hiſce omnibus circa decimum morbi diem comes adfuit ſingultus moleſtiſſimus, atque fere continuus una cum univerſali ventris tumore fere timpanico. Praeter conſueta remedia, juxta enarratam ſupra methodum uſurpata, cum nil penitus per Alvum ejic dejiceret, ſedulo curavi, ut ſuavioribus remediis, ad *criticas excretiones* illas naturam excitarem, quarum ope eadem per ſaepe *ſymptomata* alias omnimode evanuiſſe attenderam. Idcirco oleum amygdalarum dulcium iteratis tunc vicibus ipſi praeſcripſi, tum & oleum ſeminum Lini, aliaque hujuſcemodi, quae fruſtranea penitus evaſere. Quamobrem, *ſymptomata* illa a *ſpaſmodica* etiam partium valida contractione immediate ſuborta fuiſſe recte putans, ad lenientia alia, & narcotica confugi, atque praeſertim ad *mixturam* noſtram *ſomaticam* ſupradictam: cujus ope, laxatis *Inteſtinorum* fibris, atque ad priſtinum paulatim tonum redactis, copioſae per Alvum bilioſae *excretiones* inde *ſucceſſerunt*, emollientibus ad id maxime conferentibus *Clyſteribus*. Quamobrem additis etiam diluentibus copioſis potionibus, ſitientis praeſertim bilis aeſtus compeſcentibus, perfecte convaluit.

CCCLXXXIII. Mirum tamen tunc maxime fuit, quod *malignantes* hae febres, quae ab eodem prorſus principio manifeſte pendere videbantur, utpote Aegrotantium Corporum diverſas diſpoſitiones, tam variis modis morum ſuum expleret, quamplurimis ſimul, varia ratione procedentibus, *ſymptomatibus* ſtipatae; prout ex ſequenti obſervatione magis, magiſque innoteſcet. Circa mediam Junii menſis Nobilis Dominus Gaſpar Torchius Sacerdos, Avunculus meus, *hypochondriacus* maxime, habituque Corporis admodum gracilis, febre acuta correptus fuit, quae etſi continuitatem ſervaret, tertianae tamen febris acceſſiones, alternis diebus ſibi reſpondentes, manifeſte praeſerebat, praevio levi rigoris ſenſu. Primis hinc diebus bis ipſi detractus fuit ſanguis, congruaque levis *purgatio* praeſcripta, additis acidulis attemperantibus copioſis potionibus. At ſeptima morbi die febris iterum cum rigore magis forte ipſum invaſit. Peſſime ideo tunc ſe habuit, glutinoſis fere frigidis ſudoribus, circa frontem maxime, in ſummo febris rigore apparentibus, cum univerſali virium maxima proſtratione, atque liveſcente faciei colore. Ideo ad *ChinamChinam* illico tunc confugere ſtatui dum, *Lypiriam* a longe pertimeſcens. Hujus ope febris ſtatim evaneſcere viſa fuit, conſequentibus etiam ad id bilioſis dejectionibus, foetidis admodum, quas toto etiam morbi tempore promovere antea, *Clyſterum* laxantium adminiculo, non neglexeram. Sequentibus hinc quinque diebus, quamvis omnimode febri immunis eſſet, nihil penitus cibum appete-

bat, depreſſae admodum vires erant, pulſus debilis, & parvus, aliquantulum frequens, noctesque vigil utplurimum tranſigebat. Hinc dum ex hiſce omnibus infidam prorſus morbi ſolutionem mecum ipſe arbitrabar, ſexta die febris denuo acceſſit, nullo praevio frigoris ſenſu, cum calore mordaci, ſubitaque vocis demiſſione, ſudoribus copioſis, & frigidis, vigiliis, inmenſa ſiti, jactationibus, atque *cardialgicis paſſionibus*. Cum autem e lecto tunc ſurgere coactus fuiſſet, addita hiſce derepente fuit *hypothymia* fortis cum magna virium univerſali proſtratione, ut in extremitatibus refrigeratus quammaxime, cum *hippocratica*, ut ajunt, facie jam ad agonem miſerrime perductus videretur. In hoc teterrimo ſtatu *ſtomaticam* ſtatim *mixturam* noſtram ad cochlearia ſaepe ſumendam, ſicuti, & malvatici meracioris Vini uſum ipſi praeſcripſi. Poſtmodum maxime id mihi curae fuit, ut tum oleo amygdalarum dulcium, tum repetitis laxantibus *Clyſteribus* ex lacte praeſertim paratis, bilioſas *excretiones* denuo per Alvum promoverem: quod pro voto ſucceſſit. Foetidis enim frequentibus citrinis dejectionibus, accedente etiam copioſa urinarum *excretione* ab affluentibus acidulis potionibus excitata, priſtinam inde paulatim ſalutem adeptus fuit.

SECTIO

SECTIO QUARTA

Conſtitutio partis anni 1735. ab AEſtate incipiens, integrum quoque annum 1736 reſpiciens.

OBSERVATIONES VARIAE.

Agitur iterum de Tertianarum Febrium cauſa, tum & de modo, quo China China eaſdem Febres evincit.

CCCLXXXIV. Menſe Julio dicti anni 1735. varius plerumque, magiſque calidus vigebat aer, fere nunquam pluvioſus. Tunc teterrima haec *malignantium* dictarum febrium conſtitutio imminuari coepit, cum rarius ipſae occurrerent, minuſque lethalem praeſeferrent faciem. Hinc ſubſecutae ſunt *Ephemerae*, & *Synochae* plurimae, aliaeque hujuſce mitioris indolis febres, quae brevi plerumque temporis intervallo curſum ſuum explebant, copioſa *diaphoreſi* uplurimum ex ſe ſolutae, aut ſaltem ſola ſanguinis congrua emiſſione, abſque alius Medicinae praeſidiis. Attamen mirum maxime erat, quod *Synochae* ejuſmodi febres non parum de antehabita *malignante* conſtitutione participes ſimul eſſent; cum iiſdem perſaepe *ſymptomatibus* ſtipatae viderentur. Hiſce enim non raro comites adeſſe conſueverunt, tum *cardialgicae* ventriculi *paſſiones*, tum vomitus, & *cholerici* fluxus &c. Hinc licet circa ſeptimam diem, quandoque & ante ipſam, copioſi ſudoris beneficio, ſolverentur, poſt aliquot tamen dies plerumque iterum prodibant; atq; tunc, praeter enarrata *ſymptomata*, univerſales etiam afferebant refrigerationes, quae ſuccedente poſtea *Diarrhoea* evaneſcebant, obſervatumque fuit in illis, qui Lienis, aut Hepatis, aut utriuſque viſceris tumoribus laborabant, vel etiam, quaterque hujuſcemodi *recidivas* eveniſſe. Eodem tempore, & Tertianae variae febres dominabantur, quae perſaepe illos corripiebant, qui paulo antea e *petechialibus* dictis febribus evaſerant. In omnibus tamen foetidae ſemper, tenaces, & maxime croceae dejectiones, majore, minoreve in copia habitae ſunt, pro morbi ſpeciali conditione, affectorumque Corporum ratione varia. Succeſſive & *Diarrhoeas*,

rhoeas, & *Dyſenterias*, vomitus, aliaſque hujuſmodi benignae indolis morbos ſuſcitari vidimus.

CCCLXXXV. Immutata ſic quâmaxime aeris conſtitutione, quo propitium magis Hominum ſaluti Coelum evadere paululum videbatur, eo funeſtius cerealibus bellum edicere coepit. Dum enim circumundique tumente jam, atque maturitati proximo grano turgeſcebant ariſtae paulo poſtea, veneſico quaſi afflatu derepente tactae, jejunae ſere ex toto evaſere. Verum hoc venenatae, quaſi dixerim, rubiginis adſcriptum fuit, quae cumentium granorum medullam ita conſumpſit, ut extimo corrugato cortice, pene aduſta evaſerint. Unde cum Seneca univerſali luctu dolendum ſic merito erat.

(215) *Gravis, & ater incubat terris vapor,*
Obtexit arces Coelitum, at ſummas domos
Inferna facies, denegat fructum Ceres
Adulta, & altis flava cum ſpicis cremat.
Arente culmo ſterilis emoritur ſeges.

Non abſimile inſortonium refert celeberrimus Ramazzinus ſuis temporibus eveniſſe, tunc praeſertim cum majore numero, magiſque lethales dominabantur *malignantes* febres, eandem fere redolentes naturam, iiſdemque quaſi ſtipatae *ſymptomatibus*, quae ſupra in conſtitutione noſtra obſervata fuiſſe monuimus. Hinc non abs re ſuſpicari quiſpiam poſſet, quod remora *malignantis* hujuſce conſtitutionis, Hominibus tam inſenſae cauſa ab eodem fere fonte derivanda eſſet, a quo pariter noxiae rubiginis principium forſitan emanaverat. De hoc tamen veriſimilem aſſequi rationem, atque explicationem proponere, perquam arduum puto licet ad id conferre non parum poſſint ingenioſae ejuſdem Ramazzini cogitationes de Rubiginis cauſa, quas ipſe (216) in enarrata conſtitutione proponit. Tam late autem, tam graviter tyrannidem ſuam proſecuta tunc fuit Cerealis haec peſtis, ut ubicunque de Annonae imminenti caritate luctuoſi exſurgerent clamores. Inter tot teterrima ſpectra Hominum ſaluti undecunque adverſantia: inter bellicos tumultus animum multifariam ſubvertentes, atque bona omnia devaſtantes: addita inde bovina paulo poſtea fere univerſali peſte timore, & horrore vehementer perculſi, Mortis quaſi victimae jam jam futurae, aut ſaltem multiplicibus hiſce malis ſummopere oppreſſi, antiquam noſtratum Regionum felicitatem anxie expetebamus, quam inter Italiae laudes eleganti ſic Poeta quondam breviter ſic propoſuerat.

(217) *Haec loca non tauri ſpirantes naribus ignem*
Invertere ſatis immanis dentibus Hydri,
Nec galeis, denſiſque Virum ſeges horruit haſtis,
Sed gravidae fruges, & Bacchi maſſicus humor

Imple-

(215) *L. Ann. Seneca in OEdipo.* (216) *Ramazzin. in conſtit. ann.* 1692. 93. 94.
(217) *Virgil.* 2. *Georg.*

implevere, tenent Oltarque, Armentaque ſocta.

CCCLXXXVI. Verum licet magna ex parte *malignantium* dictarum febrium conſtitutio evaneſcere viſa tunc fuiſſet, non deerant tamen moleſtiſſimi, ſimulque graves quampluimi morbi, qui cum ratione multiplicium *ſymptomatum*, tum & ſpecialis contumaciae, quo variis modis luctuoſius progrediebantur, eo majus Medicis faceſſebant negotium, a bilioſo tamen eodem principio non abſimili ratione derivati. Quot autem, & quam diverſa ſuſcitari poſſint *ſymptomata* a bilioſo hoc humore plus, minuſve furente, juxta varias affectorum Corporum diſpoſitiones, animadvertere maxime tunc potui in gravi, complicatoque morbo, quo Nobiliſſima Domina Marchioniſſa Aralda hoc eodem Julio menſe detenta fuit; cujus accuratam hiſtoriam hic placet proponere. Nob. haec Matrona bilioſa admodum ſanguinis conſtitutione ditata (quin immo ſpontaneis bilioſis vomitibus identidem diuturno abhinc tempore aſſueta, quorum ope optime ſtatum ſe habebat, atque ab *hypochondriacis*, quibus perſaepe detinebatur, affectionibus diſtincte levabatur) die decima octava hujuſce menſis inſolitam ſtomachi *tenſionem*, cum dolore Capitis maximo perſenſit, cui febris illico addita fuit. Sequenti die vomitus inanis acceſſit, una cum doloribus Ventris, praeſertim circa Hepar adhibitoque *Clyſtere*, bilioſas magna in copia eduxit materies, quare melius ſe habere viſa fuit. In veſperis tamen invaluit maxime febris cum delirio, unde ſanguis ex pede detractus fuit. Initio uſque morbi, cum ea manibus hiſce ad vomitum incitamentis in hac Nob. Matrona aliunde, ut dixi, bilioſis vomitibus perſaepe detenta, atque jamdiu omnimode ſuppreſſis, bilis retentae dominium aperte noſcerem, libenter emeticum, & quidem utiliter forſan propinaſſem. Aſt, cum ejuſmodi remedia plus aequo ipſa pertimeſceret, eaque penitus reſpueret, mitioribus tunc uti coactus fui *Clyſteribus* nempe emollientibus, atque oleo amygdalarum dulcium ne forte, ob ea, quae non vi remedii, ſed morbi, evenire ſucceſſive poterant, Remedium, atque Artem *ipſam*, ex praeconcepta Ægrotantis, atque Adſtantium opinione, temere infamari poſtea viderem. Die vigeſima ejuſdem menſis fotus emollientes, & inunctiones adhibitae ſunt; tum & *mixtura anodyna*, cum Laudano: indeque immunis febre ex toto fere circa veſperas evaſit. Die vigeſima prima febris iterum invaluit, cum vomitu inani partim cum bilioſa amaricante, atque acida materie, accedentibus Ventris gravioribus torminibus totum fere Abdomen, uſque ad Pubem infeſtantibus, cum *timpanica* quaſi *tenſione*. Tunc fotus emollientes, & *Clyſteres* ejuſdem indolis in uſum revocavi, medis quibus magnam bilis copiam per Alvum eduxit, quam & per vomitum liberaliter ejecit, acida ſubſequente viridi, ac fere *poracea* lympha. Completis hiſce excretionibus, Salem Abſynthii cum Laudano aſ-

ſumpſit,

ſumpſit; propterea *Abdominis tenſio* immnuta fuit, & ſucceſſive in veſperis eo melius ſe habere omnimode ſenſit. Sequenti tamen nocte ex toto vigil fuit, animoque, & Corpore ſummopere divexata. Die vigeſima ſecunda mane dolores iterum invaluere, adhibitoque *Clyſtere*, virentes per Alvum affluentes materies expulit, abſque ullo levamine. Adfuit hinc continua fere, atque manis ad vomitum concitatio, pulſus imminutus maxime fuit, ſimulque durus, & frequens redditus. Quamobrem libram unam, & ſemis Decoctionis Hordei cum *Sirupo acetoſo ſimplici* uno hauſtu ſumendam calidam ipſi exhibui, cujus ope magna admodum copia virentis tenacis bilis per vomitum effluxit, & levata eſt, multoque inde melius ſe habuit, dum paulo poſtea, iteratis Alvi *excretionibus*, per alteram viam denuo bilem ejuſdem indolis copioſe detrudere potuit. Hinc noctem tranquillam magis tranſegit, atque ſequenti die vigeſima tertia vomitu, & doloribus omnimode caruit, cum modica tamen febri, & ſiti, craſſis admodum, & paucis profluentibus urinis. Poſt prandium eadem die iterum febris adaucta fuit, comite inani vomitu. Venter eo magis, magiſque intumuit, & doluit, injectoque *Clyſtere*, bilioſas denuo per Alvum eductas materies vidimus. Animadvertendum hic autem eſt, quod morbus iſte ipſam invaſit, conſuetis lunatibus ineuntibus *excretionibus*, quae paulatim, & abſque ordine procedendo, hac die penitus evanuere. Magna ventris dicta *tenſio timpanica*, una cum aliis *ſymptomatibus*, modo plus, modo minus invaleſcentibus uſque ad vigeſimam octavam hujuſce menſis diem obſtinate perduravit; atque quotidie, nunc per vomitum, nunc per Alvum bilioſas ejuſdem indolis materies expulit, modo ſponte, modo *Clyſterum*, aut olei amygdalarum dulcium beneficio. Juſculum alteratum foliis Malvae, floribus Chamaemeli, ſeminibus Citri, & Lini, familiaris tunc ipſi potio fuit, quod perquam utile omni jure evaſit. Hinc decreſcente Ventris *tenſione*, cum liberius *Abdominis* viſcera pertractare poſſem, Hepar tumidum, multoque magis Lienem inveni. Febris tamen abſque ordine omnino progrediebatur, modo citius, modo tardius, modo majore, modo minore cum rigore invaleſcens. Die vigeſima nona, & trigeſima morbus imminui viſus eſt, non deficientibus bilioſis conſuetis *excretionibus*. Verum paucae admodum, & craſſae urinae erant, quae ſucceſſive copioſae magis reddebantur atque dolores, qui antea per totum *Abdomen* divagati fuerant, in regione Lienis conſtiterunt. Acceſſitus tunc in conſilium fuit clariſſimus, expertiſſimuſque Medicus de Bregolis non ſenio tantum, ſed diuturna ſaniore praxi Medica, atque ſelectioribus obſervationibus confectus tum etiam laudatus alias clariſſimus Rhinz, qui, re ſimul ſaniore ratiocinio intime magis perſpecta, primariam tunc morbi ſedem in Liene firmatam fuiſſe mecum ſtatuerunt, utpote a praegreſſis *phaenomenis* magna

gna ex parte ſubortam. Laxantia ideo tùm interna, tum externa omnis generis unanimi conſenſu commendavimus, atq; praecipue copioſas potiones ex emolliente ſupra recenſito *juſculo*. Hinc ad praecavendam inflammationem, atque ad *revulſionem* quoquo modo perficiendam, ſanguinem ab *Haemorrhoidalibus*, medium *hirudinibus* detrahendum eſſe ſapienter ſtatuit doctiſſimus Ramaz, quod illico perfici juſſi. Sequentibus diebus eo hinc melius ſemper ſe habuit, atque affluentibus praeter expectationem maxime urinis, Lienis tumor eadem ratione imminuebatur. Non defuerunt quoque bilioſae *excretiones*, quas, juxta indigentiam, promovere identidem non omittebam. Hinc & urinae copia adaucta latior fuit, ut plus quam decem libras quotidie per plures dies ederet, quarum *excretionum* per quindecim circiter, & ultra dies habitarum beneficio, Venter mollis paulatim factus eſt, tumor Lienis, & dolor evanuit, atque priſtinam inde ſalutem Nobiliſs. AEgrotans adepta fuit. Quo uſque tamen, vigente adhuc morbo, copioſa haec urinarum *excretio* perduravit, ipſae tenues admodum erant, atque poſtea, vergente ad ſalutem morbo, citrinae evaſerunt. Ex hiſce ideo facile erat conjicere, Lienis tumorem dictum non a fibroſae ſanguinis partis congeſtione, ſed a ſolo lymphae copioſo affluxu unice ſubortum fuiſſe; qua de re ad *ſuppurationem* nil penitus vergere viſus fuit. Non hinc tamen inficiari unquam potuimus, bilioſas etiam materias pravae conditionis, nempe *flavo-virentes*, tenaces, & corrodentes fere, cum *biliariis* ductibus, tum & *Inteſtinis* undique adhaerentes, ad primaria hujuſce morbi firmanda ſtamina, & graviora quaeque ſuſcitanda *ſymptomata* non parum contuliſſe: quod & bilioſae ipſae dejectiones variae indolis, initio uſque morbi magna in copia obſervatae, totoque morbi decurſu cum manifeſto levamine identidem apparentes indicare ſatis poterant. Hoc unum tamen non tam facile quis judicaret: utrum ſeroſi illa copioſa congeſtio in Liene facta, tamquam primaria morbi cauſa, an melius ejuſdem tantum effectus credenda merito foret. Ego tamen poſteriori potius, quam priori adhaererem ſententiae: cum tumor ille non in principio, ſed in decurſu morbi tantum poſtea apparuerit. Praeterquamquod ex praegreſſis initio hujuſce morbi *ſymptomatibus*, facile eſt genuinam progenitae inde in Liene ſeroſae *fluxus* cauſam deducere. Verum namque eſt *Lymphaticas ſtagnationes*, in quibuſvis noſtri corporis partibus nunquam facilius haberi poſſe, quam dum ſanguinea tota maſſa tardius, quam par eſt, *circulatorium* motum ſuum adimplet, aut aliqua in parte reſidet (ſive ob incongruas ſolidorum oſcillationes, ſive ob fluentis ejuſdem liquidi craſſitiem, ſive ob utramque cauſam id quomodolibet fiat) quod ſatis indicant *OEdematoſi* tumores, atque *Hydropes*, morbos Pectoris *organicos*, atq; *Aſthma* praecipue ſubſequentes. Lymphâ etenim plerumque extra nativos ductus ſuos profi-

proſilit, ob fortes continentium partium *compreſſiones*, aut *corrugationes* quod videre eſt in *ambuſtionibus*, *contuſionibus*, *compreſſionibus*, atque praecipue in illis partibus, quibus apponuntur *Veſicantia*. Hinc clare patet, quomodo, ob primos morbi inſultus, *ſpaſmodicaſque* imi Ventris partium *contractiones* fortes, ab irritante bile factas, occaſione dolorum, imminutis tunc quammaxime canalium diametris, ſanguinis motus praepeditus maxime fuerit, contractiſque ſimul per conſenſum Lienis fibrillis, *lymphatici* quoque tubuli compreſſi evaſerint, indeq; diſruptis exiliſſimis eorundem tunicis, lympha extra conſuetos cancellos ibidem fluxerit quod ſatis ſuperque erat ad antedictum ſuſcitandum tumorem, qui, imminuta exinde per urinarias vias lymphae exuberantis, & ſtagnantis copia, omnimode evanuit.

CCCLXXXVII. Menſe Auguſto ejuſdem anni 1735 invaleſcente calore, atque perquam raro accedentibus pluviis, aeſtiva ſucceſſive conſtitutio magis, magiſque ſe prodidit, minus tamen Hominum vitae infenſa. Profligatis enim fere ex toto *petechialibus* febribus mali moris, raro admodum Libitinae teterrima ſtrepitus Urbem noſtram, circumpoſitaque loca funeſtarunt. Hinc tertianae exquiſitae, non multae tamen, graſſari viſae ſunt, quae ex ſe perquam facile ſolvebantur, aut ſolo leviorum *purgantium* uſu, atque *alterantium*, maxime tamen convenientis dietae adminiculo. Hinc a ſanguinis emiſſione utplurimum temperavi in hiſce febribus, eam ſolummodo tunc praeſcribens, juxta peculiares affectorum Corporum conſtitutiones, aut occurrentia graviora *ſymptomata*. Hoc tamen initio iſtarum febrium ſedulo ſemper curavi, quod quotieſcunque amaricantis materiei vomitus, aut frequentes irritatio ad vomitum concitationes, cum ſtomachi gravamine, atque oris amaritie praeceſſiſſent, ſemper congruo ſtatim *Emetico* uterer, utplurimum *Ipecacuanha* quod eo magis fauſtum ſemper contigiſſe novi, quo magis de ſtabulante prope Ventriculum *morbifica* cauſa, tutior aderat ſuſpicio, quod & ſupra adnotavimus. Secus vero, cum nulla adeſſent praevia hujuſmodi ſigna, non ad *Emeticum*, ſed ad idoneum *purgans* confugiebam, quod tranſactis diebus aliquot, ſi opus eſſet, iterum propinabam, aut ſaltem iteratis laxantibus, atque *anodynis* ex Lacte *Clyſteribus* utebar niſi tamen, accedente (quod paſſim evenit) *diarrhoea*, biliosa cauſa eliminata ſatis antea fuiſſet. Raro admodum ad evincendas tertianas haſce febres *China China* uſus fui, ad quam tunc ſolummodo confugere conſuevi, cum graviorum *ſymptomatum* ſaevitia, aut imminentis *typicae* ſuſpicio, id neceſſario expoſcere videretur, quod tamen perquam raro evenit Etenim ejuſmodi febrium acceſſiones conſuetus ſemper, atque ſatis extenſus praeibat rigor, univerſalis, atque aequalis ſubſequebatur calor, cui inde ſocius aderat paulo poſt octavam, aut decimam ſaltem horam ſudor profuſus univerſalis, totalem febris ſolutionem indicans, & firmans

mans unde ſic procedendo, poſtpoſita ſemper invaſionis hora, plerumque in quinta acceſſione omnimode ſolvebantur.

CCCLXXXVIII. Attamen non omnes tertianae hae febres, quae graſſatae tunc raro fuere, aeque benignam protulerunt indolem. Aliquae enim, licet initio de tertio in in tertiam veridicas ſimularent acceſſiones, diutius tamen, quam par erat, protractae, atque quotidie inſurgendo, in continuas paulatim migrarunt, nullius tamen pravae indolis participes. Verum conſuetis tertianarum *ſymptomatibus* ſtipatae erant. Oris enim aderat amarities, frequens biliosus vomitus, aut inanes ſaltem ad vomitum concitationes, Ventriculi paſſiones, atque *tenſiones*, cum dolore capitis, ſimulque recurrente copioſo ſudore. *Symptomata* haec omnia perquam facile bilioſis ad id conferentibus *excretionibus ſpontaneis*, vulgo dictis, aut congrua ſaltem adminiculo promotis, evaneſcebant, quarum ope, & febris ipſa circa decimam quartam diem ſolvebatur: prout in Domino Paulo Piſano diſtincte obſervare potui, cujus febris, etſi in progreſſu vere continuitatem ſervaret, praegreſſa tamen alterna periodo, indeque *malignantem* ſimulare indolem videretur; toto tamen medio Alvi copioſis dejectionibus evanuit.

CCCLXXXIX. Aliae ex hiſce febribus, licet initio tertianarum vere periodum protuliſſent, niſi penitus *Chronae Chronae* uſu auſcultantes, quamplurima & gravia poſtea *ſymptomata* habuerunt ſocia; Capitis nempe *gravativos* dolores, *tenſiones* in *Abdomine*, modo circa *Hepar*, modo circa *Lienem*, nocturnos profuſos ſudores, quandoque frigidos, circa faciem, & Pectus maxime inordinate occurrentes, abſque ulla febris remiſſione, quin immo, una cum maxima univerſali Corporis refrigeratione, accedente gravaminis ſenſu circa Ventriculum, inani frequenti vomitu, nec non *ſuſpirioſa* reſpirationis anxietate. Haec omnia ſpecialiter tunc adnotavi in Nobiliſſimo Domino Alphonſo Parſio, quem cum hiſce omnibus *ſymptomatibus* vehementer vexatum repetiſſem, ad ipſum acceſſitus, ſtatim cum *Ipecacuanha* purgandum eſſe arbitratus fui, annuente doctiſſimo Sonſis quod quidem pro votis optime ceſſit. Commotis enim ſic biloſis materiebus, in *Inteſtinis*, aut ſaltem non procul ab ipſis latitantibus, croceos tenaces admodum humores per Alvum iteratis vicibus ejecit unde maxime levatus eſt, ceſſantibus inde inopinato ſudoribus. Non hinc tamen morbus ex toto evanuit; ſed ultra quadrageſimum diem protractus eſt: quo tempore modo diluentibus copioſis potionibus, modo & *Ipecacuanha* iterum, modo *Clyſteribus* laxantibus ex lacte, modo *Somniis anodynis* identidem adhibitis remediis, magis vehemens morbi impetus, graviora que *ſymptomata* omnia commode ſedari potuerant. Hinc biloſis neceſſario *excretionibus* liberior fuit aditus: quare ſuperveniente poſtea *diarrhoea* non parum protracta, a peccantibus omnimode humoribus libera-

liberatus fuit; Succeſsive in fine morbi Balſamo *de Copaiba* uſus eſt, tum ad affectarum partium laxitatem tollendam, tum ad promovendas urinas, quae tunc parce admodum excernebantur. Hujus adminiculo perfecte ſanus evaſit, evaneſcente ſimul contumaciſsimo dolore, quo in regione *Lienis* toto morbi decurſu vexatus maxime fuerat, ubi fortaſſe primarius morbi fomes reſidebat, ipſum jam jam ad *cachexiam* miſere perducturus, prout multiplici ratione patebat.

CCCXC. Ex allato autem hoc caſu, ſicuti & ex ſimilibus aliis eo magis evidens ſemper erat, praecipuam graſſantium tunc morborum cauſam tum a bilioſis maxime, cum a *lymphaticis* craſsioribus humoribus hinc inde latitantibus plerumque fuiſſe petendam. Caeterum Julio, & Auguſto menſibus perquam pauci mortui ſunt, nullis fere dominantibus *petechialibus* febribus. Succeſſive febres tertianas *ſpurias* habuimus majore numero, ex illis praecipue, quae ſtatim gravibus ſtipatae *ſymptomatibus* erant, ut *cholerico fluxu*, *cardialgica paſſionibus*, profuſis ſudoribus &c. earumque acceſſiones tamdiu protrahebantur, ut nullum penitus *infebricitationis* tempus plerumque relinquerent, etſi, accedentibus ſudoribus, ad remiſſionem fidam vergere viderentur. Tantum autem abfuit, quod ſudores iſti quicquam tunc levaminis afferrent, ut potius Ægrotos eo magis defatigarent. Initio harum febrium levis ut plurimum rigor acceſsiones quaslibet praeibat, qui diu admodum protractus erat, copioſis accedentibus vomitibus materiei praeſertim viridis iteratis vicibus prodeuntis. Febres iſtae gravius, & facilius *plethorica* invadebant corpora, uberiori cibo, magiſque liberali meracioris Vini uſui aſſueta. In hiſce caſibus, praevia ſanguinis congrua, atque iterata emiſsione, ſimulque convenienti *purgatione*, ſtatim ad *Chinam Chinam* confugiebam, ad evitandam *Lypiriam*. Hac methodo evaneſcebat illico febris, quae paulo poſtea, iiſdem comitantibus *ſymptomatibus*, redibat, iterumque *China China* vincebatur: quod ter, quaterque in hujuſcemodi Ægrotis eveniſſe pluries tunc obſervavi, maxime cum febres iſtae prope autumnale aequinoctium primo inſurgerent, unde iteratis vicibus denuo invadendo, uſque ad Vergiliarum occaſum ut plurimum protrahebantur. Eadem autem, in adminiſtranda *China China*, methodo, iiſdemque cautionibus uſus ſui, quas ſupra in curatione tertianarum febrium propoſui. Talis vero conſtitutio toto etiam Septembri menſe perduravit, quo tempore aeſtivos fere paſsi fuimus calores.

CCCXCI. Octobri, atque Novembri menſibus ejuſdem anni 1735. cum perſaepe pluvioſum eſſet Coelum, auſtralem plerumque aeris conſtitutionem, accedente frigore, habuimus. Hinc nil mirum fuit *lymphaticos* ſaepius attendere morbos. Ob eandem cauſam die decima tertia Octobris ego quoque Angina ſpuria correptus fui dexteram praeſertim *Tonſillam* invadente, cum

uni-

univerſa capitis, & colli *Rheumatica* affectione, atque valida febri. Hinc ſequenti die decima quarta ejuſdem menſis, exſiccatis ex toto Naribus, crevit maxime dolor, multoque magis decima quinta die circa veſperas, quando adhibito *Clyſtere* emolliente lectum omnino petere coactus ſui. Noctem ſequentem inſomnē ſemper tranſegi, adaucta magis febri, cum rigore abſque ordine recurrente. Dolor ſucceſſive magis, magiſque adauctus fuit, uſque ad aurem inde protenſus, tumore tum interno, tum externo talare excreſcente, ut demiſſa vix voce loqui paululum poſſem, nil niſi juſcula, & quidem laboriſe aſſumens. Sanguinem tune mihi detrahi juſſi, abſque ullo levamine tamen ſicuti & prodeſſe parum videbatur copioſa craſſae lymphae *excretio*, per *ptyaliſmum* fere continuum. Hinc quatuor ſuccedentibus diebus morbus in eodem fere ſtatu ſemper conſtitit, Alvo nil penitus fluente, quamvis *Clyſteribus* fere quotidie adjuta. Tandem die vigeſima ejuſdem menſis, praevio copioſiore lymphae *excretu*, pus ſincerum una cum ſanguineis fibrillis effluxit, propter quod inopinato morbus fere ex toto evanuit, copioſa tamen adhuc durante *ſalivatione*. Quamobrem, ut hujuſmodi *lymphaticum* affluxum alio diverterem, ejuſdem lymphae magna in copia dominantis ſecretionem per *Inteſtinales* glandulas promoturus, ſequenti die leve purgans aſſumpſi, medio quo Alvus ſoluta eſt, & laxa evaſit per plures dies, ex quo morbus perfecte, tutiuſque evanuit. Mirum tamen tunc maxime fuit attendere, quod, aſſumpto purgante dicto, quo magis laxa reddebatur Alvus, eo magis pari ratione *ſalivalis* excretio minuebatur. Id etiam in *Rheumaticis* aliis morbis plures obſervavi, in quibus non tam inutilis, multoque minus non tam nocuus eſt mitiorum purgantium uſus, prout plures praejudiciis potius, quam rationibus ducti cenſent.

CCCXCII. Attamen, congruo habito tunc generatim reſpectu, duobus hiſce menſibus perquam pauci aegrotarunt, exceptis iis, qui vix ab aeſtivis morbis evaſerant, a tertianis nempe febribus contumacioribus, aut quartanis autumnalibus, quae plerumque, juxta Hippocratis monitum, diuturniores eſſe conſueſcunt. Quamplures enim ex hiſce terque, quaterque iterum iiſdem morbis correpti fuerunt, iiſdemque comitantibus *ſymptomatibus*, atque praeſertim vomitu copioſo viridiſſimo materierum, atque *choleriees* ejuſdem indolis dejectionibus, quarum beneficio convaleſcere videbantur donec pari denuo ejuſdem bilis apparatu paulatim progenito, iterum febris inſurgeret, iterumque iiſdem *excretionibus* ſolveretur. Inter contumaciores tertianas, aut quartanas haſce, *erraticae* quaedam aliae febres graſſatae ſunt, quae continuitatem perſaepe ſervantes, poſt aliquot dies modo citius, modo tardius, iiſdem praeeuntibus bilioſis *excretionibus* evaneſcebant, iterumque poſtea citius, tardiuſve invadebant, cum vomitu, *cardialgicis paſſionibus*, aliiſque ejuſ-

T dem

dem indolis *ſymptomatibus*, quae omnia certianarum ſemper conſuetum principium, etſi magis contumax, magiſque inordinatum, ſatis indicabunt. Hinc demum a febri liberi evadebant, non autem ex toto ſani, ſed debiles admodum, pallidi, atque *cachectici* fere perfuſi colore. Recrudeſcentium contumaciſſimarum ejuſmodi febrium morem, atque ſpecialem procedendi modum, ſicuti & ſervatam in ipſis curandi methodum in propinanda maxime *China-China* non vacat hic diſtincte proponere, cum haec omnia ex antedictis ſatis ſuperque innoteſcere poſſint. Hoc unum addam, quod hoc etiam tempore omnes plerumque, qui hiſce febribus abſque ordine progredientibus detinebantur, accedentibus inde, aut etiam praeexiſtentibus *Lienis*, aut *Hepatis*, aliorumve imi Ventris viſcerum tumoribus, in *Chronicos* migrabant morbos, aut *Cachectici*, aut *Hydropici* poſtea facti. Ab hiſce ideo morbis, aut diuturno admodum tempore detinebantur, nihil proficientibus conſuetis remediis; aut inſurgente acuta admodum febri, cum ſiccitate linguae maxima, oris amaritie, genarum continuo rubore, ob dictorum viſcerum ſubſequentem inflammationem, extremum paulo poſtea diem claudebant. Hiſce etiam menſibus nonnulli, ſed pauci admodum, *malignantibus* dictis febribus laborarunt, quae tamen feliciter enarrata ſupra methodo evincebantur, apparentibus ſaepiſſime *Parotidum* tumoribus, copioſis Narium *Haemorrhagiis*, atque etiam *Diarrhoea*.

CCCXCIII. Prope finem menſis Novembris, Aquilonaribus dominantibus ventis, rigidior evaſit aeris conſtitutio; unde detractus ab AEgrotis ſanguis conſuetum *pleuriticorum corticem*, modo flavum, modo *flavo-virentem* obtulit, maxime in iis, qui *lymphatices* corripiebantur *Pleuritidibus*, qui tamen perpauci fuerunt; inter quos Ruſtici praeſertim, atque urbanae Plebei, aeris inclementias minus caute paſſi. Hinc ineunte Decembri menſe ejuſdem anni 1735., auſtrali ſubeunte aeris dominio, minuſque rigido frigore, Pectoris dicti morbi penitus evanuere, nullamque amplius detractus ſanguis *pleuriticam* obtulit *cruſtam*. Inter paucos, qui tunc aegrotarant, nil niſi autumnales recrudeſcentes morbos novimus; febres nempe tertianas inordinatas, quae ſucceſſive conſuetis biliosis *excretionibus* ſolvebantur, atque paulo poſtea invadendo, mox *quartanas*, mox *quintanas*, *ſextanas*, *octanas*, aliaſque ejuſmodi *erraticas* febres, varia ratione procedendi ſimulabant. Febres autem iſtae illis praeſertim contigerunt, qui dictis imi Ventris tumoribus laborantes, contumaciores tertianas, progrediente Autumno, ſaepe, ut ſupra diximus, paſſi fuerant.

CCCXCIV. Seneſcentem annum 1735. Aquilonaris admodum rigida conſtitutio complevit, quae inde ſubſequente Januario menſe anni 1736. magis, magiſque ſaevit. Hinc *Pleuritides* quamplures vidimus, in quibus ſanguineae praeſertim Pulmonum *ſtaſes* occurrebant, atque

proinde

proinde magis funeſtae, quam *ſymptomata* (de quibus omnibus ſupra ſatis egimus) conſuetaque praecerebant *ſymptomata*. Speciales hic duas addam obſervationes, quae occurrentis tunc conſtitutionis indolem ſatis patefaciant, habitaque ſupra de morbis Pectoris, ac praeſertim de *Pleuritidibus* ratiocinia magis, magiſque illuſtrent. Reverenda D. Bartholomaea Religioſa vere tum factis, tum politicis dotibus illuſtris in Collegio Virginum, ut ajunt, Jeſuitarum Cremonae, *Pleuritide* derepente correpta fuit, levi praeeunte rigore abſque ordine recurrente, una cum reſpirationis anxietate maxima. Dolor ad jugulum protrahebatur, ad ſpurias uſque coſtas in ſiniſtra parte ſimul extenſus, plerumque cum gravaminis ſenſu. Secta bis vena tunc fuit, atque demulcentibus calidis conſuetis potionibus, nec non externis fotibus nil penitus levata eſt. Dolor non *punctorius*, ut vulgo dicitur, ſed *gravativus* potius perdurabat: pulſus frequens admodum, & concitatus, & durus. Tuſſis non admodum moleſta erat, nec frequens, cum ſalivali tantum *excretione*, cui aliquando ſanguinea filamenta immixta erant. Quarta morbi die anheloſa magis reſpiratione facta, jam catarrhi ſtrepitus inſignis audiri in Pectore coepit, qui ſucceſſive adauctus eſt, donec tandem ſeptima die circiter extremum miſerrime complevit diem. Toto morbi tempore nunquam ſudavit, levi excepto glutinoſo ſudore, quo per *expreſſionem* potius violenter promoto, ultimis morbi diebus perfuſa eſt, tunc praeſertim tum reſpiratio anxia magis evaſit, pulſuſque inaequalis maxime redditus fuit. Mente tamen compos ſemper fuit, foetidaſque per Alvum dejecit materies bilioſas, abſque ullo levamine. Urinae naturalem fere conſtitutionem, & colorem ſervarunt. Curationi praeerat laudatus alias praeclariſſimus Pedratius, cum quo ego conſilium inivi; unde hiſce omnibus ſedulo perſpectis unanimi conſenſu ſtatuimus, quod *Pleuritis* iſta non a lymphae praeſertim, ſed a ſanguinis genuina *ſtaſi* in intima ſiniſtri Pulmonis ſuperiore parte ſuborta eſſet; cui optime ideo conveniebant infauſta omnia divini Senis praeſagia ſatis ſupra, diſtinčteque propoſita. Eodem tempore Reverendus Pater Laranus Minimorum Corrector, *Pleuritide* vere *Phlegmonode* correptus fuit, cum reſpirandi difficultate maxima, facies rubore intenſo, pulſu admodum frequenti, & concitato. Nihil penitus toto morbi decurſu expuit, modica excepta lymphae copia ſanguine leviter aliquando intincta. Fruſtranea fuere penitus remedia quaeque laudabiliore methodo uſurpata, ſicuti & iterata ſanguinis miſſio. Dolor tamen *punctorius* nunquam fuit, ſed gravativus, qui ſucceſſive, invaleſcente morbo, eo mitior reddebatur. Facta inde *ſuppuratione* conſuetis ſignis indicata, nec pure unquam per *exſcreatum* educto, ad *articulationes* inferiores pedum, & genua, gravibus accedentibus doloribus, cum manifeſto tumore, conſueta natura *metaſtaſis* moliri aperte viſa eſt, ma-

xime cum inde eadem ratione difficultas reſpirandi minor ſemper evaderet. Attamen fauſtas *criſes* haſce nullibi unquam natura ſatis complevit; cum modo hic, modo illic perficere opus aggrederetur. Quare, *Diarrhoea* poſtea accedente, circa undecimam morbi diem aeternum quievit.

CCCXCV. Sequentibus quatuor menſibus anni 1736. Februario videlicet, Martio, Aprili, & Majo Auſtralem plerumque, & pluvioſam pertinacem conſtitutionem habuimus, Aquilonaribus raro ingruentibus ventis: atque talis fuit uti plurimum aeris conditio, uſque ad Vergiliarum ortum, quando moderatum ferre calorem coepimus. Mirum maxime tunc mihi fuit attendere, quod toto hoc tempore perquam pauci aegrotaverint, ac fere dixerim nulli, ſi Senes male aliter conſtitutos exceperis, alioſque etiam, qui caeteroquin, ob interna aliqua Viſcerum vitia, male ſemper plus, minuſve ſe habere ſoliti erant. Contra enim merito nutare videbatur Hippocratis vulgare effatum (218) *Ex anni vero conſtitutionibus in univerſum quidem ſiccitates pluvioſis ſunt ſalubriores, & minus lethales*. Licet ejuſmodi ſententia omnem ex praxi fidem mereri ſoleat, in caſu tamen noſtro loquendo (ſi pluvioſa conſtitutio haec conferatur cum enarrata ſupra contumaci ſiccitate, unde primam *malignantes* dictae febres originem nactae ſunt, atque ob eandem cauſam diutius protractas illas fuiſſe novimus,) oppoſitum certe eveniſſe nemo negabit. Quamobrem eo magis firmo ſtare poſſe pede arbitramur propoſitam ibidem de iiſdem febribus *Theoricam* explicationem, tum & *ſymptomatum* peculiarium omnium, quae ipſas fere ſemper comitari conſueverunt. Non inficiabor tamen tunc etiam *malignantes* ejuſdem fere indolis febres aliquando ſubortas fuiſſe ineunte maxime Vere, quae cum paucae admodum eſſent, tranſactam nil prorſus conſtitutionem teterrimam illam exhibere poterant, qua vigente & Noſocomia quaeque tum Urbis, tum Melitum, atque Civium quoque domus fere omnes nil niſi *petechiales* febres referre magna in copia videbantur. Quotannis enim prope Ver, & Autumnum ejuſmodi exurgere febres ſolent, quae niſi univerſaliter, diuturnoque tempore graſſentur, nunquam Epidemicam ſapere conſtitutionem poſſunt, quam poſt univerſalem ſiccitatem caput extuliſſe, eademque vigente, adauctam fuiſſe, ex allatis ſupra obſervationibus aperte conſtat. Nonnulli etiam ſpuriis tertianis febribus hoc tempore laborarunt, atque illi praeſertim, qui tranſacto anno eoſdem paſſi fuerant morbos, *Chinae Chinae* uſu profligatos. Non defuerunt tunc etiam, & *Catarrhales* febres variae, & *Eryſipelae*, & *Diarrhoeae*, *Dyſenteriae*, aliaeque minoris momenti non abſimiles AEgritudines, quae tamen, cum raro admodum, leviterque, & paucos invaderent, nullum mereri Medentis ſcrutamen videbantur. Copioſiores *malignantes* dictae febres emerge-

re

(218) *Hippoc. Aphor.* 15. *Sect.* 3.

ſe viſae ſunt paulo ante Vergiliarum ortum, multoque magis initio menſis Junii ſub aeſtivo ſolſtitio maxime cum ſiccior tunc diu vigeret aeris conditio. Cum *petechiales* hae febres eandem ſervarent indolem, eodemque modo progrederentur, ac aliae in ſuprapoſita *epidemica* conſtitutione deſcriptae: eandem etiam utilitee curandi methodum expoſcebant, cum aeque facile, & perfecte biliosis praefertim excretionibus ſolverentur, copioſis non raro urinis ad id conferentibus.

CCCXCVI. Toto Junio menſe varia plerumque fuit aeris conſtitutio, atque ingruentibus perſaepe pluviis, & ventis vix vix paululum aeſtivum perſenſimus calorem. Tunc perquam raro *petechiales* dictae febres occurrere, atque tertianis variae indolis obnoxii ſaepius ſumus. Initio menſis Julii cum moderatus vigebat calor, ut vernalem pene aemularetur. Paulo poſtea tamen maxime excrevit, cum ſerenum utplurimum micaret Coelum; Ideo tertianae praecipue febres generatim graſſari magis coeperunt. Verum mitiorem tunc ſortiebantur indolem, *exquiſitarum ſimplicium* characteres rantum referentes. Quamobrem vel ſponte ſua illico ſolvebantur, conſuetis accedentibus biliosis criſibus, & ſudoribus, vel ſolo *Chinae Chinae* uſu, quoties ad ipſam expediret confugere, facile, tutoque auſcultabant, non omiſſis copioſis attemperantibus potionibus; de quibus ſatis ſuo loco egimus. Una cum Tertianis hiſce *ſimplicibus* febribus *Synochae* pariter dominabantur, quae aliquando ad plures dies plus, minuſve praeter eandem protrahebantur, ſolo ſemper affluentis ſudoris beneficio ſublatae. Declinante tamen hoc Junio menſe tertianae dictae febres pejorem admodum praeſeferre faciem viſae ſunt; cum & diutius acceſſiones producerent, & gravibus conſuetis *ſymptomatibus* ſtipatae perſaepe eſſent, *perniciosae* plerumque indolis participes, ad *Lypirias* quamproxime tendentes. Tunc ideo frequens, & neceſſarius magis fuit *Chinae Chinae* uſus, cujus adminiculo devictae febris pluries recrudeſcere poſtmodum, etiam abſque cauſa manifeſta, videbatur.

CCCXCVII. Ineunte Auguſto menſe aeſtivos gravius calores ſuſtinuimus, praeſertim cum raro nebuloſum evaderet Coelum, ac fere nunquam pluvioſum. Toto hoc menſe quoque eadem pene fuit aeris conſtitutio, quare immoderatis diutius protractis aeſtibus omnia fervebant. Hinc praeter modum aeſtuante, & rareſacto ſanguine, *Synochas* ſaepius febres habuimus, ſola ſanguinis congrua emiſſione facile curatas, cum ad copioſos *criticos* ſudores ſuapte natura tenderent, quorum adminiculo penitus, tutoque remittebant. Communiter tamen Tertianae tunc praeſertim dominabantur febres *ſpuriae*, ſaepe *perniciosae*, curatuque magis difficiles. *Lypiriae* ideo ſaepius occurrebant, quas ſi tempeſtive *febrifugo* adoriri non omittebat Medicus, generalibus aliis non neglectis praeſidiis, votis nunquam fruſtratus evadebat. Non vacat hic

Lypiriae hujuſce febris, teterrimis ſemper ſtipatae *ſymptomatibus*, mores, indolem, cauſas, atque exitus ſingillatim proponere: cum haec ſatis ſuperque ex dictis pateant. Id tantum innuam, quod plerumque hac etiam occaſione obſervaverim, quod Ruſticana maxime Plebs hiſce febribus facilius obnoxia ſit, iiſdemque gravius laboret. Ruſtici enim, qui vix a continuis *acutis* febribus paululum primis diebus expaveſcunt, Tertianas penitus potiore jure negligunt, maxime ſi alternis tantummodo diebus aegrotent. Neceſſariis ideo deficientibus medicis praeſidiis, invaleſcit in dies morbus, quotidie accedit febris, diutius persiſtit, indeque *Lypiria* ſuccreſcit. Quotquot autem hac febre detentos in Noſocomio noſtro Ruſticos habui, etiamſi gravia quaeque conſueta vigerent *ſymptomata* (dummodo confirmatae inflammationis tuta ſignacula non adeſſent) omnes proſſus ſanatos vidi, ſolo *Chinae Chinae* uſu, tum & malvatico meraciore Vino interdiu ſaepiſſime uſurpato, una cum *anodynis*, juxta *ſymptomatum* ſaevitiam, adhibitis, iiſdem, ſimulque *mixturae ſtomaticae* noſtrae ſupra deſcriptae victoriam jure, meritoque referens. Hinc rarius Cives, licet magis *perverſe* tertianis laborantes, tempeſtive etiam, *Lypiria* hac febre corripiebantur; ſi eos excipias, qui *bileoſi* magis, & *ſanguinei*, ut vulgo dicitur, ſimul eſſent, incongruo magis victus regimini aſſueti, Vinoque meraciori, omniſque generis immaturis fructibus, & Oleribus temere indulgentes.

CCCXCVIII. September menſis ſaepius nobis pluvias attulit, atque nubibus plerumque obtectum Coelum fuit; unde inopinato fere aeſtivus calor evanuit. Quamobrem majore in copia dominabantur Tertianae febres *ſpuriae*, quae & contumaciores quam antea erant, graviuſque AEgrotos faſtigabant, utpote moleſtiſſimis conſuetis ſtipatae *ſymptomatibus*, *pernicioſam* ſemper referentes indolem, atque perquam facile, ſaepiuſque recrudeſcentes. Hujuſcemodi contumaces febres eo frequentius, eo vehementius ſaevire coeperunt, quo propius Autumnale aequinoctium imminebat. Haec omnia conformia utique ſunt iis, quae in *Sectione prima de Tertianis febribus* differentes fuſius ſupra propoſuimus. Praeterea hoc anno, dum earundem variam indolem, & progrediendi modum ſedulo attenderem, obſervatu mihi dignum ſpecialiter evenit, quod aeſtivis primis menſibus tertianae omnes tunc occurientes, *exquiſitam* vere ſervando ſemper indolem, minus moleſtae evaderent, plerumque *ſimplices* eſſent, breviores afferrent acceſſiones, citiuſque, & tutius abſque magno remediorum apparatu ſolverentur, Natura ſponte ſua conſuetas *excretiones* perficiente. Hinc ſecedente aeſtivo ſolſtitio, adaucto in dies magis, magiſque calore, parique ratione activo magis reddito febrili fomite, magiſque contumaci, utpote majore in copia vigente: quae tunc eveniebant tertianae, eo majus in dies Medicis negotium faceſſere conſueverunt. Rarius enim *exquiſi-*

tas

ras *ſimplices* tertianas occurrere animadvertimus. Quin immo earum loco duplices frequentius, ne dicam ſemper, accedebant, atque ſucceſſive eo magis diuturnas afferebant acceſſiones, gravioribus pari ratione comitantibus *ſymptomatibus*. Hinc accedente Autumnali aequinoctio, cum magis, magiſque aequo paſſu diuturnae acceſſiones fierent, merito poſtea continuae evadebant. Id etiam in continuis hiſce tertianis animadverſione dignum ſemper novi, quod illae, quae non procul ab Autumnali aequinoctio inſurgere ſolebant, praevio conſueto rigore manifeſtum magis exhiberent acceſſionum quarumlibet principium, etſi continuitatem vere ſervarent. Tranſacto hoc tempore, maxime poſt Autumnale aequinoctium, aboleri in dies magis videbatur praevium hoc acceſſionum ſignaculum, ita ut, coeuntibus mutuo acceſſionibus, *continuae* fere *continentes* fierent, quarum principium, & remiſſionem vix vix aliunde paululum dignoſcere datum erat. Hujuſcemodi Tertianarum febrium *tranſmigrationes*, ut ita dicam, peculiaris hoc ordine factas, juxta occurrentis tempeſtatis curſum, in illis clarius dignoſcere potui, qui, dum primo tertiana exquiſita non procul ab aeſtivo ſolſtitio laboraverant, aut ſaltem Tertiana duplici citius remittente, plures poſtmodum recidivas paſſi fuerant. Siquidem quoties denuo eodem morbo aegrotabant, licet eadem vigeret priſtina cauſa, ſtatis temporibus invaleſcens, varia tamen ratione torquebantur: mox nempe eadem adhuc Tertiana duplici, ſed diutius acceſſiones ſingulas producente, cum intermiſſione ſenſibili; mox continua, ſed alternam periodum aperte indicante, ſicuti & alternam remiſſionem; mox continua *eſſentiali*, ut ajunt, *tertianariam* normam obſcure admodum referente. Eadem ratione quicunque tertianas haſce multoties recidivas procul magis ab Autumnali aequinoctio patiebantur, imo pari paſſu febrile bilioſum principium enervari neceſſario conſueſceret, minorique in copia vigeret, tertianis iterum *duplicibus* aperte magis videbantur laborare, indeque ſimplicibus. Quapropter imminuta ſucceſſive febrili maſſa, *quartanam* poſtea ferebant, mox *quintanam*, mox *ſextanam* &c. quod & ſupra etiam ſatis attigimus. Multiplices haſce tertianarum febrium varietates, anni temporum motibus tam rigoroſe conformes, non aliter, meo judicio, melius quiſpiam explicabit, quam ſi bilioſum principium ex dictis ſupponat. Porro ſupra ſatis novimus, quod bilioſi humoris tenuitas breviores acceſſiones parit, atque alternis tantum diebus occurrentes. Si autem & tenuis, & copioſa bilis vigeat in ſanguine, quae breviori temporis intervallo coacervari poſſit in confinis *emunctoriis*, atque ab iis cito ſecedere: Tertiana duplex progignitur, non diu admodum acceſſiones protrahens. Hinc cum accedente Autumno & copioſa, & craſſior, quin immo glutinoſa magis bilis evadat, cum primo in *emunctoriis* propius accumulata eſt, ibidem diutius ſiſtitur, indeque tar-

 dius

dius removetur, quam diuturniores acceſsiones ſunt, quarum principium tantum dignoſcere paululum, aut quotidie, aut alternis diebus datum eſt; quia aut quotidie, aut alternatim ſolum, juxta copiam ejuſdem biliosi latici in ſanguine dominantis, ad conſueta loca fluit, ibidemque eum praeexiſtente febrili fomite conjungitur, parteſque, quas permeat, irritando, datis temporibus conſuetum rigoris ſignaculum exhibet. Attamen ſucceſsive tractu temporis, congruis factis bilis *excretionibus* ſive ſponte, ſive Medici praeſidio promotis, imminuitur bilis copia, quae ſemper majorem in dies tenacitatem acquirit. Majus ideo requiritur tempus, ut a ſanguine ſecedens ſufficientem in *emunctoriis* conſuetis maſſam efficiat, ſuſcitandae febri idoneam, eademque ratione, cum tardius removeri inde queat, diutius acceſsiones quaelibet perdurant, quae eodem habito reſpectu, aut alternis tantum diebus, aut de quarto in quartum, aut aliter occurrunt. Haec autem (quae ex dictis deſumpta in compendium hic redigere placuit, ad variam inveſtigandam cauſam, quae tertiudeſcentibus tertianis diverſam largitur indolem, juxta temporum occurrentes viciſsitudines) veriſimilem quoque rationem aperte indicant, propter quam illi etiam, qui primo tertianis detinentur ſive prope AEſtivum ſolſtitium, ſive prope Autumnale aequinoctium, ſive intermedio quovis tempore, ſive prope Vergiliarum occaſum &c. diverſo prorſus modo iiſdem laborent. Verum cum febrilis fomes iſte non tantum generalem reſpiciat cauſam aeſtivo tempore in aere dominantem, verum etiam peculiares AEgrotantium quorumcunque Corporum diſpoſitiones: Ideo ea, quae hic de tertianarum febrium cauſae ratione generaliter dicta ſunt, ſpeciales expetunt animadverſiones, propter quas varia in variis, eodem etiam poſito principio, evenire poſſe, nobis innoteſcit.

CCCIC. Ex hiſce omnibus, quae tum alias ſupra, tum hic de tertianarum febrium cauſa propoſuimus, aperte patet, quanam ratione, dum biloſus craſsior, magiſque tenax latex magna in copia in confiniis Hepatis coacervatur, ibidemque conſiſtens biloſos, ut ita dicam, *abſceſſus* conſtituit, contumaces illae continuae ſuboriantur febres, nec *febrefugo*, nec aliis conſuetis remediis plerumque auſcultantes. Attamen in hiſce praeſertim caſibus, juxta leges ſecretionum, quae indeſinenter fiunt a tota ſanguinea maſſa (quae quidem varia ratione tum quo ad copiam, tum quo ad tempus peraguntur, congruo habito reſpectu ad peculiares conditiones ſecernendi humoris adhuc cum tota maſſa intime mixti) nova identidem biloſa materies conſuetis colatoriis Hepatis ſuppeditatur, priorem jam ſtagnantem in majores aeſtus cogens. Hinc fit, quod illi, qui contumacioribus hiſce febribus continue laborant, identidem gravius vexentur conſuetis adauctis *ſymptomatibus*, duriſque temporibus inhorreſcant, & frigore detineantur, ac ſi novae ipſis inſurgerent febriles acceſsiones, quando-

que

Google

que alternam periodum ſimulantes, aut quamcunque aliam inordinatam, ut diximus. Hujuſmodi contumaces febres diu admodum abſque ordine vigentes *Hepaticas* jure, ac merito dicendas eſſe ſemper exiſtimavi, utpote illae, quae tractu temporis, ex dictis, aut ad *cachexiam* poſtea perducunt, aut ad deſperatum *Hydropem*, aut ad omnimodam ejuſdem visceris inflammationem ſubito jugulantem. Hujus propemodum indolis Febris illa fuit, qua ineunte Autumno hujuſce anni 1736. graviter detentus fuit Dominus Curtius Torchiana, eademque plus quam per duos menſes variis modis laboravit. Hic autem ſaginatus praeter modum erat, licet juvenili adhuc aetate gaudens, atque obeſo fere Corporis habitu praeditus, liberali victu, atque meracioribus praeſertim vinis copioſe indulgens. Porro initio tertiana duplex ſpuria laborare viſa eſt, quum quotidie rigores inſurgerent, alterno quodam *Rhythmo* ſibi mutuo reſpondentes; nunquam tamen ex toto intermittebat febris: quare de acuta febri non immerito aderat ſuſpicio, quae *petechialem* ſupradictarum naturam ſaperet. Capitis enim maximum gravamen aderat, cum aurium ſibilo, ſiti intenſa, vomitu, una cum univerſa Corporis laſſitudine, vigiliis, amaritie oris, atque quandoque cum *cardialgicis paſſionibus*, urinis croceis admodum, & pulſu concitato. Sanguis ter ſatis eductus fuit, factaque congrua *purgatione*, bilem tenacem magna in copia ejecit, cujus excretionem, quoties opus erat, iteratis laxantibus *Clyſteribus* promovere non omiſi, copioſos ſimul aquae hauſtus una cum Mali medici ſucco laudatus, ad bilis dominantis aeſtus rite compeſcendos. Fruſtra autem *Petechiales ſtaſes* expectavimus. Siquidem in decurſu morbi aliam penitus indolem protulit Febris, ad *Chronicam* aperte tendens. Tunc Abdomen obtumuit maxime, praeſertim in regione *Hepatis*, manibus ad vomitum conatibus ſaepe accedentibus, cum vigiliis, atque reſpirationis anhelitu ſummo. Eodem tempore biloſae excretiones immutatae ſunt, tum & urina parcior evaſit. Verum lingua biloſo glutine obducta ſemper erat, cum amaritie oris, & nauſea. Satius ideo duxi ad ſerum Lactis alteratum cum apertientibus herbis, facta ſimul congrua infuſione Rhabarbari, confugere, quo per plures dies uſus ſum. Hujus adminiculo magis copioſae evaſerunt biloſae excretiones, ſicuti & urinae affluentius prodiere. Quapropter febris, quae plusquam per menſem obſtinate permanſerat, ſolvi penitus viſa eſt. Hinc paulo poſtea gravius iterum acceſſit abſque ordine adhuc progrediens, & continuitatem ſervans. Eadem ideo iterum prodiere *ſymptomata*, cum difficultate reſpirandi, quae quandoque ita augebatur, ut illico e lecto ſurgere coactus eſſet, cum ſupinus jacens ſpiritum ſibi fere ex toto praecludi conquereretur, pulſu frequenti, & concitato admodum reddito, atque inordinatum penitus *rhythmum* ſervante. Laborioſo hoc anhelitu identidem vexabatur, qui plerum-

que

que ſoluta inde alvo, congruaque bilis facta excretione ſolvebatur. Aderant tunc quoque manes vomitus, vigiliae, ſitis maxima, oris amarities, & tenſio prope Hepar maxime cum dolore, ibidemque facta compreſſione, difficilis reddebatur illico reſpiratio, ac ſi praedictis inſultibus corriperetur. Hinc, attentis etiam reliquis omnibus praegreſſis, certo certius arbitratus ſum, contumacem biliofam in Hepate vigere cauſam, quam iterato *Ypecacuanhae* identidem uſurpatae uſu, tum & *Clyſteribus* laxantibus, paulatim deſtruere, atque leniter educere non neglexi. Non omittebam pariter uſum *mixturae ſtomaticae* ad graviora ſedanda *ſymptomata*, quibus opitulari etiam maxime videbantur copioſae potiones aquae ſupradictae. Sic res pro votis ceſſit, omnia mitiora evaſere, & febris quoque ſummopere imminuta eſt. Verum jam univerſus Corporis habitus *cachecticus* evadebat, ad *hydropem* pronus, parique ratione tumebant pedes, & manus, imminuta quammaxime urinarum excretione. Propterea ad *Gummi ammoniacum* confugi, indeque ad Balſamum *de Copaiba*, ad aquas Villenſes pro potu ordinario; quorum omnium ope, copioſae admodum evaſere urinae, eademque ratione oedematoſus univerſalis evanuit tumor, conferente etiam ad id plurimum Oleo Amygdalarum dulcium, & *Clyſteribus*, bilioſas excretiones pro indigentia promoventibus. Quapropter ex toto convaluit, Balſamo praeſertim *de Copaiba* primariam referens laudem; cum ipſius ſpecialiter vi, & urinarum ſecretio libera evaſiſſet, atque glutinoſa bilis in confinius Hepatis defixa ita fuiſſet diſſoluta, ut poſtea tractu temporis omnimode excerneretur, cujus quidem immenſam pene copiam plus quam duorum menſium intervallo, quo morbus hic contumax fuit, iteratis vicibus eduxit. Non abſimilem morbum tunc paſſa fuit Nobiliſſima Domina Zaccharia e religioſo Coetu Divae Mariae hujuſce Urbis, iiſdemque bilioſis excretionibus priſtinae valetudini optime reſtituta fuit. Diutius tamen admodum aegrotavit; cum haec ab *Ypecacuanhae* uſu iterato abhorrens, mitiora tantum amaret remedia. Quare nobilius, & dulcius curata, diutius morbum ferre coacta fuit: quod Nobilibus quibuſcunque AEgrotis evenire plerumque ſolet; quoties lenem potius, & ſuavem, quam rudiorem, & utilem Medicorum operam, aut quaerunt, aut ſuſtinent. Hujuſce morbi, quo praedicta Religioſa detenta fuit, Hiſtoriam diſtincte hic proponere ſuperſedeo, cum ab alia hic fuſius exarata parum differat.

CCCC. Verum dum praeter alia, quae de Tertianarum febrium cauſa ſupra ſuſius propoſuimus, iterum eas a varia bilis aeſtuantis indole, varioque motu, copia, atque diverſis *ſtaſibus*, originem plerumque ſortiri aperte innuo: non deerunt plurimi, qui diverſas hac ſuper re clariorum Authorum opiniones, aliaque ratiocinia mihi obtrudent, utpote quae, & veritati magis conformia putentur, atque experientia ipſa

ipſo facti ſuperque confirmatam. Meum utique non eſt ſingulas hasce ſententias hic adamuſſim perpendere, tum quia inſtituti hujusce ratio id prorſus reſpuit, tum quia aliorum opiniones refellere in animo neutiquam habeo, dum ſententiae meae fidem adſtruere, ratione, & experientia reſte quaero. Scio enim in rebus medicis utpote conjecturalibus, aeque in hisce praeſertim, tum mihi, tum aliis forſan fallaciae notas aeque adſcribi poſſe. Omiſſis tamen reliquis omnibus ſententiis meae oppoſitis, non abs re hic erit praeclariſſimi Deſault ratiocinia ſuper hisce hic obiter proferre. Putat hic Auctor, quod febres intermittentes hac ab imminuta perſpiratione dependeant, non ſecus ac *Catarrhales* aegritudines, quae ab eodem, ut nos etiam ſupra rectes ſtatuimus, fonte derivantur. (219) *Les fievres intermittentes ſont cauſées par la ſuppreſſion de la perſpiration*. Id pluribus in locis confirmat, congruisab experientia ipſa deſumptis ratiociniis. Dicit enim, quod plerique, quos aeſtatis tempore tertiana intermittente febri correptos vidit, tranſactis utplurimum paulo antea diebus inopinato poſt aeſtivos vehementiores calores ſerotinis veris ſeſſe expoſuerant, aut derepente ſe frigidis aquis immerſerant, aliave qualibet ratione affluentem perſpirationem quammaxime cohibuerant. Quod aeſtivis caloribus ſuperveniens extemplo frigus, perſpirationi obſtare ſpecialiter poſſit, & ipſe novit Sanctorius (220) dum docet, quod *aeſtivo calori ſuperveniente frigore, eadem die libra circiter excrementorum perſpirabilium magna ex parte diſſlari prohibetur.* Hinc non immerito praelaudatus Deſault, Baglivio reſte monet (221) quod, *fallitur ignarum vulgus, ſi credat aeſtate morbos vehementius laedere, ob nimiam in eſu fructuum intemperantiam; aegrotant potius Homines, quia inſenſibilem tranſpirationem aeſtate expoſitorem, aura frigida die, & noctu incaute ſumpta, derepente deprimunt, atque coercent.*

CCCCI. Haec autem, meo judicio, aperte quidem oſtendunt, quod aeſtivo tempore perſpiratio derepente imminuta intermittentibus hisce febribus occaſionem jure, meritoque praebere poſſit: quod autem unica, & praecipua earundem ſit cauſa haudquaquam ſatis evincunt. Hanc enim ob cauſam perſaepe, tum hoc maxime anno, cum aliis etiam non intermittentes hujuſmodi, ſed *lymphaticas* veras febres, aeſtivo magis ſaeviente calore, ſuſcitari obſervavimus, & quidem iiſdem ſtipatas *ſymptomatibus*, quae rigidiore dominante Bruma evenire ſolent. Nihilo tamen ſecius haud equidem inficias iverim, ob cohibitam inopinato ſic aeſtivo tempore perſpirationem, tertianis etiam febribus ſtatim ſuſcitandis anſam maxime praeberi quandoque poſſe. Notum enim ſatis cuique eſt, in ea propemodum ratione tunc univerſae humorum maſſae molem excreſcere, in qua decreſcit perſpirationis negotium:

(219) *Deſault differtat. ſur la Goutte.* (220) *Sanctor. Aphor.* 29. *Sec.* 1.
(221) *Baglivi. Conſ.* 7.

geſſimus ut nos etiam ſupra toties innuimus. Propterea eadem penitus ratione bilis quoque copia angebitur. Siquidem, licet perſpirabilis materies magna ex parte a lympha praeſertim ſuppeditetur, biliosae etiam particulae ipſi plus, minuſve aſſociantur, habito reſpectu ad copiam biliosi humoris tunc in illo Corpore dominantis. Id videre eſt ex croceo colore, quo perſpirabilis materies quandoque e Corporibus ſecedens induſia plus, minuſve inficit, habita proportione ad peculiares perſpirantium corporum conditiones. Teſtem hic quendam adducere Hominem poſſem, qui plerumque aeſtatis tempore tam flavo colore induſium tingit, ac ſi in infuſione Croci immerſum fuiſſet.

CCCCII. Hinc liquido conſtat, hujuſce clariſſimi Auctoris ſententiam de tertianarum cauſa, nil penitus ſuprapoſitis ratiociniis noſtris adverſari. Id namque quod per nitratus cutis avolare non poteſt, ideo ſuſcitandis tertianis febribus occaſionem praebet, quia retentae ſic particulae perſpirabiles illae, atque intro pulſae, biliosо praeexiſtenti fomiti adjunguntur, unde ipſe in majorem ſic excreſcens molem febrilibus ſuſcitandis aeſtuationibus aptior evadit. Quapropter verum ſemper eſt, ut diximus, bilem plerumque dictarum febrium praecipuum principium merito eſſe exiſtimandam, utpote illam, quae, ob cohibitam derepente perſpirationem, ceu in peculiari congrua circumſtantia, ad actum reducatur, quod idem eſt, ac pacatae materiae ignem adjungere prout & ipſe Deſault ſic explicat. (222) *Enfin s'avance come un fait ſûr averé & incontestable, que ſi on recherche la cauſe qui a occaſioné la fiévre, on trouvera que la perſpiration a été ou ſupprimé ou conſiderablement diminuée, que ſa matiére a reſoulée vers l'eſtomach & les boyaux, & mis pour ainſi dire le feu a des matiéres indigeſtes qui s'y ſont trouvés, & à cauſé des cours de ventre, des vomiſſemens &c.*

CCCCIII. Cum hic per tranſennam de Tertianarum febrium cauſa cum praelaudato hoc Auctore denuo egerimus, non abs re erit, ſi pauca hic etiam obiter proferam, ut pateat modus, ſeu melius ſaltem perquiratur, quo Peruvianus Cortex eaſdem tam cito evincere poſſit. Poſteaquam Auctor iſte indicaverat intermittentes haſce febres a ſuppreſſa ſubito perſpiratione ortum ducere, inde tanquam certum proponit, *Chinam Chinam* ideo optatum ſortiri effectum, quia perſpirationem iterum excitat, magiſque copioſam reddit. (223) *Le Kina fait ſon coup* (ait ipſe) *lorſqu'il produit une perſpiration graſſe, onctueuſe, huileuſe. C'eſt pour lors qu'il pouſſe au-dehors par la perſpiration, cette partie que Sanctorius appelle* perſpirabilis pars craſſa, & ponderoſa, *tout autant qu'il eſt emporté par le cours de ventre ou par le vomiſſement, que la peau eſt ſeche & aride, il eſt ſens effet, mais dès-lors que vous voyez paraitre aprés quelques jours de ſon uſage, cette moiteur graſſe,*

(222) *Deſault differtat. ſur la Goutte.* (223) *Idem ibidem.*

ſe, tenet pour aſſurée la guériſon de vôtre fièvre. Ideo certo certius arbitratur *Chinam Chinam* ad id maxime conferre, quia arteriarum fibras roborat, eaſdem contrahendo, ſeu decurtando, ſicque ipſas aptiores reddit, ut validioribus contractionibus lenteſcentem ſanguinis motum vehementius excitare, atque promovere poſſint. Propterea aperte docet (224) *que la poudre de Kina, comme un tan précieux s'enfermant dans ces fibres, les raccourcit, les fortifie, & les met en état d'exercer de plus vives & fortes contractions pour ſurmonter l'obſtacle que le ſang devenu moins fluide par le mélange de la matière de la perſpiration, oppoſoit à leur foible reſſort, & retardoit le mouvement circulaire.* Paulo ante enim ipſe ibidem monuerat, quod *le Kina eſt une eſpèce de tan, il y a lieu de croire qu'il produit dans les tuniques des artères, principalement dans leurs fibres, le même effet que le tan que les corroyeurs mettent ſur leurs cuirs, c'eſt à dire, qu'il les raccourcit, & en même-temps les renforce.*

CCCCIV. Non equidem inficiabor unquam, copioſos perſaepe ſudores criſis perfectae loco in intermittentibus hiſce febribus utiles evadere, eum ipſorum beneficio ſolvantur. Attamen non ſolis ſudoribus in hoc laus merito tribienda eſt. Etenim hoc *lymphaticae* melius, aut *ſynochae*, & *ephemerae*, aliſve hujuſce indolis febribus conveniunt, utpote illis, quae in ſanis etiam caeteroquin corporibus ab extrinſeca qualibet tantum cauſa ſtatim excitantur; ut a cohibita maxime derepente perſpiratione. Ideoque in hiſce adaucta perſpiratio unicum, & optimum eſt praeſidium; cum id tantummodo requiratur, ut corpus ad priſtinum ſalutarem ſtatum vergat, nempe ut id, quod retentum antea fuerat cito, & ſatis prodeat. Hinc in intermittentibus febribus dictis bilioſae excretiones per alvum utiliter majore, minoreve in copia occurrunt, quarum ope craſſiores illae, magiſque mucoſae protruduntur materies, quae lente per meatus cutis difficillime prodire potuiſſent. Hinc cum praelaudato hoc Auctore admitto quidem, quod *China Chinae ſtypticis*, ut ita dicam, particulis magna ex parte conſtet, quae in interſtitia partium ſeſe inſinuando, earundem fibras breviores reddunt, atque proinde magis tenſas, ſeu elaſticas; eodem prorſus modo quo cortices Quercus, ut dixit, poros Cutis ſtipare ſolent. Hujuſcemodi tamen Peruvianae Corticis actio in illis partibus citius, atque efficacius evenire debet, quas primo, & immediate pervadit, antequam *etherogeneis* aliis quibuſvis miſceatur ſuccis, aut quoquo modo alteretur, nativamque vim, aut ſic omnimode deperdat, aut ſaltem magna ex parte. Id circo Ventriculus maxime, atque *Inteſtina* hujuſce remedii efficaciam ſubito experiri debent, cum eas partes illico ſubeat. Quamobrem earundem partium fibrillae omnes ſtatim contrahuntur, maximamque inde elaſticitatis vim nactae,

(224) *Idem ibidem.*

tae, violentiores exercent oſcillationes, parique ratione in contenta quaeque fluida vehementius contrahuntur, ut ipſa ad motum magis ſolicitent, atque optatas earundem ſecretiones, excretionesq; citius promoveant. Hinc ob mutuum nerveorum filaminum conſenſum, contiguae praeſertim partes omnes pari fruuntur beneficio *Chalidocon* nempe ductus, omneſque ipſi adnexi *biliarii* tubuli ab Hepate venientes. *Ductus Pancreaticus*, aliaque quaelibet *lymphatica* vaſcula in *Inteſtinorum* cavitates hiantia quod & ſanguinea quaeque vaſa illuc tendentia experiuntur. Porro, dum partes iſtae omnes novi hujuſce adminiculi ope rigidae magis evadunt, tendunturque, majuſque nanciſcuntur robur, validius ſtatim oſcillare pergunt, *biloſamque* ibidem latitantem fomitem concutiunt, diſſolvunt, repagula tollunt, ejuſdemque *excretionem* citius, & facilius excitant; quod & de aliis illuc tendentibus liquoribus pari pacto intelligendum venit. Ex hiſce videmus, quomodo *febrifugi* ope intermittentes febres feliciter ſolvantur. Non aeque tamen facile, non aeque cito id in omnibus evenit. Namque prout craſſus magis, minuſve, aut tenax eſt biliofus fomes, atque plus, minuſve dictis partibus inhaeret, varia ratione reſiſtere ſolet contranitentibus ſolidis, ut optata ejuſdem ſecretio fiat. Id quod ratione duce intelligimus, experientia ipſa ex dictis ſatis evincit. Quis enim non novit, Tertianas ſpurias praeſertim febres, aliaſque ejuſdem proſapiae tardius *febrifugo* auſcultare, utpote illas, quae a glutinoſa magis bile originem fortiuntur, cujus quidem mucoſam conditionem in *excretis* facile eſt oculis ipſis dignoſcere. Hoc eodem ratiocinio percipimus, cur febres tertianae illae ſpuriae, ſeu ſine ullo quovis ordine progredientes, quae ab *Hypochondriorum obſtructionibus* enaſcuntur, *Chinae Chinae* vim plerumque multoties eludant, cum difficile admodum ſolidorum fibrae, etſi novitet modo ſupradicto roboratae, hujuſcemodi obices tollere valeant: ad quod ideo, & diuturnum maxime tempus, & plerumque incidentia alia, & amaricantia, magiſque activa remedia neceſſario requiruntur.

CCCCV. Hiſce ſuppoſitis, nil mirum penitus unquam erit, ſi plerumque attendamos, *Corticem Peruvianum* in pulverem redactum, ſicque AEgrotis propinatum, Tertianas febres citius ſiſtere, & tutius quidem, quam ejuſdem tincturam ſive cum vino, ſive cum aqua, ſive alio quolibet liquore extractam; prout & ipſe clariſſimus Default adnotavit. Etenim hujuſmodi pulvis firmius inhaeret Ventriculo, atque *Inteſtinis*, ibidemque diutius conſiſtit, ſuamque ideo actionem validius exercere valet: ſecus quam ejuſdem tinctura, quae, utpote fluida, facilius permeat, citiuſque *Inteſtinorum* cavitates pervadit, atque illico per Alvum excernitur, priuſquam optatum fortiatur ſatis effectum. Quod ſi verum eſſet, quod *China Chinae* primariam actionem ſuam ideo exerceret, quia arteria-

rum

rum omnium robur, & elaſticitatem augendo, aptiores illas redderet *circulatoriæ* ſolicitando magis motui, atque proinde copioſae magis ciendae perſpirationi: pirſecto tinctura potius *Chinae Chinae*, quam ipſius cortex magis, & citius proficere deberet: cui quidem experientia quotidiana, ut diximus, refragatur. Siquidem nemo inficiabitur, parulam magis per venas lacteas hunc tincturae viam exiſtere, ut inde ad ſanguinea vaſa fluat, quam ipſius corticis pulveri, qui per exiliſſimos dictos porulos traduci haudquaquam poterit. Quapropter ſatis ſuperque ex hiſce deducitur merito, omnem, aut praecipuam ſaltem, *Chinae Chinae* actionem in primis, ut ajunt, viis modo ſupradicto exerceri.

CCCCVI. Quamvis ex dictis certo certius exiſtimem, *Peruvianum Corticem* praecipue operari in hiſce febribus, biliosas congruo modo *excretiones* promovendo, non ex illis tamen unquam fui, qui *purgantia* eidem adjungenda plerumque eſſe arbitrantur. Satis enim perſpectum mihi eſt, remedium hoc utplurimum irritum evadere, quoties congruo tempore in Ventriculo, atque *Inteſtinis* moram non agat, prout opus eſt, ut eorundem fibras ſatis roboret, atque elaſticas efficiat. Idcirco *purgantia* cum ipſo commixta, dum plusaequo ſolicitatam ejuſdem excretionem promovent, aut votis fruſtratum penitus Medicum relinquunt, aut optatam morbi ſolutionem ſummopere retardant: quod pariter praelaudatus Default jure, meritoque cum aliis animadvertendum ſedulo eſſe monuit. Nec tantum *purgantium* cum *febrifuga* mixtionem condemnat, verum etiam eorundem uſum pernicioſum prorſus arbitratur, poſteaquam febris ope *Chinae Chinae* profligata fuerit; quando nempe, & ſimplicem *Clyſterum* uſum timendum maxime eſſe oſtendit. Neque hoc a ratione alienum quiſpiam exiſtimabit, ſi attendetit, *purgantia* quaeque etiam mitiora *Inteſtinalium* fibrarum robur non parum enervare, dum earundem contractiones, ſive violentiores, ſive magis frequentes exſuſcitant; quod idem prorſus eſt ac adhibiti paulo antea *febrifugi* beneficium pene deſtruere. Non hinc tamen ullus unquam ſanae mentis inficiabitur, credo, quandoque tertianas quaſdam ſpurias febres occurrere, quae utpote a glutinoſa magis, atque tenaci bile progenitae, contumaces admodum ſunt, unde ſolius *febrifugi* uſui auſcultare perquam raro ſolent. In hiſce ideo *purgantia* congrua omni jure conveniunt, tanquam ea, quae irritante vi ſua, atque ſcindente, tum ſolidorum actiones vehementius excitant, tum febrilem fomitem efficacius diſſolvunt, citius commovent, atque ad neceſſarias *excretiones* magna ex parte perducunt. Ideo pluries ſupra monui, me in huiuſcemodi intermittentibus febribus non cum *febrifugo* idoneis *purgantibus* utiliter, feliciterque ſaepiſſime uſum fuiſſe, quoties maxime ſolius *Chinae Chinae* uſus fruſtraneus evaſiſſet. Verum, quotieſcunque grava-

non

non urgerent *ſymptomata*, ſatius ſemper in hiſce febribus arbitratus ſui, ad *purgantia* congrua potius confugere, ſeu ad *epicraticam*, ut diximus, *purgationem*, antequam *China Chinam* AEgroti aſſumerent. ſecus ac faciunt illi, qui inconſulto plerumque illa ſtatim abſque mora muniunt; quibus ideo perſaepe contumacia febris, ejuſdemque facilis, iterataque recrudeſcentia tribuenda rationabiliter videtur.

CCCCVII. Quod ſpectat ad *purgationem* in contumacioribus hujuſmodi ſpuriis intermittentibus poſt *Chinae Chinae* uſum uſurpandam, aliqua jam ſupra diximus ſub §. 68. Docuimus ibidem, quod, ſi profligata jam felici ope *febrifugi*, non perfecte convaleſcat AEgrotus, congruaque adſint ſigna latitantem adhuc bilioſum fomitem aperte indicantia, aut inferius, aut ſuperius juxta indigentiam purgare omni jure conveniat. Etenim tunc ſatius eſt AEgrotos purgare, etiam cum manifeſta *recidivae* ſuſpicione, quam contumacioribus aliis, magisque gravibus inde forſitan eventuris morbis anſam relinquere. Praeſto enim iterum eſſe poteſt *febrifugi* praeſidium poſt *purgationem* utiliter uſurpandi, ad futuras morbi *recrudeſcentias* tutius avertendas. Praeter haec animadvertendum etiam eſt in hiſce caſibus, non purgantia quaeque convenire, ſed illa potius ſeligenda eſſe, quae *Inteſtinalium* fibrarum tonum minus enervant, ſimulque *ſtyptica*, ut ajunt, congrua virtute polleant, ad deperditum ſic earundem robur aliquantiſper reſtituendum. Propterea praeter caetera Rhabarbarum diſtincte ſemper laudavi, eoque feliciter uſus tunc ſemper fui. Si autem ante uſum *febrifugi* Alvus ſponte ſua nimium flueret, aut ſaltem primis vicibus aſſumpta *China China* ſic ſtatim, & quidem intempeſtive excerneretur: ad *opiata* illico, & *adſtringentia* confugiebam, nempe aut ad Laudanum ipſum, aut ad Electuarium Diaſcordeon, aut ad Theriacam. Remedia haec una cum *febrifugo* utiliter in congrua doſi exhibebam, variis modis, juxta indigentiam, ut ſupra explicavimus: quod propoſitis rationibus, atque animadverſionibus praelaudati Deſault optime arridet.

CCCCVIII. Octobri menſe ejuſdem anni 1736. ſerenum raro Coelum fuit, plerumque nebuloſum, atque denſa caligine ſaepiſſime obductum, quare humidam fere quotidie conſtitutionem habuimus. Sequenti Novembri menſe frigus paululum invaluit, atque prope finem magis, ſed ſolito minus excrevit. Caeterum varia ſemper viguit aeris conſtitutio, a praegreſſa tranſacti menſis parum abſimilis. December ſucceſſive menſis brumales conſuetos fere nunquam attulit rigores, licet ſerenum utplurimum eſſet Coelum, conſuetis raro dominantibus hyemalibus ventis. Attamen tribus hiſce menſibus, inter tam varias aeris viciſſitudines, ſalubri quammaxime aere frui potuimus, licet bovina adhuc vigeret, atque ſaevius graſſaretur peſtis. Pauci ideo adverſa valetudine tenebantur, ac fere diram nulli, ſi illos excipias, qui aeſtivis,

aeſtivis, aut autumnalibus adhuc recrudeſcentibus contumacioribus morbis identidem corripiebantur. Hinc & Noſocomia noſtra toto hoc tempore quaſi omnimode vacua evaſere.

CCCCIX. Haec ea ſunt, quae adnotatu digna transactis tribus hiſce annis mihi occurrere. Reliqua, quae in poſterum evenient, alia vice fideliter proponam. Etenim promiſſis ſtare in animo habeo, idque ſedulo praeſtare ſemper ſatagam, ut, ſi non aliis, utpote in rebus medicis ſatis ſuperque expertis, Diſcipulis ſaltem meis, aut potius mihi ipſi proſim, ſicque minus errare in Medicina quotidie diſcam. (225) *Hoc nempe ab Homine exigitur, ut proſit Hominibus, ſi fieri poteſt, multis; ſi minus paucis; ſi minus proximis; ſi minus ſibi*. Quod ſi quiſpiam attenderit, me in practicis hiſce diſſertationibus diffuſas nimis philoſophicas diſputationes de iis omnibus, quae identidem evenere, proſſus omiſiſſe, non equidem mirabitur, ſi animadverterit, me non theoricos ſpecialiter Medicos, in ſolis ſpeculationibus ad pompam potius, quam ad utilitatem occupatos alloqui voluiſſe, ſed practicos diſtincte ſanatores omnes, utpote illos, quos ſolus diſputandi glorioſus pruritus non tangit, ſed magis intereſt ab iteratis obſervationibus diſcere, quibuſnam ſignis veriſimilius noſcantur morbi, quonam ſpeciali ordine incedant, quibuſve tutioribus remediis evinci poſſint; non omiſſis tamen ſanioribus ratiociniis a veridica magis philoſophia petitis, ad eorundem genuinas eruendas cauſas; quae quidem paululum tetigiſſe ſatis eſt, diffuſe autem nimis exarare ſupervacuum penitus exiſtimavi. Verum, cum huiuſmodi morborum fere omnium generalem, praecipuamque cauſam ab Aeris variis conditionibus, ſeu qualitatibus, juxta varios anni temporum motus, atque ob diverſas quaslibet alias rationes occurrentibus, plerumque petendam rationabiliter tunc fuiſſe indicaverim haudquaquam ignoro, quod aſſumpto muneri ſatisfacere melius potuiſſem, ſi, quotidianis ſedulo habitis aeris, ventorumque identidem ſtantium obſervationibus, accuratum contexere diarium curaſſem, hunc operi utiliter adnectendum. Hoc ſaniores aliqui Auctores adamuſſim praeſtiterunt, perfectis Thermometris, Barometriſque utentes, quorum ope tutiores ad id conducentes ſupputationes, aliis non neglectis, ſpecialiter emergunt. Huiuſcemodi enim differendi modus, ſicuti in Phyſicis, ita & in medicis ratiociniis maxime prodeſt. Siquidem nemo unquam ſanae mentis inficiabitur, eaſdem fere in nobis ipſis, tum quo ad ſolida, cum quo ad fluida, pro diverſis aeris conditionibus, mutationes evenire, quas & undecunque in aliis quibuſcunque corporibus occurrere, praedicta praeſertim inſtrumenta teſtantur. Hinc jure, ac merito perſpicaciſſimus Philoſophus Carolus Taglini animadvertit, quod (226) *Quotieſcunque conſtitutio, & temperatio aeris immutatur ven-*

V *tis*,

(225) *Seneca de Otio Sap. cap.* 30. (226) *Caroli Taglini de Aere lib.* 2. *cap.* 12.

tis, ut cum aer ipſe ſit nubilus, ſerenus, calidus, frigidus, humidus, aut ſiccus, nos quoque in nobis, more, modoque thermometrorum, barometrorum, hygrometrorum &c. rationem, & habitudinem noſtri corporis nonnihil immutari deprehendimus &c. Idcirco, cum ejuſmodi inſtrumenta non eſſe praeparata careterem, neque ſufficiens ad id mihi ſuppeteret otium ſubſecivum hoc opus pro votis ſic perficere neutiquam potui. Inſuper & de fucoſis ſcribendi lenociniis nil prorſus ſolicitus fui, cum ſatis noſcerem, a Medico quolibet praxi vere dedito, aut de ipſa quomodocunque diſſerente, veridicas tantum expeti obſervationes, non autem eleganti ſtilo exaratas. Etenim hoc, quo magis formoſas ipſas reddit, non equidem veritati magis conſonas facit: quod praecipue Clinico Medico neceſſarium eſt. Omni namque jure Seneca monet, (227) *Non quaerit Aeger Medicum eloquentem, ſed ſanantem, ſed ſi ita competit, ut idem ille, qui ſanare poteſt, compte de his, quae facienda ſunt, diſſerat, boni conſulat non tamen erit quare gratuletur ſibi, quod inciderit in Medicum etiam diſertum. Hoc enim tale eſt, quale ſi peritus Gubernator etiam formoſus eſt.* Praeterea, pro totali hujuſce operis complemento (228) *Non ignoro plura potuiſſe adjici verum haec ſpecimenis loco ſufficere poſſe ſum arbitratus. Quod ſi perſpexerim laborem meum non diſplicere, alias forte plura addam. Si non ſemper rem acu tetigerim, homo ſum, nec humani quicquam a me alienum puto. Non ſum adeo opinionum mearum tenax, ut errata corrigere, aut a ſententia extimam moventis avelli, turpe ducam. Errare Humanum eſt, in errore perſeverare diabolicum. Veritatem quaeſivi, & utilitatem. Qui hiſce aliquid habeat rectius, candidus impertiatur, ſi non, hiſce mecum utatur.*

FINIS.

(227) *Seneca Epiſt. ad Lucil.* 75. (228) *Bartholom. de Moor Cogit. lib.* 3.

INDEX

Numeri romani paginas in Diſſertatione praevia denotant, alii vero numeros initiales ad quoſcunque Paragraphos in toto Opere ſpectantes.

A

Abſceſſus varii quomodo fiant, & quare in Petechialis remiſſione 203.
— In quibus praeſertim partibus tunc plerumque eveniant 204
— Cur in una potius, quam in altera parte 205. & 206.
— Eorundem ſub Axillis, aut in inferiore externa Thoracis parte erumpentium ratio proponitur 205.
— Tum & aliorum, qui prope magis a Pectore erumpunt 206
— Omnes plerumque derepente apparent, atque augentur 206.
— Abſceſſuum illorum ab aliis differentia patet ibid.
— De fauſto, vel infauſto eorundem exitu 207.
— Illi qui ad aures conſiſtunt, fauſtum plerumque omen praeſeferunt 208. & 209.
— Quibus ad aures fiebant 209.
— Qui in infimis partibus, protracto diutius morbo, erumpebant, malum afferebant omen, & quare 210. 211.
— Quando ſalutares ibid.
— Eorum ſigna praevia 202. 206.
Abſceſſuum extrinſecus, ſive intrinſecus ad aures prodeuntium in Petechialium febrium remiſſione ratio proponitur 292.
Aeris actio in humano Corpore 313. 314.
— Aer Corporis poros ſubit, atque cum ſanguine commiſcetur 119.
— Ejuſdem actio a recentioribus Philoſophis melius explicatur XI XII
Aeſtivorum morborum origo plerumque a tenuiore bile 90. & alibi.
Alberti Michael 277. 278.

 Ana-

INDEX.

Anatomia quid ad Theoriam medicam contulerit IX.
— *Sine praxi ad medendum parum confert* IX. X.
Angina Lymphatica Auctoris, ejus progreſſus, & curatio 391.
In Angina magis periculoſa, aliis incraſſem adhibitis remediis, cucurbitulae ſcarificatae utiliter ſub mento applicantur 145.
Animi vehementes paſſiones gravioribus ſuſcitandis morbis idoneae 371.
— *Ad id ſpectalis obſervatio in D. Mollo Pharmacopola noſtro ibid.*
Apoplexiae lymphaticae obſervatio, atque explicatio in Perilluſtri Domina Baccilla 104.
—— *Syncopalis, ſeu cardiacae alia obſervatio* 105.
Apoſtematum ſive in internis, ſive in externis Corporis partibus factorum ratio 102.
Aqua deſtillata ex glandibus Perſicorum maxime prodeſt, ſi in ipſa diſſolvantur purgantia remedia 81.
Aquilonia vigente conſtitutione meatus cutis maxime occluduntur, Lymphae copia augetur, atque eodem tempore frigorificas particulas aeris corpus permeant 129. 137. *& alibi*.
Aquilonia conſtitutio maxime poſt auſtralem illico occurrens lymphaticos varios morbos facilius progignit 108. 109. 115.
Aſthma ſiccum a polypoſis concretionibus in Cordis confiniis 365.
— *Ad id obſervationes in Nob. D. Canonico Bettolſio, & in Nob. Domina Maria Maſſrazola* ibid.
Auſtrina conſtitutio aqueas particulas corpori ſuppeditat: quare copia lymphae inde augetur 119.
Quomodo intelligendus ſit Hippocratis Aphoriſmus ex anni autem conſtitutionibus in univerſum quidem ſiccitates pluvioſis ſunt ſalubriores, & minus lethales 315. 393
Autumnalium morborum origo praeſertim eſt a craſſiore bile, & quomodo ipſi fiant 95. *& alibi*.
Azygos vena, juxta clar. Lanciſium, maxime inſervit ad Pleuriticum humorem per inſpreatum educendum; & quare 176.
— *Sententia haec plurimis difficultatibus obnoxia oſtenditur* 177.

B

Aglivius cit. *plures*
Ballonius cit. 223. *& alibi*.
Balſami de Copaiba vires in Phthyſicis praeſertim, aliiſque Pectoris morbis 196. 199. 200. 225. *&c.*
Balſamica cur merito in ſuppurationibus maxime Pectoris conveniant 210. 223. 224. 225. 199. *&c.*
Bilis actio in humano corpore 299. *&c.*
— *Sanguinis diſſolutioni maxime conducit; quare Petechialis febris tunc Cremonae graſſantis ratio ab ipſa deſtricte ſumitur* 308. 309. 304. 299. *&c.*
— *Aliquando per ſudorem educitur* 401.
— *Major, minorve in copia vigens, plus, minuſve in biliaris emunctoriis conſiſtens, atque ab ipſis varia ratione ſecedens, juxta occurrentes aeris conſtitutiones, varias conſtituit tertianas febres abſ-*
que

Digitized by Google

INDEX.

que ordine etiam quoque modo progredientes 398. *& alibi.*

— *Ejuſdem magis copioſa ſecretio quomodo æſtivo tempore fiat, indeque æſtivi varii morbi producantur* 91. 92. 93. 94. *&c.*

— *Craſſior fit accedente autumno: unde autumnalium morborum principium* 95.

— *Complicatos reſuſcitat inordinatos morbos, juxta diverſas corporum diſpoſitiones. Ad id ſpeciales obſervationes in Nob. Domina March. Araldæ* 386.

In Nob. D. Rat Pedemontano Duce 382.

In Nob. D. Gaſpare Torchio 383.

In D. Franciſco Matio 380.

In Nob. D Alphonſo Pavoſio 389.

Bertini Pater, & Filius Florentini Medici 145.

Boerhaavii opinio de modo excretionis puris per Alvum in Empyematicis 201.

Boyleus Robertus cit. XI.

De Bregolis Medicus Cremonenſis 386.

Buſſatus Andreas Medicus 199.

C

Calloſitates cur in ſpecialibus aeris conſtitutionibus dolores afferant 118.

Cantharidum vis toti animali œconomiæ infenſa 359.

— *Quomodo diverſos, atque etiam oppoſitos effectus producat* ibid.

Cardanus Chirurgus Cremonenſis 198.

Cardiacum medicamentum quid vere ſit 342.

— *Pro primario cardiaco copioſæ potiones aquæ acidulæ habebantur in Petechiali febri a bile deſtructæ tunc grata* ibid.

— *Cardiaca ideo volatilia, & diſſolventia incongrua fuerunt* ibid.

— *Cardiacorum quorundam inutilitas oſtenditur* ibid.

— *Cardiacarum ſpecialium potionum in hac febre actio explicatur* 349.

— *Potio cardiaca ab Auctore tunc adhibita* ibid

— *Alia, dum afficiebantur Nervi* ibid.

Cardialgicæ paſſiones quare ſic dictæ 46.

Caſſiæ uſus quando improbandus 341.

Celſus Cornelius cit. plures.

China Chinæ ſpecificum intermittentium febrium remedium 35.

— *Circa ipſius uſum cautiones neceſſariæ* ibid.

— *Varii modi ipſam exhibendi* 36. 37. 38. 39. 55. 56. 57. 58. 59. 76. 83. 84. *&c.*

— *Juxta Deſault intermittentes febres evincit, inſenſibilem perſpirationem magis copioſam promovendo* 403.

— *Hæc ſententia perpenditur* 404.

— *Agit roborando fibras, & biliofas excretiones promovendo; quare citius, tardiuſve operatur* ibid.

— *Ipſam propinandi vera ratio* 35. 39.

— *Si in pulverem redacta quoquo modo exhibeatur, citius, & efficacius agit, quam ejuſdem ſola tinctura, & quare* 405.

— *Incongruum plerumque eſt cum ipſa immiſcere remedia purgantia, & quare* 406.

— *Sic poſt ipſius uſum merito purgantia multoties damnantur* ibid.

— *Aliquando tamen purgantia ſunt*

V 3 neceſ-

INDEX.

neceſſaria, ſive ante ipſius aſum, ſive poſt ibid. & 68. & alibi.
— Ideo tunc Rhabarbarum maxime prae caeteris laudatur 407. 37.
— Secus aliquando ipſi adjunguntur adſtringentia, & opiata 407. 76. &c.
Chymia quid contulerit ad Theoriam medicam VII.
— Quid ad praxim VI. VII.
— Licet tum ad praxim, tum ad Theoriam non parum contulerit, Artem tamen perficere non potuit VIII.
Chymica medicamenta utplurimum, aut valide agunt, aut inutilia prorſus ſunt VI. VII.
— Idque paſſim ob incongruam eorundem praeparationem ibid.
Circulationis ſanguinis ratio melius a Recentiorum philoſophia petitur XVI.
Cirillus Nicol. laud 283.
Clyſteres iterati praecipuum fuerunt praeſidium in Petechiali deſcripta febre, ad pleraque evincenda ejuſdem ſymptomata 344. 345. 348. &c.
Conſenſus partium imi ventris cum ſuperioribus, atque cum Larynge maxime, & Pharynge explicatur 70.
Conſtitutio Autumnalis anni 1733. 80. &c.
— Octobris ejuſdem anni 96. 97. 98. &c.
— Novembris, & Decembris 103. 106. &c.
— Aeſtivi temporis ejuſdem anni 1733. 2. 3. 4. 5. 6. &c.
— Ineuntis anni 1734. 111. 112. 113. &c.
— Februarii, & Martis 251. &c.
— Veris ejuſdem anni 252. 253. &c.
— Aeſtatis ejuſdem anni 256. &c.
— Autumni ejuſdem anni 364. 365. &c.
— Januarii 1735. 365. 370. &c.
— Februarii 372. &c.
— Martii, Aprilis, Maii, & Junii, Julii, Auguſti, Septembris, Octobris, & Novembris, ac demum Decembris 373. 374. 380. 384. 387. 390. 391. 392. 393.
— Januarii 1736, tum & Februarii, Martii, Aprilis, Maii 395.
— Junii, & Julii, Auguſti, Septembris, Octobris, Novembris, & Decembris 396. 397. 398. 408.
Contagioſum principium malignantium febrium unde petendum fuerit 376.
— Hoc ab urente quadam ſpiritu aerem inficiente deducit Hecquet ibid.
— Quomodo dictae febres per contagium propagari potuerint ibid.
— Non ob verminoſum ſomitem 377. 378.
De Copaiba Balſamum cur in Empyematicis, & Phthyſicis tam utile evadat 196. 199. 200. &c.
— Tum & Hydropicis 199.
— Tum & in qualibet interna ſuppuratione ſive in Pectore, ſive alibi facta, ob progreſſum quemlibet morbum 223. 224. 225. 249.
Corporum animalium partes quaelibet tum intra, tum extra inter ſe maxime diſcrepant XX.
— Principia non eadem vere ſunt, ac illa quae a Chymicis aſſignantur VIII.
Corpora noſtra varie modis ſpecialiter afficiuntur, juxta diverſas aeris conſtitu-

. ſituationes 280.
Coſta Medicus Gallus 79.
Criſes in deſcripta Petechiali febre quomodo, & quando fiebant 361
Cruditas, & coctio tam decantata humorum in corpore quid vere ſit juxta Hecquet 332.
— Ulterius hoc explicatur ab Auctore 333. 334.
Cucurbitulae ſcarificatae quando tunc utiles evadebant 346.
— Earum actio explicatur ibid.
— Quando omittebantur 347.
— Ad externos pleuriticos ſedandos dolores quoque proſunt; ſicuti & in Angina ſub mento appoſitae 145.
Curtius Barthol. Medicus Mediolanenſis 376.
Cutis quorundam morborum, ut Eryſipelarum, Petechiarum &c. Theoria proponitur 101. & alibi.

D

DEl Papa Joſeph Medicus Florentinus 299.
Ad delirium ſedandum Hirudines Narium pinnis utiliter apponuntur 350.
— Tunc quid de venae Jugularis ſectione ſentiendum ibid.
Deſault Medici Galli opinio de Phthyſis cauſa, ejuſque curatione 200.
— Putat Tertianas febres a cohibita perſpiratione pendere 400.
— Haec opinio perpenditur 401. 402.
— Hinc putat Chinam Chinam hoſce febres evincere, perſpirationem inſenſibilem magis copioſam promovendo 403.
— Haec opinio perpenditur 424.
Deſtillationes catarrhales a capite refutantur 116. 117.
Dionis laud 377.
Divites plerumque pejus curantur, quam Pauperes, & quare 342. 397.
Dorſi dolor fortis in febribus unde fiat 7.
Duretus cit. plures.

E

ELaſtica vis in nervis habetur maxime XII.
Emeticum cur in Pleuritide lymphatico-bilioſa conveniat 150.
— Qua cautione uſurpandum 152. 323. 324.
— Ante ipſum cur primo mittendus eſt ſanguis 29. 149. &c.
Empyematis principium 183. 184. 235.
— Quando plerumque fiat, & quomodo cognoſcatur 192.
— De Puris exſcreatu veterum Medicorum ſententia refellitur 193.
— De hoc Auctor ſuam proponit conjecturam ab obſervationibus, & Cadaveribus maxime depromptam ibid. 194. 195.
— Pus quandoque refluit in maſſam ſanguinis, indeque per Renes, aut per inteſtina ſecernitur, atque excernitur & quomodo 195. 200. 201.
— Id & in Phthyſicis evenit; quare in utroque caſu diuretica conveniunt, quae ſimul balſamica ſint 196. 200. 201 &c.
— In hiſce autem puris excretio per Alvum non aeque prodeſt 197. 202.
Eunuchi quare obeſi ſunt, & debiles 299.

F

Fantoni Medicus 185. 192.
— Febres tertianae, juxta clariſs. Default, a cohibita perſpiratione ortum habent 400.
— Haec ſententia perpenditur 401. & 402.
— Juxta anni temporum viciſſitudines vario modo graſſantur. Obſervavimus enim, quod circa Aeſtivum ſolſtitium exquiſitae plerumque ſimplices vigent, indeque duplices ſpuriae; prope autumnale Aequinoctium continuae perniciosae, atq; bene ad Vergiliarum occaſum inordinatae magis evadunt; quae omnia a variis biloſi humoris conditionibus derivantur 398. &c.
— Continuae aliquando ſunt, quae acutorum mores, & nullam poſtea periodum ſervant, & contumaciſſimae ſunt: ut in D. Curtio Torchiana 399. &c.
Febres tertianae exquiſitae anni 1733. 9. 10. 18. &c.
— In hiſce cur, & quando emittebatur ſanguis 11.
— Aliquando Petechiae apparent, & quare 13.
— In acceſſionis principio urinae cur quaſi aqueae excernuntur, in remiſſione vero coloratae 14.
— In hiſce quando emittenda ſanguinis emiſſio 15.
— Quando purgans Medicamentum, aut Emeticum propinandum, quando Clyſteribus uti expedit 16. 17. 18.
Febris tertiana duplex 19.
— Ejuſdem curatio 20.
— Utrarumque cauſa a bile 20. 21. &c.
— In hiſce febrilis rigor, & calor explicatur 21. 22. 23.
Febrem convulſioni ſupervenire melius eſt, quam convulſionem febri 23.
Febrilis motus in hiſce maxime ſuſcitatur a biloſo humore, & quare ibid.
— Hoc probant maxime antihyſterica medicamenta ibid.
— Harum febrium varius eſt progrediendi modus 25.
Febres tertianae ſpuriae quomodo differant a legitimis 26.
— Hae quoque a bile ſunt 27.
— Ipſarum curatio 28. 29. 30. 31. 32. 33. &c.
— In hiſce raro emittebatur ſanguis 28. 33.
— Quando adhibita ſunt ſolventia, aut emetica 29.
— Ante emetica, urgente plethora ſanguis emittebatur, & quare ibid.
— Quando laxantia, & oleoſa cum emeticis adhibita 30.
— Inanibus tunc urgentibus vomendi conatibus, calidas copioſas potiones praeſcripſimus ibid.
— Ratio purgandi in hiſce febribus 31.
— Quando Clyſteribus utendum 32.
— Ad contumaciores hasce evincendas febres efficax remedium fuit Serum lactis cum infuſione Rhabarbari 32.
— Tenax bilis quando prope ventriculum turgeat 33.
— In hiſce febribus inutilis prorſus probatur uſus pulverum digeſtivorum, ſeu alkalicorum 34.
— Mixtura utilis ad conſueta ha-

rum febrium ſymptomata ſedanda 38.
— In hiſce dejectiones liquidae admodum, ſeu ſeroſae, parum ſolutioni febris conferunt 39.
— Hae a tenaci magis bile ortum habent ibid.
— In hiſce Chinae Chinae uſus ibid.
— Vomitus, Diarrhoea, & cardialgicae paſſiones quomodo ſedantur 38.
Febris Lyparia 40. 41.
—— Quos invadit 41. 397.
— Ejuſdem prima acceſſio, procedendi modus, & remiſſio 42.
— Secunda acceſſio, ejuſque ſtatus, & remiſſio 43. 44.
— Tertia acceſſio 45.
— Augmentum, & ſtatus 45. 46.
— Summus lypiriae gradus deſcriptio 46.
— Hujus febris variae obſervationes 47.
— Ejuſdem varii exitus 48.
—— Exitus ad mortem 49.
—— Obſervatio ſpecialis 50.
—— Symptomata eadem, at in iliaca paſſione 51.
— In utroque morbo Inteſtinorum inflammatio pleruṁque evenit 52.
— Poſt diuturnam diarrhoeam, aut dyſenteriam ſaepe haec febris oritur, ut obſervavimus in D. Scazola 53.
— Ejuſdem curatio in prima acceſſione 54. 55.
—— In ſecunda 56.
— Quid agendum in remiſſione 57.
— Imminentis lypiriae ſigna in ſecunda acceſſione ibid.
— Tunc China China ſtatim propinanda, & quomodo, tum & ſymptomatibus proſpiciendum 58. 59.
— Ad id externa remedia 59.
—— Clyſteres varii 60.
— Quare ſimul tunc, & copioſae potiones aquae, & vinum malvaticum conveniant 61.
— Quid ſentiendum de iis, qui refrigerantia tantum, & diluentia, non autem ſpirituoſa laudant in hac febre 62.
— Tertia ejuſdem acceſſio, progrediendi modus, & curatio 63. 64.
— Tunc iterum China China praeſcribenda 65. 66.
— Febris haec China China ſopita facile plures recrudeſcit 67.
—— Aut in Chronicos ſaepe morbos deſinit 68.
— Ad haec peculiaris obſervatio 68. 72.
— In recidivis obſervationes aliae 69.
— Tunc ſunt quandoque Tonſillarum inflammationes 70.
— Ad id ſpecialis obſervatio in D. Muller Pedemontano 71.
— Quomodo hujus febris recrudeſcentia praedici queat 73.
In febribus tertianis contumacioribus an detur certa curationis methodus 74.
— Ad id ſpecialis proponitur methodus Auctori familiaris 75. 76. 77.
— Quare in hiſce ſanguinis miſſio non ſemper conveniat 78.
— Aliquando tamen ſumme eſt neceſſaria; ut ex obſervatione habita in Excellentiſs. D. Marchione Dru Simonis inter Primates Gallies Exercitus 79.
Febrium tertianarum, & quartanarum, tum & Epidemicorum quarumlibet morborum cauſa a veterum Medicorum obſervationibus optime petitur 85. 86.

Febris

Febris quartanae curatio proponitur, & primo ope emetici, aut purgationis 81.
— *Secundo ope aperientium* 82.
— *Tertio ope Chinae Chinae, cujus peculiaris utiliſſima praeparatio Auctori familiaris exhibetur* 83.
— *Dum contumax magis eſt febris haec, alio modo China China propinatur* 84.
Febres tertianae biliosae ſimul & lymphaticae 96. 98
—— *Menſis Auguſti* 1735. & *earum curatio* 387.
— *Ipſarum varia indoles, & obſervationes* 388. 389.
— *Ad id illuſtris obſervatio in Nobiliſſ. D. Paveſio* 389.
— *Earumdem cauſa tum a bile, tum a lympha* 390.
Febres tertianae ſpuriae ejuſdem menſis quomodo curatae ibid.
Febres erraticae menſium Octobris, & Novembris ejuſdem anni 392.
Febris Petechialis Cremonae tunc graſſantis principium, acceſſio, & progrediendi modus 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 305. &c.
— *Ejuſdem exitus* 265.
—— *Sedes* 304.
—— *Fauſtus, vel infauſtus exitus unde patebat* 266. 267.
—— *Ex Alvi excretionibus* 267. 268. 271.
—— *Ex delirio* 268. 269.
—— *Perfecta ſolutio ſolis biliosis excretionibus aut ſuperius, aut inferius habitis tribuenda fuit* 269.
— *Sudoris excretio raro tunc critica evaſit* 271.
— *Idem de urinis verum fuit, quarum conſideratio proponitur* 272.
— *In novo hoſpite febris ingreſſu quid actum fuerit, & quid agendum* 305. 319.
— *Febris haec Veris tempore anni* 1734. *graſſari primo coepit* 250. *inde vario modo progrediens uſque ad ſequentem annum protracta eſt* 252. 387.
— *Febres ejuſmodi vel a coagulatione, vel a diſſolutione oriuntur* 306.
— *Haec autem a diſſolutione potius oriebatur* 307.
— *Ejuſdem diſſolventis principium a bilioſo humore* 308. 309. 310. 316. 317. 305. 306. 307. &c.
— *Hinc tertianarum febrium indolem aemulabatur* 309. 310. 311. 312. 376. &c.
— *Unde orta fuerit, atque praeſertim a praegreſſa ſiccitate* 313. 314. 315. 316.
— *Ejuſdem cauſa diſtincte in Abdomine quaerenda* 348.
— *Quinam facilius ab hac febre corripiebantur* 310.
— *Ejuſdem curatio* 319. 344. 345. 346. 357. &c.
—— *Et primo per purgationem aliquando* 320. 324. &c.
—— *Secundo per ſanguinis emiſſionem, & quare, & quando* 320. 322. &c.
— *Quando hiſce duobus praeſidiis tunc utebatur Auctor* 321.
—— *Et praeſertim purgatione* 319. 321. 336. &c.
—— *Emetico, poſt cujus uſum, dum graviores ſtomachi paſſiones aderant, quid utiliter actum fuerit* 339. 324.

— *Ante purgationem merito ſanguis primo emittebatur* 324.
— *Validioribus tunc omiſſis purgantibus, quaenam in uſum revocata fuerint* 325. 326. 327.
— *Poſt purgationem quod actum fuerit* 328 342. &c.
— *Praeter haec iteratae corporis frictiones univerſales utiles fuere, & quare* 347. 348.
— *Undenam de totali hujus febris ſolutione minus timendum* 361.
— *In ejuſdem remiſſione quando adhibitum eſt purgans* ibid.
— *Quid Auctor intellexerit nomine malignantis hujuſce febris* 303. 304. 299.
— *Ejuſdem cauſam a verminoſo principio aliqui derivabant* 375.
— *Quid de hoc Auctor ſentiat* 376.
— *Cauſa remota non immerito ab eodem fonte derivanda, a quo rubigines principium tunc emanavit* 385.
— *Quomodo febris haec vario modo graſſabatur ineunte anno* 1735. & *qui tunc moriebantur* 373.
— *Ad id ſpecialis obſervatio in Nobiliſs. D. Manna* ibid.
— *Alia obſervatio in Nobiliſs. D. Equite Roncadello* 376.
— *Aliae ultro obſervationes* 381. 382. 383.
— *Ab hac febre Religioſae praeſertim immunes maxime fuerunt* 375.
Febres malignantes lymphaticae Autumnales 364.
— *Quibus ſymptomatibus ſtipatae* 366.
— *Qui moriebantur* 367. &c.
— *Hyemales* 370 372. &c.
— *Circa haſce, obſervationes variae* 370.
— *In hiſce eductus ſanguis plevriticum corticem oſtendebat* 370. 372.
Febres ſynochae anni 1735. 384.
Foreſtus cit. 277. 279 203
Frictionum univerſalium, & emulſionum mira utilitas in Petechialibus febribus 358. 351. 360 347. 348.
Freind clariſs. cit. 300. 350. &c.

G

GAbellus Franciſcus Maria Medicus Cremonenſis 199.
— *Promotus Medicus* ibid.
— *Franciſcus Medicus Junior* ibid
Gallarinus Auguſtinus, ejuſdemque obſervationes circa Petechialem recenſitam febrem 300.
Gangraenae, quae illi ſunt, ubi veſſicantia apponuntur, non ſunt malignantium humorum effectus 359.
Gangraenae in Apice Naſi, atque extremitatibus Pedum obſervatae in enarrata Petechiali febre 370.
— *Heae, quibus fatalis evenebant* ibid.
Gutta roſacea, ſeu morphaea rubra, ejuſque cauſa 203.

H

HAEmorragiae narium copioſae in Petechiali febre criticae aliquando fuerunt 278. 300.
— *Quandoque tamen inordinatae, atque*

INDEX.

atque interceptivus fluens ſanguis maſs unimus fuit 278.
Hecquet Medicus Gallus citat. plures, & maxime 283.
Hirudines naribus utiliter appoſitae in Petechiali febre, ad graviora capitis ſedanda ſymptomata 350.
Hoffmannus Frid. Medicus Germanus cit. plures.
Humor, qui poſt appoſita veſicantia exit, quid vere ſit 359.
Humorum quatuor exiſtentia in Animali corpore non bene a Veteribus explicata, quomodo juxta Recentiorum opiniones intelligi melius poſſit 85. 86.
—— Ex hiſce quomodo ſingulos, juxta varias anni tempeſtates, ſpectabile ſortiri dominium, arbitrari merito poſſimus 87.
—— Primo de lymphae dominio, unde generalis hyemalium morborum theoria deſumitur 87. 88. &c.
—— Secundo de ſanguinis dominio, unde Vernales morbi derivantur 90. &c.
—— Tertio de Bilis dominio, ubi de morbis aeſtivis agitur 91. 92. 93. &c.
—— Quarto de Bilis craſſioris modo, ſeu de melancholico humore, juxta Veteres, unde autumnales oriuntur morbi 95.

I

Jacotus Deſiderius cit. plures.
In ictericia remedia adhibita 368.
—— Obſervationes 369.
—— Ejuſdem Theoria 94.
Idea totius hujuſce Operis XXII. XXIII. XXIV.
In Iliaca paſſione cur Inteſtinorum inflammatio eveniat 51.
In inflammationibus internis quibuslibet non ſemper incraſſantia, & attemperantia proſunt 62.
Iſchuria in Petechiali enarrata febre familiaris, praeſertim poſt adhibita Veſicantia 300.
—— Alio modo etiam, ob alias cauſas, imminuebatur tunc maxime urinae fluxus ibid.
Judicium in Medicina difficile, maxime ſi de remediorum actione in animali corpore diſſerere velimus 214. 355. &c.
Jugularium venarum ſectio fruſtranea credita, ad graviora capitis ſedanda ſymptomata in Petechiali dicta febre 350.
Julapia, aliave ejuſmodi remedia ex ſaccharo, aut melle parata, fruſtranea ſunt ad excreatum promovendum in Pectoris morbis; alia tamen ratione aliquando proſunt 166.

K

Keilii Jacobi opinio de frigoris ſuſcepti cauſa 119.
—— Putat ipſe frigorificas quaſdam aeris particulas hyemis tempore maxime vigentes, atque in Corpus inſinuatas, hyemales maxime ſuſcitare morbos 137.
—— Sententia haec allatis ſupra rationibus noſtris non opponitur 119.
Kmpſ Monoppe 127. & alibi.

Labo-

L

Laborum ſiſſurae, & Narium, quomodo haberi poſſint pro certo ſigno diſceſſurae febris Tertianae 70.
Lanciſius Medicus 176. &c.
Libri Theorici in Medicina nimis abundant, practici vero utiles maxime deſiderantur XXI.
Lauver Medicus 242.
Lympha, quare Hyemis tempore majore in copia vigeat, atque peculiares ſuſcitet morbos 88.
— Si una cum bilioſo humore dominetur, inordinatas tertianas febres excitat 96.
— Cur in auſtrali maxime conſtitutione, aquilonari poſtea ſubſequente, graviores excitet morbos 115. 116. 88.
— Quomodo ejuſmodi morbi fiant, explicatur 100. 101. 102.
— Quare ſtagnet vitio ſanguinis 386.

M

Malignitatis nomine, quid vere intelligendum fuerit in Petechiali enarrata febre 303.
Malpighius cit. pluries.
Marenchi Pater, & Filius Medici Cremonenſes 199.
Maroſticus Medicus Cremonenſis 269.
Maſinus quondam Medicus in Noſocomiis Pedemontanorum Cremonae 367.
Mazzinus Profeſſor Medicus Patav. 359.
Mazzucchellus Medicus Mediolanenſis 378.
Medicina vere utilis, praeter ſanum ratiocinia, ab obſervationibus maxime petenda eſt XXI.
— Quondam contempta I.
— Ob Medicorum imperitiam contemnitur III.
— Ejuſdem progreſſus impedimenta II. III.
— Difficilis admodum V.
— Ad ipſam quid contulerit Chymia VI. VII. VIII.
— Quid Matheſis XX. XXI.
— Quid Anatomia IX. X. XIII. XIV.
— Quid Philoſophia X. XI. XII. XIII. XIV. XV.
— Quid Optica XIII. XIV.
— Ad ipſam perficiendam, praeter haec, praxis diſtincte requiritur XV. XVI.
— Quomodo Theoria cum praxi jungenda ſit XVI. XVII. XVIII. &c.
— Circa Theoriam monitum XVII.
— Ut Medicina ad priſtinum redocatur decus quid requiritur IV. V.
Medicamenta maxime, non ratiocinia ſanant homines XVIII. &c.
In Medicina judicium difficile 214.
— ad ipſam quantum conferat praxis XXI. XXII.
Medicorum praeſtantia a ſolis morborum eventibus male judicatur I. II. III.
— Quid in Medico requiratur IV.
— Antiquorum, & Recentiorum ſtudia, atque obſervationes uſque in hanc diem Medicinam non perfecerunt VI.
— Scolarum quorundam delineatio ab Hecqueto propoſita XIX.
— Quid Medici in obſervationibus agere debeant XXII.
Medicus eſſe debet Naturae auditor aſſiduus 319.

Medici

Medici nomine quidem multi, reipſa pauci IV.
Melancholicus humor quid ſit 95.
Meglioratta Pater, & Filius Medici Cremonenſes 199
Mixtura Stomatica Auctoris 38 58.
Morbi omnes plerumque ad triplicem reducuntur claſſem XXII.
— *Eorum immediatae verae cauſae prorſus latent* 317. 318.
Morgagnus Anatomicus Primarius Patav. 176
Moor Bartholom. iii. X. XX. *&c.*
Muſculorum actio juxta Recentiores XIII.

N

NArcoticorum praeproperus uſus in Lypiria damnatur 56.
Natura eſt optima morborum medicatrix 319.
— *Ex ſi criſis molitur* 343.
— *Ipſius actiones temere pervertit Medicus nimis operoſus* ibid.
— *Ipſi conforme magis eſt paucis, & ſimplicibus remediis uti* 222.

O

OBſervationes primum fuerunt, & erunt ſemper medicinae fundamentum, tum & tutiores cuiuſvis ratiocinii XVI.
— — *Ipſas tamen abſque congruis ratiociniis Medicaſufficere nequeunt* XVII
Oedematoſi Pedum tumores poſt Petechialem febrem occurrentes explicantur 296. 297. 298.
— — *Iis facilius tunc occurrebant, quibus copioſe magis ſanguis eductus fuerat, aut continuo evenerat diarrhoea* 298. 299.
Oleum amygdalarum dulcium quid vere egerit in Petechiali dicta febre 341
— — *Quando merito tunc exhibitum fuerit* 344 345.
Optica quid ad Theoriam medicam vere conferat XIII.
— — *Ad Praxim* XIV.

P

PEctoris morborum ineunte anno 1734. *graſſantium cauſa* 115. 116.
— — *In ipſis ſententia fluxionis a capite reſellitur* 116 117.
— — *Hiſce quare facilius afficiebantur illi, qui conformes alias morbos paſſi fuerant* 118.
— — *Eorundem differentiae ab affecta parte petitae* 119.
— — *Alii graſſantes menſe praeſertim Decembris* 1733. *quos plerumque invadebant* 107.
— — *Quare ab iis facilius, & gravius afficiebantur tum Ruſtici, tum Milites* 108 109. 110 *&c.*
Pedrattus Medicus Cremonenſis 367 394
Perniones sub Hyemis tempore occurrunt, Pueros maxime aſſiciunt, & quomodo fiant 140.
Petechias in Petechiali dicta febre infauſtum omen aſſerebant 279. 300.
— *Tertianas etiam febres aliquando comitantur* 13 288.
— *Alias criticas evaſiſſe, aſſerente ſlue Ramazzino* 280.
— *De iniuſtis Auctoris opinione quid ſentiendum* 281 290.
— *Medicorum quorundam cautiones ad*

INDEX.

Petechias promovendas in hiſce febribus 282.
— *Contra ipſas Auctor invehitur* 285.
— *Quid vere ipſae ſint* 281.
— — *Juxta Hecquet* 283.
— — *Juxta Cirillum, Villiſium, & Hommobonum Piſanum* 283. 284.
— *Ipſas explicat Auctor, exemplo deſumpto ab Ecchymoſibus in cute ortis prope vulnus a Phlebotomo inflictum pro detrahendo ſanguine* 285.
— *Sive dum cutis aliquo modo comprimitur* 286. 287.
— *Earum autem eſt ratio productionis, ac aliarum fere macularum, quae in ſcorbuticis ſunt* 287.
— *In quo ipſae ab aliis vere differant* 288.
— *Geminae quomodo ſiant* ibid.
— *Non oriuntur a prava humorum qualitate, maligna dicta* ibid.
— *Ad ipſas promovendas, qui miſſione, & volatilibus utuntur remediis, morbum plerumque augent* 289.
— *Earundem occaſione, ſtaſes quoque in internis partibus ſiunt* ibid.
— *Earum colores varii explicantur, qui quidem a malignitate, ut ajunt, febris cauſa non ſunt* 291.
Per Peyerianas Inteſtinales glandulas aliquando, ope remediorum purgantium, Lymphae fluxus ad ſuperiores partes praepeditur, & quare 70.
Phthyſis origo, & explicatio juxta Deſault 200.
— *In ejuſdem curatione, ſicuti & in internis aliis pleriſque morbis, cauſae formatrici magis, quam effectibus, ſeu ſymptomatibus attendere debet Medicus prudens, unde balſamica praecipue magis, quam alia remedia conveniunt* ibid.
— *Quare in hoc morbo facile diarrhoea eveniat* 201.
— *Hujus morbi ſolutio, pure cum urina prodeunte, ut in Nob. D. Cam. Rebuffo* 197.
— *Alia ad id obſervatio in Domina Verzona, cui maxime tunc profuit Balſamum de Copaba* 199.
— *In hoc morbo temere reprobatur uſus Balſami de Copaiba, quod quidem ipſi merito convenit* 200.
— *Attamen, praeter hoc Balſamum, non omittenda ſunt nutrientia, attemperantia, aliaque remedia, quae ſymptomatibus ſedandis conferant* ibid.
Philoſophia Medicinae carens, ſi Theoriam ſpectes, non vero Praxim X.
— — *Recentiorum Medicinae quantum contulerit* XI XII. XIII. XIV.
Piſo Hommobonus 13. 284. 288. 359.
Pleuritidum omnium generalis diviſio in Lymphaticas ſimplices, Lymphatico-ſanguineas, Lymphatico-bilioſas, & ſanguineas ſimplices 119.
Pleuritis Lymphatica ſimplex, quomodo ab aliis differat, quomodo procedat &c. 120.
— *Quos plerumque invadebat* ibid.
— *Ejuſdem curatio* 121.
— *Lymphatica ſpuria, quomodo ab aliis diſtinguenda, quomodo curanda* 122.
— *Inunctiones in hiſce morbis plerumque fruſtraneae: quod ſi hae conveniant, quomodo adhibendae* ibid.
— *Hujuſmodi Pleuritidum alia ſpecies magis funeſta* 123. 124.
— *Ad id obſervationes in cadaveribus habitae proponuntur* 124.
— *In hiſce cur ſanguinem largius ex-*

pediat

pediat mittere 125.
— *Hisce affectantur concretiones polyposae in vaſis* ibid.
— *Aliquando comitem habent inaequalitatem pulſus in alterutra parte & quomodo id fiat* 126 127.
— *Eadem ratione ſunt quandoque in alterutro ex brachiis dolores, tremores, atque oedematoſi tumores; & quare* 128
— *Ad id ſpecialis obſervatio in Nob. D. de Maſſis* ibid.
Pleuritica cruſta in educto ſanguine in hujuſcemodi Pleuriticis ſemper apparebat 129.
— *Quanti facienda ſit tempeſtiva iſtius cruſtae apparitio* 130.
— *Cruſta haec in quanam vere Pleuritide appareat* 131 132.
— *Illa tum in hac Pleuritide, tum in lymphatico quovis morbo, at maxime in Rheumatiſmo videtur* 132.
— *In ejuſmodi tamen Pleuritide ſemper, & neceſſario, plus minuſve occurrit, & quare* 133
— *Non autem in Pleuritide vera ſanguinea* 134.
— *Hinc emergunt congrua indicia, ſigna ad diſtinguendam ſanguineam Pleuritidem a Lymphatica* 135.
— *Praedicta cruſta in ſanguine detracto apparens eadem eſt, ac illa, quae Pleuram, & Pulmones in hiſce morbis obſidet, eademque ac glutinoſa lympha illa, quae concretiones polypoſas dictas efficit* 136 137.
— *Quod haec cruſta a glutinoſa vere lympha fiat, ſatis teſtantur peculiares obſervationes in emiſſo tunc ſanguine habitae* 138.
— *Probatur hinc, quomodo ab eadem cauſa concretiones dictae in vaſis fieri ſoleant* 139.
— *Sydenhamii ſententia, atque animadverſiones circa hanc cruſtam proponuntur* ibid.
— *Ad ejuſdem cauſam referenda etiam eſt ſpecialis conditio Aeris quod probatur exemplo Peruviano: unde hinc aliae ejuſdem Sydenhamii obſervationes, & ratiocinia de hiſce exhibentur* 140.
— *De hiſce quid Auctor ſentiat* 141. 142.
In Pleuritide hujuſmodi, & aliis, ex hiſce probatur cur ſanguis plena gurgite ſit mittendus 142.
— *Ad id Pitcarnii opinio de emittendo ſanguine ab oppoſita parte* 143.
— *Ad id Halleri ſententia, dum Veſalii oppoſitam opinionem evertit* 144.
— *Ad id Auctoris ſententia, qui & de ratione emittendi inſuper ſanguinem ex Pede diſſerit, tum & de uſu cucurbitularum* 145
— *Sanguinis inde emiſſio tanquam praecipuum auxilium probatur, duhoda tamen minime liberaliter non adminiſtretur: ubi & reliqua hujuſcemodi Pleuritidum curatio, ope aliorum remediorum diſtincte proponitur* 146.
Pleuritis lymphatico-bilioſa 147.
— *In hac emiſſus ſanguis flavam, aut flavo-virentem cruſtam exhibet* ibid.
— *Hinc ſputa, & lymphaticae internae concretiones, & ſupradicta cruſta ejuſdem eſſe generis indolis reperiuntur* ibid.
— *Unde haec Pleuritis oriri ſoleat, quos factius invadat, qua ratione procedat* ibid
— *In hac quomodo bilioſus humor in Pectore conſiſtat* 148.

Ejuſdem

INDEX.

——— *Eiuſdem curatio proponitur, & primo per ſanguinis emiſſionem, indeque per Emeticum* 149.

——— *Quandoque exhibito emetico ſymptomata quaeque remittunt, & quare* 150. 151.

——— *Non omnibus tamen eadem methodus ſemper convenire poterat* 152.

——— *Reliquae curationis ratio proponitur* 153.

——— *In hoc morbo diſtincte quaenam plerumque ſymptomata attendebantur* ibid.

——— *Cur graviora ſaevirent* 154.

——— *Verum Pleuritis haec, ſeuti & aliae, non eodem modo in omnibus ſemper ſaevit, ſed habita ratione diverſae partis, quam diſtinctè in Pectore obſidet, varia ratione progreditur* 155.

——— *Signa ad dignoſcendas lymphatico-bilioſas ſtaſis in Pulmonibus ſpecialiter factas* 156.

——— *Hinc Pulmo affectus plerumque Pleurae fortiter alligatur* ibid.

——— *Circa huiuſcemodi adhaeſiones Pulmonum cum Pleura obſervationes exhibentur* 157.

——— *Hinc patet cur Pulmo ſenſus particeps ſpecialiter eſſe poſſit, contra Veterum opinionem* 156.

——— *Dictae adhaeſiones Pulmonis cum Pleura quomodo inter ſe differant, cum aliae ſiant in decurſu morbi, aliae vero antea exiſtant* 157.

——— *Quae ante morbum exiſtunt, quaenam vero ſint* 158.

——— *Explicatur ultro, cur in hiſce morbis aliquando cruſta pleuritica appareat, aliquando vero non* 157.

——— *Praedictae adhaeſiones naturales, ſeu ante morbum habitae nihil reſpirationi officiunt* 158. 159.

——— *Circa haſce, obſervationes peculiares habentur* 159.

——— *In Pleuritidibus hiſce, & aliis etiam, iuxta Pulmonis partem ſpecialiter affectam, varia eveniunt ſymptomata, variique exitus* 161. &c.

——— *Si Pulmonum interna ſubſtantia laeditur, ſive ſuperius, ſive inferius, quid eveniat* 162.

——— *Ad id varia ex ſpatiis ſigna proponuntur, quae tum ad diagnoſim, tum ad prognoſim in hiſce morbis quammaxime conferunt* ibid. & a 163. ad 170.

——— *Circa ſtaſim extra Pulmones in hiſce morbis factam variae, & peculiares obſervationes proponuntur* 171.

——— *Hinc varia alia ſuſcitabantur ſymptomata, ſi externa Pulmonis pars, ſive ſuperior, ſive inferior afficiebatur, ſive in parte cava &c.* 172.

——— *Circa ſtaſes in Pleura ipſa factas propriae extant obſervationes* 173.

——— *Tunc humor pleuriticus quandoque ad intercoſtales muſculos, aut aliter ad externas partes, ſub integumentis, permeabat* ibid.

——— *Staſes variae aliquando ſunt inter appendices membraneas Pleurarum cum Pulmone vincientes* 174.

——— *Ob lymphaticas haſce, aut lymphatico-bilioſas ſtaſis quovis modo factas, abſque ulla ſtagnatione ſanguinis, ſuppuratio nunquam ſuboritur; unde & facilius ſolvitur plerumque morbus* ibid.

——— *Maximum tamen inde vitae periculum imminet, ob concretiones pſeudo-polypoſas in confiniis cordis factas* 180.

X Caete-

INDEX.

— Caeterum quomodo ſtaſis extra pulmones conſiſtat, non tam facile eſt captu, quomodo Pleuriticus humor ſubire Pulmones poſſit, atque inde per exſcreatum educatur. Ad hoc tamen variae proponuntur conjecturae magis veriſimiles, partim ab auctoritate, partim ab Anatomia petitae a 174. uſque ad 179.

— Ad concretiones quod ſpectat Polypoſas, ſeu Pſeudo-polypoſas, explicatur cur hae potius in venis, quam in Arteriis, in dextero potius cordis ſinu, quam in ſiniſtro fierent, & facilius 180.

In Pleuritide vere ſanguinea, aut notata, ſtagnante quomodocunque ſanguine, aut effuſo, ſuppurationes plerumque fiunt 181.

— Si ſuppuratio in Pulmonis intima parte fit, facilius per exſcreationem educitur ibid. & 190.

— Secus evenit, ſi Pus in folliculo commode clauſum ſit, ad quod ſpeciale affertur obſervatio 182.

— Si Pus diutius in Pulmonibus, quam par eſt, conſiſtat, ulcera ibidem occurrunt, atque inde Phthyſis 181. 191.

— Si Pus per exſcreatum educi immediate nequeat, reſorbetur in ſanguinem, atque cum ipſo in circulum agitur, unde & ad Bronchia transfertur aliquando poteſt 183. 184.

— Dum Pus in ſanguinem reſluit, exacerbatur febris 191.

— In quacunque ex hiſce Pleuritidibus, ſi Pus ad bronchia aditum non obtineat, ut per exſcreatum prodeat, atque ſecus in cavitatem Pectoris effundatur, Empyema ſuboritur ſtatim 184. 185. 235.

— Ad ſuppurationes dictas dignoſcendas congrua proponuntur ſigna 185. 186. 187. 188. 189.

— Pus extra Pulmones conſiſtens per appendices dictas, ipſos cum Pleura vincientes, Bronchia aliquando ſubit, & per exſcreatum educitur 190.

— Pus aliter, aut in cavitatem Pectoris effunditur, aut externas ſubit Pectoris partes, aut ad remotas alias etiam demittitur 192.

— Pus plerumque quando in cavitatem Pectoris tunc facilius effunditur, veriſimilius explicatur, propriiſque ſignis oſtenditur 192.

— Agitur de modo, quo Pus in cavitate Pectoris conſiſtens Pulmones ſubire poſſit, & primo Helmontiana ad id opinio proponitur 193.

— Propriam ad id ſententiam Auctor explicat, dum putat, purulentam hanc materiam aut a laceratis Pulmonibus exſugi, aut in ſanguinem refluere, ut poſtea Pulmones ſubeat 193.

— Primum veriſimilius explicatur, & facilius 193. 194.

— Secundum impoſſibile non eſt, licet difficilius quidem 195.

— Secundum probatur, cum aliquando Pus uſque ad Renes, & Alvum tendat 195. 196. &c.

— Hinc explicatur Hippocratica illa ſententia: ſuppuratis a Pulmone pus per ventrem ſecedere lethale 201.

— Explicatur modus, quo Pus a cavitate Pectoris ad Alvum tendere poſſit, quare ad id clar. Boerhaave ſententia perpenditur 201.

— Dum Pus in ſanguinem refluum ad Pulmones nequit tendere, neque per

Renes

Ramis, aut Albicantibus variis, varius in partibus conſiſtit, atque abſceſſus efficit varios 202. ad 211.

— Deſumpto ab hiſce abſceſſibus ratiocinio, atque ab eorundem fauſto aliquando exitu, Clones plures Medicorum Baglivio neceſſaria, & quidem maxime utilia cenſent Veſicantia, inferioribus partibus admovenda in hiſce morbis 212.

— Sententia haec de veſicantium uſu perpenditur, & refellitur a 213. ad 222.

— Puris reſiduum in ſanguinem inducere dolores in articulis utrum &c. 206.

— Quo ad curationem iſtarum Pleuritidum emollientia, & lavantia, tum interna, tum externa caeteris palmam praeripere oſtenditur, ſicque tota curationis reliqua ratio breviter exponitur 221. 222. 223. 224. 225.

Pleuritides ſanguineae verae ad duplicem reducuntur pariter claſſem; ad eas nempe, quae in Pulmonibus conſiſtunt, atque ad alias, quas extra; ſuper aliae Eryſipelatodes, aliae Phlegmonodes dici merentur 226.

— Per quid differant iſtae a Lymphaticis 227.

— Sanguinearum hujuſmodi Pleuritidum praeceptum proponitur, atque explicatur 228.

— Quare hae potius, quam lymphaticae ſimplices, aut aliae dictae mixtae, datis temporibus occurrant 228. 229.

— Quare unum potius, quam alterum corripiant 229. 230.

— Signa eas dignoſcendi, & maxime ex ſputis, dum ipſarum veridica immediata ſimul cauſa exhibetur 230. 231.

Pleuritis Eryſipelatodis deſcribitur, & ejuſdem cauſa 232.

— — Signa, ut pateat, utrum ipſa in Pulmone conſiſtat, an extra ipſum 233.

— — Ejus exitus 234.

— — In ejuſdem curatione praecipuum remedium eſt ſanguinis emiſſio, indeque lavantia quaeque tum interna, tum externa conveniunt 234.

Pleuritis Phlegmonodes vera plerumque in Pulmonibus ipſis conſiſtit 235.

— Duplici modo ſolvitur ibid.

— Ejuſdem ſigna tum ex decubitu, tum ex ſputis &c. 236.

— Citius, quam aliae, utplurimum ad exitum tendit, modo per ſuppurationem, modo ſecus, nunc fauſto, nunc infauſto omnino 237.

— Ad id ſpeciales obſervationes Nob. Dom. Tereſiae Cazzaniglae 238.

— Rev. Religioſae, & R. Patris Carliſtori Minimorum 394.

— In hac Pleuritide quae ſint fauſti ominis ſigna 239. 240.

— Non raro dum ad remiſſionem tendit, nova facta ſuppuratione, recrudeſcit 240.

— Quomodo recrudeſcentia haec praenoſci queat; dum laudabilioris ſimul puris ſigna proponuntur ibid.

— Signa alia ad cognoſcendam ſpecialiter futuram ſuppurationem, ejuſdemque quaslibet viciſſitudines 241.

— In hac Pleuritide quid ſpecialiter obſervatum fuerit ibid.

— Quandoque lymphae etiam ſtaſes ſubſequuntur 242.

— Tunc ideo Pleuritis ſanguineo-lymphaticam naturam profert, ex propriis ſignis attendendam 243.

— Sanguineae Pleuritidis curatio proponitur, omiſſa purgatione penitus,

 per

INDEX.

per ſanguinis emiſſionem, frictiones, fomenta, anodyna remedia &c. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250.

— Pleuritidis hujuſce exitus duplici tantum ratione habetur nempe aut per reſolutionem, ut ajunt, aut per ſuppurationem, ſicuti & in externis Phlegmonibus evenire adnotant Chirurgi, a quibus ideo' & in internis curationibus genuina ratio eſt deſumenda 244.

— Primo itaque quærenda reſolutio ſin minus ſuppuratio promovenda 247. 248.

— Improbatur hinc illorum methodus, qui largo nimis ſanguinem in hujuſce morbis emittant 246.

— Suppuratione facta, ad Puris excretionem promovendam quomodo attendendum 249.

— Qua ratione purgatio uſurpata fuerit 328.

Purgationem initio acutorum ſemper condemnandam eſſe aliqui putant 329.

— Præcipue ex Hippocratis Aphoriſmis, quia deeſt humorum debita coctio 330. 331. 334.

— Explicatur quid vere ſit hæc coctio, & cruditas 332. 333.

— Aliæ contra purgationem objectiones proponuntur, & ſolvuntur 340 341

— Oleum amygdalarum dulcium tantum ad id fruſtra adhibitum in Petechiali dicta hac febre 341.

— Purgantia leviora tum in uſum revocari conſueverunt, & quanam ratione 334. 335. 336. 337.

— Purgantia hæc equidem tunc utplurimum neceſſaria maxime fuerunt 338.

— Fomentone quoque propinandi ratio 338 339.

— Quænam, emiſſo enemate, mala occurrerent, quando illud morbus poſtularet ibid.

— Remittente hac febre quanam ratione purgatio adhibita fuerit 361.

Practicus bene expertus Medicus, abſque ulla Theoria, quandoque Ægrotis ſatis utilis reperitur XVIII.

Praxis medica ſine Theoria, neque Theoria ſine praxi medico Clinico ſufficiunt, ſed utraque ſimul requiritur XVI. XVII. XVIII XIX.

De Purgatione, & venæ ſectione in Petechialibus febribus cautelæ Clinicæ 300. 320. 321. 322. 323. 324. 325.

Puris cum urina excretionis obſervatio peculiaris in D. Parravicino, qui abſceſſu in Brachio laborabat 198.

R

Rana Medicus Taurenenſis 79. 386.

Ramazzinus cit. pluries. Ejuſdem obſervatio de critica, ut ipſe ait, petechiarum excretione in Petechiali febre 280.

Recidivæ tertianæ febres quomodo præcoſcendæ 73 &c.

Recrudeſcentium facile poſt diuturnum tempus morborum Pectoris ratio proponitur 118.

Rhabarbarum Chinæ Chinæ admixtum quantum tertianis febribus prodeſſe poſſe 37. 407.

Rheumaticorum quarumlibet affectionum Theoria 100. in hiſce purgantia aliquando utilia 391

—— Earundem ſeries 99.

—— Procedendi modus, & curatio 103.

Autumno

—— *Autumno anni* 1733. *graſſantium cauſa* 96.
—— *Ineunte anno* 1734. *graſſantium* 111. 112.
—— *Earum cauſa* 116.
Rinaldus Chirurgus Pedemontanus, ejuſque mors 381.
Robuſti corpore & faciles, & graviter Pectoris morbis laborant 91.
Rubigo ſegetum anni 1735. 385.

S

Sanctorius cit. pluries.
Sanguinis emiſſio in morbis cauta eſt ſemper uſurpanda 322. 321.
—— *Nimis liberalis in morbis Pectoris damnanda* 246.
—— *Ita & in Petechialibus febribus, & quare* 298. 299. 300.
—— *Stillicidium e naribus malum in his protulit omen* 278.
Sanguinis retardatum motum, ejuſdemque ſtagnationes, lymphae quoque ſtagnatio, aut effuſio ſubſequitur in Pectoris maxime morbis, tum & in aliis etiam 242. 386
Scorbuticorum maculae quomodo fiant, & cur differant a Petechiis 287.
Semen, praeter generationis negotium, quid agat in Corpore 199.
Signa ad praemoſtrandam futuram ſuppurationem in Pectore 187. 188. 189.
—— *Suppurationis factae* 186. 189.
—— *Non omnia tamen ſemper eadem ſunt* 190.
Silva Joannes Baptiſta Medicus Gallus 350.
Solida in Corpore noſtro attendenda maxime ſemper ſunt a Rationali Medico, maxime ſi verum ſit, juxta Hecquet, quod ipſorum vis ad vim fluidorum ſit ut 1000. *ad* 1. 295. 296.
—— *In gravioribus morbis, ut in convulſionibus, Phrenitide, rigida magis, & elaſtica evadunt, & remittente morbo laxa ſunt; unde corporis robur primo augetur, & poſtea decreſcit* 296.
Sonſis Jo: Medicus Cremonenſis 102. 269. 371. 374. 389.
Sputa quomodo fauſtos, vel infauſtos morborum Pectoris exitus praedicere queant 239.
—— *Quo citius apparent, eo magis morbum breviant* 162.
—— *Quomodo ſanguinolenta evadant* 163.
—— *Anacatharſis quomodo promovenda* 163. 164.
—— *Ad id emollientia tum interna, tum externa proſunt* 164. 165.
—— *Ad id Julapia, aut alia hujuſmodi non modo inutilia, verum & nocua ſunt* 166.
—— *Ad id ſperma Ceti cum camphora prodeſt* 167.
—— *Sputum initio morbi pauca bile tinctum quid indicat tum ſi bile admodum ſaturatum, aut aeruginoſum ſit* 168. 169.
—— *Si ſtaſis extra Pulmones conſiſtat, ſputa nil certi proferunt* 170.
Staſis lymphatico biliſa, ſic & alia quaevis, ſi Pulmones occupet, facilius, citiuſque ſolvitur, quam ſi extra Pulmones quomodolibet conſiſtat 175.
—— *Si in Pleura lateat, quanam ratione per exſcreatum educi queat* 176.
—— *Ad id ſententia clariſs. Lancisii perpenditur* 176. 177.
—— *Alio modo id nuclius explicatur* 178. 179.

Stoli-

Surditas in Petechialium febrium remiſſione occurrens, cur fauſtum praeferat omen 294. 295.
— *Quomodo tunc fiat, ubi & bombus, & tinnitus ratio proponitur* 292. 293. 294.
Sydenhamus cit. plures.
— *Ejuſdem opinio de origine pleuritidis cruſtae in ſuperficie emiſſi ſanguinis apparente* 139.

T

Taglini Carolus 409.
— *Temperamentum cujuſcunque hominis eſt morbus, ſeu ſpecialis ad aegrotandum diſpoſitio* 231.
Theoricae ſubtiliores ſpeculationes nimis abſtractas, ſicuti mentem maxime alliciunt, ita Medicum a practicis neceſſariis obſervationibus maxime avertunt XVII.
Theoricus excellens Medicus abſque congrua praxi, quo magis eſt doctus, eo minus Aegrotis prodeſt XV.
Ad Theoriam medicam quid Chymia contulerit VII. VIII.
Theriaca extrinſecus adhibita in Pleuriticis doloribus parum utilis, quibus ideo fomenta, & frictiones magis proſunt 122.
Tonſillarum inflammationes poſt tertianas contumaciores febres quomodo fiant, & quid indicent 70.
— *Ad id ſpecialis obſervatio in D. Muller Pedemontano* 71.
Torti Franciſcus Medicus 41.
Tournefortius Medicus Gallus 359.
Tozzi Lucas 123.
Tumores faciei, manuum, brachiorum, in Petechiali febre quare fiebant 296.
— *Pedum eadem occaſione facti explicantur ibid.* & 297.
— *Iſti cur in Plebeis potius, & Miſtitius fiebant, maxime poſt diarrhoeas contumaces, aut poſt copioſas nimis ſanguinis emiſſiones* 298. 299.

V

Valleſius cit. plures.
— *Valliſnerius* 359.
Vermes per vomitum, & per Alvum ejecti in Petechiali febre 270
Vermiculorum in ſanguine ſuppoſitorum ſententia perpenditur, ubique probatur illorum apparentes motus plerumque nihil aliud eſſe, quam perturbatum motum particularum ſanguinem conſtituentium 377. 378.
— *Illorum ſententia ad contagioſos explicandos morbos* 375
— *Sententia haec, juxta celebre. Medicum Curtium, Peſtis quidem verae cauſam reſpicit, non autem Petechialium, aut epidemicorum aliorum morborum* 376.
— *Quaenam verſimilis ſtatui poſſit ratio in Petechiali dicta febre ad contagium explicandum* ibid.
Vernalium morborum origo 89. 90. &c.
Veſicantia non ſemper inutilia, ideoque non ſemper ſunt reprobanda 351.
— *Eorum loco tutius, & utilius fricationibus, aliiſque remediis utebatur Auctor in Petechiali febre* ibid.
— *Haec, ob abſceſſus quandoque ad inferiora utiliter a Natura ipſa factos, congrua cenſentur in morbis Pectoris, ſi Tibiis admoveantur, juxta clariſſ. Baglivum* 212.
— *Quid autem tunc agere patentur* 213

Ipſo-

Digitized by Google

— *Ipſorum inutilitas oſtenditur* 213. 218 220 221.
— *Idea Baglivii opinio perpenditur* 215. 216. 217. 218. 219.
— *In Pectoris morbis nocua potius ſunt* 219.
— *Etiam in Petechiali dicta febre inutilia evaſere, maxime tum eorum loco, alia tutius adhibita ſint remedia* 347.
— *Nec tantum inutilia, verum etiam nocua tunc comperta fuere* 352. 353. 354.
— *Auctor ideo reſpondet illis, qui abſolute aſſerunt, quod eos nunquam fefellerit veſicantium uſus in morbis hiſce* 355.
— *Probatur ultro haec neceſſaria non fuiſſe in dicta febre* 356.
— *Juxta ipſorum fautores, etiamſi cauſae morbi non rite conveniant, effectibus tamen proſunt* 357.
— *Hiſce reſpondet Auctor* 358.
— *Duodecim rationes a Valliſnerio clariſs. deſumptae contra veſicantium uſum proponuntur* 359.
— 1. *Quia febrem augent* ibid.
2. *Quia vires evertunt* ibid.
3. *Quia gangraenas excitant* ibid.
4. *Quia humor, qui a veſicatoriis extillat, lympha tantum nutritia eſt, non autem ſomniatus ille malignus humor* ibid.
5. *Quia nihil, vel inutiliter agant* ibid
6. *Quia coctionem humorum inhibent* ibid.
7. *Quia criſes impediunt* ibid.
8 *Aut divertunt* ibid
9. *Quia eorum cauſa Aegri ſanguinem aliquando mingunt, aut urina ſupprimitur, ſuccedente inflammatione, aut immoderatus urinae fluxus promovetur* ibid. & 300.
10. *Quia morbi cauſam fovent* ibid
11. *Quia cuique indiſcriminatim non conveniunt* ibid.
12 *Ideo tanquam inventum diabolicum cenſentur* ibid.
Vini Malvatici uſus in Petechiali dicta febre 345.
— *In Lypiria* 59. 61. 397. &c.
Urinae ſanguineae ſaepe obſervatae in R. D. Zaccaria Vacchello 11. 12.
Urinarum fallax judicium in Petechiali febre 259 273.
— *In ipſis quod attendendum merito ſit* 273 274.
— *Quare variae videbantur, tum quo ad colorem, tum quo ad ſubſtantiam &c.* 275. 276.
— *In hac febre, praeſertim juxta clariſs. Gallarati obſervationes, urinae parce admodum plerumque excernebantur, & quare* 300.
— *Quid ſentiendum ſit de Uromantia, & Uroſcopia* 277.

BENE-

BENEVOLO LECTORI

AUCTOR. S.

Poſteaquam Diſſertationem Praeviam typis jam tradideram, aliorum exemplo, & conſilio, operae pretium me facturum exiſtimavi, ſi in toto Opere omnia verba barbara, aut a latino idiomate quomodocumque aliena, quibus, pro materiae agendae neceſſitate, ad majorem aſſumptarum explicationem, uti coactus fuiſſem, diverſo ab alio charactere imprimi curarem. Verum non haec tantum alio modo ſic evenſſa volui, verum etiam nomina quamplurima, & vocabula, quae, etſi a Latinis adhibita, alionde tamen integrum ab aliis diſtinctionem jure expoſcere mihi videbantur, tam ut clarius, tum ut commodius percipi omnia poſſint. Enim vero, quamvis id omni, qua potui, diligentia praeſtare ſategerim, non pauca irrepſerunt verba a latio prorſus remota, quae fortaſſe ſic diſtincta nunquam fuerant. Sic alia inveniuntur nunc uno, nunc altero modo adaptata. Verum hoc aequo animo feres, ſpero, Lector benevole, ſi prius materiam ſpectaveris, in qua propoſitarum rerum enarrandae magis veritati, quam verbis ipſis, aut ſcribendi rationi fas erat attendere; maxime cum, ob aſſiduas praxeos curas, pro transferibendo chirographo, Amanuenſi uti debuerim. Plura inſuper corrigi errata, quae hic habes a me tumultuarie inventa, atque adnotata. Reliqua, ſi quae erunt, gratuiſe ignoſcee, atque tu ipſe emendabis. Vale

In Diſſertatione Praevia.

Pag. c. l. 26. cum quis *cor.* cum quiſpiam P. 9. l. 36. profiteam *cor.* oſtem. *& ſic alibi*. P. 62. l. 36. eaſdem *cor.* eoſdem P. 63. l. 23. varis *cor.* variis. P. 15. l. 15. perſpecte *cor* perſpectae. P. 22. l. 2. pronunciando. *cor.* pronunciando, P. 23. l. 9. incunte *cor.* progrediente, *& ſic alibi in eodem ſenſu*

In reliquo Opere.

Pag. 1 -column. 1. lin. 22. illorum *cor.* aliorum. P. 4. c. 2. l. 41. in initio *cor.* initio, *& ſic alibi*. P. 6. c. 1. l. 22. Limonum *cor.* Mali medici P. 6. c. 2. l. 35. eaſdem *cor.* eaſdem. P. 6. c. 2. l. 69. *proferique cor. proferrique*. P. 10. c. 1. l. 1. multo longius *cor.* multo tardius. P. 10. c. 1. l. 7. quarum *cor.* quarum. P. 18. c. 2. l. 7. victu *cor.* victus. P. 20. c. 1. l. 1. bulleiote *cor.* bulliteote. P. 40. c. 1. l. 37. *praeſcripſi cor* praeſcripſi P. 55. c. 2. l. 21. *craſſiter cor* craſſier. P. 65. c. 1. l. 30. *ſiſtarentur cor.* conſiſterent. P. 66. c. 1. l. 37. frigido, quam *cor.* frigido potius, quam P. 71. c. 1. l. 1. remorata *cor.* reſidens. P. 94. c. 2. l. 30. *aequivocationem cor* ambiguitatem. P. 105. c. 2. l. 6. exitum *cor.* exitum P. 107. c. c. l. 66. lympha *cor.* lympha. P. 108. c. 2. l. 27. evenit etiam *cor* evenit etiam P. 164. c. 1. l. 28. antecedente *cor* praegreſſo. P. 120. c. 2. l. 4. aſſipulari *cor.* adſtipulari P. 129. c. 1. l. 28. diutinam *cor.* diuturnam. P. 137. c. 2. l. 28. citius. *cor.* citius P. 152. c. 1. l. 1. ad id farentes *cor.* ad id conducentes. P. 198. c. 2. l. 17. *ſuſcitari cor. ſuſcitare*. P. 262. c. c. l. 9. alkalium *cor.* alkalium P. 264. c. 2. l. 6. *nullu unquam* remedii *cor* nullis remedeis P. 220. c. 2. *ad fin.* totius *cor* totiei P. 235. c. 2. *verſu 5. ſive loſient cor ſive uſſet*. P. 241. c. c. l. 67. indicabat *cor* indicaret P. 246. c. 1. l. 2. & 3. ſicſicitate *cor* ſiccitate. P. 246. c. 2. l. 5. *ſuboluiſſe cor* ſubolevisse

AUREA

AUREA METHODUS
VETERIBUS INCOGNITA

Ad profligandas expeditiſſime febres Tertianas tum intermittentes, tum per ſubingreſſum continuas,

BREVISSIME LUCUBRATA

A FLORENTIO AUGUSTINO GALLARATO

Ex Colleg. Nob. Phyſ. Papiae, ibique in Reg. Caeſ. Univerſitate Practicae Primario.

Digitized by Google

INter caetera morborum genera, quibus plerumque humanum Corpus extorquetur, ea ſaepius communi damno cenſentur evenire, quae vulgari titulo Febres vocitantur. Iſtae tamen non aeque ſemper pari paſſu incedunt, diverſoſque utplurimum exitus ſortiuntur. Ideo aliae de charactere *ſalubri* ſunt, aliae vero de *inſalubri*, aliae *breves*, aliae *diuturnae*, aliae *eſſentiales*, aliae *ſymptomaticae*, aliaeque quamplurimae variae indolis obſervantur. Porro tamen inter hujuſcemodi genera febrium nulla alia manifeſtatur, quae tanto impetu, tantaque frequentia undecunque affligat, quam ipſa *Tertiana* febris, quae nulli aetati, temperamento, regioni, vel ſexui parcit. Quamobrem peculiarem expeditiſſimae curationis methodum ipſi omni jure congruentem, iteratiſque experimentis comprobatam, paucis hic exarare decrevi.

Y 2 Proh

Proh infelix elapſi temporis conditio! cujus medendi norma, vix primis ingruentibus *tertianariis paroxyſmis*, tum ſolvente pharmaco, tum ſaepe mandata quoque *phlebotomia*, iiſque non raro repetitis, AEgrotos peſſime, inutiliterque extorquebat. Etenim, enervatis maxime viribus, atque diu fruſtra expectata febris ſolutione, aut in onerofum *convaleſcentiae* vinculum, aut in pertinacia *naturalium* viſcerum *infarcta* Patientes incidebant. Plurimi namque iis nituntur principiis, quod, niſi dempta prius per *evacuationes* cauſa *materialis* ipſius febris, nunquam per alia remedia ſedantia inordinatum motum *fermentativum*, ſimulque febrilem *fermentorum* mixturam extricantia, tuto febris evinci poſſit; prout innuit *Humoriſtarum* opinio, quorum falſas hypotheſes, per ſomniatam *bilis putreſcentiam* in primis ductibus, *tertianarios paroxyſmos* de genere *intermittentium* decernere intendit.

Verum ſi genuinam, atque veriſimilem magis hujuſce febris cauſam paucis hic proponere velimus, neglecto prorſus diſſertationum theorico faſtu (cum de hiſce ſatis medullitus, diſerteque conſcriptum ſit a tot Viris in AEſculapica facultate clariſſimis) ſatis erit innuere, *materiale* pabulum dictas febres excitans, & fovens, ex lege *chymico-mechanica* a doctiſſimo

mo Friderico Hoffmanno ſpecialiter illuſtrata, petendum merito eſſe. Quamplurimae enim *ſalivales*, ac viſcidiores particulae, ob depravatam maxime digeſtionem, in ſanguine congeſtae, atque cum *ſucco Pancreatico* immixtae eundem reddunt in motu lenteſcentem; unde acidior factus, atque in Inteſtino duodeno ſecretus, exuberantem ibidem init *fermentativum* motum cum *bilioſo ſucco*, atque latice aquoſo, adeo ut ex hiſce tribus male *fermenteſcentibus* quartum quid *excrementitium* reſultet *ſalino-ſulphureum*, & acre, quod, *circulans* in tubulis *glanduloſis*, aliiſque partibus primae regionis, iiſdem adhaeret, eaſque obſtruendo minus *tranſpirabiles*, flexiles, atque *ſyſtalticas* efficit. Dum vero ſe exerere incipit, ad *paroxyſmi* febrilis motum, tunc fibras nerveas dictarum partium *glanduloſarum* irritat, eaſque *ſpaſmodico* impetu, veluti convulſivo, quatiens, tubulorum diametros arctat, ſuccorumque ibidem *circulantium* motus cohibet, ſolidorum elateres retardat, moraturque *undulationes*; unde, *ſpaſtica diatheſi* in iiſdem partibus plus, minuſve concitata, frigus, vel rigor, vel horror, vomitus, anxietates, pulſuum parvitas, caeteraque alia *ſymptomata* tertianarum febrium familiaria ſubſequuntur. Hinc *excrementitium* iſtud febrile per vaſa lactea ſucceſſive ad ſan-

 guinem

guinem defertur, turbatque fluidorum cum ſolidis commercia, placidoſque eorundem oſcillatorios motus; unde, adaucto *ſyſtaltico* Cordis, & Arteriarum motu, maſſae ſanguinis, fluidorumque omnium progreſſus intenditur: ſicque celerior, & concitatus magis evadit pulſus, atque moleſtus, maximuſque in toto Corpore calor emergit. Haec autem omnia eo non deſunt, quo uſque, laxatis *excretoriis* fibris, febrile illud principium *excrementitium* per cutis meatus, alioſque *ſecretoriarum*, atque *excretoriarum* partium ductus ejiciatur; tuncque inſultus ceſſat, donec, nova *ſpaſtica diatheſi* inducta in iiſdem primae regionis partibus a novo motu ejuſdem *excrementitii* ibidem ſtabulantis, nova denuo ipſius quantitas ad ſanguinem fuerit translata, indeque febrilis alter ſuboriatur *paroxyſmus*.

Quamobrem, *cauſalı* breviter innuta, *diagnoſis* & *prognoſis* vulgatae notionis comitantur: unde merito expedit Tertianas febres diſtinguere in *Vernales*, *Autumnales*, & *AEſtivas*.

Quod vero ad curationem ſpectat, earum praeſertim, quae potiſſimum AEſtate, vel paulo ante, vel paulo poſt invadunt (quidquid ſit, velintque opiniones ex varietate *ſymptomatum* elucubratae) expeditiſſimum cenſetur, juxta dogmaticae Medicinae leges, tuto, cito, &

jucunde

jucunde dictas febres profligare; quod quidem curationis genus maxime completur per appropriata ſpecifica, ſive per ea, quae vulgo *antidota* nuncupantur, quibus morbos feliciter jugulatos paſſim admiramur. Qua de re dictarum febrium hoſtile *fermentum febrifuga*, & peculiari *Quinquinae* energia protinus infringendum eſt, prius quam *fermenti* fomitem alio quovis remedio educere aggrediaris. Etenim praefato temporis aeſtu, concitatis activioribus AEtheris particulis, fit, ut ſaepiſſime a ſolventibus, quamvis levioribus, parique paſſu a *phlebotomia*, confeſtim irritato tertianae febris *fermento*, iſtud ad furorem facillime redigatur; unde in hujuſmodi febribus, quoties, primum adminiſtratis nedum utriſque, ſed etiam ſingulis hiſce Medicinae inſtrumentis, quoties, inquam, lethales *Cardialgiae*, *Cholerae*, ac *Lypiriae* inopinato ſubiere? Quoties enunciatae febres de ſtatu *ſimplici* ad *duplicem* devenerunt? Quoties de periodo *intermittente* in *continuam*, plerumque fatali AEgrotorum pernicie, demigrarunt? Veluti, praeter crebrum experientiae teſtimonium, ſatis ſuperque oſtendunt quamplurimae obſervationes a clariſſimo Franciſco Torti in ejus libro, *Therapeutices ſpecialis*, propoſitae. Quamvis autem in profligandis hiſce febribus alii alia ſentiant,

 noſtra

noſtra tamen opinio iis innititur Anthorum principiis, eorumque ſententiis invaleſcit, quod ſatius, utiliuſque tunc ſit, omiſſis prorſus aliis remediis, illico ad *Chinam Chinam* plerumque confugere, juxta illud in libro, Febris *China Chinae expugnata. Cap. Remedii in uſum ducendi ratio Parag.* 22, ubi habetur quod *in hoc minime conveniunt Auctores, alii enim ſtatim ad uſum Quinquinae deveniendum aſſerunt, nulla praemiſſa corporis praeparatione, nequaquam ſcilicet ſecta vena &c.* Verum, iis tantummodo innutis temporum circumſtantiis, tali norma ſtricto jure procedendum eſt. Caeteris vero anni temporibus communis, ac vulgata cutandi methodus, tanquam nocua nequit condemnari: niſi fortaſſe vel *temperaturae* gracilitas, vel aetatis conditio, vel gravia *ſymptomata tertianaria*, vel urgens caſus individualis, vel alia hujuſmodi emergerent, propter quae illico ad dictum *febrifugum* eſſet confugiendum.

Quod ſi ulterius de ea, qua uti poſſis, *febrifugi* norma aliquid aſſerendum ſit, hanc expeditiſſimam habebis, ſi, percepto dictarum febrium inſultu *in eſſe intermittentis*, aut *a fortiori in eſſe febris continuae*, ſed de genere ſimpliciter *tertianario*, ex quo *continua per ſubingreſſum* denominatur (quatenus, etſi continua, *ſymptomatibus* tamen proprie *tertianariis* ſtipata

ſtipata invadit, imo etiamſi aliquando aggrediatur ſine rigore, horrore, aut refrigeratione, retinet tamen in reliquis veram tertianariam indolem, cum Corporis aeſtus, & pulſuum celeritas obſervetur; inſuper, ineuntibus acceſſionibus, nauſea, vel vomitus, vel ſaltem in earundem remiſſione ſudores, plus minus leves per Alvum dejectiones apparent: non vero deeſt, quod in ea latitent ſemina, ac rudimenta futurae acutiei, quae in progreſſu acceſſionum cum periculo manifeſtantur ſaepiſſime, quando aut neglecta ſit, aut a ſolventibus, vel *phlebotomia* latitantia dicta ſemina in motum cieantur) ſpecifico ſtatim remedio utaris; ita ut in dictis febribus *intermittentibus*, aut *continuis per ſubingreſſum*, *Enemate* praemiſſo, ubi res ipſa tantum poſtulet, *Chinam Chinam* de eſſe genuino, ac legitimo ad ſcrupulos quatuor ſtatim a principio exhibeas, fluida, aut ſolida forma, prout facilius AEgroto reſpondeat: melius vero, ſi fluida forma, ut aqua appropriata, aut etiam communi ſufficienter dilutam. Hoc tamen adamuſſim praeſtabis, niſi dictae febres *diarrhoeam* adnexam afferant immodicam; tunc enim tutius in forma ſolida utendum ipſa erit: miſcendo nempe *febrifugum* cum *electuar. Diaſcord. Fracaſt.*, & *Sirup. de Abſynth.*, addita pau-

ca

ca doſi Mucilaginis Gummi *Tragacanthi*. Utroque tamen *exhibitionis* modo ſemper poſt tres, quatuorve horas ſucceſſive procedendum eſt, quo uſque ſaltem uncia una, & ſemis, ad ſummum unciae duae hujuſce ſaluberrimi remedii a febricitantibus hiſce ſint ingeſtae. Nec obſtant gravia *ſymptomata* tempore febrilis circuitus occurrentia, veluti dolor Capitis, delirium, vigiliae, Corporis jactatio, atque alia hujuſmodi, quorum ratione ad *Phlebotomiam* fortaſſe vulgo eſſet deveniendum, cui profecto nedum reluctatur ſententia ipſius Avicennae, *quod ſanguis eſt fraenum bilis*, quin immo praeſidium iſtud *ſimpliciter*, & *per ſe* in hoc caſu non indicatur. Etenim haec omnia a nimis effero *Tertianariae fermentationis* motu *de genere intermittenti* promoventur; quare hoc ipſo citiſſime ſedato ab activa virtute *febrifugi* ſaepe ſaepius iterati, ſimul etiam alia quaeque in hac febre urgentia *ſymptomata* compeſci ſtatim videntur. Tandem AEgroto jam ad perfectam inde integritatem redacto, ſi jam ope *febrifugi* modo ſupradicto ſedulo uſurpati, nempe ob ejuſdem vim, ut ajunt, praecipitantem; ſi, inquam, juxta Corporis temperiem, victuſque conditiones, ſatis ſuperque per ſudorem, per urinam, vel potiſſimum per Alvum, ut ſaepe contingit AE-

grotorum

grotorum utilitate, *febrilem fomitem* opportune, &. pro ratione a tota ſanguinis maſſa ſecretum, atque e Corpore eliminatum judicabis; tunc temporis ea utere, nunquam ſatis commendata, Hippocratis ſententia in Aph. 20. Sec 1. videlicet: *Quae judicantur, & judicata ſunt integre, neque movere, neque innovare aliquid.*

Hiſce poſitis, *curativam* generice normam in dictis febribus exploratam habes; ſicuti infra *praeſervationis* methodus exarabitur. Verum, cum ex hujuſmodi febrium germine non raro *pernicioſae* quaedam tertianae prodeant, lethale paſſim, & celerrime AEgrotorum fatum deferentes (veluti ſunt tertianae *cardialgicae*, *lypiriae*, *ſyncopales*, ulterius *Algidae*, *Lethargicae*, tum etiam *cholericae*, *biliofae*, & *ſubcruentae* ad modum *fluxus hepatici*, caeteraeque aliae pravae hujuſcemodi indolis, quarum dira, & mortifera *ſymptomata* in acceſſionis principio utplurimum aggrediuntur, atque in ea febrili periodo AEgrotum pollent jugulare) in hiſce, inquam, caſibus obſtat brevitas temporis, quod ſupereſt uſque ad futuram febris acceſſionem; quare celeriore uſu dictus cortex praeſcribendus eſt, & quidem quo longe magis a principio, eo melior, ac tutior de fatali inſultu victoria; ſin minus ad ipſum

faltem

ſaltem confugere expedit ante viginti quatuor horas futuri *paroxyſmi*, facto etiam calculo ejuſdem *anticipationis*, hac nempe ſervata norma, quod pro prima doſi aſſumatur dimidia uncia *febrifugi in ſubſtantia*, & reliquis horis *repartita* ejuſdem uncia una, donec tota doſis unciae unius, & ſemis horis circiter duodecim ante futuram febris acceſſionem fuerit aſſumpta. Porro tamen ſi unquam contingeret, quod exitialis *paroxyſmus* vix quindecim, aut duodecim circiter horas diſtaret; tunc occaſio praeceps admodum eſſet. Tunc ideo hac temporis anguſtia ſtatim ad drachmas ſex *Chinae Chinae in ſubſtantia* confugiendum eſſet, quin immo tutius ad integram unciam unam in libra una circiter aquae dilutam: & profecto immediate pro prima doſi eo tutius licebit tranſcendere, quo magis ejuſdem corticis vires noſtris temporibus paululum fractae obſervantur. Hinc duabus, tribuſve elapſis horis alias dicti Corticis drachmas duas, unciis quatuor aquae ſolutas expedit propinare, ſicuti & ejuſdem drachmam unam pro ſingula hora uſque ad tres ſucceſſive, donec detur locus cibum exhibendi tribus, quatuorve horis ante *paroxyſmum*.

Verum, quia, inter alia febrium genera, illae praeſertim, quae ſub *tertianaria intermittentis*, aut

quaſi

quaſi intermittenti periodo continentur, facillime, & pluries recrudeſcere ſolent: Hinc ad cautelam quarto quoque die circiter, donec quadrageſima elapſa ſit, *Quinquina* ad ſcrupulos quatuor ſalubriter exhibetur. Ulterius etiam, loco *Chinae Chinae*, *mixtura* potiſſimum *febrifuga* ex Pillulis adverſus febrem tertianam RR. PP. Societatis Jeſu in eorum Collegio Mediolani paratis, cum pro actuali curatione, tum etiam pro ipſa *praeſervatione*, tanquam mirandum, expertumque remedium celebratur. Sic etiam *Chinae Chinae* recens *extractum*, atque ad ſolidam conſiſtentiam redactum, pondere unius drachmae pro ſingula doſi, *praeſervativum Alexipharmacum* praxis edocuit. Interim autem, recto ſervato regimine, & praeſertim longe a fructibus, a lacte, nec non etiam ab acidis auſteris, quiſque ex hiſce AEgrotis proprio munere fungi poterit: dum operationes naturales, ſive conſueta exercitia hoc *praeſervationis* decurſu tolerantur.

Quando autem a *febrifugo*, ut ſupra in principio morbi exhibito, erepta quidem febris evadat, ex eo tamen nihil plane, aut parum ſaltem materiale morbi pabulum per conſuetas *excretiones* fuerit eductum (quamvis iſtud virtute *febrifugi* a ſua *fermentativa* compage jam diſſolutum evadat) tunc, ad *ſcoriam febrilem*

ſub-

ſubducendam; unum ex placidis evacuantibus cum Rhabarbaro immixtis propinandum erit, nonniſi tamen tranſacta quinta, vel ſeptima die a poſtremo febrili *paroxyſmo*, ita ut etiam ipſa *evacuationis* dies vel intermittenti reſpondeat, ſi tertiana ſimplex, vel remiſsiori, ſi duplex extiterit. Poſteaquam tamen congrua ſic habita fuerit purgatio, juxta Patientis habitum, ejuſdemque victus rationem, illico die ſequenti *China Chinae* denuo propinanda eſt eo temporis intervallo, iiſdemque modis, & formis, ut ſupra, expreſsis, ubi ad cautelam, & *praeſervationis* gratia commendatur.

Ita profecto Medicae facultatis praecauta docet ſolertia. Nam, ſi minima particula *tertianarii fermenti*, quamvis ſublata febre, intus adhuc delitefcat, ſe habet veluti neglecta ignis ſcintilla novum excitans incendium. Quare ab interpolato uſu *febrifugi praecautive* ſuperius expreſſo, ſi forte iners quidpiam febrilis *fermenti*, novo *fermentationis* motu, ſit deinceps aggreſſurum, celeriter enervatur. Hinc evenit, ut fere ſemper citiſsime, tutiſsimeque convaleſcant AEgroti, abſque conſueta, & moleſta morbi extenſione, activaq; remediorum ubertate, a quibus alias fractae vires diu admodum evadebant.

Quotieſcunque tamen, *praeſervationis* decurſu AEgroti,

groti, bene riteque caeteroquin nutriti, non reſtaurentur (quod quidem rarò contingit) aut ib recto regimine errata quaelibet praeceſſerint, indeque nec appetentia redeat, quin immo nauſea, ſitis moleſta, nocturnae agitationes, aut vigiliae urgeant; praeſertim cum Hipochondriorum tenſione; tunc *Chinam Chinam*, cum tinctura Rhabarbari, Sale Tartari in aqua Agrimonii extractam, aut, mixturam ex Rhabarbaro, & *Chinae Chinae* ſubſtantia, una cum Tartaro Vitriolato *epicratice* exhibitam, ſalutarem admodum experieris. Hujuſmodi ſiquidem curationis norma rationi, & Praxi conſona, diuque fauſto eventu comprobata, omni conſulta brevitate libentiſſime commendatur.

FINIS.

99 947516

460

Digitized by Google